ρουσιν ἀ χόνας εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν. Τελευταῖον ὁ Βλοθουαύτιος ἠναγκάσθη νὰ ἐκθέσῃ ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ διατρέξαντα, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξήχθη, ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν ἀνέλαβε μὲν ῥητὴν ὡς πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους ὑποχρέωσιν, ὅτι ὅμως οἱ Ἐπίσκοποι ἠδύναντο εὐλόγως νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ὑπῆρχεν ὑποχρέωσις σιωπηρά. Τωόντι, ἀπὸ τῆς ἀδημονίας μὲ τὴν ὁποίαν ἡ εἰσαγγελία κατέφυγεν εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ γραμματέως τοῦ συμβουλίου καὶ ἀπὸ τῆς σφοδρότητος μὲ τὴν ὁποίαν ἐξανέστη κατὰ τῆς ἀντεξετάσεως τοῦ Πεμβέρτωνος, κατέστη πρόδηλον, ὅτι καὶ αὐτὴ ἦτο τῆς αὐτῆς γνώμης.

Ἐντούτοις ὁ χαρακτὴρ τῆς χειρὸς ἀπεδείχθη· ἀλλὰ τότε παρήχθη ἄλλη σπουδαία ἔνστασις. Δὲν ἤρκει νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ἔγραψαν τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος λίβελλον, ἔπρεπε πρὸς τούτοις νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι ἔγραψαν αὐτὸν ἐν τῇ κομητίᾳ τῆς Μιδδλεσεξίας. Οὐ μόνον δὲ ὁ εἰσαγγελεὺς καὶ ὁ ἀντεισαγγελεὺς δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ ἀποδείξωσι τοῦτο, ἀλλ' ἐξεναντίας οἱ κατηγορούμενοι ἠδύναντο νὰ ἀποδείξωσι τὸ ἐναντίον· διότι συνέπεσεν ὁ Σαγχρόφτιος νὰ μὴ λίψῃ οὐδ' ἅπαξ ἀπὸ τοῦ ἐν Λαμβέθῳ παλατίου αὐτοῦ ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐφάνη τὸ περὶ τῆς ἀναγνώσεως τῆς συγχωρητηρίου διακηρύξεως Βασιλικὸν διάταγμα, μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν εἶχεν ἤδη παραδοθῇ ἐν χειρὶ τοῦ Βασιλέως ἡ ἀναφορά. Ἅπασα λοιπὸν κατηγορία ἀνετράπη οὕτως ἐκ βάθρων καὶ τὸ ἀκροτήριον περιέμενε, μετὰ πολλῆς ἀγαλλιάσεως, ταχεῖ τὴν ἀθώωσιν.

Τότε ἡ εἰσαγγελία μετέβαλεν αὖθις τὰ ὅπλα αὐτῆς, καὶ, παραιτήσασα λοιπὸν σχετικῶς τὴν κατηγορίαν ὅτι ἐγράφη λίβελλος, ἐπεζήτησε νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ἐδημοσίευσαν λίβελλον ἐν τῇ κομητίᾳ τῆς Μιδδλεσεξίας. Τὸ ἐπιχείρημα ἦτο δυσχερέστατον. Ὁ νόμος ἐθεώρει βεβαίαν τὴν εἰς τὸν βασιλέα παράδοσιν τῆς ἀναφορᾶς ὡς δημοσίευσιν. Ἀλλὰ πῶς νὰ ἀποδειχθῇ ἡ παράδοσις αὕτη; Εἰς τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ ἐδόθη ἡ βασιλικὴ ἀκρόασις, ἐκτὸς τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἐπισκόπων, οὐδεὶς ἄλλος ἦτο παρών. Ὁ βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὅθεν τὸ γεγονὸς τῆς δημοσιεύσεως δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποδειχθῇ εἰμὴ διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν κατηγορουμένων. Ὁ Βλοθουσύτιος ἠρωτήθη πάλιν, ἀλλ' ματαίως. Ἐνεθυμεῖτο μὲν, εἶπε, καλῶς, ὅτι οἱ ἔκοποι εἶχον ἀναγνωρίσει τὸν χαρακτῆρα τῆς ἰδίας χειρὸς, δὲν ἐνεθυμεῖτο ὅμως ἂν ἀνεγνώρισαν τὸ γράφον, τὸ ὁποῖον ἔκειτο ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ βασιλικοῦ συμβουλίου, ὡς αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρεσύρη τῷ βασιλεῖ, οὐδ' ἂν ἠρωτήθησαν κἂν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Πολλοὶ ἄλλοι ὑπάλληλοι, παρευρεθέντες εἰς τὴν συνεδρίασιν τοῦ συμβουλίου, προσεκλήθησαν, καὶ μεταξὺ ἄλλων ὁ γραμματεὺς τοῦ Ναυτικοῦ Διευθυντηρίου Σαμουὴλ Πέπυς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐξ ὧν εἰσπόρεσε ν' ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην του, ὅτι ἐρρέθη τι περὶ παραδόσεως. Μάτην ὁ Οὐίλλιαμς ἔβαλε παραπειστικὰς ἐρωτήσεις, μέχρις οὗ οἱ δικασταὶ ἀπεφήναντο, ὅτι τοιαῦται στροφαὶ καὶ διασταὶ οὐδέποτε συνέβησαν εἰς δικαστήριον, αὐτὸς ὁ Οὐρίγτιος ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ὁ τρόπος τοῦ ἐξετάζειν τὸν ὁποῖον μεταχειρίζεται ὁ ἀντεισαγγελεὺς, εἶναι παντάπασιν ἄτακτος. Ἀφ' οὗ δὲ ἀλλεπαλλήλοι μάρτυρες ἀπήντησαν ἀρνητικῶς, ἀνέσεισαν τὴν αἴθουσαν θορυβώδεις καγχασμοὶ καὶ ἀλαλαγμοὶ ἐπινίκιοι τοὺς ὁποίους οὐδ' ἐπεχείρησαν νὰ κατασιγάσωσιν οἱ δικασταί.

Ἐφαίνετο ἄρα ὅτι νίκη ἐστεφάνωσε τελευταῖον τὴν πεισματώδη αὐτὴν μάχην. Ὁ ὑπὲρ τοῦ στέμματος ἀγὼν εἶχεν ἐξαντληθῇ. Καὶ ἂν οἱ συνήγοροι τῶν κατηγορουμένων ἐσιώπων, ἡ ἀθώωσις ἦτο βεβαία, διότι καὶ ὁ ἐξωλέστερος καὶ ὁ ἀναισχυντότερος δικαστὴς δὲν ἠδύνατο νὰ τολμήσῃ νὰ ὀνομάσῃ τὰ προσαχθέντα νόμιμον ἀπόδειξιν τῆς δημοσιεύσεως. Ὁ πρόεδρος ἤρξατο νὰ ὁμιλῇ πρὸς τοὺς ἐνόρκους καὶ ἤθελεν ἀναμφιβόλως προσκαλέσει αὐτοὺς νὰ ἀθωώσωσι τοὺς κατηγορουμένους· ἀλλ' ὁ Φίνχιος, ὀξὺς ὢν, καὶ τούτου ἕνεκεν ὄχι ἀποχρώντως συνετὸς, ἀνεστάς, ἀπήτησε νὰ ἀκουσθῇ « Ἐὰν θέλετε νὰ ἀκουσθῆτε, » εἶπεν ὁ Οὐρίγτιος, « θέλετε βεβαίως ἀκουσθῆ· ἀλλὰ δὲν καταλαμβάνετε τὸ ἴδιον ὑμῶν συμφέρον. » Οἱ ἄλλοι συνήγοροι τῆς ὑπερασπίσεως ἠνάγκασαν τὸν Φίνχιον νὰ καθήσῃ καὶ παρεκάλεσαν τὸν πρόεδρον νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πρὸς τοὺς ἐνόρκους λόγον. Παρεσκευάζετο δὲ ὁ πρόεδρος νὰ πράξῃ τοῦτο, ὅτε προσῆλθεν εἰς τὸν ἀντεισαγγελέα κλητὴρ ἀναγγέλλων, ὅτι ὁ Λόρδος Συνδερλάνδιος εἰμπορεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν δημοσίευσιν, καὶ ἐπὶ τούτῳ ὀφάνει ἀμελλητὶ εἰς τὸ δικαστήριον. Ὁ Οὐρίγτιος εἶπε τότε κακεντρεχῶς εἰς τοὺς δικηγόρους τῆς ὑπερασπίσεως, ὅτι αὐτοὶ καὶ μόνοι εἶναι παραίτιοι τῆς μεταβολῆς τὴν ὁποίαν λαμβάνει τὸ πρᾶγμα. Τὰ πρόσωπα τοῦ πλήθους ἐκατηρίασαν. Ὁ Φίνχιος ὑπῆρξεν ἐπί τινας ὥρας ὁ μισητότερος ἄνθρωπος τῆς Ἀγγλίας. Διὰ τί δὲν εἰμπόρεσε νὰ καθήσῃ ἥσυχος, ὡς ἔπραξαν ἄλλοι καλήτεροί του ἄνδρες, ὁ Σαουέρος, ὁ Πεμβέρτων καὶ ὁ Πολλεξφήνιος; Ἡ ἐπιθυμία του νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὴν συζήτησιν, ἡ φιλοτιμία του νὰ ῥητορεύσῃ κατέστρεψαν ὅλην τὴν ὑπόθεσιν.

Ἐν τούτοις ὁ πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, εἰσῆλθεν ἐπὶ φορείου, εἰς τὸ δικαστήριον· διερχομένου δὲ αὐτοῦ οὐδεὶς πίλος ἐκινήθη, καὶ ἐξ ἐναντίας πολλαὶ φωναὶ ἀνέκραξαν· « Παπιστάνικο σκυλί! » Ἦτο δὲ ὠχρὸς καὶ ἔντρομος, ἐκύτταζεν ἀκατα παύστως κατὰ γῆς καὶ ἔδωκε τὴν μαρτυρίαν του μὲ φωνὴν διστάζουσαν, ὁμόσας, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι εἶχον ἀναγγείλει εἰς αὐτὸν τὴν πρόθεσίν των τοῦ νὰ παραδώσωσιν ἀναφορὰν εἰς τὸν Βασιλέα, καὶ ὅτι ἐπὶ τούτῳ εἰσήχθησαν εἰς τὸ βασιλικὸν δωμάτιον. Ἡ περίστασις αὕτη, συνδυαζομένη μὲ τὴν περίστασιν ὅτι, μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ δωματίου ἀναχώρησιν αὐτῶν, εὑρέθη εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως ἀναφορὰ παρ' αὐτῶν ὑπογεγραμμένη, ἀπετέλει ἀπόδειξιν, τὴν ὁποίαν τὸ δικαστήριον τῶν ἐνόρκων ἠδύνατο νὰ θεωρήσῃ ἀποχρῶσαν ὡς πρὸς τὸ γεγονὸς τῆς δημοσιεύσεως.

Ἡ δημοσίευσις λοιπὸν, ἐν τῇ κομητίᾳ τῆς Μιδδλεσεξίας, ἀπεδείχθη. Ἀλλὰ τὸ τοιουτοτρόπως δημο-

σιευθὲν ἐγγραφον, ἦτον ἄρά γε λίβελλος ψευδολόγος, κακόβουλος καὶ στασιαστικός; Μέχρι τοῦδε ἡ συζήτησις περιεστράφη περὶ γεγονὸς, τὸ ὁποῖον ὅλος ὁ κόσμος ἤξευρεν ὅτι εἶναι ἀληθὲς, προέκειτο δὲ μόνον νὰ ἀποδειχθῇ κατά τινας δικαστικοὺς τύπους· ἤδη δὲ προέκυψε συζήτησις πολὺ σπουδαιοτέρα, διότι ἀναγκαίως ἔπρεπε νὰ ἐξετασθῶσι τὰ ὅρια τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας, ἀναγκαίως, δηλαδὴ, ἔπρεπε νὰ ἐξετασθῇ μέχρι τίνος ὁ βασιλεὺς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαλλάττῃ τῆς ἐκτελέσεως τῶν νόμων, μέχρι τίνος ὁ ὑπήκοος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐξαιτῆται τὴν θεραπείαν τῶν γενομένων ἀδικημάτων. Ἐπὶ τρεῖς ὅλας ὥρας, οἱ συνήγοροι τῶν κατηγορουμένων ἠγωνίσθησαν συντόνως ὑπὲρ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ συντάγματος καὶ ἀπέδειξαν ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τῆς βουλῆς, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι δὲν ἐβεβαίωσαν εἰμὴ τὴν ἀλήθειαν, παραστήσαντες εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι αἱ βουλαὶ ἀπερήναντο κατ' ἐπανάληψιν παράνομον τὸ παρ' αὐτοῦ σφετεριζόμενον δικαίωμα τῆς ἀργεύσεως τῶν νόμων. Τελευταῖον ἀνέστη ὁ Σομέρσιος. Ὁ νέος οὗτος δὲν ἐλάλησεν εἰμὴ πέντε περίπου λεπτὰ, ἀλλὰ πᾶσα αὐτοῦ λέξις εἶχε τοσαύτην βαρύτητα, ὥστε ὅταν ἐκάθησεν, ἡ φήμη αὐτοῦ ὡς ῥήτορος καὶ δημοσιολόγου ἦτο τεθεμελιωμένη. Ἐξετάζων τὰς ῥάσεις, τὰς ὁποίας τὸ κατηγορητήριον μετεχειρίζετο διὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἀποδιδομένην εἰς τοὺς ἐπισκόπους ἀθέμιτον πρᾶξιν, ἀπέδειξεν, ὅτι πᾶσα αὐτοῦ λέξις, εἴτε οὐσιαστικὸν, εἴτε ἐπίθετον, ἦτον ὅλως διόλου ἄτοπος. Ἡ κατηγορία ἰσχυρίζεται, ὅτι ἐγράφη λίβελλος ψευδολόγος, κακόβουλος, στασιαστικός. Τὸ ἔγγραφον δὲν εἶναι ψευδολόγον, διότι πᾶν παρ' αὐτοῦ ἀναφερόμενον γεγονὸς, ἀποδεικνύεται ἀληθὲς ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τῆς βουλῆς. Τὸ ἔγγραφον δὲν εἶναι κακόβουλον, διότι οἱ κατηγορούμενοι δὲν ἐζήτησαν ἀφορμὴν ἔριδος, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐβλήθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην, ἢ νὰ ἀντιταχθῶσιν εἰς τὴν βασιλικὴν θέλησιν, ἢ νὰ προδώσωσι τὰ ἱερώτατα καθήκοντα τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς τιμῆς. Τὸ ἔγγραφον δὲν εἶναι στασιαστικὸν, διότι δὲν διεσπάρη ὑπὸ τῶν συντακτῶν εἰς τὸν ὄχλον, ἀλλὰ ἰδίᾳ παρεδόθη εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως· καὶ δὲν εἶναι λίβελλος, ἀλλὰ ἀναφορὰ κοσμία, ὁποίαν, κατὰ τοὺς νόμους τῆς Ἀγγλίας, κατὰ τοὺς νόμους αὐτῆς τῆς αὐτοκράτορος Ῥώμης, κατὰ τοὺς νόμους ὅλων τῶν πεπολιτισμένων ἐπικρατειῶν, πᾶς ὑπήκοος, νομίζων ἑαυτὸν ἠδικημένον, δικαιοῦται νὰ ὑποβάλῃ εὐλαβῶς τῷ ἡγεμόνι.

Ὁ Εἰσαγγελεὺς ἀπήντησε συντόμως καὶ ἀσθενῶς· ὁ δὲ ἀντεισαγγελεὺς ἠγόρευσεν ἐκτενέστατα καὶ μετὰ πολλῆς πικρίας, καὶ πολλάκις διεκόπη ὑπὸ τῶν κραυγῶν καὶ τῶν συριγμῶν τοῦ ἀκροατηρίου, διότι κατήντησε νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἐκτὸς τῶν βουλῶν, οὐδεὶς ἄλλος ὑπήκοος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑποβάλῃ ἀναφορὰν εἰς τὸν βασιλέα. Ὅθεν ἡ ἀγανάκτησις τοῦ παρεστῶτος πλήθους εἶχε φθάσει μέχρι μανίας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πρόεδρος ἐξεπλάγη διὰ τὴν ἀναισχυντίαν τοῦ ἐμπολαίου τούτου ἀνεμοστρόφιγγος.

Τελευταῖον ὁ Οὐρίγτιος ἐπεχείρισε νὰ συγκεφαλαιώσῃ τὴν συζήτησιν. Ὁ λόγος αὐτοῦ ἀπεδείκνυεν, ὅτι ὁ φόβος τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐμετριάζετο ὑπὸ τοῦ φόβου τὸν ὁποῖον ἐνέπνεεν αὐτῷ τὸ πολυάριθμον, τὸ λαμπρὸν, τὸ συγκεκινημένον ἐκεῖνο ἀκροατήριον. Εἶπε δὲ, ὅτι δὲν θέλει ἐκφέρει γνώμην περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀργεύσεως τῶν νόμων, ὅτι δὲν θεωρεῖ ἀναγκαῖον τοῦτο, ὅτι ἠδύνατο εἰς πολλὰ νὰ μὴ συμφωνήσῃ μὲ τὸν λόγον τοῦ ἀντεισαγγελέως, ὅτι ἰδίως ὁ ὑπήκοος ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι, ὅτι ὅμως ἡ προκειμένη εἰς τὸ δικαστήριον ἀναφορὰ εἶναι ἀπρεπῶς συντεταγμένη καὶ θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς λίβελλος. Ὁ Ἀλλυβόνιος ἦτο τῆς αὐτῆς γνώμης, ἀλλὰ ἀνέδειξε, περὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς γνώμης ταύτης, τοσοῦτον αἰσχρὰν ἀμάθειαν τοῦ νόμου καὶ τῆς ἱστορίας, ὥστε ἐπέσπασε καθ' ἑαυτοῦ τὴν καταφρόνησιν ἁπάντων τῶν ἀκροατῶν. Ὁ Ὁλλοούαϋς ἀπέρυγε τὸ περὶ τῆς ἀργεύσεως τῶν νόμων ζήτημα· εἶπεν ὅμως, ὅτι θεωρεῖ τὴν ἀναφορὰν τοιαύτην ὁποίαν δικαιοῦνται νὰ ὑποβάλωσιν ὑπήκοοι νομίζοντες ἑαυτοὺς ἠδικημένους, καὶ ὅτι ἐπομένως δὲν εἶναι λίβελλος. Ὁ Ποούελλος ἀνεδείχθη τολμηρότερος. Ἀπεφήνατο, ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἡ συγχωρητήριος διακήρυξις εἶναι ἄκυρος καὶ μὴ οὖσα. καὶ ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἀργεύσεως τῶν νόμων, ὅπως ἐσχάτως ἐξησκήθη, εἶναι ἐντελῶς μὲ πάντα νόμον ἀσυμβίβαστον. Ἐὰν συγχωρηθῇ τοιαύτη ὑπέρβασις τῶν δικαιωμάτων τοῦ στέμματος, εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ νὰ καταλυθῶσι τὰ παρλαμέντα. Ἅπασα ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία θέλει περιέλθει εἰς χεῖρας τοῦ Βασιλέως. « Τὴν περὶ τούτου κρίσιν, κύριοι ἔνορκοι, » εἶπεν, « ἀνατίθημι εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς τὴν ὑμετέραν « συνείδησιν. »

Εἶχε δὲ ἤδη συσκοτάσει, ὅτε οἱ ἔνορκοι ὑπεχώρησαν διὰ νὰ βουλευθῶσι περὶ τῆς ἐτυμηγορίας αὐτῶν. Ἡ νὺξ ἐκείνη ὑπῆρξε νὺξ δεινοτάτης ἀγωνίας. Σώζονται εἰσέτι ἐπιστολαί τινες γραφεῖσαι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τῆς ἀμηχανίας, καὶ, τούτου ἕνεκα, μάλιστα περίεργοι. « Εἶναι ἤδη ἐξώρας πολὺ », ἔγραφεν ὁ πρέσβυς τοῦ Πάπα, « ἡ δὲ ἀπόφασις, δὲν εἶ« ναι ἀκόμη γνωστή. Οἱ δικασταὶ καὶ οἱ κατηγορού« μενοι ἀπῆλθον οἴκαδε. Οἱ ἔνορκοι διατελοῦσι βου« λευόμενοι. Αὔριον θέλομεν μάθει τὴν ἔκβασιν τοῦ « μεγάλου αὐτοῦ ἀγῶνος. »

Ὁ ἐπίτροπος τῶν ἐπισκόπων διενυκτέρευσε, μετὰ πολλῶν ὑπηρετῶν, ἐπὶ τῶν βαθμίδων, αἵτινες ἦγον εἰς τὸ δωμάτιον τῆς διασκέψεως τῶν ἐνόρκων, διότι ἦτον ἀπαραίτητον νὰ φρουρηθῶσιν οἱ ὑπάλληλοι οἱ τὰς θύρας φρουροῦντες, οἵτινες, θέλοντες πιθανώτατα τὴν ὑπερίσχυσιν τῆς αὐλῆς, ἠδύναντο νὰ δώσωσι τροφὴν εἰς κανένα αὐλικὸν ἔνορκον καὶ νὰ περιποιήσωσιν οὕτως εἰς αὐτὸν τὸν τρόπον τοῦ νὰ λιμοκτονήσῃ τοὺς ἄλλους ἕνδεκα. Ὅθεν ἡ ἐπαγρύπνησις ὑπῆρξεν αὐστηρά. Οὐδὲ λύχνου εἴσοδος ἐπετράπη διὰ νὰ ἀνάψῃ μία καπνοσύριγξ. Περὶ τὴν 4ην ὥραν τῆς πρωΐας, ἄφησαν νὰ εἰσέλθωσι λεκάναι τινὲς ὕδατος διὰ πλύσιμον. καὶ οἱ ἔνορκοι, ἔξω ἑαυτῶν ὄντες ὑπὸ τῆς δίψης, ἐῤῥόφησαν ἀμέσως ὅλον ἐκεῖνο τὸ ὕδωρ. Μέγα πλῆθος λαοῦ περιεφέρετο ἕως εἰς τὰ ἐξημερώματα εἰς τὰς παρακειμένας ὁδούς. Κατὰ πᾶσαν ὥραν

ἤρχετο ἀπὸ Οὐϊτεάλλης ἀγγελιαφόρος, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὰ διατρέχοντα. Ἐν τῷ δωματίῳ τῆς διασκέψεως ἠκούσθησαν ἐπανειλημμέναι φωναὶ σφοδρᾶς ἔριδος, ἀλλὰ τίποτε βέβαιον δὲν ἐδόθη.

Κατ' ἀρχὰς 9 ψῆφοι ἦσαν ὑπὲρ τῆς ἀθωώσεως καὶ 3 ὑπὲρ τῆς καταδίκης. Μετ' ὀλίγον ἐνέδωκαν δύο ἐκ τῶν τῆς μειονοψηφίας, ἀλλ' ὁ Ἀρνόλδος ἦτον ἀδυσώπητος. Ὁ Θωμᾶς Αὐστῖνος, γαιοκτήτης εὐπορώτατος, ὅστις εἶχε δώσει πολλὴν προσοχὴν εἰς τὴν περὶ ἀποδείξεων διαδικασίαν καὶ εἰς τὰς ἀγορεύσεις, καὶ εἶχε λάβει πληρεστάτας περὶ πάντων σημειώσεις, ἐπεθύμησε νὰ ἐξετάσῃ μετ' αὐτοῦ τὸ ζήτημα ὁ δὲ Ἀρνόλδος ἀπειποιήθη, εἰπὼν μὲ δυστροπίαν, ὅτι δὲν εἶναι συνειθισμένος νὰ κάμνῃ σκέψεις καὶ συζητήσεις· ἡ συνείδησίς του δὲν εἶναι εὐχαριστημένη καὶ δὲν θέλει ἀθωώσει τοὺς ἐπισκόπους. « Ἐὰν τὸ πρᾶγμα « ἔχῃ οὕτω, κύτταξέ με καλά, » τὸν εἶπεν ὁ Αὐστῖνος. « Ἐγὼ εἶμαι ὁ παχύτερος καὶ ὁ ῥωμαλεώτερος τῶν « δώδεκα, καὶ πρὶν ἀναγνωρίσω ὡς λίβελλον ἀναρ- « ρὰν τοιαύτην, ὁποία ἡ παροῦσα, θέλω διαμείνει ἐν- « ταῦθα μέχρις οὗ καταντήσω λεπτότερος αὐτῆς τῆς « καπνοσύριγγος. » Περὶ τὴν 6ην ὥραν ἐγνώσθη, ὅτι οἱ ἔνορκοι συνεφώνησαν, ἀλλ' ὁποία θέλει εἶναι ἡ ἐτυμυγορία, ἦτον ἀκόμη ἄγνωστον.

Περὶ τὴν 10 ὥραν συνῆλθε τὸ δικαστήριον· ὁ ἐπισωρευθεὶς ὄχλος ἦτο μείζων ἢ ποτέ. Οἱ ἔνορκοι κατέλαβον τὰς θέσεις αὐτῶν, καὶ οἱ ἀπειράριθμοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ἐσιώπησαν ἀπνευστί.

Ὁ Σαμουὴλ Ἄστρυς εἶπε « Πείθεσθε ὅτι οἱ « κατηγορούμενοι, ἢ ὅστισδήποτε ἐξ αὐτῶν, εἶναι ἔνο- « χοι ἢ ὄχι; » Ὁ δὲ Ῥογέρος Λαγγλέϋς, ἀπεκρίθη. « Ὄχι, δὲν εἶναι ἔνοχοι. » Ἅμα αἱ λέξεις αὗται ἐξῆλθον τῶν χειλέων αὐτοῦ, ἀνεσκίρτησεν ὁ Ἀλίφαξ καὶ ἐτίναξε τὸν πῖλόν του. Ἐπὶ δὲ τῷ σημείῳ τούτῳ, ἠλάλαξεν ἅπαν τὸ ἀκροατήριον· καὶ ἐν ἀκαρεῖ, 10,000 ἀνθρώπων, συμπιεζομένων ἐν τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ παλατίῳ, ἀπεκρίθησαν δι' ἀλαλαγμοῦ, ἔτι τρανωτέρου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐτρίζεν ἡ γηραιὰ ξυλίνη αὐτοῦ στέγη· καὶ ἔπειτα, πάλιν ἐν ἀκαρεῖ, ὁ ἀναρίθμητος ὄχλος ὁ ἔξω τοῦ παλατίου συνωθούμενος, ἐποίησε κραυγὴν ἐπινίκιον τρίτην ἀκουσθεῖσαν μέχρι τῆς πύλης τοῦ Ναοῦ. Τὰ καλύπτοντα τὸν Τάμεσιν κελήτια ἀπήντησαν διὰ παιᾶνος χαρμοσύνου Ἐκπυρσοκρότημα ἠκούσθη ἐπὶ τοῦ ὕδατος, καὶ πάλιν ἄλλο, καὶ ἄλλο πάλιν, καὶ οὕτως, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἡ εὐφρόσυνος ἀγγελία ἔφθασεν εἰς τὰ ἀπώτατα τῆς πόλεως ἄκρα. Καθ' ὅσον δὲ διεδίδετο ἡ ἀγγελία, κραυγαὶ ἀγαλλιάσεως ἠγείροντο εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ εἰς τὰς πλατείας, εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ εἰς τὰ καφενεῖα. Αἱ κραυγαὶ ὅμως αὗται ἦσαν ὀλιγώτερον ἀξιοσημείωτοι τῶν δακρύων· διότι τὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων εἶχον τοσοῦτον ἐνταθῆ, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ σοβαρὰ ἀγγλικὴ φύσις, ἡ ἥκιστα εἰς τὰ ἐξώτερικὰ σημεῖα τῆς συγκινήσεως εἰθισμένη, ἠττήθη, ἐῤῥάγη, καὶ χιλιάδες ἀνθρώπων ἐθρήνησαν ὑπὸ χαρᾶς ἀφάτου καταβληθέντες. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεχώρουν, ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων ἄκρων τοῦ πλήθους, ἱππεῖς δρομαῖοι, διὰ νὰ διασπείρωσιν εἰς ὅλας τὰς λεωφόρους τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Ἀλλ' οὐδ' αὐτὴ ἡ καταπληκτικὴ βεβαίως αὕτη ἔμφασις τοῦ κοινοῦ αἰσθήματος, ἠδυνήθη νὰ πτοήσῃ τὸ πικρόχολον καὶ ἀτρόμητον πνεῦμα τοῦ ἀντεισαγγελέως· καὶ, ἀγωνισθεὶς νὰ γίνῃ καταληπτὸς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου θορύβου, ἀπῄτησεν οὗτος τὴν φυλάκισιν τῶν προσβαλόντων, διὰ κραυγῶν, τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ δικαστηρίου. Συνελήφθη λοιπὸν εἷς ἀπὸ τοῦ ἀλαλάζοντος πλήθους· τὸ δικαστήριον ὅμως ἠσθάνθη, ὅτι ἤθελεν εἶσθαι παράλογον νὰ τιμωρηθῇ εἷς καὶ μόνος ἄνθρωπος διὰ πλημμέλημα πραχθὲν ὑπὸ πολλῶν μυριάδων· ὅθεν ἀπέλυσε τὸν συλληφθέντα, μετὰ ἐπιεικῆ παραίνεσιν.

Δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ προχωρήσωσι, τὴν στιγμὴν ἐκείνην, εἰς καμμίαν ἄλλην ὑπόθεσιν. Τῷ ὄντι, ὁ μυκηθμὸς τοῦ πλήθους ἦτο τοσοῦτος, ὥστε, ἐν διαστήματι ἡμισείας ὥρας, οὐδεμία λέξις εἰμπόρεσε νὰ γίνῃ καταληπτὴ ἐν τῷ δικαστηρίῳ. Ὁ Οὐίλλιαμς ἀπῆλθεν, ἐπὶ τῆς ἅμαξης αὐτοῦ, ἐν τῷ μέσῳ ἀληθοῦς τρικυμίας ἀρῶν καὶ συριγμῶν. Ὁ Καρτουρίγτιος, τοῦ ὁποίου ἡ περιέργεια ἦτον ἀκατάσχετος, ἔκαμε τὴν ἀνοησίαν νὰ ἔλθῃ εἰς Οὐεστμίνστερον, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν ἀπόφασιν. Γνωρισθεὶς δὲ ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ ἐνδύματος καὶ τῆς πολυσαρκίας, παρεπέμφθη, ὑπὸ χλευασμῶν, δι' ὅλου τοῦ παλατίου. « Φυλαχθῆτε », ἔλεγεν ὁ εἷς « ἀπὸ τοῦ προβατοσχήμου τούτου λύκου. » « Τόπον. « τόπον, » ἔλεγεν ὁ ἄλλος, « εἰς τὸν ἄνθρωπον, « ὅστις φέρει τὸν Πάπαν ἐντὸς τῆς κοιλίας του. »

Οἱ ἀθωωθέντες ἀρχιερεῖς ἀπέσπασαν ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ ἐπακολουθοῦντος τὰς εὐλογίας αὐτῶν πλήθους, καταφυγόντες εἰς τὴν πλησιεστέραν ἐκκλησίαν ὅπου ἐτελέσθη δοξολογία. Πολλαὶ δὲ ἐκκλησίαι ἦσαν ἀνοικταὶ τὴν πρωΐαν ἐκείνην καθ' ὅλην τὴν πρωτεύουσαν, καὶ πολλοὶ εὐλαβεῖς ἄνθρωποι προσῆλθον εἰς αὐτάς. Ἅπαντα τὰ κωδωνοστάσια τῆς πόλεως καὶ τῶν προαστείων ἐκρότουν. Ἐν τούτοις οἱ ἔνορκοι μετὰ κόπου ἠδυνήθησαν νὰ ἐξέλθωσι τοῦ δικαστηρίου, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ σφίγξωσι τὰς χεῖρας ἑκατοντάδων ἀνθρώπων. Ὁ Θεὸς εὐλογήσε ὑμᾶς. » ἀνέκραζε τὸ πλῆθος. « Ὁ θεὸς δώσει πάντα τὰ ἀγαθὰ εἰς τὰς οἰκογενείας ὑμῶν· ἐπράξατε ὡς καλοὶ καὶ χρηστοὶ » πολῖται. Ἐσώσατε ἅπαντας ἡμᾶς σήμερον. » Οἱ δ' εὐπατρίδαι οἱ παρασταθέντες διὰ νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν ἀγαθὴν μερίδα, ὅταν προέβησαν, ἀπερχόμενοι ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν αὐτῶν, ἔῤῥιψαν ἀπὸ τὰς θωρίδας σωρηδὸν χρήματα καὶ προσεκάλεσαν τὸν ὄχλον νὰ πίῃ εἰς ὑγείαν τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐνόρκων.

Ὁ εἰσαγγελεὺς ἀπῆλθε φέρων τὴν εἴδησιν εἰς τὸν Συνδερλάνδιον, ὅστις ἦτο τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ πρέσβεως τοῦ Πάπα. « Πρὸ « ἀμνημονεύτων χρόνων », εἶπεν ὁ Πόουις, « πότε δὲν « συνέβη τοιοῦτος ἀλαλαγμός, οὐδ' ἐχύθησαν τοσαῦτα « χαρᾶς δάκρυα καθὼς σήμερον. » Ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὴν πρωΐαν ταύτην τὰ παρὰ τὴν πόλιν συγκεκροτημένον ἀπό τινος στρατόπεδον. Ὅθεν ὁ Συνδερλάνδιος διεβιβάσεν ἀμέσως ἐκεῖ τὴν εἴδησιν, διὰ ταχυδρόμου. Ὁ Ἰάκωβος εὑρίσκετο εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ἀρχιστρατήγου Λόρδου Φευερσχαμίου, ὅτε ἔφθασεν ὁ ἀγγελιαφόρος. Ἐταράχθη δὲ πολὺ καὶ ἀνέ-

κραξε Γαλλιστί· « τόσω χειρότερα δι' αὐτούς. » Ἔπειτα ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Λονδῖνον· καὶ ἐνόσω μὲν ἦτο παρὼν, οἱ στρατιῶται, εὐλαβούμενοι τὸν ἡγεμόνα, συνεστάλησαν νὰ ἐπιδείξωσι τὰ αἰσθήματά των· ἅμα ὅμως ἐξῆλθε τοῦ στρατοπέδου, ἤκουσε κατόπιν του κραυγὴν χαρμόσυνον μεγάλην. Ἐκπλαγεὶς δὲ, ἠρώτησε, τί σημαίνει ὁ θόρυβος αὐτός. « Δὲν « εἶναι τίποτε », ἀπήντησαν οἱ περὶ τὸν Βασιλέα. « Οἱ « στρατιῶται χαίρουσι διὰ τὴν ἀθώωσιν τῶν ἐπισκό« πων. » « ! Ὀνομάζετε τοῦτο τίποτε ; » εἶπεν ὁ Ἰάκωβος. Καὶ ἔπειτα ἐπανέλαβε πάλιν· « τόσω χειρό « τερα δι' αὐτούς ».

Εἶχε δὲ δίκαιον νὰ ᾖναι δυσηρεστημένος, διότι ἡ ἧττα, ἡ ταπείνωσις αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁλοσχερής. Ἐὰν οἱ ἀρχιερεῖς ἠθωοῦντο ἕνεκα τυπικῆς τινος περὶ τὴν διεξαγωγὴν τῆς διαδικασίας ἐλλείψεως, ἐὰν ἠθωοῦντο διότι δὲν ἔγραψαν τὴν ἀναφορὰν ἐν τῇ κομητίᾳ τῆς Μιδδλεσεξίας, ἢ διότι δὲν ἤθελεν εἶναι δυνατὸν νὰ προσαχθῇ νόμιμος, καθ' ὅλους τοὺς τύπους, ἀπόδειξις τοῦ ὅτι παρέδωκαν τῷ βασιλεῖ τὸ ἔγγραφον ἕνεκα τοῦ ὁποίου κατηγορήθησαν, ἡ βασιλικὴ ἐξουσία οὐδεμίαν ἤθελε πάθει προσβολήν. Κατ' εὐτυχίαν ὅμως τοῦ ἔθνους, τὸ γεγονὸς τῆς δημοσιεύσεως ἀπεδείχθη ἐντελέστατα ὅθεν οἱ συνήγοροι τῶν κατηγορουμένων ἠναγκάσθησαν νὰ προσβάλωσι τὸ δικαίωμα τῆς ἀργεύσεως τῶν Νόμων· προσέβαλον δὲ τὸ δικαίωμα τοῦτο μετὰ πλείστης πολυμαθείας, εὐγλωττίας καὶ τόλμης· καὶ ἐν γένει ὡμολογεῖτο, ὅτι οἱ συνήγοροι τῆς κυβερνήσεως ἠττήθησαν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ. Οὐδεὶς ἐκ τῶν δικαστῶν ἐτόλμησε ν' ἀποφανθῇ, ὅτι ἡ συγχωρητήριος διακήρυξις εἶναι νόμιμος. Εἷς δὲ ἀπεφήνατο αὐτὴν, γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ, παράνομον· καὶ ἅπασα ἡ πόλις ἔλεγεν, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἀργεύσεως τῶν νόμων ἔπαθε πληγὴν καιρίαν. Ὁ Φίνχιος, ὅστις τὴν προτεραίαν ἐλοιδωρεῖτο ὑπὸ πάντων, ἤδη ὑπὸ πάντων ἐμακαρίζετο· διότι δὲν ἠνέσχετο, ἔλεγον, νὰ ἀποφασισθῇ ἡ ὑπόθεσις ἐ'ς τρόπον ἀφίνοντα ἀμφίβολον τὸ μέγα συνταγματικὸν ζήτημα· ἠσθάνθη, ὅτι ἐτυμηγορία, ἀπολύουσα μὲν τοὺς πελάτας αὐτοῦ, ἀλλὰ μὴ καταδικάζουσα συγχρόνως τὴν συγχωρητήριον διακήρυξιν, ἤθελεν εἶναι νίκη ἀτελής. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ὁ Φίνχιος δὲν ἦτον ἄξιος οὐδὲ τῶν ἐλέγχων, οἵτινες ἐπεσωρεύθησαν κατ' αὐτοῦ, ἐν ὅσῳ ἡ ἔκβασις ἦτον ἀμφίβολος, οὐδὲ τῶν ἐπαίνων τοὺς ὁποίους ἔλαβεν, ὅτε ἡ ἔκβασις ἀπέβη αἰσία. Ἦτο παράλογον νὰ ἐπιτιμᾶται, διότι ἡ εἰσαγγελία, ἐντὸς τῆς μικρᾶς χρονοτριβῆς εἰς ἣν ἔδωκεν οὗτος ἀφορμὴν, ἀνεκάλυψεν ἀπροσδοκήτως νέον ἀποδείξεως μέσον· παράλογον δ' ἐπίσης ἦτο νὰ παραδέχωνται ἤδη, ὅτι αὐτὸς ἐν γνώσει ἐξέθεσε τοὺς πελάτας του εἰς κίνδυνον, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν καθιέρωσιν γενικῆς τινος ἀρχῆς, καὶ ἔτι παραλογώτερον, νὰ τὸν ἐπαινῶσι διὰ πρᾶξιν, ἥτις ἤθελεν εἶσθαι παράβασις ἐναργὴς τῶν δικηγορικῶν αὐτοῦ καθηκόντων.

Τὴν εὐφρόσυνον ἡμέραν παρηκολούθησε νὺξ οὐχ ἧττον εὐφρόσυνος. Οἱ ἐπίσκοποι, καὶ τινες τῶν ἐπισημοτάτων αὐτῶν φίλων, ἠγωνίσθησαν ματαίως νὰ ἐμποδίσωσι τὰς θορυβώδεις ἐνδείξεις τῆς κοινῆς ἀγαλλιάσεως. Αὐτοὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ πρεσβύτεροι δὲν ἐνεθυμοῦντο νὰ ἐξαστράψωσί ποτε αἱ ὁδοὶ τοῦ Λονδίνου διὰ τοσούτων χαρμοσύνων πυρῶν, παρ' ἕκαστον τῶν ὁποίων τὸ πλῆθος ἔπινεν ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας τῶν ἐπισκόπων, καὶ ὑπὲρ τοῦ ὀλέθρου τῶν παπιστῶν. Ἐφωτίσθησαν δὲ λαμπρῶς καὶ αἱ οἰκίαι· καὶ ἕκαστον παράθυρον ἔφερε σειρὰν ἑπτὰ κηρίων, ὧν τὸ μέσον, ὑψηλότερον ὂν τῶν λοιπῶν, εἰκόνιζε τὸν μητροπολίτην πάσης Ἀγγλίας. Ὁ κρότος τῶν ὅπλων καὶ τῶν φυσεκίων ἦτον ἀδιάλειπτος. Μέγας φυγάνων σωρὸς ἔκαιε καταντικρὺ τῆς κυρίας τῶν βασιλείων πύλης· καὶ ἄλλοι σωροὶ ἀνήφθησαν εἰς τὰς πύλας καθολικῶν πατρικίων. Ὁ Λόρδος Ἀρουνδέλλιος κατεπραΰνε φρονίμως τὸν ὄχλον διὰ χρημάτων τινῶν· ἀλλ' ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ Σαλισβυρύου, τῆς παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ κειμένης, ἐγένετο ἀπόπειρα ἀντιστάσεως. Οἱ ὑπηρέται τοῦ Λόρδου τούτου ἐξορμήσαντες ἐπυροβόλησαν· δὲν ἐφόνευσαν ὅμως εἰμὴ τὸν δυστυχῆ ὑπηρέτην τῆς ἐκκλησίας ὅστις εἶχε προέλθει διὰ νὰ σβέσῃ τὸ πῦρ· καὶ μετ' ὀλίγον ἀπεκρούσθησαν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγωσι πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐκ δὲ τῶν θεαμάτων τῆς νυκτὸς ταύτης, οὐδὲν ἔτερψε τοσοῦτον τὸν κοινὸν ὅμιλον, ὅσον θέαμά τι, συνηθέστατον μὲν πρό τινων ἐνιαυτῶν, ἤδη δὲ, μετὰ μακροχρόνιον ὀπωσοῦν ἀχρηστίαν, πάλιν ἀνανεωθέν· ἡ πυρπόλησις τοῦ Πάπα. Τὸ πάλαι ποτὲ ἐθνικὸν τοῦτο παίγνιον δὲν εἶναι γνωστὸν εἰς τὴν παροῦσαν γενεὰν εἰμὴ ἀπὸ τῶν σωζομένων αὐτοῦ περιγραφῶν καὶ εἰκονογραφιῶν. Ἦτο δὲ εἴδωλον ἐντέχνως ὀπωσοῦν ἐκ κηρίου κατεσκευασμένον, καὶ, διὰ δαπάνης οὐ μικρᾶς, μετὰ ἀμφίων καὶ μίτρας κεκοσμημένον, καθήμενον δὲ ἐπὶ θρόνου, ὁμοίου μὲ ἐκεῖνον ἐπὶ τοῦ ὁποίου μέχρι τῆς σήμερον ἀκόμη, εἰς μεγάλας τινὰς πανηγύρεις, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ῥώμης κομίζονται, ἀνὰ μέσον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Πέτρου, εἰς τὸ μέγα θυσιαστήριον. Ἡ Αὐτοῦ Παναγιότης συνωδεύετο συνήθως ὑπὸ θεραπείας καρδιναλίων καὶ Ἰησουϊτῶν· παρ' αὐτῇ δὲ ἵστατο γελωτοποιὸς μετημφιεσμένος εἰς διάβολον μὲ κέρατα καὶ μὲ οὐρὰν. Πᾶς πλούσιος καὶ ζηλωτὴς Προτεστάντης εὐχαρίστως ἔβλεπε τὴν λίραν του εἰς τοιαύτην περίστασιν, καὶ ἂν πιστεύσωμεν τὴν φήμην, ἡ δαπάνη τῆς λιτανείας ταύτης συνεποσοῦτο ἐνίοτε εἰς 1000 λίρας. Ἀφοῦ δὲ ὁ πάπας ἐπί τινα καιρὸν ἐφέρετο μετὰ πομπῆς ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν τοῦ πλήθους, παρεδίδετο ἔπειτα, μετὰ πολλῶν χειροκροτήσεων, εἰς τὰς φλόγας. Ἄλλοτε τὸ θέαμα τοῦτο ἐτελεῖτο κατ' ἔτος εἰς τὸ Λονδῖνον, τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων τῆς Ἐλισάβετ· καὶ τόσον περίφημον ἦτο τὸ φορτικὸν ἐκεῖνο ἔθος, ὥστε ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας Βαριλλὼν ἐκινδύνευσέ ποτε τὴν ζωήν του, διὰ νὰ τὸ θεωρήσῃ ἀπὸ κρύπτης τινός. Ἀφ' ἧς ὅμως ἡμέρας ἐπαγιώθη τὸ κράτος τοῦ Ἰακώβου μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἠθωώθησαν οἱ ἐπίσκοποι, ἡ τελετὴ εἶχε περιέλθει εἰς ἀχρηστίαν. Ἀλλ' ἤδη ἐπεφάνησαν πολλοὶ Πάπαι εἰς διάφορα τοῦ Λονδίνου μέρη. Ὁ πρέσβυς τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ῥώμης ἠγανάκτησεν εἰς ὑπερβολήν· καὶ ὁ βασιλεὺς προσεβλήθη διὰ τὸν χλευασμὸν τοῦ

τον τῆς ἐκκλησίας του πολὺ πλέον ἢ δι' ὅλας τὰς ἄλλας ὕβρεις ὅσας μέχρι τοῦδε ἔπαθεν. Αἱ ἀρχαὶ κατ' οὐδὲν ἠδύναντο ν' ἀντιπράξωσιν. Ἡ κυριακὴ εἶχεν ἐξημερώσει, οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν ἐκάλεσαν τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὸν ὄρθρον, τὰ δὲ πυρὰ δὲν εἶχον ἔτι παύσει, οὐδὲ ὁ ὄχλος εἶχε διαλυθῆ. Τότε τελευταῖον ἐξεδόθη προκήρυξις κατὰ τῶν ταραξιῶν καὶ συνελήφθησαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νέοι μαθηταί, ἀλλὰ μ' ὅλας τὰς προσπαθείας τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων, ἀπελύθησαν ὑπὸ τῶν ἐνόρκων.

Ἐν τούτοις ἡ χαροποιὸς ἀγγελία ἀπέπτη διὰ τοῦ ταχυδρομείου εἰς ἅπαντα τοῦ βασιλείου τὰ μέρη καὶ πανταχοῦ ἐγένετο δεκτὴ μετ' ἀγαλλιάσεως. Ἡ Γλοκεστρία, ἡ Βεδφορδία, ἡ Λιχφελδία διεκρίθησαν διὰ τοῦ μεγάλου αὐτῶν ζήλου· ἀλλὰ τὸ Βριστόλιον καὶ τὸ Νορούϊκον, τὰ ὁποῖα ἦσαν αἱ πλουσιώτεραι καὶ πολυανθρωπότεραι τότε μετὰ τὸ Λονδῖνον πόλεις ἀνεδείχθησαν καὶ κατὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν, εἰς τὴν εὐρρόσυνον ταύτην περίστασιν, μάλιστα τοῦ Λονδίνου ἐφάμιλλοι.

Ἡ δίκη τῶν ἑπτὰ ἐπισκόπων εἶναι γεγονὸς ἁπαντώμενον εἰς μόνην τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία φορὰ, καθ' ἣν συνεφώνησαν καὶ συνηνώθησαν ἐντελῶς δύο αἰσθήματα φοβερὰ διὰ τὴν δύναμιν αὐτῶν, δύο αἰσθήματα συνήθως ἀντίπαλα, ἐξ ὧν ἓν ἕκαστον, ἰσχυρῶς παροξυνθὲν, ἀρκεῖ διὰ νὰ σείσῃ τὴν πολιτείαν. Τὰ αἰσθήματα ταῦτα ἦσαν ὁ ἔρως πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὁ ἔρως πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Ἐπὶ πολλὰς γενεὰς, πᾶσα σφοδρὰ ἔκρηξις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αἰσθήματος ἀπέβη, ἐκτὸς μιᾶς καὶ μόνης ἐξαιρέσεως, δυσμενὴς πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν, πᾶσα δὲ σφοδρὰ ἔκρηξις τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ζήλου ἀπέβη, ἐκτὸς μιᾶς καὶ μόνης ἐξαιρέσεως, δυσμενὴς πρὸς τὸ κράτος καὶ τὴν δύναμιν τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῦ κλήρου. Ἐν ἔτει 1688 ἡ ὑπόθεσις τῆς Ἱεραρχίας καὶ ἡ δημοτικὴ μερὶς ἐταυτίσθησαν ἐπὶ μίαν στιγμήν· ὑπὲρ τοὺς 9000 κληρικοὺς, προϊσταμένου τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν ἐπιφανεστέρων αὐτοῦ ἐπισκόπων, ἀπεφάσισαν νὰ πάθωσι δεσμὰ καὶ δήμευσιν ὑπὲρ τῆς μεγάλης καὶ θεμελιώδους ἀρχῆς τοῦ ἐλευθέρου ἡμῶν πολιτεύματος. Ἐντεῦθεν προέκυψε συγχώνευσις περιλαβοῦσα τοὺς σφοδροτέρους ὀπαδοὺς τῆς βασιλείας, τοὺς σφοδροτέρους ὀπαδοὺς τῆς δημοκρατίας, καὶ ἅπαντα τὰ ἐν τῷ μεταξὺ κείμενα τμήματα τοῦ ἔθνους. Αἱ μερίδες τῆς κοινωνίας ὅσαι εἶχον μέγιστον συμφέρον εἰς τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως, ὅσαι, ἐν καιρῷ ἀνωμαλίας, ἦσαν συνήθως προθυμόταται νὰ ὑποστηρίζωσι τὴν κυβέρνησιν, καὶ εἶχον φυσικὴν πρὸς πᾶσαν στάσιν ἀποστροφὴν, ἐτάχθησαν ἀδιστάκτως ὑπὸ τὴν σημαίαν ἀνδρὸς σεβαστοτάτου, τοῦ πρώτου πατρικίου τοῦ κράτους, τοῦ πρώτου τῆς ἐκκλησίας ὑπηρέτου, φιλοβασιλείου τὴν πολιτικὴν, ὁσίου τὰ ἤθη, τὸν ὁποῖον ἡ τυραννία ἄκοντα μετεσχημάτισεν εἰς δημαγωγόν. Ἀφ' ἑτέρου οἱ ἄνθρωποι, ὅσοι ἀείποτε ἐβδελύχθησαν τὴν ἐπισκοπικὴν ἐκκλησίαν ὡς λείψανον τοῦ Παπισμοῦ καὶ ὡς ὄργανον τῆς αὐθαιρέτου ἐξουσίας, ἐπεκαλέσθησαν γονυπετεῖς τὴν εὐλογίαν ἀρχιεπισκόπου, ὅστις ἦτον ἕτοιμος νὰ περιδληθῇ βαρείας ἁλύσεις καὶ νὰ κατακλίνῃ τὰ γηραιὰ αὐτοῦ μέλη ἐπὶ λίθων γυμνῶν (σελ. 133 τῆς Πανδώρας) μᾶλλον, ἢ νὰ προδώσῃ τὰ συμφέροντα τῆς Προτεσταντικῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν ὑπερτέραν τῶν νόμων. Μετὰ δὲ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τῆς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀγάπης ἀνεμίχθη, εἰς τὴν μεγάλην ταύτην κρίσιν, ἕτερόν τι αἴσθημα, ἀποτελοῦν μίαν τῶν χρηστοτέρων ἰδιοτήτων τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν χαρακτῆρος. Πᾶς ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς βίας καταθλιβόμενος, ὅσῳ μικρὸν καὶ ἂν ἔχῃ δικαίωμα εἰς τὴν κοινὴν ὑπόληψιν καὶ εὐγνωμοσύνην, τυγχάνει συνήθως παρ' ἡμῖν ζωηροτάτης συμπαθείας. Ὅθεν εἶναι πιθανώτατον ὅτι καὶ ἂν ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως τῆς κατὰ τῶν ἐπισκόπων δίκης δὲν ἐξηρτῶντο μεγάλα πολιτικὰ καὶ θρησκευτικὰ συμφέροντα, ἡ Ἀγγλία δὲν ἤθελεν ἴδει ἄνευ μεγάλου ἐλέους καὶ μεγάλης ἀγανακτήσεως ἄνδρας πρεσβύτας, καὶ ἀρετῆς ἀμωμήτου, καταδιωκομένους ὑπὸ τῆς ἐκδικήσεως ἡγεμόνος ἀπηνοῦς, καὶ ἀκάμπτου, ὅσις εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν ὤφειλε τὸ σέμνα τὰ ὁποῖον ἔφερεν.

Ὑπὸ τοιούτων αἰσθημάτων παροτρυνόμενοι ἀντεπεξῆλθον οἱ προπάτορες ἡμῶν ἀθρόοι κατὰ τῆς κυβερνήσεως. Πᾶσαι τῆς κοινωνίας αἱ τάξεις, πᾶσαι αἱ πολιτικαὶ μερίδες, πᾶσαι αἱ προτεσταντικαὶ αἱρέσεις συνεκρότησαν τὴν ἀναρίθμητον, τὴν πυκνὴν, τὴν ἰσχυρὰν ἐκείνην φάλαγγα. Καὶ πρωτοστάται μὲν αὐτῆς ἦσαν οἱ κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ Λόρδοι. Παρείποντο δ' αὐτοῖς οἱ μικρότεροι κτηματίαι καὶ ὁ κλῆρος, τὰ δύο Πανεπιστήμια, ἅπαντες οἱ νομικοὶ σύλλογοι, οἱ ἔμποροι, οἱ κάπηλοι, οἱ ἀχθοφόροι, οἵτινες ἐταλαιπωροῦντο εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν μεγάλων πόλεων, οἱ γεωργοὶ, οἵτινες ἠρότριουν τοὺς ἀγροὺς· ἡ κατὰ τοῦ βασιλέως συμμαχία περιελάμβανε καὶ αὐτοὺς τοὺς ναύτας, οἵτινες ἐπλήρουν τὰ πλοῖα αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς τοὺς δορυφόρους, οἵτινες ἐφρούρουν τὰ βασίλεια αὐτοῦ. Τὰ ὀνόματα τῆς Οὐϊγικῆς καὶ τῆς Τορυκῆς μερίδος ἐλησμονήθησαν ἐπὶ μίαν στιγμήν. Ὁ ἀρχαῖος προνομιοῦχος τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας προέτεινε τὴν δεξιὰν εἰς τὸν πρότερον βδελυσσόμενον παρ' αὐτοῦ ἑτερόδοξον. Ἐπισκοπικοὶ, Πρεσβυτεριανοὶ, Ἀνεξάρτητοι, Βαπτισταὶ ἐλησμόνησαν τὰς μακρὰς αὐτῶν ἔριδας καὶ ἐνεθυμήθησαν μόνον, ὅτι εἶναι πάντες προτεστάνται, καὶ ὅτι πάντες κινδυνεύουσιν. Ἱερωμένοι ἀνατραφέντες εἰς τὰς ἀποκλειστικωτέρας ἀρχὰς, ὡμίλουν ἤδη, γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ, οὐ μόνον περὶ ἀνοχῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ συγχωνεύσεως. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐξέδωκεν, ἅμα μετὰ τὴν ἀπόλυσιν αὐτοῦ, ἐπιστολὴν ἐγκύκλιον, ἥτις εἶναι βεβαίως μία τῶν μάλιστα ἀξιομνημονεύτων συγγραφῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε διατελέσει ἐκ νεότητος εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς ἑτεροδοξοῦντας, καὶ εἶχε πολλάκις ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν μὲ πικρίαν ἄδικον καὶ ἀντιχριστιανικήν. Ἀλλ' ἤδη ἡ καρδία αὐτοῦ ἐμαλάχθη καὶ ἐσωφρονίσθη· ἤδη παρήγγειλεν ἐπισήμως τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κλη-

ρικοὺς νὰ προνοῶσι φιλανθρώπως ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, τῶν ἑτεροδοξούντων προτεσταντῶν, νὰ ἐπισκέπτωνται αὐτοὺς πολλάκις, νὰ φιλοξενῶσιν αὐτοὺς, νὰ συνδιαλέγωνται μετ' αὐτῶν φιλικῶς, καὶ νὰ πείθωσι μὲν αὐτοὺς, καθ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατὸν, νὰ συμβιβασθῶσι μετὰ τῆς ἐπικρατούσης ἐκκλησίας, ἀλλὰ ὁσάκις τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατορθωθῇ, νὰ συναγωνίζωνται μετ' αὐτῶν, ἀπὸ ψυχῆς καὶ καρδίας, τὸν κοινὸν καὶ εὐλογημένον τῆς διαμαρτυρήσεως ἀγῶνα.

Πολλοὶ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι μετὰ πόθου πικροῦ ἀπέβλεπον βραδύτερον εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, τοὺς ὁποίους εἰκόνιζον ὡς βραχὺ τηλαύγημα αἰῶνος χρυσοῦ μεταξὺ δύω σιδηρῶν αἰώνων. Ἡ μεμψιμοιρία αὕτη ἦτο μὲν φυσικὴ, συνετὴ ὅμως βεβαίως δὲν ἦτο. Τὴν συγχώνευσιν τοῦ 1688 ἔτους παρήγαγε τυραννία ὅμορος παραφροσύνης καὶ κίνδυνος ἐπικρεμάμενος ἐπὶ σύμπαντας τοὺς μεγάλους τῆς πατρίδος θεσμούς· μόνον δὲ τοιαῦται ἀνάγκαι ἠδύναντο νὰ παραγάγωσιν ὁμοφροσύνην τοιαύτην. Ἐὰν οὐδέποτε ἔκτοτε συνέβη ὁμοία ἕνωσις, τοῦτο προέκυψεν ἐκ τοῦ ὅτι οὐδέποτε ἔκτοτε ἐκυβερνήθημεν τόσον κακῶς. Μὴ λησμονήσωμεν τῳόντι, ὅτι ἂν καὶ ἡ ὁμόνοια καθ' ἑαυτὴν ᾖναι προτιμοτέρα τῆς διχονοίας, ἡ διχόνοια ὅμως εἰμπορεῖ νὰ ᾖναι τεκμήριον καταστάσεως πραγμάτων καλητέρας παρὰ τὴν ὑπὸ τῆς ὁμονοίας δηλουμένην· διότι δυσυχία καὶ κίνδυνος ἀναγκάζουσι πολλάκις τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἑνωθῶσιν, εὐτυχία δὲ καὶ ἀσφάλεια πολλάκις ἐνθαῤῥύνουσιν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ χωρισθῶσιν.

ΠΕΡΙ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑΣ.

Ἡ πειρατεία ἦτον τὸ πάλαι ἐπάγγελμα, καὶ ὄχι ἄτιμον· ἐθεωρεῖτο μάλιστα πολλάκις καὶ ὡς ὁδὸς φέρουσα πρὸς τὴν δόξαν. Ὅλα σχεδὸν τὰ μικρὰ παράλια Κράτη *ἐπειρῶντο τὴν θάλασσαν*· οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῶν μετήρχοντο τὴν πειρατείαν τοσούτῳ γενικῶς, τοσούτῳ ἀνυποστόλως, ὥστε ὁ ξένος εἴτε περιηγητὴς, εἴτ' ἔμπορος, εἴτε λῃστὴς ἦτον, ἀπέλαυεν ἴσης ὑποδεξιώσεως, ἴσης φιλοξενίας.

Ἀφοῦ τὸ μέγα κῦδος τῶν Ἀχαιῶν, ὁ Γερήνιος Ἱππότης Νέστωρ, ἔδωκεν εἰς τοὺς ξένους του, τὸν Μέντορα καὶ τὸν Τηλέμαχον, νὰ φάγωσι καὶ νὰ πίωσιν, ὡς λέγει ὁ ποιητὴς, καθίσας αὐτοὺς εἰς τὴν τράπεζάν του, τοὺς ἠρώτησεν ἐπὶ τέλους· « Ὦ ξένοι, ποῖοι εἶσθε; πόθεν ἔρχεσθε; εἶσθε ἔμποροι, περιηγηταὶ, ἢ λῃσταί; »

Ἀλλ' ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν μυθωδῶν καὶ ἡρωϊκῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, ὅτε ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἑλλάδος εἶχε φθάσει εἰς τὴν ἀκμήν του, τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πειρατοῦ ἐτιμᾶτο. Τὸ ἔργον, λέγει ὁ Θουκυδίδης, ὄχι μόνον δὲν εἶχε κἀμμίαν αἰσχύνην, ἀλλὰ καὶ δόξαν μάλιστα ἔφερεν, ἡγουμένων ἀνδρῶν οὐ τῶν ἀδυνατωτάτων.

Οἱ Φωκαεῖς ἐτίμων τὰ μέγιστα τὴν πειρατείαν μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τοῦ Γαρκυνίου, ὁ δὲ Ἰούλιος Καῖσαρ, διιλῶν περὶ τῶν λαῶν τῆς Γερμανίας βεβαιοῖ, ὅτι οἱ ἐπιφανέστεροι αὐτῶν εἶχον καύχημα τὸ νὰ ὀδηγῶσι συμμορίας λῃστῶν. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἀναφέρει τὰ αὐτὰ περὶ τῶν Λυσιτανῶν, καὶ ὁ Πλούταρχος περὶ τῶν Ἰβήρων.

Ἡ πρώτη κατὰ πειρατῶν ἐκστρατεία ἐγένετο 1300 περίπου ἔτη Π. Χ. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ὁ Μίνως, κρατήσας τῆς Ἑλληνικῆς θαλάσσης, κατέστησε τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἡγεμόνας, καὶ καθῆρεσεν ἐκεῖθεν τὸ λῃστρικόν. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσοι διὰ τὴν νεαρὰν αὐτῶν ἡλικίαν δὲν κατετάσσοντο εἰσέτι εἰς τὸν στρατὸν, συνέστησαν τὴν φρουρὰν τῶν περιπόλων, τῆς ὁποίας καθῆκον ἦτον πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τὸ νὰ ὑπερασπίζεται τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἐναντίον ἐπιδρομῶν πειρατικῶν.

Ἐπὶ τοῦ μακροῦ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους πολέμου, οἱ Ῥωμαῖοι, ἀναπτύξαντες τὴν ναυτιλίαν αὐτῶν, ἐξησκήθησαν εἰς τοὺς κατὰ θάλασσαν ἀγῶνας. Διακόσια τριάκοντα περίπου ἔτη Π. Χ. ὁ τροπαιοῦχος στόλος τῆς Ῥώμης, κατεναυμάχησε καὶ ἐκυρίευσε τὸν μυριόνεων πειρατικὸν στόλον τῆς ἀλαζόνος Τεύτης, βασιλίδος τῆς Ἰλλυρίας.

Καὶ ὅμως, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Καρχηδόνος καὶ τῆς Κορίνθου, ὁ ἀριθμὸς τῶν πειρατῶν τούτων ἐπηύξησεν. Ἔκτισαν ναύσταθμα καὶ φρυκτώρια τετειχισμένα, καὶ ἄνδρες ἐκ παντὸς ἔθνους, χρήμασι δυνατοὶ καὶ γένεσι λαμπροὶ, συνεμάχησαν μετ' αὐτῶν. Οἱ στόλοι των διευθύνοντο ὑπὸ ἐμπείρων κυβερνητῶν, καὶ τὰ πλοῖα ἦσαν ἐστολισμένα μεγαλοπρεπῶς· εἶχον ἱστία ἁλουργοβαφῆ, πλάτας ἢ κώπας ὑπαργύρους, καὶ στυλίδας χρυσᾶς· ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν λῃστριδῶν νηῶν, τῶν ἐντὸς μόνου τοῦ λιμένος τῆς Σελευκίας, ὑπερέβαινε τὰς χιλίας. Κυριεύσαντες πολλὰς παραθαλασσίους πόλεις, ἐτόλμησαν νὰ διαρπάσωσι τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας, εἰσεχώρησαν μέχρι τοῦ λιμένος τῆς Ὠστίας, καὶ παραδόντες τῷ πυρὶ στόλον Ῥωμαϊκὸν, ἀφήρπασαν δύο στρατηγοὺς, τὸν Σεξτίλιον καὶ Βελλῖνον, μετὰ τῶν ἀκολουθούντων αὐτοὺς ὑπηρετῶν καὶ ῥαβδοφόρων.

Ἡ Ῥώμη, κατασπαραττομένη ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων διχονοιῶν τοῦ Σύλλα καὶ τοῦ Μαρίου, δὲν ἐδυνήθη ν' ἀντισταθῇ εἰς τὰς προόδους τῶν Κιλικίων πειρατῶν, οἵτινες εἶχον πλημμυρίσει τὴν Μεσόγειον, καὶ διασπείρει τρόμον πανταχοῦ. Ναυπορούντες πλησίον τῆς νήσου Φαρμακούσσης ὑπὲρ τὴν Μίλητον, συνέλαβον τὸν Ἰούλιον Καίσαρα ἐπανερχόμενον ἐκ τῆς Αὐλῆς Νικομήδου, βασιλέως τῆς Βιθυνίας. Ὁ Καῖσαρ ὅμως δὲν κατεβλήθη· ἀλλ' ἀπειλήσας αὐτοὺς πολλάκις ὅτι ἔμελλε νὰ τοὺς ἀπαγχονίσῃ, ὑπεσχέθη ὡς λύτρα πεντήκοντα τάλαντα, ἀντὶ εἴκοσι τὰ ὁποῖα εἶχον ζητήσει, καὶ ἐπλήρωσε μετὰ τριάκοντα ὀκτὼ ἡμέρας αὐτὰ, σταλέντα ἐκ Μιλήτου.

Ὁ Καῖσαρ δὲν ἐλησμόνησε τὴν ἀπειλήν του· διότι, ἅμ' ἀφεθεὶς, πληρώσας πλοῖα ἐκ τοῦ λιμένος τῶν Μιλησίων, ἔπλευσε κατὰ τῶν πειρατῶν, τοὺς κατέλαβε ναυλοχοῦντας εἰσέτι εἰς τὴν νῆσον, καὶ κρατήσας τῶν πλείστων, μετέφερεν αὐτοὺς εἰς Πέργαμον, ὅπου τοὺς ἀνεσταύρωσε.

Καὶ ὅμως ἡ τιμωρία αὕτη δὲν ἐπέφερε τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα. Νέαι συμμορίαι συνεκροτήθησαν καὶ κατεστάθησαν τρομερώτεραι ὑπέρ ποτε, αἰχμαλωτίσασαι καὶ Ῥωμαίους στρατηγοὺς, τῶν ὁποίων τὰ λύτρα ἐπλήρωσεν αὐτὴ ἡ δημοκρατία. Ὁ στρα-

Πηγὸς Μάρκος Ἀντώνιος, υἱὸς τοῦ ὁμωνύμου ῥήτορος καὶ πατὴρ τοῦ ἐπίσης ὁμωνύμου τριάνδρου, διορισθεὶς ἀνώτατος ἀρχηγὸς ὅλων τῶν κατὰ τὰς θαλάσσας τοῦ Κράτους δυνάμεων, ἐφώρμησε κατὰ τῶν στόλων τῆς Κρήτης, δευτέρας μετὰ τὴν Κιλικίαν τῶν πειρατηρίων πηγῆς, καὶ ἡττηθεὶς συνεφώνησε συνθήκην αἰσχράν, ἐπονομασθεὶς διὰ τοῦτο χλευαστικῶς, Κρητικός.

Μετ' ὀλίγον τὸ κράτος τῶν πειρατῶν ἐξηπλώθη καθ' ὅλον τὸ Τυρρηνικόν, τὸ Λιβυκόν, τὸ περὶ Σαρδόνα, καὶ Κύρνον, καὶ Σικελίαν πέλαγος. Ἡ Ῥώμη, φοβουμένη μὴ καταστραφῇ ἡ ναυτιλία αὐτῆς, ἔδωκεν εἰς τὸν Πομπήϊον ἀπεριόριστον ἐξουσίαν διὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὰ ὀλέθρια ταῦτα σμήνη. Αὐτὸς δὲ, ἐπὶ κεφαλῆς ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδων ὁπλιτῶν, πεντακισχιλίων ἱππέων, καὶ πεντακοσίων νηῶν, ἀπέπλευσεν εἰς τὰ πελάγη, καὶ διαιρέσας τὸ διάστημα τῆς ἐντὸς θαλάσσης εἰς μέρη τρισκαίδεκα, καὶ τάξας ἐφ' ἑκάστου αὐτῶν ὡρισμένον ἀριθμὸν πλοίων καὶ ἴδιον ἄρχοντα, διέφθειρε τοὺς πειρατὰς, καταδιώξας αὐτοὺς μέχρι Κιλικίας, ὅπου αἰχμαλωτίσας ὑπὲρ τὰς εἴκοσι χιλιάδας ἐξ αὐτῶν, καὶ καθυποτάξας τὰς πόλεις των, κατέλυσε τὴν πειρατείαν ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα ἡμερῶν.

Ἀλλὰ μὴ θέλων νὰ θανατώσῃ τοσοῦτον ἀριθμὸν ἀνδρῶν, ὡς ἐννοῶν, ὅτι φύσει μὲν ὁ ἄνθρωπος οὐδ' ἐπλάσθη, οὐδ' εἶναι ζῶον ἀνήμερον, ἀλλ' ὅτι, ἂν τύχῃ διαίτης πρωτοτέρας, ἐξημεροῦται καὶ ἀπεκδύεται τὸ ἄγριον καὶ χαλεπὸν τῆς παρὰ φύσιν κακίας, μετέφερεν αὐτοὺς ἐκ τῆς θαλάσσης εἰς γῆν, διὰ νὰ κατοικήσωσι πόλεις, νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν γεωργίαν, καὶ νὰ γευθῶσι βίου ἐπιεικοῦς. Αἱ νίκαι αὐταὶ ἔδωκαν ζωὴν εἰς τῆς Ῥώμης τὴν ἀγοράν· ἡ τιμὴ τῶν ὠνίων εὐθὺς ἐξέπεσε, καὶ ἀφθονία διεδέχθη τὴν ἀπορίαν. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς τριανδρίας Ὀκταυίου, Ἀντωνίου καὶ Λεπίδου, Πομπήϊος ὁ νεώτερος ἐξορισθεὶς, ἐκυρίευσε πολλὰς νῆας Ῥωμαϊκὰς, ἠνώθη μετὰ πειρατῶν, καὶ παρέβλαπτε τὴν Ῥώμην. Ὁ Ὀκταύϊος ὅμως, συναθροίσας ἱκανὸν ἀριθμὸν πλοίων, διώρισε ναύαρχον τὸν Ἀγρίππαν, ὅστις κατέστρεψε τὸν στόλον τοῦ ἀντιπάλου του. Ἔκτοτε, ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη καὶ ἐπέκεινα, ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει ἐὰν ἐξέπλευσαν πλοῖα κατὰ πειρατῶν, ἐκ τῶν λιμένων εἴτε τῆς Ῥώμης, εἴτε ἄλλου τινὸς Κράτους.

Ἔτη τινὰ μετὰ ταῦτα, οἱ Γότθοι καὶ οἱ Βάνδαλοι, συνοικισθέντες εἰς Ὑρκανίαν, κατεστάθησαν ἐπίφοβοι διά τε τὸ πολυπληθὲς, καὶ τὸ φιλοκίνδυνον, καὶ τὴν σκληρότητά των. Τὰς μυοπάρονας ἢ τὰ πλοῖά των κατεσκεύαζον εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον ἐκ ξύλου λεπτοῦ χωρὶς διόλου σιδήρου, καὶ τὰς ἐσκέπαζον δι' ἐλαφρᾶς τινος στέγης. Ἐπιβαίνοντες ἐντὸς τῶν θαλασσίων τούτων καλυβῶν, ἐπλανῶντο εἰς πελάγη ἄγνωστα. Τρεῖς ἐκ τῶν ἐκστρατειῶν αὐτῶν εὐδοκίμησαν, ἄπειροι πόλεις ἐσυλήθησαν, καὶ ὅλη τῆς Βιθυνίας ἡ ἐπαρχία κατεκλύσθη ὑπὸ Βανδάλων καὶ Γότθων. Ἡ Ἑλλὰς καὶ αἱ νῆσοί της ἐλεηλατήθησαν, ἡ Ῥώμη αὐτὴ ἔτρεμε, καὶ μόνος τῆς διχονοίας ὁ δαυλὸς, ἐξαφθεὶς μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῶν πειρατῶν, ἐβίασεν αὐτοὺς νὰ ἀναβάλωσι τὰς κακουργίας των· ἀλλ' ἐπαναλαβόντες μετ' ὀλίγον αὐτὰς, ὥρμησαν ἐπὶ τὴν Θρᾴκην καὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰς διήρπαζον, ἑωσοῦ ὁ Αὐτοκράτωρ Κλαύδιος, πλεύσας κατ' αὐτῶν, τοὺς ἐνίκησε· μιμηθεὶς δὲ τὸ παράδειγμα τοῦ Πομπηΐου, μετέφερε τοὺς ζωγρηθέντας εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Κράτους, καὶ διὰ νὰ ἐργάζωνται, καὶ διὰ νὰ περιστέλλεται εὐκολώτερον ὁ φιλοτάραχος χαρακτήρ των. Φυλή τις Φράγκων, πρὸς οὓς εἶχον δοθῆ γαῖαι κατὰ τὸν Πόντον, ἀπεφάσισε ῥιψοκινδυνεύουσα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Πατρίδα της. Κυριεύσαντες πλοῖά τινα διευθύνθησαν μετὰ πολλῆς τόλμης διὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου πρὸς τὴν Μεσόγειον, λεηλατήσαντες δὲ τὰ παράλια τῆς Ἀσίας, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ἔστρεψαν τὰς πρῴρας πρὸς τὰς στήλας τοῦ Ἡρακλέους, προεχώρησαν εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν, διεπέρασαν τὸν βρεταννικὸν πορθμὸν, καὶ ἀπέβησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ὁλλανδίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης χρονολογοῦνται ἴσως αἱ κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεις πολλῶν ἡγεμόνων τοῦ μεσαιῶνος.

Τὸ 450 ἔτος Μ. Χ ὁ Γενσέρικος, ἀποκατασταθεὶς ἐπὶ τῆς προσβόρου παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, ἐξώπλισε στόλον φοβερὸν, καὶ ἐτράπη εἰς πειρατείαν· ἡ κατάκτησις τῶν Μαυρουσίων λαῶν τῆς διακεκαυμένης ζώνης, δὲν ἐδελέαζε τὴν φιλοδοξίαν τοῦ βαρβάρου· στρέψας ἄρα τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν θάλασσαν, συνέλαβε τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ καταρτίσῃ δύναμιν ναυτικὴν ἀξιόμαχον. Τὰ δάση τοῦ ὄρους Ἄτλαντος προῆγον ξυλείαν ἄφθονον, οἱ ὑπήκοοί του ἦσαν ἐπιτηδειότατοι ναῦται καὶ ναυπηγοὶ, αὐτὸς δὲ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτοὺς ἔρωτα βίου θαλασσοπλάγκτου καὶ στρατιωτικοῦ. Μετά τινα χρόνον, οἱ στόλοι οἱ ὁρμηθέντες ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης Καρχηδόνος, ἐξεπόρθησαν τὴν Μεσόγειον. Ἂν καὶ σκοπὸς αὐτῶν ἦτον ἡ λῃστεία καὶ ἡ ἁρπαγὴ, ἤθελον ἴσως ἀποκτήσει δόξαν τινὰ, ἐὰν δὲν ἐμίαινον τὰ κατορθώματά των δι' ἀπανθρώπων κακώσεων. Αἱ ἐπαρχίαι τῆς Λιγυρίας, τῆς Ἑτρουρίας, τῆς Καμπανίας, τοῦ Βρεντίου, τῆς Λουκανίας, ἐγένοντο θέατρον σκηνῶν αἱματηρῶν, καὶ τὰ παράλια τῆς Ἱσπανίας, τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἠπείρου, τῆς Σικελίας καὶ τῆς Σαρδόνος, ὑπέπεσον εἰς ὁμοίας δοκιμασίας.

Ὁ Γενσέρικος, προσκληθεὶς νὰ βοηθήσῃ τὴν Αὐτοκρατορίδα Εὐδοξίαν, ἐκβιαζομένην νὰ λάβῃ ἄνδρα τὸν δολοφόνον τοῦ συζύγου της, ἀπέπλευσεν εἰς Ἰταλίαν, ἐνελιμένισεν εἰς Ὠστίαν, καὶ ἐξεστράτευσεν εἰς Ῥώμην· φθάσας δ' ἐκεῖ, δὲν κατέκαυσε μὲν τὴν πόλιν, ἐπέτρεψεν ὅμως τὴν ἐπὶ δεκατέσσαρας ἡμέρας διαρπαγὴν αὐτῆς. Μεταξὺ τῶν ἀπείρων λαφύρων, ἅτινα συμπαρέλαβον οἱ στρατιῶταί του, ἦσαν καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη τῶν Ἰουδαίων, ἡ χρυσῆ τράπεζα καὶ ἡ ἑπτάφωτος λυχνία, τὰ ὁποῖα εἶχον μεταφερθῆ 70 ἔτη Μ. Χ. κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Τίτου, ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων εἰς Ῥώμην.

Οἱ Σάξωνες, λαὸς καταγόμενος, ὡς λέγεται, ἐκ τῶν Κίμβρων, ἁλιεῖς συγχρόνως καὶ πειραταὶ, ἐπεχείρησαν περὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκστρατείας κατὰ

τῆς παρωκεανίτιδος Γερμανίας, Γαλατίας καὶ Βρεταννίας. Καὶ αὐταὶ αὐτῶν αἱ γυναῖκες ἐξετέθησαν εἰς τοὺς κινδύνους τοῦ θαλασσίου βίου. Ὁ Σύναρδος βασιλεὺς Γότθος, ἐπειδὴ ἠθέλησε νὰ βιάσῃ τὴν θυγατέρα του Ἀλουίλδαν νὰ λάβῃ σύζυγον τὸν Ἄλφην, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Σιγάρου, αὕτη, διὰ ν' ἀπορύγῃ τὸν μισητὸν τοῦτον ὑμέναιον, ἀνεχώρησε λαθραίως ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ πατρός της, καὶ μεταμφιεσθεῖσα ὡς ἀνὴρ, ἐπέβη ἐπὶ πλοίου, οὗτινος ὁλόκληρον τὸ πλήρωμα συνεκροτεῖτο ἐκ νέων γυναικῶν. Διατρέξασα ἐπὶ ἓξ μῆνας τὰ πελάγη, καὶ συνάψασα πολλὰς ναυμαχίας, καθ' ἃς ἐθριάμβευσε πάντοτε, ἀπέβη εἰς νῆσον, ὅπου ἐνέτυχε συμμορίας πειρατῶν, ἀσχολουμένων εἰς τὴν ταφὴν τοῦ ἀρχηγοῦ των. Καταπληχθέντες ὑπὸ τοῦ ἀξιοπρεποῦς καὶ ἀνδρώδους ἤθους τῆς Ἀλουίλδας, ἀνηγόρευσαν αὐτὴν ὁμοφώνως ἀρχηγὸν, καὶ τὴν δύναμίν της, κατασταθεῖσαν οὕτω φοβερὰν, ἐστάλη νὰ καταπολεμήσῃ ὁ Ἄλφης. Ἡ Ἀλουίλδα ἀντέστη κατὰ πρῶτον ἐπιτυχῶς· πλὴν κατά τινα ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Φινλανδίας αἱματηρὰν ναυμαχίαν, ὁ Ἄλφης, συμπεσὼν κατὰ τῆς ναυαρχίδος ἀντίπρωρος, καὶ δοὺς ἐμβολὴν, ἐφόνευσε πολλοὺς ἐκ τοῦ πληρώματος, καὶ ἀφώπλισε τὸν ναύαρχον, ὅστις εὑρέθη ὅτι ἦτον ἡ μνηστή του· τὰς ἐπιθυμίας του, ἐξυπνισθείσας τότε, εἰσήκουσε τὴν φορὰν ταύτην εὐμενέστερον ἡ ὡραία αἰχμάλωτος, καὶ γάμος ἐτελέσθη ἀλιτέρανος ἐπὶ τῶν βασιλείων τῆς Ἀμφιτρίτης.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ'. αἰῶνος, αἱ παράλιοι πόλεις τῆς Γαλλίας ἐλαφυραγωγήθησαν ὑπὸ πειρατῶν Νορμανδῶν, ἢ ἀνδρῶν τῆς ἄρκτου. Κάρολος ὁ μέγας, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ἐπιδρομάς των, ὠχύρωσε τὰ στόματα τῶν ποταμῶν, καὶ κατεσκεύασε στόλον τετρακοσίων τριήρεων ἐξ ὧν τινες ἦσαν ἑξάκροτοι.

Οἱ βάρβαροι, καταπτοηθέντες ὑπὸ τῶν μεγάλων τούτων παρασκευῶν, καθὼς καὶ ὑπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Γοδοφρίδου, ἀπεσύρθησαν εἰς Δανίαν· ἀλλ' ἐπανελθόντες μετά τινα ἔτη, ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν διαδόχων τοῦ Καρόλου, διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς Γαλατικὰς ἐπαρχίας. Οὐαιλάνδος ὁ ἀρχηγός των, διεχείμασεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Λιγύρου, ἐλεηλάτησε τοὺς ἀγροὺς, κατηδάφισε τὰς πόλεις, καὶ ἐφόνευσεν ἢ ἐξηνδραπόδισε τοὺς κατοίκους των.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ Θ'. αἰῶνος, Ἱλορόλφης τις ἢ Ῥαλλόνης, ἐπιπεσὼν κατὰ τῶν παραλίων τῆς Νορβηγίας, κατετροπώθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ Ἀρόλδου, βασιλέως τῆς Δανίας. Καταφυγὼν δὲ εἰς τὴν νῆσον Σοδεράκην, εὗρηκε πολλοὺς τυχοδιώκτας, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν αὐτῶν, καὶ ἀντὶ νὰ ἀναστάσῃ τὸ ξίφος κατὰ τοῦ ἡγεμόνος του, ἔστρεψεν αὐτὸ κατὰ τῶν πλουσιωτέρων πόλεων τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης· μετὰ ταῦτα, διευθυνθεὶς εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ὑπὸ Καρόλου τοῦ Γ'. ὡς ἴδιον τιμάριον, τὴν ἐπαρχίαν τῆς Νορμανδίας. Συζευχθεὶς δὲ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Γισέλλαν, ὑπεσχέθη, πρὸς ἀμοιβὴν τοσούτων εὐεργετημάτων, νὰ δεχθῇ τὸ χριστιανικὸν δόγμα, καὶ νὰ θέσῃ οὕτω πέρας εἰς τὰς ληστρικὰς τῶν Νορμανδῶν ἐπιδρομάς.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ'. αἰῶνος, Ζάχας τις, πειρατὴς Σαρακηνὸς, πληρώσας τεσσαράκοντα πλοῖα, διέπλεε τὸ Αἰγαῖον. Ἐκπορθήσας δὲ πολλὰς νήσους, καὶ ἀναγορευθεὶς τῆς Σμύρνης ἡγεμὼν, κατεστάθη τοσοῦτον ἰσχυρὸς, ὥστε ὁ Σουλτάνος τῆς Νικαίας Σολιμάνης, υἱὸς τοῦ μεγάλου Σολιμάνου, ἐπεζήτησε τὴν συμμαχίαν του, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν γυναῖκα τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θυγατέρα· μαθὼν ὅμως μετὰ ἓν ἔτος ὅτι ὁ νέος τῆς Ἰωνίας συγγενής του ἐπωρθαλμία τὸ Κράτος του, τὸν ἐθανάτωσε.

Μεγάλαι ὑπῆρξαν ἔκτοτε αἱ πρόοδοι τῆς ναυτιλίας, καὶ ἡ πειρατεία, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐμπορίας, εἰσήχθη μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Γενούης καὶ τῆς Φλωρεντίας. Ἐκεῖ τυχοδιῶκται ἐφώπλιζον πλοῖα, καὶ ἐμίσθουν αὐτὰ εἰς ἔθνη διαμαχόμενα· τὰ ἐμίσθουν ὅμως ὁσάκις ἡ ἐκστρατεία ὑπέσχετο λάφυρα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπεχείρησαν τὸ πρῶτον τὰς εὐσεβεῖς (1) ἐκστρατείας των οἱ σταυροφόροι. Τὸ μέγα τοῦτο συμβεβηκὸς τοῦ μεσαιῶνος συνετέλεσε πρὸ πάντων εἰς τὴν ἐξόντωσιν τῆς πειρατείας, περιορισθέντων τῶν πλοίων εἰς μετακόμισιν τῶν προσκυνητῶν, οἵτινες συνέῤῥεον πανταχόθεν σωρηδὸν εἰς Παλαιστίνην.

Πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ις'. αἰῶνος, ἐνῷ Ἀρουτσὴς ὁ ἐπιλεγόμενος Βαρβερούσσης, διοικῶν συμμορίαν πειρατῶν, ἐκυρίευσε τὴν Μεσόγειον, ἄλλοι πειραταὶ, καλούμενοι Οὐσκόκοι, κατεμάστιζον τὴν Ἀδριατικήν· ἐγένοντο μάλιστα ἐν ὀλίγῳ διαστήματι τοσοῦτον ἐπίφοβοι, ὥστε ὁ πάπας Παῦλος ὁ Β'. καθὼς καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Φερδινάνδος, προέτρεψαν τὸν ἀρχιδοῦκα νὰ τοὺς παραλάβῃ μισθωτούς. Οὗτος δὲ, ἐννοήσας πόσον ἦτον ἐπωφελὲς τὸ νὰ ἔχῃ τοιούτους συμμάχους, τοὺς διώρισεν ὁροφύλακας, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς μισθοὺς ἀδρούς, καὶ πόλιν ὀχυρὰν διὰ νὰ κατοικήσωσιν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐντὸς ὀλίγου συνηθροίσθη πολὺ πλῆθος ἐκεῖ, ἡ δὲ πόλις δὲν ἐχώρει πλέον αὐτὸ, οἱ Οὐσκόκοι ἐκυρίευσαν καὶ ἄλλας πόλεις καὶ φρούρια, καὶ ἐξέτειναν τὰς κατακτήσεις αὐτῶν μέχρι Δαλματίας καὶ τινων νήσων Βενετικῶν. Ὁ Δόγης Γριμάλδης ἐστειλε κατ' αὐτῶν στόλον διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Πασκουάλη, ὅστις τοὺς κατεδίωξε μέχρι τῆς φωλεᾶς των· μόλις ὅμως ἀπεσύρθησαν αἱ δυνάμεις τῆς Βενετίας, καὶ οἱ πειραταὶ ἐπανέλαβον τὰς ληστείας των.

Διέβησαν διὰ τῆς κατὰ τὴν Δαλματίαν Ἐπιδαυρίας χώρας, καὶ ἐπιπεσόντες αἴφνης κατὰ τῶν ἐν Βοσνίᾳ Τούρκων, διήρπασαν τὸ στρατόπεδόν των, καὶ ἐπανήρχοντο φέροντες πλουσιώτατα λάφυρα· ἀλλὰ προσ-

(1) Ἔπρεπε νὰ εἴπω τὰς ἀσεβεῖς, διότι αὐταὶ ἐκλόνησαν τὰ θεμέλια τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ προητοίμασαν τὴν πτῶσιν αὐτῆς. Μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ἱστοριογράφων τῆς Δύσεως, οἵτινες ἐδείχθησαν, καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους τούτους χρόνους, ἀνεπιεικεῖς καὶ ἄδικοι μάλιστα δικασταὶ τῶν συναδέλφων χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὀλίγιστοι, καὶ ἴσως μόνον ὁ Michaud καὶ ὁ Pujoulat ὡμολόγησαν τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Εὐχαρίστως ἄρα ἀράττομαι τῆς εὐκαιρίας ταύτης διὰ νὰ ἀναφέρω μετὰ πολλῆς εὐγνωμοσύνης τὰς ἰδίας αὐτῶν λέξεις. « A' cette époque la réunion des Grecs et des Latins aurait pu porter les derniers coups à la domination musulmane; mais les Francs ne purent JAMAIS se dépouiller de leurs préventions contre les Grecs. » Hist. des croisades, Chap. X.

βληθέντες ὑπὸ δώδεκα νηῶν Βενετικῶν, ἐνικήθησαν κατὰ κράτος, ἀπολέσαντες δύω πλοῖα καὶ ἑξήκοντα ἄνδρας. Ἐπειδὴ δὲ αἱ χῆραι τῶν πεσόντων ἀπήτησαν ἐπιμόνως ἐκδίκησιν, οἱ πειραταὶ, παρατηρήσαντες τὴν ναυαρχίδα τῆς δημοκρατίας πλέουσαν παρὰ τὰ παράλιά των, ἐπέπεσον κατ' αὐτῆς μετὰ τοσαύτης μανίας, ὥστε οἱ Βενετοὶ, καταπληχθέντες, καὶ ἀγνοοῦντες ὅτι οἱ πολέμιοι ἐφλέγοντο ὑπὸ πάθους ἐκδικήσεως μᾶλλον ἢ λαφυραγωγίας, ὑπετάχθησαν μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν. Ὁ γενναῖος Βενιέρης, ὅστις ἐκυβέρνα τὸ πλοῖον, ἔγγονος τοῦ ὁμωνύμου ναυάρχου καὶ τοῦ ἐπίσης ὁμωνύμου Δόγου, ἐσφάγη μεθ' ὅλων τῶν σὺν αὐτῷ τεσσαράκοντα ἐπιβατῶν καὶ ναυτῶν· αἱ γυναῖκες ἐξυβρίσθησαν, καὶ οἱ πειραταὶ, συγκροτήσαντες συμπόσιον Καννιβάλων, κατέφαγον τὴν καρδίαν τοῦ Βενιέρου, καὶ ἔβαψαν τὸν ἄρτον αὐτῶν εἰς τὸ αἷμά του. Ἡ σύγκλητος, παροργισθεῖσα, ἐζήτησεν ἱκανοποίησιν παρὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν πειρατῶν, οἵτινες ἀπεποιήθησαν αὐτὴν, μὴ ἀποδόντες μήτε τὴν ναυαρχίδα, μήτε τὰ ἐν αὐτῇ χάλκεα ὅπλα. Ἀλλὰ τὸ 1618, συμμαχήσαντες ὅ τε ἀρχιδοὺξ τῆς Αὐστρίας καὶ ἡ δημοκρατία, διέφθειρον τοὺς Οὐσκόκους.

Ἔκτοτε ἡ πειρατεία ἐνεφώλευσεν εἰς τὸ Βαρβαρεσικὸν Κράτος, θεμελιωθὲν τὸν ις'. αἰῶνα ὑπὸ Βαρβερούσου, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Καὶρ Ἐδδύν. Οἱ πειραταὶ οὗτοι, οἵτινες εἶχον καταστραθῇ τρομεροὶ διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς θηριωδίας των, ἐπεθύμουν νὰ διατρέξωσι στάδιον ἐνδοξότερον, ὄχι μόνον πλανώμενοι κατὰ θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ καθιδρύοντες πόλιν παρά τινα παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου ν' ἀποθέτωσι τὰ λάφυρά των. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀλγερίας, προσβληθέντες ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν, ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ ἀκαταμαχήτου Βαρβερούσσου. Ὁ φιλόδοξος πειρατὴς παοεδέχθη ἀμέσως τὴν πρόσκλησιν, καὶ ἀποδιώξας τοὺς ἀντιπάλους των, ἥρπασε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ τόπου των, ὀνομασθεὶς Δέης· φονευθέντα δὲ ἀργότερον ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του, διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀδελφός του, ὅστις, διὰ νὰ στερεώσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν ἐξουσίαν του, ἐγένετο ὑποτελὴς τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ Ἀλγερία μετεβλήθη εἰς καταγώγιον λῃστρικὸν, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε τρομερωτάτη μάστιξ τῆς κατὰ τὴν μεσόγειον ναυτιλίας. Τὸ 1541, Κάρολος ὁ Ε'. τῆς Ἱσπανίας, θελήσας νὰ καθυποτάξῃ τὴν πόλιν ἐκείνην ἐνικήθη, καὶ ἡ Εὐρώπη ἔκυψεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸν τράχηλόν της, (πρᾶγμα ἄπορον!) μετ' ἀναξηγήτου ἀναλγησίας καὶ ἀνοχῆς, εἰς τὴν αἰσχρὰν ταύτην τυραννίαν, πληρόνουσα καὶ φόρον εἰς τοὺς πειρατάς. Ἐπὶ τέλους, Λοδοβῖκος ὁ ΙΔ'. τῆς Γαλλίας, συλλαβὼν τὴν φιλάνθρωπον ἰδέαν τοῦ νὰ καταστρέψῃ τὰ κατὰ τὴν Ἀλγερίαν πειρατήρια, ἔστειλε κατ' αὐτῶν στόλον, ὅστις, κυβερνώμενος ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Δυκένου, κατεκεραυνοβόλησε καὶ κατέκαυσεν αὐτὰ τὸ 1683. Ἀλλὰ μόλις ὁ πόλεμος οὗτος ἐτελείωσε, καὶ οἱ Ἀλγερῖνοι, ἀνάψαντες ἐκ νέου τὴν ἀγανάκτησιν τῶν χριστιανικῶν λαῶν, ἀπέδειξαν, ὅτι ματαία ἦτον πᾶσα μετ' αὐτῶν συνθήκη ἀνακωχῆς ἢ εἰρήνης. Νέος λοιπὸν ναύαρχος τῆς Γαλλίας, ὁ Ἐστραῖος, ἀπετέρωσε τὴν πόλιν των, ἐνῷ οἱ κακοῦργοι, κατασφάξαντες ὅλους τοὺς αἰχμαλώτους Γάλλους, καὶ δέσαντες καὶ αὐτὸν τὸν πρόξενόν των εἰς στόμιον κανονίου, τὸν ἐξεσφενδόνισαν κατὰ τοῦ στόλου. Τὸ 1816 Μοῖρα Ἀγγλικὴ ὑπὸ τὸν λόρδον Ἐξμούθην, καταπολεμήσασα ὑπέβαλε τὴν Ἀλγερίαν εἰς συνθήκας ἐπιζημίους. Καὶ ὅμως οἱ προμαχῶνές της ἀνεκτίσθησαν ἐντὸς ὀλίγου, καὶ ὁ στόλος τοῦ Ὁμὲρ πασᾶ ἀνεφάνη τρομερώτερος ἢ ἄλλοτε.

Ἡ Γαλλία ἐκαθάρισεν ἐπὶ τέλους τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν ἀγρίων τούτων πειρατῶν. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ 1830, καὶ ἡ κατάκτησις τῆς Ἀλγερίας, συντρίψασαι τὰ δεσμὰ τῆς κατὰ τὴν Μεσόγειον ναυτιλίας, κατέστρεψαν διὰ παντὸς τὴν μάστιγα, ἡ ὕπαρξις τῆς ὁποίας ἐδύνατο δικαίως νὰ θεωρηθῇ ὡς ὄνειδος τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν.

Ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, ἡ δυστυχία τὴν ὁποίαν ἐγέννησεν ὁ πολυχρόνιος πόλεμος, ἐβίασε πολλοὺς, κατὰ τὰ ἔτη κυρίως 1826 καὶ 1827, πρὸ πάντων ἐκ τῶν ἀτυχῶν καὶ λιμωττόντων Ψυρρανῶν, νὰ παρεκτραπῶσιν εἰς πράξεις πειρατικάς. Ἡ ναυτιλία τῆς Εὐρώπης εἶχε σχεδὸν ἐξαφανισθῇ κατὰ τὸ Αἰγαῖον καὶ τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας, καὶ πλοῖα πολεμικὰ τῶν ξένων Δυνάμεων περιέπλεον, καταδιώκοντα ἐπὶ ματαίῳ τοὺς πειρατάς. Διαπλέοντες τὰ πελάγη ἐπὶ νηῶν, μικρῶν μὲν ἀλλὰ πολυσκάλμων καὶ ταχυναυτουσῶν, τὰς ὁποίας ὠνόμαζον μύστικα, ἐφώρμων κατὰ πλοίων ἀσυγκρίτως μεγαλητέρων, μετὰ τῆς αὐτῆς ἀνδρείας καὶ τόλμης, μεθ' ἧς κατεναυμάχουν καὶ ἐπυρπόλουν τὰ τρίκροτα τῶν ἐχθρῶν. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας, ἡ ἐγκαθίδρυσις τακτικῆς Κυβερνήσεως, αἱ προσπάθειαι τοῦ ἐνδόξου ναυάρχου Μιαούλη κατὰ τὰς βορείους Σποράδας, καὶ πρὸ πάντων ἡ μετὰ τῆς Τουρκίας εἰρήνη, ἥτις ἀφῆκεν ἐλευθέρας τὰς θαλάσσης τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Εὐξείνου εἰς τοὺς ἐπιχειρηματίας ναυτικοὺς τῆς Ἑλλάδος, ἐξώντωσαν τὴν πειρατείαν, τὴν ὁποίαν εἶχον κυοφορήσει ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ἔνδεια.

Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἡ πειρατεία ἀνεφάνη συστηματικῶς κατὰ τὰ πελάγη τῆς Κίνας. Ὁ Σαπουντσάης, καταρτίσας στόλον τρομερὸν ἐκ διακοσίων καὶ ἐπέκεινα Ἰσγκῶν, καὶ ὑποβοηθούμενος, ὡς ὑποτίθεται, ὑπὸ μανδαρίνων, ἐλῄστευε τὰ πλοῖα, καὶ ἀποβαίνων εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς τοῦ οὐρανίου Κράτους, ἐλαφυραγώγει, ἐφόνευεν, ἐπυρπόλει καὶ ἐξηνδραπόδιζε γυναῖκας καὶ παιδία. Καταπολεμηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ 1849 ὑφ' ἑνὸς βρικίου καὶ δύο ἀτμοπλοίων ἀγγλικῶν, ἀπώλεσε τὰ δύω τρίτα τῆς δυνάμεώς του, αὐτὸς δὲ διασωθεὶς μετὰ τῆς λοιπῆς, κατέφυγε πρὸς τὴν μεσημβρινὴν θάλασσαν, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι οἱ Ἄγγλοι, μὴ γνωρίζοντες ἀρκούντως αὐτὴν, δὲν ἤθελον τὸν καταδιώξει. Ἐμμένων εἰς τὴν προτέραν θηριωδίαν του, ἠρήμωσε πόλεις ὁλοκλήρους, καὶ ἔσφαξεν ἀνιλεῶς τοὺς κατοίκους των. Ἀλλ' οἱ Ἄγγλοι, ἰχνηλατήσαντες τὸν στόλον του, συνήντησαν αὐτὸν ἐξερχόμενον μεγάλου λιμένος, οὗτινος εἶχε λεηλατήσει

πρὸ μικροῦ τὰ παράλια· τὰ πειρατικὰ, ἑξήκοντα δύω τὸν ἀριθμὸν, παρατηρήσαντα τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα, ἐπανέκαμψαν ἀμέσως εἰς τὸ ὁρμητήριον. Τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ἔχον πολλὴν ἰλὺν καὶ θῖνα, καθίστα χαλεπὸν καὶ βραδύπορον τὸν εἴσπλουν· καὶ ὅμως οἱ Ἄγγλοι, ὁδηγούμενοι ὑπὸ ναυαγωγοῦ ἐγχωρίου, εἰ σῆλθον εἰς αὐτὸν, καὶ ἐῤῥίψαν τὴν ἄγκυραν ἀντικρὺ τοῦ πειρατικοῦ στόλου, ἕως βολῆς κανονίου. Οἱ πειραταὶ ἔδωκαν πρῶτοι τὸ σημεῖον τῆς μάχης· ἡ συμπλοκὴ εἶχε καταντήσει πεισματώδης καὶ ζωηρὰ, ὅτε βολὴ, ῥιφθεῖσα εὐστόχως ὑφ' ἑνὸς τῶν ἀγγλικῶν πλοίων, διεῤῥῆξε τὴν ναυαρχίδα, καὶ κατέκαυσεν αὐτὴν μεθ' ὅλου τοῦ πληρώματος. Ὁ πάταγος ὑπῆρξε φρικώδης ὅταν δὲ διεσκεδάσθη ὁ καπνὸς, ἐσώζετο μόνον τὸ πρὸς τὴν πρύμναν ἰκρίον, ἐφ' οὗ ἐκυμάτιζεν εἰσέτι, ἀναμέσον γλωσσῶν πυρὸς, ἡ σημαία τοῦ ἀλαζόνος καὶ αἱμοβόρου ναυάρχου.

Ἐνῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς ναυμαχίας, ὁ ἀγγλικὸς στόλος κατεγίνετο εἰς τὸ νὰ ἐξοντώσῃ τὸν ἐχθρικὸν, οἱ κάτοικοι τῆς παραλίας, πνέοντες ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἀπανθρώπων πειρατῶν, κατέσφαζον ὅλους τοὺς καταφεύγοντας εἰς τὴν ξηράν. Ἰόγκαι, λέμβοι, πάντα κατεκάησαν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Γὰς νύκτας τὸ θέαμα ἦτον λαμπρότατον· ὁ οὐρανὸς ἐγίνετο περιπόρφυρος· τὸ πῦρ ἔκοπτε τὰ ἀπόγηα, καὶ τὰ πλοῖα, φερόμενα ἓν μετὰ τὸ ἄλλο ὑπὸ τοῦ ῥεύματος πρὸς τὸ πέλαγος, καὶ ἐκπυρσοκροτοῦντα ἀλληλοδιαδόχως, ἐφαίνοντο συνοδεύοντα πομπὴν, ἢ πανηγυρίζοντα ἑορτὴν τοῦ Οὐρανίου Αὐτοκράτορος.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Σαπουντσάκης κατώρθωσε νὰ σωθῇ, καταφυγὼν εἰς λιμένα ὅπου ἐπεσκευάζοντο πέντε ἢ ἓξ πλοῖά του· ἡ ἀγγλικὴ ὅμως μοῖρα, χωρὶς ν' ἀπαυδήσῃ, ἔτρεξεν ἐκ νέου κατόπιν του, καὶ τὸν ἐβίασε νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Μανδαρίνους τῆς Καντώνης, οἵτινες ἀπένειμον, πρὸς ἀμοιβὴν τῆς ὑποταγῆς του, πρὸς αὐτὸν μὲν τὸ παράσημον τῶν εὐγενῶν, Κυανοῦν Κομβίον ἐπονομαζόμενον, πρὸς δὲ τοὺς πρώτους τῶν ἀξιωματικῶν του, τὸ τοῦ Λευκοῦ καὶ Χρυσοῦ Κομβίου.

Ν. Δ.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΕΒΑΣΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΝ ΤΟΥ ΖΩΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ.

Ἐν Λονδίνῳ, τὴν 30 *Μαΐου* 1850.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

Κύριε!

Ὁ Κ. Ἄβελ, ἐπιχειρήσας νὰ περιγράψῃ τὸν ἀπὸ Βορνέου μέχρι Λονδίνου διάπλουν μου, (1) ὑπέπεσεν, εἴτε ἀκουσίως εἴτε ἑκουσίως δὲν ἐξετάζω, εἰς ἐλλείψεις, τὰς ὁποίας οὐδὲ οἱ ἄνθρωποι συγχωροῦσιν εἰς τοὺς ἱστορικοὺς, τοὺς ἀναλαβόντας μάλιστα τὴν ἐξιστόρησιν ὑποκειμένων ὀλίγον γνωστῶν εἰς τὸ κοινὸν, οὐδ' ἐγὼ δύναμαι ν' ἀποσιωπήσω, καθόσον προσβάλλουσι καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἱστορίας, τὴν ὁποίαν περὶ πολλοῦ ποιοῦνται καὶ οἱ ὁμοεθνεῖς μου, καὶ τὴν ἰδιαιτέραν φιλοτιμίαν μου. Ἐὰν ὁ Κ. Ἄβελ ἐξέλαβε τὸ ἔθνος τῶν Οὐραγγουτάγκων ὡς ἔθνος Λαπόνων, Σαμογέδων, ἢ Ἐσκιμώων, ἠπατήθη μεγάλως· λυποῦμαι δὲ τοσούτῳ μᾶλλον περὶ τῆς ἀπάτης του αὐτῆς, καθόσον εἶχον ἐξ ἀρχῆς συλλάβει ἰδέαν εὐνοϊκωτάτην περὶ τῆς ὀξυδερκείας του. Ἐὰν δὲ μεροληπτικῶς ἢ ζηλοτύπως φερόμενος, παρέλειψε τὴν ἔκθεσιν πολλῶν μου ἰδιοτήτων ἢ μᾶλλον προτερημάτων σπανιωτάτων μεταξὺ καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, ἔπραξεν ἔγκλημα ἀδικίας, σύνηθες μὲν εἰς τοὺς ὁμοειδεῖς του, οὗ τινος ὅμως τὸν εἶχον νομίσει κατ' ἐξαίρεσιν ἐχθρὸν ἄσπονδον.

Κατ' ἀρχὰς ἠθέλησα νὰ μεταχειρισθῶ τὸ μέσον τῶν ἐφημερίδων διὰ νὰ ἀναπληρώσω τὰς ἐλλείψεις ταύτας. Ἐνθυμηθεὶς ὅμως μετὰ ταῦτα ὅτι ἡ διατηρουμένη αὐστηρότης εἰς καταστήματα ὁποῖα ἐκεῖνο ἐν ᾧ ζῶ, ἀπαιτεῖ πρὸ πάντων ἀκριβῆ ὑποταγὴν εἰς τοὺς κανόνας τῆς πειθαρχίας, ἐπροτίμησα νὰ ὑποβάλω τὰ παράπονά μου ἀπ' εὐθείας πρὸς ὑμᾶς, καὶ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ τὰ διακοινώσετε καὶ εἰς τὸν Κ. Ἄβελ, ἐὰν κατὰ τύχην δὲν μετέστη εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς, καθὼς καὶ εἰς τὸ δημόσιον.

Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Κ. Ἄβελ δὲν ἐξέδωκε τὴν εἰκόνα μου ἡ παράλειψις αὕτη μ' ἐξέπληξεν ὅσον ἐνδέχεται, καθόσον αὐτὸς ὁ ἴδιος, θαυμάσας τὸ πνευματῶδες τῆς φυσιογνωμίας μου, τὴν γλυκύτητα τῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου μου, τὸ εὐβλέφαρον τῶν ὀφθαλμῶν μου, τὸ κομψοπρεπῶς λεπτὸν τῶν χειλέων μου, καὶ τὸ εὐπλόκαμον τῆς ξανθῆς κόμης μου, μὲ καθικέτευσε πολλάκις γονυκλιτὶ, νὰ συγκατανεύσω εἰς τὸ νὰ μὲ ζωγραφήσῃ περιώνυμός τις ζωγράφος, συμπλωτὴρ αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. Ὁμολογῶ ὅτι, καὶ χάριν τῆς πρὸς τὸν Κ. Ἄβελ ἀγάπης μου, καὶ χάριν τῆς ἐμφύτου φιλαυτίας εἰς πᾶν ὂν λογικὸν ὡς ἐμὲ, ἐπεβύμουν νὰ ἐνδώσω εἰς τοῦ εὐγενοῦς φίλου μου τὰς παρακλήσεις. Ἀλλ' ὅρκος τις, τὸν ὁποῖον ὤμοσα εἰς Βορνέον, ὅταν ἐπρόκειτο ν' ἀποχωρισθῶ τὴν φιλτάτην μου ἀλλ' εἰς ἄκρον ζηλότυπον Ῥακουφατάκην, τοῦ νὰ μὴ ἐπιτρέψω εἰς κανένα, εἴτε ἄνδρα εἴτε γυναῖκα, νὰ μὲ ἀποκτήσῃ μηδὲ καθ' ὁμοίωμα, μὲ ἠνάγκασε ν' ἀποβάλω τὴν αἴτησιν. Ὁ ζωγράφος ὅμως, παραμονεύσας με ἐνῷ ἔτρωγον ἡσύχως τὸ ῥόφημά μου, ὑφήρπασεν, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς ὅλους τοὺς ἐνδόξους ἄνδρας, τὴν εἰκόνα μου, τῆς ὁποίας συγκατένευσε μετὰ ταῦτα νὰ μ' ἐπαφήσῃ τὸ ἐγκλειόμενον ἀντίτυπον.

Δεύτερον δὲ ὁ Κ. Ἄβελ, τὸν ὁποῖον τοσάκις ἐφιλοξένησα εἰς τὴν ἐν Βορνέῳ οἰκίαν μου, δὲν ἀνέφερέ τι, ὡς ὤφειλε, περὶ τῆς σπανίας καὶ παραδειγματικῆς ἡμονοίας, ἥτις ὑπῆρχε μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῆς ἀγαπητῆς μου συμβίας, περὶ τοῦ διαπύρου πρὸς ἐμὲ ἔρωτός της, περὶ τῆς σεμνότητος καὶ τοῦ κάλλους της, καὶ μάλιστα περὶ τῆς οἰκειακῆς μου εὐδαιμονίας, ἀφ' ἧς μὲ ἀπέσπασεν ἀπατήσας με ὡς ἄλλον Ἀβδὲλ-Καδέρ. Ὁ Κ. Ἄβελ δὲν ἔπρεπε νὰ λησμονήσῃ ὅτι ἀσθενήσας ποτὲ, ἐπὶ παρουσίᾳ του, ἀπὸ φρικτὸν ὀδοντόπονον, ἔτυχον ὅ-

(1) Ἴδε Παντώρας φυλλάδιον Δ'. σελ. 83.

λων, τῶν πλέον προθύμων καὶ πλέον φιλορρόνων περι ποιήτεων, ἐκ μέρους τῆς χαριτοβρύτου Ῥακουρατάκης μου, ὅτι ἐκάθητο αἰωνίως εἰς τὸ πλευρόν μου, ὅτι μὲ περιεπτύσσετο περιπαθῶς καὶ περιπαθέστερον μὲ κα τεφίλει, καὶ ὅτι, πρὸς ἀνακούρισιν τῶν πόνων μου, συστέλλουσα καὶ βυγχοποιοῦσα τὰ ῥοδόχρωα καὶ δροσοβόλα χείλη της, τὰ εἰσῆγε χαριέντως εἰς τὸ ῥλογιζόμενον στόμα μου.

Ὁ Κ. Ἄβελ ἐξώκειλεν εἰς ἀνεξήγητον καταχρη στιν λεκτικήν, πυρενείρας εἰς τὴν διήγησίν του, ὅτι ἔκλεπτον φιάλας ῥακίου· καὶ ὅμως ἐνθυμοῦμαι ὅτι αἰωνίως ἐρυλλολόγει συντακτικὰ, γραμματικὰς καὶ λεξικὰ, καὶ μὲ συνίστα θερμῶς τὴν φραστικὴν ἀ κριβολογίαν. Ἐγὼ νὰ κλέψω! ἄπαγε τῆς βλαστῃ μίας! Ἐξ ἐναντίας, δοξάζων ὡς ὀρθὸν τὸ κοινότατον ἐκεῖνο ἀξίωμα, τὸ λέγον « ἂν *ἐγύθηκε τὸ λάδι μας πῆγεν εἰς τὴν μαγειριάν μας,* » τὸ ὁποῖον πολλοὶ ἄλλοι ἐπρέσβευσαν πρὸ ἐμοῦ, καὶ ὑπουργοὶ μάλιστα συνταγματικῶν ἐπικρατειῶν, κηρύξαντες ἀπὸ τοῦ βήματος ὅτι δὲν ὑπάρχει κἀνὲν ἄτοπον ἐὰν τινα τῶν δημοσίων μεταφέρωνται ἐνίοτε ἐπιτηδείως ἀπὸ τοῦ κοινοῦ θησαυροφυλακείου εἰς τὰ ἰδιωτικὰ βαλάντια, (ὄχι ὅμως καὶ ἐναλλὰξ), ἐθεώρησα προτιμότερον νὰ πίω ἐγὼ, ὁ ἀποτελῶν μέρος τοῦ πληρώματος, ὁ συνάδελφος τῶν ναυτῶν, ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ ναυκλήρου, τὸ ῥακίον, παρὰ ν' ἀσήσω νὰ τὸ κεράσωσιν εἰς ξένους μετὰ τὴν ἄφιξίν μας εἰς Λονδῖνον.

Ἀλλὰ τὸ γελοιωδέστερον, τὸ ἀνοητότερον μέρος

τῆς διηγήσεως τοῦ Κ. Ἄβελ, ἠξεύρετε, Κ. διευθυντὰ, ποῖον εἶναι; Ὁμιλῶν περὶ τῆς πραότητος τοῦ χα κτῆρός μου, προσθέτει ὅτι, ὁσάκις μὲ ἠρέθιζέ τις, ὠργιζόμην εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε *ἂν ἤμην ὀ λογικὸν, ἤθελον γενεῖ αὐτόχειρ.* Δὲν θέλω ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ συζητήσω τὸν πρῶτον ὅρον τῆς διαβεβαιώσεώς του ταύτης· ἀρκοῦμαι μόνον νὰ εὐχηθῶ εἰς πολλοὺς, ἀπείρους τῶν λογικῶν ὄντων, νὰ ἔχωσι τὴν λογικότητα τὴν ὁποίαν μ' ἐχάρισεν ὁ Θεός· ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, ὅτι ἤθελον γενεῖ αὐτόχειρ; Τοιαύτης ἀναισχύντου παραβάσεως τῶν θείων νόμων, τοιαύτης ἀποτροπαίου παραφροσύνης, κἀνεὶς ποτε τῶν Οὐραγγουτάγκων, ἂν καὶ συκοφαντουμένων ὡς ἀλόγων, δὲν κατέστη ἔνοχος. Ἀλλ' ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχήν σας καὶ εἰς ἄλλο τι περιεργότερον· ὅλοι ἢ τοὐλάχιστον οἱ πλειότεροι φιλόσοφοι καὶ συλλόγοι οἱ γράψαντες περὶ αὐτοχειρίας, ἀπεφάνθησαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀποφασίζει νὰ γείνῃ αὐτόχειρ, εἰμὴ μετ' ἀξιοσημειώτων ἀλλοιώσιν τῶν διανοητικῶν του δυνάμεων, ἤγουν τοῦ λογικοῦ του· ἄρα ὁ αὐτοκτονούμενος δὲν εἶναι ὂν λογικόν. ἀλλ' ἄρα γε ἄρα ἐγὼ ὁ ὀργιζόμενος καὶ μὴ αὐτοκτονούμενος, δὲν εἶμαι ἄλογος ἀλλὰ λογικὸς, καὶ ἑπομένως λογικώτερος τοῦ σωροῦ ὅλων ἐκείνων τῶν ὁποίων τὰς αὐτοχειρίας δημοσιεύουσι καθ' ἑκάστην αἱ ἐφημερίδες τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου. Τὸ συμπέρασμα, Κ. Διευ-

θυντὰ, εἶναι συνεπέστατον, λογικώτατον, ἀκαταμάχητον, καὶ θαῤῥαλέως προκαλῶ καὶ τὸν σοφώτερον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων νὰ τὸ ἀναιρέσῃ.

Δέχθητε παρακαλῶ, Κύριε Διευθυντὰ, τὰς ἐπανειλημμένας διαβεβαιώσεις τῆς ἐξιδιασμένης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου. *ὑπογεγραμ. ΤΩΒΙΑΣ.*

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΣΟΔΟΜΩΝ.

« Καὶ Κύριος ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμοῤῥα θεῖον καὶ πῦρ παρὰ Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέστρεψε τὰς πόλεις ταύτας, (ἐν αἷς κατώκει ἐν αὐταῖς Λὼτ) καὶ πᾶσαν περίοικον, καὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ πάντα τὰ ἀνατέλλοντα ἐκ τῆς γῆς. » Γεν. Κεφ. ιθ'.

ΠΟΙΗΣΙΣ

Τίς Ἕλλην, ὁπωσοῦν μεριμνῶν περὶ τῆς δόξης τῆς πατρίδος του, ἀγνοεῖ ὅτι μία τῶν Ἑλληνίδων Μουσῶν, ἡ Ἀγγελικὴ Πάλλη ἐξ Ἰωαννίνων, ζῶσα πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐκεῖ νυμφευθεῖσα, μετωνομάσθη Βαρθολομαίη; Ἐκεῖ, δυστυχῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα, εἰς Ἰταλίδα φωνὴν ἐκχέει τὰς ἁρμονίας τῆς ποιητικῆς της καρδίας, καὶ αἱ δάφναι, αἵτινες θάλλουσι διὰ τὸν στέφανόν της ἐν Ἰταλίᾳ, κινοῦσι τῆς πατρίδος της, τῆς πρῶτον ἐπ' αὐτῆς δικαίωμα κεκτημένης, τὴν ζηλοτυπίαν. Πρὸς τὴν ἔξοχον ταύτην Κορίνναν ὁ Κ. Ἀ. Ῥ. Ῥαγκαβὴς, πρὸ τῶν ἐσχάτων ἐν Ἰταλίᾳ συμβάντων, εἶχεν ἀπευθύνει τοὺς ἀκολούθους στίχους. Δημοσιεύομεν δ' αὐτοὺς, ὅπως λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ δημοσιεύσωμεν εἰς ἓν τῶν προσεχῶν φυλλαδίων μετάφρασιν τῆς ὡραίας της ἀπαντήσεως, ἢ τεμαχίων, ἢ ἴσως καὶ τοῦ ὅλου τινὸς τῶν δραμάτων της, ἅτινα εἰσὶν οἱ πρώτιστοι τίτλοι τῆς δόξης της. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι μεταξὺ αὐτῶν ὑπερέχει ἡ *Εὐφροσύνη*, τόσῳ θαυμαστοτέρα, καθ' ὅσον οὖσα γεγραμμένη Γαλλιστὶ, εἰς γλῶσσαν δηλαδὴ οὔτε γεννέθλιον, οὔτε κἂν θετὴν τῆς ποιητρίας, ἐν τούτοις εἰς τὰ πλεῖστα μέρη ἀναπολεῖ τὴν καλλιέπειαν τοῦ Λαμαρτίνου καὶ τοῦ Ῥακίνα.

Πρὸς τὴν Κυρίαν Ἀγγελικὴν Βαρθολομαίου, τὸ γένος Πάλλη.

Μ' ἐχθρῶν αἷμα ποτισθεῖσα εἰς τυραννοκτόνον πάλην
ἀπὸ τῶν ἐλευθερίας, ἡ πατρίς μας ἐθερμάνθη,
κ' εἰς τὰ γόνιμα ἐδάφη νὰ βλαστάνουν βλέπει πάλιν
τὰς ἀρχαϊκάς της δάφνας καὶ τ' ἀμόλυντά της ἄνθη.
Πλὴν καὶ ᾄσματα ποθοῦσα Παρνασσίδος ἀηδόνος,
καὶ τὰς Μούσας ὁποῦ εἶχεν ὁ ζυγὸς κατασιγάσει,
πέτα, πέτα, σὲ φωνάζει, ὦ πτηνὸν τοῦ Ἑλικῶνος,
καὶ τὴν φωλεάν σου πλέξε εἰς τὰ πάτριά σου δάση.

Ἡ ἐλευθερία ὅταν ἐγκατέλιπε θρηνοῦσα
τὰ πεδία τοῦ Εὐρώτου καὶ τῶν Ἀθηνῶν τὴν Πνύκα,
εἰς τὴν γῆν τῆς Αὐσωνίας ἠκολούθησας, ὦ Μοῦσα,
τὴν θεὰν ὁποῦ τὸν κόσμον ἐξηυγένιζε κ' ἐνίκα.
Πλὴν ἀπέθανον οἱ Βροῦτοι, καὶ τὴν γῆν τοῦ Μαραθῶνος
ἡ ἐλευθερία πάλιν ἐπιστρέφει νὰ δοξάσῃ·
πέταξε καὶ σὺ μαζῆ της, ὦ πτηνὸν τοῦ Ἑλικῶνος
καὶ τὴν φωλεάν σου πλέξε εἰς τὰ πάτριά σου δάση.

Ἂν τὰ ἔθνη τὴν Ἑλλάδα εὐφυίας εἶπον χήραν,
τὴν ἀρχαίαν ποίησίν της δεῖξον πάλιν ἀναζῶσαν·
θραῦσον τὰς χορδὰς τὰς ξένας κ' ἔντειν Ἑλληνίδα λύραν,
ψαλλουσα μὲ τοῦ Πινδάρου καὶ μὲ τῆς Σαπφοῦς τὴν γλῶσσαν.
Τῆς ποιήσεως τὰ ἄνθη ποῦ συνέλεξας ἀφθόνως
εἰς τὴν γῆν ὁποῦ δοξάζουν οἱ Βιργίλιοι κ' οἱ Τάσσοι,
φέρε τα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὦ πτηνὸν τοῦ Ἑλικῶνος,
καὶ τὴν φωλεάν σου πλέξε εἰς τὰ πάτριά σου δάση.

Ἀ. Ῥ. Ῥαγκαβής.

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

Ο ΑΥΘΕΝΤΗΣ ΤΟΥ ΜΩΡΕΩΣ.

Διήγημα ὑπὸ Α. Ρ. Ρ.

Ἴδε φυλλ. 7ον.

Ἀφ' ὅτου ὁ Ῥοβέρτος μ' ἔλαβε σύμβουλόν του, ἡ πρώτη μου συμβουλὴ ἦτον ὅτι πρέπει νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἐπικράτειάν του ὄχι ὡς μαθητὴς δεδιωγμένος, ἀλλὰ μετὰ πομπῆς καὶ δόξης. Ἡ πρότασις ἐνεκρίθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις ἀπῄτει χρήματα. Μετὰ τοῦ συνήθους μου ζήλου, παρὰ νὰ τὰ εὕρῃ ἄλλος, ἐπρότεινα ν' ἀπέλθω ἐγὼ εἰς Παρίσια καὶ νὰ τὰ προμηθεύσω. Ἀλλ' ἦτον ἀνάγκη νὰ μάθῃ καὶ ἡ ἐξοχότης σου τὰ διατρέχοντα, καὶ νὰ τὰ μάθῃ ταχέως καὶ ἀσφαλῶς. Τίνα νὰ πέμψω δὲν εἶχον, οὔτε εἰς κανένα ἔχω ἐμπιστοσύνην ὅσην εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον. Διὰ τοῦτο ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν Βουργωνίαν διὰ τὰ Παρίσια, καὶ ἔφθασα κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν Λακεδαίμονα.

— Πῶς! ἔπραξας τοῦτο! Ἀλλὰ τὰ Παρίσια δὲν ἀπέχουσιν ἀπὸ τὴν Σαμπλίτην ὅσον ἀπέχει ἡ Λακεδαίμων, εἶπε μετ' ἐκστάσεως ὁ Βιλλαρδουΐνος.

— Βεβαίως ὄχι, ἀπήντησε γελῶν ὁ Ῥαιμόνδος. Δεκαπέντε ὅμως ἢ εἴκοσιν ἡμέραι, μικρολογία! Ἔπειτα εἰς τὰ Παρίσια πόσος καιρὸς μ' ἐχρειάζετο ὡς νὰ εὕρω τοὺς τοκιστὰς, ὡς νὰ πραγματευθῶ δάνειον, ὡς νὰ δώσω ἀσφαλείας, ὡς νὰ ἐξαργυρώσω! Ἔπειτα πρόσθες τὸ ἐπάρατον κλίμα μὲ τὰς ἀσθενείας του!... Ἐν ᾧ ἐδῶ σήμερον τὸ πρωῒ ἔφθασα καὶ τὸ ἑσπέρας ἀναχωρῶ, διότι ἡ ἐξοχότης σου ἀμέσως θὰ μοὶ μετρήσῃ τὰς ὀκτὼ χιλιάδας ὑπέρπυρα.

— Νομίζεις;

— Δὲν ἀμφιβάλλω. Ἂν ἐπιστρέψω μὲ χεῖρας κενὰς, πίπτω ὑπ' ὀργὴν, καὶ ὁ Νόννος γίνεται πρωτο-

σύμβουλος τοῦ Ῥοβέρτου, καὶ πετακτὸν σοὶ τὸν φέρει.

— Θέλεις ν' ἀναχωρήσῃς ἀπόψε;

— Ὁ ὁδηγός μου μὲ περιμένει.

— Ὁ ὁδηγός σου;

— Μάλιστα. Ὁ Κύριος Ἰωάννης ὁ Νόννος.

— Τί λέγεις; φίλτατε Ῥαιμόνδε, ἀνέκραξεν ὁ Βιλλαρδουίνος. Ὁ Νόννος οὗτος εἶν' ἐδῶ;

— Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Ῥοβέρτος συγκατετέθη εἰς τοῦ Νόννου τὴν πρότασιν, εἶδα τοῦτον ἑτοιμαζόμενον δι' ὁδοιπορίαν, καὶ ἀνεκάλυψα ὅτι ἀπήρχετο ὅπως εἰδοποιήσῃ τὸν Πετραλείφαν. Τότε πρῶτον μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα τῆς ὁδοιπορίας εἰς τὰ Παρίσια. Ἀνεχώρησα λοιπὸν μόνος, καὶ εἰς Μασσαλίαν ἔφθασα ὀλίγας ὥρας πρὸ τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Αὐθέντου τῆς Ἑλλάδος. Ἅμα ἔμαθα τί πλοῖον ἐναύλωσεν, ἐμισθώθην εἰς αὐτὸ ὡς ναύτης ἁπλοῦς. Ὁ αὐτὸς οὔριος ἄνεμος μᾶς ἔφερεν ἀμφοτέρους μὲ ἀνέλπιστον ταχύτητα εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ποντικοῦ. Ἐκεῖ εἶδα αἰφνιδίαν μεταμόρφωσιν εἰς τὸν κύριον Νόννον. Μίαν ὥραν ἀφ' οὗ ἐρρίψαμεν τὴν ἄγκυραν, ἐξῆλθε τοῦ θαλάμου του ὑπὸ σχῆμα ὀρεινοῦ ποιμένος, διὰ νὰ μὴν εἰπῶ ὀρεινῆς ἄρκτου. Τὰ καλὰ παραδείγματα δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶνται. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν εἶχον λάβει καὶ ἐγὼ, ὡς μὲ βλέπεις, τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα. Ὁ Νόννος ἐκίνησε, καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτά του διαβήματα ἐνόησα ὅτι διευθύνεται πρὸς τὴν Λακεδαίμονα. Ἀφανῶς τὸν παρηκολούθησα ὡς σκιά του, καὶ σήμερον τὸν προέλαβον κατὰ μίαν ἢ δύω ὥρας. Ἠξεύρω δὲ ὅτι θὰ μείνῃ μίαν ἡμέραν μόνον, καὶ τὸ ἑσπέρας πάλιν ἀναχωρεῖ. Ἂν θέλω νὰ ἐπιστρέψω ἀναύλως, δὲν πρέπει νὰ χρονοτριβῶ.

Ὁ Βιλλαρδουίνος ἐπορεύθη πρὸς τὸ γραφεῖόν του, καὶ λαβὼν ὀκτὼ βαλάντια χρυσοῦ, τὰ ἔδωκεν εἰς τὸν Ῥοβέρτον.

— Ἐννοεῖται ὅμως, εἶπεν, ὅτι τὰ δίδω δάνεια. Δὲν εἶμαι τοσοῦτον πλούσιος, ὥστε τοιοῦτον νὰ προσφέρω δῶρον εἰς τὸν αὐθέντην.

— Ὦ! δάνεια χωρὶς ἄλλο, ἀπήντησεν ὁ Ῥοβέρτος. Θὰ σοὶ φέρωσιν, ἂν θέλῃς, εἴκοσι τοῖς ἑκατὸν τόκον.

— Ἄπαγε! ἀνέκραξεν ὁ Βιλλαρδουίνος. Ἰουδαῖον μὲ ἐνόμισες! Τὸν νόμιμον τόκον, ἀγαπητέ! Δὲν πρέπει νὰ προκαταβροχθίσωμεν τοῦ Αὐθέντου τὰ εἰσοδήματα.

— Τὸν νόμιμον τόκον! Εὐτυχία εἰς ἐμέ! εἶπεν ὁ Ῥαιμόνδος, κτυπῶν τὰς χεῖράς του. Ἔχω βέβαιον τώρα τὸ δίπλωμα Πρωτοβεστιαρίου τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τὸν Ῥοβέρτον.

— Ὕπαγε λοιπὸν νὰ τὸ λάβῃς, εἶπεν ὁ Τοποτηρητής. Ἀλλὰ δὲν ἔχεις καὶ σὺ ἀνάγκην ἐφοδίων διὰ τὴν ὁδοιπορίαν σου;

— Παντάπασιν! Αὐτὰ τὰ πληρώνει ὁ Νόννος· ἔχε ὑγείαν, Ἐξοχώτατε καὶ καλὴν ἀντάμωσιν . . . μετὰ πέντε μῆνας.

Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ῥαιμόνδος, συνέστειλεν εὐσχημόνως τὸ βράσσον του, κατεβίβασε τὴν καλύπτραν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ ἐξῆλθε μετὰ τοῦ Τοποτηρητοῦ, κλίνων, ἀφ' οὗ ἠνεώχθη τὸ παραπέτασμα, βαθέως εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ.

ΚΕΦ. Δ.

Ἡ συνοδία λοιπὸν τοῦ Τοποτηρητοῦ προϋχώρει πρὸς τὸ ἱπποδρόμιον. Τὸ πλῆθος, ὅπου διήρχετο, ἴστατο περικεχυμένος, ἢ ἠνοίγετο ἀλαλάζον· οἱ καθυστεροῦντες ὥρμων πρὸς τὸν τόπον τῆς συνελεύσεως, καὶ πολὺς ἦν ὁ θόρυβος καὶ ἡ ζητωκραυγία. Εἷς πρὸ πάντων ἐντὸς τοῦ ὄχλου ἐφαίνετο ἐκβακχευθεὶς ὑπὸ τῆς λαμπρότητος τοῦ θεάματος. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἡ συνοδία διήρχετο ἐμπρός του, ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὅστις ἦτον ὁ γνωστὸς ἡμῖν Βλαχοποιμήν, ἔκραξεν ὡς διαῤῥηγνύμενος,

— Ζήτω ὁ ἐξοχώτατος Βαΐλης τῆς Πελοποννήσου! Ζήτω ὁ ἐνδοξότατος ἄρχων Πετραλείφας!

Καὶ ἐχειρονόμει ὡς φρενητιῶν. Ἀλλὰ στρέφων τὸν βραχίονά του, ὡς ἂν ἤθελε νὰ τῷ δώσῃ κεντρόφυγα δύναμιν, ἐκτύπησε διὰ τοῦ δερματίνου πίλου, ὃν ἐκράτει, τὸν ἵππον τοῦ Πετραλείφου εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ὁ ἵππος τρομάξας ἀνωρθώθη, καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ κρημνίσῃ τὸν ἀναβάτην.

— Ὦ τὸν ἀνόητον! εἶπεν ὁ γέρων, κρατηθεὶς μὲ τὰς δύω χεῖρας ἀπὸ τὸ σάγμα.

Ἀλλ' ὁ ποιμὴν ἐῤῥίφθη ἐν τῷ ἅμα εἰς τὸν χαλινὸν, τὸν ἥρπασε μὲ στιβαρὰν χεῖρα, καὶ κρατήσας τὸν ἵππον,

— Συγγνώμην, ἐνδοξότατε! συγγνώμην! ἔκραξε. Δὲν ἤθελον! Κατὰ λάθος συνέβη. Εἶμαι δυστυχὴς καὶ ἀγροῖκος Βλάχος! Συγγνώμην, ἐνδοξότατε!

— Διώξατε τὸν αὐθάδη τοῦτον, διέταξεν ὁ Βιλλαρδουίνος, καὶ οἱ ἱππόται προσῆλθον νὰ ὑπακούσωσιν.

Ὁ Βλάχος ὅμως ἔλαβε τὴν χεῖρα τοῦ Πετραλείφου, καὶ ἐξηκολούθησε μὲ μεγάλας φωνὰς, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ γέλωτος ἢ τῶν ψιθυρισμῶν τοῦ ὄχλου, ζητῶν συγγνώμην. Αἴφνης δ' ὁ Πετραλείφας ἠσθάνθη τὴν ἀφὴν μικροῦ διπτύχου ἐντὸς τῆς παλάμης του, καὶ στηρίξας τὸ ὀξὺ βλέμμα του ἐπὶ τοῦ ποιμένος,

— Εἶναι, εἶπε πρὸς τὸν Βιλλαρδουίνον, ξένος ἀπὸ τὰ μέρη μας. Αὐτοὶ οἱ Βλάχοι εἶναι ἀγροῖκοι. Συγχωρήσατέ τον πρὸς χάριν μου. Ἔσφαλεν ἀπὸ ὑπερβολὴν ζήλου. Ἐπιτρέπετε νὰ τὸν εἰσάξω εἰς τὸ ἱπποδρόμιον;

— Ὅπως ὁρίζετε, εἶπεν ὁ Τοποτηρητής· ὅταν δὲ δὲν παρετηρεῖτο, ἔῤῥιψε μικρὸν καὶ ἐταστικὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ποιμένος, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπέστρεψε τὴν κεφαλὴν μειδιῶν.

Οὕτω λοιπὸν ὁ ποιμὴν προσετέθη εἰς τὴν συνοδίαν πρὸς μέγαν φθόνον τῶν ἐγχωρίων, οἵτινες, πρὸ μιᾶς στιγμῆς μετ' αὐτοῦ συνομιλοῦντες, δὲν προέβλεπον ὅτι διὰ τὰς τοιαύτης ἀπροσδοκήτου προστασίας ἤθελε προηγηθῇ ὁ ξένος αὐτῶν. Ἀλλ' αὐτὸς, ὀλίγον φροντίζων περὶ τῶν βροχηδὸν κατ' αὐτοῦ τοξευομένων εἰρωνικῶν ἐπιθέτων, εἰσῆλθε κατόπιν τοῦ Πετραλείφου εἰς τὸ ἀμφιθέατρον.

Τὸ ἐμβαδὸν τοῦ μεγίστου τούτου οἰκοδομήματος ἐκόσμουν ἀλουργίδες καὶ ποικίλα καταπετάσματα, πρὸ πάντων δὲ ὁ πολύχρους καὶ ζωηρὸς ὅμιλος, ὁ κατέχων ὅλα τῶν θεατῶν τὰ ἐδώλια. Ἐν δὲ θεωρείῳ,

κατὰ τὸ μέσον τοῦ ἱπποδρομίου εἰς θέσιν ὑψηλὴν ᾠκοδομημένον, καὶ ὅλον ἀποστίλβον χρυσοῦ, ἦτον μόνον κενὸν, καὶ τοῦτο ἐπλήρωσε μετ' οὐ πολὺ ἡ λαμπρὰ τοῦ Τοποτηρητοῦ συνοδία. Ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα ἠνεώχθη τοῦ σταδίου ἡ πύλη, καὶ εἰς τὰ δύο μὲν πέρατα παρετάχθησαν οἱ *μαρεσσάλοι* ἢ σταδιάρχαι, οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν ἐπιτήρησιν τῆς εὐταξίας τῶν γυμνασμάτων, εἰς δὲ τὸ μέσον προσελθόντες ἔφιπποι οἱ ὁπλοκήρυκες, ἀνέγνωσαν τὸν κανονισμὸν τῆς ἱππομαχίας, καὶ ἀφ' οὗ ἐπεκαλέσθησαν τῶν θεατῶν τὰ φιλοδωρήματα, καὶ ηὐχήθησαν ἔρωτα εἰς τὰς κυρίας, δόξαν εἰς τοὺς ἀνδρείους, ἀνήγγειλαν ἐν ἤχῳ σαλπίγγων τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος.

Τότε εἷς μετὰ τὸν ἄλλον εἰσῆλθον οἱ ἐπισημότεροι τῶν βαρόνων, ὅσοι εἶχον κατανεμηθῆ τὸ ῥάκος τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας εἰς Πελοπόννησον, προπορευομένου τοῦ υἱοῦ τοῦ Βιλλαρδουΐνου. Ἡ πανοπλία αὐτοῦ ἔστιλβε κατάχρυσος εἰς τὸν ἥλιον ὑπὸ χιτῶνα πορφυροῦν χρυσοπάρυφον, οὗ ὅμοιος πέπλος κατήρχετο μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ ἵππου του. Τὴν δὲ περικεφαλαίαν του, ἧς τὸ προσωπεῖον ἦτον ἠνεωγμένον, ἐσκίαζε λόφος πτερῶν πορφυρῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ προμετωπιδίου παρίστατο λόγχη, ἧς ἡ αἰχμὴ ἤγγιζε τὰ νέφη. Ὑπ' αὐτὴν δ' ἦσαν γεγραμμένοι οἱ στίχοι:

Δὲν τρομάζω οὐδ' ἂν τρύξῃ
τ' οὐρανοῦ ἡ κοίλη κόγχη.
Εἶν' ὀρθὴ νὰ τὴν στηρίξῃ
ἡ ἀδάμαστός μου λόγχη.

Περιελθὼν δ' ὑπερηφάνως ὁ λαμπρὸς ἱππότης τὸ ἱπποδρόμιον, προσῆλθεν εἰς τὸ θεωρεῖον τοῦ Τοποτηρητοῦ, καὶ ταπεινώσας τὴν λόγχην του, ἐχαιρέτισε μετ' ἀξιοπρεποῦς εὐγενείας τὰς κυρίας καὶ τὸν πατέρα του καὶ μετὰ ταῦτα κατέλαβε τὴν πρώτην τῶν θέσεων, αἵτινες ἦσαν προσδιωρισμέναι διὰ τοὺς ἀγωνιστάς.

Παραιτούμεθα νὰ περιγράψωμεν τὰς λαμπρὰς πανοπλίας καὶ τὰ ποικίλα ἐμβλήματα ὅλων τῶν ἱππότων ὅσοι εἰσῆλθον μετὰ τὸν Γοδοφρεῖδον. Εἰς τὴν πρόοδον τῆς διηγήσεως ἡμῶν ἡ ὀχληρὰ περιγραφὴ ὀλίγον συμβάλλεται, καὶ ἱστορικῶς ἐπίσης δὲν ἐνδιαφέρει πολὺ τὴν Ἑλλάδα. Διότι ἦρξαν μὲν ἐπ' αὐτῆς οἱ ἱππόται, καὶ τὴν ἐταπείνωσαν ὑπὸ τὴν σπάθην αὐτῶν, ἀλλ' ἦλθον καὶ ἀπῆλθον χωρὶς ν' ἀφήσωσιν ἴχνη τῆς παρόδου αὐτῶν, καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἡ μνήμη των ἀπώλετο μετὰ κρότου· ἢ ὁσάκις ὁ ὁδοιπόρος εἰς ἀποκρήμνους ἄκρας ὀρέων ἀνακαλύπτῃ τὰ φρούρια αὐτῶν ὡς φωλεὰς ἀετῶν, ἢ μεταξὺ θάμνων ἀπαντᾷ ἐπὶ λίθου γεγλυμμένα τὰ βαρονικὰ οἰκόσημα αὐτῶν, στρέφεται ἀπ' αὐτῶν μετ' ἀδιαφορίας, σπεύδων πρὸς τὰ κυκλώπεια τείχη τῶν ἐνδόξων αἰώνων καὶ πρὸς τὰ ἀμίμητα προϊόντα ἀθανάτων γλυφίδων.

Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ μὴ ἀναφέρωμεν τὴν στολὴν ἑνὸς τῶν ἱππομάχων, Γωλτιέρου τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Αὐθέντου τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις καὶ τελευταῖος πάντων εἰσῆλθεν. Ἂν εἰς τὴν ἐμφάνισιν ὅλων τῶν ἄλλων διηγείρετο ψιθυρισμὸς εὐφημίας μεταξὺ τοῦ πλήθους τῶν θεατῶν, ἡ τοῦ χαρίεντος ὅμως τούτου ἱππότου ἀπέσπασε κραυγὰς γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Διότι πάντες ἀνεγνώρισαν τὰ χρώματα τῆς Ἄννης εἰς τὸν χιτῶνα τὸν καλύπτοντα τὴν πανοπλίαν του, ἥτις ἦτον ἀπὸ ἄργυρον καθαρὸν, καὶ ἔλαμπεν ὑπὲρ τὴν χιόνα. Ἦτον δὲ ὁ χιτὼν οὗτος κυανοῦς, ἔχων ἀργυροῦς ἀστέρας ἐπειργασμένους, ὡς κυανοῦς ἦν καὶ ὁ θύσσανος τῶν πτερῶν τῆς περικεφαλαίας του, ἐφ' ἧς ἔστιλβεν εἷς μόνος ἀστὴρ ἀδαμάντινος, ἔχων πέριξ τὴν ἐπιγραφήν.

Εἷς, λαμπρότερος χιλίων
καὶ ἀστέρων καὶ ἡλίων.

Διέφευγον δὲ τὴν χαλκῆν αὐτῶν φυλακὴν ἄφθονοι χρυσοῖ βόστρυχοι, κυματοῦντες ἐπὶ τῶν ὤμων του. Ὅταν δὲ ὁ κομψὸς ἱππότης, διακαλπάσας τὸ ἱπποδρόμιον εὐπρεπῶς, ἦλθεν ἐμπρὸς τοῦ θεωρείου τοῦ Τοποτηρητοῦ, καὶ ἐβίασε τὸν γοργούμενον ἵππον του νὰ κάμψῃ τὰ ἐμπρόσθια γόνατά του, ἔκλινε δὲ καὶ αὐτὸς εἰς χαιρετισμὸν χαριέστατον, ὃν ἀντήμειψε τῆς ὡραίας Ἄννης ἀντιχαιρετισμὸς καὶ ἐρύθημα, αὐτόματοι χειροκροτήσεις ἠκούσθησαν ἀπὸ διάφορα τοῦ Θεάτρου μέρη.

Οἱ ἱππόται λοιπὸν παρετάχθησαν εἰς τὰς δύω πλευρὰς τοῦ σταδίου, ἀφίνοντες μεταξύ των ὅλον αὐτοῦ τὸ πλάτος. Ἅμα δ' ἔλαβον τὰς οἰκείας θέσεις, ἡ σάλπιγξ ἐσήμανε τὸ ἐμβατήριον.

Δὲν προτιθέμεθα εἰς τὴν ἐπίτομον ταύτην εἰκόνα νὰ περιγράψωμεν τὸν ἱππικὸν ἀγῶνα καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς περιπετείας, οὐδὲ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν ἱππότων, οὐδὲ τῶν κινήσεων τὴν χάριν καὶ τὴν ταχύτητα, οὐδὲ τὴν ζωηρότητα τῶν συγκρούσεων, ἥτις συνεκίνει καὶ διήγειρε τοὺς θεατὰς εἰς μέγαν βαθμόν. Πρῶτος ὁ υἱὸς τοῦ Βιλλαρδουΐνου, ἔμπειρος ὡς οὐδεὶς ἄλλος εἰς τὴν τέχνην τῶν ὅπλων, ἐμονομάχησε κατὰ τριῶν ἀντιπάλων ἀλληλοδιαδόχως, τοῦ Γωλτιέρου Ῥονσέρου, βαρόνου τῆς Ἀκόβης εἰς Μεσσαρέαν, τοῦ Γουλιέλμου Ἀλαμάνου, βαρόνου Πατρῶν, καὶ τοῦ Γούη Νεβελέτου, ὅστις ᾠκοδόμησε τὸ φρούριον Γερακίου εἰς Τσακωνίαν, καὶ τὸν μὲν ἀφώπλισε, τοῦ δὲ ἔθραυσε δύω λόγχας, καὶ τὸν τρίτον ἀπέσεισεν ἀπὸ τὸν ἵππον.

Ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ὁ ἴδιος ἐνώπιον τοῦ ὁρμητικοῦ καὶ φιλοπολέμου Οὔγωνος τοῦ Βριέρου ὅστις, τοὺς κρημνοὺς τῶν Ἀροανίων εἰς μερίδα λαχὼν, ἔστησε τὸ φρούριον τῆς Καρυταίνης εἰς τὸ στόμιον τῶν φαράγγων τῆς Σκόρτας ὡς πύλην αὐτῶν ὀχυρὰν, καὶ προπύργιον τῆς τραχείας του βαρονίας. Οὗτος μετὰ τὸν Γοδοφρεῖδον ἐνίκησεν ἀλληλοδιαδόχως καὶ Οὔγωνα τὸν Δελίλλον, βαρόνον τῆς Βοστίτζης, καὶ τὸν νέον Βαρόνον Λούκαν, κρατοῦντα ἐν Λακωνίᾳ, καὶ τὰ Γριζενὰ ἔχοντα ὅραν τῆς ἐξουσίας του.

Ὁ τέταρτος ὅμως ἀνταγωνιστής του, Ῥαοὺλ ὁ Τουρναῖος, ὅστις ἦρχεν ἐπὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς καταῤῥύτου πεδιάδος τῶν Καλαβρύτων, ὑπερίσχυσε τῆς ἀνδρείας του, διὰ τῆς πείρας καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ

βλέμματός του, ἀλλὰ μόλις ἐκηρύχθη ἡ νίκη ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ προέβη μετὰ τύρου προκλητικῶς ὁ διηνεκής του ἀντίπαλος Ῥοβέρτος ὁ Τρέμουλας, Βαρόνος τῆς Χαλανδρίτζας, ὅστις, γείτων κακὸς καὶ φίλερις, ἔπηξεν αὐθαδῶς τῆς Τρεμούλας τὴν ὑψηλὴν σκοπιὰν ἐπ' αὐτὰς σχεδὸν τὰς πύλας τῶν Καλαβρύτων. Ἀλλὰ τὴν ὀφρὺν καὶ αὐτοῦ ἐταπείνωσεν ἡ ἀθορύβητος τέχνη τοῦ Καλαβρυτινοῦ πρὸς μεγάλην εὐχαρίστησιν τῶν θεωμένων, ὅσοι ἐγνώριζον τοῦ μὲν τὴν ἀγέρωχον καὶ πλεονέκτιν φύσιν, τοῦ δὲ τὸν πρᾷον καὶ δίκαιον χαρακτῆρα.

Διεδέχθη δὲ τὸν Τρέμουλαν Ἰωάννης ὁ Νεϋλλῆς, ὁ κατέχων τῆς Μάνης τὰ πετρώδη στενὰ, καὶ ἐκ τοῦ ὁρμητηρίου τῆς Παρσάβας πολεμῶν καὶ συνέχων τοὺς Σλαύους. Ἀλλ' οὗτος, ἀφ' οὗ προέβη τρία βήματα, βλέπων τὸν ἀντίπαλόν του ἀσθμαίνοντα ἔτι ἐκ τῆς διπλῆς δυσκόλου του νίκης, χωρὶς, ὡς εἶχε δικαίωμα, νὰ θελήσῃ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν περίστασιν ταύτην, κατεβίβασεν εὐγενῶς τὴν λόγχην του, καὶ περιέμεινεν ἕως οὗ ὁ Ῥαοὺλ συνέλθῃ. Ἀπὸ τὴν μικρὰν δὲ ταύτην ὠφεληθεὶς διακοπὴν καὶ ὁ Πετραλείφας ὅπως τείνῃ ὀλίγον τὰ γεγηρακότα του μέλη, ἠγέρθη, καὶ ἐξῆλθε τοῦ θεωρείου τοῦ Τοποτηρητοῦ, ὅστις, παρακολουθῶν αὐτὸν δι' ἄκρου τοῦ ὀρθαλμοῦ, εἶδεν ὅτι κατόπιν του ἐξῆλθεν ἡσύχως καὶ ὁ Βλαχοποιμήν.

Ὁ ἤδη ἐξησθενημένος βραχίων τοῦ Ῥαοὺλ ἐνέδωκε ταχέως εἰς τὴν ἀκμῆτα ῥώμην τοῦ βαρόνου τῆς Μάνης, τραχεῖαν ὡς τοὺς βράχους, ἐφ' ὧν ἐγυμνάζετο. Κατ' αὐτοῦ τέλος προὐχώρησεν ὁ ἔσχατος τεταγμένος ἱππότης, ὁ Γωλτιέρος. Ἂν δὲ πᾶσα ἡ προσοχὴ καὶ πάντα τὰ βλέμματα δὲν ἦσαν ἐστραμμένα πρὸς τὴν πάλην ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ ῥωμαλεώτερος τῶν ἱπποτῶν ἀντετάττετο πρὸς τὸν χαριέστερον, ἦτον εὔκολον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι αἰρνιδία ὠχρότης ἐπεχύθη εἰς τῆς Ἄννης τὸ πρόσωπον. Ἡ μάχη ἔμεινε πολλὴν ὥραν ἰσόρροπος, διότι ὁ Γωλτιέρος ἐδείξεν ὅτι εἶχε τῆς χάριτος ἀνωτέραν ἀκόμη τὴν ἐπιδεξιότητα. Τέλος δ' ὥρμησαν ἀμφότεροι οἱ ἀντίπαλοι κατ' ἀλλήλων, τὰ κατάφρακτα στήθη τῶν ἵππων των συγκρουσθέντα ἐβρόντησαν, ἐν ᾧ δ' ἐκάμφθησαν οἱ ὀπίσθιοι πόδες αὐτῶν, ὁ Βαρόνος τῆς Μάνης ἔκλινε βαίως ἐμπρὸς ὅπως καταφέρῃ κατὰ τοῦ Γωλτιέρου πληγὴν, ἥτις ἔμελλε νὰ περατώσῃ τὴν πάλην, ἀλλ' αὐτὸς διὰ ταχείας στροφῆς τοῦ σώματος ὡς ἔγχελυς τὸν διέφυγε, καὶ παρεκκλίνοντα ἤδη τῆς καθέτου, ἤρκεσε νὰ τὸν ἐγγίσῃ πλαγίως διὰ τῆς λόγχης του, ὅπως τὸν κρημνίσῃ τῶν ἀναβολέων του. Μέγας τότε ἀλαλαγμὸς καὶ βροχὴ χειροκροτήσεων ἠγέρθη μεταξὺ τῶν θεατῶν, ἡ δὲ Ἄννα, αἰσθανομένη πυριφλέκτους τὰς παρειάς της, ἔλαυε μὲ τρέμουσαν χεῖρα τὸν στέφανον, ὅστις συνέκειτο ἀπὸ ἀργυρᾶς ἀστέρας, καὶ τὸν ἔτεινε πρὸς τὸν νικητήν. Αὐτὸς δὲ, διὰ τῆς χειρὸς εὐχαριστῶν τὸν ἐπευφημοῦντα λαὸν, ἐπροχώρησεν ὅπως λάβῃ τὸ γλυκὺ ἄθλον, γλυκὺ, διότι ὑπὸ γλυκείας χειρὸς ἐδίδετο.

Ἀλλ' εἰς τὴν στιγμὴν ταύτην νέα σάλπιγξ ἠκούσθη καὶ ὅλοι, στρέψαντες ἐκπεπληγμένα βλέμματα πρὸς τὴν εἴσοδον, εἶδον εἰσορμῶντα ἱππότην, ὅστις εἶχε κεκλεισμένον τοῦ κράνους τὸ προσωπεῖον, μέλανα ἵππον, καταμέλαιναν τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ οὐδὲν ἔφερεν οὐδ' ἔμβλημα οὐδὲ κόσμημα. Εἰς τὴν ἀγρίαν ταύτην ἐμφάνισιν ψιθυρισμὸς ὡς ὁ τοῦ φρίσσοντος δάσους ὑπὸ πτέρυγα καταιγίδος ἠγέρθη ἐξ ὅλου τοῦ

κλήθους, καὶ ὁ Γωλτιέρος, γραφεὶς πρὸς τὸν ἱππότην, περιέμεινεν ἐπὶ μίαν στιγμήν. Ἀλλὰ βλέπων αὐτὸν ὅτι ἔμεινεν ἀκίνητος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σταδίου, ἐπλησίασε, καὶ

— Οἱ ἱπποτικοὶ νόμοι, εἶπεν, ἀναγκάζουσι τὸν ἱππότην ὅστις εἰσέρχεται εἰς τὸ στάδιον νὰ ὑψώσῃ τὸ προσωπεῖόν του, ἢ νὰ φέρῃ ἔμβλημα ἀποδεικνύον ὅτι εὐγενὴς πρὸς εὐγενεῖς παρατάττεται. Ἀλλ' ἐγὼ νόμον ἔχω, ὅταν μοὶ προσφέρεται μάχη, νὰ μὴ τὴν ἀρνῶμαι ποτέ. Ἂν ἔταξες ν' ἀγωνισθῇς ἄγνωστος, σέβομαι, ἱππότα, τὴν εὐχήν σου καὶ εἰμὶ ἕτοιμος!

Καὶ τὴν λόγχην προτείνας, ἐκινήθη κατ' αὐτοῦ.

Ἡ συνάντησις των ἐκίνησε διαφόρως τῶν θεατῶν τὰ αἰσθήματα. Ποτὲ ὁ Γωλτιέρος δὲν ἀνέπτυξε περισσοτέραν χάριν εἰς τὰς κινήσεις, περισσοτέραν εὐκαμψίαν εἰς τὰς στροφάς· ἐφαίνετο ὡς ἂν ἔντεχνον ἐλατήριον περιέφερε τὸν ἵππον του καὶ αὐτὸν εἰς τὰς σφαῖρας ἐκείνας καμπάς, καὶ τὴν λόγχην ἔστρεφεν εἰς τὰς χεῖράς του ὡς ῥαβδίον εὐλύγιστον, ὥστε πᾶν κίνημα καὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ ὅπλου του ἐπέσυρε τῶν εἰδημόνων τὸν θαυμασμόν. Ὁ μέλας δ' ἱππότης, ἐξ ἐναντίας, ἐκ τῶν πρώτων βημάτων του ἐδείχθη τοσοῦτον ἀμαθὴς καὶ ἄπειρος τῶν εὐγενῶν ἀγώνων, ὥστε ἐκίνησε πολλῶν τὸν γέλωτα καὶ ἄλλων τὴν ἀγανάκτησιν ὅτι τοιοῦτος ἐτόλμησε πρὸς τοιοῦτον ν' ἀντιταχθῇ.

Ἀλλ' ἂν ἔλειπεν ἀπὸ τὸν μυστηριώδη τοῦτον ἀγωνιστὴν ἡ ἐκ συνθήκης κομψότης καὶ ἐμπειρία, μετ' οὐ πολὺ ἐφάνη ὅτι ἀνεπλήρου αὐτὴν διὰ σιδηρᾶς μυώνων δυνάμεως καὶ δι' ὑπερτάτης ἀνδρείας. Ἀντὶ ν' ἀντικρούσῃ τὰς ἐπιδεξίους προσβολὰς τοῦ Γωλτιέρου δι' εὐστόχου ἀμύνης, ἐρρίπτετο ὡς μαινόμενος κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του, ἀψηρῶν τὰς πληγάς, ἃς τῷ κατέφερεν ἐκεῖνος μετὰ παραδόξου ταχύτητος, καὶ ἠγωνίζετο νὰ παλαίσῃ μετ' αὐτοῦ στῆθος πρὸς στῆθος, συνειδὼς ὅτι τῆς ἀνδρείας ἐδύνατο ἴσως νὰ ἐλπίσῃ, τῆς τέχνης ὅμως βεβαίως ὄχι τὸ ἆθλον. Ἀλλ' ὅπου καὶ ἂν ἐστρέφετο ἀπήντα τὴν αἰχμὴν τοῦ Γωλτιέρου, ὅστις μυρίους περιέγραφε περὶ αὐτὸν μαγικοὺς κύκλους, ἤρχετο καὶ ἀπήρχετο, προσέβαλλε συγχρόνως ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων, καὶ ἀκατανοήτως ἐπολλαπλασιάζετο. Τότε ὡς λέων, ὅστις, ὅταν αἰσθάνεται ὅτι πρὸς ἰσχυρότερον μάχεται, ῥίπτεται λυσσωδῶς νὰ εὕρῃ τὸν ὄλεθρον μᾶλλον παρὰ αἰσχύνην τῆς ἥττης, οὕτω καὶ ὁ μέλας ἱππότης ὠπισθοδρόμησε δύω βήματα, καὶ μετὰ ταῦτα ὥρμησεν ὡς παράφορος ἐπ' αὐτὴν τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του τὴν λόγχην, ἥτις μὲ φοβερὸν πάταγον ὡς κάλαμος συνετρίβη ἐπὶ τοῦ στήθους του, καὶ τινάσσων μακρὰν τὴν ἰδίαν λόγχην, ἐρρίφθη κατὰ τοῦ ἱππότου σῶμα πρὸς σῶμα, τὸν συνέλαβεν εἰς τοὺς σιδηροῦς του βραχίονας, τὸν ἀνήρπασεν ἐκ τοῦ ἐφιππείου, καὶ τὸν ἐσφενδόνισεν εἰς τοῦ σταδίου τὴν ἄμμον, ὅπου ὁ Γωλτιέρος ἔμεινεν ἀναίσθητος ἢ ἐστερημένος πνοῆς.

Τούτου γενομένου οἱ θεαταὶ ἀνεβόησαν δυσμενῶς, ὑπὲρ πάσας δ' ἠκούσθη μία κραυγή, προερχομένη ἀπὸ τὸ θεωρεῖον τοῦ Τοποτηρητοῦ, καὶ ἡ Ἄννα ἔπεσε λειποθυμήσασα εἰς τὰς χεῖρας Ἰσαβέλλας, τῆς γυναικὸς τοῦ Βιλλαρδουίνου, ὁ δ' ἀργυροῦς στέφανος, ὃν ἐκράτει ἕτοιμον, ὅπως τὸν προσφέρῃ εἰς τὸν νικητήν, διαφυγὼν τὴν νεκρωθεῖσάν της χεῖρα, ἐκυλίσθη ἐπὶ τῆς ἄμμου. Συγχρόνως δ' ὁ μέλας ἱππότης, στραφεὶς πρὸς τὸ θεωρεῖον, ἐφάνη ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀτενίζων αὐτό, ἀλλ' ἀντί, ὡς εἶχε δικαίωμα, νὰ λάβῃ ἀπὸ τὴν γῆν τοῦ θριάμβου του τὸ βραβεῖον, ἔστρεψε τοὺς χαλινούς, καὶ ἐξώρμησε τοῦ σταδίου χωρὶς οὐδεὶς νὰ ἠξεύρῃ πόθεν ἦλθε καὶ ποῦ ἀπήρχετο.

Οὕτως ὁ ἀγὼν διελύθη ἐν ταραχῇ, ἐν ᾧ πολλοὶ ἠσχολοῦντο ἀποκομίζοντες, οἱ μὲν τὸν Γωλτιέρον, οἱ δὲ τὴν Ἄνναν, ὅλοι δὲ εἶχον διὰ στόματος τὸν μυστηριώδη ἱππότην.

ΚΕΦ. Ε'.

Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἡμέρας ὁ Λέων Χαμάρετος περιεπέρετο εἰς τὴν μονήρη του κατοικίαν κατηφὴς καὶ τεταραγμένος. Τὰ συμβάντα τῆς πρωΐας εἶχον γίνει γνωστὰ εἰς ὅλην τὴν Λακεδαίμονα καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ μέλανος ἱππέως, καὶ ἡ ἧττα τοῦ Γωλτιέρου, καὶ ἡ λειποθυμία τῆς Ἄννης διαφόρως ἐλέγοντο καὶ ἐμεγαλοποιοῦντο, ὥστε καί τινες διέδιδον ὅτι ὁ Γωλτιέρος, ἄλλοι δὲ ὅτι ἡ Ἄννα, ἐξέπνευσεν.

Αἱ ἀπαίσιοι αὗται φῆμαι δὲν ἦτον παράδοξον ἂν εἶχον φθάσει καὶ εἰς τοῦ Χαμαρέτου τὴν ἀκοήν, καὶ αὗται μάλιστα φαίνεται ὅτι ἀνερρίπεζον τὴν ἀνησυχίαν του. Ἐταλαντεύετο δὲ μεταξὺ δύω θελήσεων, ὧν ἡ μὲν τὸ καθῆκον καὶ τὴν εὐγένειαν ἐπικαλουμένη, τὸν εἶλκε ν' ἀπέλθῃ εἰς τοῦ Πετραλείφου καὶ νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῆς ὑγείας τῆς ἐκγόνου του, ἡ δὲ τὸν ἀνεχαίτιζε, τὴν ὑπερηφάνειαν καί τι πικρότερον αἴσθημα σύμβουλον ἔχουσα. Ἀλλὰ, μετὰ μακρὸν πόλεμον ἐνέδωκεν εἰς τὴν πρώτην, καὶ ἀφ' οὗ δὶς ἐξῆλθε τῆς οἰκίας του καὶ δὶς ἐπέστρεψεν εἰς αὐτήν, τέλος ἐπορεύθη πρὸς τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἑλλάδος, ὃν εὗρε καθήμενον εἰς τὸν κῆπόν του ὑπὸ μεγάλην πορτοκαλλέαν μετὰ τῆς ἐκγόνου του.

Ὁ Χαμάρετος εἰσῆλθε σοβαρὸς, καὶ σχεδὸν ἀγριωπός. Ἀλλ' ὅταν, ὡς ἀκουσίως, ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδεν ὠχρὰ τὰ χείλη τῆς νέας, τοὺς ὀρθαλμοὺς αὐτῆς ἐρυθροὺς, καὶ τὸ μέτωπόν της ὡς πιεζόμενον ὑπὸ τῆς ὀδύνης, ἡ τραχύτης του ἐλύθη εἰς οἶκτον, καὶ πλησιάσας πρὸς τὸν Πετραλείφαν, ὑπετραύλισεν ὅτι ἤκουσε τῆς Ἄννης τὴν ἀσθένειαν, καὶ ἦλθε νὰ ἐρευνήσῃ περὶ αὐτῆς.

Ἡ Ἄννα τὸν εὐχαρίστησε δι' ἑνὸς βλέμματος.

— Συνῆλθε μὲν, εἶπεν ὁ γέρων, ἀλλὰ πάσχει ἀκόμη. Παράδοξον ἐντύπωσιν ἀπετέλεσεν ἐπ' αὐτῆς ἡ παρουσία τοῦ μέλανος ἐκείνου ἱππότου.

— Τοῦ μέλανος ἱππότου! ἀνέκραξεν ὁ Χαμάρετος ξενιζόμενος.

— Ὄχι, εἶπεν ἡ Ἄννα. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι ἡ θερμότης τῆς ἡμέρας...

— Διόλου, ὑπέλαβεν ὁ Πετραλείφας. Ἐνίοτε μᾶς κυριεύουσιν ἀνεξήγητά τινα αἰσθήματα. Ἐγὼ σὲ εἶδα. Ἅμα ἐνεφανίσθη ὁ ἀκατάληπτος ἐκεῖνος ἀγωνιστὴς, ὠχρότης περιεχύθη εἰς τὸ πρόσωπόν σου, καὶ τὰ βλέμματά σου παρηκολούθουν ὡς μαγικῶς ὅλα του τὰ κινήματα καὶ ὅταν τὸν εἶδες ὑπερισχύσαντα, εἶδα ὅτι ἡ μυστηριώδης συγκίνησις ἣν σ' ἐνέπνευσεν, ἐξήντλησε τὰς δυνάμεις σου.

— Ἴσως, παρετήρησεν ὁ Χαμάρετος, καὶ ἡ συμπάθεια διὰ τὸν ἱππότην, ὅστις ἐκρημνίσθη τοῦ ἵππου... Ἀλλ' εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐσπατάλησατε ματαίως αὐτὴν, διότι ὁ ἱππότης ἠγέρθη ἀπὸ τὴν πτῶσίν του ἀβλαβὴς, καὶ ἀνέλαβεν ἐντελῶς.

— Ἆ! ἀνέλαβεν! εἶπεν ἡ Ἄννα ἐρυθριῶσα σφοδρῶς. Ἀμέσως δ' ἐπρόσθεσε,

— Τῷ ὄντι ἀγύμναστα γυναικεῖα νεῦρα δὲν ἀντέχουσιν εἰς τὰ ἀνδρικὰ ἐκεῖνα θεάματα.

Ὁ Χαμάρετος τῇ ἀπεκρίθη διὰ μακροῦ καὶ ὀξέος βλέμματος, ὑφ' ὃ ἔκλινον οἱ ὀφθαλμοί της καὶ μετὰ ταῦτα ἠγέρθη ὅπως ἐξέλθῃ.

— Πῶς! υἱέ μου, θέλεις ἀμέσως ν' ἀναχωρήσῃς! εἶπεν ὁ Πετραλείφας, λαμβάνων αὐτὸν ἐκ τῆς χειρός.

— Εἶχον ἀκούσει, εἶπε μ' ἐλαφρὸν σαρκασμὸν ὁ Χαμάρετος, ὅτι ἡ συμπάθεια πρὸς τὸν ἡττηθέντα καὶ ἡ φρίκη πρὸς τὸν νικητὴν εἶχον προσβάλει σπουδαίως τὴν ὑγείαν τῆς κυρίας Ἄννης. Ἀλλὰ βλέπω ὅτι ἡ ἀγγελία τῆς σωτηρίας τοῦ πρώτου ἐπανέφερεν εὐτυχῶς τὰ ῥόδα εἰς τῆς κυρίας τὰς παρειάς, καὶ καθησυχάσας ἀπέρχομαι.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὑπηρέτης ἐλθὼν, ἀνήγγειλεν ἐπίσκεψιν τοῦ Τοποτηρητοῦ. Ἔσπευσεν ἐπομένως ἀμέσως ὁ Πετραλείφας πρὸς τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ προηγουμένως παρεκάλεσε τὸν Χαμάρετον νὰ μὴ ἀναχωρήσῃ, διότι εἶχεν ἀναγκην νὰ τὸν ἰδῇ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπισκέψεως. Ἐλθὼν δὲ εἰς προϋπάντησιν τοῦ Βιλλαρδουΐνου, τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὸ πλουσιώτερόν του δωματιον.

— Εἰπέτε μοι, εἶπεν ὁ Τοποτηρητὴς, πῶς εἶναι ἡ ὡραία μας Ἄννα. Εἶμαι ἀνυπόμονος νὰ τὸ μάθω. Ἡ Ἰσαβέλλα μοὶ εἶπεν ὅτι τὴν ἀρῆκεν ἀκόμη ἀδύνατον.

— Ἡ ἐξοχότης της, ἀπεκρίθη ὁ Πετραλείφας, τῇ ἐδαψίλευσε φροντίδας μητρός. Ἡ κατάστασίς της μᾶς ἐτάραξε κατ' ἀρχὰς, ἀλλ' ἤδη ἀνέλαβεν ὁπωσοῦν.

— Ἐτρόμαξε τὸν μέλανα ἐκεῖνον ἱππότην, καὶ εἶχε δίκαιον. Ἀποτόμως παρουσιάσθη, καὶ ἀποτόμους εἶχε τοὺς τρόπους.

— Πρὸ πάντων δὲ τὸ μυστηριῶδες αὐτοῦ, φαίνεται, κατέπληξε τὴν φαντασίαν της, εἶπεν ὁ Πετραλείφας. Ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης γνωρίζει ἴσως ποῖον ἔκρυπτε τὸ μέλαν προσωπεῖον ἐκεῖνο;

— Ἀφ' οὗ ὁ ἀνταγωνιστής του δὲν ἀπῄτησε νὰ τὸ ἀνοίξῃ, δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ τὸ ἀνοίξω ἐγὼ, ἀπήντησεν ὁ Τοποτηρητής. Εἰς τὸν κατάλογον ἐνεγράφη ὑπὸ μόνον τὸ ὄνομα *Μέλας ἱππότης*. Ὅστις δήποτε ὅμως καὶ ἂν ἦτον, πρέπει ν' ἀναγνωρίσω ὅτι εἶναι ἀνδρεῖος, τραφεὶς ὄχι μὲν εἰς τὰ ἱπποδρόμια, ἀλλὰ εἰς τὰς μάχας. Κατὰ πρῶτον σήμερον εὑρέθητε εἰς τοιούτους ἀγῶνας; Πῶς σᾶς ἐφάνησαν;

— Ἄξιοι τοῦ ἀνδρειοτέρου ἔθνους τῆς γῆς, ἀπεκρίθη κολακευτικῶς ὁ γέρων. Ἀνεζωπύρησαν τὸ αἷμα εἰς τὰς κατεψυγμένας μου φλέβας, καὶ διήγειρον εἰς ἐμὲ ἀναμνήσεις τῶν ἡμερῶν τῆς νεότητός μου.

— Εἰς ἐμὲ δὲ, φίλε, ὑπέλαβεν ὁ Βιλλαρδουΐνος, εἰς ἐμὲ διήγειρον ἐνθυμήσεις πολὺ γλυκυτέρας, ἐνθυμήσεις τῆς φίλης πατρίδος. Ἐνόμισα ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὅτι εὑρισκόμην μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τῆς Καμπανίας μου ἱπποτῶν, ὅτι ἔβλεπον τὰ δάση της καὶ τὰ πεδία της, καὶ τὰ πρόσωπα, ἅτινα μὲ προσεμειδίασαν εἰς τὴν γέννησίν μου, καὶ τὴν ἑστίαν, περὶ ἣν ἔπαιζον βρέφος. Μετὰ βίον ἀγώνων καὶ ταραχῶν δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἔρχεται τέλος στιγμὴ, καθ' ἣν μετὰ πόθου στρεφόμεθα πρὸς τὰς εἰρηνικὰς σκηνὰς τῆς παιδικῆς ἡλικίας; Τότε μᾶς μειδιᾷ μακρόθεν ἡ ἐρασμία εἰκὼν τοῦ πατρικοῦ οἴκου, τοῦ δένδρου ὑφ' ὃ, παιδία, ἐπαίζομεν, τοῦ ῥύακος εἰς ὃν ἐλουόμεθα. Τότε ἄλλην ἐπιθυμίαν δὲν αἰσθανόμεθα εἰμὴ ν' ἀποθέσωμεν τὴν ὁδοιπορικὴν ῥάβδον εἰς τὴν γωνίαν ὅθεν τὴν ἐλάβομεν πρῶτον. Ὅταν ἔλθῃ τῆς ζωῆς ἡ ἑσπέρα, αἰσθάνομαι, ἐνδοξότατε, ὅτι ἐπιθυμοῦμεν ἰσχυρῶς τὴν στέγην ἧς ἐξήλθομεν τὸ πρωΐ. Ἄλλην εἰς τὴν καρδίαν μου δὲν τρέφω τώρα εὐχὴν, εἰμὴ νὰ ἰδῶ τὴν Γαλλίαν μου, καὶ νὰ σκαφῇ ὁ τάφος μου ὑπὸ τὸ δένδρον τὸ σκιάζον τοῦ πατρός μου τὸν τάφον.

— Οὐαί! εἶπεν ὁ Πετραλείφας καθ' ἑαυτόν. Τί σημαίνει τὸ εἰδύλλιον τοῦτο; Μήπως ἔλαβε τὰς εἰδήσεις; Τοξεύων δὲ κλοπιμαῖον βλέμμα πρὸς τὸν Βιλλαρδουΐνον, ἀπήντησεν·

— Ἀλλὰ τὴν εὐχὴν ταύτην πιθανῶς ὁ θεὸς δὲν θέλει τὴν ἐξιλεώσει, διότι ἐντελῶς ἐναντίας τῷ ἀναπέμπει ὅλη ἡ Πελοπόννησος. Εἰς τὴν εὐτυχίαν της εἶναι ἡ παρουσία σας πολλὰ ἔτη ἀναγκαία ἀκόμη.

Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἤκουσεν ὁ Βιλλαρδουΐνος τὰς κολακευτικὰς ταύτας λέξεις, διότι, ἀντὶ ν' ἀποκριθῇ εἰς αὐτάς,

— Καὶ ὁ συμπατριώτης σας ἐκεῖνος τί ἔγινεν; ἠρώτησε.

— Ὁ συμπατριώτης μου! εἶπεν ὁ Πετραλείφας ταραττόμενος. Ποῖος συμπατριώτης μου;

— Ἐκεῖνος ὅστις σᾶς ἠκολούθησεν εἰς τὸ ἱπποδρόμιον.

— Ἄ! Ἔχετε πολλὴν συγκατάβασιν νὰ τὸν ἐνθυμηθῆτε! Ἦτον πτωχὸς ποιμὴν τῆς Βλαχίας ἀπὸ τὰ ὄρη τοῦ Ζητουνίου.

— Καὶ σᾶς ἔφερε καλὰς εἰδήσεις ἀπὸ τὸν Αὐθέντην;

— Εἰδήσεις; ἀπὸ τὸν Αὐθέντην; Δὲν μ' ἔφερε διόλου εἰδήσεις.

— Ἄ! δὲν σᾶς ἔφερε διόλου εἰδήσεις! Εἶχον νομίσει ὅτι σᾶς ἔφερε.

— Παντελῶς! οὔτε τὸν ἐγνώριζον κἂν. Ξένον ὡς τὸν εἶδα ἀπὸ τὰ μέρη μας, ἠθέλησα νὰ τὸν εἰσάξω εἰς τὸ ἱπποδρόμιον.

— Ἄ! καλὰ ἐκάμετε.

Ἔπειτα δὲ ταπεινώσας τὴν φωνὴν ὁ Βιλλαρδουΐνος, καὶ περιβλεψάμενος ὡς διὰ νὰ βεβαιωθῇ ὅτι δὲν ὑπάρχει πλησίον ἀδιάκριτον οὖς,

— Ἤθελον, ἐπρόσθεσε, νὰ συμβουλευθῶ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἐμπειρίαν σας περὶ ὑποθέσεως, ἥτις τὰ μέγιστα μὲ ἐνδιαφέρει.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ὁ ἀρχαῖος αὐλικὸς, ὅσον καὶ ἂν ἤξευρε νὰ συνθέτῃ κατὰ βούλησιν τὴν ἔκφρασιν τῶν ψυχικῶν του κινήσεων, δὲν ἐδυνήθη ὅμως νὰ καταστείλῃ ἓν κίνημα τῶν μυώνων τοῦ στόματός του·

— Εἰς τὰς διαταγάς σας, εἶπεν, ἐξοχώτατε.

— Ἔλαβον πληροφορίας, ἐξηκολούθησεν ὁ Βιλλαρδουΐνος, ὅτι ὁ Μέγας Κὺρ τῶν Ἀθηνῶν σκοπὸν ἔχει νὰ ζητήσῃ τὸν υἱόν μου Γοδοφρεῖδον διὰ τὴν ἀνε-

ψιάν του Ἑλένην. Τί μὲ συμβουλεύετε; Νὰ δεχθῶ; Θέλω πράξει ὡς ἡ πεῖρά σας μὲ ὑπαγορεύσῃ

— Ὁ μέγας Κὺρ, εἶπεν ὁ Πετραλείφας, ἀναπνέων βαθέως ὡς ὁ ἀπαλλαγεὶς ἀπὸ ἐσωτερικόν τι βάρος, καὶ ἰδὼν εἰς τὸ πρόσωπόν του ὅσον ἐνεδέχετο ἐμβριθεστέραν ἔκφρασιν. Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἄξιον σκέψεως. Ναὶ, αἱ Θῆβαι καὶ αἱ Ἀθῆναι εἰσὶν αἱ κλεῖδες τοῦ οἴκου σας, ἐξοχώτατε, καὶ σᾶς συμφέρει, φρονῶ, νὰ κρατῇ τὰς κλεῖδας αὐτὰς χεὶρ φίλου καὶ, εἰ δυνατόν, συγγενοῦς. Νὰ συνδεθῆτε μ' ἐκεῖνον, ὅστις δύναται πάντοτε νὰ σᾶς χρησιμεύσῃ ὡς ὠφέλιμος ἐμπροσθοφυλακὴ, μοὶ φαίνεται σχέδιον ἔμφρον καὶ πολιτικόν.

— Σᾶς φαίνεται; εἶπεν ὁ Βιλλαρδουΐνος. Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν συμβουλήν. Δὲν θέλω τὴν λησμονήσει ὅταν παρουσιασθῇ ἡ περίστασις. Εἰπέτε, παρακαλῶ, εἰς τὴν ἀγαπητὴν Ἄνναν πόσον χαίρω διὰ τὴν ἀνάῤῥωσίν της·

Καὶ ἀποχαιρετίσας ἀνεχώρησεν· ἐξερχόμενος δὲ, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν,

— Ἐπομένως ὁ βλαχοποιμὴν ἦτον ὁ Νόννος.

ΚΕΦ. ΣΤ'.

Ὁ δὲ Χαμάρετος, ἀφ' οὗ ἐξῆλθεν ὁ Πετραλείφας, καὶ ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ μόνος μετὰ τῆς Ἄννης, πλησιάσας, ἐστηρίχθη εἰς κορμὸν δένδρου, ἀντικρυ τῆς νέας κόρης.

— Εἶσθε πάντοτε τῆς αὐτῆς γνώμης περὶ τῶν ἱπποτικῶν ἀγώνων καὶ ἀφ' οὗ τοὺς εἴδετε; τὸν ἠρώτησεν ἡ Ἄννα, δειλῶς ὑψοῦσα τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς αὐτόν.

— Ἀφ' οὗ τοὺς εἶδα μᾶλλον παρὰ πρὶν τοὺς ἰδῶ, ἀπεκρίθη ὁ Χαμάρετος.

— Πῶς! θέλετε νὰ πιστεύσω ὅτι ἡ λαμπρὰ ἐκείνη τῆς ἀνδρείας ἐπίδειξις δὲν ἐκίνησε τὴν καρδίαν σας;

— Ἡ ἀνδρεία! εἶπεν ὁ Χαμάρετος. Μέγα προτέρημα, καθ' ὃ ὑπερτερεῖ τὸν λαμπρότερον τῶν ἱπποτῶν ἡ ἄρκτος τῶν ὀρέων καὶ ὁ σκύμνος τοῦ λύκου! Μέγα προτέρημα ὥστε νὰ τὸ ἐπιδεικνύωμεν!

— Ὦ! τοῦτο πλέον δὲν σᾶς τὸ συγχωρῶ, εἶπε μειδιάσασα ἡ Ἄννα Ἐννοῶ νὰ πολεμῆτε τοὺς ἀνδρείους· τοῦτο εἶναι τὸ ἔργον σας. Ἀλλὰ νὰ κηρύττεσθε κατ' αὐτῆς τῆς ἀνδρείας. . .

— Ἡ ἀνδρεία, κυρία μου, ὅταν ὑπερασπίζεται τὴν στέγην εἰς ἣν ἐγεννήθημεν, τὴν γυναῖκα εἰς ἣν ὠμόσαμεν πίστιν, τὴν πατρίδα κατὰ ξένων τυράννων, ἐξευγενίζεται, ὡς καὶ τὸ εὐτελὲς μέταλλον τὸ χρησιμεῦον εἰς ὅπλον αὐτῆς. Ἄλλως εἶναι ἀρετὴ, ἣν ἔχομεν μὲ τὰ θηρία κοινὴν, καὶ παιδαριῶδες ἦθος ἀγρίων ζῴων νὰ κομπάζωμεν ἐπ' αὐτῇ.

— Ὁ μέλας ἐκεῖνος ἱππότης, εἶπεν ἡ Ἄννα μὲ πονηρὸν βλέμμα, ὅστις ἐνίκησε σήμερον τοὺς ἀνδρείους τῶν ἀνδρείων, βεβαίως δὲν εἶναι τῆς γνώμης σας.

— Ἐξ ἐναντίας· εἶναι τῆς γνώμης μου ἐντελῶς, ἀπήντησεν ὁ Χαμάρετος.

— Ἴσως τῷ ὄντι ἔχετε δίκαιον, ὑπέλαβεν ἡ Ἄννα. Μοὶ εἶπον ὅτι τὸν στέφανον, ὃν ἐκέρδησεν, ἀνεχώρησε χωρὶς νὰ καταδεχθῇ νὰ τὸν λάβῃ, οὐδ' ἐζήτησε τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἵππους τῶν ἀντιπάλων του, τὸ τρόπαιον τοῦ θριάμβου του.

— Πιθανῶς, εἶπεν ὁ Χαμάρετος, στέφανον κείμενον εἰς τὴν κόνιν δὲν τὸν ἐνόμισεν ἄξιον τοῦ κόπου νὰ κύψῃ καὶ νὰ τὸν λάβῃ, οὐδ' ἐῤῥόντισε περὶ τροπαίου θεατρικοῦ.

— Ὁμιλεῖτε περὶ αὐτοῦ, εἶπεν ἡ Ἄννα ἐκφραστικῶς μειδιῶσα, ὡς ἂν ἐγνωρίζετε τὸν μυστηριώδη ἐκεῖνον ἱππότην. Δὲν δύνασθε νὰ μᾶς εἰπῆτε περὶ αὐτοῦ τίποτε;

— Ναὶ, τὸν γνωρίζω, κυρία, ἀπήντησεν ὁ Χαμάρετος. Τὰ χείλη μου ποτὲ δὲν ἐψεύσθησαν, καὶ ἡ ἄῤῥων καρδία μου δὲν θέλει νὰ ἔχῃ κρυπτὴν πτυχὴν εἰς τὸ βλέμμα σας. Ἠξεύρετε τί πρεσβεύω περὶ τῶν ἀκινδύνων τούτων θριάμβων, ὥστε δὲν θέλετε τὸ θεωρήσει καύχησιν ὅταν σᾶς εἰπῶ ὅτι ναὶ, ἐγὼ ἤμην ὁ μέλας ἱππότης· ἐξ ἐναντίας. πιστεύσατέ με, κυρία, τὸ λέγω, καὶ ἡ αἰσχύνη ἀναβιβάζει τὸ ἐρύθημα εἰς τὸ μέτωπόν μου.

— Μεγάλας λέξεις μεταχειρίζεσθε, εἶπεν ἡ Ἄννα. Ἡ αἰσχύνη! Δὲν ἐννοῶ τῷ ὄντι πῶς ἐφαρμόζεται ἐδῶ ἡ αἰσχύνη.

— Καταγελάσατε καὶ περιφρονήσατέ με, εἶπε τεθλιμμένος ὁ Λέων. Περιφρονῶ αὐτὸς ἐμαυτόν. Ὅταν σᾶς ἤκουσα ἐνθουσιωδῶς ἐκφραζομένην ὑπὲρ τῶν ἀγώνων τούτων, καὶ θαυμάζουσαν τοὺς ἱππότας, οἵτινες ἔμελλον νὰ διαπρέψωσιν εἰς αὐτοὺς, ὅταν σᾶς εἶδα δίδουσαν εἰς τοὺς ξένους τῆς ἀνδρείας τὴν δάφνην, καὶ γυμνοῦσαν αὐτῆς τοὺς συμπατριώτας σας, γελοία φιλοτιμία, ναὶ, δὲν τὸ κρύπτω, ζηλοτυπία ἐπλήρωσε τὴν καρδίαν μου, καὶ μ' ἐκίνησεν εἰς τὴν παιδαριώδη ἐκείνην πρᾶξιν, δι' ἣν πρὸ πολλοῦ μετενόησα.

— Μετενοήσατε ὅτι μοὶ ἀπεδείξατε τῶν προλήψεών μου τὴν ἀδικίαν, ὅτι ὑπεστηρίξατε διὰ τῶν ὅπλων τὴν ὑπόληψιν τῆς ἀνδρείας τοῦ ἔθνους σας, καὶ ὅτι, ἂν δὲν κατεδέχθητε τὸν ἀργυροῦν στέφανον, ἀπελάβετε ὅμως τὸν στέφανον τῆς νίκης καὶ τῆς κοινῆς εὐφημίας; Δι' ἣν πρέπει νὰ μετανοήσητε, ὅτι δὲν παρουσιάσθητε εἰς τὸ στάδιον μὲ τὴν προσωπίδα ἀνεγγερμένην, μὲ τὸ μέτωπον ὑψηλὸν, ὥστε νὰ γνωρίσωσι πάντες ὅτι Ἕλλην ἦτον ὁ νικητής.

— Οἱ δριψάσπιδες, κυρία, καὶ οἱ λειποτάκται, εἶπε πικρῶς ὁ Χαμάρετος, κρύπτονται ἐγκαταλελειμμένοι εἰς τὴν αἰσχύνην των, καὶ δὲν παρουσιάζονται ἀπέναντι τοῦ κόσμου μὲ τὸ μέτωπον ὑψηλόν.

— Ὦ! πρέπει ἐγὼ νὰ σᾶς ὑπερασπισθῶ κατὰ τῆς ἀδικίας σας, ἀνέκραξεν ἡ νεάνις. Εἶσθε ἄρα μόνος ἀγνοῶν ὅτι αἱ ἀνδραγαθίαι σας ἀντήχησαν καθ' ὅλην τὴν ἀνατολήν; Ἐνθυμοῦμαι ποίαν εἶχεν ὁ πατήρ μου ἀνυπομονησίαν νὰ ἰδῇ τὸν πρόμαχον τῆς Πελοποννήσου, καὶ ὅταν ἤλθετε εἰς Ἄρταν . . .

— Εἶδεν, ὑπέλαβεν ὁ Χαμάρετος, ἄνθρωπον φέροντα εἰς τὸ μέτωπον τὸ στίγμα τῆς ἥττης, καὶ εἰς τὸν πόδα σύροντα τὴν ἅλυσιν τῆς δουλείας.

— Εἶδεν ἄνθρωπον, διέκοψε ζωηρῶς ἡ Ἄννα, ὅστις ὑπερασπίσθη ἡρωϊκῶς τὰ τείχη τῆς Λακεδαίμο-

νος, καὶ ἐνέδωκε μόνον ὅταν αὐτὰ ἐνέδωκαν εἰς τὸν χείμαρρον ὅστις κατεπόντισεν ὅλην τὴν Πελοπόννησον.

— Τὰ τείχη τῆς Λακεδαίμονος, ἀπήντησε τὴν κεφαλὴν κινῶν ὁ Χαμάρετος. Σᾶς εὐχαριστῶ, κυρία, διὰ τὸ βάλσαμον, ὃ ζητεῖτε νὰ χύσετε εἰς τὴν πληγὴν τῆς καρδίας μου. Ἀλλ' ὑπῆρχεν ἐποχὴ ὅταν τείχη ἡ Λακεδαίμων εἶχε τῶν υἱῶν της τὰ στήθη, καὶ τότε ἐχθρὸς δὲν εἶδε τὸν καπνὸν ἀναθρώσκοντα ἀπὸ τὰς ἑστίας της. Ὑπῆρξαν ἡμέραι ὅταν τριακόσια πτώματα τῶν υἱῶν της ἀνεχαίτισαν ὅλον τῆς Ἀσίας τὸν χείμαρρον. Διατί αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι παρῆλθον; Ἠξεύρετε τίς τὰς ἐξήλειψε διὰ παντὸς ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς τύχης της; Ἠξεύρετε τίς ἐκύλισε τὴν Ἑλλάδα δεσμίαν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς Ρώμης, τίς, ὅταν ἀνηγέρθη στηριχθεῖσα εἰς τὸν σταυρὸν, τὴν συνέτριψε ὑπὸ τὴν σιδηρᾶν χεῖρα τῶν Φράγκων; Ἡ ἀλληλοκτόνος διχόνοια! τοῦ Ἅδου τὸ ἐξωλέστατον τέρας!

— Αἱ μελαγχολικαὶ αὗται ἰδέαι σᾶς πιέζουσιν, εἶπεν ἡ Ἄννα μετὰ συμπαθείας. Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν τροχὸν τῆς ἀναποδράστου τύχης;

— Καὶ ὅμως, ἐξηκολούθησεν ὁ Χαμάρετος, ἡ Ἑλλὰς μας εἶναι τόσον ὡραία! Εἶναι ἡ κατοικία τοῦ ἔαρος! εἶναι ὁ τόπος, ὅστις ἐπλάσθη διὰ τὴν εὐτυχίαν, καὶ ἡγιάσθη ὑπὸ τῆς ἐλευθερίας! Ναὶ, κυρία, λειποτάκται καὶ ῥιψάσπιδες εἴμεθα! Ἄλλως, βλέποντες τὴν πατρίδα μας δούλην τῶν βαρβάρων τῆς Ἄρκτου, θὰ ἠσχυνόμεθα τὰς πεδιάδας μας, τῆς ἐλευθερίας τὰ στάδια, τὰ ὄρη μας, τὰ μνημεῖα τῆς δόξης, θὰ ἠσχυνόμεθα τὸ ὄνομα, ὃ φέρομεν, καὶ τοὺς προγόνους, ἀφ' ὧν καταγόμεθα, καὶ δὲν θὰ ἐπεδιώκομεν νίκας ἱπποδρομίων. Οἱ προπάτορες ἡμῶν, ὅταν δὲν ἐνίκων, ἀπέθνησκον.

Καὶ ὁ Χαμάρετος ἐσταύρωσε τὰς χεῖρας, καὶ ἔκλινεν ἐπ' αὐτῶν τὴν ὠχρὰν κεφαλήν του. Ἡ δὲ Ἄννα, ἐγερθεῖσα, ἔθεσε τὴν χεῖρά της ἐπὶ τὸν βραχίονά του.

— Ἰδέ, τῷ εἶπε, τῆς ἡμέρας τὸ ἄστρον. Ἐπλήρου τὸν οὐρανὸν μὲ τὰ φῶτά του, ἀλλ' ἤδη σβέννυται καὶ αὐτὸ εἰς τὸ σκότος τῆς δύσεως. Εἶναι νόμος κοινός, καὶ τὰ ἔθνη δὲν δύνανται νὰ τὸν ἀποφύγωσι. Μὴ ἐπανίστασθε κατὰ τοῦ θείου θεσπίσματος.

— Ὄχι! ἀνέκραξεν ὁ Χαμάρετος. Τῆς πατρίδος ἡμῶν ἡ πτῶσις δὲν εἶναι θέσπισμα τοῦ θεοῦ· εἶναι ἔργον τοῦ δαίμονος, τοῦ δαίμονος τῆς διαιρέσεως! Ὁ ἥλιος ἐβυθίσθη, ναὶ, εἰς τὸ σκότος, ἀλλ' αὔριον θέλει πάλιν προκύψει ἐν δόξῃ. Καὶ ἡ Ἑλλὰς δύναται ἀκόμη ν' ἀνεγερθῇ, ἂν κατέλθῃ ἐπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος τῆς συμπνοίας.

— Εἴθε! εἶπεν ἡ Ἄννα Γενναία, εὐχὴ, εἰς ἣν θερμῶς προστίθεται ἡ καρδία μου.

— Προστίθεται εἰς αὐτὴν ἡ καρδία σας! ἀνεφώνησεν ὁ Λέων ἐνθουσιωδῶς· ὦ! εἰσήκουσεν ἆραγε ὁ θεὸς τὰς δεήσεις τοῦ ἔθνους του; Δὲν κατέπεμψεν ἆραγε εἰς αὐτὸ τὸν ἄγγελόν του διὰ νὰ τὸ σώσῃ; Ὁ θεὸς, ὦ Ἄννα, ὅστις σοὶ ἔδωκε τὴν μορφὴν τῶν ἀγγέλων του, δὲν ἔπεμψε νὰ φέρῃς εἰς τὸν λαόν του τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἑνώσεως, τὸ δῶρον τῆς ἐλευθερίας; ἐν νεῦμά σου, ἓν μειδίαμά σου, καὶ φλὸξ θ' ἀνάψῃ εἰς τὰς καρδίας, καὶ ἡρωϊσμὸς θὰ καταβῇ εἰς τὰ στήθη, καὶ τὰ διεσπαρμένα μέλη τῆς ἀρχαίας αὐτοκρατορίας θὰ συσσωματωθῶσιν εἰς ἑνότητα ἄῤῥηκτον, καὶ θ' ἀνεγείρωσι πάλιν τὸν ἱερὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου ἐκ τῶν ἐπιπλεόντων ναυαγίων αὐτοῦ.

— Ἀμήν! εἶπε μία φωνὴ ὀπίσω του, καὶ προχωρήσας ὁ Πετραλείφας,

— Εὐγενῆ ὄνειρα, υἱέ μου, ἐξηκολούθησε. Τὰς εὐχάς σου ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ἡμῶν τὰς συμμεριζόμεθα ὅλοι ἀναμφιβόλως· ἀλλ' εἰς μέρος ὅπου ἄρχει ὁ Βιλλαρδουΐνος, εἰς οἶκον ὅστις πρὸ μιᾶς στιγμῆς τὸν ἐστέγαζεν, εἰσὶν αὗται, πίστευσόν με, ἀσφαλέστεραι ἐντὸς παρὰ ἐκτὸς τῶν χειλέων.

— Τί φρονῶ καὶ τί εὔχομαι ὑπὲρ τῆς πατρίδος μου, δὲν τὸ ἔκρυψα, οὐδ' ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ τὸ κρύψω ποτὲ ἀπὸ τοὺς κατακτητάς τινας, εἶπεν ὁ Λέων.

— Πίστευσον τὴν πεῖράν μου, ἀπεκρίθη ὁ Πετραλείφας, τὰ δένδρα τότε καρποφοροῦσι ῥάλιστα, ὅταν κρύπτωσι τὰς ῥίζας των εἰς τὴν γῆν.— Ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐπέπληξα τὸν υἱόν μου, πρέπει ν' ἀποτείνω τώρα ἐπιπλήξεις καὶ πρὸς τὴν θυγατέρα μου. Πῶς! φιλτάτη Ἄννα, ὁ πατριωτικός σου ἐνθουσιασμὸς σὲ παρέσυρεν, ὥστε νὰ λησμονήσῃς τὴν ἀσθένειάν σου, καὶ μένεις ἀπερισκέπτως ἐκτεθειμένη εἰς τὴν ἑσπερινὴν δρόσον; Σὲ παρακαλῶ, εἴσελθε, φιλτάτη, εἰς τὴν οἰκίαν.

Ἡ Ἄννα ὑπήκουσεν ἐν τῷ ἅμα, καὶ σιωπηλῶς χαιρετίσασα τὸν Χαμάρετον, ἀνεχώρησεν. Ὡς δὲ ἔμεινε μετ' αὐτοῦ μόνος ὁ Πετραλείφας,

— Ναὶ, ἀγαπητὲ, τῷ εἶπεν· ἡ ἀνόρθωσις τοῦ θρόνου τῶν Αὐτοκρατόρων! εἰς αὐτὴν τὴν ἐλπίδα πάλλει ἡ γηραιά μου καρδία καθὼς ζέει καὶ τὸ νεανικὸν αἷμά σου. Αὐτὴν ἐλπίζει νὰ ἰδῇ ὁ δύων ὀφθαλμός μου πρὶν κλεισθῇ εἰς τὸν τάφον. Ὁ γαμβρός μου, ὁ αὐθέντης τῆς Ἑλλάδος, τὸ στέμμα του καταθέτει, καὶ τὸν θησαυρόν του θυσιάζει, καὶ πᾶσαν συνεισφέρει τὴν δύναμίν του διὰ τὴν ἐθνικὴν ἐλευθέρωσιν. Ναὶ, τὸ στέμμα του, σύντριμμα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στέμματος περισωθὲν τοῦ κατακλυσμοῦ, θέλει ἀγαλλομένῃ χειρὶ ἀποδώσει κατὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν εἰς τὸν ἱερὸν αὐτοκράτορα. Ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ νὰ βοσκώμεθα μ' ἐλπίδας ἀκαίρους, οὐδὲ νὰ παραγνωρίζωμεν τῶν προσκομμάτων τὸ μέγεθος. Οἱ Φράγκοι εἶναι ἐχθροὶ φοβεροί. Τὰ σώματά των εἶναι σιδηρᾶ ὡς καὶ αἱ πανοπλίαι των. Ἡ Εὐρώπη μᾶς προχέει ἀνεξαντλήτους λεγεῶνας αὐτῶν. Ὁ ἅγιος τάφος ἐλησμονήθη διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν νέοι ἐπιπίπτουσι πεινα λέως ἱππόται εἰς τὸ ἐσπαραγμένον της πτῶμα. Κατὰ τῆς δυνάμεώς των ἓν μόνον ὅπλον δυνάμεθα ἐπιτυχῶς νὰ μεταχειρισθῶμεν, αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, ἤ, ἂν θέλῃς, διαίρεσιν μεταξὺ τῶν κατακτητῶν μας.

— Καὶ ἄλλο ἐκείνου δραστηριώτερον, ἀπεκρίθη ὁ Χαμάρετος· ἕνωσιν μεταξὺ ἡμῶν. Κοινωνία τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν συμφερόντων, ἓν αἴσθημα, μία ἀδελφότης νὰ μᾶς συνδέσῃ δι' ἀλύσεως ἱερᾶς, ἀδιαλύτου ἐπὶ ζωῆς, ἀδιαλύτου καὶ μέχρι θανάτου.

— Ἕνωσιν, βεβαίως, εἶπεν ὁ γέρων. Αὕτη εἶναι ἡ βάσις τῆς οἰκοδομῆς ἡμῶν, καὶ πρὸς ταύτην σοὶ

δίδω τὴν χεῖρα ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ μου. Τὴν θεμελιοῖ τὸ ἐθνικὸν συμφέρον, καὶ δὲν θέλουσιν ἐλλείψει μεταξὺ ἡμῶν δεσμοί, οἵτινες νὰ τὴν ἰσχυροποιήσωσι. Ἀλλὰ πρέπει νὰ φυλαχθῶμεν μὴ ἀνακαλύψωμεν εἰς τὸν ἐχθρὸν τὸ μυστήριον τῆς δυνάμεώς μας. Ἕνωσιν λοιπόν, ἀλλ' ἕνωσιν κρυπτὴν μεταξὺ ἡμῶν. Μεταξὺ δ' ἐκείνων διαίρεσιν! Ἡ πρώτη ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς· τὴν δευτέραν μᾶς προσφέρει ἡ τύχη.

Καὶ λαβὼν αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς, ἐπλησίασε τὸ οὖς εἰς τὸ στόμα του.

— Ἄκουσον, εἶπε, σπουδαῖον μυστήριον. Σοὶ τὸ λέγω ὡς πρῶτον ἐχέγγυον τῆς ἑνώσεώς μας. Οὐδεὶς τὸ ἠξεύρει ἐνταῦθα, οὐδ' αὐτὸς ὁ Τοποτηρητής.

Ὁ Βιλλαρδουίνος μετακαλεῖται.

— Μετακαλεῖται! εἶπεν ὁ Χαμάρετος ἐκπληττόμενος. Εἶναι ἀληθὲς τοῦτο; Ἀλλὰ τί; Ἀναμφιβόλως στέλλεται ἀντ' αὐτοῦ ἄλλος εἰς τὴν Πελοπόννησον.

— Ναὶ, εἶπεν ὁ Πετραλείφας. Στέλλει ὁ Σαμπλίτης αὐθέντην τοῦ Μωρέως τὸν ἀνεψιόν του.

— Καὶ τί πρὸς ἡμᾶς τοῦτο; τι κερδίζομεν, ἂν ἀλλάξῃ ἡ χεὶρ ἥτις μᾶς κρατεῖ εἰς τὴν ἅλυσιν; Ἡ τοῦ Βιλλαρδουίνου εἶναι ἀνδρεία κἀν καὶ δικαία.

— Νομίζεις, ἠρώτησεν ὁ γέρων, ὅτι ὁ Βιλλαρδουίνος θὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν διάδοχόν του;

— Ἀπίθανον μοὶ φαίνεται, εἶπεν ὁ Λέων. Ἡ φιλοδοξία του εἶναι μεγάλη καὶ εὐερέθιστος, καὶ ἡ μετάκλησίς του ἀπὸ τόπον, ὃν αὐτὸς κυρίως κατέκτησε, δὲν πιστεύω νὰ τῷ φανῇ δικαία.

— Νομίζεις ὅτι ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Σαμπλίτου δὲν θὰ θελήσῃ νὰ λάβῃ τὴν θέσιν, ἥτις τῷ δίδεται;

— Ὦ! θὰ θελήσῃ ἀναμφιβόλως.

— Ἰδοὺ λοιπὸν τί κερδίζομεν, εἶπεν ὁ Πετραλείφας· κερδίζομεν τὴν διχόνοιάν των. Ὁ μὲν θὰ ἔχῃ συμφέρον νὰ λάβῃ τὸν Μωρέαν, ὁ δὲ, νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃ. Ἀρκεῖ νὰ ἠξεύρωμεν νὰ ὑποθάλψωμεν τὴν διχόνοιαν καὶ νὰ τὴν καρπωθῶμεν. Ἄκουσον. Ὁ Βιλλαρδουίνος εἶναι ἰσχυρὸς εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὅλοι οἱ βαρόνοι αὐτῆς εἰσὶν ἀρχαῖοι συστρατιῶταί του, καὶ ὅλοι θέλουσιν ἀκολουθήσει μετὰ χαρᾶς τὴν σημαίαν του. Ἡ πάλη του πρὸς τὸν νεοελθόντα, ἂν, ὡς δὲν ἀμφιβάλλω, πάλη ὑπάρξῃ, οὐδὲ στιγμὴν θέλει μείνει ἀμφίρροπος. Ἂς ὑποθέσωμεν ὅμως, ἀγαπητὲ Λέων, ὅτι ἐρρίπτες εἰς τὴν πλάστιγγα τὸ ξίφος σοῦ καὶ τῶν παλαιῶν σου συστρατιωτῶν ὑπὲρ τοῦ Σαμπλίτου· αἱ δυνάμεις των, ἐξισωθεῖσαι, θέλουσιν ἀντικαταστραφῇ, καὶ προσέτι οἱ Ἕλληνες θέλουσι φανῇ ὁπλισθέντες ὑπὲρ τοῦ νομίμου αὐθέντου των, ἐκτελέσαντες καθῆκον πιστῶν ὑπηκόων.

— Ἀλλ' ἂν ὁ Βιλλαρδουίνος ὑποχωρήσῃ; εἶπεν ὁ Χαμάρετος.

— Τότε, ἀπεκρίθη ὁ γέρων, τὸ ἥμισυ τοῦ ἔργου μας ἔγινεν. Ἀπέρχεται ὁ ἔμπειρος, ὁ ἐρριζωμένος, ὁ στηριζόμενος εἰς ξίφος ἀνδρεῖον καὶ φήμην δικαιοσύνης, καὶ ἀντικαθίσταται ὁ ἔσχατος, ὁ ἄγνωστος, ὁ τοῦ τόπου ἄπειρος.

— Εἰς τὰς συμβουλάς σου, εἶπεν ὁ Χαμάρετος ἀναγνωρίζω βαθεῖαν φρόνησιν, καὶ εἶμαι ἕτοιμος νὰ ταχθῶ κατὰ τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν δυναστῶν μας. Εἰς τὸν Βιλλαρδουίνον οὐδὲν ὀφείλω. Τῷ παρέδωκα τὰς κλεῖδας τῆς Λακεδαίμονος, ὅταν ἡ Λακεδαίμων δὲν εἶχε πλέον ὑπερασπιστὰς, καὶ ἔφυγα αὐτὴν καὶ τὴν Πελοπόννησον. Μόνον δὲ διότι τὸ ἀπῃτήσατε, τᾶς συνώδευσα ὅταν ἤλθετε.

— Ἡ θέσις σου, υἱέ μου, εἶπεν ὁ Πετραλείφας, εἶναι ἐδῶ. Ἂν σὲ διέφυγε τὸ παρελθὸν, ὑπάρχει ἀκόμη τὸ μέλλον. Ἰδὲ τοὺς ἀρχαίους συναγωνιστάς σου, πεῖσαί τους νὰ κηρυχθῶσι κατὰ τοῦ Βιλλαρδουίνου καὶ ὑπὲρ τοῦ Σαμπλίτου.

— Τὸ χρέος μας, εἶπε διστάζων ὁ Χαμάρετος, ἤθελεν ἀπαιτήσει νὰ τοὺς πολεμήσωμεν ἀμφοτέρους.

— Ἀλλ' ἡ φρόνησις, ἀπεκρίθη ὁ γέρων, νὰ πολεμήσωμεν τὸν ἕνα διὰ τοῦ ἄλλου.

Τὴν στιγμὴν ταύτην βήματα ἠκούσθησαν εἰς τὸν κῆπον.

— Ἔρχονται, εἶπεν ὁ Πετραλείφας. Ἂς μὴ μᾶς ἰδῶσιν ὁμοῦ. Ὕπαγε.

Ἐν ᾧ δ' ἀνεχώρει ὁ Χαμάρετος, λαβὼν ἀκόμη αὐτὸν ἐκ τῆς χειρός,

— Μυστικὴ ἕνωσις μεταξὺ ἡμῶν, διαίρεσις μεταξὺ ἐκείνων, ἰδοὺ τὸ σύνθημά μας, τῷ εἶπε κρυφίως.

Συνοδεύσας δὲ αὐτὸν μέχρι τῆς θύρας τοῦ κήπου, ἐπέστρεψεν ἀμέσως πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν εἶχεν ἀκούσει περιπατοῦντα, καὶ ὃν ἐκ πρώτου βλέμματος εἶχεν ἀναγνωρίσει ὡς τὸν Νόννον δερματοφοροῦντα.

— Εἶσαι ἕτοιμος; Νόννε, τῷ εἶπε.

— Τὴν ἐνδοξότητά σας περιέμενον μόνον. Πρὸ τῆς αὐγῆς θέλω νὰ ἦμαι ἐκτὸς τῆς Λακεδαίμονος. Τὴν νύκτα ὁμοιάζουν ὅλ' οἱ ποιμένες.

— Ὕπαγε, φίλε πιστὲ καὶ ἀγαθὲ, εἶπεν ὁ Πετραλείφας. Θησαύριζε τοῦ Αὐθέντου σου τὴν εὐγνωμοσύνην. Φέρε τὸν Ῥοβέρτον καὶ μὴ τὸν ἀφήσῃς νὰ σὲ διαφύγῃ. Δός τῳ ὅμως τὴν συμβουλὴν νὰ ἔλθῃ μὲ ἰσχυρὰν συνοδίαν. Ὁ Βιλλαρδουίνος δὲν εἶναι ἄνθρωπος ν' ἀφήσῃ εὐκόλως τὴν πλουσίαν του λείαν. Εἰπέ τῳ δὲ ὅτι ἔγινε περὶ τούτου φροντὶς καὶ ἐκ μέρους ἡμῶν, καὶ τῷ ἐπεπεδώσαμεν κατὰ δύναμιν τὴν ὁδόν.

— Τῷ ὄντι; πῶς τοῦτο;

— Εἰπέ τῳ ὅτι, ἂν ὁ Βιλλαρδουίνος ἀντιστῇ, ὡς προβλέπω, τῷ προσφέρω συμμάχους τοὺς Ἕλληνας τῆς Πελοποννήσου.

— Καὶ διὰ τίνος τρόπου; ἠμπορῶ νὰ ἐρωτήσω;

— Διὰ τοῦ Λέοντος Χαμαρέτου.

— Ὅστις ὑπερασπίσθη τὴν Λακεδαίμονα κατὰ τοῦ Βιλλαρδουίνου;

— Αὐτοῦ ἐκείνου. Εὗρον τὰ δύω αὐτοῦ ἐλατήρια.

— Τὴν φιλοδοξίαν βεβαίως καὶ τὸ συμφέρον.

— Ὄχι! τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὸν ἔρωτα.

— Τὸν ἔρωτα!

— Τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἐγγονόν μου. Διὰ τῶν δύω τούτων μίτων τὸν κρατῶ μετέωρον μεταξὺ ἀμφιβολίας καὶ ἐλπίδος. Αὕτη εἶναι τῶν θέσεων ἡ καταλληλοτάτη. Ἐν τούτοις ἡ Ἄννα εἶναι προωρισμέ-

νη διὰ τὸν διάδοχον τῆς Πελοποννήσου· θὰ ἐνυμφεύετο τὸν Γοδεφρεῖδον, ἂν ἔμενεν ὁ Βιλλαρδουίνος, θὰ νυμφευθῇ τὸν Ῥοβέρτον, ἂν ἔλθῃ ὁ Ῥοβέρτος.

Θὰ ἔλθῃ, ἀπήντησεν ὁ Νόννος, παράφορος ἀπὸ ἔρωτα.

— Κατευόδιον λοιπὸν, εἶπεν ὁ Πετραλείφας. Τὰ συμφέροντα τοῦ αὐθέντου σου ἐναποτίθενται εἰς τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἐπιδεξιότητά σου.

— Καὶ ὁ ψευδοποιμὴν ἀνεχώρησεν.

— Ἐν ᾧ δ' ἐνταῦθα ταῦτα ἐλέγοντο, τὴν αὐτὴν σχεδὸν ὥραν, ὅταν ὁ Βιλλαρδουίνος, ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν του, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνά του, ἐξεπλάγη ἰδὼν ἠπλωμένον εἰς τὴν καθέδραν ἐμπρὸς τοῦ γραφείου του καὶ στεντόρειον ῥέγχοντα, ἄνθρωπον ῥασσοφόρον. Ἀλλὰ γελάσας μετ' ὀλίγον, ἔθεσε βαρέως τὴν χεῖρά του εἰς τὸν ὦμον τοῦ κοιμωμένου· οὗτος δ' ἀνεπήδησε, καὶ τρίψας τοὺς ὀφθαλμούς,

— Ἀ! ἔχεις δίκαιον, ἐξοχώτατε, εἶπε· Γλυκύτερος εἶναι ὁ ὕπνος εἰς τὴν ἕδραν τοῦ Βαύλου τοῦ Μωρέως, παρὰ ἡ ὁδοιπορία τῆς ἐπιστροφῆς εἰς Γαλλίαν.

— Καὶ πότε ἐπιστρέφεις; ἠρώτησε μειδιῶν ὁ Βιλλαρδουίνος.

— Τώρα, ἀπεκρίθη ὁ Ῥαιμόνδος· Πρὶν τοῦ μεσονυκτίου ἔμελλεν ὁ Νόννος ν' ἀναχωρήσῃ· καὶ ἐπειδὴ ἀνέλαβε τὴν δαπάνην μου, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ μὲ περιμένῃ.

— Εἶναι ἀληθές! Ὕπαγε λοιπὸν, ναὶ, ἐπίστρεψε... τὸ βραδύτερον.

— Εὐχαριστῶ. Ἀλλὰ πρὶν ὑπάγω ἔχω ἀνάγκην μιᾶς ἐπιστολῆς.

— Πρὸς τίνα;

— Πρὸς τὸν Δοῦκα τῆς Βενετίας. Εἶναι μέγας αὐθέντης, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ τὸν γνωρίσω.

— Ἠξεύρεις ὅτι μ' εἶναι ἀφωσιωμένος. Καὶ τί θέλεις νὰ λέγῃ ἡ ἐπιστολή;

— Εἶναι πολλὴ ἡ ὑπεροψία μου, ἂν ζητήσω νὰ λέγῃ, ὅτι εἶμαι φίλος ἐπιστήθιος τῆς ἐξοχότητός σου, καὶ ὅτι εἰμπορεῖ νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς ἐμὲ ὡς εἰς αὐτήν;

— Ὁ Βιλλαρδουίνος ἔσφιγξε τὴν χεῖρα τοῦ Ῥαιμόνδου ἐκφραστικώτατα. Ἔπειτα δὲ, γράψας τὴν ἐπιστολήν, τῷ τὴν ἐνεχείρισε.

— Κατευόδιον, τῷ εἶπε σχεδὸν μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις τοῦ Πετραλείφου. Τὴν τύχην μου ἐναποθέτω εἰς τὴν φιλίαν καὶ εἰς τὴν φρόνησίν σου.

(ἀκολουθεῖ.)

ΡΟΒΕΡΤΟΣ ΠΗΛ. (1)

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

« Ἀποτιθέμενος τὴν ἐξουσίαν, θέλω αὐστηρῶς ἐπιτιμηθῇ ὑπὸ πολλῶν ἐντίμων ἀνθρώπων, θλιβομένων ἐκ πεποιθήσεως βαθέως διὰ τὴν διάλυσιν τῶν πολιτικῶν κομμάτων, θλιβομένων διὰ τὴν διάλυσιν ταύτην ὄχι ἕνεκα συμφερόντων, ἀλλὰ διότι πρεσβεύουσιν, ὅτι ἡ πιστὴ εἰς τὸ κόμμα αὐτῶν ἀφοσίωσις, ὅτι ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ συντήρησις κόμματος μεγάλου, εἶναι ὄργανα ἰσχυρὰ κυβερνήσεως ἀθῆς. Ἀποτιθέμενος τὴν ἐξουσίαν, θέλω αὐστηρῶς κατακριθῇ ὑπὸ πολλῶν ἐντίμων ἀνθρώπων, πιστευόντων, ὅτι ἡ προστασία τῆς ἐγχωρίου γεωργίας ἦτον ἀπαραιτήτως ἀναγκαία εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου· θέλω καταλίπει, τὸ ἠξεύρω, ὄνομα βδελυσσόμενον ἀπὸ πάντας τοὺς μονοπώλας, τοὺς ἐπὶ τῷ προσχήματι τοῦ κοινοῦ συμφέροντος μὴ ζητοῦντας εἰμὴ τὸ ἴδιον συμφέρον· ἀλλ' ἴσως τὸ ὄνομα τοῦτο θέλει ἀναφέρεσθαι ἐνίοτε εὐγνωμόνως εἰς τὴν κατοικίαν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες κερδαίνουσι τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ἐν τῷ ἱδρῶτι τοῦ προσώπου αὐτῶν. Εἰς τὰς κατοικίας ἐκείνας ἴσως θέλουσι μνησθῇ τοῦ ὀνόματός μου εὐμενῶς, ὅταν οἱ ἐν αὐταῖς καταλύοντες ἀναλαμβάνωσι τὰς δυνάμεις των διὰ τροφῆς ἀφθόνου, ἀφορολογήτου καὶ τόσῳ γλυκυτέρας, ὅσῳ δὲν θέλει ἔχει ὡς προζύμιον τὸ αἴσθημα τῆς γινομένης εἰς τὸν πένητα ἀδικίας. »

Αὐτὸς εἶναι ὁ λαμπρότερος ἐπικήδειος λόγος τοῦ Ῥοβέρτου Πήλ· καὶ εἶπε τοὺς λόγους τούτους αὐτὸς οὗτος ὁ ἀνὴρ ὅτε, ἐν ἔτει 1846, ἀπέθετο τὴν ἀρχὴν, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε μεταβολὴν θεμελιώδη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν τῆς πατρίδος του οἰκονομίαν. Ἡ ἐπιτίμησις ἐκείνη, ἡ κατάκρισις ἐκείνη, αἱ ἀραὶ ἐκεῖναι, περὶ ὧν ἐλάλει, ἐσίγησαν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ· οἱ ἰσχυροὶ τοῦ κόσμου τούτου ἤνωσαν τὰ δάκρυά των μὲ τὴν εὐγνώμονα τοῦ πένητος εὐλογίαν, καὶ τὸ πένθος ἐξετάθη ἀπὸ τῶν βασιλείων εἰς τὰς καλύβας. Οὐδέποτε ἴσως ἐπεκράτησε τοσοῦτον πάγκοινος θλῖψις, διότι καὶ ποτὲ ἔθνος μέγα δὲν ἀπέβαλε πολίτην καὶ ὑπηρέτην μᾶλλον ἀφωσιωμένον εἰς αὐτὸ καὶ ὁλοσχερέστερον εἰς αὐτὸ ἀφιερώσαντα τὰς ἡμέρας, τὰς νύκτας, τὴν ἐργασίαν, τὴν γενναιότητα, τὴν διανοιαν, τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ ὑπῆρξεν ἀφ' ἧς ἐποχῆς εἰσῆλθεν εἰς τὰ δημόσια πράγματα μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἀναπνοῆς ὁ κατ' ἐξοχὴν δημόσιος ἄνθρωπος, ὁ ἐπιζήτητος οὕτως εἰπεῖν τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Μὴν ἀπορήσωμεν δὲ, ὅτι ἡ βουλὴ, ἀπονέμουσα εἰς αὐτὸν τιμὴν ἀνήκουστον μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης, ἔκλεισε τὰς πύλας της τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ· διότι τὴν ἡμέραν ταύτην ἐξέλιπεν αὐτὴ αὐτῆς ἡ φωνή· τοσοῦτον ἡ βουλὴ ἦτο συνειθισμένη, ἐπὶ πεντήκοντα ἤδη περίπου ἔτη, νὰ ἐκφέρῃ τὰς γνώμας της διὰ τοῦ σεβαστοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς, τοῦ ὁποίου ἤκουε τοὺς λόγους ὡς χρηστμούς. Ὅθεν ἀποβαλοῦσα τὸν Ῥοβέρτον Πήλ, συναπέβαλε μέρος τῆς ζωῆς της, μέρος τῆς σαρκός της, διότι αὐτὸς ἦτο, καθὼς λέγουσιν οἱ Ἄγγλοι, ὁ μέγας βουλευτής. Ἡ βουλὴ καὶ αὐτὸς ἦσαν συμφυεῖς καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀδιάσπαστοι. Πρὸ εἴκοσιν

(1) *Σημ. τῶν Συντ. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Ἀγγλία, καὶ εἰμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, ἡ Εὐρώπη ἅπασα θρηνεῖ τὸν ἀπροσδόκητον θάνατον τοῦ μεγίστου τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς παρούσης ἐποχῆς, ἐνομίσαμεν πρέπον νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν βιογραφίαν αὐτοῦ συνταχθεῖσαν ὑπὸ ἀνθρώπου γνωστοῦ διά τε τὴν ἐπιστήμην τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, καὶ διὰ τὴν περὶ τὸν λόγον καλλιέπειαν.*

τῶν, παραιτούμενος τοῦ ὑπουργείου εἶχεν ἀποφανθῆ ὅτι θέλει ζήσει καὶ ἀποθάνει εἰς τὴν βουλὴν τῶν κοινοτήτων· οὐδέ ποτε δὲ ἤθελε δεχθῆ τιμὰς ἄλλας, δυναμένας νὰ ἀποχωρίσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἀγαπητοῦ ἐκείνου συνεδρίου, ἐν ᾧ τοσοῦτον ηὐδοκίμει καὶ ἴσχυεν. Ὁ ἰδιωτικός του βίος ἦτο τὸ πρωτότυπον τῆς χρηστότητος καὶ ἀγαθοεργίας, ἀλλὰ μικρὸν ἐπέχει τόπον ἐν τῇ βιογραφίᾳ αὐτοῦ· τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ βίον ἀποτελοῦσιν ἡ δημοσιότης, τὰ κοινὰ πράγματα, ἡ κυβέρνησις, ἡ διαχείρισις τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν βουλῶν· διότι ἔζησεν, ἤθλησε καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ σταδίῳ τῶν δημοσίων πραγμάτων. Ἐπὶ τούτῳ ἐπαιδεύθη, ἐπὶ τούτῳ ἡλικιώθη. Ὁ πατήρ του ἀνέθρεψεν αὐτὸν ἐκ γενετῆς διὰ νὰ τὸν καταστήσῃ ἄνδρα πολιτικόν· καὶ ἔθετο αὐτὸν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἰδίου ὀνόματος, ἤδη ὄντος ἀξιολόγου, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τὴν σκέπην ἁπάντων τῶν τότε ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς Τορυκῆς μερίδος, τοῦ Περσεβάλου, τοῦ λόρδου Καστλερήγου, τοῦ λόρδου Ἔλδωνος, τοῦ λόρδου Λιουερπούλου, τοῦ δουκὸς Οὐελλιγκτῶνος· ἐπὶ δὲ πᾶσιν ἀφιέρωσεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν χάριν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ μεγάλου Πίττ, τὸν ὁποῖον ἐλάτρευεν.

Ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ ἦτον υἱὸς νηματουργοῦ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὁ καθιδρυτὴς τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς περιουσίας του, ἐνέβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν βιομηχανίαν, καθ' ἣν στιγμὴν αὕτη, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μηχανῶν, ἔλαβε γιγαντώδη ἀνάπτυξιν· εἶχε δὲ εἰς τὰ ἐργοστάσιά του μυρίους καὶ πεντακισχιλίους ἐργάτας, ἐπλήρονε κατ' ἔτος, ἀπὸ τῶν προϊόντων τῆς βιομηχανίας του, ἓν ἑκατομμύριον φράγκων εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον καὶ, ἀποθανὼν ἐν ἔτει 1830, κατέλιπεν 60 ἑκατομμυρίων φράγκων περιουσίαν. Ἦτο δὲ ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων τὸ στήριγμα καὶ ὁ θαυμαστὴς τοῦ Πίττ· καὶ, γενομένης ἐν ἔτει 1798 συνδρομῆς ἐθνικῆς διὰ τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον, ἔδωκε 250,000 φράγκων.

Ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ ἐγεννήθη τῷ 1788 εἰς ἐπαυλίν τινα πλησίον τῆς παρὰ τὴν Μαγκεστρίαν κειμένης πόλεως Βύρυος. Ἀνατραφεὶς ὑπ' ὄψιν τοῦ πατρὸς, ἐπέμφθη ἔπειτα εἰς τὸ ἐν Ἀρρόουΐῳ (Harrow) γυμνάσιον, ὅπου συνεμαθήτευσε μετὰ τοῦ ἐνδόξου ποιητοῦ Λόρδου Βύρωνος, ὅστις μετέπειτα εἶπε περὶ αὐτοῦ, εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του τὰ ἑξῆς. « Ὁ Πὴλ ἔδωκεν ἀείποτε καὶ εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ εἰς τοὺς συμμαθητάς του ἐλπίδας χρηστὰς, τὰς ὁποίας δὲν ἔψευσεν. Ὡς πρὸς τὴν κλασικὴν ἐκπαίδευσιν, ἦτο πολὺ ἀνώτερός μου· κατὰ δὲ τὴν ἀπαγγελίαν καὶ τὴν χειρονομίαν, ἤμην τοὐλάχιστον ἴσος αὐτοῦ. Ὅταν ἐξηρχόμεθα τοῦ γυμνασίου, ἐγὼ πάντοτε ἡμάρτανον κατά τι, αὐτὸς ποτέ· ἐν τῷ γυμνασίῳ, αὐτὸς πάντοτε ἤξευρε τὸ μάθημά του, ἐγὼ σπανίως· ὅταν ὅμως τὸ ἤξευρα, τὸ ἤξευρα ἐπίσης σχεδὸν καλῶς. Ὡς πρὸς τὴν γενικὴν παιδείαν, τὴν ἱστορίαν κλπ. νομίζω, ὅτι ἤμην ἀνώτερος αὐτοῦ. »

Ἐξελθὼν τοῦ ἐν Ἀρρόουΐῳ γυμνασίου, ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ μετέβη, πρὸς τελείωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, εἰς τὸ ἐν Ὀξονίῳ πανεπιστήμιον· ηὐδοκίμησε δ' ἐνταῦθα λαμπρῶς καὶ ἔκτοτε ἀνεδείχθη ἄξιος τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν βραδύτερον ἔλαβε τοῦ ν' ἀντιπροσωπεύσῃ τὸ μέγα ἐκεῖνο σωματεῖον. Ἅμα γενόμενος εἴκοσι καὶ ἑνὸς ἔτους, τῷ 1809, ἐξελέχθη βουλευτὴς ὑπὸ τοῦ Κασχελίου, εὐτελοῦς κωμοπόλεως τῆς Ἰρλανδίας, ἥτις δὲν εἶχεν εἰμὴ 12 ἐκλογεῖς· καὶ εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου τούτου ἔτους τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ βίου, ἔδωκε δείγματα τῆς μηδέποτε κατολιπούσης αὐτὸν συνέσεως, διότι ὡμίλησεν ὀλίγα, σπανίως, καὶ μόνον περὶ πραγμάτων, τῶν ὁποίων εἶχεν ἀκριβεστάτην γνῶσιν· ὥςε, ἀληθῶς εἰπεῖν, δὲν ἐξώρμησεν εἰς τὸ βουλευτικὸν αὐτοῦ στάδιον εἰμὴ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, ὅτε ἐπετράπη τὴν ὑποστήριξιν τῆς εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον ἀπαντήσεως· ἐπέτυχε δὲ παραδόξως, καὶ τοῦ λοιποῦ κάτοχος γενόμενος τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, δὲν κατῆλθεν ἀπὸ αὐτὴν εἰμὴ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Κατ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἔτος, εἰς ἡλικίαν ἐτῶν εἰκοσιδύω, διωρίσθη ὑπογραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν· μετὰ δὲ δύο ἔτη, τῷ 1812, γραμματεὺς τῶν Ἰρλανδικῶν πραγμάτων. Ὁ νέος αὐτὸς ἄνθρωπος, ὅστις βραδύτερον ἔμελλε νὰ ἀποβῇ ἀλληλοδιαδόχως τὸ ἀγλάϊσμα καὶ τὸ βδέλυγμα ὅλων τῶν κομμάτων, ἦτο τότε ἓν τῶν ἰσχυροτέρων στηριγμάτων τοῦ Τορυκοῦ, τοῦ προτεσταντικοῦ κόμματος· ἐμισεῖτο ὑπὸ τῶν Ἰρλανδῶν καὶ περιυβρίζετο ὑπὸ τοῦ Ὀκονέλλου· προεκήρυσσε τὴν στρατιωτικὴν δίκην ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ ἵδρυεν αὐτόθι τὴν δημοτικὴν ἀστυνομίαν, τὴν μέχρι τῆς σήμερον ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὑφισταμένην. Καὶ ὅμως τότε πιθανώτατα προσεκτήσατο τὴν βαθεῖαν γνῶσιν, τὴν ὁποίαν εἶχε τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἰρλανδίας καὶ συνέλαβε τὸ σπέρμα τῶν μεταρρυθμίσεων τὰς ὁποίας βραδύτερον ἐμελέτησε μὲν νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὸν ταλαίπωρον αὐτὸν τόπον, δὲν ηὐκαίρησε δὲ νὰ ἐκτελέσῃ.

Τῷ 1817, ἀναγορευθέντος πατρικίου τοῦ Κυρίου Ἀββοττ, ἐχήρευσε τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα τοῦ Ὀξονίου. Τότε τὸ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἑδρεῦον περίβλεπτον Πανεπιστήμιον, ἡ ἀκρόπολις ἐκείνη τοῦ προτεσταντισμοῦ, ἐμνήσθη τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ μαθητοῦ καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἀντιπρόσωπόν του. Ὁ Πὴλ ἐν τούτοις ἐπρόκοπτε καθεκάστην ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ, καὶ ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἀναδείξῃ τὸ ὄνομά του ἀθάνατον, ἐπιχειρῶν τὴν πρώτην τῶν τριῶν μεγάλων πράξεων, δι' ὧν μάλιστα ἐκλείσθη τὸ στάδιον αὐτοῦ, τὴν κατάργησιν ἢ τοὐλάχιστον τὴν περιστολὴν τοῦ χαρτονομίσματος, καὶ τὴν ἐπανάληψιν τῶν εἰς χρήματα πληρωμῶν. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦδε ἄρχεται ἐπίσης καὶ ἡ παράδοξος ἐκείνη εἱμαρμένη σύμπτωσις, ἡ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτὸν παρακολουθήσασα, καθ' ἣν ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐπέπρωτο νὰ ἐπιτελῇ ἰδίαις χερσὶν ὅσα ἀείποτε κατεπολέμησε, καὶ νὰ ἐπιτελῇ αὐτὰ, ἀκόντων τῶν φίλων, ἀκούσης τῆς πολιτικῆς μερίδος αὐτοῦ, καὶ ἄκοντος, οὕτως εἰπεῖν, αὐτοῦ. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην κύριος ἀντίπαλός του ὑπῆρξεν ὁ πατήρ. Ὁ γέρων Ῥοβέρτος Πὴλ ὑπῆρξεν, ὡς προείπομεν, ὀπαδὸς τυφλὸς τοῦ Πίττ· ὁ δὲ Πίττ εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις, ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ἀγῶνι, εἶχε δημιουργήσει τῇ Ἀγγλίᾳ πό-

ρους ἀπροσδοκήτους διὰ τῆς νομίμου κυρώσεως τοῦ χαρτονομίσματος. Τῷ 1812, ὁ Κύριος Ὄρνερος εἶχεν ὑποβάλει περὶ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν χρηματικῶν πληρωμῶν πρότασιν, τὴν ὁποίαν ὁ νέος Πὴλ κατεπολέμησε τότε ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ πατρός. Μετὰ δέ τινας ἐνιαυτοὺς ὁ Πὴλ, διορισθεὶς πρόεδρος ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, ἐν ᾗ ἔδρευον ὁ Λόρδος Καστλερῆγος, ὁ Γιερνεύς, ὁ Κάνιγγ, ὁ Ἰάκωβος Μακκεντόσχιος, ὁ Ὕσκισσων, ἤρξατο, διὰ τῆς μετὰ τῶν διασήμων ἐκείνων ἀνδρῶν, τῶν συναπτόντων ἐν ἑαυτοῖς πνεῦμα φιλόσοφον ἅμα καὶ πρακτικόν, συμπεριφορᾶς, νὰ ἀποβαλῃ τὰ σπάργανα τῆς πρώτης αὐτοῦ πολιτικῆς ἀνατροπῆς· πρώτην δὲ ταύτην πασχων ἀλλοίωσιν, μεθ' ἣν τοσαῦται ἐπῆλθον ἄλλαι, μετέβαλε τὰς περὶ χαρτονομίσματος καὶ ἀργυσίου ἰδέας αὐτοῦ· καὶ τὴν 5 Ἀπριλίου αὐτὸς καθυπέβαλεν εἰς τὴν βουλὴν τὸ νομοσχέδιον τὸ ἐπιτασσον τὴν ἐπανάληψιν τῶν χρηματικῶν πληρωμῶν. Γενομένης δὲ τῆς περὶ τούτου συζητήσεως, ὑπηνίξατο καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς ἰδίας γνώμης καὶ τὴν ἀντίστασιν τοῦ πατρός. « Ἀναγκάζομαι, εἶπε, ν' ἀντιπράξω εἰς ἐξουσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἀείποτε ὑπήκουσα εὐλαβῶς καὶ τὴν ὁποίαν ἀείποτε θέλω σεβασθῆ. Τὸ δικαιολόγημά μου εἶναι, ὅτι μέγα εἶμαι ἐπιτετραμμένος δημόσιον καθῆκον καὶ ὅτι, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦναι τὰ ἴδια αἰσθήματά μου, ὀφείλω νὰ μὴ παραιτήσω τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος τούτου. . . Δὲν ἐντρέπομαι δὲ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι, ὅτε ἐχειροτονήθην μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, εἶχον ἰδέας ὅλως διαφόρους τῶν σημερινῶν ἰδεῶν μου· ἀλλὰ ἔδρευσα ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ταύτῃ ἔχων σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ λησμονήσω ἅπαντα τὰ προηγούμενα φρονήματά μου καὶ τὴν ψῆφον, τὴν ὁποίαν εἶχον δώσει περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πρό τινων ἐνιαυτῶν! » Παρεθέσαμεν τοὺς λόγους τούτους, διότι χαρακτηρίζουσι θαυμασίως ἅπαντα τὸν βίον τοῦ Ροβέρτου Πὴλ καὶ ἐπανελήφθησαν πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ.

Οὕτω, μετά τινας ἐνιαυτούς, τῷ 1821, βλέπομεν τὸν ἄνδρα δραστηρίως καταπολεμοῦντα τὴν ἰσοπολιτείαν τῶν Καθολικῶν. Τῷ 1822, γενόμενος ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καταπολεμεῖ αὐτὴν πάλιν κατὰ τοῦ Κάνιγγος καὶ τῆς φιλελευθερωτέρας μερίδος τοῦ ὑπουργείου. Σημειωτέον δ' ἐν παρόδῳ, ὅτι, ἐπὶ ταύτης αὐτοῦ τῆς ὑπουργίας, ἐπήγαγεν εἰς τὴν ποινικὴν νομοθεσίαν τῆς Ἀγγλίας μεταρρυθμίσεις, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἅπαντα τὰ κόμματα ὡμολόγησαν αὐτῷ χάριτας ἀναμφισβητήτους. Τῷ 1827, ὁ θάνατος τοῦ Λόρδου Λιουερπούλου ἐπιφέρει τὴν διάλυσιν τοῦ ὑπουργείου, γίνεται δὲ πρωθυπουργὸς ὁ Κάνιγγ, καὶ πρώτη αὐτοῦ πρᾶξις ἦτο νὰ φέρῃ εἰς τὸν βασιλέα τὴν παραίτησιν ἑπτὰ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ τοῦ Πὴλ καὶ τοῦ Λόρδου Οὐελλιγκτῶνος. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Πὴλ κατηγόρησαν αὐτὸν ἀείποτε, ὅτι παρεσκεύασε συνωμοσίαν τινὰ κατὰ τοῦ Κάνιγγος, ὄντος τότε ἐν ἀκμῇ τῆς χαριεστάτης καὶ προσφιλεστάτης αὐτοῦ εὐφυΐας· καὶ οὐδέποτε συνεχώρησαν εἰς αὐτὸν τὴν πρᾶξιν ταύτην. Ἀλλ' ὁ λόγος τὸν ὁποῖον αὐτὸς ὁ Πὴλ ἔδωκε περὶ τῆς παραιτήσεώς του ἦτον, ὅτι ἐθεώρει τὸν Κάνιγγα ὑπόχρεων νὰ προτείνῃ τὴν ἰσοπολιτείαν τῶν Καθολικῶν· διότι ἐξήγησε τὴν διαγωγήν του οὕτω πως ἐν τῇ βουλῇ.

« Οἱ λόγοι, δι' οὓς παρητήθην, εἶναι ἁπλούστατα οἱ ἑξῆς· ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα ἔτη, ἀφ' ἧς κατῆλθον εἰς τὸν δημόσιον βίον, διετέλεσα ἀντιπολιτευόμενος ἐπιμόνως καὶ ὁλοσχερῶς, ἂν καὶ μετρίως καὶ συνταγματικῶς, εἰς τὴν αὔξησιν τῶν προνομίων τῶν καθολικῶν. Ἡ ἀντιπολίτευσίς μου ἐστηρίζετο εἰς ἀρχάς . . . Δὲν ἠδυνάμην ἄρα νὰ ἐξακολουθήσω συμπράττων μετὰ ὑπουργείου, τὸ ὁποῖον ἐνόμιζον ὑπόχρεων νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἀξιώσεις τῶν Καθολικῶν. »

Ταῦτα ἐν ἔτει 1827. Δὲν παρέρχεται ἔτος, καὶ ὁ Κάνιγγ ἀποθνήσκει, ἡ δὲ προτεσταντικὴ μερὶς, ἰσχυσασα, φέρει εἰς τὰ πράγματα τὸν δοῦκα Οὐελλιγκτῶνα καὶ τὸν Πὴλ· πρώτη δὲ τοῦ νέου ὑπουργείου πρᾶξις εἶναι νὰ προτείνῃ τὸν περὶ ἰσοπολιτείας τῶν καθολικῶν νόμον. Αὕτη εἶναι ἡ δευτέρα τῶν μεγάλων πράξεων, δι' ὧν μάλιστα ἐδοξάσθη τὸ στάδιον τοῦ Πὴλ καὶ εἶναι περίεργον νὰ ἴδωμεν πῶς ἐξήγησε τὴν μεταβολὴν τοῦ φρονήματός του. Θέλομεν ἀπαντήσει πάλιν τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον, τοὺς αὐτοὺς λόγους, τὸν αὐτὸν ἀπότομον τῆς παλινῳδίας τρόπον.

« Ἔρχομαι ἤδη, εἶπεν, εἰς τὴν βαρυτέραν κατηγορίαν, τὴν περὶ τοῦ καθολικοῦ ζητήματος. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀντέστην δραστηρίως εἰς τοὺς πρεσβεύοντας τὸ καθολικὸν δόγμα, διότι, θεωρῶν τὴν κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν κατάστασιν τῆς προτεσταντικῆς ἐκκλησίας ἐν τῇ Ἰρλανδίᾳ, ἀμφιβαλλον πολύ, ἂν ἡ εἰς τοὺς καθολικοὺς παραχώρησις τῶν ἴσων δικαίων δύναται νὰ καταπαύσῃ τὰς θρησκευτικὰς διενέξεις. Ἀλλ' ἐπῆλθον ἤδη περιστάσεις, ἀφ' ὧν κατεπείσθην, ὅτι ὁ ἀπὸ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἀποκλεισμὸς τῶν καθολικῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ καὶ ὅτι ὁ προτεσταντισμὸς τῆς Ἰρλανδίας ἐκινδύνευε μάλιστα, παρατεινομένου τοῦ ἀποκλεισμοῦ τούτου. »

Ἔγραφε δὲ εἰς τὸν δοῦκα Οὐελλιγκτῶνα·

« Σᾶς ἀπέδειξα, ἐλπίζω, ὅτι οὐδεμία κακῶς νενοημένη αἰσχύνη ἕνεκα τῶν προηγουμένων φρονημάτων μου, οὐδεὶς φόβος τοῦ νὰ κατακριθῶ ὡς ἀνακόλουθος, δὲν θέλει μὲ ἀποτρέψει τοῦ νὰ ἀναλάβω τὴν ἐπιβάλλουσάν μοι μερίδα τῆς εὐθύνης ἐν τῷ παρόντι κινδύνῳ. Εἶμαι δὲ ἕτοιμος νὰ ὑποκύψω εἰς πᾶσαν δυσίαν διὰ νὰ ὑποστηρίξω τὴν γνώμην τὴν ἐνταῦθα ὑπ' ἐμοῦ θαρραλέως ἐκφερομένην, ὅτι, τολμῶντες τὴν ὁριστικὴν ῥύθμισιν τοῦ καθολικοῦ ζητήματος, κινδυνεύομεν πολὺ ὀλιγώτερον ἢ ἀφίνοντες τὸ ζήτημα οἷον εἶναι, ἄλυτον καὶ ἀμφίβολον. »

Γνωστὸν εἶναι ὁποίαν μανιώδη κατακραυγὴν καὶ ὀργὴν φοβερὰν προεκάλεσεν ἡ αἰφνίδιος αὕτη μεταβολὴ ἐν τῷ Τορυκῷ καὶ προτεσταντικῷ κόμματι. Ὁ Πὴλ διῃθεν ἀνὰ μέσον τῆς τρικυμίας ταύτης μετὰ τῆς στωϊκῆς ἐκείνης καρτερίας μετὰ τῆς ὁποίας ἐνέμενεν εἰς ἅπασας τὰς ἅπαξ γενομένας καὶ ἀναγγελθείσας ἀποφάσεις αὐτοῦ· ὁ δὲ περὶ ἰσοπολιτείας νόμος, ἡ μεγάλη αὕτη καὶ βραδεῖα πρᾶξις τῆς δικαιοσύ-

νης, εἶναι μέχρι τοῦδε ἓν τῶν κυριωτέρων δικαιωμάτων, ὅτα ἐκέκτητο ὁ ἀνὴρ οὗτος εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς παρούσης γενεᾶς καὶ εἰς τὰ σέβας τῶν μεταγενεστέρων· οὐδ' ἐξεθέσαμεν τὸν τρόπον καθ' ὃν διενήργησε τὴν πρᾶξιν ταύτην, εἰμὴ μόνον, διὰ νὰ καταστήσωμεν ἐκδηλοτέρους τοὺς ἰδιάζοντας χαρακτῆρας τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου ἀνδρός. Ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ δὲν ἦτον ἄνθρωπος ἀρχῶν· οὐδὲ συνελάμβανεν, οὐδ' ἔπραττέ τι ἐκ τῶν πρότερον· πολλάκις δὲν διέκρινε καὶ δὲν ὑπερασπίζετο τὸ δίκαιον εἰμὴ καθ' ἣν στιγμὴν τοῦτο ἔμελλε νὰ μεταβῇ ἀπὸ τῆς θεωρίας εἰς τὰ πράγματα. Ὡς πρὸς τὴν ἰσοπολιτείαν λ. χ., τῶν καθολικῶν, εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ Φὸξ, ὅτι ὁ Γράττταν, ὅτι ὁ Κάννιγγ, ὅτι ὁ λόρδος Γρέϋ, ὅτι ὁ λόρδος Ἰωάννης Ῥοῦσσελλ ἦσαν ἀτυγκρίτως τῷ λόγῳ ὑπέρτεροι τοῦ Πὴλ, διότι ἀπῄτουν τὴν ἰσοπολιτείαν ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης, ἐν ὀνόματι τῶν ἀρχῶν, ἐν ᾧ ὁ Πὴλ, ἀφοῦ κατεπολέμησε τὴν ἰσοπολιτείαν ἐπὶ πολὺν χρόνον, δὲν ἐπέτρεψε τελευταῖον αὐτὴν εἰμὴ ὡς πρᾶξιν ἀναγκαίαν καὶ ἔγκαιρον. Κατ' αὐτόν, δὲν ἐθριάμβευε τὸ δίκαιον, ἀλλὰ ἡ βία· ὁ δοὺξ Οὐελλιγκτὼν ἔλεγε συγχρόνως ἐν τῇ ἄλλῃ βουλῇ, ὅτι δὲν ἐνέδιδεν εἰμὴ διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου φόβον· ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ὀκονέλλου, φεσομένου ἐπὶ τῶν βραχιόνων ἔθνους ὁλοκλήρου, ἰδοὺ τί ἔθραυσε τὰς πύλας τοῦ Παρλαμέντου.

Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ὁ Πὴλ εἶχεν ἀμίμητον τὴν τέχνην τοῦ νὰ μαντεύῃ τὰς μεγάλας κρίσεις καὶ νὰ προλαμβάνῃ αὐτάς· δὶς δὲ μάλιστα ἔδωκε τούτου ἀποδείξιν λαμπράν, πρῶτον, ὅτε διενήργησε τὴν τῆς ἰσοπολιτείας πρᾶξιν εἰς αὐτὸ τὸ χεῖλος τῆς Γαλλικῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1830 ἔτους, καὶ ἔπειτα ὅτε διέπραξε τὴν ἐμπορικὴν αὐτοῦ μεταῤῥύθμισιν ἐν αὐτῇ τῇ παραμονῇ τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1848. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις ταύτας, εἰμποροῦμεν θαῤῥαλέως νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἔσωσε τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀπὸ ἀνατροπῆς ἀναποδράστου, διότι φαντασθῆτε τώρα εἰς ποίαν κατάστασιν ἤθελεν εὑρεθῇ ἡ Ἀγγλία, ἐὰν, συγχρόνως μὲ τὸ ἐπελθὸν τότε μέγα περὶ τῆς ἐπεκτάσεως καὶ διορθώσεως τῶν ἐκλογικῶν δικαιωμάτων κίνημα, ἐξερῥήγνυτο πρὸς τούτοις ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῶν καθολικῶν! Ὁ ἀπὸ Πιτρισίων ἐκδονήσας τὴν Ἀγγλίαν σεισμὸς εἰ καὶ κολασθεὶς ὁπωσοῦν διὰ τῆς προγεγονυίας ἐκείνης εὐτυχοῦς παραχωρήσεως, ὑπῆρξεν ὅμως οὐδὲν ἧττον τοσοῦτον σφοδρὸς, ὥστε κατέβαλεν εἰς ἔδαφος τὸ ὑπουργεῖον, ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὴν βουλευτικὴν μεταῤῥύθμισιν καὶ ἀπετέφρωσε τὴν Τορυκὴν φατρίαν.

Ὁ δοὺξ Οὐελλιγκτὼν καὶ ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ ἀπέθεντο τὴν ἀρχὴν ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ τοῦ 1830, ἀφοῦ πρῶτοι ἐν Εὐρώπῃ ἀνεγνώρισαν τὴν ἀπὸ τῆς Ἰουλιανῆς ἐπαναστάσεως προκύψασαν κυβέρνησιν. Ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ εἰσῆλθε τότε εἰς τὴν λαμπροτέραν περίοδον τοῦ καθαρῶς πολιτικοῦ καὶ βουλευτικοῦ αὐτοῦ βίου, περίοδον συζητήσεως διαπύρου, τῆς ὁποίας ἡ μνήμη θέλει ἐξαλειφθῇ πολὺ ταχύτερον τῆς μνήμης τῶν πράξεων αὐτοῦ. Βεβαίως ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ ἀνεδείχθη κατ' ἐξοχὴν μέγας διὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ· ἀλλὰ ὡς ῥήτωρ καὶ ὡς κομματάρχης οὐδέποτε διέπρεψεν ὅσον ἐν τῷ σταδίῳ, τὸ ὁποῖον διέτρεξεν ἀπὸ τοῦ 1832 μέχρι τοῦ 1841, ἀπὸ τοῦ περὶ τῆς μεταῤῥύθμισεως τῶν ἐκλογικῶν δικαιωμάτων νόμου μέχρι τῆς θριαμβευτικῆς εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐπανόδου αὐτοῦ. Ὁ Λόρδος Ἰωάννης Ῥοῦσσελλ, ἄνθρωπος παρὰ πάντα ἄλλον ἐπιτηδειότερος νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς πάλης, ἀπέδιδε χθὲς ἀκόμη εἰς τὸν περικλεῆ αὐτοῦ ἀντίπαλον τὸν δίκαιον ἔπαινον, εἰπών·

«Ἂς μὲ ἐπιτραπῇ νὰ ἀνακαλέσω ἐνταῦθα περιόδου τινα τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ βίου εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἀποδίδεται ἴσως ἀποχρώσα δικαιοσύνη, τὴν ἀπὸ τοῦ 1832 μέχρι τοῦ 1841 διελθοῦσαν. Μετὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς περὶ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου συζητήσεως, φόβος ἦτο μήπως οἱ καταπολεμήσαντες τὸν νόμον τοῦτον παραιτήσωσιν ὑπὸ ἀκηδίας καὶ ἀθυμίας τὰ κοινὰ πράγματα, καὶ, ἐκλιπόντων οὕτω ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ σταδίου τῶν κυριωτέρων τῆς τάξεως προμάχων, ὁ ἀχαλίνωτος διαπληκτισμὸς τῶν φρονημάτων καὶ τῶν τάξεων φέρῃ εἰς κίνδυνον τὴν πατρίδα. Ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὁ προλαβὼν τὸ δυστύχημα τοῦτο. Ἂν καὶ κατεπολέμησε τὸν ἐκλογικὸν νόμον, ἐνητένισεν ὅμως γενναίως πρὸς τὰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας εὑρίσκετο, ἐπεκαλέσατο τὴν ψῆφον τοῦ ἔθνους ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν, τῶν ὁποίων διετέλεσεν εὖγνωττος προστάτης, ἐπανήγαγε τὴν ἁρμονίαν εἰς τὰς διαφόρους ἐξουσίας τοῦ Κράτους· καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἐτυμηγορίαν τοῦ ἔθνους.»

Ἔπρεπε τῷόντι νὰ ἔχῃ γενναιότητα πολλὴν καὶ τὴν συνείδησιν πλείστης τόλμης καὶ καρτερίας πλείστης, διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνοικοδόμησιν νέας πολιτικῆς μερίδος ἀπὸ τῶν ἐπιπλεόντων ναυαγίων τοῦ ἀρχαίου Τορυκοῦ κόμματος. Αἱ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ νέου ἐκλογικοῦ νόμου γενόμεναι πρῶται ἐκλογαὶ ἀνήρπασαν, ὡσεὶ θύελλα, τὸ Τορυκὸν κόμμα. Ὁ Λόρδος Ἰωάννης Ῥοῦσσελλ ἔλεγεν, ὅτι λείπεται αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο ἢ ψιθύρισμά τι φατρίας· ὁ δὲ λόρδος Βρούγαμ, ἀνέκραξέ ποτε σωφρονῶν καὶ περισσότερον διὰ τὸ μέγεθος τῆς νίκης τῶν φίλων· «Ἰδοὺ ἡμεῖς ἰσχυρότεροι τοῦ δέοντος!»

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ ἤρξατο νὰ συναθροίζῃ ἀνὰ ἓν τὰ κλάσματα τοῦ κόμματός του· ἀλλὰ συγχρόνως, ἔχων ἀεὶποτε ἀσφαλεστάτην τὴν συνείδησιν τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς, ἐνόησεν, ὅτι ἡ ἐποχὴ τῶν φρονημάτων τοῦ ἀρχαίου τορυσμοῦ παρῆλθεν, ὅτι δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀλλὰ πρὸς τὸ μέλλον νὰ ἀτενίσῃ θαῤῥαλέως, καὶ ἔκτοτε ἐπεχείρησε τὴν μεταμόρφωσιν ἐκείνην τὴν μεταβαλοῦσαν τὸ Τορυκὸν κόμμα εἰς κόμμα συντηρητικόν.

Τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἀνοικοδομήσεως, ἀριστοτέχνημα ὑπομονῆς, ἐπιμονῆς, γενναιότητος, ἐπιτηδειότητος καὶ εὐγλωττίας, ἐθαυμαστώθη ὡς προεῖπομεν, ὑπὸ πάντων ὅσοι, ὡς ὁ λόρδος Ἰωάννης Ῥοῦσσελλ, ἀνετράφησαν ἐν τῇ μεγάλῃ βουλευτικῇ σχολῇ καὶ ἐν ταῖς ἀρχαίαις βουλευτικαῖς παραδόσεσιν. Ἰξεπονήθη δὲ

ἐν ἔτεσι δέκα, καὶ ὅ,τι μάλιστα ἴσως πρέπει νὰ θαυμάσωμεν παρὰ τῷ Ῥοβέρτῳ Πὴλ τῆς ἐποχῆς ταύτης, εἶναι ἡ ὑπομονὴ μὲ τὴν ὁποίαν ἀνέβαλε νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν πρὶν ἡ ἡ ἐξουσία ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. Δὲν ὁμιλοῦμεν δὲ εἰμὴ ἐν παρόδῳ περὶ τοῦ ἐν ἔτει 1835 συντόμου αὐτοῦ ὑπουργείου, ὅτε ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ δοὺξ Οὐελλιγκτὼν μετεπέμψαντο αὐτὸν ἐκ Ῥώμης. Ὁ Πὴλ ἐδέχθη τότε τὴν ἀρχὴν ἄκων, καί, ἂν ὑπέστη ἐπί τινας μῆνας ἀγῶνα λαμπρὸν ἅμα καὶ ἀπεγνωκότα, ἔπραξε τοῦτο οὐχὶ διὰ νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ λάβῃ δικαίωμα καὶ ἀφορμὴν νὰ διασαλπίσῃ τὰ νέα τοῦ κόμματός του φρονήματα, καὶ νὰ παρουσιάσῃ αὐτό, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸν τόπον, ἐν τῷ νέῳ αὐτοῦ σχήματι. Τῳόντι, ἐν ἔτει 1835, ἄλλο οὐδὲν ἔπραξεν ἢ νὰ συντάξῃ τὸ συντηρητικὸν αὐτοῦ περὶ τοῦ μέλλοντος πρόγραμμα· ἐξῆλθε δὲ τῆς ἀρχῆς δεκάκις ἰσχυρότερος ἢ ὅτε εἰσῆλθε· διότι αἱ ἐκλογαὶ προσένειμαν αὐτῷ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν ψήφους, καὶ ἔπειτα ἤρξατο ἐκ νέου, μᾶλλον δὲ ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον αὐτοῦ μετὰ δεινοτέρας ἔτι δραστηριότητος καὶ εὐγλωττίας. Ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἀπέσπα ἕνα ἕνα λίθον τοῦ ὑπουργικοῦ οἰκοδομήματος, καταφέρων τὰς πληγὰς αὐτοῦ βραδείας μέν, ἀσφαλεῖς δέ, μέχρις οὗ ἐπήγαγε τὴν τελευταίαν καὶ καιρίαν, καὶ εἰσῆλασεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς ἀρχῆς, ἐν θριάμβῳ, ὡς δεσπότης καὶ κύριος.

Εἰσῆλασε δὲ ἐλαυνόμενος καὶ φερόμενος ὑπὸ πλεονοψηφίας ὁμοίας μὲ πλειονοψηφίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον λάβει οἱ Οὐῒγοι μετὰ τὸν ἐκλογικὸν νόμον. Ἀμφιβάλλομεν δὲ ἂν ποτὲ, εἰς ἐλευθέρως πολιτευόμενον τόπον, τοσοῦτον μέγεθος δυνάμεως συνεπυκνώθη εἰς χεῖρας ἑνὸς καὶ μόνου ἀνδρός· διότι ἦτο μόνος, μόνος διενοεῖτο, μόνος ἀπεφάσιζε, μόνος ἔπραττε· φίλοι καὶ ἐχθροὶ ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς αἴνιγμα, ἀλλὰ αἴνιγμα ἐλπίδων μεστόν· τὸ ἔθνος ἐπίστευεν εἰς αὐτὸν καὶ ἀνηρτᾶτο κεχηνὸς ἀπὸ τῶν χειλέων του· καὶ δὲν ἤξευρε μὲν τί ἔπρεπε νὰ ἐλπίσῃ ἀπὸ αὐτοῦ, ἀλλ ὅμως ἤλπιζε πολλά. Τὸ ταμεῖον ἦτο κενὸν καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐβυθίζετο εἰς τὸ βάραθρον τῆς χρεωκοπίας. Αἱ πηγαὶ τοῦ εἰσοδήματος εἶχον ἐξαντληθῇ· ἐχρειάζετο νὰ κτυπήσῃ τὸν ξηρὸν βράχον ῥάβδος μαγικὴ, ἵνα ἀναβλύσῃ ἀπὸ αὐτοῦ ὁ κρουνὸς τοῦ πλούτου. Τῳόντι αἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πράξεις τοῦ Ῥοβέρτου Πὴλ μετέχουσι θαυματοποιΐας τινὸς, διότι ἐξέθετε τὰ βουλεύματά του ἐξ ἐφόδου, ἐν εἴδει ἀποκαλύψεως, μὴ διακοινῶν αὐτὰ προηγουμένως οὐδ εἰς τοὺς φίλους. Ἐπροοιμιάσατο δὲ διὰ τῆς ἀνανεώσεως τοῦ ἐπὶ τῆς περιουσίας φόρου, φόρου ἐπικρατήσαντος ἄλλοτε ἐν τοῖς δεινοτέροις καιροῖς τῶν Εὐρωπαϊκῶν πολέμων καὶ ἤδη μισητοτάτου· ἀλλὰ συνεδύασε τὸ ἡρωϊκὸν τοῦτο φάρμακον, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε, φειδόμενον τῶν μικρῶν περιουσιῶν, δὲν ἐπεβάρυνεν εἰμὴ τὰς μεγάλας, μὲ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ τέλους πολλῶν ἐδωδίμων· καὶ ἠνέῳξεν οὕτω τὴν ὁδὸν εἰς τὴν ἁπλοποίησιν τοῦ φόρου.

Ἀλλὰ τὸ ἀέτωμα τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ βίου εἶναι ἡ κατάργησις τῶν ἐπὶ τῶν σιτηρῶν φόρων καὶ ἡ γενικὴ μεταῤῥύθμισις τοῦ ἐμπορικοῦ κώδηκος, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου. Ἡ μνήμη τῶν μεγάλων τούτων ἔργων εἶναι παροῦσα ἔτι εἰς ὅλα τὰ πνεύματα· καὶ, διὰ νὰ ἐκτιμήσωμεν ἐνταῦθα δεόντως τὰ κατορθώματα ἐκεῖνα, ἔπρεπε νὰ ἐκθέσωμεν ἅπασαν τὴν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀγγλικὴν ἱστορίαν. Τὸ ὄνομα τοῦ Πὴλ εἶναι συνδεδεμένον μετ' αὐτῆς ἀδιασπάστως καὶ λάμπει ἐν αὐτῇ, γράμμασι χρυσοῖς κεκοσμημένον, ἅτινα, τοῦ καιροῦ προϊόντος, μέλλουν νὰ φεγγοβολήσωσιν ἔτι μᾶλλον, διότι ἡ εἰρηνικὴ μεταβολὴ, ἣ ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐκείνου ὑπουργοῦ διαπραχθεῖσα, τώρα μόλις ἐκβάλλει τοὺς πρώτους αὐτῆς βλαστούς. Προσθετέον, ὅτι καὶ πάλιν τὸ προαίσθημα, ἂν ὄχι ἡ πρόνοια, τοῦ Ῥοβέρτου Πὴλ ὑπῆρξε μεγαλοφυΐας ἐνάμιλλον· διότι εἶναι ἀναμφισβήτητον, καὶ ὁ λόρδος Ἰωάννης Ῥοῦσσελ χθὲς ἀκόμη τὸ ἐκήρυττε γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ, ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν διέφυγε τὴν γενικὴν ἀνατροπὴν τὴν ἀνακυκήσασαν τὴν Εὐρώπην σύμπασαν ἐν ἔτει 1848 εἰμὴ χάρις εἰς τὰς πρὸ μικροῦ ὑπὸ τοῦ Ῥοβέρτου Πὴλ κατορθωθείσας τολμηρὰς μεταῤῥυθμίσεις. Ἐὰν ὁ ἄρτος δὲν ἀπέβαινεν ἐγκαίρως εὐθηνότερος, ἐὰν ὁ βίος ἐν γένει δὲν ἀπέβαινεν ἐγκαίρως εὐθηνότερος, ἐὰν ὁ λαὸς δὲν εἶχε τὴν συναίσθησιν, ὅτι οἱ κυβερνῶντες ἐξεπλήρωσαν τὸ καθῆκον αὐτῶν πρὸς τοὺς κυβερνωμένους, εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἤθελεν ἴσως συμβῆ ἔκρηξις ὁμοία τῆς ἠπειρωτικῆς. Ἐὰν, ἐν καιρῷ τῆς κοινῆς πυρκαϊᾶς, ἡ μεγάλη ἑταιρία, ἡ προηγουμένως συγκροτηθεῖσα διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κατάργησιν τοῦ ἐπὶ τῶν σιτηρῶν φόρου, δὲν ὑπῆρχε διαλελυμένη δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ, τὸ δημῶδες τοῦτο Παρλαμέντον ἤθελεν ἀποβῆ ἑστία ἐπαναστατικὴ, ἱκανὴ νὰ δώσῃ παντάπασιν ἄλλην ἔκβασιν εἰς τὰ ὀχλαγωγικὰ κινήματα, τὰ ὁποῖα ἐγένοντο μὲν καὶ ἐν Λονδίνῳ, ἀλλ' ἀπέτυχον καθὸ ἀποκρουσθέντα ὑπὸ τῆς συνετωτέρας καὶ πολυαριθμοτέρας τοῦ ἔθνους μερίδος.

Ἀλλ' ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ δὲν ἐξεπλήρωσε τὰ μεγάλα ταῦτα ἔργα, τὰ τοσοῦτον περιποιήσαντα αὐτῷ κλέος, εἰμὴ θυσιάζων καὶ αὖθις τὸ κόμμα καὶ τοὺς φίλους του. Εἴπομεν, ὅτι εἰσῆλασεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς ἀρχῆς ὡς δεσπότης καὶ κύριος· τῳόντι τὸ μέγα ἐκεῖνο συντηρητικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον μετὰ κόπων καὶ μόχθων συνήθροισε, συνηρμολόγησε, συνέπηξε, τὸ μετεχειρίσθη ἔπειτα ὡς ἔργον τῶν χειρῶν του, ὡς κτῆμά του. Καὶ δεκαετίαν μὲν ἠγωνίσθη νὰ τὸ κατασκευάσῃ· ἔθραυσε δὲ καὶ διεσκόρπισεν αὐτὸ ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ. Ἔκτοτε κόμμα αὐτοῦ ὑπῆρξε τὸ ἔθνος.

Ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ ἤντλει τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ ἀπὸ πηγῶν δύο μεγάλων, τῆς συναισθήσεως τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς συναισθήσεως τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἦτον ἕτοιμος νὰ κινδυνεύσῃ τὰ πάντα καὶ τὰ πάντα νὰ τολμήσῃ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζε δίκαιον· μὴ παραβλέψωμεν ὅμως καὶ τοῦτο, ὅτι εἶχε περὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ τὸ θάῤῥος τὸ ἀπὸ μεγάλης περιουσίας ἐκπηγάζον. Ἐποιεῖτο περὶ ἐλαχίστου τὴν ἐξουσίαν, οὐδὲ εἶχε χρείαν τοῦ κόμματός του, ἐν ᾧ τὸ κόμμα του εἶχε χρείαν αὐτοῦ. Προτείνων τὰς μεγάλας αὐτοῦ μεταῤῥυθμίσεις, ἤξευρε καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἕνεκα τούτου θέλει ἀποβάλει τὴν ἀρχὴν,

ἀλλὰ προσήλαυνεν οὐδὲν ἧττον θαρραλεώτερος καὶ ἀγερωχότερος. Οἱ πρῶτοι πάσης ἀληθείας κήρυκες πέρασται νὰ φέρωσιν ἀείποτε τὴν ποινὴν τῆς ἀποστολῆς των καὶ ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ, πίπτων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἔλεγεν· « Ὀλίγοι ὑπουργοὶ προτείνουσί τι ἀντίθετον, κατ' ἐπιφάνειαν, εἰς τὰ προηγούμενα αὐτῶν φρονήματα δι' ὃ δύνανται νὰ κατακριθῶσιν ὡς ἀνακόλουθοι, νομίζω, ὅτι ἐν γένει συμφέρει εἰς τὸν τόπον καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν ὑπόληψιν τῶν δημοσίων ἀνθρώπων, αἱ προτάσεις αὗται νὰ συνεπάγωνται τὸν ἀφορισμὸν οὕτως εἰπεῖν αὐτῶν, ἤτοι τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἔξωσιν. »

Ἔξωσθη λοιπὸν τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ ἡ πτῶσίς του ὑπῆρξε θριαμβευτική. Ἀποβληθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκδικήσεως τῶν κομμάτων, ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἐδέχθη αὐτὸν μετὰ χαρᾶς ὑπερμέτρου, καὶ πολλάκις ἐρρέθη, ὅτι ἂν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἡ Ἀγγλία ἅπασα ἤθελε προσκληθῇ νὰ ψηφίσῃ περὶ ἑνὸς ἀνδρὸς, ὁ Πὴλ ἤθελεν ἐκλεχθῇ διὰ πλειονοψηφίας τεραστίας· τοῦτο δὲ καὶ μόνον ἀποδεικνύει ὁπόσον κολοσσιαίαν πραγμάτων μεταβολὴν ἐπήγαγεν.

Οἱ ἄνθρωποι, οἱ σώζοντες τὴν πρὸς τὰ κόμματα λατρείαν, καλῶς ποιοῦσι καταβιώκοντες τὸν ἄνδρα, ὡς ἔλεγε, διὰ τῶν ἀρῶν αὐτῶν, διότι ὁ Πὴλ κατέστρεψε τὰ κόμματα. Σήμερον οὐδὲ Τόρεις, οὐδὲ Οὐΐγοι ὑπάρχουσιν· αἱ ἀρχαῖαι αὐταὶ ἐπωνυμίαι εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ γράμματα νεκρά. Θέλουσιν ἆρά γε ἀναζήσει ποτὲ; δὲν τὸ ἠξεύρομεν σήμερον ὅμως οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ θραύσματα ζητοῦντα, ἀλλὰ μὴ κατορθοῦντα νὰ συναρμολογηθῶσιν.

Οὐδεὶς ἄλλος ἄνθρωπος ἐπήγαγε ῥήγματα φοβερώτερα εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀγγλικὸν πολίτευμα, ὁποῖον ἐνόουν μὲν αὐτὸ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τῆς πολιτικῆς, ἐδίδασκε δὲ ἡ παράδοσις. Αὐτὸς κατηδάφισε τὴν βουλευτικὴν ἐκείνην ἰσορροπίαν, τὸν ἁρμονικὸν ἐκεῖνον καὶ ἀναπαυτικὸν μηχανισμὸν, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ἡ τύχη τοῦ Βρετανικοῦ κράτους ἐρρυθμίζετο καὶ ἀπερασίζετο ὑπὸ ὀλίγων ἀλληλοδιαδόχως ἰσχυρῶν ἀνδρῶν, εἰς αἰθούσας πολυτελεῖς ἀπὸ τῶν ὁποίων, ὡς ἀπὸ ἀνατολικοῦ γυναικωνίτου, ἀπεκλείοντο οἱ βέβηλοι. Αὐτὸς κατέφερε τὰς βαθυτέρας πληγὰς εἰς τὸ σύστημα τὸ ὀλιγαρχικὸν ἤ, καθὼς ἤθελεν εἴπει ὁ εὐφυέστερος τῶν ἀντιπάλων του, εἰς τὸ Ἐνετικὸν σύστημα. Κατὰ ταῦτα, ἄλλως, ἐβάδισε τὴν ὑπὸ τοῦ Πίττ χαραχθεῖσαν ὁδὸν, διότι οἱ Τορυκοὶ αὐτοὶ ὑπουργοὶ τοὺς ὁποίους, ἕνεκα τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, θεωροῦμεν ἐν γένει ἀποκλίνοντας πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀπολύτου κυβερνήσεως, ἀνεδεικνύοντο πολὺ δημοκρατικώτεροι τῶν μεγάλων φιλελευθέρων τῆς Οὐΐγικῆς σχολῆς. Οἱ καθαροὶ καὶ γνήσιοι Οὐΐγοι ἀγαπῶσι τὴν μεταπολίτευσιν, κυρίως, διότι ἡ μεταπολίτευσις κατέστησεν αὐτοὺς ὁποῖοι ἤδη εἶναι· ἀγαπῶσι τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τὴν γενεαλογίαν αὐτῶν· ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, ὡς ἐκ τῆς ἀνατροφῆς, συνειθίζουν νὰ λατρεύωσι τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον θέλουσι φέρει ποτὲ, καὶ εἶναι εἰλικρινῶς καὶ βαθέως πεπεισμένοι, ὅτι, τὸ πολίτευμα καὶ τὸ βασίλειον δὲν δύνανται νὰ σωθῶσιν εἰμὴ ὑπὸ μιᾶς περίπου δωδεκάδος μεγάλων οἰκογενειῶν, ὑπὸ εὐαρίθμου φυλῆς ἐκλεκτῶν τοῦ ὅλου ἔθνους. Ὁ Πίττ ἔρρηξε τὸ φρούριον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦτον ὠχυρωμένη ἡ ἀγέρωχος ἐκείνη ὀλιγαρχία, κατακλύσας τὴν βουλὴν τῶν Πατρικίων δι' ἀνδρῶν ὀχλικῶν· ὁ δὲ Ῥοβέρτος Πὴλ κατέφερεν εἰς αὐτὴν πληγὰς καιρίας, ζητήσας τὸ ἔρεισμα αὐτοῦ ἐκτὸς τῶν βουλευτικῶν συνδυασμῶν καὶ συμμαχιῶν, καὶ ῥίψας τὴν ἄγκυράν του εἰς τὸν στερεὸν πυθμένα τοῦ ὅλου ἔθνους. Ἐν γένει δὲ προσήγγιζε πολὺ μᾶλλον πρὸς τὸν Κ. Κόβδεν λ. χ. ἢ πρὸς τὸν λόρδον Ἰωάννην Ῥοῦσσελλ, οὐδὲ ἤθελε τὸ καθ' ἑαυτὸν διστάσει νὰ συνυπουργήσῃ μετὰ τοῦ προέδρου ἐκείνου τῆς ἑταιρίας τῆς συγκροτηθείσης πρὸς καταργησιν τῶν σιτηρῶν, ἐν ᾧ ὁ λόρδος Ἰωάννης Ῥοῦσσελλ, ὁ ἐκ τοῦ ἀρχαίου Βερδφορδικοῦ οἴκου ἕλκων τὸ γένος, καὶ οἱ ἄλλοι μεγάλοι Οὐΐγοι θέλουσιν ἀείποτε δυσχεράνει πολὺ νὰ παραδεχθῶσιν εἰς τὸν ὅμιλον αὐτῶν ἄνθρωπον, μὴ ἀνήκοντα εἰς καμμίαν ἀπὸ τὰς μεγάλας οἰκογενείας, ὅσαι ἤκμαζον ἐπὶ τῆς πρὸ διακοσίων ἐνιαυτῶν γενομένης μεταπολιτεύσεως, οὐδ' ἔχοντα συγγένειάν τινα μετὰ τῶν Ῥουσσέλλων καὶ Σιδνεύων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ὁ Ροβέρτος Πὴλ πρέπει λοιπὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς εἷς τῶν μεγάλων καθαιρετῶν τῆς ἀπὸ δύο ἑκατονταετηρίδων καθεστώτης ἐν Ἀγγλίᾳ καταστάσεως πραγμάτων· ἡ ἀριστοκρατία, ἐννοοῦσα τοῦτο, ἐσφάδαζεν ὡς ἵππος ἀτίθασσος· ἀλλ' ὁ ἀναβάτης αὐτῆς ἦτο βαρύς, διότι βαρὺ ἦτο τὸ ἐν αὐτῷ οἰκοῦν πνεῦμα τοῦ αἰῶνος, διότι ἠσθάνετο, ὅτι τὸ κῦμα τῆς κοινῆς γνώμης ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐφέρετο, κατίσχυε τῶν κραυγῶν ἢ τῆς ὑποκώφου ὀργῆς τῶν μεγιστάνων, διότι ἤξευρε νὰ κρίνῃ καὶ νὰ καταμετρῇ τὴν ἰδέαν τὴν πλειονοψηφοῦσαν ἐν τῷ ἔθνει, εἰ καὶ μειονοψηφοῦσαν ἔτι εἰς τὰ βουλευτικὰ κόμματα, διότι κατεῖχε θαυμασίως τὸ δυσεξήγητον ἐκεῖνο θερμόμετρον, τὸ ὁποῖον ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει μυστηριωδῶς ὑπὸ τῶν ἔξωθεν περιστάσεων πιεζόμενον, διότι ἤντλει ἀπὸ τῶν βαθυτάτων σπλάγχνων τοῦ ἔθνους τὴν πηγὴν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ τὴν πηγὴν ταύτην, ὄγκον ποταμοῦ λαβοῦσαν, διεβίβαζε ἀνὰ μέσον τῶν βουλῶν, κατακλίνων δι' αὐτῆς τὰς κεφαλὰς τῶν κομμάτων καὶ τῶν βουλευτικῶν συνδυασμῶν. Δὲν ἔπραττε δὲ διὰ τοῦτο ὀχλαγωγικῶς, διότι οὐδεὶς ποτε ἐσεβάσθη πλειότερον τὰς βουλευτικὰς ἀποφάσεις, ἀλλὰ μόνον ἐπίεζεν ἠθικῶς τὰς βουλὰς, δίδων εἰς αὐτὰς ἀείποτε νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι ἡ ὥρα τῆς παραχωρήσεως ἔκρουσεν· αὐταὶ δὲ ὑπετάσσοντο φρίσσουσαι μὲν, ἀλλ' ὑπετάσσοντο.

Ἰδοὺ διατί, γενόμενος, μάλιστα κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς ζωῆς αὐτοῦ περίοδον, ἀντιπρόσωπος τῶν γενικῶν τοῦ ἔθνους συμφερόντων μᾶλλον ἢ τῶν συμφερόντων μιᾶς ἀνθρώπων τάξεως, οὐδέποτε ἠξιώθη τῆς συμπαθείας τῶν κομμάτων. Ἅπαντα ἐσέβοντο, ἅπαντα ηὐλαβοῦντο, ἅπαντα περιεποιοῦντο τὸν ἄνδρα, οὐδὲν ἠγάπα αὐτόν. Μονήρης ἐν τῷ βουλεύεσθαι, δικτάτωρ ἐν τῷ πράττειν, οὐδ' ἠσθάνετο οὐδ' ἐνέπνεε τὴν ἀνάγκην τῆς ἀφοσιώσεως· οὐδέποτε δὲ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ φίλων ὑπῆρξεν ὁ ἡλεκ-

τρικὸς ἐκεῖνος σύνδεσμος ὁ προσηλώσας τοσαύτας ἐν θουτιώδεις καὶ λατρίους ψυχὰς εἰς τὸν Φὸξ, εἰς τὸν λόρδον Γρεῦν, καὶ τοσούτους ἔτι προσηλοῦν εἰς τὸν λόρδον Ἰωάννην Ρουσσελλ.

Ἀλλ' ἦτον ὑπουργὸς ἀσφαλής. Ἡ τράπεζα, τὸ χρηματιστήριον, τὸ ἐμπόριον, πᾶν ὅ τι ἔτρεμεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Οὐίγων, ἀνεθάρρει εἰς τὰς ἰδικάς του χεῖρας. Ἀείποτε δὲ ἔσχεν ὑπὲρ τῶν πράξεών του σύμμαχον μέγαν τὴν ἐπιτυχίαν· ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία δὲν εἶναι τυφλή· ναὶ μὲν, ὑπῆξεν εὐτυχὴς, ἀλλ' ἔπραττεν πᾶν ὅ,τι ἦτον ἀναγκαῖον διὰ νὰ δελεάσῃ τὴν εὐτυχίαν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι, εἰσερχόμενος εἰς τὰ πράγματα, εὗρισκε τὰ πάντα εἰς ἀτυξίαν καὶ τὴν κοινὴν πίστιν ἐλαττουμένην. ἐξεργόμενος δὲ, ἄφησε τὰ πάντα ἐν τάξει καὶ τὴν κοινὴν πίστιν ἀνορθωθεῖσαν.

Ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ δὲν ἦτον, ὡς προεἴπομεν, ἄνθρωπος ἀρχῶν, ὅπερ δὲν σημαίνει ὅτι ἦτον ἄνθρωπος χωρὶς ἀρχὰς, εἰς τὴν συνήθη ἔννοιαν τῆς λέξεως. Ἀλλὰ δὲν μετεωρίζετο μέχρι τῆς φιλοσοφίας τῶν πραγμάτων. ὢν, πρὸ πάντων, ἄνθρωπος πρακτικὸς, θετικὸς, ἐνεργητικός. Δὲν ἐτρύγα τὰς ἰδέας εἰμὴ καθ' ἣν στιγμὴν ἦσαν ὥριμοι· ἔπραττε πᾶν πρᾶγμα εἰς τὸν καιρόν του καὶ ἐφαίνετο ἔχων τὴν συνείδησιν τῆς τοιαύτης θετικῆς τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τάσεως μὴ θλιβομένης διὰ τοῦτο, ἀλλ' ἀπέδιδε τῷ Καίσαρι τὰ τοῦ Καίσαρος μὲ θαυμαστὴν μεγαλοψυχίαν. Οὕτως, ὅτε διενήργησε τὴν ἰσοπολιτείαν τῶν καθολικῶν, ἀπερήνατο, ὅτι ἡ τιμὴ ἅπασα τῆς πράξεως ταύτης προσήκει εἰς τὸν Φὸξ, εἰς τὸν Κάνιγγα καὶ εἰς τοὺς Οὐίγους· καὶ πάλιν, ὅτε κατήργησε τοὺς ἐπὶ τῶν σιτηρῶν φόρους, διετράνωσεν ἐν τῇ βουλῇ τῶν κοινοτήτων, ὅτι ὁ ἀληθὴς αὐτουργὸς τοῦ κατορθώματος τούτου, ὅτι ὁ ἀληθῶς θριαμβεύσας εἶναι ὁ Κ. Κόβδεν. Διότι περὶ ἐλαχίστου, ὡς φαίνεται, ἐποιεῖτο τὴν τιμὴν τῆς ἐπινοήσεως, καὶ δὲν ἐτίμα εἰμὴ τὴν πρᾶξιν. Τωόντι δὲ αὐτὸς μόνος ἤξευρε νὰ πράττῃ· περὶ τὴν πραγματοποίησιν ἀλλοτρίων ἰδεῶν ἀνεδείκνυεν ἀληθῶς δημιουργικὸν πνεῦμα καὶ, ἂν αὐτὸς δὲν ἦτον, αἱ ἰδέαι ἐκεῖναι ἤθελον ἐπὶ πολλοὺς ἔτι ἐνιαυτοὺς διαμείνει ἁπλαῖ θεωρίαι. Ὅθεν ἅμα προέκειτο περὶ πραγμάτων, μεγάλων τὸ ἔθνος πρὸς αὐτὸν ἔστρεφε τοὺς ὀφθαλμούς. Αὐτὸς ἦτον ὁ μέγας διαχειριστὴς, ὁ μέγας ἰθυντὴρ ὅλων τῶν κλάδων τῆς διοικήσεως· καὶ ἔφερε πάντοτε εἰς τὴν δημόσιον ὑπηρεσίαν ὑπερβάλλουσαν πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι ἱκανότητα, μνήμην ἐξαισίαν, θησαυρὸν ἐπιστήμης ἀκένωτον, ἐμπειρίαν τῶν πραγμάτων ἀμίμητον. Καὶ ὅταν δὲν ἦτον ἐν ἀρχαῖς, ὡς συνέβαινεν ἤδη τετραετίαν, διετέλει πάντοτε ὁ ἀπαραίτητος τῆς κυβερνήσεως σύμβουλος εἰς ἁπάσας τὰς σπουδαίας ὑπροθέσεις· οὐδὲν τοιοῦτον ἐπράττετο ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ, καὶ ὁ Λόρδος Ἰωάννης Ῥουσσελλ ἠδόκησε νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτὸν δημοσίᾳ, ὀλίγας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὥρας (ἐν τῇ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων συζητήσει) διὰ τὴν ἰσχυρὰν καὶ ἀριλοκερδῆ συνδρομὴν, τὴν ὁποίαν παρ' αὐτοῦ ἔλαβεν· ἦτο δὲ ἐν Εὐρώπῃ ἓν τῶν μεγάλων τῆς εἰρήνης στηριγμάτων καὶ ἀδιαλείπτως συνετέλεσεν εἰς τὴν διατήρησιν αὐτῆς ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Φιλίππου, τὸν ὁποῖον ἀείποτε εἰλικρινῶς ἐσεβάσθη καὶ εὐλαβῶς προσεκύνησεν, ἐξόριστον ὄντα. Ἀλλὰ ματαιότης ματαιοτήτων! Τὸ εὐτελέστερον τῶν συμπτωμάτων ἤκεσε νὰ συντρίψῃ τὸν ἰσχυρὸν ἐκεῖνον ἄνδρα, ἐνῶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἀντήχει ἔτι ἐν τῷ βουλευτηρίῳ. Οἱ τελευταῖοι λόγοι τοὺς ὁποίους ἐνταῦθα εἶπεν, ὡς ἂν προησθάνετο τὴν ἐπελθοῦσαν συμφοράν, ἦσαν λόγοι εἰρήνης καὶ συνδιαλλαγῆς· διότι ἐνόει τὸν περιστοιχίζοντα τὴν κοινωνίαν κίνδυνον καὶ ἠσθάνετο, ὅτι, ὑπὸ τοσοῦτον φοβερὰς κλυδωνιζόμενοι θυέλλης δὲν εἶναι ἐπιτετραυμένον νὰ παίζωμεν μὲ τὰ κόμματα καὶ τὰς πλειονοψηφίας, οὐδ' ἐπιθύμει τοῦ λοιποῦ ἔργον ἄλλο εἰμὴ τὸ τοῦ κοσμήτορος καὶ τοῦ ἐπιδιαιτητοῦ τῆς ἰδίας πατρίδος. Εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν αἱ διάφοροι τῶν ἐθνῶν τάξεις κατεξανίστανται κατ' ἀλλήλων, καθ' ἣν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι λαμβάνουσι τὸν ἀπηνῆ χαρακτῆρα τῶν ἀρχαίων Γαλλικῶν πολέμων, καθ' ἣν αἱ πολέμιαι τῆς κοινωνίας δυνάμεις εἶναι ἀείποτε ἕτοιμοι νὰ ἐφορμήσωσι κατ' ἀλλήλων, καταστρέφουσαι ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως ταύτης τὸν πολιτισμὸν, ἄνθρωποι, οἷος ἦτον ὁ Ῥοβέρτος Πὴλ, εἶναι ἀνεκτίμητοι, ἡ δὲ ἀπώλεια αὐτῶν ἀθεράπευτος. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν δὲν ὑπάρχει πλέον σήμερον εἰμὴ εἷς καὶ μόνος ἄνθρωπος ἰσχυρὸς τῶν καθεστώτων πρόμαχος, ὁ Δοὺξ Οὐελλιγκτών. Ὅταν ἐκλίπῃ καὶ αὐτὸς ὁ βράχος ὁ διαχωρίζων ἔτι τὰ ῥέμοντα τῆς πάλης στοιχεῖα, οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις θέλει εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν σύρριξιν αὐτῶν, ὁ Θεὸς δὲ μόνος γινώσκει τί θέλει προκύψει ἀπὸ τῆς συρρήξεως ταύτης. Κ. Π.

Η ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΣΩΛΗΝΩΤΗ ΓΕΦΥΡΑ, ΚΑΙ Η ΥΠΟΓΕΙΟΣ ΟΔΟΣ.

Ἡ σωληνωτὴ γέφυρα ἡ ἀνεγερθεῖσα πρό τινων μηνῶν εἰς τὸν πορθμὸν Μενάης καὶ Βαγγόρας μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἰρλανδίας, πρὸς συνένωσιν τῆς ἀπὸ Τσεστέρης, εἰς Ὀλυέδην σιδηρᾶς ὁδοῦ, ὑπάρχει ἀναντιῤῥήτως ἐκ τῶν θαυμαστοτέρων καὶ τολμηροτέρων ἀριστουργημάτων τῆς νεωτέρας τέχνης. Ὅτε τὸν παρελθόντα Μάρτιον ἠνοίχθη κατὰ πρῶτον εἰς τὸ δημόσιον, πλῆθος ὀχημάτων περιεχόντων ἀνθρώπους καὶ ἐμπορεύματα, ἤρχισαν νὰ διατρέχωσιν ἀλληλοδιαδόχως αὐτὴν μετὰ μεγίστης ταχύτητος· ἡ δοκιμὴ ἐπέτυχε κατὰ πάντα καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπερέβη πᾶσαν προσδοκίαν.

Ὅτε ἀπεφασίσθη νὰ κατασκευασθῇ ὁδὸς σιδηρᾶ ἀπὸ Τσεστέρης εἰς Ὀλυέδην, ἀκατανίκητός τις σχεδὸν δυσκολία παρουσιάσθη εἰς τοὺς μηχανικούς· ἐπρόκειτο νὰ εὑρεθῇ μέσον δι' οὗ νὰ διαβαίνωσιν αἱ ἅμαξαι τὸν πορθμὸν τῆς θαλάσσης τὸν διαχωρίζοντα τὴν κορμητείαν τῆς Καρναρβόνης ἀπὸ τῆς νήσου Ἀγγλεσέης, ἀσφαλῶς καὶ ἀδιακόπως, καὶ χωρὶς νὰ ἐλαττοῦται ἡ ταχύτης αὐτῶν.

Διὰ νὰ εὑρεθῇ τὸ μέσον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἄλλως ἐθεωρεῖτο ὡς πρόβλημα, ἡ ἑταιρία τῆς Μεγάλης Ἑνώσεως διέταξε τὸν μηχανικὸν Στεφενσῶνα, νὰ παρατηρήσῃ ἐπιτοπίως τὰς θέσεις, καὶ νὰ ὑποβάλῃ

μετέπειτα εἰς αὐτὴν τὰς σκέψεις του. Θεωρήσαντες ἀνέκαθεν ἀξίους θαυμασμοῦ καὶ μιμήσεως τοὺς χαρακτῆρας ἐκείνους οἵτινες ἀνένδοτοι παλαίουσι πρὸς τὰ φυσικὰ καὶ τὰ τυχαῖα ἐμπόδια, κρίνομεν ὠφέλιμον νὰ περιγράψωμεν ἐν συνόψει τὰ σπουδαιότερα ἐκείνων τὰ ὁποῖα κατώρθωσε νὰ νικήσῃ ἡ ἀκατανόητος ἐπιμονὴ καὶ εὐφυία τοῦ ἐνδόξου τούτου μηχανικοῦ.

Μεταβὰς εἰς τὴν νῆσον Ἀγγλεσέην, ἔβλεπε κατέναντι τὰ ὑψηλὰ καὶ χιονοσκέπαστα ὄρη τῆς Σνωδόνης, εἰς τὰς πλευρὰς τῶν ὁποίων ἐπρόκειτο νὰ διαγραφῇ ἡ ἑλικοειδὴς σιδηρᾶ ὁδός, ἐάν ποτε δὲν ἐθεωρεῖτο προτιμότερον νὰ τρυπηθῶσι τὰ ὄρη αὐτά.

Πρὸ τῶν ποδῶν του ἔκειτο ὁ πορθμὸς τῆς Μενάης μῆκος ἔχων ἐπέκεινα τῶν δώδεκα μιλίων, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰσερχόμενα τὰ ὕδατα τῆς Ἰρλανδικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ στενοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ συνθλιβόμενα μεταξὺ δύω ἀκτῶν ἀποτόμων καὶ κρημνωδῶν, ταράττονται ἀδιακόπως.

Τὸ μέρος τοῦ πορθμοῦ ἐφ' οὗ ἐπρόκειτο νὰ ὑψωθῇ γέφυρα, εἶναι στενότερον ὅλων τῶν ἄλλων· ἐπομένως ἡ θάλασσα εἰσέρχεται εἰς αὐτὸ μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς, ὥστε τὰ μικρὰ πλοῖα μόλις ἀντέχουσιν εἰς τὸν σάλον τοῦ ῥεύματος. Ἐκτὸς τούτου ἄνεμοι πνέοντες λαῦροι ἀπὸ πάσης κορυφῆς ὄρους, καὶ ἀπὸ πάσης στενωποῦ, ὑπαντιάζουσι καὶ συγκρούονται μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς, ὥστε καθίσταται εἰς ἄκρον ἐπικίνδυνος ἡ διάβασις τῶν πλοίων.

Ἀλλὰ, παρὰ τὰς δυσκολίας τοῦ ἀέρος, τῆς γῆς, καὶ τοῦ ὕδατος, ἄλλη τις πολὺ δεινοτέρα προερχομένη ἐκ στοιχείου οὐχ ἧττον δυσκαταμαχήτου, ὀνομαζομένου « *Ναυτικὸν διευθυντήριον* », παρέλυε τὰ σχέδια τοῦ Στεφενσῶνος.

Κατὰ τὸν πρῶτον ὅρον τὸν ἐπιβληθέντα εἰς τὴν ἐπιστήμην ὑπὸ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πολέμου, ἡ ὁδὸς ἥτις ἐπρόκειτο νὰ συνδέσῃ τὰς δύω ἀκτὰς, ἔπρεπε νὰ κατασκευασθῇ ἑκατὸν πόδας τοὐλάχιστον ὑπεράνω τῆς θαλάσσης.

Τὸ ναυτικὸν διευθυντήριον ἐπέβαλε καὶ δεύτερον ὅρον· διὰ νὰ μὴ ἐμποδίζεται ἡ διάβασις τῶν πλοίων, ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν, κατὰ τὴν οἰκοδομὴν, παντὸς εἴδους σχοινίων καὶ στηλωμάτων.

Ἂν καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος ὅρος, καθ' ὃν ἡ τεραστία τῆς γεφύρας οἰκοδομὴ ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ καὶ νὰ προχωρήσῃ ἀπῃωρημένη, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸν ἀέρα, ἐθεωρεῖτο ἀπολύτως ἀνυπέρβλητος ὑφ' ὅλων τῶν ἐπιστημόνων, ὁ Κ. Στέφενσων δὲν ἠψύχησε· μετὰ πολλὰς καὶ μακρὰς μελέτας ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἑταιρίαν σχέδιον γεφύρας μεγαλοπρεπεστάτης, στηριζομένης ἐπὶ δύω ἀψίδων σιδηρῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχον καθ' ὅλα ἐπίσης τὰ μέρη των τὸ ὕψος τῶν ἑκατὸν ποδῶν τὸ ὁποῖον ἀπῄτησε τὸ ναυτικὸν διευθυντήριον, ὁ δὲ ὄγκος αὐτῶν, ἐμποδίζων τὴν ἐλευθέραν τοῦ ἀνέμου πνοὴν, ἤθελε καθιστᾷ βραδυτέραν τὴν κίνησιν τῶν πλοίων, τὸ σχέδιον ἀπερρίφθη.

Ἡ ἀπροδόκητος αὕτη ἀπαίτησις, καθ' ἣν τὸ ὕψος τῶν ἑκατὸν ποδῶν ἔπρεπε νὰ διατηρηθῇ τὸ αὐτὸ *καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ πορθμοῦ*, ἐματαίωσε πᾶσαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας· καὶ ὅμως ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Στεφενσῶνος ἐπέπρωτο νὰ θριαμβεύσῃ ἐπὶ τέλους. Κλεισθεὶς εἰς τὸ δωμάτιόν του, καὶ ἐγκύψας εἰς ἀδιάκοπον σπουδὴν τῶν μέσων ὅσα ἀπεκάλυπτεν εἰς τὴν εὐφυΐαν του ἡ ἐπιστήμη, ἀνήγγειλε μετὰ παρέλευσίν τινα χρόνου ὅτι ἔλυσε τέλος πάντων τὸ πρόβλημα χωρὶς νὰ παραβῇ τοὺς τεθέντας ὅρους, καὶ ὅτι ἦτον ἕτοιμος νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀμέσως τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου του. Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦτο, ἡ διπλῆ ὁδὸς ἥτις ἐπρόκειτο νὰ συστηθῇ ἄνωθεν τοῦ ποταμοῦ Κονβαΐου καὶ τοῦ πορθμοῦ τῆς Μενάης διὰ νὰ μετακομίζωνται δι' αὐτῆς ἐμπορεύματα καὶ ἄνθρωποι, ἔμελλε νὰ συγκροτηθῇ ἐκ σωλήνων μακρῶν ὁριζοντείως τεθειμένων, οἵτινες, συγκείμενοι ἐξ ἐλασμάτων σιδήρου στερεῶς συνηρμοσμένων, ὁμοίων μ' ἐκεῖνα δι' ὧν κατασκευάζονται αἱ καπνοδόχαι τῶν ἀτμοκινήτων μηχανῶν, ἤθελεν ἐπιστηρίζεσθαι πρὸς τὰς δύω μὲν ἄκρας ἐπὶ στύλων ὀγκωδῶν, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἐπὶ τριῶν πύργων κατεσκευασμένων ἐπίτηδες.

Διεξοδικὴ εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῆς θεωρίας ὑπὸ τῆς ὁποίας χειραγωγούμενος ὁ κύριος Στέφενσων, ἔφθασεν ἐπιτυχῶς εἰς τὸ τέλος τῆς ὑπερφυοῦς ἐπιχειρήσεώς του, χωρὶς νὰ παραβῇ κἀνένα τῶν ὅρων τοῦ ναυτικοῦ διευθυντηρίου. Ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος Φεβρουαρίου, τρεῖς μέγισται ἀτμάμαξαι, ἐστολισμέναι μετὰ σημαιῶν πολυχρόων, ἀνεχώρησαν συγχρόνως ἀπὸ τῆς Βαγγόρας, ἔχουσαι ὁδηγὸν αὐτὸν τὸν Κ. Στεφενσῶνα. Μετὰ δὲ τριάκοντα λεπτὰ ἀκριβῶς, αἱ ἅμαξαι αὐταὶ, διατρέχουσαι ἑπτὰ μίλια τὴν ὥραν, εἰσῆλθον εἰς τὴν σωληνωτὴν γέφυραν. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ διαβῶσιν αὐτὴν μετὰ πλειοτέρας ταχύτητος, ἠλάττωσαν τὴν κίνησιν τῶν μηχανῶν, καὶ κατέστησαν βραδυτέραν τὴν πορείαν, διὰ νὰ βεβαιωθῶσι περὶ τῆς στερεότητος τοῦ σωλῆνος.

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς τεραστίας ταύτης γεφύρας, φωτίζεται διὰ θυρίδων, αἵτινες κατεσκευάσθησαν διὰ δύω σκοποὺς, διὰ νὰ εἰσέρχωνται αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, καὶ διὰ νὰ ἐξέρχεται ὁ καπνός.

Αἱ ἀτμάμαξαι ἐστάθησαν εἰς διάφορα μέρη τοῦ σωλῆνος, χωρὶς διόλου νὰ λυγισθῇ· εἶχον δὲ βάρος ἐννενήκοντα τόνων, ἢ 91,000, χιλιογράμμων.

Καὶ αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη δοκιμή.

Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, εἰκοσιτέσσαρες ἅμαξαι καταπεφορτισμέναι καὶ ἔχουσαι βάρος τριακοσίων τόνων, ἢ 304,500 χιλιογράμμων, εἰσῆλθον εἰς τὸν σωλῆνα. Μέγας ἀριθμὸς μηχανικῶν, ὁδοιπόρων, καὶ ἄλλων περιέργων ἐρρυμουλκοῦντο ὑπ' αὐτῶν, καὶ ὅταν ἐξῆλθον διὰ τῆς ἄλλης ἄκρας, ἀνευφημίαι, χειροκροτήσεις καὶ πυροβολισμοὶ ὑπεδέχθησαν τοὺς ἀεροπόρους. Κἀνὲν μέρος τοῦ σωλῆνος οὔτ' ἐλυγίσθη, οὔτε κἂν διεσείσθη, αἱ δὲ ἅμαξαι ἐξηκολούθησαν νὰ διατρέχωσιν αὐτόν. Μετ' ὀλίγον ἄλλαι ἅμαξαι, φέρουσαι διακοσίους τόνους γαιανθράκων, ἐστάθησαν ἀκίνητοι δύω ὥρας ὁλοκλήρους ἐπάνω τοῦ κέντρου, χωρὶς ἐκ τούτου νὰ προκύψῃ λυγισμὸς μεγαλήτερος τῶν τεσσάρων δεκάτων τοῦ δακτύλου. Ἀπεδείχθη δὲ ὅτι ὅλος ὁ σωλὴν δύναται νὰ λυγισθῇ κατὰ δεκατρεῖς δακτύλους, χωρὶς διόλου νὰ ἐπισυμβῇ κίνδυνος. Παρατηρητέον

ὅμως ὅτι τὰ βάρη τῶν ὁποίων ἔγεινε χρῆσις κατὰ τὰς δοκιμὰς, εἶναι πολὺ ἀνώτερα ἐκείνων ἅτινα θέλουσι διαβαίνει συνήθως διὰ τῆς γεφύρας.

Ἐνῷ ἐγίνοντο αἱ δοκιμαὶ αὗται, ὁ Κ. Στέφενσων ἐπήγνυε μόνος τὸν τελευταῖον ἦλον ἐντὸς τῆς σωληνωτῆς γεφύρας, ἦλον συμπληροῦντα τὸν ἀριθμὸν τῶν δύω ἑκατομμυρίων!

Περὶ μεσημβρίαν, ἄλλη σειρὰ ἁτμαμαξῶν αἵτινες ἔφερον διακοσίους τόνους γαιανθράκων, καὶ ὡδήγουν τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα ὀχήματα περιέχοντα περὶ τοὺς 700 ἀνθρώπους, διῆλθε βραδυποροῦσα διὰ τῆς γεφύρας.

Αἱ τελευταῖαι τριχυμίαι ἀπέδειξαν πόσον ὁ σωλὴν ἀντέχει καὶ εἰς τὴν σφοδροτέραν θύελλαν· εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι θέλει γενεῖ ἔτι μᾶλλον στερεὸς, ὅταν συνδεθῇ καὶ μετὰ τοῦ ἄλλου σωλῆνος· ἐπειδὴ ἡ ὁδὸς, ὡς εἴπομεν, ἐγένετο διπλῆ, διὰ νὰ μὴ συναντῶνται καὶ συγκρούωνται αἱ ἅμαξαι.

Πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ κολοσσαίου τούτου ἔργου κατηναλώθησαν τέσσαρα ἔτη. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ μηχανικοῦ Στεφενσῶνος ἐγράφη διὰ χαρακτήρων χρυσῶν ἐπάνω τῆς εἰσόδου τῆς σωληνωτῆς γεφύρας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐπενόησε καὶ ᾠκοδόμησε· τὸ μεγαλούργημα τοῦτο ἀρκεῖ μόνον νὰ καταστήσῃ ἀθάνατον τὸ ὄνομά του.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλου ἔργου οὐχ ἧττον κολοσσαίου πρόκειται νὰ γίνῃ ἔναρξις κατὰ τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην· μετά τινα ἔτη, ἡ Γαλλία, ἡ Σαβαυδία καὶ τοῦ Πεδεμοντίου ἡ πρωτεύουσα, θέλουσι συγκοινωνεῖ δι' ὁδοῦ ὑπογείου, ἥτις θέλει διέρχεσθαι διὰ τῶν ἐγκάτων αὐτῶν τῆς γῆς.

Βέλγος τις μηχανικὸς, Μὸνς ὀνομαζόμενος, συνέλαβε τὴν τολμηροτάτην ἰδέαν τοῦ νὰ τρυπήσῃ τὰς Ἄλπεις, καὶ νὰ κατασκευάσῃ ὑπ' αὐτὰς ὁδὸν, ἥτις θέλει διέρχεσθαι ὑπὸ τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς τοῦ ὄρους *Σενί*, μία τῶν ὁποίων ἔχει ὕψος 4,850 ποδῶν! Οὕτως, οἱ ἁμαξαι, οἱ διαβάται αὐτοὶ, θέλουσι περιφέρεσθαι ἐντὸς ἀνηκούστου βάθους τῆς γῆς.

Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀδύνατον νὰ εἰσχωρῇ εἰς τοσοῦτον βάθος ὁ ἀναγκαῖος ἀὴρ πρὸς ἀναπνοὴν τῶν ἐργατῶν, θέλει εἰσβιβάζεσθαι ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας τοῦ ὑπογείου διὰ μέσων τεχνητῶν. Ἡ δὲ μηχανὴ δι' ἧς θέλει γενεῖ ἡ ἀνασκαφὴ εἶναι ἁπλουστάτη, καὶ θέλει κινεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ῥεύματος τῶν παραῤῥεόντων ῥυακίων.

Κατὰ τὰς γενομένας δοκιμὰς, ἑκάστη τῶν δύω μηχανῶν αἵτινες θέλουσιν ἐργάζεσθαι κατὰ τὰ δύω ἄκρα τῆς ὑπονόμου, θέλει ἀνασκάπτει 22 ποδῶν βάθος καθ' ἡμέραν· ἡ ὅλη δὲ ἀνασκαφὴ θέλει περατωθῇ ἐντὸς τεσσάρων ἐτῶν.

Μετὰ τὰς μηχανὰς θέλει γενεῖ χρῆσις τῶν συνήθων ἐργαλείων, διὰ νὰ ἀνοιχθῇ πλειότερον ἡ ὑπόνομος, καὶ νὰ δοθῇ εἰς αὐτὴν πλάτος μὲν 25, ὕψος δὲ 19 ποδῶν.

Καὶ ἡ μὲν πρὸς κατασκευὴν τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου ἀπαιτουμένη δαπάνη θέλει ἀναβῇ μέχρις εἴκοσιν ἑκατομμυρίων δραχμῶν, αἱ δὲ ἐργασίαι ἄρχονται ὅσον οὔπω.

N. Δ.

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ 23. (1)

— Ἤθελα νὰ ἠξεύρω, ἀγαπητέ μου Ἰωάννη, τί ἔχεις νὰ κάμῃς αἰωνίως μὲ τοῦτον τὸν ἀριθμὸν 23; Πρὸ ὀλίγου, ἐνῷ διεβαίνομεν διὰ τοῦ δρόμου τοῦ Ἁγίου Ὑακίνθου, ἐστάθης ἔξαφνα ἔμπροσθεν οἰκίας πενιχρᾶς, καὶ ἐκάρφωσες τὰ βλέμματά σου ἐπάνω της· ὅταν δὲ ἠθέλησα νὰ σ' ἐξυπνίσω ἀπὸ τὴν ἔκστασίν σου, μὲ ἀπεκρίθης, « βλέπω τὸν ἀριθμὸν . . . » Σὺ, φίλε μου, δὲν εἶσαι οὔτε τρελὸς, οὔτε ἀναμμένη κεφαλὴ, οὔτε ἠλίθιος. Ἂν ἦσουν χαρτοπαίκτης, θὰ ὑπέθετα ὅτι κάμνεις ὑπολογισμούς· ἀλλὰ, καθόσον ἠξεύρω, δὲν ἀγαπᾷς τὰ χαρτία. Σπουδάζεις τὴν ἰατρικὴν, ἥτις ἐκ φύσεως εἶναι ἐλευθέρα πάσης προλήψεως. Ποίαν λοιπὸν μαγικὴν ἐπιῤῥοὴν ἔχει ἐπάνω σου αὐτὸς ὁ ἀριθμός;

Ἐνῷ δὲ ἤμην περὶ τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας μου, εἰσήλθομεν εἰς τὸ καφεπωλεῖον τοῦ Τορτόνη, τὸ ὁποῖον ἦτον ἔρημον τὴν ὥραν ἐκείνην· ἀλλ' ὁ φίλος μου, χωρὶς νὰ δείξῃ πολλὴν διάθεσιν εἰς τὸ ν' ἀποκριθῇ καθαρὰ εἰς τὴν ἐρώτησίν μου, ἔλαβεν εἰς χεῖρας ἐφημερίδα, καὶ μὲ εἶπε μόνον·

— Ναὶ, αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς 23, αἰωνίως ἐπασχολεῖ τὸν νοῦν μου.

Ἀλλ' ἡ πλαγία αὐτὴ ἀπάντησις δὲν εὐχαρίστησε διόλου τὴν περιέργειάν μου· ἐνῷ δὲ αὐτὸς ἀνεγίνωσκε τὴν ἐφημερίδα του, ἐγὼ ἀνεπόλουν εἰς τὸν νοῦν μου τὰ μέσα δι' ὧν ἐδυνάμην νὰ τὸν κατορθώσω νὰ ὁμιλήσῃ σαφέστερα· ὅταν μετ' ὀλίγον, συῤῥεύσαντος πολλοῦ πλήθους, ἐξήλθομεν, ἐπρότεινα εἰς αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν μου, ὅπου μᾶς ἀνέμενον καλὴ φωτία, (ἦτον τότε Δεκέμβριος), καὶ καλαὶ βαυαρίδες. (2)

— Εὐχαρίστως, μὲ ἀπεκρίθη.

Ἐνῷ ἐβαδίζομεν, ὄχημα λαμπρὸν, κυλιόμενον ταχέως ὄπισθέν μας, ἐστάθη· δύο ὑπηρέται περίχρυσοι καταβάντες, ἐχαμήλωσαν τὸ ὑπόβαθρον, καὶ δύο κυρίαι περιτυλιγμέναι μὲ μανδύας καὶ μηλωτὰς, καταπηδήσασαι ὡς νηρηίδες, εἰσῆλθον εἰς τινα τῶν ὡραιοτέρων οἰκιῶν τῆς ὁδοῦ τῆς *Εἰρήνης*. Αἴφνης ἐστάθη καὶ ὁ συνοδοιπόρος μου, καὶ προσηλώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς οἰκίας, οὗ τινος τὰ δύο φοιτεῖα ἦσαν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κατεῖχον δέσμιον τὸν νοῦν του, δὲν τοὺς ἀπέσπασεν εἰμὴ διὰ νὰ ὁμιλήσῃ κατ' ἰδίαν μὲ τὸν ἡνίοχον. Μετὰ ταῦτα, ἀναλαβὼν τὴν πορείαν του μελαγχολικώτερος ἢ πρότερον, ἐψι-

(1) Τὸ διήγημα τοῦτο δὲν εἶναι οὔτε πρωτότυπον, οὔτε μετάφρασις· δι' ὃ, ὁ μὲν Κοραῆς ἤθελεν ὀνομάσει αὐτὸ ποικιλοσύνθετον, νοθογενὲς, ἢ ἄλλως πως, ἡμεῖς δὲ ἐπικαλοῦμεν ἁπλῶς μικτὸν, ὡς μικτὴ εἶναι ἡ ἐπιτροπὴ ἡ συγκειμένη ἐξ Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν. Δὲν ἐγγυώμεθα ἂν τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου συγγραφέως ἔχωνται ἀληθείας· βεβαιοῦμεν ὅμως ὅτι ὅσα ἡμεῖς γράφομεν, συνέβησαν πραγματικώτατα· καὶ ὁ παθὼν μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινή ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ.

(2) Παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην νὰ μὴ σπεύσῃ νὰ μὲ κατακρίνῃ, ὅπως μὲ κατέκρινεν ἄλλοτε εἰς τὸ ἐν Παρισίοις καφεπωλεῖον τοῦ Τορτόνη, ὁ πρό τινων ἐτῶν δολοφονηθεὶς ἐν Ἀθήναις Π. Ν., πρὶν μάθῃ τί εἶναι αἱ βαυαρίδες. Ἅμα ὁ ἀτυχὴς φίλος μου μὲ ἤκουσε παραγγείλαντα νὰ μᾶς φέρωσι δύω βαυαρίδας, ἥρπασε τὸν πῖλόν του καὶ σχεδὸν ὑβρίζων με ἔφευγε δρομαῖος. Ἴδα κ' ἔπαθα ὅσῳ νὰ τὸν καταπείσω ὅτι βαυαρίδας (bavaroises) ὀνομάζουσιν εἰς Γαλλίαν, ὄχι τὰς κομψὰς κυρίας αἵτινες συνέῤῥεον τὴν ὥραν ἐκείνην εἰς τὸ καφεπωλεῖον, ἀλλὰ τὸ ἡδύποτον ποτὸν τὸ ὁποῖον ἔτερψε μετ' ὀλίγον τὸν λάρυγγά μας.

θύριζεν ἀδιακόπως, « 23! αἰωνίως 23, καὶ μὲ αὐτὸ ἐπέρατεν ἕνας χρόνος. Καὶ εἰς τὸ Μαρόκον, καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἂν ὑπάγω, δὲν θὰ περάσω ποτέ μου ἔμπροσθεν τοῦ ἀριθμοῦ τούτου, χωρὶς νὰ σταθῶ νὰ τὸν παρατηρήσω. Ὁμοιάζω τὸν φίλον μας Νουρεδὴν βεη τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅστις δὲν ἐπέρα, ποτέ του πλησίον τοῦ Μαυσωλείου τῆς Βαλδὲς, χωρὶς νὰ σταυρώσῃ τὰς χεῖράς του, ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του, καὶ ἀπολιθωμένος νὰ τὸ παρατηρῇ μίαν ὥραν ὁλόκληρον. Βέβαια θὰ μ' ἐκλαμβάνῃς ὡς φαντασιοκόπον, καὶ ἴσως ἴσως ὡς τρελόν· καὶ ὅμως ὅλος ὁ κόσμος ἠμπορεῖ νὰ πάθῃ τὸ ἴδιον. »

— Ἂν ἤξευρα, ἀπεκρίθην ὅτι δύνασαι νὰ ἰατρεύθῃς ἀπὸ τὸν εἰκοστοτριταῖον τοῦτον πυρετόν σου, θὰ σ' ἐσυμβούλευα νὰ ταξειδεύσῃς, ὡς εἶπες καὶ ὁ ἴδιος, εἰς Ἀθήνας· διότι ἐκεῖ αἱ οἰκίαι ἀριθμοὺς δὲν ἔχουν· καὶ ἑπομένως δὲν θὰ βιαζεσαι νὰ χάσκῃς κάθε στιγμήν.

— Δὲν ἔχουν ἀριθμούς! καὶ πῶς εὑρίσκουν οἱ ἄνθρωποι τὰς οἰκίας ἐκείνων τοὺς ὁποίους θέλουν νὰ ἐπισκεφθοῦν;

— Εὐκολώτατα· ὑπόθεσε ὅτι εἶσαι εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ὅτι θέλεις νὰ ἐπισκεφθῇς τὸν δεῖνα· κτυπᾷς εἰς μίαν πύλην καὶ ἐρωτᾷς, « ἐδῶ κάθηται ὁ κύριος Κ.; » θὰ σὲ εἰποῦν ὄχι· σὺ τότε λέγεις, εὐχαριστῶ, καὶ ἐπαναλαμβάνεις τὸν αὐτὸν κτύπον, τὴν

Τὸ Μαυσωλεῖον τῆς Βαλιδές.

αὐτὴν ἐρώτησιν καὶ τὴν αὐτὴν εὐχαριστίαν εἰς ὅλων τῶν οἰκιῶν τὰς πύλας, ἑωσοῦ ἐπὶ τέλους εὕρῃς ἐκείνην τὴν ὁποίαν ζητεῖς· ὁ τρόπος οὗτος εἶναι μάλιστα καὶ ἀσφαλέστατος.

— Τί λέγεις, ἀδελφέ; ἔχουν σύνταγμα, καὶ ἀριθμοὺς δὲν ἔχουν εἰς τὰς οἰκίας των;

— Ἴσα, ἴσα, διὰ αὐτὸ δὲν ἔχουν τὸ σύνταγμα, ὅπως τὸ ἐννοοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶν' ἀσπονδότατος ἐχθρὸς τῶν ἀριθμῶν· κανεὶς δὲν ἀγαπᾷ τὰ μετρημένα, ὅλοι τὰ θέλουν ἀμέτρητα. Ἐν τοσούτῳ, ἂς μὴ λησμονῶμεν τὸ προκείμενόν μας· ἂς ἀναβῶμεν εἰς τὴν οἰκίαν μου.

Ὁ φίλος μου ἦτον ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἵτινες ἔχουσι τὸν χαρακτῆρα ψυχρὸν καὶ σιωπηλὸν, καὶ οἱ ὁποῖοι, διατηροῦντες ἐπὶ πολὺ τὰς ἐντυπώσεις, τὰς ὑποθάλπουσι καὶ τὰς ἀναζωογονοῦσιν, οὕτως εἰπεῖν, προσκολλώμενοι μ' ἐπιμονὴν ἀδιάσειστον εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθήματά των.

Ἀφοῦ ἐκαθήσαμεν, καὶ ἠρχίσαμεν νὰ θερμαινώμεθα καὶ νὰ κολλῶμεν ἡδονικῶς τὰ χείλη μας εἰς τὰ χείλη τῶν ποτηρίων τῶν βαυαρίδων μας, διηγήσου με, τὸν εἶπον, Ἰωάννη μου, τὸν μῦθον τοῦ ἀριθμοῦ 23. Κατακαίομαι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὸν ἀκούσω.

Ὁ Ἰωάννης ἐγέλασεν.

— Ἂν περιμένῃς μῦθον, μὲ ἀπεκρίθη, θὰ εὑρεθῇς ἀπατημένος· διότι ἡ ἱστορία μου εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἀληθεςάτη, καὶ τὸ πολὺ πολὺ ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς ἰατρικήν τινα παρατήρησιν. Καθὼς ἠξεύρεις, ἔπασχα ἄλλοτε σφοδρὰν ἡμικρανίαν, ἡ ὁποία ἐνθυμεῖται ἐνίοτε καὶ σήμερον τὸν ταλαίπωρόν μου ἐγκέφαλον. Ὅταν ἔρχεται ἀδυσώπητος καὶ διακόπτῃ τὸν ὕπνον μου, ὅταν ἡ ταραχὴ τῆς νυκτὸς παραλύῃ τὸ ἄπειρον ἐκεῖνο πλῆθος τῶν λεπτῶν ἰνῶν τὰς ὁποίας ἡ ἰατρικὴ ὀνομάζει νεῦρα, ἐλλείψει ἄλλου ὀνόματος ἀκριβεστέρου, ἡ ζωὴ καταντᾷ ἀνυπόφορος

Πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐπέστρεφα ἀπὸ τὸ Λούγδουνον εἰς Παρισίους· ἀπηυδημένος, κεκοπιακὼς, ἐκοιμήθην εἰς Ἀβαλόνην, ὅθεν ἔμελλε νὰ ἀναχωρήσω περὶ τὴν 4. τῆς αὐγῆς εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Γαλλίας. Ὡραιοτέρα διασκέδασις δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὰ ταξείδια, δι' ἐκείνους οἵτινες ἀγαποῦν τὰς νέας καὶ ἀπροσδοκήτους συναντήσεις, τὴν ποικιλίαν τῶν ἀντικειμένων. Ἀλλὰ νὰ σηκωθῇ τις πρὸ τῆς αὐγῆς, ν' ἀφήσῃ τὴν ζέστην του διὰ νὰ ἐμβῇ εἰς παγωμένην ἅμαξαν, ν' ἀποτελειώσῃ τὴν νύκτα του ἐντὸς τῆς κυλιομένης ἐκείνης φυλακῆς, τοῦτο εἶναι κατ' ἐμὲ ἡ δεινοτέρα τῶν βασάνων εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται τὸ ἀνθρώπινον γένος. Χρειάζεται ἡρωϊσμός!

Ἐσηκώθην, ἐνδύθην γρήγορα, γρήγορα, ἐπλήρωσα τὸν ξενοδόχον, ἐπεριτύλιξα τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν λαιμόν μου μὲ διπλᾶ καὶ τριπλᾶ μανδύλια, καὶ ἐζάρωσα εἰς μίαν γωνίαν τῆς ἁμάξης, ἡ ὁποία μόνον ἐμὲ εἶχε κάτοικον. Ἡ μάστιξ ἐκρότησε, καὶ ἡ ἅμαξα ἀνεχώρησεν ὡς ἀστραπή. Ἂν καὶ εἶχα τοὺς πόδας ψυχροὺς, τὴν κεφαλὴν πάσχουσαν, τὸν στόμαχον βαρὺν, καὶ πρὸ πάντων ἀνατριχιάσματα νευρικὰ, ἐπροσπάθησα νὰ κοιμηθῶ. Μετὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας τὰ ἄλογα ἐστάθησαν, ἡ θυρὶς ἤνοιξε, « τί δυστυχία, εἶπα κατ' ἐμαυτόν! κάποιος θ' ἀναβῇ εἰς τὴν ἅμαξαν! » καὶ ἔστειλα πολλάκις μὲ τὸν νοῦν μου τὸν νεοελθόντα εἰς τὴν κατάραν τοῦ Ἄννα καὶ τοῦ Καϊάφα.

Πόδες ἐλαφροὶ ἐπάτησαν εἰς τὴν ἅμαξαν· ἡ θυρὶς ἐκλείσθη, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους ἐμάντευσα ὅτι ὁ νέος σύντροφός μου ἦτον κυρία. Ἡ ἔμφυτος μαλιστα ροπὴ τῶν εἰκοσιπέντε μου χρόνων μὲ εἴδοποίησεν, ὅτι γείτονα δὲν εἶχα οὔτε τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, οὔτε πρόσωπον δυσειδές. Ἡ ἰδέα μου αὐτὴ προῆλθεν, ἂν θέλῃς, ἀπὸ προφητείαν, ἀπὸ προαίσθημα, ἀπὸ μαγνητισμόν· ἀλλὰ χωρὶς νὰ προσδιορίσω τὸν βαθμὸν τῆς νεότητος, τῆς ὡραιότητος ἢ τῆς χάριτος τῆς συνοδοιπόρου μου, ἐπίστευσα ὅτι εἶχεν ὅλας αὐτὰς τὰς μαγευτικὰς ἀρετάς. Ἔγεινα λοιπὸν ζωηρότερος, διώρθωσα τὸ ἐπανωφόρεμά μου, ἀνεσήκωσα τὸν πῖλόν μου, καὶ ἐχαμήλωσα ὀλίγον τὸν τριπλοῦν προμαχῶνα τοῦ λαιμοῦ μου. Ὁ σιδηροῦς στέφανος τῆς ἡμικρανίας μου ἤρχισε νὰ χαλαρόνεται, καὶ χαρμόσυναί τινες ἰδέαι ἦλθαν νὰ συγκεράσωσι τὰς μελαγχολικὰς σκέψεις μου.

Βλέπω καὶ ἑτοιμάζεσαι νὰ μ' ἐρωτήσῃς ποίαν σχέσιν ἔχουν ὅλ' αὐτὰ μὲ τὸν ἀριθμὸν 23. Σὲ εἶπα πρὸ ὀλίγου ὅτι δὲν ἔχω νὰ σὲ διηγηθῶ τέρατα καὶ σημεῖα, ἀλλ' ἱστορίαν εὐτελῆ ἀποβλέπουσαν μόνον ἐμὲ, τῆς ὁποίας ὅμως τὰς λεπτομερείας χρεωστεῖς ν' ἀκούσῃς μὲ ὑπομονήν.

Τὸ σκότος ὑπεχώρει βαθμηδὸν εἰς τὸ φῶς, καὶ ἐν τοσούτῳ ἐγὼ ἔκαμνα χίλια συμπεράσματα περὶ τοῦ μυστηριώδους ὄντος τὸ ὁποῖον ἐκάθητο εἰς τὸ πλευρόν μου. Ὁμιλῶ σπανίως ἐφ' ἁμάξης, καὶ μάλιστα ἐφ' ἁμάξης δημοσίας· ἡ συνδιάλεξις, συντροφευομένη ἀπὸ τὴν αἰωνίαν μουσικὴν τῶν τροχῶν, ἀφανίζει καὶ τοὺς ῥωμαλεωτέρους πνεύμονας. Καὶ ὅμως, ἐψέλλισα ὀλίγας λέξεις ἐπ' ἐλπίδι ν' ἀκούσω τὴν λαλιὰν τῆς ξένης, καὶ νὰ ἐξάξω ἐνδείξεις τινὰς ἀπὸ τὸ σύμβολον τὸ ἀντιπροσωπεῦον τὴν ψυχὴν, δηλαδὴ τὴν φωνήν. Ἀγὼν μάταιος! Ἡ λακωνικότης τῶν ἀποκρίσεών της μὲ ἀπήλπιζε· τὸ στρυφνὸν καὶ ξηρὸν τῶν ἀπαντήσεών της δὲν ἔδιδε κἀμμίαν νύξιν εἰς νέαν ἐρώτησιν. Ἐνίοτε ἤκουα νὰ τρίζουν αἱ πτυχαὶ φορέματος μεταξωτοῦ διορθονόμεναι ἀναμφιβόλως ἀπὸ χεῖρα λευκὴν καὶ μαλακὴν, καὶ μ' ἐφαίνετο ὅτι ἐπρόκειτο νὰ κατασταθῇ ὀχυρότερος ὁ προμαχὼν ὅστις ἐπεριφρούρει τὴν γειτόνισσάν μου. Αἱ πλειότεραι λοιπὸν τῶν φράσεων δι' ὧν προοδοποιεῖται ἡ συνομιλία δὲν ἔφεραν κἀνὲν ἀποτέλεσμα. Ἡ ὡραία μου ἐφαίνετο ἀποφασισμένη νὰ μείνῃ σιωπηλὴ, ὅσον ἐγὼ ἤμην ἀνυπόμονος νὰ λάβω σχέσεις τινὰς μετ' αὐτῆς. Ἀπελπισθεὶς λοιπὸν ἐξανεζάρωσα εἰς τὴν γωνίαν μου, καὶ διὰ παρηγορίαν ἤρχισα προσπαθῶν νὰ καταπείσω ἐμαυτὸν, ὅτι ἦτον δυσειδὴς, γραῖα, πρόστυχος, ἀηδής. Ὅταν ἐξημέρωσεν ὀλίγον, ἴδα ὅτι ὁ διαχωρίζων ἡμᾶς φραγμὸς τοῦ μανδύου, τῆς ἐσθῆτος καὶ τοῦ κρηδέμνου της, ἦτον μὲν εὔθραυστος, ἀλλὰ σκοτεινὸς, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου δὲν ἔβλεπα τίποτε. Ἰδοὺ λοιπὸν ἐγὼ ἐνασχολούμενος καὶ πάλιν νὰ μαντεύω τὰ κατ' αὐτήν. Ἀπὸ τὰ φορέματά της, κἀνὲν δὲν εἶχε χρῶμα ἀνοικτόν· τὸ μαῦρον ἐπεκράτει, τὰ μεταξωτὰ καὶ τὰ κεντήματα ἦσαν ἄφθονα, καὶ ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἦτον οὔτ' ἔμπορος, οὔτε ὑπόπτου διαγωγῆς. Ἡ φωνή της, μὲ ὅλην τὴν βραχυλογίαν της, ἦτον μελῳδική, ὄχι μὲν λεπτὴ ὡς ἡ τῆς πρώτης ἡλικίας, ἀλλὰ βαρυτέρα καὶ μειλίχειος. Ἀπὸ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὰ κινήματά της, ἐφαίνετο ὅτι δὲν εἶχε δειλίαν παιδαριώδη, ἀλλὰ μάλιστα ἕξιν τινὰ τοῦ κόσμου συντροφευμένην μὲ σεμνότητα. Ἀλλὰ πρὸς τί ὅλαι αὐταί μου αἱ εἰκασίαι, ἐνῷ ἐκείνη ἐφύλαττεν ἄγρυπνος τὴν ἀκαταμάχητον θέσιν

της; Φαντάσου ἐν τοσούτῳ τὴν ἀνησίαν μου ἡ τόση της περίσκεψις προσέβαλε τὴν φιλαυτίαν μου· καὶ εὐθὺς ἐξήπλωσα ὑπερηφάνως τοὺς πόδας μου, ἐσταύρωσα μέ τινα ἀξιοπρέπειαν καὶ σχεδὸν μὲ καταφρόνησιν τὰς χεῖράς μου, καὶ ἔκλεισα τοὺς ὀφθαλμούς ὡς νὰ ἀπέθνησκα ἀπὸ ὕπνον.

Ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, ἐγὼ μὲν ἐσιώπων σιωπὴν βαθυτάτην, ἡ δὲ κυρία ἐκάθητο φυλακισμένη ἐντὸς τῶν μεταξωτῶν της. Ἀλλ' ὅταν ὁ ἥλιος ἔρριψε τὰς πρώτας ἀκτῖνάς του εἰς τὸ δεσμωτήριόν μας, ἔστρεψα, μὲ ὅλην μου τὴν φαινομένην ἀδιαφορίαν, τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν γειτόνισσάν μου. Ἴδα ὅτι τὰ ἐνδύματά της ἦσαν πλουσιώτατα, ἡ μηλωτή της λαμπρὰ, καὶ τὸ κρήδεμνόν της, τὸ ὁποῖον ἐφρόντιζε νὰ κατασχήσῃ πυκνότερον διὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ τὴν ἰδῶ, λεπτοτάτης κατασκευῆς. Ναὶ μὲν παρετήρησα δι' αὐτοῦ δύω χείλη ροδόχροα, καὶ τὴν φλόγα ὀφθαλμῶν μαύρων· ἀλλ' αὐταὶ ἦσαν αἱ μόναι πρωΐαί μου ἀνακαλύψεις. Ὅσῳ ἐπροχώρει ἡ ἡμέρα, τόσῳ ηὔξανεν ἡ ζέστη, καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς ἁμάξης κατήντα ἀνυπόφορος. Ἠναγκάσθη λοιπὸν ν' ἀραιώσῃ τὸ κρήδεμνον, καὶ μετ' ὀλίγον νὰ ἐκτείνῃ τὴν χεῖρά της διὰ νὰ ἀνοίξῃ τὸ παράθυρον. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, μετὰ ματαίας ἀναβολὰς, ἀπεμάκρυνεν ὅλα τὰ σκεπάσματα τοῦ προσώπου της, καὶ ἐφάνη εἰς τὰς ὄψεις μου ὅπως τὴν ἔπλασεν ὁ θεός. Τὸ πρόσωπόν της δὲν ἦτον οὔτε ἀνθηρώτατον, οὔτε ἐντελέστατον· αἱ παρειαί της ἦσαν ὠχραί, λεπτὴ καμπύλη κοκκινωπὴ ἐσχηματίζετο ὑποκάτω τῶν ὀφθαλμῶν της· τὸ χρῶμά της ἦτον λευκὸν, οἱ ὀφθαλμοί μεγάλοι καὶ ἴλαροί, εἰς δὲ τὸ θελκτικώτατον πρόσωπόν της ἐφαίνετο ζωγραφισμένη ἡ μελαγχολία τῆς ψυχῆς καὶ ἡ μελαγχολία τῶν φυσικῶν παθημάτων· ἀλλὰ καὶ αἱ ἐλλείψεις της ἦσαν ὡραῖαι· τὸ πλατύτατον μέτωπόν της ἐφανέρονε νοῦν ἔξοχον· αἱ ὀρρῦς της ἦσαν λεπτόταται, τὰ βλέφαρα παραδόξως μακρὰ, τὸ στόμα ἴσως ὀλίγον μεγάλον, ἀλλὰ περιφρουροῦν ὀδόντας λευκοτάτους καὶ ὅσον ἐνδέχεται εὐρύθμους.

Ἐδοκίμασες ποτέ σου, φίλε μου, τὴν ἐσωτερικὴν ἐκείνην ἔκστασιν, τὴν ὁποίαν προξενεῖ ἡ παρουσία ἀντικειμένου διεγείροντος συμπάθειαν, ἔκστασιν ὁμοιάζουσαν μὲ ἐπιφώνημα θαυμαστικὸν, Ὦ! ; Τοιοῦτόν τι ἔπαθα ὅταν ἰδα τὸ πρόσωπόν της ἀνοικτόν. Φαίνεται δὲ, ὅτι ἐννοήσασα τὸ ἐγκάρδιόν μου ἐπιφώνημα, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν, ἔβαλε μεταξὺ τῶν ὀπτικῶν μου ὀργάνων καὶ τῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου της τὸν τοῖχον τοῦ πετάσου της, καὶ ἐπροσποιεῖτο ὅτι παρετήρει τὴν ἐξοχήν. Ἡ ἀδημονία μου ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος. Ὁποία ὑπερβολὴ προφυλάξεως! ὁποία ὑποκρισία! δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ συμβιβάσῃ τὴν εὐγένειαν μὲ τὴν σεμνότητα; καὶ ὁ ὑπὲρ τὸ δέον αὐστηρὸς ἐκεῖνος φόβος, δὲν ἦτον σύμπτωμα ἀνατροφῆς ἀτελοῦς; Οὕτως ἡ φιλαυτία τῶν ἀνθρώπων κρίνει πάντοτε περὶ τῶν ἄλλων, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ὁποίαν ἔχει τοῦ νὰ φέρωνται πρὸς αὐτούς· ὁσάκις μᾶς περιποιοῦνται, μᾶς ὑπηρετοῦν, μᾶς κολακεύουν, εἶναι ἀξιόλογοι, λαμπροί, οὐράνιοι· ἀλλ' ἅμα μᾶς δυσαρεστήσουν εἰς τὸ παραμικρὸν, γίνονται παράλογοι, γελοῖοι, βδελυροί.

Ὅταν κατέβημεν εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν, ἔχασα ἀπ' ἔμπροσθέν μου τὴν κυρίαν, ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς μὲν μὲ εἶχε φανεῖ ὡραία, ἔπειτα δὲ ἀνυπόφορος· ἀνέβημεν ἐκ νέου εἰς τὸ ὄχημα, ὅπου εὑρήκαμεν καὶ νέους συντρόφους· μίαν ξανθὴν Γερμανίδα, πολλὰ ἔμπειρον, ὡς ἀπεδείχθη ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν της, εἰς τὸ κατασκευάζειν γλυκύσματα καὶ πλακούντια, καὶ ἕνα κύριον οὗ τινος ἡ προβεβηκυῖα ἡλικία δὲν κατώρθωσε νὰ μετριάσῃ τὴν πολυλογίαν. Ἐντὸς τριῶν λεπτῶν κατεμέτρησα τὸν γείτονά μου, καὶ προσποιηθεὶς καὶ πάλιν ὅτι ρογχάζω, τὸν ἀφῆκα νὰ συζητῇ φιλοσοφικῶς μὲ τὴν Γερμανίδα περὶ μέλητος καὶ ζαχάρεως. Ὁ γείτων μου ὅμως δὲν ἦτον δυσχερὴς τῆς αὐτῆς γνώμης μὲ ἐμέ· μ' ἐθεώρει κατάκτησίν του δικαιώματι συνοδοιπορικῷ· μόλις ἤνοιγα τὰ βλέφαρά μου, καὶ κατασκοπεύων τὴν στιγμὴν αὐτὴν, μὲ ἀπέτεινε τὸν λόγον μὲ φωνὴν τόσον ὀξεῖαν, καὶ μὲ τοσαύτην εὐγένειαν, ὥστε μὲ ἦτον ἀδύνατον νὰ μὴν ἀποκριθῶ. Ἐπροσπάθησα νὰ μιμηθῶ τὴν γειτόνισσάν μου, καὶ νὰ περιστείλω τὴν φλυαρίαν τοῦ ἀντιπάλου μου διὰ μονοσυλλάβων· δὲν τὸ κατώρθωσα ὅμως· οὔτε τὰ μονοσύλλαβά μου, οὔτε ἡ σιωπή μου, οὔτε ἡ ψυχρότης μου δὲν τὸν ἀφώπλιζαν· ἐπροχώρει ἀδιακόπως, ἐρωτῶν καὶ ἀποκρινόμενος, λαμβάνων νύξιν ἀπὸ ἓν ὄχι ἢ ἓν ναὶ, διὰ νὰ χύσῃ τοὺς θησαυροὺς τῆς ἐγκυκλίου σοφίας του· ὡμίλει ταυτοχρόνως περὶ ἱπποδρομείων καὶ περὶ ἐκλογῶν, περὶ ἀστρονομίας καὶ περὶ θεάτρου, περὶ χειρουργίας καὶ περὶ γαστρονομίας. Πολεμῶν τὰς ἰδέας τὰς ὁποίας δὲν εἶχα, ἐκθειάζων τὰ προτερήματα ὅσα ὑπέθετεν ὅτι ἔχω, στενοχωρῶν με παντοχόθεν, μὲ κατώρθωσε τέλος πάντων νὰ ἀνοίξω τὸ στόμα μου. Ὁποῖος θρίαμβος τῆς στρατηγικῆς ἱκανότητός του!

Ὁποία λαμπρὰ συζήτησις! Εἰς μάτην ἤθελα νὰ παρενείρω καὶ ἐγὼ μίαν λέξιν εἰς τὸν μονόλογόν του· ὁ φλύαρός μου, ἀλλάσσων μέτωπον μὲ ἀξιοστημείωτον ταχύτητα, μετέβαινεν ἀπὸ τὴν βουλὴν εἰς τὰ ὀστρύδια, καὶ ἀπὸ τὸ παστοκύδωνον εἰς τὸ καλειδοσκόπιον. Ἡ μαυροφόρος ὅμως γειτόνισσά μου ἔμενε πάντοτε σιωπηλὴ, ἀκίνητος καὶ συνεσταλμένη.

— Γωόντι, εἶπεν ὁ γείτων μου ἐν τῷ μέσῳ τῆς συνομιλίας, δὲν θὰ δυσηρεστεῖτο ὁ οὐρανίσκος μου ἂν τὸν ἐγλύκαινα ὀλίγον μὲ τὸ περίφημον γλυκὸν περὶ τοῦ ὁποίου μὲ ὡμίλησε πρὸ ὀλίγου ἡ κυρία, (ἐνόει τὴν Γερμανίδα) Θὰ εἶναι βεβαίως ἐξαίσιον, ἂν ἡ πρᾶξις της ὁμοιάζῃ τὴν θεωρίαν της.

Καὶ μ' ἔρριψε βλέμμα προκλητικὸν τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ὅτι ἔλεγεν· ἀποκρίσου με.

— Δὲν ἀμφιβάλλω, ἐπρόσθεσα μὲ ἦθος ψυχρὸν, ὅτι τὰ γλυκύσματα τῆς κυρίας εἶναι τωόντι ἐξαίσια· πλὴν διὰ νὰ τὰ κρίνω, δὲν ἠμπορῶ, κατὰ δυστυχίαν, νὰ μεταχειρισθῶ τὴν γεῦσίν μου. Καθὸ φιλάσθενος καὶ ἀδύνατος, εἶμαι καταδικασμένος νὰ φυλάττω αὐστηροτάτην δίαιταν, καὶ ἂν ποτε ἤθελα τὴν παραβῆ... ἀλλοίμονον τί δοκιμάζω.

Ἡ σιωπηλὴ κυρία συνέστειλε τὸ κρήδεμνόν της, ἔστρεψεν ὀλίγον τὴν κεφαλὴν, καὶ οἱ ὀφθαλμοί της ἀπήντησαν κατὰ πρώτην φορὰν τοὺς ἐδικούς μου.

— Φιλάσθενος! ἐπανέλαβεν ὁ γείτων μου! εἰς τὴν ἡλικίαν σας!! οἱ νέοι εἶναι ἀπὸ σίδηρον.

— Ἀπατᾶσθε, κύριε, ἀπεκρίθην· νέος ἢ γέρων, πάσχω πολύ. Οἱ ἰατροὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ μὲ βοηθήσουν, καὶ οἱ φίλοι μου μὲ περιγελοῦν.

Οἱ μαῦροι ὀφθαλμοὶ τῆς σιωπηλῆς κυρίας μ' ἐφάνησαν ἐξηγοῦντες συμπάθειάν τινα πρὸς ἐμέ.

— Εἶσθε στηθικός;... Εἶναι ὅμως ἀδύνατον. Ἔχετε ὤμους φαρδεῖς... *γερὸν κουφάρι*, ὡς λέγουν· τί πάσχετε;

— Τοῦτο ἴσα ἴσα δὲν ἠξεύρω· ἔχω ἡμικρανίας φρικτὰς, συμπτώματα δυσπεψίας, καὶ τὸ σημαντικώτερον ἀδυναμίαν νεύρων τὴν ὁποίαν κανεὶς δὲν πιστεύει, ἤτις ὅμως μὲ καταστέλνει δυστυχέστατον.

— Φαντασία! εἶπεν ὁ κύριος.

— Φαντασία! ἐπανέλαβεν ἡ σιωπηλή μου γειτόνισσα μὲ τόνον ἀγανακτήσεως, ἀτενίσασα τὸν ἀντιπαλόν μου, ὅστις ἐπροσπάθει ὁλονὲν νὰ μ' ἀποδείξῃ ὅτι, κάθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς, δὲν ἔπασχα

— Νὰ μὲ εἰπῆς, ἐπανέλαβεν ὁ γλωσσοκόπος, ὅτι πάσχεις καταρρόην... μάλιστα· πάσχω καὶ ἐγὼ ὁσάκις φυσᾷ βορρέας· ποδαλγίαν... ὁμοίως πάσχω καὶ ἐγὼ φθίσιν... τὸ ἐννοῶ· ἀπὸ αὐτὴν ἀπέθανε καὶ ἡ σύζυγός μου· ἀλλὰ νευρικὰ, ἡμικρανίας!... Ὑποχόνδριον, φίλε μου!... φαντασία.

— Λοιπὸν, εἶπεν ἡ μαυροφόρος μειδιῶσα καὶ ἐντόνως, λυποῦμαι ἐξ ὅλης μου καρδίας τοὺς πάσχοντας τὴν κατὰ φαντασίαν αὐτὴν ἀσθένειαν. Εἶναι πολὺς καιρὸς ἀφοῦ πάσχετε, κύριε; μὲ ἠρώτησεν.

Ἐπροσπάθησα ν' ἀποκριθῶ εἰς τὴν ἐρώτησίν της μὲ ἀρκετὴν ἀκρίβειαν, καὶ παρετήρησα ὅτι, καθόσον ἐπερίγραφα τὰ συμπτώματά μου ἡδύνανεν ἡ περιέργειά της. Αἱ ἀποκρίσεις διεδέχοντο ἀμέσως τὰς ἐρωτήσεις, καὶ αὐτὴ ἐπαναλάμβανε συνεχῶς· « τὰ ἴδια πάσχω καὶ ἐγώ! καὶ κατὰ δυστυχίαν γνωρίζω ἐκ πείρας ὅλα τὰ ἄθλια ἐπακόλουθα Ποτὲ μὲν αἰσθάνομαι ἀνησυχίαν σφοδρὰν ὁμοιάζουσαν μὲ ἀνησυχίαν ἠθικὴν, ποτὲ δὲ χαύνωσιν ἀπερίγραπτον, βοὴν εἰς τὰ αὐτία ὁμοίαν με συμφωνίαν μουσικῆς Περσικῆς, ἀηδίαν φαγητῶν, καύσιμον τῶν ὀφθαλμῶν... Δὲν αἰσθάνεσθε καὶ σεῖς τὰ αὐτά;»

— Ἀπαράλλακτα, κυρία μου, καὶ πρὸς τούτοις βάρος τοῦ στομάχου, καὶ πόνον ὀξὺν ὑπὸ τοὺς πόδας.

— Κ' ἐγὼ ὁμοίως!

— Τόσον ὥστε ἀναγκάζομαι νὰ φορῶ ὑποδήματα γίγαντος, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἠμπορεῖ νὰ κατοικήσῃ ὁλόκληρος οἰκογένεια.

— Περίεργον πόσον ὁμοιάζουσι τὰ παθήματά μας! ἀπεκρίθη μειδιῶσα καὶ διὰ νὰ μὲ τὸ ἀποδείξῃ, ἀνεσήκωσε μικρότατον ποδάριον περιτυλιγμένον μ' ἐμ-

Μουσικοὶ Πέρσαι.

βάδα παγετίαν, τὴν ὁποίαν ἔβαλλε καὶ ἐξέβαλλε μὲ πολλὴν εὐκολίαν. Βλέπετε πόσον εἶναι μεγάλη!

Καὶ ἡ μεγάλη ἐκείνη ἐμβὰς μόλις ἀπετέλει τὸ ἕκτον τῶν ἐδικῶν μου ὑποδημάτων! Ἐντραπεὶς τότε διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν, τὰ ἐχωσα ὑποκάτω τοῦ ἀντικρυνοῦ μου καθίσματος.

— Ἀναμφιβόλως, ἐξηκολούθησε, θὰ φορῆτε ὡς κ' ἐγὼ μαλλίνας καλτσας ἐπάνω τῶν ὑποδημάτων, διὰ νὰ τὰς κρύψω, βάλλω ἄλλας μεταξωτάς.

Καὶ τὰ βλέμματά μου ἔπεσαν τότε ἐπάνω ποδὸς, ὁ ὁποῖος, ὄχι μόνον δὲν ἐφαίνετο ὅτι ἐπεριτυλίσσετο μὲ καλτσας μαλλίνας, ἀλλ' ὡμοίαζε τορευτός. Κύριοι φιλόσοφοι τῶν πανεπιστημίων, ἐξηγήσατέ με, παρακαλῶ, τὰς ἀνθρωπίνους συμπαθείας. Ἡ συμπάθειά τῆς ἕως πρὸ ὀλίγου ἀφώνου κυρίας ἐγεννήθη ἐν χαρᾷ, καὶ ἐγεννήθη ἐξ αἰτίας τῆς ἡμικρανίας, τῶν νευρικῶν, τῶν μαλλίνων καλτσῶν. καὶ τῶν χονδροειδῶν ὑποδημάτων! Μόλις ἀπὸ ὀλίγων λεπτῶν ἐχρονολογεῖτο ἡ γνωριμία μας, καὶ ἐν τοσούτῳ συνδιελεγόμεθα ὡς ἀρχαιότατοι φίλοι. Ἡ σύμπτωσις τῶν παθημάτων μας ἐφαίνετο ὅτι ἠλάττονε τοὺς πόνους μας, ἂν πρέπει μάλιστα νὰ κρίνω ἀπὸ τὴν προσοχὴν μὲ τὴν ὁποίαν ἤκουεν ἡ νέα φίλη μου τὴν λεπτομέρειαν τῶν κεφαλαλγιῶν καὶ νευραλγιῶν μου.

ἀρελὴς ἐνθουσιασμός της μ' ἐκαμνε νὰ μειδιῶ. Πῶς ἡ οἰκειότης μας ἐπηύξανεν ἡλονέν! Πῶς ἡ ὁμοιότης τῶν συμπτωμάτων ἔσφιγγε τὴν ἄλυσιν ἥτις ἤρχισε πρὸ ὀλίγου νὰ μᾶς συνδέῃ! ὁποίας ὡραίας συμβουλὰς ἔδιδεν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον διὰ νὰ προφυλάττεται, καὶ νὰ κατορθώσῃ νὰ πάσχῃ ὀλιγώτερον! Δὲν εἶμαι τόσῳ μωρὸς ὥστε νὰ ἔχω τὴν ἀξίωσιν ὅτι τὰ προτερήματά μου ἐξῆψαν τὸ πάθος της· ἐξ ἐναντίας πιστεύω, ὅτι ἐρωτεύθη τὴν φιλάσθενον κρᾶσίν μου.

Μετ' ὀλίγον ἀνεχώρησαν οἱ ἄλλοι δύω συνοδοιπόροι μας. Βυθισμένοι εἰς συζητήσεις ἰατρικὰς, διετρέξαμεν τὸ σταδιον τοῦτο καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, εἰς βαθμὸν ὥστε, βαρυνθεὶς τὴν νοσολογικὴν μονοτονίαν τοῦ διαλόγου μας, μετέβην ἀπὸ τὴν νευρικὴν κατάστασιν εἰς τὸν μαγνητισμὸν, καὶ ἀπὸ τὸν μαγνητισμὸν εἰς τὸ φαινόμενον τῆς εὐαισθησίας· ἀπ' αὐτὸ δὲ προχωρήσας εἰς τὴν θεωρίαν τῶν παθῶν, ἤνοιξα δρόμον πολὺ τερπνότερον. Αἱ μεταβάσεις αὐταὶ ἔγειναν ἀνεπαισθητως· ἀπὸ τὸ κεφάλαιον τῶν παθῶν ἤλθομεν εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν τεχνῶν, καὶ ἐπειδὴ ἡ συνοδοιπόρος μου ἦτον ἐγκρατεστάτη τῆς μουσικῆς, ἐσυζητήσαμεν ὅλας τὰς περὶ αὐτῆς γερμανικὰς θεωρίας, καὶ ἠκούσαμεν μὲ τόσην προσοχὴν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀμοιβαίων ἰδεῶν, ὥστε ὁ εἷς ἐφαίνετο καταγοητευμένος ἀπὸ τὸν ἄλλον· ὅταν λέγωμεν *ἡμεῖς*, ἡ ἐλπὶς εἶναι μεγαλητέρα· ὅταν λέγωμεν πληθυντικῶς, *πάσχομεν*, αἱ καρδίαι μας προσεγγίζονται πολὺ πλειότερον ἀφ' ὅσον ὑποθέτομεν. Γελᾷς, φίλε μου, διὰ τὸν γεννηθέντα τοῦτον ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ἔρωτα· ἀλλ' αἱ περιστάσεις ἐξ ὧν ἐπήγασεν ἡ συμπάθειά μας δὲν σὲ φαίνονται φύσεως παραδόξου καὶ ἰδιαιτέρας; ὅσῳ πλέον ὡμίλει, τόσῳ τὴν εὕρισκα θαυμασίαν. Ὁποῖον ἦθος γλυκύ! Ὁποία χάρις φυσικὴ καὶ ἀνεπιτήδευτος! Ποτὲ δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ ἐμάγευσε γυνὴ, ὅσον αὐτὴ, τὴν καρδίαν μου. Κατεγινόμην εἰς τὸ νὰ μαντεύσω ἂν ἦτον ὕπανδρος ἢ ὄχι, καὶ ἐπροσπάθουν νὰ ἐξάξω ἀπὸ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν συμπεριφοράν της τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας μου.

Ἡ συνομιλία μας ἐξηκολούθει γλυκυτέρα, οἰκειοτέρα, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια τοῦ καθήκοντος. Τὰ ἀντικείμενά της δὲν ἦσαν πλέον ἰατρικὰ ἢ θεραπευτικὰ, ἀλλ' ἀπέβλεπον τὴν δύναμιν τῶν παθῶν, τὴν ἀκαταμάχητον ἐπιῤῥοήν των, τὸν ἀξιοθαύμαστον δεσμὸν τῶν συμπαθειῶν, καὶ τὴν σπανιότητα εἰλικρινοῦς ἀγάπης. Ὅταν ἡ συνομιλία προχωρῇ εἰς τοιαύτας συζητήσεις, ὁ νοῦς τρέχει μὲ ταχύτητα ἐπικίνδυνον· εἶδος μέθης γλυκείας κυριεύει τὴν φαντασίαν καὶ τὴν ψυχήν· ὅλα τὰ ἀντικείμενα περιτριγυρίζονται ἀπὸ ἀτμοσφαῖραν μαγευτικὴν, καὶ τότε, ἐγκαταλιμπάνοντες ἀνεπαισθήτως τὸν κόσμον τοῦτον, πετῶμεν εἰς σφαῖραν ἰδανικὴν, ὅπου ὁ νοῦς σιωπᾷ, ὅπου ἡ φρόνησις ἐξατμίζεται, ὅπου βασιλεύει ἡ καρδία, καὶ ὑποτασσόμεθα ἀκουσίως ἀλλ' ἐξ ὁλοκλήρου εἰς αἴσθημα ἀκαταδάμαστον. Διετέλει ἄρα τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ αὐτὴ ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐπιῤῥοήν, καὶ ἡ τρέμουσα φωνή της, κατασταθεῖσα, πλέον ἀδύνατος, καὶ αἱ φράσεις της, πλέον ἀόριστοι καὶ πλέον ἐρασμίαι, δὲν μ' ἔδιδαν τὸ δικαίωμα νὰ πιστεύσω ὅτι ὑπὸ τὴν φυσικήν της συστολὴν ἐκρύπτετο ὅ,τι ἐπεθύμουν;

— Μὲ κολακεύετε, κύριε, παραπολὺ, εἶπε διορθώσασα τὸν βόαν της, ὅστις δὲν εἶχε κἀμμίαν ἀνάγκην διορθώσεως. Λησμονεῖτε ὅτι εἶμαι γραῖα;

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ μὴν ὁμολογήσω, κυρία μου, ὅτι πρὸ ὀλίγου εἴχετε κατακτήσει τὸν νοῦν μου, καὶ ὅτι μετ' ὀλίγον ὁλόκληρος ἡ καρδία μου ἔσπευσε νὰ τὸν παρακολουθήσῃ.

Μ' ἐφάνη τότε ὅτι εἰς τὰς παρειάς της ἀνέβη ἐρύθημα, ὅτι εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της ἔλαμψεν ἔκφρασις ἱλαρότητος, δειλίας καὶ συμπαθείας, καὶ ἐξηκολούθουν, φίλε μου, νὰ διαχέω εἰς τοὺς κόλπους της τὰ πύρινα αἰσθήματά μου, ὅταν ἐρθάσαμεν εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Μαγδαληνῆς. Μὲ ὅλην τὴν φυσικὴν ψυχρότητα τοῦ χαρακτῆρός μου, ὁ ἔρως μὲ εἶχε κατακυριεύσει· μόλις μικρόν τι λείψανον φρονήσεως μ' ἐνθύμιζεν ἐνίοτε ὅτι δὲν εἶχε παρέλθει οὔτε μία ἡμέρα ἀφότου ἐγνώρισα τὴν κυρίαν ἐκείνην. Τὴν ἐβοήθησα νὰ καταβῇ τῆς ἁμάξης, καὶ τὴν παρεκάλεσα νὰ μὲ εἰπῇ τὸ ὄνομα καὶ τὴν κατοικίαν της.

— Τί τρέλα! μὲ ἀπεκρίθη δὲν ἔχει τὸν τόπον της ἡ ἐρώτησίς σας. Ἐὰν εἶναι ἀληθὲς, ὅπως τὸ ὑποπτεύομαι, ὅτι εἰλκύσατε τὴν συμπάθειάν μου . . . εἶναι τόσον ἄτοπον . . . Αἱ γυναῖκες τῆς ἡλικίας μου πρέπει νὰ εἶναι φρόνιμαι, καὶ νὰ γνωρίζουν πρὸ πάντων τὰ καθήκοντά των. Λησμονήσατε τὸ ὄνειρον· ἰδοὺ ἐφθάσαμεν καὶ οἱ δύω εἰς τὸ τέλος τοῦ ταξειδίου μας. Καὶ ἔτεινε πρὸς ἐμὲ τὴν χεῖρά της μὲ ἦθος μελαγχολικὸν καὶ ἐράσμιον.

Ἐγὼ δὲ ἔσπευσα νὰ θέσω ἐπ' αὐτῆς τὰ φλογισμένα χείλη μου, καὶ μ' ἐφάνη ὅτι δάκρυα ἐκυκλοφόρουν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της.

— Φροντίσατε περὶ τῆς ὑγείας σας, ἐπρόσθεσε με διῶσα, καὶ μὴ λησμονήσετε τὴν ἀρχαίαν φιλίαν μας, τὴν γεννηθεῖσαν καὶ αὐξήσασαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ.

Μικρὸν ὄχημα ἐπλησίασε, καὶ ὁ πρόθυμος ἡνίοχος μετέφερεν εἰς αὐτὸ τὰ ἔπιπλα τῆς ξένης. Ἐγὼ δὲ, λαβὼν μὲ τρέμουσαν χεῖρα τὴν ἐδικήν της, τὴν ἐβοήθησα νὰ ἀναβῇ.

— Δὲν θὰ μάθω τοὐλάχιστον ποῦ κατοικεῖτε; Τὴν εἶπα μὲ τόνον φωνῆς παρακλητικόν.

Ἡ θυρὶς τοῦ ὀχήματος ἐκλείσθη ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ.

— Εἶναι ὅλως διόλου ἄτοπον, μὲ ἀπεκρίθη διστάζουσα.

— Ὦ! κυρία μου, σᾶς καθικετεύω· μὴ μὲ ἀρνηθῆτε αὐτὴν τὴν χάριν. Ὁ ἡνίοχος εἶν' ἕτοιμος, καὶ θὰ σᾶς χάσω διὰ παντός.

Αὐτὴ δὲ τείνασα ἐκ νέου πρὸς ἐμὲ τὴν λευκὴν καὶ παχυλὴν χεῖρά της, μὲ εἶπεν·

— Ἔστω! εἶναι ἄτοπον τὸ αἰσθάνομαι . . . ἐπειδὴ ὅμως ἐπιμένετε . . . « *ἀριθμὸς* 23 . . . »

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἡνίοχος ἐμάστισεν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ τὰ ἄλογα, δὲν ἐδυνήθην ν' ἀκούσω τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἀποκρίσεως. Δὲν δύναμαι νὰ σὲ περιγράψω μὲ πόσην σπουδὴν καὶ μὲ πόσην ἐπιμονὴν ἔτρεξα κατόπιν της διὰ τῶν ἁμαξῶν, καὶ τῶν δίφρων, καὶ τῶν ἐμπό-

ρων, καὶ τῶν διαβατῶν, οἵτινες ἐβλασφήμουν τὴν ἀδιακρισίαν μου. Ἀπώθησα ἀξιωματικόν τινα καὶ τὸν ἔρριψα κατὰ γῆς· αὐτὸς δὲ μ' ἐπροκάλεσεν εἰς μονομαχίαν, ἥτις ἔγεινε τὴν δευτέραν ἡμέραν χωρὶς αἷμα τοχυσίαν· τὸ ἐμπόδιον τοῦτο δὲν μ' ἐσυγχώρησε νὰ ἐξακολουθήσω τὸν δρόμον μου, καὶ μ' ἐφάνη ὅτι ἴδα χεῖρα σείουσαν μακρόθεν λευκὸν μανδύλιον. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον ἴχνος τοῦ προσκαίρου ἐκείνου δεσμοῦ· διότι ποτὲ πλέον δὲν ἀπήντησα τὴν συνοδοιπόρον μου. Ἔκτοτε, βλασφημῶ ἀενάως τὴν γαλλικὴν συνήθειαν, κατὰ τὴν ὁποίαν πρῶτον λέγεται ὁ ἀριθμὸς τῆς οἰκίας καὶ ἔπειτα τὸ ὄνομα τοῦ δρόμου· θεωρῶ τὸν ἀριθμὸν 23. ἱερὸν, καὶ τὸν ἔχω ὡς φυλακτήριόν μου. Ἂς ἤξευρες πόσων οἰκιῶν πύλας ἔκρουσα διότι εἶχαν τὸν ἀριθμὸν τοῦτον.

Ἰδοὺ, ἀγαπητέ μου, ἡ αἰτία τοῦ εἰκοστοτριταίου πυρετοῦ μου, ὡς τὸν ὠνόμασες· ὁ καιρὸς δὲν ἐξησθένησε διόλου τὸ αἴσθημά μου χωρὶς δὲ νὰ λησμονήσω ὅτι τρέχω, ὡς ἄλλος Ἰξίων, κατόπιν καπνοῦ, τρέχω ἐν τοσούτῳ ὁλονὲν κατόπιν τοῦ ἀριθμοῦ 23, τρεφόμενος ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ εὕρω τὸν ποθούμενον· καὶ ἂν ποτε ἡ τύχη μὲ βοηθήσῃ, δὲν θέλω βραδύνει νὰ γνωστοποιήσω τὸ πρᾶγμα εἰς τὰς περιέργους ἀναγνωστρίας τῆς Πανδώρας. Ν. Δ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΚΑΛΙΦΟΡΝΙΑ. Ὁ κόρος ἐπιφέρει πάντοτε ἀηδίαν· τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἶναι ἀρχαιότατον, καὶ στηρίζεται εἰς αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου τὴν φύσιν. Καὶ ὅμως ἀμφιβάλλομεν ἐὰν ὁ κόρος τοῦ χρυσοῦ ἐπέφερέ ποτε τὸ ἀποτέλεσμα ἐκεῖνο. Ἂν πρέπει τοὐλάχιστον νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν γινομένων εἰς Καλιφορνίαν, ἀναγκαζόμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι καὶ ἐκεῖ, ὡς καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη, συναμιλλῶνται ν' ἀποδείξωσι ψευδὲς τὸ ἀξίωμα.

Κατὰ τὰς νεωτέρας εἰδήσεις, ὁ πυρετὸς τῆς χρυσομανίας ἐξακολουθεῖ νὰ φλογίζῃ ἀδιακόπως τοὺς πάσχοντας· οἱ σφυγμοὶ εἶναι καὶ πλήρεις καὶ δυνατοί, ἡ γλῶσσα ξηρὰ καὶ περιπόρφυρος, ἡ δὲ δίψα μεγίστη καὶ ἀκατάσχετος. Ἐσχάτως μόλις παρετηρήθησαν παρά τισι συμπτώματά τινα ὑφέσεως, προαναγγέλλοντα ὅμως, κατὰ τοὺς δοκιμωτέρους τῶν ἰατρῶν, ὄχι θεραπείαν τῆς νόσου, ἀλλ' ἁπλῆν μεταβολὴν τοῦ τύπου αὐτῆς. Τῶν ἀσθενῶν τινες ἐπεχείρησαν, διὰ ν' ἀπολαύσωσι πλειότερα ἀφ' ὅσα κερδαίνουσι χρυσορυχοῦντες, νὰ ἐκδώσωσιν ἐφημερίδας. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ ὑπέρογκον τῶν ἀντιμισθιῶν· ἐξ αὐτῶν δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ πόσον πλουσίως ἀνταμείβεται ὁ δημοσιογραφικὸς ζῆλος τῶν ἐργολάβων. Ἰδοὺ αἱ δαπάναι μιᾶς μόνης ἐφημερίδος μεταξὺ τῶν πολλῶν αἵτινες ἐκδίδονται ἀγγλιστὶ, γαλλιστὶ καὶ γερμανιστί.

2. Συντάκται ἀνὰ δραχ.	36,000	κατ' ἔτος.
1. Ἐπιστάτης. »	30,000	»
18. Στοιχειοθέται ἀνὰ »	24,000	»
1. Ἐπὶ τῶν καταστίχων	22,400	»
1. Συντάκ. εἰδήσεων	22,400	»
1. Ὁμοιος τῶν θαλασσ. ὑποθέσεων.	36,000	»

Ἤτοι, ἐπέκεινα τῶν 600,000 δραχμῶν!

Ἡ σπάνις τῶν τροφίμων ἐξακολουθεῖ· ἀλλ' ἄλλη σπάνις, πολὺ δεινοτέρα, πολὺ ἀλγεινοτέρα, μαστίζει τὴν χρυσῆν ἐκείνην χώραν! σπάνις . . . γυναικῶν! Ἐσχάτως ἔφθασαν ἐκεῖ περὶ τὰς 1558, καὶ, κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις, φαίνεται ὅτι τὰς ὑπεδέχθησαν οἱ Καλιφορνεῖς μὲ πλειοτέραν προθυμίαν, ἀφ' ὅσην ἐδείκνυον ἄλλοτε οἱ βουλιμιῶντες πρόμαχοι τοῦ Μεσολογγίου, δεχόμενοι τὰς ζωοτροφίας, τὰς ὁποίας ἐπεδαψίλευεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη καὶ ἡ γενναιότης τοῦ φιλελευθέρου λαοῦ τῆς Ζακύνθου.

Ἡ ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ. Ἰδοὺ πῶς πανηγυρίζεται εἰς Κορογκόνην, πόλιν τῆς Μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου.

Γίνεται λιτανεία, καθ' ἣν περιφέρεται εἰς τὰς κυριωτέρας πλατείας καὶ ὁδοὺς τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀποστόλου. Μετὰ δὲ τὴν περιήγησιν ταύτην, ἐνῷ πρόκειται νὰ εἰσβιβασθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οἱ κάτοικοι τῶν ἐνοριῶν, ἱστάμενοι εἰς δύω σειρὰς κατὰ γραμμὴν, ῥίπτουσι κατ' αὐτοῦ πέτρας ὡς βροχήν. Ἐὰν ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων εἰσέλθῃ εἰς τὸν ναὸν ἔχων σώαν τὴν κεφαλὴν, ἡ σωτηρία της θεωρεῖται ὡς οἰωνὸς κάκιστος, προμηνύει σιτοδείαν, κτηνῶν θάνατον, καὶ ἄλλα τοιαῦτα δυστυχήματα. Ἐὰν ὅμως ἀποκεφαλισθῇ, (καὶ ἡ περίστασις αὕτη δὲν εἶναι σπανία μετὰ τόσον λιθοβολισμὸν), ὁ οἰωνὸς εἶναι ἄριστος· ἀλλ' ἐὰν, κατὰ θείαν οἰκονομίαν ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς του οἱ ἰχθῦς τοὺς ὁποίους κρατεῖ, (ἐψητοὺς ἢ ὄχι, δὲν μᾶς τὸ λέγει ἡ ἱστορία), τότε δὴ τότε ἀγάλλεται καὶ σκιρτᾷ τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα, πιστεῦον ὅτι τὸ ἔτος θέλει εἶσθαι εὐτυχὲς, καὶ καρποφόρον, καὶ καταθύμιον εἰς πάντα.

Μετὰ τὴν καρατομίαν, συγκροτεῖται μάχη ἐκ τοῦ συστάδην μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν δύω ἐνοριῶν τῆς πόλεως, κατὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ τραυματίζονται ἑκατέρωθεν. Οἱ δὲ νικηταὶ, λαμβάνοντες ἐν θριάμβῳ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἁγίου, θέτουσιν αὐτὴν ἐπὶ μακρᾶς δοκοῦ, ἔχοντες ἀκλόνητον τὴν πεποίθησιν ὅτι θέλει διαφυλάξει τὴν ἐνορίαν των ἀπὸ παντὸς ἀνιαροῦ συμβάματος.

Ἐφημερίδός τις, θελήσας νὰ καταργήσῃ τὴν ἀσεβῆ ταύτην τελετὴν, παρήγγειλε τὸν ἀγαλματοποιὸν νὰ μὴ ἑτοιμάσῃ τὴν νέαν κεφαλὴν κατὰ τὴν προσεχῆ ἑορτὴν, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι, ἐὰν τὸ ἔτος ἐκεῖνο παρήρχετο χωρὶς νὰ χυθῇ τὸ αἷμα τοῦ Ἀποστόλου, ἤθελε παύσει ἡ γελοία ἐκείνη συνήθεια· ἀλλὰ, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, εἰδοποιήθη τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς ὅτι ἡ λιτανεία ἔμελλε νὰ τελεσθῇ, καὶ ὅτι εἶχον ἐνδύσει μὲ τὰ ἄμφια τοῦ ἁγίου Πέτρου τὸ ἄγαλμα τῆς Θεοτόκου, ἔχον πολλὴν ὁμοιότητα μὲ τὸ τοῦ Ἀποστόλου, ἂν καὶ στερούμενον γενειάδος. Καὶ ἡ μὲν λιτανεία ἐγένετο κατὰ τὴν τάξιν· κατὰ δυστυχίαν ὅμως τῶν Κορογκονίων, ὁ θηλυκὸς Ἀπόστολος εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν φέρων τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν ὤμων. Ἔκτοτε τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἐπωνομάσθη, *ἡ Παναγία τῶν θαυμάτων*.

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

Ο ΑΥΘΕΝΤΗΣ ΤΟΥ ΜΩΡΕΩΣ.

Διήγημα ὑπὸ Α. Ρ. Ρ.

Ἴδε φυλλ. 8ον.

ΚΕΦ. Ζ.

Ἡ αὐγὴ ἤρχιζε νὰ διαγελᾷ, ὅταν ὁ Ῥαιμόνδος ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Λακεδαίμονα· μετὰ δύο δὲ ὡρῶν πορείαν ἀπήντησε προπορευόμενον αὐτοῦ ποιμένα, ὅστις τῷ ἐρίλησε τὴν δεξιὰν εὐλαβῶς. Ὁ Ῥαιμόνδος, ἀναγνωρίσας τὸν Νόννον, τὸν εὐλόγησε μὲ τὴν χεῖρα, καὶ ἐτράπη πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐνῷ ἐκεῖνος ἐτρέπετο πρὸς τ' ἀριστερά. Μετὰ μίαν ὥραν ἀκόμη, φθὰς εἰς τὸ πρῶτον χωρίον, ἐμίσθωσεν ἵππον, ἐφ' οὗ ἀφίχθη εἰς Ποντικὸν ὀλίγας ὥρας πρὸ τοῦ Νόννου, ὅστις καὶ αὐτὸς ἵππευσεν ἅμα ἐμακρύνθη ὅσον ἔπρεπε τῆς Λακεδαίμονος.

Ὁ διάπλους των, τοῦ Νόννου ὡς ναυλωτοῦ, τοῦ δὲ Ῥαιμόνδου ὡς ναύτου, ἀπὸ Πελοποννήσου εἰς Σικελίαν καὶ ἀπὸ Σικελίας εἰς Γαλλίαν, ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος ἀκόμη καὶ ταχύτερος ἀπὸ τὴν πρώτην δδοιπορίαν των. Ἅμα δὲ ἀφίχθησαν εἰς Μασσαλίαν, ὁ πλοίαρχος διένειμε τὸν μισθὸν εἰς τοὺς ναύτας. Ἀλλ' ὁ Ῥαιμόνδος ἀπῄτησε τὸ διπλάσιον. Ὁ πλοίαρχος ἀντέστη, ὁ Ῥαιμόνδος ὡμίλησεν αὐθαδῶς, ὁ πλοίαρχος ὠργίσθη καὶ τὸν ἐδίωξεν. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα ὁ Ῥαιμόνδος ἔφθασεν εἰς Σαμπλίτην διὰ τῆς δδοῦ τῆς ἀγούσης ἐκ Παρισίων.

Ὅταν δὲ μετά τινας στιγμὰς παρουσιάσθη εἰς τὸν Ῥοβέρτον Σαμπλίτην, ἦτον ὠχρὸς ὡς νεκρὸς, καὶ οἱ πόδες του ἔτρεμον.

— Ὁ Ῥαιμόνδος! εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος, συστέλλων

ἐλαφρῶς τὰς ὀφρῦς. Μὰ τὸν ἅγιον Διονύσιον, μέγα θαῦμα! Διεσκέδαζες, φαίνεται, εἰς τὰ Παρίσια, φίλε. Εἶχον νομίσει ὅτι ἔλαβες ὑπηρεσίαν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Γαλλίας, ἢ ὅτι ἀπῆλθες εἰς σκηνὰς δικαίων.

— Τοῦτο, Ὑψηλότατε, ἐπλησίασε καὶ νὰ γίνῃ, εἶπεν ὁ Ῥαιμόνδος μὲ φωνὴν τρέμουσαν. Οἱ δίκαιοι ἐκινδύνευσαν νὰ μὲ δεχθῶσιν ἀνάξιόν των συναδελφόν.

— Πῶς τοῦτο! ἠσθένησας; ἠρώτησεν ὁ Ῥοβέρτος.

— Ἔχω ἀνάγκην νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ; Ὑψηλότατε, Ἐνόμιζον ὅτι ἀντ' ἐμοῦ ὡμίλουν τὰ κλονούμενα μέλη μου καὶ αἱ πελιδναὶ παρειαί μου.

— Τῷ ὄντι, αἱ παρειαί σου . . . ὢ τὸν ταλαίπωρον! Εἶσαι λευκὸς ὡς κήρινος Λάζαρος. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμιζον ὅτι φορεῖς ψιμμύθιον.

— Ναί! τὸ ψιμμύθιον τοῦ θανάτου, εἶπε μὲ γοερὰν φωνὴν ὁ Ῥαιμόνδος. Ὦ! τὰ ἐπάρατα Παρίσια! Ἀπὸ τὸν βόρβορον τῶν ὁδῶν καὶ τὰ τέλματα τοῦ Σηκουάνου τῶν ἀνέπνευσα τὴν λοιμικὴν, ἥτις ὀλίγον ἔλειψε νὰ μὲ θερίσῃ εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας μου. Ἐπιτρέψατέ μοι, Ὑψηλότατε, νὰ καθήσω, διότι οἱ πόδες μου τρέμουν ὡς κάλαμοι.

— Κάθησε, κάθησε, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος, δεικνύων αὐτῷ καθέδραν. Τὸ βλέπω, εἶσαι πολὺ ἀδύνατος. Ἀλλ' ἐξήγησόν μοι τοῦτο. Ὅταν ἤρχισα ν' ἀνυπομονῶ διὰ τὴν ἀπουσίαν σου, ἔγραψα εἰς τὰ Παρίσια, εἰς διαφόρους φίλους μου, ἔγραψα εἴς τινας αὐλικοὺς, νὰ ἐρωτήσω τί γίνεσαι, ἀλλὰ κἀνεὶς οὔτε σὲ εἶδεν οὔτε σὲ ἤκουσεν.

— Ἐννοεῖται ὅτι κἀνεὶς οὔτε μὲ εἶδεν οὔτε μὲ ἤκουσε. Νομίζετε, Ὑψηλότατε, ὅτι, ἂν παρουσιαζόμην εἰς τὰ Παρίσια καὶ ἐγίνετο γνωστὸν ὅτι ἐγὼ, ὁ ταπεινότατος δοῦλος τῆς ὑμετέρας Ὑψηλότητος, ζητῶ δάνεια, δὲν ἤθελεν ἐννοηθῇ διατί τὰ ζητῶ, καὶ ὅτι μ' ἦτον δυνατὸν νὰ τὰ εὕρω ἐπὶ τόκῳ ὀλιγωτέρῳ τῶν πεντήκοντα τοῖς ἑκατόν; Ὁ ἐπίδοξος αὐθέντης τῆς Πελοποννήσου, τί παχυτέρα δάμαλις διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοκιστὰς τῶν Παρισίων; Διὰ τοῦτο ἐκρύβην ὑπὸ ψευδώνυμον . . .

— Ἄ! ἀρίστην ἰδέαν συνέλαβες. Καὶ πῶς ὠνομάσθης;

— Πῶς ὠνομάσθην; Ὦ! ὠνομάσθην . . . ναὶ, ὠνομάσθην Μονέλος Μονφόρτος.

— Ἄ! τότε ἐννοῶ πῶς δὲν σὲ ἀνεκάλυψαν. Ἀλλ' ἡ μετωνυμία σου καὶ ἡ τόση ἀργοπορία εἶχον τοὐλάχιστόν τι ἀποτέλεσμα;

— Εἶχον ἀποτέλεσμα ὀκτακισχιλίων ὑπερπύρων.

— Τί λέγεις! ἀνέκραξεν ὁ Ῥοβέρτος, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἤστραψαν· ἔλαβε δὲ πλήρης εὐγνωμοσύνης εἰς τὰς χεῖράς του τὰς δύω χεῖρας τοῦ Ῥαιμόνδου, διότι τοσαύτην ποσότητα εἰς ἐν συνηγμένην ἐπὶ ζωῆς του δὲν εἶχεν ἰδεῖ τὸ μικρὸν ἀρχοντόπουλον τῆς Καμπανίας. Ἀλλὰ βεβαίως, ἐπρόσθεσε, πραΰνων τὴν χαράν του, πρὸς τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα τοῖς ἑκατόν! Αὐτὴ ἡ αὐθεντεία θὰ μὲ σβύσῃ πρὶν μὲ πλουτίσῃ.

— Ὦ! πῶς τρέμουν οἱ πόδες μου ἀπὸ ἀδυναμίαν! εἶπεν ὁ Ῥαιμόνδος! Καὶ ἐν ᾧ ἐπάλαισα μὲ τὸν θάνατον, συγχρόνως ἐπάλαισα καὶ μὲ τοὺς τοκογλύφους. Ἐθριάμβευσα ὅμως καὶ αὐτῶν καὶ ἐκείνου! Κατ' ἀρχὰς οἱ Ἰουδαῖοι μ' ἐζήτησαν πεντήκοντα, ἐγὼ ἔδοσα δεκαπέντε, καὶ δὲν ἐσυμβιβάσθημεν. Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας μ' ἐπρότειναν τεσσαράκοντα, ἐγὼ ἔδοσα δώδεκα, καὶ πάλιν ἐχωρίσθημεν ἄπρακτοι. Μετ' ἄλλας δεκαπέντε, ἐπανελθόντες, μ' ἐζήτησαν τριάκοντα, ἐγὼ κατέβην εἰς δέκα. Τέλος μετὰ ἔτι δεκαπέντε ἡμέρας ἐπιστρέψαντες, κατέβησαν εἰς τὰ εἴκοσιν, ἐγὼ δὲ εἰς τὰ ὀκτὼ τοῖς ἑκατόν· καὶ τοτε, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι μὲν ἔβλεπον ὅτι ἡ κλίμαξ προέβαινε πρὸς βλάβην των, ἐγὼ δὲ ὅτι εἷς καὶ ἥμισυς μὴν εἶχε παρέλθει εἰς διαπραγματεύσεις, ἐσυμβιβάσθημεν εἰς τὰ δέκα.

— Δέκα τοῖς ἑκατόν! ἀνέκραξε πλήρης ἐκστάσεως ὁ Ῥοβέρτος, καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸν τράχηλον τοῦ Ῥαιμόνδου.— Φίλτατε, φίλτατε, ἐπρόσθεσεν, ὅταν ἔλθω εἰς Πελοπόννησον, θὰ σοὶ δώσω τὸ ὡραιότερον τῆς αὐθεντείας τιμάριον. Θὰ σ' ἀφήσω νὰ ἐκλέξῃς ὁ πρῶτος.

— Ὦ! Ὑψηλότατε, ἀρκεῖ νὰ φθάσητε εὐτυχῶς εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὑπηκόου σας.

— Ἡ ὑπηρεσία ἣν μοὶ ἀνέδειξας εἶναι μεγίστη, φίλε Ῥαιμόνδε, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος, καὶ μάλιστα ἐγκαίρως Ἐσχάτως εἶχον ἀποφασίσει, ἂν μίαν ἑβδομάδα ἀκόμη δὲν εἶχες φανῇ, ν' ἀναχωρήσω χωρὶς νὰ σὲ περιμείνω, διότι, βλέπεις, καὶ ὁ χειμὼν προχωρεῖ. Ἀλλὰ χθὲς μ' ἦλθον εἰδήσεις ἐκ Πελοποννήσου. Ὁ πενθερὸς τοῦ Δεσπότου τῆς Ἑλλάδος, ὅστις εὑρίσκεται εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Βιλλαρδουίνου καὶ μ' ἐπρότεινεν, ὡς ἠξεύρεις, τὴν ἔκγονόν του εἰς γάμον, μὲ εἰδοποιεῖ, ὅτι ἴσως δὲν θὰ εὕρω τὸν Τοποτηρητὴν τόσον πρόθυμον νὰ μᾶς παραχωρήσῃ τὴν ἐξουσίαν· καὶ ὅτι αὐτὸς μὲν προπαρεσκεύασε τοὺς Ἕλληνας νὰ κηρυχθῶσιν ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀλλ' ὅτι φρονεῖ ἀναγκαῖον νὰ παρουσιασθῶ καὶ ἐγὼ μετά τινος δυνάμεως ἀξιοσεβάστου.

— Φρόνιμος ἄνθρωπος μοὶ φαίνεται ὁ πενθερὸς οὗτος, εἶπεν ὁ Ῥαιμόνδος. Ἡ συμβουλή του εἶναι ἀρίστη· Κατ' εὐτυχίαν ὅμως καὶ εὐκατόρθωτος ἀφ' ὅτου ἔχομεν χρήματα. Ἀλλὰ νομίζω καλὸν νὰ μὴ χρονοτριβῶμεν, καὶ ἀπὸ τῆς σήμερον νὰ φροντίσωμεν περὶ τῆς συνοδίας.

— Ἀπὸ τῆς σήμερον ἀναμφιβόλως, ἀπὸ ταύτης τῆς στιγμῆς μάλιστα, καὶ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἑτοιμασίαν πεντήκοντα ἱππέων καὶ πεντήκοντα πεζῶν λογχοφόρων ἀναθέτω εἰς τὴν ἐπιμέλειάν σου, Ῥαιμόνδε.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ Ῥαιμόνδος ἐφαίνετο ἐναγώνιος καὶ ἀκάματος· ἀδιακόπως ἐκινεῖτο, ἔτρεχεν ἄνω καὶ κάτω, ἠγόραζε πανοπλίας, ἐδοκίμαζεν ἵππους, ἐμίσθου στρατιώτας. Ἀλλὰ τόσον ἀκριβὴς ἦτον εἰς τὴν ἐκλογὴν, τόσον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ποιότητα μᾶλλον ἢ τὴν ποσότητα, ὥστε ὁ ἵππος, ὅστις τὸν εὐηρέστησε τὸ πρωΐ, τὸν δυσηρέστει τὸ ἑσπέρας, τὸν στρατιώτην ὃν ἐστρατολόγει τὴν προτεραίαν, ἀπέβαλλε τὴν ὑστεραίαν, ἀνακαλύψας διὰ νυκτὸς τὰ κεκρυμμένα του ἐλαττώματα. Διὰ τοῦτο ὅταν τὴν δωδεκάτην ἡμέραν ὁ Ῥοβέρτος, ἱστάμενος εἰς τὸ παράθυρόν του, ἔδειξεν εἰς τὸν Νόννον μετ' εὐαρεσκείας

τὸν Ῥαιμόνδον διερχόμενον διὰ τῆς αὐλῆς, καὶ παρακολουθούμενον ἀπὸ τρεῖς νεοσυλλέκτους, κύπτοντας ὑπὸ τὸ βάρος ἀσπίδων, δικτυωτῶν χιτώνων καὶ ἄλλων ὅπλων, ὁ Νόννος, ὅστις ἐφθόνει ὀλίγον τὴν πρὸς αὐτὸν μεγάλην τοῦ αὐθέντου ἐμπιστοσύνην,

— Εἰς τοὺς τόπους μας, εἶπεν, ἐκεῖ διηγοῦνται ὅτι ὑπῆρχε ποτὲ γυνή, ἥτις ὕφαινε θαυμασίως, ἀλλ' ὅτι εἶχε τὴν παράδοξον μανίαν νὰ παραλύῃ τὴν νύκτα ὅ,τι εἰργάζετο τὴν ἡμέραν, ὥστε πάντοτε ἦτον ἠσχολημένη, κ-ὶ ποτὲ ὁ ἱστός της δεν ηὔξανεν. Ὑποπτεύω ὀλίγον ὅτι ἡ στρατολογία μας προχωρεῖ ὡς ὁ ἱστὸς τῆς καλῆς Πηνελόπης

— Νόννε, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος, νομίζω ὅτι δὲν ἀγαπᾷς τὸν Ῥαιμόνδον.

— Καὶ τοῦτο εἰμπορεῖ νὰ ἦναι ἀληθὲς, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι σᾶς λέγω ἐπίσης. Παρῆλθον δώδεκα ἡμέραι, δηλαδὴ ὁ χειμὼν, καὶ ὅλαι αἱ δυσκολίαι τῆς ὁδοιπορίας ηὔξησαν κατὰ τοσοῦτον. Εἶναι ἕτοιμος ὁ Ῥαιμόνδος;

— Εἰς δώδεκα ἡμέρας, ἀπεκρίθη ὁ Ῥοβέρτος, θέλεις νὰ μ' ἑτοιμάσῃ στρατὸν ὁλόκληρον;

— Σταυροφορίαν ἐδύνατο νὰ ἑτοιμάσῃ εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον, σᾶς βεβαιῶ, ὑψηλότατε.

— Ἀπαιτεῖς ἀπὸ αὐτὸν τὰ ἀδύνατα, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος.

— Δὲν ἠξεύρω, εἶπεν ὁ Νόννος, ἀλλ' ἐν τούτοις καλύπτονται τὰ ὄρη ἀπὸ χιόνα, τὰ πελάγη μαστίζει ἤδη ἡ θύελλα. Ἔπειτα ἤκουσα καὶ μίαν τινὰ φήμην εἰς Πελοπόννησον, ὅτι ὁ θεῖός σας ὑπεσχέθη ν' ἀφήσῃ αὐθέντην τὸν Βιλλαρδουΐνον, ἂν δὲν πέμψῃ διάδοχόν του ἐντὸς τοῦ ἔτους.

— Πῶς λέγεις; ἀνέκραξεν ὁ Ῥοβέρτος. Εἶναι ἀληθὲς τοῦτο;

— Ἀληθὲς δὲν ἠξεύρω ἂν ἦναι· ἐλέγετο ὅμως. Ἂν ψευδὲς, δὲν βλάπτει ποσῶς εἰς τὴν ὑμετέραν Ὑψηλότητα νὰ φθάσῃ ταχύτερον εἰς τὴν αὐθεντείαν της ἂν ἀληθὲς ὅμως, μεγάλως Τῇ ὠφελεῖ.

— Ὦ! ἀναμφιβόλως, ἀναμφιβόλως, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος, περιερχόμενος ἄνω καὶ κάτω μετὰ ταραχῆς. Τότε διαφέρει τὸ πρᾶγμα. Ἀλλ' ἡ σωματοφυλακή μου εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν ἠτοιμάσθη.

Καὶ νεύσας ἕνα τῶν ὀπαδῶν του, τῷ εἶπε νὰ καλέσῃ τὸν Ῥαιμόνδον.

— Καὶ τότε, ἐπρόσθεσε, δυνάμεθα νὰ μὴ περιμείνωμεν;

— Εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, ἀπήντησεν ὁ Νόννος, παρὰ νὰ μείνετε ὡς τὸ ἔαρ μὲ στρατὸν ὁλόκληρον, προτιμότερον νομίζω ν' ἀναχωρήσητε ἀμέσως, ἔστω καὶ μόνος.

— Ὦ! βεβαίως, εἶπε, μᾶλλον εἰς τοὺς στοχασμούς του ἢ εἰς τὸν Νόννον ἀποκρινόμενος, ἂν ἦναι ἀληθὲς τοῦτο, δὲν πρέπει νὰ μένωμεν. Ν' ἀναχωρήσωμεν, ν' ἀναχωρήσωμεν. Ἂς ἰδῶμεν τί λέγει ὁ Ῥαιμόνδος.

— Ποῦ εὑρίσκονται αἱ προπαρασκευαί μας; φίλε Ῥαιμόνδε, εἶπε πρὸς αὐτὸν εἰσερχόμενον.

— Σᾶς βεβαιῶ, ὅτι δὲν εἶναι ἔργον μιᾶς ἡμέρας, ἀπεκρίθη αὐτός· καὶ ὅμως προχωροῦσι γιγαντιαίως. Ἐντὸς ὀλίγου ἐλπίζω νὰ εἱμεθα ἕτοιμοι. Ἡ ἐκλογὴ εἶναι δύσκολος! Οἱ ὁπλοποιοὶ εἶναι ἀμαθέστατοι, οἱ ἱπποκάπηλοι ἀπαταιῶνες ἀξιοκρέμαστοι. Χθὲς τὸ ἑσπέρας τρεῖς ἠγόρασα ἵππους. Σήμερον βλέπω, ὅτι ὁ εἷς ἦτον τυφλὸς, ὁ ἄλλος λεπρὸς, καὶ ὁ τρίτος φθισικός. Τοὺς ἀπέδωκα μ' ἑκατὸν ῥαβδισμοὺς μισθὸν εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας.

— Ἄ! εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος, διὰ ταῦτα ὁ Νόννος διϊσχυρίζεται, ὅτι, ὡς δὲν ἠξεύρω ποία γυνὴ τῆς γνωριμίας του, ὑφαίνεις τὴν ἡμέραν κ' ἐξηλώνεις τὴν νύκτα.

— Ἠστειευόμην, εἶπεν ὁ Νόννος ἐρυθριῶν.

— Εἶναι ἀληθὲς, ἀπήντησεν ὁ Ῥαιμόνδος, ἐρυθριῶν καὶ αὐτὸς οὐχ ἧττον, ὅτι ἐκλέγω ἐπιμελῶς, διότι θέλω τὴν συνοδίαν ἀξίαν τῆς Ὑψηλότητός σας. Δὲν θέλω ν' ἀναχωρήσωμεν μὲ ἵππους τυφλοὺς καὶ στρατιώτας χωλούς.

— Ὁ Νόννος φρονεῖ, ὅτι, ἀντὶ νὰ περιμείνωμεν συνοδίαν, προτιμότερον εἶναι ν' ἀναχωρήσωμεν χωρὶς αὐτῆς.

— Βιάζεται, νομίζω, ὁ Κ. Νόννος, εἶπεν ὁ Ῥαιμόνδος. Δὲν θέλει νὰ περιέλθητε τὴν Εὐρώπην ὡς ἀλήτης, οὔτε φθάνων εἰς τὴν ἐπικράτειάν σας, νὰ μείνετε εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ὑπηκόων σας, ἂν θέλωσι νὰ σᾶς δεχθῶσι.

— Ἠξεύρεις ὅμως τί ἤκουσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον; εἶπεν ὁ Ῥαιμόνδος, ὅτι, ἂν δὲν φθάσω ἐντὸς τοῦ ἔτους τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ θείου μου, ἡ αὐθεντεία μένει ὁριστικῶς εἰς τὸν Βιλλαρδουΐνον.

— Μῦθος! ἀνέκραξεν ὁ Ῥαιμόνδος, ἐλαφρῶς ὠχριῶν καὶ καταληφθεὶς ὑπὸ βηχὸς ἰσχυροῦ. Προφανὴς μῦθος. Πῶς δίδεται ποτὲ τοῦτο;

— Καὶ εἰς ἐμὲ φαίνεται ἀπίθανον, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος. Ἀλλὰ, ἂν φθάσωμεν πρὶν, ὡς λέγει ὁ Νόννος, οὐδεμία βλάβη μᾶς γίνεται, ἂν ὅμως μετὰ, ἴσως κακόν. Διὰ τοῦτο θ' ἀναχωρήσω, καὶ ἔστω καὶ μόνος.

— Εἰς αὐτὴν τὴν σκέψιν ἐνδίδω πληρέστατα, εἶπεν ὁ Ῥαιμόνδος ἐννοήσας πόθεν πνέει ὁ ἄνεμος. Ναί, πρέπει ἀφεύκτως ν' ἀναχωρήσῃ ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης. Ὅσῳ τάχιον τόσῳ καλλίτερον. Ν' ἀπέλθητε ἄνευ συνοδίας, κατ' ἐμὲ, θὰ ἦτο σφάλμα μέγα καὶ μέγα δυστύχημα! Θὰ φθάσωμεν εἰς τόπον δυσμενῆ ἴσως, ὅπου πρέπει νὰ παρουσιασθῆτε μετὰ δυνάμεως διὰ νὰ σᾶς φοβηθῶσι· θὰ διαβῶμεν διὰ τόπων φιλικῶν, ὅπου πρέπει νὰ παρουσιασθῆτε ἀξιοπρεπῶς διὰ νὰ σᾶς σεβασθῶσιν.

— Ἀλλὰ, εἶπεν ὁ Νόννος, διὰ νὰ φθάσωμεν, πρέπει ν' ἀναχωρήσωμεν.

— Τοῦτο λέγω κ' ἐγὼ, ὑπέλαβεν ὁ Ῥαιμόνδος. Ὅσον ἀναγκαῖα καὶ ἂν ἦναι ἡ συνοδία, ἂν δὲν ἦτον ἑτοίμη· ἤθελον προτείνει νὰ μὴ τὴν περιμείνωμεν. Ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν . . . .

— Μετὰ μίαν ἑβδομάδα, εἶναι ἑτοίμη; ἠρώτησεν ὁ Ῥοβέρτος.

— Μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἀπήντησεν ὁ Ῥαιμόνδος.

— Μετὰ τέσσαρας ἡμέρας λοιπὸν ἀναχωροῦμεν, εἶπεν ἐκεῖνος.

— Καὶ ἂν ἔχωμεν καλὸν καιρὸν, ὑπέλαβεν ὁ Ῥαιμόνδος, εἰς εἴκοσιν ἡμέρας φθάνομεν διὰ θαλάσσης

— Ἂν ὅμως ἔχωμεν κακόν, ἀπήντησεν ὁ Νόννος, ὅστις εὐχαρίστως ἀντέλεγεν εἰς τὸν Ῥαιμόνδον, ὡς εἶναι ἐπόμενον εἰς ὥραν χειμῶνος, φθάνομεν εἰς μῆνας τρεῖς.

— Ὦ! εἰς τοιοῦτον κίνδυνον, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος, δὲν θέλω νὰ ἐκτεθῶ, οὔτε ἔχω ὄρεξιν νὰ θαλασσομαχῶ ὅλον τὸν χειμῶνα. Διὰ ξηρᾶς πόσον καιρὸν χρειάζομαι;

— Δεκαπέντε ἡμέρας ὡς τὴν Βενετίαν· ἀπήντησεν ὁ Ῥαιμόνδος· ἀλλ' ἀπὸ ἐκεῖ ἔχομεν πάλιν θάλασσαν.

— Τί θάλασσαν; εἶπεν ὁ Νόννος. Ἡ Ἀδριατικὴ τί εἶναι; εἶναι μέγας λιμήν. Τὸν χειμῶνα πνέει πάντοτε βορρᾶς εἰς αὐτήν. Τὸ πολὺ δεκαπέντε ἡμέρας μᾶς φέρουσιν ἀπὸ Βενετίας εἰς τὸν Μωρέαν.

— Καὶ ἡ ὁδὸς τῆς ξηρᾶς δὲν ἔχει δυσκολίας; ἠρώτησεν ὁ νέος αὐθέντης.

— Εἰς τὴν Σαβαυδίαν ἐχομεν νὰ ὑπερβῶμεν τὰς Ἄλπεις, εἶπεν ὁ Ῥαιμόνδος.

— Τὰς Ἄλπεις! καὶ τί εἶναι αἱ Ἄλπεις! ἀνέκραξεν ὁ Νόννος. Ὄρη καθὼς ὅλα τὰ ὄρη· ἓν ὄρος τέλος πάντων περᾶται· βεβαίως καὶ βατὸν εἶναι καὶ ὁδοὺς ἔχει. Ἂν ἔχῃ ὀλίγη χιόνα, καὶ μεγάλη δυσκολία! ἔχομεν στρατιώτας, τὴν καθαρίζομεν.

— Τοῦτο λέγω κ' ἐγὼ, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος.

— Ἀφ' οὗ εἶσθε τῆς αὐτῆς γνώμης, εἶπεν ὁ Ῥαιμόνδος, δὲν ἀντιτείνω. Ἡ διὰ τῆς Βενετίας διάβασις ἔχει μάλιστα δύω μεγάλα πλεονεκτήματα. Πρῶτον ὅτι θ' ἀποκτήσητε μετὰ τοῦ δουκὸς σχέσεις, αἵτινες εἶναι ἀναπόφευκτοι εἰς τὴν μέλλουσαν ἐξουσίαν σας· δεύτερον ὅτι εἰς Βενετίαν, τὴν ναυτικὴν πόλιν, εἶσθε βέβαιος νὰ εὕρητε πλοῖα καλὰ καὶ ταχέα διὰ τὴν Πελοπόννησον.

— Ἐρρίφθη λοιπὸν ὁ κύβος, ἀνέκραξεν ὁ Ῥοβέρτος. Μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἀναχωροῦμεν διὰ ξηρᾶς. Ἀπέλθετε νὰ ἑτοιμασθῆτε.

— Ἐγὼ εἰμὶ ὅλος ἕτοιμος, εἶπεν ὁ Ῥαιμόνδος, καὶ οἱ στρατιῶται θὰ ἦναι μετὰ τρεῖς ἡμέρας.

Ἐξερχόμενος δὲ, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν,

— Ἐφάγαμεν εἰκοσιοκτὼ ἡμέρας, καὶ ἐχομεν ἄλλας τέσσαρας εἰς τὸν κόλπον. Μένουσιν ἀκόμη ἑκατὸν τριάκοντα. Δι' ἐκείνας . . . ὁ θεὸς ὁδηγός!

ΚΕΦ. Η.

Τὴν προσδιορισθεῖσαν ἡμέραν, ἥτις ἦν τοῦ Νοεμβρίου ἡ τρίτη, ἀνεχώρησαν τῷ ὄντι. Ἅπαξ δὲ καθ' ὁδὸν, ὁ Ῥοβέρτος εἶχε μεγάλην ἀνυπομονησίαν νὰ φθάσῃ, ὥστε ἂν ἡ συνοδία τοῦ Ῥαιμόνδου τῷ ἔφερε διαφόρους ἀναβολὰς, καὶ ὁτὲ μὲν οἱ πεζοὶ, ἀπαυδοῦντες, ἔμενον ὀπίσω, ὁτὲ δὲ ἔπιπτον τῶν ἵππων τὰ πέταλα, ἢ εἶχεν ἐπιδιορθώσεως ἀνάγκην ἡ ἱπποσκευὴ, ἔφθασεν ὅμως εἰς τὴν Σαβαυδίαν, ἐμπρὸς τῶν Ἄλπεων, ὅτον ἐνεδέχετο ταχέως ὑπὸ τοιαύτας περιττάσεις, ἤτοι εἰς ἡμέρας ὀκτώ. Ἐδῶ ἀπεφασίσθη ν' ἀναπαυθῇ ἡ συνοδία μίαν ἡμέραν, καὶ νὰ ζητηθῶσι συγχρόνως πληροφορίαι περὶ τῆς ὑπερβάσεως τῶν Ἄλπεων.

Αἱ πληροφορίαι δὲν ἦσαν εὐάρεστοι. Αἱ ὁδοὶ ἦσαν ἀδιάβατοι, ἡ χιὼν ἔκειτο τέσσαρας πήχεις ὑψηλὴ ἐπ' αὐτῶν.

— Ἄ! ἀνέκραξεν ὁ Ῥαιμόνδος, ὑπερβολαί! Μακρόθεν μεγαλοποιοῦνται τὰ πράγματα. Ἡ χιὼν, ὅσῳ πυκνοτέρα, τόσῳ στερεωτέρα γίνεται. Δὲν ἔχομεν καιρὸν νὰ περιμένωμεν τὸν Ἰούλιον νὰ τὴν ἀναλύσῃ. Εἶμαι βέβαιος ὅτι δυνάμεθα νὰ διέλθωμεν. Τέλος πάντων τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ δοκιμάσωμεν· οὔτε ἔχομεν τί καλλίτερον ἄλλο νὰ κάμωμεν.

Οἱ προτρεπτικοὶ καὶ πρόθυμοι οὗτοι λόγοι ἤρεσκον εἰς τὸν Ῥοβέρτον, διότι ἦσαν ἐντελῶς σύμφωνοι μὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀπόφασιν. Τὴν ἐπαύριον λοιπὸν ἤρχισαν ν' ἀναβαίνωσι τοῦ ὄρους τοὺς πρόποδας. Ἀλλὰ μόλις προυχώρησαν ἡμίσειαν ὥραν, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ σταθῶσι, διότι οἱ τρεῖς προπορευόμενοι ἱππεῖς ἐβυθίσθησαν μέχρι τῆς κεφαλῆς τῶν ἵππων των, καὶ τέσσαρες ὧραι ἐχρειάσθησαν μέχρις οὗ ἀποσπασθῶσιν ἐκεῖθεν καὶ σωθῶσιν ἀπὸ τὸν ἀφευκτον θάνατον. Κατὰ τὴν διεύθυνσιν ταύτην ἐπείσθησαν ἐντὸς ὀλίγου, ὅτι τοῖς ἦτον ἀδύνατον νὰ προβῶσι, διότι ἐμπρός των ἐπυργοῦτο ἡ χιὼν εἰς λόφους, καὶ ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν των ἔβλεπον σεσωρευμένα τὰ ὄρη ὡς οὐρανομήκεις πυραμίδας κρυστάλλου. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐπομένως ἠναγκάσθησαν νὰ σταθμεύσωσιν ἄπρακτοι, ὅπου τὴν προτεραίαν. Τὴν δ' ἐπαύριον ἀπεπειράθησαν ἄλλων τινῶν διευθύνσεων, ἀλλὰ τὰς εὗρον ἔτι μᾶλλον συγκεχωσμένας καὶ ἀδιαβάτους, καὶ τόσῳ μᾶλλον ἐπικινδύνους, καθ' ὅσον ἐκρέμαντο ἐπὶ βαράθρων, ὧν τὸ χεῖλος συνέχεεν ἡ χιὼν μετὰ τῆς ὁδοῦ. Καὶ αὕτη λοιπὸν ἡ ἡμέρα παρῆλθεν ἐπὶ ματαίῳ.

Τὴν ἑσπέραν ἐγένετο συμβούλιον, καὶ ὁ Ῥαιμόνδος ἐπρότεινε νὰ ἀνασκαφῇ ἡ χιών. Ἀλλ' αἱ λόγχαι μόναι τῶν στρατιωτῶν δὲν ἤρκουν, ἀπῃτοῦντο δ' ἐργαλεῖα εἰς τὴν ἀνασκαφήν. Ἡ ἐπιοῦσα ἐχρησίμευσεν εἰς ζήτησιν καὶ συγκομιδὴν αὐτῶν ἐκ τῶν πέριξ χωρίων. Δύω ἡμέραι ἀκόμη ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν ἐργασίαν, καὶ τὴν ἑσπέραν τῆς δευτέρας τὰ κινδυνωδέστερα μέρη ἐφαίνοντο ὀπωσοῦν βατὰ, ὥστε ἡ διάβασις ἀπεφασίσθη ἐξάπαντος διὰ τὴν ἐπαύριον. Ἀλλὰ διὰ νυκτὸς ἔπεσε τόση χιὼν, ὥστε, ὅπου πρὶν εἶχε βάθος τεσσάρων πήχεων, ἐστιβάχθη ἤδη εἰς πήχεις ἕξ. Ἡ ἀπελπισία τῶν ὁδοιπόρων ἦτον ἀπερίγραπτος. Ὅλην τὴν μετὰ ταῦτα ἡμέραν διέμειναν βουλευόμενοι, μίαν γνώμην ἀπορρίπτοντες καὶ ἄλλην προτείνοντες.

— Ὦ! ἂν εἶχον εἰσακουσθῆ! ἔλεγεν ὁ Ῥαιμόνδος, ὑψῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανόν. Ἂν ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης εἶχεν ἐκλέξει τὴν ὁδὸν τῆς θαλάσσης, ἴσως τώρα θὰ ἤμεθα εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ Ῥοβέρτος περιεφέρετο ἄνω καὶ κάτω εἰς τὴν σκηνήν του μ' ἐναγώνια βήματα. Τέλος δ' ἐστάθη ἀπέναντι τοῦ Ῥαιμόνδου.

— Τὴν ὁδὸν τῆς θαλάσσης! ἀνέκραξε. Εἴχομεν ἄδικον νὰ μὴ πορευθῶμεν τὴν ὁδὸν τῆς θαλάσσης. Τοὐλάχιστον ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει προπετὲς ὄρος, ὑψούμενον ἀγερώχως ἐμπρός σου, ἀψηφοῦν ὅλους τοὺς ἀγῶνάς σου, καὶ βιάζον σε νὰ μένῃς μῆνας ὁλοκλήρους ἐμπρός του μ' ἐσταυρωμένας χεῖρας. Παρὰ νὰ μένωμεν

ἐδῶ μέχρι συντελείας τῶν χρόνων, προτείνω νὰ στραφῶμεν ὀπίσω, καὶ νὰ λάβωμεν τὴν ὁδὸν τῆς θαλάσσης. Τί λέγετε;

Ὅλοι ἐκηρύχθησαν ἐναντίοι αὐτῆς τῆς ἰδέας· ὅταν ὅμως ἠρωτήθησαν, ποίαν ἀντιπροτείνουσιν, ὅλοι ἐσιώπησαν.

— Αὔριον λοιπὸν ἀναχωροῦμεν δι' ὀπίσω, καὶ τὸν προσεχέστερον λιμένα, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος, ὅταν κινώμεθα, εἶναι ἐλπὶς καὶ νὰ φθάσωμεν· ὅταν καθήμεθα, ὄχι.

Ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον ὁ καιρὸς εἶχεν ἀνοίξει· ὁ οὐρανὸς ἦτον αἴθριος, ὁ ἥλιος ὁπωσοῦν θερμός, ὁ ἄνεμος ἔπνεε νότιος, καὶ ἡ χιὼν ἤρχιτε ν' ἀναλύῃ. Μεγάλη χαρὰ εἰς τὸ μικρὸν στρατόπεδον! Μία ἡμέρα τοιαύτη ἀκόμη, καὶ αἱ ὁδοὶ ἦσαν βαταί. Ἡ καλοκαιρία τῷ ὄντι ἐξηκολούθησε καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν, καὶ τὴν τρίτην ἀπὸ πρωΐας ἀπεπειράθησαν πάλιν τῆς ἀναβάσεως. Ἡ χιὼν ἦτον ταπεινοτέρα, καὶ πολλαχοῦ ἐλύετο εἰς βύρακας καὶ χειμάρρους. Ἀλλὰ μετὰ μεσημβρίαν, ἐν ᾧ διέβαινον εἰς οὐ μικρὸν ὕψος τὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους, αἰφνης βαρεῖα βροντὴ ἠκούσθη ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν των, τὸ ὄρος ὁλόκληρον ἐφάνη κινούμενον καὶ μετὰ φοβεροῦ τρυγμοῦ καὶ πατάγου κατεκυλίσθη τεραστία νιφοστιβὰς, καὶ κατεκάλυψεν ὅλην τὴν ὁδὸν ὄπισθέν των. Δύω λεπτὰ μετὰ ταῦτα, καὶ πᾶσα ἡ συνοδία ἐθάπτετο ὑπὸ τὴν χιόνα. Ὑπὸ τρόμου καταληφθέντες ἔσπευδον ὅλοι σιωπηλῶς πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ἔστρεφον αὐτομάτως τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰς χιονοσκεπεῖς κορυφὰς, τρέμοντες μὴ τὰς ἰδῶσιν αἴφνης κατακυλιομένας ἐπὶ τὰς κεφαλάς των. Οὕτως ἔφθασαν τὴν ἑσπέραν εἰς μικρὰν τοῦ ὄρους κοιλάδα, ὅπου ἔκειντο ὡς ἐντεταφιασμένα εἰς τὴν χιόνα τρία ἢ τέσσαρα ἄθλια καλύβια τῶν ποιμένων τῶν Ἄλπεων. Ἐδῶ κατέλυσαν τὴν νύκτα ταύτην ἀπόφασιν ἔχοντες ν' ἀπέλθωσι πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Ἀλλ' οἱ ποιμένες τοῖς ἐβεβαίωσαν, ὅτι τοῦτο τοῖς ἦτον ἀδύνατον, ὅτι ἀλλεπάλληλοι νιφοστιφάδες, κατακρημνισθεῖσαι τὴν προτεραίαν καθ' ὅλην τὴν ὁδὸν, τὴν ἀπέκλεισαν ἐντελῶς.

— Ἐν γένει, εἶπεν εἷς ἐξ αὐτῶν, ἡ διάβασις εἶναι κινδυνωδεστάτη καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα, διότι ὅταν μὲν πίπτῃ χιὼν, ἡ ὁδὸς εἶναι ἄβατος, ὅταν δὲ χλιαίνεται ὁ καιρὸς, κρημνίζονται ἀπὸ τὰ ὕψη ὄγκοι χιόνων ἱκανοὶ νὰ θάψωσι χιλιάδας ἀνθρώπων. Ἡμεῖς οἱ ἴδιοι κατακλειόμεθα εἰς τὰς καλύβας τῶν ὀρέων, ἔχοντες ζωοτροφίας πολλῶν μηνῶν, καὶ σπανίως ἐξερχόμεθα πρὶν μᾶς ἔλθουν αἱ χελιδόνες.

— Καὶ αἱ χελιδόνες πότε σᾶς ἔρχονται;

— Τὸν Μάρτιον.

Ἡ συνοδία ὅλη ἐσκίρτησεν.

— Ἀπελπισία· ἀνέκραξεν ὁ Ῥαιμόνδος. Τρεῖς ὁλοκλήρους μῆνας εἰς τὸ ἐπάρατον τοῦτο μέρος! Ὦ! ἂν μ' ἐπιστεύατε καὶ ἐπηγαίναμεν διὰ θαλάσσης!

— Τρεῖς μῆνας! οὔτε τρεῖς ἡμέρας δὲν μένω, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος.

— Οὔτε τρεῖς ὥρας, ἂν ἦτον δυνατὸν, ἀπήντησεν ὁ Ῥαιμόνδος. Χαρίεσσα δὲν εἶναι τῷόντι ἡ διατριβὴ εἰς τὰ τερπνὰ αὐτὰ βασίλεια τοῦ χειμῶνος. Ἀλλὰ πρὸ πάντων πρόκειται περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς ὑμετέρας Ὑψηλότητος, καὶ ἐξ μῆνας ἂν πρεπῃ νὰ μείνωμεν τεθαμμένοι ὑπὸ τὰς χιόνας τῶν Ἄλπεων. Ἐν ὅσῳ ἔχομεν ζωοτροφίας φρονῶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκθέσωμεν τὴν ὑμετέραν Ὑψηλότητα. Ὁ Μωρέας εὔχεται βεβαίως νὰ σᾶς ἰδῇ ἀριχθέντα ταχέως, ἀλλὰ πρὸ παντῶν νὰ σᾶς ἰδῇ ἀσφαλῶς ἀφιχθέντα.

Ὁ Ῥοβέρτος ἔκραζε καὶ ἐβόα μετ' ἀπελπισίας, ὁ Νόννος ἐγόγγυζεν. Ἀλλ' οὔτε κραυγαὶ οὔτε γογγυσμοὶ μετέβαλλον κατ' οὐδὲν τὴν ἀμήχανον θέσιν των. Τρεῖς ἡμέρας ἔμενον εἰς ἐντελῆ πολιορκίαν. Τὴν δὲ τετάρτην, κατ' ἐπίμονον προτροπὴν τοῦ Νόννου, ὅστις ἕνα μόνον στοχασμὸν ἐφαίνετο ἔχων, νὰ φθάσωσι, καὶ πάντα κίνδυνον ἀντ' οὐδενὸς ἐλογίζετο διὰ νὰ τὸν ἐπιτύχῃ, ἀνεχώρησαν πάλιν, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῶν τολμηροτέρων μεταξὺ τῶν ποιμένων. Ἀλλ' εἰς ἕκαστον βῆμα νέαι δυσκολίαι, νέοι κίνδυνοι, νέαι χρονοτριβαί. Πολλάκις ἐχάραττον τὴν ὁδὸν διὰ τῆς σκαπάνης, πολλάκις ἤκουον τὰς νιφοστιβάδας ὡς βροντὰς καταταρασσομένας πέριξ αὐτῶν, καὶ ἄλλοτε ἠναγκάζοντο νὰ μένωσιν ἡμέρας εἰς τὰ σπάνια τοῦ ὄρους χωρία ἢ νὰ κατασκηνῶσιν εἰς τὰς βαθυτέρας τοῦ φάραγγας· ἐν γένει δὲ διῃρεῖτο ἡ συνοδία εἰς δύω φατρίας, ὧν ἡ μία ἤθελε τὴν εὐπορίαν ἀσφαλεστέραν μᾶλλον ἢ ταχυτέραν. Ταύτης ὀπαδὸς ἐφαίνετο, καὶ ἴσως ἀρχηγὸς ἦτον ὁ Ῥαιμόνδος. Ἡ δὲ ἄλλη ἐπρέσβευε τὴν ταχύτητα, ἀψηφοῦσα πᾶν κώλυμα. Ταύτης ψυχὴ ἦν ὁ Νόννος· ὁ δὲ Ῥοβέρτος, προστιθέμενος εἰς ἑκατέραν, ἐκράτει τὴν πλαστιγγα ἰσόρροπον μεταξὺ τῶν δύω. Οὕτω μόλις μετὰ δέκα ἡμέρας, ὑπερβάντες ὑψηλὴν κορυφὴν, εἶδον τέλος ἀνελισσόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας των τὸ τερπνὸν πανόραμα τῶν πεδινῶν τόπων, ἐφ' ὧν ὁ χειμὼν ἐξέτεινεν ἤδη ἐξησθενημένον βραχίονα πρὸς τὸ ἔαρ, ὅπου ἔπνεον γλυκύτεραι αὖραι, καὶ ὅπου ἡ νέα χλόη ἠμφισβήτει τὰ πεδία εἰς τὴν ὑποχωροῦσαν χιόνα.

Ὅλοι κατήρχοντο τὸ ὄρος μὲ πόδας σκιρτῶντας ὑπὸ ἀνυπομονησίας καὶ μὲ καρδίαν πετῶσαν ὑπὸ χαρᾶς, θεωροῦντες τὴν ἡμέραν ταύτην ὡς ἡμέραν τῆς σωτηρίας των, ὁ δὲ Ῥαιμόνδος κατήρχετο ὑπολογιζόμενος εἰς τοὺς δακτύλους του, καὶ ψιθυρίζων καθ' ἑαυτόν·

— Αὐτὸς ὁ Νόννος ἔχει τὸν δαίμονα εἰς τὸ σῶμά του Χωρὶς αὐτοῦ θὰ διετρίβομεν ἀκόμη εἰς τὴν ὡραίαν ἐκείνην κοιλάδα τῶν Ἄλπεων, ὑπὸ τὴν φιλόξενον στέγην τῶν ἀθώων ποιμένων της, καὶ θὰ περιεμένομεν ἐκεῖ τῶν χελιδόνων τὰ πρῶτα ἄσματα. Εἰς τὰς Ἄλπεις ἐστήριζον τὰς πλείστας ἐλπίδας μου, καὶ ἰδοὺ αἱ Ἄλπεις ἀπίσω τῶν νώτων μας. Ἀκόμη ἑκατὸν ἡμέραι! Ἑκατὸν ἡμέραι εἶναι τρεῖς μῆνες καὶ δέκα ἡμέραι. Ὦ! φίλε Βιλλαρδουΐν, φοβοῦμαι... Καὶ ἔμεινε σκεπτικός. Βλέπων δὲ τὸν Ῥοβέρτον ὅτι διήρχετο πλησίον του.

— Ὑψηλότατε, εἶπεν, ὅταν ἤμεθα ἐδῶ, εἴπετε, ὅτι εἴμεθα καὶ εἰς τὴν Βενετίαν. Τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ φθάσωμεν μετὰ μίαν ἑβδομάδα. Ἑπομένως φρονῶ ἀναγκαῖον νὰ πέμψητέ τινα ἐμπρὸς νὰ ἑτοιμάσῃ τὰ καταλύματα, ἴσως δὲ καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν

ὕποπτον Βενετικὴν κυβέρνησιν, μὴ παρεξηγήσῃ τὴν ἄφιξιν τόσων ὁπλοφόρων.

— Τῳόντι, ἔχεις δίκαιον, ἄφευκτον εἶναι, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος. Ἀλλὰ τίνα νὰ στείλωμεν ; Σὺ, Ῥαιμόνδε, γνωρίζεις τὴν Βενετίαν. Θέλεις ν' ἀναλάβῃς τὴν ἀποστολήν ;

— Πρόθυμος εἰς τὰς διαταγὰς τῆς ὑμετέρας Ὑψηλότητος, εἶπεν ὁ Ῥαιμόνδος, καὶ χωρὶς νὰ περιμείνῃ ἄλλην παρατήρησιν, ἐκέντησε τὸν ἵππον του καὶ ἐπροπορεύθη.

Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ὁ μέλλων αὐθέντης τῆς Πελοποννήσου ἔφθασε μετὰ τῆς συνοδίας του ἀπέναντι τῆς Βενετίας.

Τρεῖς ὥρας μακρὰν τὸν ἀπήντησε ταχυδρόμος συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ῥαιμόνδου, καὶ τῷ ἐνεχείρισεν ἐπιστολὴν τοῦ Δουκὸς συγχαρητήριον, καὶ προσκλητήριον εἰς τὴν πόλιν του.

Μετὰ δύω ὥρας εἶδε προσερχομένην πρὸς αὐτὸν πολυάριθμον συνοδίαν. Ὁ ἀρχηγὸς δ' αὐτῆς προσελθὼν ἀρίππευσε, προσεκύνησε τὸν Ῥοβέρτον ἐδαφιαίως, καὶ τῷ ἐξήγησεν ὅτι εἶναι ὁ *προβεδώρος* ἢ διοικητὴς τῆς *Τέρρα Φέρμας*, λαβὼν διαταγὴν παρὰ τοῦ ἐκλαμπροτάτου Δουκὸς νὰ δεχθῇ τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα, καὶ νὰ Τὴν μεταβιβάσῃ εἰς Βενετίαν. Ὁ Ῥοβέρτος εὐχαρίστησεν ἐγκαρδίως διὰ τὴν τοιαύτην δεξίωσιν, παρεκάλεσε τὸν Κ. Προβεδόρον νὰ ἱππεύσῃ, καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ὁδόν του. Ὁ δὲ Κύριος Προβεδόρος τὸν προσεκάλεσε νὰ δεχθῇ λιτὴν ἑστίασιν εἰς τὴν ἔπαυλίν του, καὶ οὐδὲ τόσον ἀγροῖκος οὐδὲ τόσον ὑπερήφανος ἦτον ὁ Ῥοβέρτος ὥστε ν' ἀποποιηθῇ.

— Ὁ Προβεδόρος τὸν ὡδήγησε τότε εἰς μεγαλοπρεπῆ οἶκον κείμενον ἐντὸς ὡραίου καὶ εὐρυχώρου κήπου. Ἐνταῦθα περιέμενε πολυάριθμος συναναστροφὴ, οἱ εὐγενέστεροι τῶν περιοικούντων. Αἱ πρῶται φιλοφρονήσεις καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι παρουσιάσεις ἐγένοντο μετὰ μεγάλης ἐπισημότητος, καὶ διήρκεσαν δύω ἢ τρεῖς ὥρας. Μετὰ ταῦτα δ' ὁ αὐθέντης ἀφέθη ν' ἀναπαυθῇ ἐπ' ὀλίγον. Ἔπειτα παρετέθη τὸ γεῦμα, πολυτελέστατον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, καὶ ἔτι πολυτελέστερον φανὲν εἰς τοὺς πρὸ τοσούτων ἡμερῶν πλανωμένους εἰς τὰς χιονοσκεπεῖς ἐρήμους τῶν Ἄλπεων. Διὸ καὶ παρετάθη ἡ εὐωχία μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὅτε κῆπος καὶ οἶκος ἐφωτίσθησαν λαμπρότατα. Περὶ τὸ μεσονύκτιον, ὅταν ἡ συναναστροφὴ διελύθη, καὶ ὁ διοικητὴς ἦλθε, μὲ τὸν πίλον εἰς τὰς χεῖρας, νὰ λάβῃ τὰς διαταγὰς τοῦ Αὐθέντου διὰ τὴν ἐπαύριον, οὗτος, ἀφ' οὗ τὸν εὐχαρίστησε θερμότατα, τῷ εἶπεν ὅτι ἀπὸ πρωΐας θέλει μεταβῇ εἰς Βενετίαν διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὁδοιπορίαν του. Ὁ Διοικητὴς ἐχαιρέτισε μὲ σέβας βαθὺ καὶ ἀπεσύρθη.

Τὴν δ' ἐπιοῦσαν, ἅμα ἡτοιμάσθη ὁ Ῥοβέρτος, ἐζήτησε τὰς λέμβους ὅπως διαβῇ τὸν πορθμόν. Προσελθὼν δ' ἀμέσως ὁ διοικητὴς, τῷ εἶπεν, ὅτι λέμβοι εἰσὶν ἕτοιμοι ὅσας θέλῃ, καὶ δύναται νὰ ἐπιβιβασθῇ ἅμα λάβῃ λιτὸν πρόγευμα ἐπὶ ποδός. Ἡ πρότασις ἦν τόσον εὐγενὴς καὶ τόσον εὔλογος, ὥστε ὁ Ῥοβέρτος εὐκόλως ἐνέδωκε. Συνέκειτο δὲ τὸ λιτὸν πρόγευμα ἀπὸ τὰ σπανιώτατα διὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἔτους καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην προϊόντα τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ξηρᾶς, ἐν οἷς διέπρεπεν ὁ ἡδὺς αἴθοψ τῆς Κύπρου, καὶ διήρκεσε μέχρι τῆς μεσημβρίας. Περὶ τὰ τὰ τέλη ὁ διοικητὴς ἔλαβεν ἐπιστολὴν τοῦ Δουκὸς, ἣν ἔσπευσε νὰ διακοινώσῃ εἰς τὸν Ῥοβέρτον. Ἐλέγετο δ' ἐν αὐτῇ ὅτι ὁ Δοὺξ εἶχε πληροφορηθῇ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν περὶ τῆς ἀφίξεώς του, καὶ ἤθελε νὰ τὸν δεχθῇ μ' ὅλην τὴν εἰς τὸ ἄτομον καὶ τὴν ὑψηλὴν θέσιν του ἀνήκουσαν ἐπισημότητα. Τὸν παρεκάλει ἑπομένως νὰ περιμείνῃ τὰς δουκικὰς λέμβους, ἃς ἔμελλε νὰ τῷ πέμψῃ τὴν ἐπαύριον ἀπὸ πρωΐας, ὅπως ἡ παράταξις παρασκευασθῇ καταλλήλως.

Ὁ Ῥοβέρτος ἦτον ἀκράτητος ὑπὸ χαρᾶς, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔγινε πέντε δακτύλους ὑψηλότερος, καὶ περιεβλέπετο ὀλίγον ὡς ὁ Ἰνδικὸς ὄρνις, ὅταν ἀπεκρίθη, ὅτι φθὰς εἰς τὴν ἐπικράτειάν του δὲν θέλει λησμονήσει τὴν εὐγένειαν τοῦ ἀγαθοῦ του ἀδελφοῦ, τοῦ Δουκὸς, καὶ ὅτι αἱ λοιπαὶ σχέσεις των θέλουσιν εἶσθαι τῶν τοιούτων προοιμίων ἀνάλογοι.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἡ ἡμέρα ἦτον λίαν θυελλώδης, καὶ ὁ Δοὺξ ἐμήνυσε δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένου του, ὅτι δὲν ἤθελε νὰ ἐκθέσῃ τὸν ἀγαθόν του ἀδελφὸν εἰς τοιαύτην θάλασσαν, ἥτις, ἐντὸς τοῦ κινδύνου, δὲν ἐπέτρεπεν οὐδὲ τὴν προσήκουσαν παράταξιν. Ἀνάγκη λοιπὸν ἦτο νὰ μείνωσι καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ὁ Νόννος ἔδακνε τοὺς γρόνθους του, ἀλλὰ βεβαίως οὔτε εἰς τὸν νοῦν κἂν τοῦ Ῥοβέρτου ἐπήρχετο νὰ στερηθῇ διὰ μίαν ἢ δύω ἡμέρας τῶν τιμῶν, αἵτινες τῷ προσεφέροντο, καὶ νὰ παραβῇ τὴν ἐθιμοταξίαν τῶν ἡγεμόνων, ἐν αἷς κατετάττετο. Ἡ κακοκαιρία διήρκεσε τρεῖς ἡμέρας. Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα αὐτῶν ὁ Δοὺξ ἔπεμπε διαταγὰς ἐπὶ διαταγῶν πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς *Στερεᾶς* νὰ δαψιλεύῃ εἰς τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα, τὸν ἀγαθόν του ἀδελφὸν, πάσας τὰς δυνατὰς περιποιήσεις, μέχρις οὗ ἡ κατάστασις τῆς θαλάσσης ἐπιτρέψῃ εἰς τὰς λέμβους νὰ ἔλθωσι νὰ τὸν παραλάβωσι.

Τὴν δὲ τετάρτην ἡμέραν ἀπὸ πρωΐας, δέκα ὡραῖαι *γόνδολαι*, χρυσόκροσσα τὰ καταπετάσματα ἔχουσαι, καὶ τὴν σημαίαν φέρουσαι τοῦ ἁγίου Μάρκου, περιέμενον τὸν Ῥοβέρτον ἐμπρὸς τῆς πύλης του. Ὁ Διοικητὴς τὸν ὡδήγησεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν μεγαλητέραν, ἥτις ἦτο λευκὴ μ' ἐξαρτήματα πορφυρᾶ καὶ περίχρυσα, καὶ ἐκάθησε πλησίον του ἐπὶ τῶν χρυσοστίκτων περικεφαλαίων· εἰς δὲ τὰς λοιπὰς ἐπεβιβάσθη ἡ συνοδία του, πλὴν μιᾶς, ἥτις ἐπροπορεύετο περιέχουσα σαλπιγκτὰς καὶ παντοῖα ὄργανα μουσικά. Οὕτως ἐπέπλευσαν αἱ λέμβοι ἐν παρατάξει, καὶ αἱ κῶπαί των ἔσχιζον εὐρύθμως τὸ ἤδη γαληνιαῖον νῶτον τοῦ ἐνετικοῦ πορθμοῦ. Ὅταν δὲ ἔφθασαν παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς πλατείας τοῦ ἁγίου Μάρκου, ὅλαι αἱ παρ' αὐτὸν προσωρμισμέναι γόνδολαι κατεκαλύφθησαν ὑπὸ σημαιῶν, καὶ λαμπρὰ ἦν τῶν ἐκκλησιῶν ἡ κωδωνοκρουσία.

(Ἀκολουθεῖ)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ.

(Ἐκ τῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου παραδόσεων τοῦ Κ. Κ. Π.)

Ἐπιχειρῶ νὰ σᾶς ἐκθέσω τὴν μακρὰν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀπέβαλε τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν μέχρι τῆς πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῆς, ἐν ἔτει 1821, γενομένης πρώτης εὐτυχοῦς ἀποπείρας.

Ἡ ἱστορία αὕτη παρίστησιν ἐκ πρώτης ὄψεως θέαμα θλιβερόν. Παρατηρήσατε τῳόντι. Ἡ τοσοῦτον μεγαλουργήσασα ἀρχαία ἐλευθερία ἐκπνέουσα ἐντὸς τῶν ἐρειπίων τῆς ὑπὸ τοῦ Μομμίου πυρπολουμένης Κορίνθου· ὁ ἀπαράμιλλος ἐκεῖνος πολιτισμὸς βαθμηδὸν μαραινόμενος ὑπὸ τῆς δηλητηρίου πνοῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς Κυριαρχίας, καὶ ἔπειτα συντριβόμενος ὑπὸ τοὺς σιδηροῦς πόδας τῶν βαρβάρων τῆς ἄρκτου· τὰ ἀπειράριθμα τῶν βαρβάρων τούτων στίφη, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐκπορθοῦντα τὴν Ἑλλάδα, ὡς κύματα παλίρροθα, καὶ ἐπὶ τέλους ἐμπήγοντα διὰ παντὸς τὰς βαναύσους αὐτῶν καλύβας εἰς τὰς χαριεστάτας κοιλάδας, ὅπου ἄλλοτε ὑψοῦντο τὰ κομψότερα τῆς τέχνης ἔργα· ὁ καχεκτικὸς τοῦ Βυζαντίου ὀργανισμὸς ἀγωνιζόμενος εἰς μάτην νὰ δώσῃ σκιάν τινα ῥυθμοῦ καὶ τάξεως εἰς τὸ χάος ἐκεῖνο τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων. Οἱ σταυροφόροι τῆς δύσεως προπαρασκευάζοντες τὸν θρίαμβον τῆς ἀνατολικῆς ἡμισελήνου, καὶ ἐγείροντες τοὺς βαρωνικοὺς αὐτῶν πύργους καὶ τὴν χειροκρατικὴν νομοθεσίαν εἰς τὴν ἀρχαίαν πατρίδα τῆς ἰσότητος καὶ τῆς εὐνομίας· τελευταῖον, ἡ Ὀθωμανικὴ κυριαρχία ἐπικαθημένη ἐπὶ τῶν ἀλληλοδιαδόχων ἐκείνων ἐρειπίων· καὶ πᾶσα ἡ δισχιλιέτης αὕτη τραγῳδία τελουμένη ἐν βαθυτάτῃ σιωπῇ, τὴν ὁποίαν διακόπτουσιν ἐκ διαλειμμάτων μόνοι οἱ τῶν θυμάτων στεναγμοί... Ἄ! βεβαίως τὸ θέαμα εἶναι θλιβερόν, θλιβερώτατον! καὶ ἴσως μεταξὺ ὑμῶν τινὲς ἐρωτήσωσι· πρὸς τί ἄρα νὰ μοχθῶμεν ἵνα φέρωμεν εἰς φῶς τὰς δεινὰς αὐτὰς περιπετείας; καὶ δὲν εἶναι προτιμότερον νὰ καταποντίσωμεν εἰς τὸ τρικυμιῶδες τοῦ μεσαίωνος πέλαγος τὴν δυσανάγνωστον βίβλον τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἱστορίας μας, καὶ διὰ φανταστῆς γεφύρας νὰ συνεχίσωμεν τὰς λαμπρὰς τῆς ἀρχαιότητος ἡμέρας μὲ τὰ ἐπ' ἐσχάτων γενόμενα μεγάλα ἔργα;

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη τῶν γεγονότων τούτων ἔποψις εἶναι ἀτελὴς, εἶναι μονομερής· ἀποκαλύπτω ἤδη ὁλόκληρον καὶ πλήρες τὸ θέαμα τὸ ὁποῖον ἔχομεν νὰ μελετήσωμεν.

Ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε τὴν ἄνωθεν αὐτῇ ταχθεῖσαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐντολὴν, παρητήθη μὲν τοῦ πολιτικοῦ σταδίου· ἀλλὰ, καίπερ ὑποκύψασα εἰς τὸν κοινὸν τοῦτον νόμον τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορίας, διετέλει ἐν τῷ γήρᾳ τοσοῦτον ἀνωτέρα τῶν ἔτι ἀκμαζόντων κυριάρχων αὐτῆς, ὥστε ὑπεχρέωσεν αὐτοὺς πολλάκις μὲν νὰ τὴν σεβασθῶσι καὶ νὰ τὴν παραμυθίσωσιν, μέχρι τέλους δὲ νὰ τὴν θεωρήσωσιν ὡς διδασκαλον ἀμίμητον τῆς φιλοσοφίας, τῆς τέχνης, τῶν γραμμάτων.— Βραδύτερον, ἐπὶ τοῦ μεγάλου καὶ παγκοίνου ναυαγίου τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπέβαλε μὲν καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ δημοσίου, τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ βίου, ἀλλὰ διεφύλαξε τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ἀκαταγώνιστον τοῦ ἐθνισμοῦ αἴσθημα· ἀφ' ὅλους δὲ τοὺς προτέρους αὐτοῦ θησαυροὺς, μὴ ἤθη σῶζον εἰμὴ τὰ δύο ταῦτα καὶ μόνα κοσμήματα, ἦτο τοσοῦτον ἔτι πλουσιώτερον καὶ ἰσχυρότερον τῶν ἐν μέσῃ Ἑλλάδι ἐποικησάντων μυριοπληθῶν βαρβάρων, ὥστε, ἀντὶ νὰ ἐνδώσῃ εἰς αὐτοὺς, τοὐναντίον τοὺς συνεχώνευσεν ἐντὸς ἑαυτοῦ βαθμηδὸν, μεταδὸν μὲν εἰς τοὺς ξένους τὴν γλῶσσαν, τὸν ἐθνισμὸν, τὸ ὄνομα, γενόμενον δὲ δι' ἐκείνων πολυπληθέστερον, ῥωμαλεώτερον, καρτερικώτερον.— Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, τὸ ἔθνος παραδέχεται τὸν Χριστιανισμὸν, ἀναδεικνύεται ὁ κυριώτατος, ὁ πρώτιστος αὐτοῦ ἀντιπρόσωπος καὶ ὑπηρέτης κατὰ πᾶσαν τὴν ἀνατολὴν, προσλαμβάνει νέας ὡς ἐξ αὐτοῦ ἠθικὰς συναμεις, καὶ, δοῦλον μέχρι χθές, περιβάλλεται ἤδη τὴν αὐτοκρατορικὴν χλαμύδα, κάθηται εἰς τὸν Βυζαντινὸν θρόνον καὶ ἐκτείνει τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἰσχύν του ἐπὶ πολύ.— Ἰδὲν ὅμως τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, διά τε τοῦ προγονικοῦ αὐτοῦ κληρονομήματος καὶ τῶν νέων ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων ὅσας προσέλαβεν, ἦτον ἤδη ἀρκετὰ ἰσχυρὸν, ὥστε νὰ διατηρήσῃ μὲν τὴν ἐθνικότητα αὐτοῦ, νὰ ἐπιθέσῃ δὲ τὸ ὄνομα καὶ τὴν εὐφυΐαν του εἰς τὴν πλαστιγγα τῆς τύχης τοῦ κατὰ τὴν Ἑω Ῥωμαϊκοῦ Κράτους, δὲν ἦτον ἔτι ἀποχρώντως κατηρτισμένον καὶ διὰ νὰ συγκροτήσῃ ἰδίαν πολιτικὴν ὕπαρξιν· διότι ἡ γλῶσσα, τὸ θρήσκευμα, αἱ παραδόσεις, τὰ συμφέροντα σώζουσι τὴν ἐθνικότητα· διὰ νὰ δυνηθῇ ὅμως ἡ ἐθνικότης αὕτη νὰ ἀναβιβασθῇ μέχρι μονίμου πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας, ἀπαιτεῖται τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα νὰ λαβωσι παγίωσίν τινα, καὶ ἑνότητα, καὶ ῥύθμισιν, τὴν ὁποίαν τότε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν εἶχεν ἔτι λάβει· ὅθεν ὑποκύπτει μετ' ὀλίγον εἰς τὴν Φραγκικὴν κυριαρχίαν. Ἀλλὰ τὸ προαναφερθὲν σχίσμα τῆς δύσεως, προσθὲν εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸ διακριτικώτατον ποσὸν τῆς ὀρθοδοξίας καὶ καταστῆσαν ἀδύνατον εἰς τὸ ἑξῆς τὴν ὕπαρξιν παντὸς κατὰ τὴν ἀνατολὴν Δυτικοῦ Κράτους, ὑποσκάπτει τὰ θεμέλια τῆς Κυριαρχίας ἐκείνης, τὴν ὁποίαν μετ' ὀλίγον ἀφανίζουσιν αἱ ἰδιαι διενέξεις καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Εὐρώπης.— Τελευταῖον, κατακλύζουσι τὴν Ἑλλάδα τὰ Ὀθωμανικὰ στίφη. Ἀλλ' ὅτι αἱ δύο Δυτικαὶ Κυριαρχίαι, ἡ Ῥωμαϊκὴ καὶ ἡ Φραγκικὴ, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι, καὶ περ ἐρειδόμεναι ἐπὶ τῆς διστόμου ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς δυνάμεως, ἡ ἀνατολικὴ αὐτὴ κυριαρχία ἡ ἐπὶ μόνης τῆς ἰσχυος τῶν ὅπλων στηριζομένη, δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἐπιτύχῃ. Ὁ ἐθνισμὸς ἄρα διεσώθη πάλιν· καὶ οὐ μόνον διεσώθη, ἀλλ' ἔλαβε καιρὸν νὰ ἐνώσῃ, νὰ ῥυθμίσῃ, νὰ ἀναπτύξῃ τὰ πολύτιμα ὑλικὰ καὶ ἠθικὰ στοιχεῖα, ὅσων ἤδη ἐκέκτη-

το διότι, εἰ καὶ πολλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπάθομεν δυστυχήματα, ἀληθῶς ὅμως εἰπεῖν, οὐδεμία ξενικὴ κυριαρχία ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τοσαύτην ἄνεσιν καὶ ἄδειαν πρὸς τὴν ῥύθμισιν ταύτην καὶ ἀνάπτυξιν, ὅσον ἡ Ὀθωμανικὴ, ἥτις ἔνειμεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἐκκλησιαστικὴν κυριαρχίαν καὶ τὴν ἀποκλειστικὴν διαχείρισιν τῶν κοινοτήτων αὐτῶν· ἐπέτρεπεν αὐτοῖς μετοχήν τινα εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν των καὶ πολλάκις τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν φρούρησιν· οὐδὲν σπουδαῖον κώλυμα ἔθηκεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς ἐμπορίας, τῆς ναυτιλίας, τῆς βιομηχανίας· ἀνέθηκεν εἰς αὐτοὺς ἐνίοτε τὰ ὑπέρτατα πολιτικὰ ἀξιώματα· καὶ, ἐνὶ λόγῳ, ἀφῆκεν αὐτοὺς νὰ συγκροτήσωσιν ἀληθὲς Κράτος ἐν Κράτει· μεχρισοῦ, συντελεσθείσης τῆς μακρᾶς, τῆς ὀδυνηρᾶς, ἀλλ' ἀπαραιτήτου ἐκείνης δοκιμασίας, ἔφθασε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ἤρξατο τὸ μέγα, τὸ ἀξιομνημόνευτον κίνημα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Τοιουτοτρόπως πίπτουσι τὰ ἔθνη, τοιουτοτρόπως ἄλλα ἀνορθοῦνται! Ἡ θεία Πρόνοια ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ αὐτῆς πορείᾳ ἀνὰ μέσον τῶν αἰώνων παρασκευάζει διὰ τῆς συμφορᾶς πολλῶν γενεῶν τὴν εὐημερίαν πολλῶν ἄλλων. Μακάριοι ὅσοι πέπρωται νὰ κληρονομήσωσι τοὺς καρποὺς τῶν παθημάτων ἐκείνων! Ἀλλὰ τρισμάκαρες οἱ ὠφελούμενοι ἀπὸ τὰ παθήματα ταῦτα διὰ νὰ φυλάξωσι, διὰ νὰ αὐξήσωσι τὸ πολύτιμον κληρονόμημα!— Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν λαχόντες τὴν ἀγαθὴν αὐτὴν μερίδα, καὶ ἤδη ἐλεύθεροι ὄντες καὶ εὐνομούμενοι, μὴ φανῶμεν ἐπιλήσμονες τῶν γενεῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐξηγόρασαν διὰ τῶν συμφορῶν των τὴν ἐνεστῶσαν εὐημερίαν. Αἱ συμφοραὶ αὐταὶ ὑπῆρξαν πολλαί, διαρκεῖς, φρικώδεις· ἀλλὰ ἐν αὐταῖς καὶ δι' αὐτῶν παρήχθη τὸ μέγα τοῦτο καὶ μοναδικὸν ἴσως ἐν τῇ ἱστορίᾳ γεγονὸς τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἐν αὐταῖς καὶ δι' αὐτῶν τελευταῖον ἐκυφορήθη ἡ πατρὶς αὐτὴ, τῆς ὁποίας σήμερον λεγόμεθα πολῖται, ἡ δὲ γνῶσις τῆς πατρίου ἱστορίας ἐθεωρήθη ἀείποτε ὡς τὸ πρώτιστον τοῦ πολίτου καθῆκον.

Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο· ἄνθρωποι ξένοι, προλαβόντες ἡμᾶς, ἔσπευσαν ν' ἀναδιφήσωσι τὴν μυστηριώδη ἐκείνην βίβλον τῆς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα τύχης τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὲν ἠρκέσθησαν νὰ διαδώσωσιν ὅ,σα ἐπάθομεν ἀληθῆ δυστυχήματα, δὲν περιωρίσθησαν νὰ εἴπωσιν ὅτι ἐδουλώθημεν, ὅτι ἐβαρβαρώθημεν, ὅτι ἐδεκατίσθημεν, ἀλλ' ὡς νὰ μὴ ἦσαν ἀρκετὰ τὰ παθήματα ταῦτα, ἐπενόησαν καὶ ἄλλα ἀνύπαρκτα καὶ διεσχυρίσθησαν, ὅτι τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων καυχώμεθα ὅτι εἴμεθα ἀπόγονοι καὶ κληρονόμοι μὲν τῶν δικαιωμάτων εἰς τὴν ἀΐδιον εὐγνωμοσύνην τοῦ πεφωτισμένου κόσμου, κληρονόμοι δὲ, μέχρι τινὸς τοὐλάχιστον, τῶν ἐθνικῶν ἀρετῶν, ὅτι τὸ γένος τοῦτο ἐξερριζώθη πρὸ καιροῦ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην· ὅτι τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα σήμερον ὁ κόσμος καλεῖ Ἕλληνας καὶ πρὸς ἰδίαν αὐτῶν ἀπορίαν γενεαλογεῖ ἀπὸ Περικλέους καὶ Φιλοποίμενος, εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ Σκύθαι, Σλαῦοι, Ἀλβανοί, παῖδες χωρῶν ὑπερβορείων, ὁμογενεῖς τῶν Σέρβων, τῶν Βουλγάρων, τῶν Δαλματῶν καὶ τῶν Μοσκόβων· ὅτι ἑπομένως τὸ ἔθνος τοῦτο ἀποτελεῖ ὄγκον ἄμορφον, ἀργὸν, μὴ ἔχοντα οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον σπινθῆρα εὐφυΐας. Ὅτι ὁ τελευταῖος αὐτοῦ ἀγὼν δὲν ἦτο κίνημα ἐθνικὸν, τοῦ ὁποίου ὁ λαὸς ἐκεῖνος ἦτον ἀνάξιος, ἀλλὰ ἔργον ξενικῆς ῥαδιουργίας· ὅτι τὰ κατορθώματα τῆς ἐπαναστάσεως ἦσαν οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπελπισίας ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων κινδυνεύει ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία· τοιαύτην δὲ ἀπελπισίαν βλέπομεν πολλάκις καὶ εἰς τὰ κοινότερα καὶ εἰς τὰ βαρβαρώτερα τῶν ἐθνῶν. Ὅτι ἤδη τὸ Ἑλληνικὸν τοῦτο χάος δὲν ζῇ εἰμὴ τὴν ἐπίπλαστον ζωὴν, τὴν ὁποίαν αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Μοναρχίαι εὐδοκοῦσι νὰ τῷ ἐπιδαψιλεύωσιν· ὅτι, συνελόντι εἰπεῖν, οἱ σύγκλυδες αὐτοὶ ἄνδρες, τὸ φύραμα τοῦτο τῶν βαρβάρων δὲν ἀποτελεῖ ἔθνος περιέχον τὰ ἀναγκαῖα ἠθικὰ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ στοιχεῖα καὶ ἔτι ὀλιγώτερον ἱκανὸν νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς γενναίας ἐλπίδας, ὅσας ἡ φαινομένη αὐτοῦ ἀνάστασις παρήγαγεν εἰς τὴν πεπλανημένην Εὐρώπην.

Καὶ μὴ νομίσετε ὅτι τὰ τοιαῦτα ἐῤῥέθησαν ὑπὸ ἀνθρώπων ἀμαθῶν ἢ ἀγοραίων· ἢ ὅτι, ῥηθέντα ἅπαξ, ἐλησμονήθησαν καὶ ἐθεωρήθησαν ὡς ληρήματα φαντασίας νοσερᾶς ἢ ἐμπαθοῦς καρδίας. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ὁ πρῶτος πρεσβεύσας τὸ Ἑλληνοκτόνον τοῦτο σύστημα ἦτο Γερμανὸς ἐπίσημος, ἱστοριογράφος περιώνυμος, ἀνὴρ περιβεβλημένος τὴν διπλῆν φαρέτραν τῆς δεινοτέρας πολυμαθείας καὶ τῆς μαγικωτέρας εὐγλωττίας· τὸ δὲ ἔργον του ἐχειροκροτήθη ὡς ἱστορικὸν ἀριστοτέχνημα (ein historisches Meisterwerk). Εἶναι ἀληθὲς, ὅτι μεταξὺ τῶν τε ὁμογενῶν αὐτοῦ καὶ ἄλλων Εὐρωπαίων εὑρέθησαν φίλοι τῆς Ἑλλάδος ἀναδεχθέντες τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνασκευῆς του. Πολλοὶ ὅμως καὶ ἐμβριθεῖς ἄνδρες δὲν μετεπείσθησαν, καὶ, μεταξὺ ἄλλων, εἰμπορεῖτε νὰ ἴδητε εἰς σύγγραμμα σοφώτατον, πρό τινων ἐνιαυτῶν ἐκδοθὲν ἵνα καταστήσῃ γνωστὴν εἰς τὴν Εὐρώπην τὴν γεωγραφικὴν, ἐθνογραφικὴν, πολιτικὴν καὶ ἠθικὴν κατάστασιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους ἀντιγεγραμμένα τὰ δόγματα τοῦ Γερμανοῦ ἐκείνου παρ' ἀνθρώπου, τὸ παράδοξον, φίλου ἡμῶν, καὶ ὡς συμπέρασμα ἐπαγόμενον, ὅτι « ὁ Φαλλμεραύερος θαυμασίως ἀπέδειξε τὴν ἐντελῆ ἐξαφάνισιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὴν ὑπὸ Σλαύων καὶ Ἀλβανῶν ἀντικατάστασίν των.»

Σᾶς ἐρωτῶ ἤδη· Εἶναι δυνατὸν νὰ διαμείνωμεν ἐπὶ πλέον θεαταὶ ἀδιάφοροι τοῦ περὶ ἡμῶν, τοῦ περὶ τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ ὑπάρξεως ἡμῶν συγκροτουμένου τούτου ἀγῶνος, χωρὶς νὰ κατηγορηθῶμεν δικαίως, ὅτι στερούμεθα τοῦ πρώτου παντὸς ἔθνους προτερήματος, τῆς φιλοτιμίας, ἢ ὅτι ὁμοιάζομεν τὰ βάρβαρα ἐκεῖνα ἐθνάρια τῶν ὁποίων ἄλλοι ἀναδέχονται νὰ ἱστορήσωσι τὴν τύχην, διότι αὐτὰ ἀδυνατοῦσι νὰ ἐκπληρώσωσι τὸ ἱερώτατον τοῦτο τῶν χρεῶν; Μᾶς λέγουν ὅτι δὲν εἴμεθα ἔθνος· ἂς δείξωμεν λοιπὸν εἰς αὐτοὺς, μὲ τὴν ἱστορίαν εἰς τὰς χεῖρας, ὅτι διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ὑπήρξαμεν ἔθνος γενναῖον, ζωηρὸν, ἀκαταδάμαστον. Μᾶς λέγουν ὅτι ὁ ἀγαθὸς τῆς Ἑλλάδος δαίμων ἀπέπτη πρὸ καιροῦ ἀφ' ἡμῶν· ἂς ἀποδείξω-

μεν εἰς αὐτοὺς ὅτι τὸ ζωογόνον αὐτοῦ πνεῦμα οὐδέποτε ἐγκατέλιπε τὴν ἱερὰν ταύτην γῆν. Μᾶς λέγουσιν ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία μας εἶναι ἔργον ξενικῆς ῥαδιουργίας· ἂς ἀποδείξωμεν ὅτι ἔχει βαθυτάτας εἰς τὴν ἱστορίαν ῥίζας· ἂς ἀναβιβάσωμεν τὸν λαμπρὸν τῆς ἐπαναστάσεώς μας ἀνδριάντα ἐπὶ τὴν κρηπίδα τῶν αἰώνων· ἂς μελετήσωμεν, ἐνὶ λόγῳ, τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ἀλλὰ γόνιμον τοῦ παρελθόντος ἡμῶν ὅραμα, καὶ ἂς δείξωμεν εἰς τὸν κόσμον ὅτι καλῶς γινώσκομεν τίνες εἴμεθα, πόθεν ἤλθομεν, ποῦ πορευόμεθα. Ὁ ζῆλος περὶ τὴν σπουδὴν τῆς πατρίου ἱστορίας ὑπῆρξεν ἀεί ποτε μέγα ἐθνικῆς ζωῆς τεκμήριον!

Ἐκ τῆς πρὸ μικροῦ τεθείσης ὑπ' ὄψιν ὑμῶν συγκεφαλαιώσεως τοῦ ἱστορικοῦ σταδίου τὸ ὁποῖον ἔχομεν νὰ διατρέξωμεν εἰδατε ἤδη, ὅτι ἡ ἱστορία θέλει κηρύξει ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος μεγάλας, ἀναμφισβητήτους ἀληθείας. Ἀλλὰ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπανέλθω ἀπὸ σήμερον εἰς τινας ἐξ αὐτῶν, τὰς κυριωτέρας, ἵνα διαλύσω μὲν ἐκ προοιμίου, εἰ δυνατόν, πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τῶν συμπερασμάτων τῆς σπουδῆς ταύτης, παραστήσω δὲ εἰς ὑμᾶς πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν πρακτικὴν αὐτῆς ὠφέλειαν.

Καὶ πρῶτον περὶ τῆς γενομένης εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσβολῆς ξένων ἐθνῶν καὶ τῆς ἐπιμιξίας αὐτῶν μετὰ τοῦ ἀρχαίου φύλου. Πολλοὶ μεταξὺ ἡμῶν ἄνθρωποι θεωροῦσι τὴν ἐπιμιξίαν ταύτην ὡς δυστύχημα μέγα, ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀποδειχθῇ ἱστορικῶς ἀνύπαρκτος, (πρᾶγμα ἀδύνατον), καὶ στοχάζονται πᾶν ἄλλο ἱστορικὸν σύστημα ἀνάξιον τῆς Ἑλληνικῆς φιλοτιμίας. Τὸ αἴσθημά των εἶναι εὐγενές, ἀλλ' ἡ ἀπάτη πρόδηλος. Τὰ μάλιστα μεγαλουργήσαντα τῶν ἐθνῶν ὑπῆρξαν προϊὸν τοιαύτης καὶ ἔτι πλείονος ἐπιμιξίας. Οἱ Ἄγγλοι εἶναι φύραμα Κελτῶν, Σαξώνων, Νορμανδῶν. Οἱ Ῥῶσσοι, δουλωθέντες ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν Τατάρων, ἔχουσιν ἄφθονον Ταταρικὸν αἷμα εἰς τὰς φλέβας των. Μέγα τῆς Γερμανίας μέρος κατέχεται ὑπὸ Σλαυϊκῶν φυλῶν, ἐξ ὧν τινὲς μὲν ἐξεγερμανίσθησαν ἤδη, τινὲς δὲ καὶ ἔτι σώζουσι τοὺς τύπους τῆς καταγωγῆς των. Ἴβηρες, Ῥωμαῖοι, Γότθοι, Ἄραβες, ἀλληλοδιαδόχως ἄρξαντες τῆς Ἱσπανίας, παρήγαγον τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, ἐντὸς τοῦ Κράτους τοῦ ὁποίου ἄλλοτε ὁ ἥλιος δὲν ἔδυε ποτέ. Δὲν ἀναφέρω τοὺς κατοίκους τῆς ἀρκτώας Ἀμερικῆς, εἰς ἣν συνέῤῥευσαν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπὶ τῇ ὁμογενείᾳ αὐτῶν καυχώμενοι Γάλλοι· τί ἄλλο εἶναι εἰμὴ κρᾶμα Γαλατῶν, Ἑλλήνων, Ῥωμαίων, Φράγκων, Νορμανδῶν καὶ νεωτέρων Γερμανῶν; Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκάλουν τοὺς κοσμοκράτορας Ῥωμαίους σύγκλυδας, ἂν καὶ οὐδ' αὐτοὶ ἦσαν ἄλλο τι ἢ ἄθροισμα Πελασγῶν, Ἑλλήνων, Φοινίκων, Αἰγυπτίων καὶ παντοδαπῶν ἄλλων ἐποίκων. Μὴ μᾶς ταράττῃ ἄρα ἡ ἐπιμιξία τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ ἔθνους μετὰ πολλῶν ξένων· τοὐναντίον, δυστύχημα ἴσως ἤθελεν εἶσθαι ἐὰν διέμενεν ἐπὶ τοσούτου χρόνου διάστημα ἄμικτον καὶ ἰδιόῤῥυθμον, διότι φαίνεται ὅτι τὰ ἐθνικὰ ἐκεῖνα συνοικέσια εἶναι κατά τινας ἐποχὰς ἀναγκαῖα πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς εὐφυίας τῶν λαῶν. Τὸ ζήτημα ἄρα δὲν εἶναι ν' ἀποδείξωμεν ὅτι τὸ νεώτερον Ἑλληνικὸν ἔθνος κατάγεται κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπὸ Περικλέους καὶ Φιλοποίμενος· ὁ ἀγὼν, καθὼς βλέπετε, ἤθελεν εἶσθαι οὐ μόνον ἀδύνατος, ἀλλὰ καὶ μάταιος. Ὅ,τι πρόκειται, ὅ,τι πρέπει νὰ ἀποδείξωμεν ἱστορικῶς, εἶναι ὅτι ἐκ τῆς γενομένης καὶ ἔτι γενομένης ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπιμιξίας διαφόρων φύλων προέκυψεν ὄχι, ὡς λέγουσι, συῤῥετὸς βάναυσος, ἀδρανὴς, εὐήθης, ἀλλὰ ἔθνος περιέχον ἐν ἑαυτῷ τὰ στοιχεῖα μεγάλης πολιτικῆς ὑπάρξεως, καὶ ὅτι ἰδίως τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τροποποιηθὲν ὡς πρὸς τὸ θρήσκευμα καὶ τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ δόγματα, ἀλλ' ἀναλλοίωτον ὡς πρὸς τὴν εὐφυίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἐθνισμοῦ, ζωοποιεῖ διηνεκῶς τὸ νέον τοῦτο προϊὸν τῆς ἀλληλουχίας τῶν αἰώνων. Ἰδοὺ τὸ ζήτημα. Ἡ δὲ λύσις τοῦ ζητήματος τούτου, εἶναι εὔκολος ἅμα στρέψωμεν τὰ βλέμματα περὶ ἡμᾶς. Τί συμβαίνει τῳόντι σήμερον περὶ ἡμᾶς; Δύο φυλαὶ κατοικοῦσι τὴν Ἑλλάδα, ἡ Ἑλληνικὴ, καὶ ἡ Ἀλβανική. Ἀλλ' ἡ Ἀλβανικὴ φυλὴ· ἀπετελεῖ ἄρά γε ἔθνος ἴδιον; Ἔχει ἴδια αἰσθήματα, ἴδια συμφέροντα, πολέμια ἢ καὶ ἁπλῶς διάφορα τῆς Ἑλληνικῆς; Ἄλλοτε εἶχε, μάλιστα· σήμερον ὅμως, ὄχι· καὶ τόσον εἶναι βέβαιον ὅτι ὄχι, ὥστε εἴδομεν αὐτὴν προθύμως μετασχοῦσαν καὶ πολλάκις πρωταγωνιστήσασαν τοῦ τελευταίου ἀγῶνος ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος, καὶ αἰσθήματος. Ἓν καὶ μόνον ἐθνικὸν στοιχεῖον ἔχει ἴδιον εἰσέτι ἡ φυλὴ ἐκείνη, τὴν γλῶσσαν· ἀλλὰ καὶ αὕτη ὑποχωρεῖ βαθμηδὸν εἰς τὴν κατακτητικὴν πορείαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἱ δὲ ξένοι, οἱ χωρίζοντες ἀκόμη τὴν Ἀλβανικὴν φυλὴν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς, ἠδύναντο νὰ ἀκούσωσιν εἰς τε τὴν τελευταίαν ἐθνικὴν συνέλευσιν καὶ εἰς τὴν παροῦσαν βουλὴν τὰ εὐγενῆ τέκνα τῆς Ὕδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τοῦ Σουλίου ἀγορεύοντα περὶ τῶν Ἑλληνικῶν συμφερόντων εἰς τὴν γλῶσσαν ἐκείνην ἥτις, καθὼς αἱ χρυσότευκτοι πανοπλίαι τοῦ στρατοῦ τοῦ Βρούτου, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ὁ Πλούταρχος, εἶναι τὸ πολυτιμότερον ἡμῶν κτῆμα ἅμα καὶ ὅπλον. —Τοῦτο ὀνομάζω συγχώνευσιν τῆς Ἀλβανικῆς φυλῆς ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς· τοῦτο ὑπερίσχυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἅμα δὲ, ἐνίσχυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους διὰ τῶν ὑλικῶν δυνάμεων ὅσας ἡ φυλὴ ἐκείνη εἰσεκόμισε μεθ' ἑαυτῆς. Ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ συνέβη προδήλως καὶ ὡς πρὸς τὰς Σλαυϊκὰς φυλὰς, τὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα ποτὲ ἐποικησάσας· ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι ὅτι ἡ συγχώνευσις αὐτῶν συνεπληρώθη πρὸ καιροῦ, διότι ἡ ἐποίκησις αὐτῶν ἦτο πολὺ ἀρχαιοτέρα, ἐνῷ ἡ τῶν Ἀλβανικῶν, ὡς μεταγενεστέρα, δὲν συνεπληρώθη ἔτι. Πᾶν ἄλλο ἱστορικὸν σύστημα οὐ μόνον ἀντίκειται εἰς ἱστορικὰς μαρτυρίας, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, ἀλλὰ ἀντιβαίνει καὶ εἰς τὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν συμβαίνουσαν ἐξακολούθησιν τοῦ αὐτοῦ γεγονότος.

Ἀλλ' ὅ,τι μάλιστα μαρτυρεῖ τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ γλῶσσα· διὰ νὰ κατανοήσωμεν καλῶς τὴν δύναμιν ταύτην ἀρκεῖ νὰ παραβάλωμεν τὴν γλῶσσάν μας πρὸς τὰς γλώσσας ἐθνῶν ἄλλων παραχθέντων ἐπίσης ἀπὸ μεγάλων ἐθνικῶν ἐπιμιξιῶν, πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν λ. χ. Αὕτη σύγκειται ἀπὸ

43,500 περίπου λέξεων τῶν ὁποίων ἡ ποικίλη καταγωγὴ εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ζῶσα ἱστορία τῶν ποικίλων φυλῶν ἐξ ὧν συνεκροτήθη ὁ σύγκλυς ἐκεῖνος καὶ οὐδὲν ἧττον θαλασσοκράτωρ λαός· διότι 13,500 περίπου λέξεις εἶναι Ἀγγλοσαξωνικῆς καὶ ἄλλης Τευτονικῆς καταγωγῆς, 30,000 δὲ σχεδὸν Φραγκονορμανδικῆς ἢ ἐν γένει Ῥωμανικῆς. Ἀνοίξατε ἤδη τὸ λεξικόν μας· ἐὰν λάβωμεν ὡς βάσιν τὸ ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Κ. Βυζαντίου ἐκδοθέν, θέλομεν εὕρει ὅτι σύγκειται ἀπὸ 25,000 λέξεων, ἐξ ὧν 500 μόνον τὸ πολὺ ξέναι, αἱ δ' ἄλλαι πᾶσαι καθαρῶς ἑλληνικαί. Καὶ ἡ ἀναλογία θέλει προκύψει ἔτι παραδοξοτέρα, ὅταν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι αἱ ξενικαὶ ἐκεῖναι λέξεις ἀνήκουσιν εἰς μόνην τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν, καὶ ἑπομένως καθότον προχωρεῖ ἡ γραπτὴ ἐξαλείφονται, αἱ δὲ 25,000 τῶν ἑλληνικῶν δὲν ἀποτελοῦσι βεβαίως ὅλον τὸν θησαυρὸν τῆς γλώσσης μας, τῆς καθεκάστην ἀρυομένης ἀπὸ τοῦ ἀνεξαντλήτου ἀποθεματικοῦ ταμείου τῆς ἀρχαίας. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν λοιπὸν τὴν ἐποίκησιν τῶν Ἀλβανικῶν φυλῶν, τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα ὑφίσταται μὲν ἔτι παρὰ τὴν Ἑλληνικήν, ἀλλὰ, ὡς εἴδομεν, ταχέως βαίνει, εἰς τὴν διάλυσίν της, 500 λέξεις καί τινα τοπικὰ ὀνόματα εἶναι τὰ μόνα ἁμαρτήματα ὅσα ἐκληρονομήσαμεν ἀφ' ὅλων τῶν προτέρων καὶ μεγάλων καὶ ποικίλων Ῥωμαϊκῶν, Γοτθικῶν, Σαρακηνικῶν, Σλαυϊκῶν, Φραγκικῶν καὶ Ὀθωμανικῶν κατακτήσεων, εἰσβολῶν καὶ ἐποικήσεων. Τὸ πρᾶγμα εἶναι βεβαίως θαυμάσιον, καὶ παρέχει ἀφορμὴν εἰς πολλὰ καὶ ἀξιόλογα ἱστορικὰ συμπεράσματα. Ἐξ αὐτοῦ γίνεται δῆλον, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν συνέβη, ὡς ἀλλαχοῦ, συνάρθρωσις τῶν ἐποίκων μετὰ τῶν ἐγχωρίων, ἀλλὰ πραγματικὴ συγχώνευσις αὐτῶν μετὰ τῶν τελευταίων τούτων· — ἐκ τούτου δὲ ἐξηγεῖται ἐπίσης διατί ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἐβράδυνε τοσοῦτον ὥστε καὶ ἔτι δὲν συνεπληρώθη, καθότι ἡ συνάρθρωσις, ὁ συμβιβασμὸς τῶν ἐθνῶν εἶναι πολὺ εὐκολώτερος παρὰ τὴν συγχώνευσιν, τὴν ἐντελῆ δηλαδὴ ἀποσύνθεσιν τοῦ ἑνὸς, τοῦ δὲ ἄλλου ὑπερίσχυσιν. Πρὸς τούτοις ἀπὸ τοῦ γλωσσικοῦ τούτου φαινομένου καὶ τῆς ὑπόψιν ἡμῶν, ὡς προείρηται, συμβαινούσης ἀποσυνθέσεως τῶν Ἀλβανικῶν φυλῶν, συνάγομεν καὶ ἄλλην οὐδὲν ἧττον περίεργον παρατήρησιν. Τί λέγουν οἱ ἀντίπαλοί μας; ὅτι αἱ Σλαυϊκαὶ φυλαὶ κατέστρεψαν ἐντελῶς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν, ὅτι μετέπειτα ἐξελληνίσθησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ἰδίως διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ὅτι οἱ ἐξελληνισθέντες οὗτοι Σλαῦοι εἶναι οἱ σήμερον καλούμενοι Ἕλληνες. Κατὰ τοὺς λόγους λοιπὸν αὐτῶν, ὁ μὲν ἀρχαῖος, ὁ γνήσιος Ἑλληνισμός, ὁ ἐν τῇ 6ῃ ἑκατονταετηρίδι (καθ' ἣν, ὡς λέγουν, συνέβη ἡ Σλαυϊκὴ ἐκείνη κατάκτησις), σώζων ἔτι πλουσιωτέραν ἀναγκαίως τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἐθνικότητά του ἢ μετὰ ταῦτα, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν Σλαυϊκὴν ἐποίκησιν· ὁ δὲ νόθος καὶ βεβαίως ἀσθενέστερος Ἑλληνισμός, ὁ προκύψας ἐκ τῆς ὑποτιθεμένης ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐξελληνίσεως τῶν Σλαύων, κατώρθωσεν, οὐ μόνον δύο ξενικὰς κυριαρχίας νὰ ἀποκρούσῃ (τὴν Φραγκικὴν καὶ τὴν Ὀθωμανικὴν), ἀλλὰ καὶ νὰ συγχωνεύσῃ, καὶ καθεκάστην νὰ συγχωνεύῃ ἐν ἑαυτῷ τὰς πολυπληθεῖς μέν, ὁμολογουμένως δὲ οὐδὲν ἧττον τῶν Σλαυϊκῶν ἰσχυρὰς Ἀλβανικὰς φυλάς. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι κατάδηλος παραλογισμός.

Ἕτερον ζήτημα, εἰς τὸ ὁποῖον νομίζω ἀναγκαῖον νὰ ἐπιστήσω ἀπὸ τοῦδε ἔτι πρὸς μικρὸν τὴν προσοχήν σας, εἶναι ἡ μεγάλη ἐπέκτασις τὴν ὁποίαν ἔλαβε κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ γένος. Τὸ πάλαι ἡ ἑστία τοῦ Ἑλληνισμοῦ περιωρίζετο εἰς ταύτην τὴν μικρὰν ἀπὸ Θεσσαλίας μέχρι Μαλέα χώραν, οἱ δὲ ἀρχαῖοι ἦσαν τοσοῦτον φειδωλοὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, ὥστε δὲν ἠξίουν νὰ τὸ δώσωσιν οὐδὲ εἰς τὴν Ἤπειρον, οὐδὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Βραδύτερον δὲ βλέπομεν τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐκτεινόμενον μέχρι τῆς Θράκης καὶ μετ' οὐ πολὺ δίδον τὸ ὄνομα καὶ τὴν γλῶτσάν του εἰς τὸ μέγα Βυζαντινὸν Κράτος. Πῶς καὶ διατί συνέβη ἡ ἐπέκτασις αὕτη, θέλομεν τὸ ἐξηγήσει ἄλλοτε· ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα εἶναι βέβαιον, διότι ὁ ἐξελληνισμὸς τοῦ Ἀνατολικοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, ὁμολογούμενον· τί δ' ἄλλο σημαίνει τὸ γεγονὸς τοῦτο, εἰμὴ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ἦτον ἡ πολυπληθεστέρα, ἡ ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς ἀνωτέρα ὅλων τῶν ἄλλων φυλῶν ἐξ ὧν συνεκροτεῖτο τὸ μέγα ἔτι Βυζαντινὸν Κράτος. Ἄλλως δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πῶς οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἐβιάσθησαν νὰ ἀποβάλωσι τὸν Ῥωμαϊκὸν χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖον τοσοῦτον ἐπόθουν νὰ διατηρήσωσι, καὶ ἐξελληνίσθησαν μᾶλλον ἀντὶ νὰ ἐκβαρβαρωθῶσιν, ὡς ἤθελεν ἀναγκαίως συμβῆ, ἐὰν οἱ βάρβαροι ἦσαν ἐντὸς τοῦ κράτους των πολυπληθέστεροι καὶ ἰσχυρότεροι τῶν Ἑλλήνων.— Παρατηρήσατε ἤδη τοῦτο· ὁ ἐξελληνισμὸς τοῦ Ἀνατολικοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους ἤρξατο, κατὰ Γίββωνα, ἀπὸ τῆς 6ης ἑκατονταετηρίδος. Καὶ ὅμως, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Φαλμεραύερον, ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ 6ῃ ἑκατονταετηρίδι τὰ τελευταῖα τῶν Ἑλλήνων λείψανα ἐξερριζοῦντο ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ὑπὸ τῶν Σλαύων. Παράδοξον τῳόντι ἔθνος, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν τῆς ἐξοντώσεώς του, κυριεύει τὸν λαμπρότερον τῆς τότε οἰκουμένης θρόνον καὶ σταίνει τὴν ἔδραν του ἐν αὐτῷ τῷ Βυζαντίῳ! Τὸ δὲ παραδοξότερον ἴσως εἶναι, ὅτι αὐτὸς ὁ Γερμανὸς ἐκεῖνος ὁμολογεῖ τὴν ἐπέκτασιν ταύτην λέγων ὅτι, « τὸ ὄνομα τοῦ Ἕλληνος σημαίνει σήμερον ὄχι πλέον, ὡς ἄλλοτε, τοὺς μεταξὺ τῶν Θετταλικῶν Τεμπῶν καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα καταστημένους παῖδας τοῦ Δευκαλίωνος, ἀλλὰ πάντας τοὺς ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ τοῦ Βυζαντίου θρόνου ἐξαρτωμένους Ὀρθοδόξους Χριστιανούς. » Ὁ Φαλμεραύερος νομίζει ἴσως ὅτι ἀποδίδων τὸ ὄνομα τοῦ Ἕλληνος εἰς γένη ὁμολογουμένως μὴ Ἑλληνικὰ καὶ μὴ ἐξελληνισθέντα ἔτι, ἐμπεδοῖ οὕτω τὴν περὶ τῆς ἐξοντώσεως τῶν κυρίως Ἑλλήνων δόξαν του, καὶ δὲν παρατηρεῖ, ὅτι ἐξεναντίας, διὰ τῶν λόγων του ἐκείνων, ἀνατρέπει τὸ σύστημα αὐτοῦ, τὸ μὲν διότι ἡ μεγάλη καὶ ἐπίμονος τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος ἐπέκτασις εἶναι ὅλως ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν ὁλοσχερῆ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ἐξαφάνισιν· τὸ

δὲ, διότι ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὀνόματος τούτου εἰς γένη ἀλλότρια ἀποδεικνύει οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἶναι ζωτικώτερον, περιέχει, δηλαδὴ, στοιχεῖα ὑπάρξεως καὶ μέλλοντος ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πλειότερα ὅλων τῶν ἄλλων φυλῶν, ὅσαι κατεστάθησαν περὶ αὐτὸ ἀπ' αἰῶνος, καὶ τούτου ἕνεκα ἔδωκεν εἰς αὐτὰς τὸ ὄνομά του, μεχριοῦ μεταδώσει καὶ τοὺς ἄλλους ἐθνικοὺς χαρακτῆρας, καθὼς συνέβη καὶ συμβαίνει καὶ θέλει συμβαίνει διὰ παντὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐθνῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς ἐπεκτάσεως ταύτης τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξάγονται καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ οὐσιωδέστατα συμπεράσματα. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ ὄνομα διετηρήθη ἄρα γε νικηφόρον ἀπὸ τοσούτων καὶ τηλικούτων δυσχερειῶν, προσέλαβεν ἄρα γε τοσαῦτα νέα στοιχεῖα ῥώμης καὶ ὑπάρξεως, ἐπὶ ματαίῳ; Ἡ θεία Πρόνοια ἐργάζεται ποτὲ ἀσκόπως; Καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἠθέλησε νὰ καταστρέψῃ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸ ἔργον εἴκοσιν αἰώνων, νὰ διασπάσῃ ὅ,τι ἐπὶ δύο χιλιάδας ἐτῶν διετήρησε συνηνωμένον, νὰ χωρίσῃ ἀδελφοὺς καὶ, νείμασα τὴν ἱερὰν τῆς ἐλευθερίας εὐλογίαν εἰς τὸν Ἰακὼβ, νὰ κωφεύσῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τὰς δεήσεις τοῦ Ἡσαῦ τοῦ λέγοντος· « Μὴ εὐλογία μία σοί ἔστι, Πάτερ; Εὐλόγησον δὴ κἀμὲ, Πάτερ; »

Ἤθελεν εἶσθαι ἄτοπον νὰ σᾶς λύσω ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ τὰ ζητήματα ταῦτα. Ἀλλὰ ἡ λύσις αὐτῶν ἐνυπάρχει βεβαίως εἰς πᾶσαν Ἑλληνικὴν καρδίαν· τοῦτο δὲ μόνον σᾶς προσθέτω, ὅτι ἡ προκειμένη σπουδὴ θέλει προσθέσει εἰς τοὺς πόθους, εἰς τὰς ἐλπίδας ἡμῶν τὴν ἀκαταμάχητον πεποίθησιν τὴν ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων προερχομένην, διότι ἔχει ἡ ἐπιστήμη αὕτη τὸ θαυμάσιον τοῦτο προτέρημα, ὅτι δὲν εἶναι ἐπιστήμη θεωρητικὴ καὶ ἀφῃρημένη, ἀλλὰ πρακτικὴ, πραγματικὴ, προαγγέλλουσα ἀσφαλῶς τὸ μέλλον, ὁδηγοῦσα ἀλανθάστως τὸ ἐνεστώς.

Σᾶς ὑπέδειξα ἤδη τὴν διδασκαλίαν τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἀπὸ αὐτῆς περὶ τοῦ μέλλοντος· οὐδὲν ἧττον μεγάλη εἶναι καὶ ἡ ὡς πρὸς τὸ ἐνεστὼς ὠφέλεια. Οἱ ἄνθρωποι οἱ ἀναλαμβάνοντες τὸ δύσκολον ἔργον τῆς κυβερνήσεως τοῦ ἔθνους, οἱ ἄνθρωποι οἱ περιβαλλόμενοι τὸ ἔτι δυσκολώτερον ἴσως ἀξίωμα τοῦ νομοθέτου, (καὶ πολλοὶ ἐξ ὑμῶν προωρισμένοι ἐστὲ βεβαίως νὰ ἀξιωθῆτε, ἡλικιωθέντες, τῆς τιμῆς ταύτης καὶ εὐθύνης), οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, λέγω, εἶναι ἀσυγχώρητον νὰ ἀγνοῶσι τὴν Ἱστορίαν τοῦ ἔθνους τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ κυβερνήσωσι, περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται νὰ νομοθετήσωσι. Τὰ ἔθνη δὲν εἶναι μάζα ἄψυχος τὴν ὁποίαν ἕκαστος δύναται νὰ πλάσσῃ κατὰ τὸ δοκοῦν, καθὼς οἱ κηροπλάσται τὸν κηρὸν ἢ τὸν γύψον, ἀλλ' ὄντα ἠθικὰ ἀναπτύξαντα βαθμηδὸν καὶ μορφώσαντα διὰ τοῦ χρόνου ἀνάγκας, συμφέροντα, αἰσθήματα, ἕξεις, ἰδέας, οἱ δὲ ἀναδεχόμενοι τὴν ἀγωγὴν αὐτῶν ὀφείλουν νὰ γνωρίζωσι ταῦτα πάντα, καὶ διὰ νὰ τὰ γνωρίσωσι καλῶς ὀφείλουν νὰ μελετήσωσι τὴν βαθμιαίαν αὐτῶν μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν, ὅπερ ἐστὶ τὴν ἱστορίαν. Αἱ ἀλήθειαι αὗται εἶναι τετριμμέναι, τριοδίτιδες, ἂν θέλετε· εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως συνειθίζομεν νὰ τὰς πρεσβεύωμεν μᾶλλον ἢ νὰ τὰς βάλλωμεν εἰς πρᾶξιν. Ἡ ἱστορία αὕτη λοιπὸν θέλει μᾶς διδάξει πολλὰ περὶ πολλῶν κυβερνητικῶν καὶ νομοθετικῶν ζητημάτων τὰ ὁποῖα καθεκάστην συζητοῦνται, καὶ, ἐπὶ παραδείγματος, περὶ τῶν κοινοτήτων, περὶ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, περὶ τῆς διοικήσεως τῆς ἐκκλησίας, περὶ τοῦ πολιτικοῦ δικαίου, περὶ τῆς βιομηχανίας, τῆς ἐμπορίας, τῆς ναυτιλίας, τῆς γεωργίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν δὲ ἦναι χρεία νὰ σᾶς φέρω καὶ ἄλλας ἀποδείξεις τῆς πρακτικῆς τῆς σπουδῆς ταύτης ὠφελείας, ἀρκεῖ, νομίζω, νὰ σᾶς ἀναφέρω τὸ παράδειγμα ἀνθρώπων οἵτινες, ἐπιχειρήσαντες νὰ κυβερνήσωσι τὴν Ἑλλάδα βεβαίως ὄχι παίζοντες, ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ στρέψωσι τὰ βλέμματά των πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ νὰ τὸ συμβουλευθῶσι μετὰ ζήλου. Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, τοῦ ὁποίου καιρὸς εἶναι νὰ ὁμολογήσωμεν τὰ ἔξοχα πολιτικὰ προτερήματα καὶ τὴν εἰλικρινῆ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀφοσίωσιν, ἅμα ἀναγορευθεὶς Κυβερνήτης, ἔγραφε πρὸς τὸν τὰ ἄκρα φέροντα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ Ἀνδρέαν Μουστοξύδην, τοὺς ἑξῆς ἀξιομνημονεύτους λόγους· « Σὲ παρακαλῶ νὰ συλλέξῃς ἐπιμελέστατα ὅσον οἷόν τε πλειοτέρας περὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος πληροφορίας, ὄχι τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ τῆς κατὰ τὸν μεσαίωνα Ἑλλάδος· καὶ νὰ μὲ πέμψῃς τάχιστα ὅσας εἰδήσεις γεωγραφικὰς, ἱστορικὰς, πολιτειογραφικὰς δυνηθῇς νὰ ἀνεύρῃς εἴτε εἰς ἔντυπα βιβλία, εἴτε εἰς χειρόγραφα. Τὰ ἀρχεῖα τῆς πρώην Ἐνετικῆς δημοκρατίας, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἁγίου Μάρκου, αἱ βιβλιοθῆκαι τῶν ἀρχαίων πατρικίων τῆς Ἐνετίας, πρέπει νὰ περιέχωσι θησαυροὺς τοιούτων εἰδήσεων. Ἄντλησον ἀπὸ αὐτῶν ὅσον ἐνεστὶν ἀφθονώτερον καὶ ἐπωφελέστερον. »

Ἐννοεῖτε ὅτι ὁ Κυβερνήτης δὲν ἐζήτει τὰς πληροφορίας ταύτας ἐπὶ φιλολογικῷ τινι σκοπῷ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ πρακτικωτάτῳ σκοπῷ τοῦ νὰ γνωρίσῃ τὸν τόπον τὸν ὁποῖον ἐκλήθη νὰ κυβερνήσῃ. Ὑπὸ τῆς αὐτῆς δὲ βεβαίως ἐπειγόμενος ἀνάγκης καὶ ὁ τῆς πρώτης ἀντιβασιλείας δευτερεύων Γεώργιος Μάουρερ, καὶ περιεστοιχισμένος ὑπὸ ἀπείρων τῆς διοικήσεως φροντίδων, ἐνόμιζε χρέος του νὰ ἀσχολῆται εἰς τὴν σπουδὴν τῆς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, καὶ συνέλεξε περὶ αὐτῆς, μάλιστα περὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυριαρχίας, ὕλην πολύτιμον, τὴν ὁποίαν μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γερμανίᾳ ἐδημοσίευσεν.

Ἀπέδειξα, νομίζω, ἄχρι τοῦδε ὅτι ἡ προκειμένη σπουδὴ, ἂν καὶ θλιβερὰ ἐν μέρει διὰ τὰς πολλὰς συμφορὰς καὶ τὰ πολλὰ τοῦ ἔθνους παθήματα, εἶναι ὅμως ἀπαραίτητος διότι θέλει μᾶς διδάξει τὸ μέγα γεγονὸς τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος, διότι θέλει ἀνατρέψει τὰς κατὰ τοῦ ἐθνισμοῦ μας διαδοθείσας ὀλεθρίας ἰδέας, διότι θέλει ἐμπεδώσει τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας μας, διότι, τέλος, θέλει μᾶς φωτίσει πολὺ ὡς πρὸς τὸ ἐνεστώς. Ἀνάγκη ἤδη νὰ ἐπιφέρω τινὰ περὶ τῶν δυσχερειῶν τὰς ὁποίας ἔχομεν νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν σπουδὴν ταύτην.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΤΙ ΕΣΤΙΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.

(Ἐκ τοῦ Περσικοῦ.)

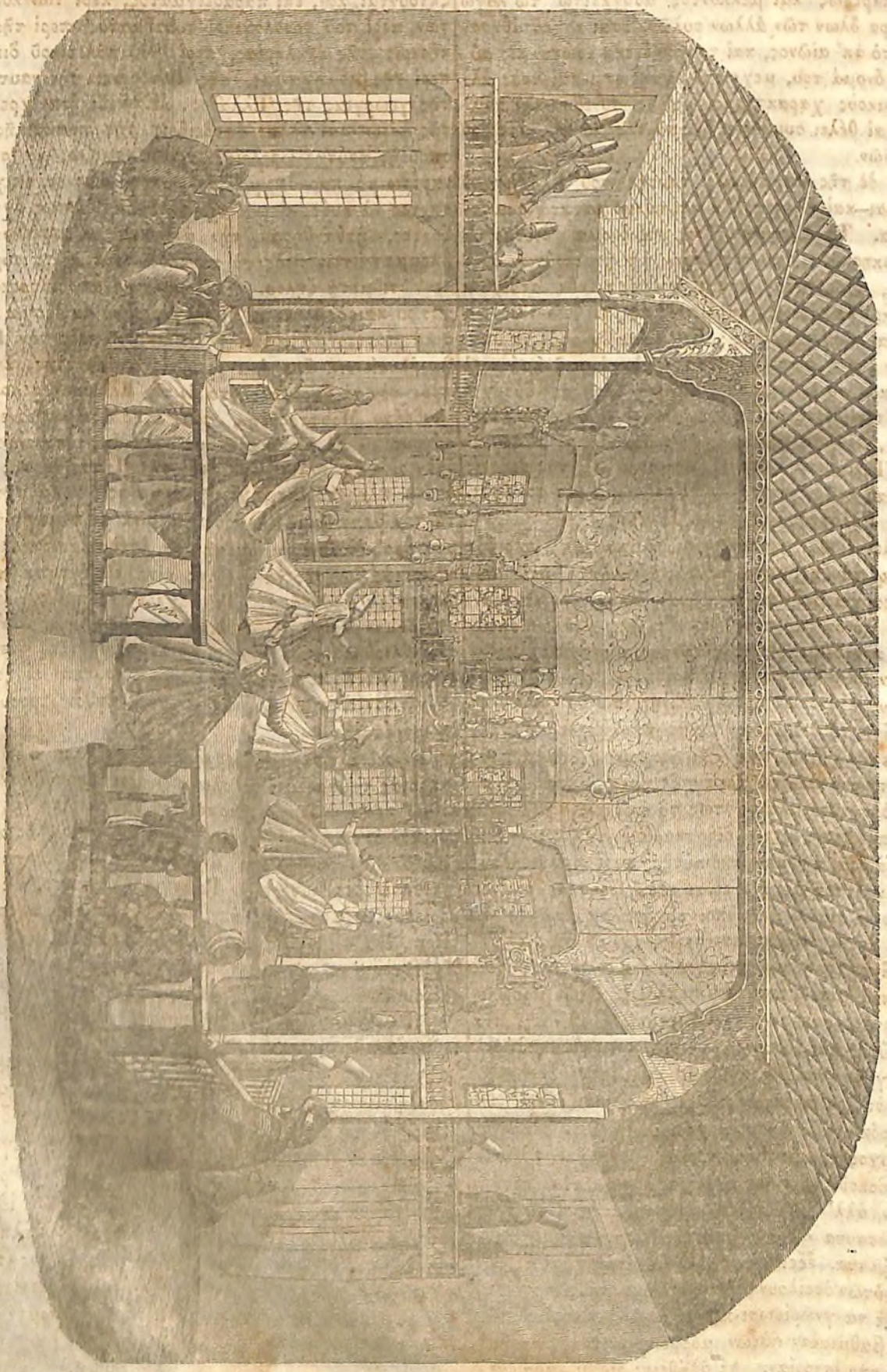

Ναὸς Δερβίσων.

Ναι δέν ἤμην Μωαμεθανὸς καὶ μάλιστα δερβίσης κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, αἰῶνα μυρίων πολιτικῶν αἰ-
δλος ὁ κόσμος ἤθελεν ἀκορήσει, πῶς ἄνθρωπος ζ νρέσεων, αἰῶνα κατ' ἐξοχὴν ἐλευθερίας, ἐρωτᾷ τί

ἐστιν ἐλευθερία; Ἐγὼ ὅμως, φύσει περίεργος καὶ πολυπράγμων, φλεγόμενος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ μάθω τί ἐστιν αὐτὴ ἡ ἐλευθερία, τῆς ὁποίας πολλάκις ἤκουσα διακωδωνιζόμενον τὸ ὄνομα, ἐσπούδασα, καί τοι ἐναντίον τῶν ἀπαγορεύσεων τοῦ Κορανίου, δεκαπέντε γλώσσας. Ἀνέγνων μετὰ πολλῆς ἐπιστασίας τὸν Πλούταρχον καὶ τὸν Κικέρωνα, τὸν Βολταῖρον καὶ τὸν Μακκουλώ, τὸν Φιλαγγέρην καὶ τὸν Σλώσερον, ἐμελέτησα τὰ γινόμενα κατὰ τὰς Ὁμοσπόνδους Πολιτείας, αἵτινες κρηπὶς τῆς ἐλευθερίας ἀποκαλοῦνται, ἀνώρυξα τὸ θησαυροφυλακεῖον τῆς πολυμαθείας μου, τὴν μνήμην μου, τὰ μυθιστορήματα, τὰς ἐπιφυλλίδας, τὰ δράματα, ἐφυλλολόγησα τὰ λεξικὰ τοῦ Χαντσερῆ, τοῦ Βαρίνου, τοῦ Λαβώ, τῆς Κρούσκας καὶ τοῦ Βλακστῶνος, κατεξέσχισα τὴν μυριόβιβλον τοῦ Καντοῦ, καὶ ὅμως οὐδὲ βῆμα ἐπροχώρησα· ἔμαθον μόνον ὅτι εἶναι μία λέξις, ποτὲ μὲν ἐκ τριῶν, ποτὲ δὲ ἐκ δύω, ποτὲ δὲ ἐκ τεσσάρων καὶ πέντε συλλαβῶν συγκειμένη, κατὰ τὴν γλῶσσαν, ὅτι εἶναι μεγάλου κρότου πρόξενος, ἦχος περιβομβῶν ὡς σάλπιγξ, κυμβάλου ἀλαλαγμός, βοὴ κέρατος, σημαία κυμαινομένη ἐν θυέλλαις καὶ τρικυμίαις, ἀστραπὴ διαλάμπουσα ὑπὸ τὸ οὐράνιον τόξον. Ὁμολογῶ ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ εἰκόνες κατεγοήτευσαν τὴν ἀσιανὴν φαντασίαν μου, ἀλλὰ δὲν ἐφώτισαν καὶ τὸν νοῦν μου. Τὸ τετράγραμμα τῶν μάγων εἶναι βεβαίως ὀλιγώτερον μυστηριῶδες, ἂν καὶ οὐδ' ἡμέρα παρέρχεται εἰς τὰ δύω ἡμισφαίρια τοῦ κόσμου, χωρὶς νὰ προφερθῇ μυριάκις ἡ λέξις αὕτη μὲ ἔμφασιν.

Ἐκ τῶν βιβλίων λοιπὸν ὑπῆρξεν ἀδύνατον νὰ ἐξάξω πληροφορίαν ἱκανὴν νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν περιέργειάν μου.

Ἀλλ' ἴσα ἴσα διὰ τοῦτο ἡ ἐπιθυμία μου ἐγίνετο ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ φλογερωτέρα· καὶ ὁσάκις εἰσερχόμην εἰς τὸν Τεκὲν διὰ νὰ ὑμνήσω τὸν θεὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ, ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνῳ, ὁ νοῦς μου, τὸ ἐξομολογοῦμαι παρρησίᾳ, καὶ ἁμαρτίᾳ ἐξομολογουμένη οὐκ ἔστιν ἁμαρτία, δὲν ἀνυψοῦτο εἰς τὸν Κτίστην τοῦ κόσμου ἢ τὸν προφήτην του, ἀλλ' ἐκυλίετο εἰς τῆς ἐλευθερίας τὰ καταγώγια. Ἐνῷ μίαν τῶν ἡμερῶν, περιβληθεὶς τὸν πλατὺν καὶ λευκὸν μανδύαν μου, περιεστρεφόμην ἀκροποδητὶ ῥυθμίζων τὰ ὑπόπτερα βήματά μου κατὰ τοὺς μελῳδικοὺς τόνους τοῦ ἐναρμονίου νείου, ποτὲ μὲν ἔχων ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους, ποτὲ δὲ ἐκτείνων ὁριζοντίως καὶ ἀνυψῶν αὐτάς, ἤκουσά τινα ξένον, ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἐρχόμενοι καθ' ἑκάστην εἰς τὸν Τεκὲν μειδιῶσι διὰ τὰς περιστροφάς μας, ὡς ἂν ἦσαν αἱ ἰδικαί των τελεταὶ ὀλιγώτερον ἄξιαι γέλωτος, λέγοντα πρὸς ἄλλον γείτονά του γαλλιστί· « συγχώρησέ με νὰ λάβω τὴν *ἐλευθερίαν* νὰ σὲ ζητήσω ὀλίγον ταμβάκον. » Ὦ! εἶπον κατ' ἐμαυτόν, ἤρχισα νὰ ἐννοῶ τί ἐστιν ἐλευθερία· ἐλευθερία εἶναι.... Ἀλλὰ δευτέρᾳ φωνῇ γυναικεῖᾳ ὑπολαβοῦσα εἶπεν ἐπίσης, γαλλιστὶ ἀλλ' ἀποτόμως, πρός τινα πολύσαρκον συμπιεζόμενον πλησίον ὡραίας τινὸς κυρίας διὰ νὰ ἴδῃ, ὡς ἔλεγε, καλήτερον τὸν χορόν μας, « Κύριε, λαμβάνεις ὑπὲρ τὸ δέον ἐλευθερίαν . . . » Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ πάλιν ὁ νοῦς μου, κυλινδούμενος εἰς τὴν ἄβυσσον ἀφ' ἧς ἤγγιζε νὰ ἐκβῇ, καὶ πάλιν σκότος ἐπικείμενον ἐπάνω αὐτῆς! Ἐκ τῶν ὁμιλιῶν τούτων συνέλαβον τὴν ὑποψίαν, μὴ ἡ πολύκροτος ἐλευθερία εἶναι καὶ πολυσήμαντος, ἄλλην σημασίαν ἔχουσα διὰ τοὺς πλουσίους, ἄλλην διὰ τοὺς πένητας, ἄλλην διὰ τοὺς χειρώνακτας, ἄλλην διὰ τοὺς ἀναλωτάς, ἄλλην διὰ τοὺς ἐφημεριδογράφους, ἄλλην διὰ τοὺς κυβερνήτας, ἄλλην διὰ τοὺς βουλευτὰς καὶ γερουσιαστάς, ὅταν δὲν εἶναι πρέσβεις καὶ ὑπουργοί, καὶ ἄλλην ἀφοῦ γίνωσι!

Καὶ ὅμως ὅλαι αἱ ἀντιφάσεις καὶ αἱ δυσκολίαι αὐταὶ ἐπηύξανον τὴν ἐπιθυμίαν μου. Μεταξὺ τῶν πολλῶν διδασκάλων, οἵτινες μ' ἐδίδαξαν κατὰ καιροὺς ξένας γλώσσας, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἐσεβόμην πλειότερον ἦτόν τις Γάλλος, ὅστις εἶχε περιηγηθῇ πολλὰ τῆς Εὐρώπης μέρη, μελετήσει τὰ πολιτικὰ συστήματα, παρευρεθῇ εἰς πρεῖς τῆς πατρίδος του ἐπαναστάσεις, καὶ ἀποκτήσει τοιαύτας γνώσεις τοῦ πρακτικοῦ βίου, ὥστε ἡ διασημοτέρα τῶν Παρισίων ἐφημερὶς, μισθόνουσα αὐτὸν ἀδρῶς, τὸν εἶχεν ἀνταποκριτὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Εἰς τοῦτον λοιπὸν κατέφυγον, ζητῶν νουθεσίαν καὶ διασάφισιν τῆς ἀπορίας μου. Μὲ ὅλην του τὴν σοφίαν ὁ δημοσιογράφος τῆς Λουκοτεκίας δὲν κατώρθωσε ν' ἀπαντήσῃ εὐκρινῶς εἰς τὰς ἀλθεπαλλήλους ἐρωτήσεις μου, ἀλλὰ μ' ἐσυμβούλευσε, μετὰ μακρὰς συζητήσεις, νὰ περιέλθω μόνος μου ἐπὶ τούτῳ τὴν Εὐρώπην, ἀρχίζων πρῶτον ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Ὁμολογῶ ὅτι ἡ συμβουλή του μὲ ὑπερήρεσεν· ἐντὸς μιᾶς ἑβδομάδος ἤλλαξα τὴν ἐνδυμασίαν μου, ἐφόρεσα εὐρωπαϊκὴν, καὶ χωρὶς νὰ βιασθῶ νὰ ψάλω τὰ ἐπικήδεια τοῦ πώγωνός μου, ἐπειδὴ ἡ θέα τῶν γενειάδων δὲν βίπτει πλέον εἰς λειποθυμίας τὰς εὐερεθίστους κυρίας τῶν Παρισίων, ἐπέβην εἰς ἀτμόπλοιον ἀναχωροῦν εἰς Μασσαλίαν, πλήρης ἐλπίδων καὶ χαρᾶς, διότι, ἐνῷ ἀπέπλεον, ἀπήντησα τὸν Σουλτάνον ἐπὶ τοῦ μακροῦ καὶ πολυσκάλμου πλοίου του τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῆς μάμμης μου, ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὡς οἰωνὸς ἄριστος.

Φθάσας εἰς Παρισίους ἐσπευσα νὰ ἐγχειρίσω τὰ συστατήριά μου, καὶ νὰ λάβω σχέσεις μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν γνωστοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ δημοσιογράφων. Οἱ Γάλλοι μὲ ὑπεδέχοντο μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης, θαυμάζοντες μάλιστα Τούρκον, (παρατηρητέον ὅτι οἱ Φράγκαι θεωροῦσιν ἡμᾶς τοὺς Τούρκους ὡς ἄλλης φύσεως ὄντα), ὁμιλοῦντα μὲ ἀρκετὴν εὐκολίαν τὴν γλῶσσάν των. Εἰς τόπον ὅπου βλαστάνουσι καθημερινῶς τόσα συστήματα πολιτικά, ὅπου συζητοῦνται μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν καὶ τόσην εὐφυΐαν αἱ δοξασίαι καὶ αἱ πεποιθήσεις, ὅπου κατηργήθη ἡ Μοναρχία καὶ ἀνεπληρώθη δι' ἄλλου εἴδους κυβερνήσεως, σύμβολον ἐχούσης τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἰσότητα, ὅπου ἡ πανδήμους ψηφοφορία θεωρηθεῖσα ὡς ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος τῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν, καθιερώθη διὰ θεμελιωδους νόμου, καὶ ἐνεχαράχθη διὰ χαρακτήρων ἀναξαλείπτων, ὡς αἱ δέκα τοῦ Μωσέως ἐντολαί, εἰς πλάκας ἀϊδίους, εἶναι ἀδύνατον, ἐστοχάσθην, νὰ μὴ μορφώσω ἰδέαν

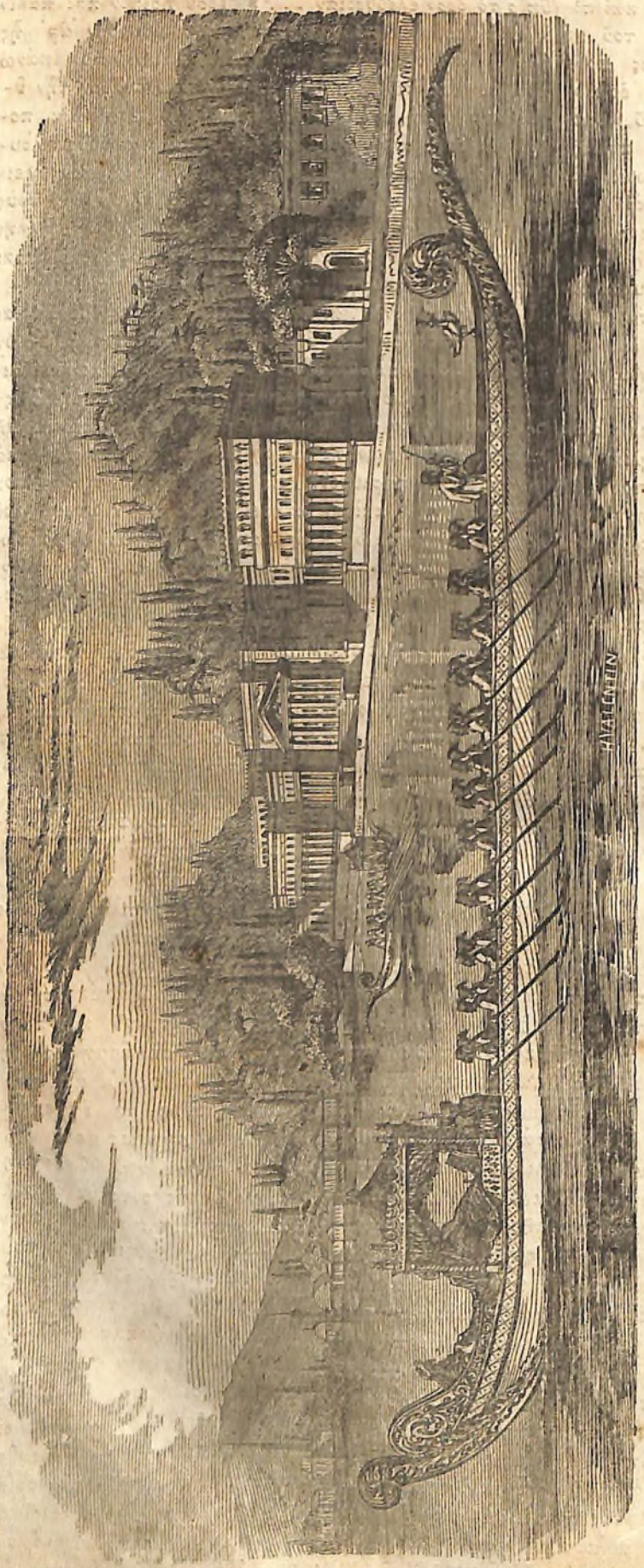

Τὸ μαγαζὶ τοῦ Σουλτάνου πλυῶν.

καθαρὸν περὶ τῆς ἐλευθερίας. Εἷς μάτην ὁ πρέσβυς τῆς Τουρκίας, ἄνθρωπος φρόνιμος καὶ πολύπειρος,

γελῶν ὁσάκις τὸν ἀνέφερον περὶ τῆς ἐπιθυμίας μου, ἐπροσπάθει νὰ μὲ πείσῃ, ὅτι εὐκολώτερον θὰ εὕρισκον οἱ Φράγκοι τὴν πηγὴν τοῦ ἀθανάτου νεροῦ, ἢ τὰ βουνὰ τῆς σελήνης τὰ συνορεύοντα πέραν τοῦ Γουμπουκτοῦ μὲ τὸν πλανήτην μας, παρὰ ἐγὼ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, δι' ὃ ἀπεφάσισα νὰ ἐγκαταλείψω τοὺς ναργιλέδας καὶ τοὺς σοφάδας μου· οὐδὲ ἀκρόασιν ἔδοσον εἰς τοὺς λόγους του Οἱ Γάλλοι νὰ μὴ γνωρίζωσι τὴν ἐλευθερίαν ! βλασφημία ! Καὶ ὅμως, συστέλλομαι νὰ τ' ὁμολογήσω, θελήσας, μετ' ἀπείρους συνδιαλέξεις μετ' αὐτῶν, νὰ ἀνακεφαλαιώσω καὶ συναρμολογήσω τὰς ἰδέας μου, εὗρηκα ὅτι ἦσαν πολὺ πλέον συγκεχυμέναι ἢ πρότερον. Οἱ μὲν μ' ἐβεβαίουν, ὅτι ἀληθὴς ἐλευθερία εἶναι τὸ νὰ μὴ ἔχῃ τις κτήματα ἴδια ἀλλὰ κοινὰ μεθ' ὅλων τῶν ἄλλων, καὶ ἂς μὴ ἐκοπίασε διόλου αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ τ' ἀποκτήσῃ. Ἡ ἀληθεία, ἡ ἐλευθερία αὐτὴ δὲν μὲ δυσηρέστησεν· ἐξ ἐναντίας ἐνόησα κατὰ βάθος τὴν δύναμίν της, καθόσον ὡς δερβίσης ἐξ ἐπαγγέλματος ὀκνηρὸς καὶ ἄσπονδος τοῦ κόπου ἐχθρός, μὲ ἤρεσκε ν' ἀπολαύω ἀκωλύτως τῶν ξένων κτημάτων, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, ἀψύχων τε καὶ ἐμψύχων. Ἀλλὰ, πιστὸς εἰς τὴν ἀνέκαθεν ἐπικρατοῦσαν τάξιν, ἐπεθύμουν νὰ γίνῃ εἰς τὸν γενικὸν τοῦτον κανόνα καὶ μία, μικροτάτη, ἐξαίρεσις· δηλαδὴ, παρεδεχόμην μὲν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας τὸ νὰ καρπῶμαι ἐγὼ ἀδιακρίτως τὴν περιουσίαν τῶν ἄλλων, δὲν συγκατένευον ὅμως ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ τὸ νὰ καρπῶνται οἱ ἄλλοι τὴν ἰδικήν μου. Καθόσον ὅμως ἐμυρίσθην, φαίνεται ὅτι τοιαύτη ἦτον καὶ τῶν φίλων κατηχητῶν μου ἡ γνώμη· ἀλλ' ὀλιγώτερον εἰλικρινέστεροί μου, τὴν ἔκρυπτον ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ τὴν φανερώσωσιν ἅμα ἐπραγματοποιεῖτο τὸ σχέδιόν των.

Κατ' ἄλλους δὲ ἐλευθερία ἦτον τὸ νὰ τρέφωνται οἱ ἐργάτοι καὶ μάλιστα οἱ μοχθηροὶ ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον, ὡς πάλαι οἱ κηφῆνες τοῦ Βυζαντίου, ἀπὸ τὰς τραπέζας τῶν 366 μοναστηρίων, νὰ δανείζωνται χρήματα ἀτόκως διὰ νὰ μὴ ἐπιστρέψωσιν οὐδ' αὐτὰ τὰ κεφάλαια ποτὲ, καὶ νὰ γεμίζωσι τὰ βαλάντιά των κενόνοντες τὰ τῶν ἄλλων. Μετὰ πολλῆς ἐπιστασίας ἐμελέτησα καὶ τὴν δευτέραν ταύτην ἐλευθερίαν, καὶ ἐπὶ τέλους ἐπείσθην, ὅτι οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς δὲν ἐζήτουν μὲν ἀναφανδὸν ὡς οἱ πρῶτοι τὸν ἀναδασμὸν καὶ τὴν σεισάχθειαν, περιεκάλυπτον ὅμως μὲ σεμνότερον μαν-

δύαν ὑποκρισίας, ὡς τὸ ῥάστον τὰ ῥάκη τῶν μοναχῶν, τὰ αὐτὰ αἴσχη, τὴν ἰδίαν ἀκολασίαν

Καὶ ποῦ ν' ἀπαριθμήσω τὰς ἄλλας ἑρμηνείας ὅσας μ' ἐπεδαψίλευσαν οἱ θιασῶται τῆς πολυμόρφου ἐλευθερίας; Πλήρης ἀγαναχτήσεως καὶ ἀηδίας, ἀλλ' ἀκάματος ἐξεταστής, ἀπεφάσισα νὰ παρασταθῶ εἰς τινας συνεδριάσεις τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, ν' ἀκούσω τοὺς Δημοσθένεις τῆς Γαλλίας, καὶ νὰ φωτισθῶ ἀπὸ τὰς φιλελευθέρους δημηγορίας τῶν ἀνδρῶν, ὄχι τῆς θεωρίας, ἀλλ' ἐκείνων οἵτινες, κατατρίψαντες ὁλόκληρον τὸν βίον εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ τῶν δημοσίων τὴν διαχείρισιν, ὑπερασπίζονται συνασπισμένοι, ἂν καὶ ἀνήκοντες εἰς ἀντιθέτους πολιτικὰς μερίδας, τὴν ἐλευθερίαν. Εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι αἱ ἀπορίαι μου θὰ ἐλύοντο τέλος πάντων, διότι, κατὰ τὸ κοινότατον δόγμα, ἐκ τῆς συζητήσεως προκύπτει ἀναμφισβήτητος ἡ ἀλήθεια· ἤρχισα λοιπὸν νὰ συχνάζω εἰς τὸ βουλευτήριον, καὶ ν' ἀκροῶμαι κεχηνώς, χωρὶς νὰ μὲ λανθάνῃ οὐδ' ἡ ἐλαχίστη λέξις. Πιστεύσατέ με, κύριοι ἀναγνῶσται, ὅτι εὐκολώτερον θὰ ἐνόουν τὰς γλώσσας ἐκείνων, οἵτινες ἔκτιζον τὸν πύργον τῆς Βαβυλῶνος, παρὰ τὰς συζητήσεις τῆς συνελεύσεως. Μαγευτικοὶ ἦσαν οἱ λόγοι τῶν ῥητόρων· ἡ εὐγλωττία των, ὅσον ἐνδέχεται ἐπαγωγός, συνετάραττεν ἐκ βάθρων τὴν καρδίαν μου· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα!... Ὑπουργός τις, περιώνυμος πάλαι διὰ τὴν σταθερότητα τῶν ἀρχῶν του καὶ τὰ φιλελεύθερα φρονήματά του, κατηγορεῖτο, ὅτι, ἐνῷ πρὸ μικροῦ, ἁπλοῦς ὢν βουλευτὴς ἐκεραυνοβόλει κατὰ τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, σήμερον, ἀντιφάσκων πρὸς ἑαυτόν, τὸν ἐσύστησεν εἰς δεκαπέντε πόλεις τῆς Γαλλίας· ὅτι, ἐνῷ ἄλλοτε ἐστιγμάτιζε τὴν καταδίωξιν τοῦ τύπου, σήμερον τὸν κατεδίωκε μέχρι μανίας· ὅτι, ἐνῷ πρότερον ἔσχιζε τὰ ἱμάτιά του ὑπὲρ τῶν κοινῶν ὁμηγύρεων καὶ συμποσίων, εἰς βαθμὸν, ὥστε καὶ τὸν θρόνον νὰ καταστρέψῃ καὶ τῆς πατρίδος του τὰ θεμέλια νὰ κλονήσῃ, σήμερον κατέστελλεν αὐτὰ δι' ὅλων τῶν μέσων τῆς ἐξουσίας. Καὶ μὴ νομίσετε, κύριοί μου, ὅτι αἱ κατηγορίαι αὐταὶ ἦσαν ἐπιπόλαιοι, λόγοι ψιλοί, ἐξ ἐναντίας ἐφέροντο πρὸς μαρτυρίαν αὐταὶ τοῦ ἰδίου αἱ διακαεῖς καὶ πατριωτικαὶ ἀγορεύσεις, αὐτὰ τὰ φιλελεύθερά του συγγράμματα!

Ἄλλοι ἐκήρυττον ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς Γαλλίας συναπεδήμησε μὲ τὸν Δοῦκα τῆς Βουρδιγάλλης, ἄλλοι, μέλη πρὸ μικροῦ ἀντιδυναστικῆς πολιτεύσεως, ἐπεπόθουν σήμερον τὸν ὑπ' αὐτῶν φυγαδευθέντα βασιλέα, ἄλλοι μὲ ζῆλον ἔνθερμον καὶ θεοσεβῆ, μὲ φωνὴν Ἱερεμίου καὶ χειρονομίας Σαμουὴλ, ἔῤῥιπτον τὰς ἀσπίδας των, ἀπηρνοῦντο ὅλον τὸν παρελθόντα βίον των, καὶ ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει ηὔχοντο νὰ ἐπαναληφθῇ ἐντὸς τῆς πατρίδος των ἡ κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας ἐκστρατεία, ἄλλοι ἐπέμενον, ὅτι τὴν γενικὴν ψηφοφορίαν, θεσπισθεῖσαν ἀπὸ αὐτὸ τὸ Σύνταγμα, δὲν ἠδύνατο νὰ περιορίσῃ ἡ συνέλευσις, ἄλλοι διϊσχυρίζοντο τὸ ἐναντίον, καὶ ἄλλοι ἄλλως ἡρμήνευον τὴν ἐλευθερίαν!

Τί λοιπὸν ἐδυνάμην, τί ἔπρεπε νὰ συμπεράνω ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἀντιφάσεων; Τὸ κατ' ἐμὲ, ἓν καὶ μόνον συμπέρασμα ἐξήγετο, λογικὸν, ἀναπόδραστον· ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς Γαλλίας συγκροτεῖται ἐκ μυρίων στοιχείων, τῶν ὁποίων ἡ πρὸς ἄλληλα σύγκρουσις εἶναι θορυβώδης, σκανδαλώδης, ἀναπόφευκτος, αἰωνία. Ἐν τοιαύτῃ πεποιθήσει ἀπεφάσισα νὰ ἐγκαταλείψω τὴν γῆν ἐκείνην, καὶ νὰ ζητήσω εἰς ἄλλα Κράτη ὅ,τι δὲν εὗρον εἰς Παρισίους. Ὅταν, ἀποχαιρετίζων ἕνα τῶν φίλων μου, τὸν εἶπον ὅτι μάταιοι ὑπῆρξαν ὅλοι οἱ κόποι μου, « Ἔ! κύριε, μὲ ἀπεκρίθη, ὁ Μαρὰτ μόνος ἐνόησε τί ἐστιν ἐλευθερία. » Κ' ἐγὼ ὁ ἀνόητος ἐταύτιζον ἕως τότε τὴν ἰδέαν τοῦ Μαρὰτ μὲ τὴν ἰδέαν τῆς σφαγῆς, τῆς ἀλογίας, τῆς μανίας! Ἔβλεπον κρουνοὺς αἵματος καταποντίζοντας τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἑλβετοῦ ἰατροῦ, καὶ μ' ἐραίνετο ὅτι τὸ νὰ ἀναζητήσω τὴν σημασίαν τῆς ἐλευθερίας ἐν τῷ μέσῳ τῶν δογμάτων ἀνδρὸς τιμωρήσαντος διὰ τῆς λαιμητόμου τὴν σκέψιν, τὸ βλέμμα, τὸ νεῦμα, ἦτον παράδοξον μέσον ἀνακαλύψεως!

Μετέβην λοιπὸν εἰς τὴν Ἱσπανίαν.

Τὴν Ἱσπανίαν ἐθεώρησα ἄλλοτε ὡς πατρίδα τοῦ δεσποτισμοῦ, ὅπου δὲν ἠκούετο οὐδ' αὐτὴ ἡ λέξις ἐλευθερία διότι, ὅταν ἠθέλησαν νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς αὐτὴν σύνταγμα, ἐθνικὴν ἀντιπροσωπίαν καὶ ὁρκωτοὺς, ὁ ῥάθυμος καὶ προσκεκολλημένος εἰς τὰ πατροπαράδοτα λαός της, ἐννοήσας ὅτι ὅλα τὰ κατὰ μίμησιν γινόμενα εἶναι καὶ ἄθλια καὶ ἐπιβλαβῆ, δὲν ἐβράδυνε νὰ λακτίσῃ τὴν παρῳδίαν. Ἀργότερον ὅμως, ὅταν ὁ ἴδιος αὐτὸς λαὸς παρεδέχθη, καὶ μάλιστα ἔτι πλέον φιλελευθέρους, τὰς θεσμοθεσίας ἐκείνας, ὑπέθεσα φυσικῶς ὅτι δὲν θὰ ὑπεβάλλετο εἰς αὐτὰς, ἐὰν δὲν ἠσθάνετο ὅτι ἀνεπτύχθη, ὅτι ἀπέβαλε τὴν παλαιάν του ἀνικανότητα. Ἀλλὰ δὲν ἐχρειάσθη πολὺς καιρὸς διὰ νὰ πεισθῶ ὅτι ἡ ὑπόθεσίς μου ἦτον ἐσφαλμένη· τὸν εὗρηκα ἀπαράλλακτον ὡς καὶ πρότερον, γονυκλιτοῦντα ἐνώπιον τῶν ἁγίων λειψάνων του, συγκαλοῦντα εἰς τὰ μοναστήρια, κρούοντα τὴν κιθάραν, λατρεύοντα μᾶλλον τοὺς ἁγίους ἢ τὸν Θεὸν, καὶ τρώγοντα εὐθύμως τὸν λευκότατον ἄρτον του καὶ τοὺς γλυκυτάτους καρποὺς τῶν ἀγρῶν του. Οἱ ἀγωγιάται τῆς Ἱσπανίας, γελῶντες, χαίροντες, ἐρωτόληπτοι, θεοβλαβεῖς, τραγῳδοῦντες τὴν *segudilar*, καὶ ἐξαπλούμενοι ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρων ἀειθαλῶν, χορεύοντες τὸν *fandágo*, θαυμάζοντες τὰς ταυρομαχίας, χειροκροτοῦντες τοὺς ταυροκτόνους, καὶ ἀγνοοῦντες ἐὰν ὑπάρχῃ Κυβέρνησις, ἰδοὺ ὁ ἀληθὴς πολιτικὸς χαρακτήρ της. Εὐτυχῆ τῆς Ἱσπανίας λαέ! ἐὰν δὲν ἔμαθον ἐν τῷ μέσῳ σου τί ἐστιν ἐλευθερία, διότι δὲν τὴν ἔμαθές ποτε οὐδὲ σὺ ὁ ἴδιος, σ' ἐζήλευσα ὅμως προτιμῶντα τὸ σίγαρόν σου ἀπὸ τὰς ἐσημερίδας, τὰς ἐπιθεωρήσεις καὶ τὰς ἀποθήκας τῶν ὠφελίμων γνώσεων· ἀλλὰ καὶ σ' ἐλεεινολόγησα ταὐτοχρόνως, διότι ὑποταχθεὶς εἰς τὸ ἰδιοτελὲς, καὶ ῥᾳδιούργον, καὶ ψευδοφιλελεύθερον πνεῦμα κενοδόξων τινῶν, ἠλλαξες τὴν πραγματικήν σου ἐλευθερίαν μὲ τὴν ταραχοποιὸν, τὴν ἀτελῆ, τὴν πολυδάπανον, τὴν δύσπεπτον, τὴν μιτόξενον, τὴν οὐδόλως ἀνεκτικὴν ἐλευθερίαν τὴν ὁποίαν ἐπέβαλον εἰς τὸν τράχηλόν των καὶ οἱ προσέληνοι γείτονες τῆς πατρίδος μου!

Ἐκ τῆς Ἱσπανίας μετέβην εἰς τὴν Ἀγγλίαν· ἐπειδὴ ὁ λόρδος πρὸς ὃν ἔφερον συστατικὴν ἔλειπεν εἰς τὴν ἐξοχήν του, ἀπεφάσισα, πρὶν ὑπάγω νὰ φανερώσω εἰς αὐτὸν τὸν σκοπὸν τῆς περιηγήσεώς μου, νὰ ἐπισκεφθῶ τινα μέρη τῆς νήσου. Κατὰ τὴν διάβασίν μου διά τινος τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας ζωογονεῖ καὶ τρέφει ἡ βιομηχανία, ὅπου κατεργάζονται συγχρόνως τὸν σίδηρον καὶ τὸ βαμβάκιον, τὴν ἄργιλον καὶ τὸ ἔριον, τὴν ἄμμον καὶ τὸν ζύθον, ποῖος ἦχος ἐβόμβει εἰς τὰς ἀκοάς μου; ὁ τῆς ἐλευθερίας!—Τί ἐννοεῖς διὰ τῆς λέξεως αὐτῆς; ἠρώτησά τινα ἐκ τῶν πρεσβευόντων τὴν ἕνωσιν. — Ὀλίγην ἐργασίαν καὶ πολλὰ χρήματα, μὲ ἀπεκρίθη.— Καὶ σὺ, εἶπον εἰς ἀρχηγὸν ἐργοστασίου, εἶσαι τῆς ἰδίας γνώμης; — Ὄχι βέβαια! ἐλευθερία εἶναι τὸ νὰ ἔχῃ τις τὴν ἐξουσίαν νὰ διαθέτῃ τὰ κεφάλαιά του κατὰ τὴν ὄρεξίν του. Ἐναντιούμεθα κατὰ χρέος εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἐργατῶν, διότι, ἐὰν ἐνεδίδομεν εἰς τὴν βίαν, θὰ ἐβλάπτομεν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἀγγλίας, καὶ τὰ συμφέροντα ὅλων ὅσοι ἔχουσι κεφάλαια.

Ἰδοὺ λοιπὸν δύω στρατοὶ ἀντίπαλοι, τῶν ὁποίων αἱ σημαῖαι φέρουσιν ἐπίσης ὡς σύνθημα τὴν λέξιν ἐλευθερία· ἂς τοὺς ἀφήσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐλευθέρους· μετ' ὀλίγον θέλουσιν ἀλληλοσφαγῆ.

Ὁ ὁδηγός μου μὲ παρεκίνησε νὰ ἐμβῶ εἰς εἶδος ἐργαστηρίου, ὅπου ἀνεγινώσκοντο ἐφημερίδες, καὶ ἔθεσεν ὑπ' ὄψιν μου τινὰς ἐξ αὐτῶν ἐχούσας διαστάσεις σημαιῶν φρεγατῶν καὶ δικρότων. Ἄγγλοι, ἔλεγεν ἐκείνη ἐφ' ἧς πρῶτον ἔπεσον τὰ βλέμματά μου, ἐπανέλθετε εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν σας, ἀναλάβετε τὴν ἐνέργειαν τῶν πατέρων σας! ὁ περὶ μεταῤῥυθμίσεως νόμος ἀφῄρεσε τὰ προνόμια, τὴν ἐλευθερίαν σας διεκδικήσατέ τα!

Ἡ ἐλευθερία τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἔγραφεν ἄλλη ἐφημερίς, χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ περὶ μεταῤῥυθμίσεως νόμου.

Τίς ἄρα ὁ περὶ μεταῤῥυθμίσεως οὗτος νόμος, τὸν ὁποῖον ἡ μὲν πρώτη ἐφημερὶς κατεδίκαζεν ὡς καταστρέψαντα τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἀγγλίας, ἡ δὲ ἄλλη ἐξύμνει ὡς παραγαγόντα αὐτήν;

Ἐν τῇ ἀγανακτήσει μου, ἔῤῥιψα μακρὰν τὰς ἐφημερίδας ἐκείνας καὶ ἔλαβον ἄλλας εἰς χεῖρας. Ἡ μία ἔλεγε· « δὲν θέλετε γενεῖ ἐλεύθεροι πλὴν ὅταν καταργήσετε τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου· » ἡ ἄλλη ἀνεφώνει· « τιμωρεῖτε ἀδιακρίτως μὲ θάνατον ὅλα τὰ ἐγκλήματα, διότι ἡ αὐστηρότης εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τόπον ἐλευθερίας. »

Ὁμολογήσατε, κύριοι ἀναγνῶσται, ὅτι τοιαύτη σύγχυσις γλωσσῶν εἶναι ἱκανὴ νὰ φέρῃ εἰς ἔκστασιν φρενῶν, ὄχι μόνον ταλαίπωρον ὀπαδὸν τοῦ προφήτου, ἀλλὰ, ὃ μὴ γένοιτο! καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον προφήτην. Ποίαν λοιπὸν δόξαν νὰ ἐγκολπωθῶ; ποίαν ἰδέαν νὰ προτιμήσω: πῶς νὰ ἐννοήσω τὸ φάσμα τοῦτο τῆς ἐλευθερίας, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει καὶ ἀπαγορεύει τὸν θάνατον, φέγει ταὐτοχρόνως καὶ δικαιολογεῖ, ὑποθάλπει ὅλας τὰς ὀρέξεις, ἀγνοεῖ καὶ αὐτὸ τί θέλει, καὶ δὲν ἔχει οὐδὲ σκοπὸν, οὐδὲ σχέδιον, οὐδὲ σχῆμα ὡρισμένον; Εἴδωλον ἄψαυστον, εἰς ποῖον σπήλαιον νὰ σὲ ἀνακαλύψω, μὲ ποῖα δεσμὰ νὰ σὲ περισφίγξω, πῶς νὰ κατορθώσω νὰ μάθω ποῖον εἶσαι: Πῶς νὰ σὲ γνωρίσω σέ, Πρωτεῦ, τὸν ὁποῖον λατρεύει χωρὶς νὰ γνωζῃ ἡ Εὐρώπη;

Ταῦτα διαλογιζόμενος ἀνέβην εἰς τὸ ὄχημά μου, καὶ διευθύνθην πρὸς τὴν ἐξοχὴν τοῦ λόρδου μου. Περιττὸν νὰ διηγηθῶ ὅτι μὲ ὑπεδέχθη μὲ ἰδιάζουσαν εὐπροσηγορίαν, ὅτι μὲ παρεχώρησε καὶ κοιτῶνα, καὶ ἵππους, καὶ πυροβόλα, καὶ κῦνας θηρευτικοὺς, καὶ ὅτι ἔδειξε πρὸς ἐμὲ ὅλην τὴν μεγαλοπρεπῆ φιλοφροσύνην, τὴν ὁποίαν ἐπιδαψιλεύουσιν οἱ Ἄγγλοι πρὸς τοὺς καταλύοντας εἰς τὰς ἐπαύλεις των. Δὲν ἐβράδυνον δὲ νὰ ἐκθέσω πρὸς τὸν φιλόξενον οἰκοδεσπότην μου τὸν σκοπὸν, τοὺς δισταγμοὺς, τὴν ἀμηχανίαν μου, καὶ νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μὲ χειραγωγήσῃ.

Ὁ εὐγενὴς Ἄγγλος ἐγέλασε. Δὲν εἶναι παράδοξον, μὲ ἀπεκρίθη, τὸ νὰ ἐρωτᾷ Ὀθωμανὸς, ἄνθρωπος, δηλαδὴ, μὴ ἀναγνωρίζων ἄλλο εἶδος Κυβερνήσεως πλὴν τοῦ δεσποτικοῦ, τί ἐστιν ἐλευθερία· παραδοξώτατον εἶναι, ὅτι ἡμεῖς οἱ γεννηθέντες εἰς τόπον ἐλευθερίας, δὲν κατωρθώσαμεν εἰσέτι νὰ συνεννοηθῶμεν ὡς πρὸς τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῆς λέξεως. Κἀμμίαν ὀδηγίαν, κύριε, δὲν ἔχω νὰ σὲ δώσω· ὅ,τι δύναμαι νὰ κάμω πρὸς χάριν σου εἶναι τὸ νὰ σὲ διηγηθῶ ἐν περιλήψει τὰ κατ' ἐμὲ, καὶ ἴσως ἐξ αὐτῶν πορισθῇς πληροφορίαν τινὰ ἱκανὴν νὰ συντελέσῃ κατά τι εἰς τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας σου.

Ἐάν τις ἀγαπᾷ, ἐξηκολούθησε, τὴν λέξιν ταύτην, εἶμαι ἀναντι�ῤῥήτως ἐγώ. Ἔχω ὅλα τὰ προνόμια τοῦ ἐλευθέρου πολίτου, εἶμαι πνιγμένος ἀπὸ ἐλευθερίαν, χορτασμένος, ζυμωμένος μὲ αὐτὴν, ἔχων τριῶν ψήφων δικαίωμα εἰς τρεῖς ἐκλογικοὺς συλλόγους. Ἐρώτησον ὅμως ἐμὲ τὸν τρισελεύθερον, ποῖον καρπὸν συνάγω ἀπὸ τὴν τριπλῆν ταύτην ἐλευθερίαν; Ἀλλοίμονον! ὡς τοιοῦτος, οὐδὲ στιγμὴν ἀναπαύσεως ἔχω! μεταβαίνω ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ὁρκωτικὸν δικαστήριον, καὶ παρευρίσκομαι εἰς ἀνακρίσεις κακούργων καὶ δολοφόνων. Φαντάσου, φίλε μου, ὅτι δὲν εἶμ' εὐτυχὴς πλὴν ὁσάκις κάθημαι εἰς τὴν γωνίαν μου ἐπὶ τοῦ εὐρυτάτου καὶ μαλακοῦ σκίμποδός μου· αἱ διαδικασίαι, τὰ δάκρυα, τὸ αἷμα, καὶ πρὸ πάντων ἡ μωρολογία τῶν δικηγόρων, μὲ προξενοῦσιν ἀηδίαν ἀκατανίκητον· καὶ ὅμως μὲ ὅλην μου τὴν ἐλευθερίαν ἀναγκάζομαι νὰ ὑποφέρω ὅλ' αὐτὰ τὰ βασανιστήρια. Βεβαίως, σέβομαι, τιμῶ, θαυμάζω τὸ σύστημα τῶν ὁρκωτῶν, ἀλλὰ νὰ βιάζωμαι, ἐπὶ ποινῇ ἄδρου προστίμου, νὰ διανέμω μόνος μου δικαιοσύνην, νὰ διατάττω τὸν δήμιον ν' ἀπαγχονίζῃ, νὰ φυλακίζῃ, νὰ καρατομῇ, νὰ ἐξορίζῃ, καὶ ταῦτα πάντα ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας . . . ! Ποσάκις περὶ τὰ μέσα τοῦ χειμῶνος ἀναγκάζομαι νὰ σηκωθῶ πολλὰ πρωὶ ἀπὸ τὴν κλίνην μου, καὶ ὡς εἶμαι ζεστὸς, ζεστὸς, νὰ τρέχω εἰς τοὺς πάγους διὰ νὰ φθάσω εἰς τὸ κακουργιοδικεῖον! Φθάνω, ἀλλὰ μόλις περὶ μεσημβρίαν ἐκφωνεῖται ἡ ὑπόθεσις, ὑπόθεσις ἀποτρόπαιος, διότι πρόκειται περὶ φόνου, περὶ δηλητηριάσεως, περὶ κλοπῆς, ἢ ἄλλου τινὸς ἐγκλήματος. Ἡ εὐαισθησία μου συνταράσσεται

δικηγόροι μάρτυρες, καὶ δικασταὶ, ἀνακυκῶσι κατὰ θέλησιν ἀκαθάρτους λεπτομερείας καὶ τὰ αἰσχρὰ βαθη τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας· αἱ συζητήσεις διαρκοῦσιν ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐγὼ, ἑκὼν ἀέκων, καρφόνομαι εἰς τὸ σκαμνίον μου, καὶ ἀποσπῶμαι ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν, τοὺς φίλους, τὰς ἀναπαύσεις μου, δυνάμει τῆς ἱερᾶς ἐλευθερίας. Ἀλλὰ μήπως τελειόνῃ τὸ πρᾶγμα ἕως ἐδῶ; Ὁ πρόεδρος μᾶς διατάττει ὅλους τοὺς ὁρκωτοὺς ν' ἀποσυρθῶμεν εἰς δωμάτιον διὰ ν' ἀποφανθῶμεν ἐπὶ τῶν τεθέντων ζητημάτων. Ἰδοὺ λοιπὸν ἡμεῖς φρουρούμενοι ἀπὸ τοὺς κλητῆρας, κλεισμένοι ἑωσοῦ συμφωνήσωμεν, ἄνευ πυρὸς, ἄνευ ἄρτου. Ἐγὼ ἔχω τὴν γνώμην μου, καθ' ἣν πιστεύω ὅτι ὁ ἐγκαλούμενος εἶναι ἔνοχος· πολλοὶ τῶν συναδέλφων μου τὸ φρονοῦσιν ἐπίσης, καὶ διὰ νὰ κατορθώσωμεν νὰ ὑπερισχύσῃ ἡ γνώμη μας, καὶ διὰ ν' ἀποδείξωμεν τὴν ἀκλόνητον σταθερότητά μας, ἐκβάλλομεν ἀπὸ τὰ θυλάκιά μας τοὺς νυκτικούς μας πίλους, τοὺς καθίζομεν εἰς τὰς κεφαλάς μας, καὶ τοὺς καταβιβάζομεν ἕως τ' αὐτία μας. Οὐχ' ἧττον ὅμως καὶ οἱ ἀντίπαλοί μας εἶναι ἰσχυρογνώμονες. Ἡ νὺξ ἐπέρχεται, ὁ ἥλιος λάμπει ἐκ νέου, ῥιγοῦμεν, ὁ στόμαχός μας βουλιμιᾷ, καὶ ἡ παγερὰ τοῦ Δεκεμβρίου ὁμίχλη διαπερᾷ μέχρι τοῦ μυελοῦ τῶν κοκκάλων μας. Ἐπὶ τέλους οἱ γενναιότεροι στόμαχοι θριαμβεύουσιν, οἱ ἀσθενέστεροι ἡττῶνται, καὶ ἡμεῖς παραδεχόμεθα τὴν γνώμην τὴν ὁποίαν δὲν συμμεριζόμεθα. Ἡ φυλάκισις λοιπὸν ἐκείνη, ἡ βία, ἡ ἀναγκαστικὴ ἐγκατάλειψις τῆς γνώμης μου, ὀνομάζεται . . . ἐλευθερία!

Ἂν ἀπὸ τὸν δικαστικὸν τοῦτον βίον μεταβῇς εἰς τὸν ἰδιωτικὸν, τὸν οἰκειακὸν, μήπως εὑρίσκῃς κἂν εἰς αὐτὸν τὴν ἐλευθερίαν σου; Ἐγὼ, παραδείγματος χάριν, ἐὰν μὲ συγχωρῇς νὰ περιαυτολογήσω καὶ πάλιν, ἀγαπῶ πολλὰ ὀλίγον τὴν τύρβην τοῦ κόσμου, καθ' ὑπερβολὴν δὲ τὸ οὐΐστ, τὸν ἀνακλιντῆρά μου, τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν· μισῶ καὶ τοὺς χοροὺς καὶ τὰς συναναστροφὰς, καὶ τὰ θέατρα· καὶ ὅμως ἐκεῖ μὲ σύρουσι καθ' ἑκάστην τὰ μειδιάματα, αἱ παρακλήσεις, αἱ παρενοχλήσεις, αἱ προτροπαὶ τῶν θηλυκῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας μου, ἥτις, καί τοι ἀναγνωρίζουσα, ὡς λέγει, τὴν ὑπερτάτην μου ἐξουσίαν, ἐξασκεῖ ἐπ' ἐμοῦ ἄλλην ἀληθεστέραν, καὶ ἰσχυροτέραν καὶ ῥωσικοῦ αὐτοκρατορικοῦ οὐκαζίου.

Ἰδοὺ, κύριε, ἐλευθερία! Ἰδοὺ πολιτισμός!

Ἔχων ποτὲ διαφορὰν μετά τινος ἐφημεριδογράφου, παρουσιάσθην εἰς τὸ πρωτοδικεῖον, ἐκέρδησα τὴν δίκην, καὶ ὁ ἀντίδικός μου κατεδικάσθη. Τὴν δευτέραν ὅμως ἡμέραν οἱ συνάδελφοί του, κοινοποιήσαντες τὰ διατρέξαντα, τὰ συνώδευσαν, ἐν ὀνόματι τῆς ἀντιπροσωπικῆς ἐλευθερίας, μὲ χίλια ὑπομνήματα, καὶ μὲ αὐτὴν τὴν γελοιογραφικὴν εἰκόνα μου· ἐπερίγραψαν τὰς χειρονομίας, τοὺς λόγους μου, καὶ μὲ παρέστησαν τοιοῦτον, ὥστε καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὅταν ἀνέγνων τὰς ἐφημερίδας, δὲν ἐδυνήθην, μὲ ὅλην τὴν προσβληθεῖσαν φιλαυτίαν μου, νὰ κρατήσω τὸν γέλωτά μου· μ' ἐζωγράφησαν ἰσχνὸν, ἐῤῥυτιδωμένον, πάσχοντα ἐμπροσθότονον, φέροντα σκιάδιον ὑπὸ τὴν μασχάλην, καὶ φενάκην μακρόκερκον καταβαίνουσαν μέχρι τῶν ὀσφύων μου, καὶ, τὸ κωμικώτερον, ἔχοντα πόδας τόσον λεπτοὺς, ὥστ' ἐφαίνετο ὅτι ἔτρεμον ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ ἰσχνοτάτου τῶν ἀνθρωπίνων κορμῶν! Ἰδοὺ, κύριε, ποῦ μᾶς κατήντησεν ἡ ἐλευθεροτυπία! ἀφοῦ ἐγὼ ἐγέλασα, ἐννοεῖται ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ἐξεκαρδίσθη ὅταν ἀνεγνώρισε τὴν εἰκόνα μου.

Συγχώρησόν με, κύριε, ἐξηκολούθησεν ὁ λόρδος μου, νὰ σὲ διακοινώσω καὶ ἄλλας τινὰς φάσεις τοῦ βίου μου· ἂν δὲν σὲ χρησιμεύσωσιν εἰς ἄλλο, ἐλπίζω τοὐλάχιστον νὰ σὲ ἀποδείξωσιν ὅτι, ἀντὶ νὰ θαλασσομαχῇς τρέχων πρὸς ἀναζήτησιν χιμαίρας, εἶναι προτιμότερον νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὴν δεσποζομένην, ὡς τὴν ὀνομάζουσι, πραγματικῶς ὅμως ἐλευθέραν, πατρίδα σου.

Μὲ κατέβη μίαν τῶν ἡμερῶν ἡ ἰδέα νὰ γείνω βουλευτής. Ἰδοὺ λοιπὸν ἐγὼ ὑποψήφιος, καὶ χάρις εἰς τὰς μελιῤῥύτους τῶν ἐκλογέων μου φωνὰς, ἀνηγορεύθην ταχέως. Δὲν θέλω, φίλε μου, νὰ σὲ κρύψω ὅτι, διὰ νὰ εὐκολύνω τὴν ἐκλογήν μου, ἐῤῥόντισα νὰ παρενείρω εἰς τὸ πρόγραμμά μου, λέξεις τινὰς λαμπρὰς καὶ πολυκόμπους ὑπεσχέθην, παραδείγματος χάριν, ἐλάττωσιν τῶν φόρων, κατάργησιν τοῦ χαρτοσήμου, ψηφοφορίαν πάνδημον, ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου, διάλυσιν τοῦ στρατοῦ, καὶ τὰ τοιαῦτα. Αἱ λέξεις αὐταὶ ἐπέχυσαν τοσοῦτον ἀνεκλάλητον ἀγαλλίασιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐκλογέων, ὥστε μὲ ἀνέδειξαν ἀμέσως διὰ χειροτονίας ἀντιπρόσωπον. Εὐχαριστηθεὶς πρώτην τότε φορὰν ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐλευθερίας, μετέβην εἰς τὸ βουλευτήριον, ἐκάθησα πρὸς τὸ ἄκρον τῆς ἀριστερᾶς, μεταξὺ τῶν σροδροτέρων οὐίγγων καὶ τῶν ῥιζοσπαστῶν, ἔχων πλήρη πεποίθησιν ὅτι πάντα θὰ εὐδοκίμουν, καὶ ὅτι τὰ πολιτικά μου σχέδια θὰ μ' ἐνεποίουν μεγίστην ὑπόληψιν. Οἱ κομματάρχαι μας, οἵτινες ἐβραττον πᾶσαν εὐκαιρίαν διὰ νὰ κολακεύσωσι τὸν λαὸν, ἀπεφάσισαν μίαν τῶν ἡμερῶν νὰ διαχύσωσι τὸν χρυσορῥόαν νεῖλον τῆς εὐγλωττίας των κατὰ τῶν συντάξεων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνέκρινον καὶ ἐγὼ τὴν οἰκονομικὴν ταύτην ἰδέαν· ὅταν ὅμως ἐνέκυψα βαθύτερον εἰς τὸ ζήτημα, ἐλυπήθην τὰ ὀρφανὰ, τὰς χήρας, καὶ τὰς γραῖας μητέρας, αἵτινες θὰ ἐστεροῦντο τὸ εὐτελὲς σιτηρέσιόν των. Ἀπεσπάσθην λοιπὸν ἀπὸ τοὺς συναδέλφους μου, εἰπὼν, ὅτι καθ' ὅλα μὲν τὰ ἄλλα ἤμην σύμφωνος μετ' αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι δὲν ἀνελάμβανον τὴν εὐθύνην τοῦ ν' ἀφαιρέσω τὸν ἐπιούσιον ἀπὸ τὸ στόμα τοσούτων δυστυχῶν.

Δὲν ἤμην μέλος ἐλεύθερον τοῦ Ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου; Ἀλλὰ μόλις ἡ ἀπόφασίς μου ἔγεινε γνωστὴ, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ εἰς θέσιν παράδοξον· εἷς ἔγεινε περὶ ἐμὲ, καὶ ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἀνῆκον πλέον εἰς κἀμμίαν μερίδα. Ὁ ὑπηρέτης μου μ' ἐνεχείρισεν ὀγκωδέστατον φάκελλον σταλέντα ἀπὸ τοὺς ἐντολεῖς μου, δι' οὗ διέγραφον τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ βαδίσω, ἐὰν ἤθελον νὰ διατηρήσω τὸν τίτλον τοῦ βουλευτοῦ· ἀπήτουν ἐπιτακτικῶς νὰ ψηφοφορήσω κατὰ τῶν συντάξεων. Εἰς τὴν εὐγενῆ ἀλλ' ἀμφίβολον ἀπάντησίν μου ἀνταπήντησαν προσκαλέσαντές με, ἢ νὰ ὁρίσω τὰς πρὸς αὐτοὺς ὑποχρεώσεις μου, ἢ νὰ παραιτηθῶ.

Σὲ βεβαιῶ, φίλε μου, ὅτι ἡ αὐθάδης αὕτη ἀπαίτησις μὲ κατετάραξεν. Ὠνομάσθην λοιπὸν, εἶπον κατ' ἐμαυτὸν, βουλευτὴς Κράτους ἐλευθέρου, διὰ νὰ ὑποκύπτω εἰς τὴν τυραννίαν ποτὲ μὲν μιᾶς τινος μερίδος, ποτὲ δὲ τοῦ ὑπουργείου καὶ ἄλλοτε τῶν ἐκλογέων μου;

Πολλὰς ἡμέρας κατὰ συνέχειαν οἱ σύντροφοί μου οὐΐγγοι κ' ἐγὼ μετ' αὐτῶν, ἐξηκοντίζομεν κεραυνοὺς κατὰ τῶν δυστυχημάτων τῆς δούλης Ἰρλανδίας· αἴφνης ὅμως τοὺς ἤκουσα ζητοῦντας, χάριν, ὡς ἔλεγον, τοῦ ταλαιπώρου ἐκείνου τόπου, τὴν ἀναστολὴν ὅλων τῶν συνταγματικῶν νόμων! Οἱ μὲν ἀντέτεινον, ὄχι ἀλόγως βέβαια, ὅτι καινοφανὴς ἦτον ὁ τρόπος οὗτος τῆς προστασίας τῆς ἐλευθερίας, οἱ δὲ ἰσχυρίζοντο ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ μόνος καὶ ὁ καταλληλότερος!

Σήμερον, κύριε, τὴν στιγμὴν αὐτὴν καθ' ἣν συνδιαλεγόμεθα, τί φρονεῖς ὅτι γίνεται εἰς τὴν πατρίδα μου; Ἄλλοι φωνάζουσιν ὅτι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου τοὺς καταστρέφει, ἄλλοι ζητοῦσι ν' ἀποδείξωσιν ὅτι αὐτὴ ἴσα ἴσα τοὺς πλουτίζει, οἱ πτωχοὶ παραπονοῦνται ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν ἀπαγορευτικῶν νόμων θ' ἀπαθάνωσιν ἀπὸ ἀτροφίαν, οἱ κτηματίαι ἐπιμένουσιν ἐξ ἐναντίας εἰς τὴν ὁλοσχερῆ διατήρησιν τῶν νόμων αὐτῶν, καθεὶς τέλος πάντων ἐπικαλεῖται μίαν ἐλευθερίαν, ἥτις δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ἐπικαλουμένην ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Μήπως ἐλευθερίαν ἐννοῇ ἕκαστος τὸ συμφέρον του;

Ἐνταῦθα ἔγεινεν ἡ καταστροφὴ τῆς δραματικῆς τοῦ λόρδου μου διηγήσεως. Δὲν θέλω νὰ κρύψω, κύριοι ἀναγνῶσται, ὅτι καὶ εἰς τὴν ἰδικήν μου κεφαλὴν εἶχον ἀρχίσει ἀπό τινος νὰ κυκλοφορῶσιν ὑποψίαι ὁποῖαι αἱ περιεχόμεναι εἰς τὸν τελευταῖον τοῦ φιλιππικοῦ του παράγραφον. Ἀφοῦ μάλιστα ἤκουσα ὁμιλοῦντα οὕτω πως τὸν φιλελεύθερον ἐκεῖνον υἱὸν τῆς γῆς, ὅπου ἐγεννήθη καὶ ἀκμάζει ἡ ἐλευθερία, ἀπεφάσισα νὰ παραιτηθῶ πάσης περαιτέρω ἐρεύνης, καὶ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν πατρίδα μου, φέρων μετ' ἐμαυτοῦ ὡς τελευταῖον, καὶ ἀμετάβλητον, καὶ αἰώνιον συμπέρασμα, ὅτι, τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς, ἡ ἀστραπηβόλος καὶ περιώνυμος λέξις, δι' ἣν διέσχισα πελάγη καὶ ὠκεανούς, ὡς ἄλλος Σεβὰχ θαλασσινὸς, εἶναι ἁπλῆ χίμαιρα, καλὴ τὸ πολὺ νὰ προστεθῇ εἰς τὸ μυθολογικὸν τοῦ Πιλπαΐδος.

Ἐνῷ ἡτοιμαζόμην νὰ ἀναχωρήσω, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ λόρδου μου διηγείρε δυστυχῶς εἰς τὴν κεφαλήν μου τὴν ἰδέαν καὶ νέας, πολὺ διεξοδικωτέρας, θαλασσοπορίας. Μεταξὺ τῶν βιβλίων τὰ ὁποῖα ἐστόλιζον τὰς τριακοσίας τριάκοντα τρεῖς θέσεις της, ὑπῆρχε καὶ ἱστορία τις βεβαιοῦσα, ὅτι οἱ μετοικήσαντες εἰς τὴν Ἀμερικὴν Ἄγγλοι, ἐπιθυμοῦντες ἐλευθερίαν μεγαλητέραν ἐκείνης, τῆς ὁποίας ἀπέλαυεν ἡ Μητρόπολίς των, ἀπεχωρίσθησαν αὐτῆς μετὰ πολυετεῖς ἀγῶνας καὶ αἱματοχυσίαν. Φυσικὸν ἄρα, ἐστοχάσθην, ὅτι ἡ ἐλευθερία τὴν ὁποίαν ἐπεζήτουν μετενάστευσε μετ' ἐκείνων εἰς τὸ νέον ἡμισφαίριον. Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ πάλιν ἀνεκομβώθην εἰς νέους ἀγῶνας! Ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Ἀμερικὴν δὲν εἶναι πλέον, χάρις εἰς τὸν ἀτμὸν, οὔτε πολυχρόνιος, οὔτε δύσκολος. Ἐντὸς ἄρα δεκαπέντε ἡμερῶν ἠσπάσθην τὴν χώραν τοῦ Οὐασιγκτῶνος. Καὶ πρῶτον ἰδὸν τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἔχοντας τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἀναμυρηκῶνται καπνὸν, καὶ νὰ πτύωσιν ἐπάνω τῶν ταπήτων καὶ τῶν ἐπίπλων! Τὴν ἡμέραν αὐτὴν τῆς ἀρίξεώς μου ἐγεύθην εἰς ξενοδοχεῖον περὶ τὴν τετάρτην ὥραν Μ. Μ. ἀλλὰ τὴν ἐπιοῦσαν, θελήσας νὰ γευθῶ περὶ τὴν πέμπτην, εὗρηκα καὶ ἐκεῖνο καὶ ὅλα τ' ἄλλα κλειστὰ, καὶ ὁ ταλαίπωρος στόμαχός μου ἐβιάσθη νὰ νηστεύσῃ νηστείαν αὐστηροτέραν καὶ αὐτοῦ τοῦ ῥαμαζανίου· διότι εἰς τὴν Ἀμερικὴν, τὰ ξενοδοχεῖα δέχονται ξένους ἀπὸ τῆς τρίτης καὶ ἡμισείας μέχρι τῆς τετάρτης, ἐὰν δὲ ὑπάγῃς ἡμίσειαν ὥραν μετὰ ταῦτα, εὑρίσκεις τὴν τράπεζαν ἔρημον καὶ γυμνήν· ὁ ὑπηρέτης συνοδεύει τὴν φίλην του εἰς τὸν περίπατον, ὁ μάγειρος προσεύχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἡ ξενοδόχος συμπαρέλαβεν ἐξελθοῦσα τὰ κλειδία τοῦ *κελλαρίου*. Τόλμησον ἐὰν θέλῃς νὰ ἐπικρίνῃς τὴν τυραννικὴν ταύτην συνήθειαν οἱ καλοί σου φιλελεύθεροι πολῖται τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν, θὰ μειδιάσωσι σαρκαστικῶς, καὶ θὰ σὲ δείξωσι τὴν ῥάχιν των.

Εἰς τὴν Γεωργίαν, ἡ ἐλευθερία συνίσταται εἰς τὸ ν' ἀγοράζωσιν ἄνθρώπους, ὡς ἀγοράζουσι καὶ ὄρνιθας, καὶ παχύνοντες αὐτοὺς νὰ τοὺς μεταπωλῶσιν· εἰς Νεοεβόρακον, ἐλευθερία εἶναι τὸ νὰ τηρῶσι θρησκευτικώτατα τὸ σάββατον τοῦ Εὐαγγελίου, νὰ μὴ μαγειρεύωσι καὶ νὰ μὴ κυμβαλίζωσι τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ἀλλοίμονον δὲ εἰς ἐκεῖνον ὅστις παραβῇ τὰς νεοεβορακικὰς ταύτας ἐντολάς! τὸν στιγματίζουσιν ὡς πρόβατον ψωραλέον, τὸν ἀποδιώκουσιν ὡς τὸν ἀποπομπέον τράγον τῆς Γραφῆς, τῆς ὁποίας ἀναγινώσκουσι μὲν ἀδιακόπως τὰ θεῖα καὶ φιλελεύθερα παραγγέλματα, δὲν αἰσθάνονται ὅμως πολλὴν ὄρεξιν καὶ νὰ τὰ βάλωσιν εἰς πρᾶξιν.

Μίαν τῶν ἡμερῶν, γευόμενος εἰς ξενοδοχεῖον τῆς Φιλαδελφίας, εἶδον ἄνθρωπον καθήμενον ἐν συστολῇ μακρὰν τῶν ἄλλων καὶ ὑπηρετοῦντα ἑαυτὸν, ὅλους δὲ τοὺς ἄλλους ἀποσύροντας ἐπιμελῶς τὰ σκαμνία των, διὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ τὸν ἐγγίσωσιν οὐδ' αὐτὰ τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων των. Ἀπορήσας ἠρώτησα τὸν γείτονά μου, ποῖον τὸ αἴτιον τῆς γενικῆς ἐκείνης ἀποστροφῆς· πολλὰ φυσικὸν, μὲ ἀπεκρίθη· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι τρισέγγονος Μαύρης, καὶ μολονότι ὁ πατήρ του, ὁ πάππος του καὶ ὁ πρόπαππός του ἦσαν λευκοί, κἀνεὶς δὲν θέλει νὰ πλησιάσῃ τὸν μισητὸν τοῦτον γόνον τῆς ἀποτροπαίου ἐκείνης φυλῆς.

Ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἀντιχριστιανικὴ ἐκείνη διάκρισις, γινομένη ὑπὸ ἐνθέρμων ὀπαδῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἀνέτρεψαν ὅλας τὰς περὶ Ἀμερικανῶν ἰδέας μου· καὶ ὅμως ἐνδέχεται, ἐστοχάσθην, οἱ λευκοὶ οὗτοι, οἱ καταδυναστεύοντες καὶ βδελυττόμενοι τοὺς Μαύρους, νὰ εἶν' ἐλεύθεροι μεταξύ των. Ἂς ἐπεξέλθω τὸν βίον τοῦ προέδρου Ἰωάνου Ἀδὰμ, τοῦ ἐπιστηθίου τούτου φίλου τοῦ Οὐασιγκτῶνος, καὶ τοῦ καυχήματος τῶν Ὁμοσπόνδων πολιτειῶν· ἐξ αὐτοῦ θὰ μάθω βεβαίως πῶς ἡ ἰσοπολιτεία ἐννοεῖ τὴν ἐλευθερίαν. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἀνέκδοτον τὸ ὁποῖον ἀνέ-

γνων, δὲν μ' ἐνέπνευσε πολὺ θάρρος. Τιμόθεός τις Πίκεριν ἐπικαλούμενος, ὑπῆρξεν οἰκειότατος φίλος, καὶ συνεργὸς ἀκάματος καὶ πιστὸς τοῦ Ἰωάννου Ἀδάμ· συνέδραμε δραστηρίως τὴν ἐκλογήν του ὡς προέδρου, καὶ πρὸς ἀμοιβὴν ὠνομάσθη Γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας. Τὸν Τιμόθεον ὅμως ἐμίσει ἡ ἐναντία μερὶς, ἧς τινος ἡ δύναμις ηὔξησε μετ' ὀλίγον ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστ' ἔστρεψε κατ' αὐτοῦ ὅλα τὰ πυροβόλα της. Ὁ Ἰωάννης Ἀδὰμ ἐφοβήθη, καί τινα πρωΐαν τοῦ Μαΐου, καθ' ἣν ὁ Τιμόθεος ἠσχολεῖτο εἰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους, ἐπέστειλεν εἰς τοῦτον τὴν ἐρεξῆς ἐπιστολήν.

« Κύριε!

» Ἐπειδὴ θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ εἰσάξω μεταῤῥυθ-
» μίσεις τινὰς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, λαμβάνω τὴν τι-
» μὴν νὰ εἰδοποιήσω τὸν Γραμματέα τῆς ἐπικρατείας,
» ὅτι δύναται νὰ δώσῃ τὴν παραίτησίν του, ἐὰν
» τὸ κρίνῃ ἁρμόδιον. Ἐπιθυμῶ νὰ προσδιορίσῃ μόνος
» του τὴν ἡμέραν καθ' ἣν θέλει δώσει αὐτὴν διὰ νὰ
» γίνῃ καὶ ἀμέσως δεκτή Εἶναι δὲ ἀναγκαῖον νὰ λά
» βω ἀπάντησιν πρὸ τῆς Δευτέρας, διὰ νὰ στείλω εἰς
» τὴν Γερουσίαν τὸ διάγγελμα, δι' οὗ θέλω ἀναγγεί-
» λει τὸ ὄνομα τοῦ διαδόχου του.

» Μένω, κύριε, εὐπειθέστατος καὶ ταπεινότατος θε
» ράπων
ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΔΑΜ. »

Καὶ ἂν ὁ καλὸς οὗτος Τιμόθεος δὲν συγκατένευσε νὰ παραιτηθῇ, εἶπον κατ' ἐμαυτὸν, δὲν θὰ τὸν ἐβίασαν βεβαίως· ἡ Ἀμερικὴ εἶναι αὐτόχρημα ἐλευθερία· δὲν ἀποβάλλονται, ὡς ἀλλοῦ, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἄνευ λόγου· εἶναι ἀδύνατον. Φαίνεται ὅτι καὶ ὁ Γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας ἐσκέφθη τὰ αὐτὰ, καὶ ἀπεκρίθη πρὸς τὸν κύριον Ἀδὰμ οὕτωσεί·

« Σκεφθεὶς μετ' ἐπιστασίας περὶ τῆς προτάσεως
» τὴν ὁποίαν εὐηρεστήθητε νὰ μὴ κάμετε, φρονῶ ὅτι
» δὲν εἶναι χρέος μου νὰ παραιτηθῶ. »

Ἀλλὰ μετὰ μίαν ὥραν ὁ κύριος πρόεδρος ἀντεπήντησε·

« Διάφοροι λόγοι καὶ διάφορα αἴτια οὐσιώδη, ἀφο-
» ρῶντα τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους, ἀπαιτοῦσι με-
» ταβολὴν εἰς τὰ τῆς ὑπηρεσίας. Σᾶς εἰδοποιῶ λοιπὸν
» ὅτι δὲν εἶσθε πλέον Γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας. »

Τίς μονάρχης ἀπόλυτος, τίς αὐτοκράτωρ μεταχειρίζεται τρόπον συνοπτικώτερον διὰ ν' ἀποπέμψῃ τοὺς ὑπουργούς του; Σημειωτέον δὲ ἐν παρόδῳ ὅτι ὁ κύριος αὐτὸς Τιμόθεος εἶχεν ἐκπληρώσει ἀξιολόγως, καὶ πρὸς κοινὴν εὐχαρίστησιν, τὰ καθήκοντά του. Ὁ πρόεδρος ὅμως τῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν, τὸν ἐπρόσφερεν ὁλοκαύτωμα εἰς τοὺς ἐχθρούς του διὰ νὰ τοὺς ἐξιλεώσῃ, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ κατορθώσῃ, διότι δὲν ἐβράδυνον ν' ἀποπέμψωσι καὶ αὐτοὶ τὴν ἐξοχότητά του.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ μέρους τούτου τῆς ἱστορίας τοῦ φιλελευθέρου προέδρου τῆς Ἀμερικῆς, ἃς σπεύσω, εἶπον, νὰ φύγω, ἀπὸ τὸν τόπον τοῦτον. Ἐνταῦθα, ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας, βιάζεσαι νὰ τρώγῃς ὅταν δὲν ἔχῃς ὄρεξιν καὶ νὰ νηστεύῃς ὅταν ἀποθνήσκῃς τῆς πείνης· ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας πωλοῦνται καὶ ἀγοράζονται τὰ λογικὰ ὄντα ὡς κτήνη· ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ θείου ἐκείνου παραγγέλματος τοῦ Εὐαγγελίου, « ἀγαπήσῃς τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν, » ῥίπτονται ἐκτὸς τῆς κοινωνίας καὶ οἱ ἀπώτατοι τῶν Μαύρων ἀπόγονοι· ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας καταπατεῖται πᾶν αἴσθημα εὐγνωμοσύνης. Ἂς σπεύσω, ἐπανέλαβον, νὰ ἀναχωρήσω· μαθὼν ἤδη τί ἐστιν ἐλευθερία, δὲν ἔχω πλέον ἀνάγκην παρὰ νὰ εὕρω καὶ δευτέραν λέξιν ὥστε νὰ διακρίνω, διὰ μὲν τῆς μιᾶς τὴν ἐλευθερίαν τῶν Συνταγμάτων καὶ τῶν βιβλίων, διὰ δὲ τῆς ἄλλης τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ συμφέροντος.

Ἂμ' ἔπος, ἄμ' ἔργον! ἐπέβην εἰς ἀτμόπλοιον, ἐπέστρεψα εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μεταβὰς ἀμέσως εἰς ἄλλο ἀναχωροῦν εἰς Ἀνατολὴν, ἔφθασα εἰς Πάτρας, πόλιν ἐμπορικὴν τοῦ νέου βασιλείου τῶν Ἰώνων (1). Ἐπειδὴ δὲ ἔπρεπε νὰ περιμείνω τὸ ἀτμόπλοιον δι' οὗ ἔμελλε ν' ἀπέλθω εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πατρίδα μου, ἠθέλησα, περιεργείας ἁπλῆς ἕνεκα, νὰ ἐξετάσω ὁποία ἦτον ἡ ἐλευθερία, εἰς τόπον οὗτινος οἱ κάτοικοι τρὶς ἐπανέστησαν χάριν αὐτῆς, κατὰ τοῦ Σουλτάνου, κατὰ τοῦ Κυβερνήτου, καὶ ἐσχάτως κατὰ τοῦ Βασιλέως των.

Ἐπισκεπτόμενος τὸ φρούριον διέβην πλησίον τῆς φυλακῆς, καὶ παρεκάλεσα νὰ μ' ἐπιτρέψωσι νὰ εἰσέλθω εἰς αὐτήν. Ἀνέκαθεν, ἀφότου ἤρχισα νὰ ἀναγινώσκω, καὶ νὰ ἐμφιλοχωρῶ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων, συνέλαβον τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ μεγαλήτερον χαρακτηριστικὸν ἔθνους ἐλευθέρου, καὶ μάλιστα, καθὼς λέγουσιν οἱ δημοσιογράφοι, χριστιανικοῦ, πρέπει νὰ εἶναι ἡ φιλανθρωπία. Εἰς ποίαν κατάστασιν ὑποθέτετε, κύριοι, ὅτι εὗρηκα τὸ δεσμωτήριον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ φυλακισμένους ἐν ὀνόματι τῆς συνταγματικῆς ἐλευθερίας; Φαντάσθητε κατώγειον ἐπιμηκες, χαμηλὸν, κάθυγρον καὶ σκοτεινὸν, ὅμοιον σχεδὸν μ' ἐκεῖνα ἅτινα ὀνομάζομεν ἡμεῖς εἰς τὴν Τουρκίαν *βουδρούμια*, φαντάσθητε πρὸς τούτοις διακοσίους περίπου ἀνθρώπους, ὄχι καταδίκους ἀλλ' ὑποδίκους, πολλάκις ἀθώους καὶ φυλακισθέντας μόνον ἐξ αἰτίας παθῶν ἰσχυροῦ τινος βουλευτοῦ ἢ ἄλλου, καὶ ἐστοιβασμένους φύρδην μίγδην, ἄνευ εὐρυχωρίας, ἄνευ ἀέρος, ἄνευ σχεδὸν φωτὸς, ἄνευ ἐργασίας, ἄνευ ἐπιστασίας ἠθικῆς, ζῶντας μὲ ἄρτον ξηρὸν καὶ μαῦρον, νοσοῦντας, ἀποθνήσκοντας καὶ μὴ θεραπευομένους ἀπὸ ἰατρὸν, καὶ θέλετε μορφώσει ἰδέαν τινὰ τῆς φυλακῆς τῶν Πατρῶν καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κολαζομένων! Καὶ ταῦτα πάντα ἐν τῷ μέσῳ πόλεως πλουσίας, ἐμπορικῆς, καὶ ἐγκαυχωμένης διὰ τὰ γενναῖα καὶ ἐλεύθερα φρονήματά της! Ἐθρέψατε, ἐνεδύσατε, ἐφιλοξενήσατε, εἶπον πρός τινας τῶν γνωρίμων μου, τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς Μαγυάρους, ξένους ἀγνώστους εἰς ὑμᾶς, ἐλθόντας ἀπὸ τὴν Ἄρκτον καὶ τὴν Ἑσπερίαν, καὶ δὲν οἰκτείρετε, δὲν ἐνθυμεῖσθε τοὺς ὁμογενεῖς σας, τοὺς ἀδελφούς σας, σηπομένους πλησίον σας, δὲν ταράττεται τὴν νύκτα ὁ ὕπνος σας ἀπὸ τοὺς ἀναόους αὐτῶν στεναγμούς; Περιφρου-

(1) Πρὸς διαστολὴν τῆς ὑποτελοῦς Ἑλλάδος καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς, οἱ Ὀθωμανοὶ ὀνομάζουσι τὴν ἐλευθέραν, ΙΩΝΙΑΝ, καὶ τοὺς Ἕλληνας, ΙΩΝΑΣ. Σημ. τοῦ μεταφρ.

ρεῖσθε ὑπὸ μυρίων λοιμοκαθαρτηρίων ἐναντίον τῆς χολορρρίας καὶ τῆς πανώλους, καὶ ἀδιαφορεῖτε διὰ τὸ πολὺ δεινότερον ἠθικὸν μόλυσμα, τὸ ὁποῖον θὰ διαδώσωσιν εἰς τὴν κοινωνίαν σας οἱ διακόσιοι ἐκεῖνοι φυλακισμένοι, ὅταν ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους της;

Ἐπὶ τῶν δύω ἀτμοπλοίων ἐφ' ὧν ἐπέβην ἀλληλοδιαδόχως διὰ ν' ἀπέλθω εἰς Ἀθήνας, ἴδον σμῆνος ἐπιβατῶν, ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν, ὡς ἔμαθον, βουλευταί, γερουσιασταί, καὶ ὑπάλληλοι τῆς ἐξουσίας, φέροντες ὅλοι σχεδὸν τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα ὀνομαζόμενον *φουστανέλλα*. Καθήμενος εἰς γωνίαν, καὶ ἐξιχνιάζων τὸ πνευματῶδες ἦθος, τὸ ἱλαρὸν πρόσωπον, τοὺς εὐσεβεῖς χαρακτῆρας, τὴν ζωηρὰν συμπεριφορὰν αὐτῶν, ἐθαύμαζον βλέπων τὴν ἐλευθερίαν τῆς πρὸς ἀλλήλους διαγωγῆς, καὶ ἀκούων τὴν ἐλευθερίαν τοῦ στόματος. Ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, δημόσιοι ὑπηρέται καὶ μὴ, ἐπέκρινον μ' εὐστροφίαν γλώσσης ἀξιοθαύμαστον τὰς πράξεις τῆς Κυβερνήσεως, καὶ αὐτοῦ πολλάκις τοῦ ἀνευθύνου βασιλέως των, καὶ ἄλλοι μὲν τὰς ἔψεγον, ἄλλοι δὲ τὰς ὑπερασπίζοντο, ἄλλοι ἐξεθείαζον τὰ προτερήματα τούτου ἢ ἐκείνου, ἄλλοι τὰ ἐμυκτήριζον, ὅλοι ὅμως μ' ἐφάνησαν ἔχοντες τὴν ἀξίωσιν τοῦ νὰ ἀναξῶσι μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἀνωτέρας πολιτικῆς βαθμίδος, καὶ ἂν ἐστεροῦντο ἀκόμη καὶ τῶν στοιχειωδῶν ἐκείνων γνώσεων χάς ὁποίας ἐζήτει ὁ πρόγονος αὐτῶν Σωκράτης ἀπὸ τὸν Γλαύκωνα. Κάμμίαν, τὴν ἐλαχίστην ἔνδειξιν σεβασμοῦ τοῦ κατωτέρου πρὸς τὸν ἀνώτερον, τοῦ νεωτέρου πρὸς τὸν πρεσβύτερον, δὲν παρετήρησα· ὅλοι ἐπολιτεύοντο, ὡμίλουν, ἐχειρονόμουν καὶ ἐγέλων ἐξ ἴσου· ὅλοι ἐφαίνοντο ἰσοβάθμιοι, ἰσάξιοι, ὁμήλικες, καὶ τὰς αὐτὰς ἀπονεμόντες ἢ δυνάμενοι ν' ἀπονείμωσι δημωφελεῖς ὑπηρεσίας. Ἡ περίεργος αὕτη ἰσότης μοῦ ἔφερεν ἀμέσως κατὰ νοῦν τὸν Ἀθουθέκερ καὶ τὸν Πλούταρχον, καὶ εἶπον χλευάζων τὴν παχυλὴν ἀμάθειαν τοῦ Φαλμεράγερ, ὅτι οἱ σημερινοὶ Ἴωνες εἶναι ἀναντιρρήτως ἀληθέστατοι, νομιμότατοι, καὶ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπόγονοι τῶν ἐπὶ Σωκράτους, καὶ Ἀριστείδους καὶ Φωκίωνος Ἑλλήνων.

Εἰς Ἀθήνας ἀνέγνων πολλὰς ἐφημερίδας, καὶ ἀνεμίχθην μετὰ πολλῶν ξένων καὶ ἐντοπίων. Καθόσον ἐπληροφορήθην, εἰς τὴν Ἰωνίαν μετεφυτεύθησαν ἐντὸς διὰ Συνταγμάτων κυβερνωμένης Εὐρώπης, ὅλοι οἱ φιλελεύθεροι θεσμοί· ἀντιπροσωπεία ἀστυκὴ καὶ πολιτική, σύστημα ὁρκωτικὸν, ἐλευθεροτυπία, ψηφοφορία σχεδὸν γενική, καὶ εὐθύνη τῶν ἀρχόντων· ἀλλ' ἤμην περίεργος νὰ μάθω ἐὰν ἡ μεταφύτευσις αὕτη καὶ εὐδοκίμησε· διότι ἐνθυμούμην ὅτι κατὰ τὴν νεαρὰν μου ἡλικίαν, ὁ πατήρ μου, μετακομίσας εἰς Κωνσταντινούπολιν σπάνιά τινα τῆς Ἀραβίας δένδρα, τὰ ἐφύτευσεν εἰς τὸν κῆπόν του· ἀλλ' ἐνῶ κατ' ἀρχὰς τὰ δένδρα ταῦτα ἐφαίνοντο θάλλοντα, ἤρχισαν αἴφνης νὰ μαραίνωνται, καὶ ὁ θάνατος ἐπῆλθε μετ' ὀλίγον ἀδυσώπητος. Ὁ πατήρ μου, ὅστις ὢν πλούσιος ἐπανέλαβε πολλάκις, καὶ πάντοτε ἐπὶ ματαίῳ, τὴν μετακόμισιν καὶ τὴν φυτείαν τῶν Ἀραβικῶν του δένδρων, εὑρίσκετο εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν, ὅτε βοτανικός τις πολύπειρος, ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ταχίστης ταύτης παρακμῆς, ἀπεκρίθη ὅτι τὸ αἴτιον οὐτῆς δὲν ἦτον μόνον τὸ κλίμα, ἀλλὰ κυρίως οἱ κηπουροὶ αὐτοί, οἵτινες ἦσαν ἀμαθεῖς, μοχθηροί, καὶ ἐπίβουλοι· καὶ ὅτι τὰ ξένα ἐκεῖνα δένδρα ἦτον ἀδύνατον νὰ τελεσφορήσωσιν, ἐνόσῳ δὲν ἀπεφάσιζε νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἐπιστασίαν αὐτῶν εἰς ἄλλους κηπουροὺς εἰδότας, πόσον καὶ πότε πρέπει νὰ τὰ καλλιεργῶσι, πόσον καὶ πότε νὰ τὰ ποτίζωσι, πόσον καὶ πότε νὰ τὰ λιπαίνωσι, καὶ μὴ ἔχοντας, ὡς οἱ πρῶτοι, τὴν ἀσυνειδησίαν νὰ τὰ ξηραίνωσι διὰ νὰ πωλῶσι συμφερώτερον τοὺς καρποὺς τῶν ἰδικῶν των, καὶ νὰ γυμνόνωσι τοὺς ἀγοραστάς.

Φαίνεται ὅτι τοιοῦτόν τι συνέβαινε καὶ εἰς τὴν Ἰωνίαν· οἱ μεταφυτευθέντες Εὐρωπαϊκοὶ θεσμοὶ ἐμαραίνοντο καὶ παρήκμαζον, διότι, ἀντὶ νὰ καλλιεργῶνται ὑπὸ ἀντιπροσώπων ἐκλεγομένων ἐλευθέρως ὑπὸ τοῦ ἔθνους καὶ ὑπουργῶν εὐσυνειδήτων καὶ ἱκανῶν, διεφθείροντο ὑπὸ βουλευτῶν ἀναγορευομένων διὰ τῆς βίας καὶ τοῦ δόλου, καὶ ὑπὸ δημοσίων ὑπηρετῶν βαναύσων καὶ κακεντρεχῶν· διότι, οἱ ὁρκωτοὶ, ψοφοδεεῖς, ἀμαθεῖς καὶ κόλακες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐνέδιδον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν δυνατῶν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἰδίου συμφέροντος· διότι ὁ τύπος, στηλιτεύων ἀδιακόπως τὴν ἀνομίαν καὶ τὴν ἀδικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀδιακόπως καταφρονούμενος, ἠναγκάζετο πολλάκις ν' ἀκολασταίνῃ, καὶ διότι οἱ ὑπουργοὶ, παρανομοῦντες, ἐπιβουλευόμενοι, κλέπτοντες, δὲν ἐκαλέσθησάν ποτε εἰς τὸ νὰ δώσωσιν εὐθύνας. Καὶ ἡ κατάστασις αὕτη τὴν ὁποίαν ὀνομάζουσιν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Ἰωνίαν, κατεκτήθη δι' ἀναστατώσεων καὶ αἱμάτων!

Περίεργος, εἶπον κατ' ἐμαυτὸν, ἐλευθερία Κράτους, τὸ ὁποῖον ἀνέχεται ταῦτα πάντα, ὅπου ὁ εἷς ἁρπάζει τοῦ ἄλλου τὰ δικαιώματα, ὅπου ἡ τάξις ἀποσκορακίζεται καὶ περιθάλπεται ἡ ἀταξία, ὅπου ἡ ληστεία ἐπικρατεῖ, ὅπου οἱ κυβερνῶντες ἐκτραχηλιζόμενοι, βιάζουσι πολλάκις καὶ τοὺς φρονιμωτέρους τῶν κυβερνωμένων νὰ ἐκτραχηλίζωνται, ὅπου οἱ ἀδελφοὶ, διαχωρισμένοι εἰς δύω ἀντίπαλα στρατόπεδα αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων, εἶν' ἕτοιμοι νὰ σφάξωσιν ἀλλήλους, ὡς πάλαι τὰ ἑτερόχροα τάγματα τοῦ βυζαντείου ἱπποδρομίου, ὅπου καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, καὶ φορολογοῦντες καὶ φορολογούμενοι, συναμιλλῶνται τίς νὰ σκάψῃ βαθύτερον τὸ ὑποκάτω τῆς πατρίδος αὐτῶν βάραθρον, καὶ ὅπου ἐντοσούτῳ δὲν συστέλλονται, καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, καὶ φορολογοῦντες καὶ φορολογούμενοι, νὰ καταδεικνύωσι τὸ βάραθρον τοῦτο, καὶ νὰ συνομολογῶσιν ἀναλγήτως ὅτι ἐγγίζει νὰ καταποντισθῇ αὐτανδρος ἡ πατρὶς των!

Διατί λοιπὸν, ἠρώτησα πολλοὺς τῶν γνωρίμων μου, ἀφοῦ ὅλοι ὁμολογεῖτε τὸν κίνδυνον, δὲν συνενοῦσθε τοὺς ἀγῶνάς σας διὰ νὰ σωθῆτε ἀπ' αὐτόν; Ἤκουσα πολλὰς καὶ περιέργους ἀποκρίσεις· ἀλλ' ἐξ αὐτῶν ἀρκοῦμαι νὰ ἀναφέρω μίαν λογίου τινὸς, καθηγητοῦ, νομίζω, τοῦ Πανεπιστημείου, ἔχουσαν ῥοπὴν ἀποφθέγματος, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐρρόντισε νὰ μὲ εἰπῃ, ἐρρέθη ἀπὸ κάποιόν τινα Κοραῆν, λογιώτατον ὡς καὶ αὐτός· « ὡς ἀξίωμα γεωμετρίας πρέπει νὰ πιστεύεται τοῦτο· ἡ δικαίους ἄρχοντας πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ ἔθνος ἢ νὰ συναδικῇ μ' αὐτούς· μέσον τούτου δὲν δίδεται. »

Τὴν ῥῆσιν ταύτην ἐνοστιμεύετο καθ' ὑπερβολὴν ὁ δόκτωρ μου, διότι τὴν ἐπανελάμβανε πολλὰ συνεχῶς· ἀφ' ὅσον δὲ ἐδυνήθην νὰ συμπεράνω, φαίνεται ὅτι ἐνοσιμεύετο καὶ νὰ ἐφαρμόζῃ πολλὰ ἀκριβῶς, (μὴ θέλων βέβαια νὰ ψεύσῃ τὸν διδάσκαλόν του,) τὸν δεύτερον ὅρον τοῦ ἀγαπητοῦ του ἐκείνου ἀξιώματος.

Ἡ τυχαία διαμονή μου εἰς τὴν Ἰωνίαν, συνεπλήρωσε τὰς περὶ τῆς λεγομένης ἐλευθερίας ἰδέας μου. Ἐπιβὰς δὲ εἰς τὸ ἀτμόπλοιον, ἂς τε ναῦλω, εἶπον, καὶ τὸν κονιορτὸν αὐτὸν τῶν ἐλευθέρων γαιῶν ἀπὸ τῶν βεβήλων καὶ δεσποτικῶν ποδῶν μου, ἢ μᾶλλον, ἂς προσφέρω θυσίαν εἰς τὸν ἀγανῆ τοῦ Ποσειδῶνος βω-

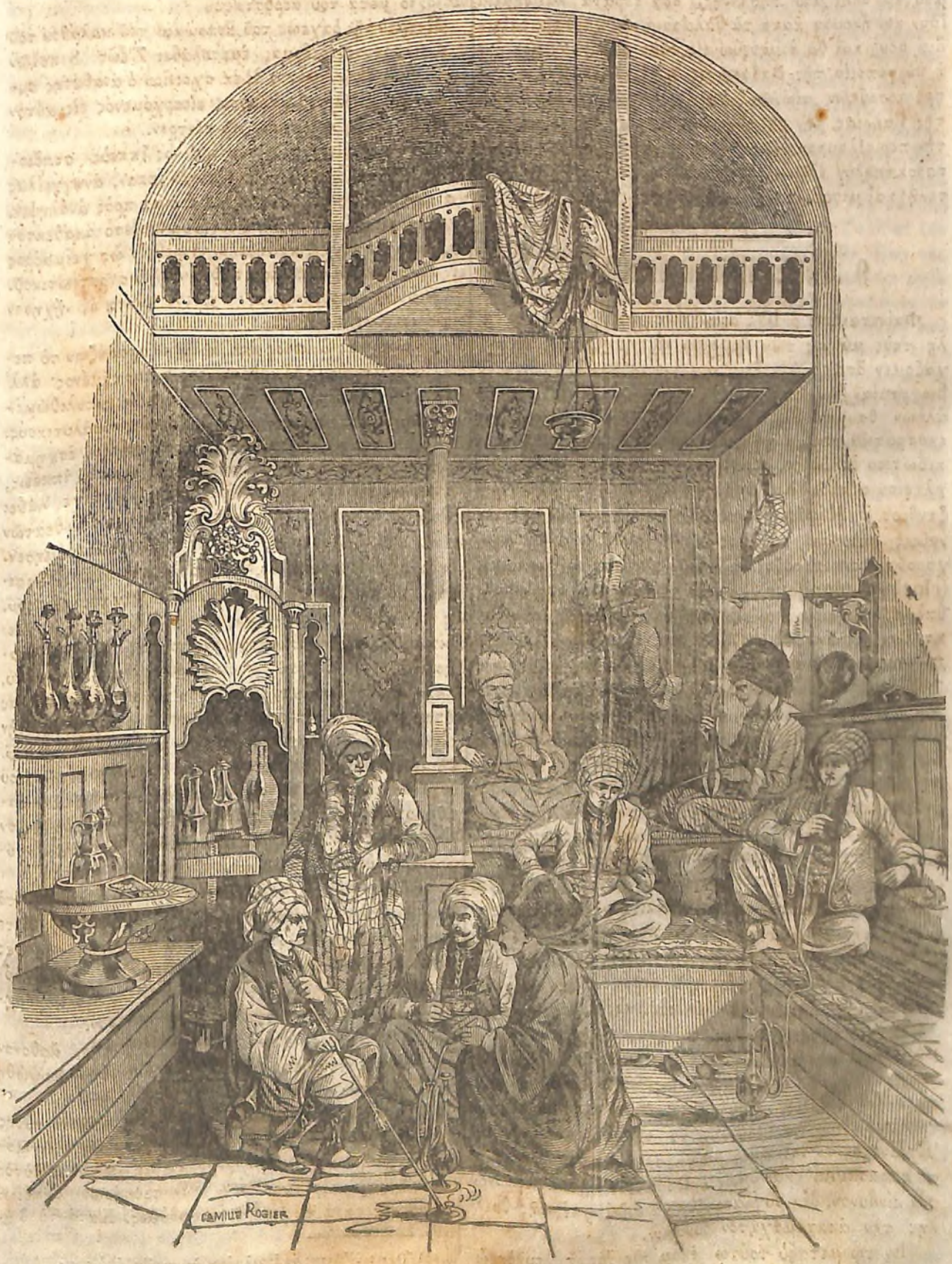

Καφενεῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει.

μὸν τὰ ἰδιά μου αὐτὰ ὑποδήματα, τὰ πατήσαντα τόσας καὶ τόσας χώρας ἐλευθέρας. Ἂς ἐπανέλθω εἰς τὴν τυραννουμένην, ὡς λέγουσιν οἱ Ἴωνες, πατρίδαμου· ἐξηπλωμένος ἐλευθέρως εἰς καφενεῖον, ροφῶν ἐλευθερώτερον σερμπέτια καὶ καφὲν, θὰ διηγῶμαι εἰς χαῖνον ἀκροατήριον, χωρὶς νὰ φοβῶμαι μὴ ἐξαντληθῇ ἡ ὕλη μου ἐφ' ὅλης μου τῆς ζωῆς, ὅσα τέρατα καὶ σημεῖα ἴδον καὶ ἤκουσα κατὰ τὰ θαλάσσια καὶ χερσαῖα ταξείδιά μου, καὶ θὰ ἑρμηνεύω εἰς τοὺς ἀκροατάς μου ὅτι ἡ πυργοποιία τῆς Βαβυλῶνος προεικόνισε θαυμασίως πρὸ τοσούτων αἰώνων, τὴν φιλοτάραχον ἐλευθερίαν τῆς Γαλλίας, τὴν μισόξενον ἐλευθερίαν τῆς Ἱσπανίας, τὴν περιφίλαυτον ἐλευθερίαν τῆς Ἀγγλίας, τὴν ἀνδραποδοκάπηλον ἐλευθερίαν τῆς Ἀμερικῆς, καὶ τὴν ἰδιοτελῆ καὶ μισάδελφον ἐλευθερίαν τῆς Ἰωνίας!

Ν. Δ.

Ο ΝΕΟΣ ΒΕΛΛΕΡΕΦΟΝΤΗΣ.

Φαίνεται ὅτι ὁ ΙΘ'. αἰὼν φιλοτιμεῖται νὰ μεταβάλῃ τοὺς μύθους τῶν ἀρχαίων εἰς πράγματα. Ἐκαγχάζομεν ὅτε, βρέφη ἔτι, ἀνεγινώσκομεν δημώδη τινὰ βιογραφίαν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, ὅπου, μεταξὺ ἄλλων θαυμασίων, ἀνεφέρετο καὶ ὑποθαλάσσιός τις ἐκστρατεία τοῦ μεγάλου ἐκείνου κατακτητοῦ, ἐντὸς κιβωτίου ἐξ ὑέλου, δι' οὗ καὶ μέγα κῆτος ἴδε διελθὸν πλησίον αὐτοῦ. Καὶ ὅμως σήμερον, ὄχι πλέον Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, ἀλλὰ καὶ παιδία μικρὰ, καὶ γυναῖκες φέρουσαι ἐσθῆτας παντγύρεως, καὶ ἐμβάδας χοροῦ, ποντοποροῦσι διὰ τοῦ ὑποβρυχίου κώδωνος, (cloche à plongeur), ἐντὸς τῶν μυχῶν αὐτῶν τῆς θαλάσσης, χωρὶς κἂν νὰ βαφθῶσιν αἱ ἄκραι τῶν δακτύλων αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ὕδατος. Προχθὲς ὁ Πετῖνος προέτεινε νὰ διασχίσῃ τοὺς ἀέρας εὐστοχώτερον καὶ τοῦ Ἰκάρου, καὶ τοῦ Δαιδάλου, σύρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ χιλιάδας ἐπιβατῶν, σήμερον ἄλλος τολμηρότερος ὑψιπέτης, ὁ Πουατεβῖνος, πετᾷ ἔφιππος, ὡς ἄλλος Βελλερεφόντης, εἰς τὰ ἀπέραντα πελάγη τοῦ οὐρανίου στερεώματος! Ποῖα ἄρα θέλουσιν εἶσθαι τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας;

Ὁ Πουατεβῖνος εἶναι Γάλλος ἀεροπόρος· ἀνυψωθεὶς ἄλλοτε εἰς οὐρανοὺς ἐπὶ ἀεροστάτου, ἀπεφάσισεν ἐσχάτως νὰ καταμετρήσῃ αὐτοὺς καὶ ἔφιππος. Ἰδοὺ πῶς περιγράφουσιν αἱ τελευταῖαι τῶν Παρισίων ἐφημερίδες τὴν θαυμαστὴν ταύτην περιήγησιν.

Μίαν ὥραν μετὰ μεσημβρίαν ἐπεχείρησε νὰ προετοιμάσῃ τὸ σφαιροειδές του ἀερόστατον, ἔχον 40 μέτρων περιφέρειαν· ἀλλ' ἐπειδὴ, ὡς ἐκ τῆς σφοδρότητος τοῦ ἀνέμου, μικροῦ ἐδέησε νὰ κατασυντριφθῇ, μόλις περὶ τὴν πέμπτην καὶ ἡμίσειαν κατώρθωσε νὰ ἐξογκώσῃ αὐτό. Ὁ ἄνεμος ὅμως ἔπνεε τοσούτῳ λαύρως, ὥστε μόλις οἱ ἀθρόοι ἀγῶνες πεντήκοντα ἐκ τῶν περιεστώτων, ἐδυνήθησαν νὰ κρατήσωσιν αὐτό. Ἐφαίνετο δὲ ὅτι ἦτον ἀδύνατον ν' ἀποπερατωθῶσιν αἱ παρασκευαί· καὶ ὅμως ὁ Πουατεβῖνος, καταφρονῶν τὸν κίνδυνον, δὲν συγκατετέθη νὰ ἐνδώσῃ εἰς τῆς θυέλλης τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἐκομίσθη ἵππος λευκὸς ὡραιότατος, φέρων ἐφίππιον καὶ χαλινόν· περίζωμα πλατὺ καὶ στερεὸν περιετύλισσε τὴν κοιλίαν του, καὶ πολλοὶ λῶροι ἐξαρτώμενοι ἐξ αὐτοῦ, ἐπερατοῦντο πρὸς πόρπας τέσσαρας, ἓξ δακτύλους περίπου ὑπεράνω τῶν ὀσφύων καὶ τῶν ὤμων τοῦ ἵππου. ὀκτὼ δὲ σχοινία συνεχόμενα μετὰ τῶν πορπῶν τούτων συνεδέοντο μετὰ τοῦ ἀεροστάτου.

Μεταξὺ τῆς ῥάχεως τοῦ ἵππου καὶ τοῦ καλάθου τοῦ ἐμπεριέχοντος τὸ ἕρμα, ἐμεσολάβει 7 ἕως 8 ποδῶν διάστημα· διὰ κλίμακος δὲ ἐκ σχοινίου ὁ ἀναβάτης συνεκοινώνει μετὰ τοῦ καλάθου, εἰσερχόμενος εἰς αὐτὸν δι' ὀπῆς ἠνεωγμένης πρὸς τὸ κέντρον.

Ὁ Πουατεβῖνος, ἐνδεδυμένος ὡς ἱππεὺς σταδιοδρόμος, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν λευκὸν ἵππον, ἀναγγείλας διὰ συνθήματος ὅτι πάντα ἦσαν ἕτοιμα πρὸς ἀνάληψιν.

Ἐπί τινα ὥραν τὸ πλῆθος συνεθλίβετο ἀκάθεκτον περὶ τὴν περιοχὴν, καὶ ἤθελεν εἰσρεύσει ὡς χείμαῤῥος εἰς αὐτὴν, ἐὰν δὲν ἀπεκρούετο ὑπὸ λόχου στρατιωτικοῦ.

Εὐθὺς τὸ πρόσταγμα, « ἄφετε πάντα », ἤχησεν εἰς ὅλων τὰς ἀκοάς.

Κατ' ἀρχὰς ὁ ἵππος ἐποδοκτύπει σφαδάζων τὸ πεδίον τοῦ Μαρτίου (1) καὶ ἐφαίνετο τεταραγμένος· ἀλλ' ἅμα τὸ ἀερόστατον ἀνυψώθη, ἔμεινεν ὡς ἀπολιθωμένος, ἀφεὶς τοὺς πόδας κρεμαμένους ὡς παραλυτικούς. Ἐνίοτε ἡ σφαῖρα, ὠθουμένη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἐσχημάτιζε γωνίαν ὀρθὴν μετὰ τοῦ ἵππου καὶ τοῦ ἱππέως, ὅστις, ὡς ἔγραφεν ἡ προκήρυξίς του, δὲν εἶχε λάβει κἀνὲν μέτρον ἀσφαλείας· τότε ἡ συγκίνησις τῶν θεατῶν καθίστατο ζωηροτάτη, καὶ τις κυρία ἐλειποθύμησεν.

Ἀλλ' ὁ Πουατεβῖνος, εὔθυμος καὶ φαιδρὸς, ἐχαιρέτιζε τὸ πλῆθος διὰ τοῦ πίλου καὶ τῆς μάστιγός του, ὡς ἂν ἐκάλπαζεν ἀκινδύνως εἰς τὰ Ἡλύσια, καὶ ἀπεκρίνετο εἰς τὰς ἀδιακόπους ἀνευφημίας καὶ χειροκροτήσεις. Μετ' ὀλίγον, ἀποχωρισθεὶς τοῦ ἵππου του, ἀνέβη διὰ τῆς κλίμακος εἰς τὸν κάλαθον, καὶ ῥίψας τὸ περισσεῦον ἕρμα διὰ νὰ καταστήσῃ ταχυτέραν τὴν μετεωροπορίαν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν θέσιν του. Τὸ κενοφανὲς τοῦτο θέαμα ἀνθρώπου περιπλανωμένου ἐφ' ἵππου εἰς τοὺς ἀέρας, κατέπληττε τοὺς ἀπειραρίθμους θεατὰς, οἵτινες ἔβλεπον αὐτὸν ἀνυψούμενον ἀδιακόπως, καὶ ποτὲ μὲν φαινόμενον, ποτὲ δὲ κρυπτόμενον ὑπὸ τῶν νεφελῶν.

Ὁ Πουατεβῖνος, τὸν ὁποῖον ὁ ἄνεμος ὤθει πρὸς τὸ βορειανατολικὸν, ἔμεινε πολλὴν ὥραν ὁρατός. Ὅτε ἀνεχώρησε, περὶ τὴν 6 ὥραν ἀπὸ τῆς γῆς, τυφῶνες βίαιοι ἔπνεον ἀδιαλείπτως· φαίνεται ὅμως ὅτι ὑψηλότερον ἡ ἀτμόσφαῖρα ἦτον εὐδιοτέρα, διότι ὁ ἀτρόμητος ἱππεὺς ἀνέβαινε σχεδὸν κατὰ κάθετον.

Κατὰ τὴν ἑξαισίαν ταύτην περιήγησιν, ἄφθονον αἷμα ἐξῆλθε τοῦ στόματος τοῦ ἵππου, ὅταν ἀνυψώθη πολὺ ὑπεράνω τῆς γῆς.

Περὶ τὴν ἑβδόμην καὶ τρία τέταρτα, ὁ ἀεροναύτης κατέβη πρὸς τὰ κάτω· ἀλλ' αἱ ἄγκυραί του ἔθλων μόνον τοὺς κλῶνας τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, καὶ αὐτὸς ἐβιάσθη νὰ διατρέξῃ πλέον τῶν τεσσάρων σταδίων συρόμενος παρὰ τὰ δένδρα ἐπικινδύνως. Κατὰ τὸ διά-

(1) Ὄχι τοῦ Ἄρεως ὡς ἐσφαλμένως ἡρμηνεύθη ὑπό τινων.

στημα τοῦτο ὁ ἵππος ἐθέριζεν ἄπληστος τὰ φύλλα τῶν κορυφῶν, ἑωσοῦ ὁ ἀναβάτης του κατώρθωσε ν' ἁρπάσῃ κλάδον δρυός, καὶ ν' ἀγκυροβολήσῃ.

Ὅταν ὁ ἵππος ἐπάτησε τὴν γῆν, τὸ ἀερόστατον, ὠθούμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἡτοιμάζετο νὰ πεταξῃ ἐκ νέου· αὐτὸς ὅμως ἐκάθησε, καὶ περιστείλας τοὺς πόδας, τὸ ἐκράτησε. Μετὰ ταῦτα ὁ Πουατεβῖνος ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἵππου, τὸν ὡδήγησεν ὑγειᾶ καὶ καλῶς ἔχοντα εἰς τὸ ἱπποστάσιόν του περὶ τὴν δεκάτην καὶ ἡμίσειαν.

Τὴν ἔφιππον ταύτην ἀεροπορίαν, διεδέχθη μετά τινας ἡμέρας καὶ ἄλλη. «Ἐπειδὴ ἡ ἀτμοσφαῖρα, διηγεῖται ὁ ἴδιος Πουατεβῖνος, ἦτον καθαρωτάτη, ἔβλεπον ἄνευ οὐδεμιᾶς δυσκολίας τὸ ἀτελεύτητον πανόραμα τῶν Παρισίων· τὰ ὑψηλότερα κτίρια μ' ἐφαίνοντο ὡς γραμμαὶ κάθετοι ἐπὶ πεδίου ὁμαλοῦ. Διαβὰς ἄνωθεν τῶν Ἡλυσίων ἴδον, ὡς στιγμὴν, τὴν ἀνυψωθεῖσαν πρὸ ἐμοῦ σφαῖραν. Ἡ θριαμβικὴ ἄψις τοῦ Ἀρσένος καὶ οἱ γεώλοφοι τῆς Μονμάρτρης ἐγένοντο μετ' ὀλίγον ἄφαντοι, καὶ ἡ γῆ ὡμοίαζε πεδιάδα ἀχανῆ καὶ ὁμαλωτάτην. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἵππος μου αὐτὸς, χωρὶς νὰ πάθῃ τι τὴν φορὰν ταύτην, ἐφαίνετο ὅτι περιεργάζετο τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο πανόραμα τὸ ὁποῖον ἔρευγε ταχέως ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν. Ἐνίοτε μόνον τὸ βίαιον τῶν κινήσεών του ἐδείκνυεν ὅτι προετίμα νὰ διατρέχῃ διαστήματα στερεώτερα· ἀνέβην εἰς ὕψος 3,000 μέτρων, ἀλλὰ δὲν ἐδοκίμασα ψύχος.

Ὅταν ἐπανῆλθον εἰς τὴν γῆν, ὁ ἵππος μου ἀφῆκε βαθὺν στεναγμὸν εὐχαριστήσεως, καὶ ἔσπευσε νὰ λάβῃ, οὕτως εἰπεῖν, κατοχὴν τῶν ποδῶν του, σκιρτῶν καὶ πατῶν εἰς διάφορα μέρη τὸ ἔδαφος. Ν. Δ.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

Ἐν Ἑλλάδι τὰ πολιτικὰ ζητήματα, ὅσον ἐπουσιώδη καὶ ἂν εἶναι, ἐπισκιάζουσι συνήθως ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ μὴ ἔχοντα σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν πολιτικήν. Τοιαύτη παρατήρησις λυπηρὰ ἐγένετο πολλάκις καὶ ὑπ' ἄλλων καὶ ὑφ' ἡμῶν, καὶ ταύτην ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ ἀνανεώσωμεν κατὰ τὰς πρὸ ἑνὸς μηνὸς τελεσθείσας ἐνιαυσίους ἐξετάσεις τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου, τοῦ διευθυνομένου ὑπὸ τοῦ Κ. Γρ. Παπαδοπούλου. Αἱ ἐξετάσεις ἐγένοντο δημόσιοι, βραβεῖα καὶ ἔπαινοι ἀπενεμήθησαν μετὰ πολλῆς ἐπισημότητος, γονεῖς, συγγενεῖς καὶ ξένοι συνέρρευσαν εἰς τὴν τελετὴν, καὶ ὅμως ὁ τύπος ἐσιώπησεν, ἐνῷ ὤφειλε τοὐλάχιστον νὰ στιγματίσῃ τὴν ἀπουσίαν ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν διευθυνόντων τὴν γενικὴν τοῦ ἔθνους παιδείαν ἀπὸ τῶν ἐξετάσεων καταστήματος, τὸ ὁποῖον, ὅπως διωργανώθη καὶ ὅπως διοικεῖται, θέλει ἀφεύκτως λάβει πολλὴν καὶ σωτήριον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀγωγῆς τῆς νεολαίας τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἡ μετὰ θάρρους αὕτη διαβεβαίωσις δὲν εἶναι τόλμη· παρακολουθήσαντες, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου, τὴν πορείαν τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας, ἐπιστήσαντες ἰδίως τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὴν περὶ τὰ ἤθη παιδαγωγίαν, παρευρεθέντες καὶ εἰς τὰς ἐξαμηνιαίας καὶ τὰς ἐνιαυσίους ἐξετάσεις, καθ' ἃς ἐπείσθημεν ἐκ συγκρίσεως περὶ τῆς γενομένης ἐπιδόσεως, ἀπεκτήσαμεν πεποίθησιν σταθερὰν, ὅτι οἱ φοιτῶντες εἰς αὐτὸ θέλουσι κατασταθῆ καὶ πεπαιδευμένοι καὶ χρηστοήθεις πολῖται.

Ὅτε πρὸ ἑνὸς ἔτους ὁ Κ. Παπαδόπουλος ἀνέλαβε μετ' ἄλλων τινῶν λογίων τὴν σύστασιν τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου, τὰ παραδείγματα ὅσα εἶχεν ὑπ' ὄψιν, δὲν ἦσαν τοιαῦτα ὁποῖα νὰ ἐνθαρρύνωσιν αὐτόν. Πολλαὶ ἀπόπειραι συγκροτήσεως τοιούτων σχολείων, καὶ τοι ἱδρυμένων ἐπὶ βάσεων στενοτέρων καὶ ἧττον δαπανηρῶν, εἶχον γενεῖ, καὶ ὅλαι σχεδὸν ἀπέτυχον. Καὶ ὅμως δὲν ἠψύχησεν. Εὐτυχήσας νὰ σπουδάσῃ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ μετ' ἐπιστασίας τοὺς ὅρους καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀκμαιοτέρων λυκείων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας, κατ' ἀντιπαραβολὴν τῶν ἰδίων τῆς πατρίδος ἡμῶν περιστάσεων, καὶ μὴ φεισθεὶς μηδὲ μόχθων μηδὲ χρηματικῶν καταβολῶν, ἐθεμελίωσε τὸ Ἑλληνικὸν Ἐκπαιδευτήριον, ὅπου καὶ διαιτῶνται καὶ ἔξωθεν φοιτῶσι παῖδες, ὑπείκοντες εἰς αὐστηρὰν ἐπιτήρησιν, καὶ ποριζόμενοι οὐ μόνον νοητικὴν ἀλλὰ καὶ ψυχικὴν τροφὴν, ἄνευ τῆς ὁποίας πολλάκις ἐκείνη ἀποβαίνει ἐπικίνδυνος καὶ ὀλεθρία.

Διὰ νὰ καταδείξωμεν, πρὸς γνῶσιν μάλιστα τῶν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ὁμογενῶν, πῶς κατηρτίσθη καὶ διευθύνεται τὸ Ἑλληνικὸν Ἐκπαιδευτήριον, πῶς διδάσκονται τὰ μαθήματα, πῶς διεγείρεται ἡ ἅμιλλα τῶν φοιτητῶν διὰ συστήματος συναγωνισμοῦ πρώτην φορὰν εἰσαχθέντος εἰς τὰ ἡμέτερα σχολεῖα, πῶς ἐπιτηρεῖται ἡ ἠθικὴ, πῶς τρέφονται καὶ ἐξασκοῦνται οἱ μαθητευόμενοι, ἠθέλομεν ἐμφιλοχωρήσει εἰς λεπτομερείας τινὰς, ἐὰν δὲν ἐξεδίδετο διὰ τοῦ τύπου ὁ λόγος τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε τὴν 29 τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου ὁ Κ. Παπαδόπουλος. Ὁ λόγος οὗτος οὐδεμίαν περιέχει ὑπερβολὴν, δὲν συσκιάζει κἀμμίαν ἔλλειψιν, δὲν ἐκτιμᾷ πλέον τοῦ δέοντος κἀμμίαν προσπάθειαν ἢ καὶ θυσίαν γενομένην χάριν τῆς τελειοτέρας τῶν μαθητῶν διαπλάσεως, καὶ δίδει ὑποσχέσεις βελτιώσεων τῶν ὁποίων τὴν πραγματοποίησιν δὲν διστάζομεν νὰ πιστεύσωμεν, κρίνοντες ἐκ τῆς ἀκριβείας μεθ' ἧς ἐξεπληρώθησαν αἱ δοθεῖσαι τὸ παρελθὸν ἔτος διὰ τοῦ προγράμματος τῶν ἱδρυτῶν.

Ὡς γονεῖς χρέος ἔχοντες νὰ μεριμνῶμεν περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων ἡμῶν, ὡς Ἕλληνες ἀγαπῶντες τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ γένους ἡμῶν, εὐχόμεθα ἀπὸ καρδίας τὴν στερέωσιν καὶ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου. Γνωρίζομεν τὰς δυσχερείας καὶ τὰς ζημίας εἰς ἃς ὑπόκεινται ὅλα τὰ νεόδμητα καταστήματα, καὶ δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι ἐν Ἑλλάδι, ὅπου πάντα πλάσσονται, συντρέχονται καὶ ἐνισχύονται ὑπὸ τῶν ἀσθενῶν μέσων τῶν ἰδιωτῶν, ὅπου τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα ἐπικρατοῦσι πολλάκις τῶν γενικῶν, οἱ ἱδρυταὶ τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου ἐνδέχεται νὰ ἀναγκασθῶσι ν' ἀντιπαλαίσωσι καὶ πρὸς ἀντενεργείας. Ἂς μὴ ἀποκαρτερήσωσιν ὅμως· ὁ ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὠφελείας ζῆλος αὐτῶν θέλει ὑπερνικήσει καὶ ταύτας καὶ ἐκείνας· ἃς θιω-

ρῶτι δὲ ὡς ἀμοιβὴν τὴν ἐμπιστοσύνην μεθ' ἧς πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν ἐντὸς καὶ ἐκ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος γονέων, ἀναθέτουσιν εἰς τὰς τροντίδας αὐτῶν τὰ τέκνα των.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Εἰς κόρην.

Εἰς τὴν Φρυγίαν ἄλλοτε
Ἡ κόρη τοῦ Ταντάλου
Μορφὴν καὶ σχῆμα ἔλαβε
Τῆς πέτρας τῆς ἀλαίου.
Καὶ χελιδὼν ἐπέτασε
Δειλὴ καὶ φοβισμένη,
Ἡ κόρη τοῦ Πανδίονος
Ποτὲ διωκομένη.
Ἐγὼ δ' ἂς ἤμην κάτοπτρον,
Νὰ στρέφῃς νὰ σὲ βλέπω·
Ἐγὼ ἂς ἤμην φόρεμα
Τοὺς ὤμους σου νὰ σκέπω.
Ἂς ἤμην ὕδωρ, νἀπιπτα
Τὰς θείας παρειάς σου
Ἂς ἤμην μύρον, νἄλειφα
Τ' ἀστράπτοντα μαλλιά σου.
Ταινία εἰς τὰ στήθη σου,
Ν' ἀκούω τοὺς παλμούς σου,
Καὶ λάμπων μαργαρίτης σου.
Τριγύρω τοῦ λαιμοῦ σου.
Ἂς ἤμην τέλος, κόρη μου,
Ἂς ἤμην σάνδαλόν σου,
Νὰ μὲ πατοῦν τὰ δάκτυλα
Κ' αἱ πτέρναι τῶν ποδῶν σου.

Σοφ. Κ. Καρύδης.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

Ο ΠΟΛΥΓΥΝΑΙΟΣ. Εἰς πόλιν τινὰ τῆς Πενσυλβανίας, ἐν τῇ Ἀρκτῴᾳ Ἀμερικῇ, ἐν παλαιῷ τινι νεκροταφείῳ, σώζονται ἑπτὰ μνήματα, κείμενα τὸ ἓν πλησίον τοῦ ἄλλου, καὶ καλύπτοντα τοὺς νεκροὺς τοῦ ἐντίμου Ναθαναὴλ Θούρστων, καὶ τῶν ἐξ συζύγων του, ἀποθανόντων κατὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν·

1. Κυρία Βόστυ Θούρστων, μεταστᾶσα τοῦ βίου τούτου τὴν 25 Νοεμβρ. 1790, κατὰ τὸ 34 ἔτος τῆς ἡλικίας της.

2. Κυρία Μάρθα Θούρστων, ἀποβιώσασα τὴν 12. Μαΐου 1799, κατὰ τὸ 32 ἔτος τῆς ἡλικίας της.

3. Κυρία Ὕλδα Θούρστων, ἀποθανοῦσα εἰκοσιτετραετὴς τὴν 8 Νοεμβρ. 1801.

4. Κυρία Κλαρίσσα Θούρστων, ἀποθανοῦσα 36 ἐτῶν τὴν 14 Νοεμβρ. 1803.

5. Κυρία Μάρθα Θούρστων, ἀποθανοῦσα εἰκοσιπενταετὴς τὴν 30 Ἰουλίου 1804.

6. Κυρία Μαρία Θούρστων, ἀποθανοῦσα 27 ἐτῶν τὴν 3. Μαρτίου 1808.

Τελευταῖον φαίνεται καὶ τοῦ ἐντίμου Κ. Ναθαναὴλ ὁ τάφος, ἀποθανόντος τὴν 21 Νοεμβρ. 1811, εἰς ἡλικίαν 56 ἐτῶν. Ἡ πέμπτη σύζυγός του, ἡ Μάρθα, ὑπανδρεύθη τὸν Θούρστων, καὶ ἀπεβίωσεν ἐντὸς ἐννέα μηνῶν μετὰ τὸν θάνατον τῆς προκατόχου της.

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶναι ὅτι, ὅσῳ ἀπέθνησκον αἱ σύζυγοι τοῦ μακαρίου ἐκείνου Ναθαναὴλ, τόσῳ αὐτὸς ἐφιλοτιμεῖτο, (πρὸς τιμὴν βεβαίως τῆς μνήμης τῶν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει,) νὰ γυμφεύεται νεωτέρας.

ΑΙ ΑΝΑΞΥΡΙΔΕΣ ΤΟΥ ΔΟΥΚΟΣ ΟΥΕΛΙΓΚΤΩΝΟΣ. Περίεργός τις καὶ πολλὰ ἀστεῖα κωμῳδία διεδραματίσθη ἐσχάτως ἐν Ἀγγλίᾳ, τῆς ὁποίας τὰ πρόσωπα ἦσαν ὁ ἀρχιστράτηγος Οὐέλιγκτων, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Λονδίνου, καὶ κυρία τις ὀνομαστὴ διὰ τὰ συγγράμματά της, ἡ βοτανολόγος Loudon. Περιηγουμένη πρό τινος καιροῦ εἰς Ἀγγλίαν χάριν ἐπιστημονικῶν παρατηρήσεων, καὶ φθάσασα εἰς μέρος ὅπου ὁ δοὺξ Οὐέλιγκτων ἔχει περίφημον δάσος δρυῶν (beeches), ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν παρακαλοῦσα νὰ τῇ ἐπιτραπῇ νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτάς. Ὁ δοὺξ, λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν, προστήρμοσεν ἀμέσως τὰ διόπτρά του ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν του, καὶ ἀναγνοὺς τὴν ὑπογραφὴν, «C. J. Loudon,» ἐνόμισεν ὅτι αὕτη ἀνῆκεν εἰς τὸν Charles-James ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Λονδίνου. Ἡ ὑπόθεσις δὲ αὕτη ἦτον τόσῳ μᾶλλον φυσικὴ, καθόσον οἱ χαρακτῆρες ὡμοίαζον εἰς ἄκρον τοὺς τοῦ μητροπολίτου, ὅστις συνειθίζει νὰ ὑπογράφεται πάντοτε «C. J. London». Παράδοξον δὲν ἐφάνη εἰς τὸν δοῦκα ὅτι ὁ σεβασμιώτατος ἱεράρχης ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ἀλλὰ τί ἐπεθύμει; Ἀνέγνω ἐν τάχει τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ἰδὲν ὅτι ὁ ἅγιος δεσπότης παρεκάλει νὰ τῷ ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσῃ τὰς ἀναξυρίδας του. (breeches). Εἶναι δύσκολον νὰ περιγράψωμεν τὸν θαυμασμὸν τὸν ὁποῖον ἠσθάνθη ὁ ἔνδοξος Στρατάρχης ὅταν ἰδε τὴν περίεργον ταύτην αἴτησιν· νομίσας ὅμως ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῶν κλεινῶν ἀναξυρίδων τὰς ὁποίας ἐφόρει εἰς Οὐατερλὼ, ἔσπευσε ν' ἀποστείλῃ αὐτὰς πρὸς τὸν πανιερώτατον.

Ὁ ἱεράρχης, λαβὼν αὐτὰς, ἔμεινε πολὺ τοῦ δουκὸς ἐκστατικώτερος· καὶ ὅσῳ ἐσκέπτετο περὶ τῆς παραδόξου ταύτης ἀποστολῆς, τόσῳ εὕρισκε πιθανὸν ὅτι ἐβλάφθησαν αἱ φρένες τοῦ ἐνδόξου ἀρχιστρατήγου. Ἀνέβη λοιπὸν ἀμέσως εἰς τὸ ὄχημά του, καὶ μεταβὰς δρομαίως εἰς τοῦ πρωθυπουργοῦ τὴν οἰκίαν, ἐκοινοποίησε πρὸς αὐτὸν τὰς ὑποψίας του. Ἀλλὰ καὶ ὁ δοὺξ Οὐέλιγκτων, σκεφθεὶς ἐκτενέστερον περὶ τῆς παραδόξου αἰτήσεως τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἔφθασεν εἰς τὸ ἴδιον συμπέρασμα, ὅτι δηλαδὴ, διεταράχθησαν τοῦ ἁγίου δεσπότου αἱ φρένες. Ἐθεώρησε λοιπὸν χρέος του νὰ εἰδοποιήσῃ ἄνευ ἀναβολῆς τὸν πρωθυπουργὸν περὶ τῆς διανοητικῆς καταστάσεως ἑνὸς τῶν πρώτων ἀρχηγῶν τῆς Ἀγγλικῆς ἐκκλησίας. Ὁ ἀρχιστράτηγος ἔφθασεν ἐγκαίρως, διότι ὁ λόρδος Ἰωάννης Ῥοῦσελ καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐνησχολοῦντο εἰς τὸ νὰ ἐξηγήσωσι τὸ μυστήριον τῶν ἀναξυρίδων. Τέλος πάντων διεσκεδάσθησαν τὰ σκότη, καὶ διευκρινίσθη τὸ πρᾶγμα. Ἀναγνωσθείσης μετὰ προσοχῆς τῆς ἐπιστολῆς, ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ὑπογραφὴ δὲν ἦτον τοῦ ἀρχιεπισκόπου· ἀλλὰ τῆς κυρίας C. J. Loudon, καὶ ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ τῶν ἀναξυρίδων ἀλλὰ περὶ τῶν δρυῶν τοῦ εὐγενοῦς δουκός. Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι διὰ τοῦ προσεχοῦς ταχυδρόμου ἡ κυρία Loudon ἔλαβεν ἐπιστολὴν φιλοφρονεστάτην, δι' ἧς ἐδίδετο ἡ αἰτηθεῖσα ἄδεια.

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

Ο ΑΓΟΕΝΤΗΣ ΤΟΥ ΜΩΡΕΩΣ.

Διήγημα. Ὑπὸ Α. Ρ. Ρ.

(Συνέχεια. Ἰδὲ φυλλάδιον 9ον.)

ΚΕΦ. Θ.

Ὁ Ῥοβέρτος ὡδηγήθη ἀμέσως πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Λουκὸς ὅστις προῆλθεν εἰς ὑπάντησίν του μέχρι τοῦ διαζώματος τῆς εὐρείας μαρμαρίνης κλίμακος, καὶ λαβὼν αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἐπίσημον αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς. Ἐνταῦθα οἱ περιμένοντες παμπληθεῖς μεγιστᾶνες ἀνέστησαν ὅλοι μὲ σέβας, ὁ δὲ Δοὺξ ἐκάθισε τὸν Ῥοβέρτον εἰς τὰ δεξιά του, καὶ προσεφέρθη πρὸς αὐτὸν ὡς ἴσος πρὸς ἴσον. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεως ταύτης, καθ' ἣν μόναι λέξεις δεξιώσεως ἀντηλλάγησαν, πολλοὶ τῶν μεγιστάνων προέπεμψαν τὸν Ῥοβέρτον εἰς τὴν πολυτελεστάτην οἰκίαν, τὴν διὰ αὐτὸν παρασκευασθεῖσαν, καὶ ὅπου τὸν περιέμενε δεῖπνος λαμπρός.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Ῥοβέρτος ἠναγκάσθη νὰ θυσιάσῃ ὅλην του τὴν ἡμέραν εἰς ὑποδοχὴν ἐπισκέψεων, ἃς εἰδοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ῥαιμόνδου ὅτι ὤφειλε κατὰ τοῦ τόπου τὰ ἔθιμα ν' ἀποδώσῃ. Μετὰ τὸ δεῖπνον, ὁ Νόννος ἐπρότεινεν ὅτι ἦτον καιρὸς νὰ σκεφθῶσι περὶ ἀναχωρήσεως, καὶ ἀπεφασίσθη, ἐπειδὴ εἶχε παρέλθει ἡ ὥρα, νὰ ὁμιλήσωσι περὶ τούτου καὶ ν' ἀποφασίσωσι τὴν ἐπαύριον.

Ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον ἀπὸ πρωΐας ἀνηγγέλθη εἰς τὸν Ῥοβέρτον ὅτι ὁ Δοὺξ ἔμελλε κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν νὰ τῷ ἀποδώσῃ τὴν ἐπίσκεψίν του. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἑτοιμασθῇ ὅπως τὸν δεχθῇ ἀξιοπρεπῶς, καὶ ἡ περὶ

ἀναχωρήσεως σκέψις ἦτον ἀνάγκη ν' ἀναβληθῇ. Μετὰ τὴν μεσημβρίαν ἦλθεν ὁ Δοὺξ ἐν μεγάλῃ πομπῇ, καὶ ἔμεινε περὶ τὰς δύω ὥρας μετὰ τοῦ Ῥοβέρτου, συνδιαλεγόμενος περὶ τοῦ θείου του Γουλιέλμου Σαμπλίτου, περὶ τῆς Καμπανίας, περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου Αὐγούστου, περὶ τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἀπερχόμενος τὸν προσεκάλεσεν εἰς γεῦμα διὰ τὴν ἐπαύριον.

Τὴν ἑσπέραν ταύτην ὁ Νόννος ἐπανέλαβε τὴν πρότασίν του.

— Κατὰ δυστυχίαν, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος, αὔριον δὲν δυνάμεθα ν' ἀποπλεύσωμεν, διότι εἴμεθα προσκεκλημένοι εἰς γεῦμα ὑπὸ τοῦ Δουκός.

— Ἀρκεῖ, εἶπεν ὁ Νόννος, πρόσκλησις μετὰ πρόσκλησιν νὰ μὴ μᾶς κρατήσωσιν ὅλον τὸν χειμῶνα εἰς Βενετίαν.

— Δὲν δυνάμεθα εὐσχήμως ν' ἀποποιηθῶμεν τὸν Δοῦκα, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος. Ἄλλως τε, μετὰ τὸ γεῦμα τοῦτο εἴμεθα ἐλεύθεροι ν' ἀναχωρήσωμεν· καὶ ἂν ὑποτεθῇ δ' ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ φθάσωμεν ταχέως, ἔχομεν πάντοτε σχεδὸν τρεῖς μῆνας ἀκόμη, καὶ ἐν τούτοις εἴμεθα εἰς τοῦ Μωρέως τὰς πύλας. Ὁ δεῖπνος ὅστις τὴν ἐπιοῦσαν ἐδόθη εἰς τιμὴν τοῦ Ῥοβέρτου ἐξέπληξεν αὐτὸν διὰ τὴν ἀκατανόητον πολυτέλειάν του, θαυμασίαν μάλιστα, διότι ληγούσης τότε τῆς τεσσαρακοστῆς τῶν χριστουγεννῶν, πᾶν εἶδος κρέατος ἀπεκλείετο· ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ἰχθὺς τῆς Μεσογείου ἀπὸ τοῦ σκόμβρου μέχρι τοῦ λάβρακος, δὲν ὑπῆρχεν ὄστρακον ἀπὸ τῆς καρύδος μέχρι τοῦ ἀστακοῦ, οὐδὲ πλακοῦς ἢ μελίπηκτον, οὐδὲ καρπὸς ἢ οἶνος ἐκ τῶν τότε γνωστῶν τριῶν τοῦ κόσμου μερῶν, ὅστις ἔλειπεν ἀπὸ τὴν Δουκικὴν τράπεζαν. Ὁ Ῥοβέρτος κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν πλησίον τοῦ Δουκός, καὶ ὅλαι αἱ τιμαὶ καὶ αἱ φιλοφρονήσεις εἰς αὐτὸν ἀπετείνοντο.

Εἰς τὸ διάστημα τοῦ δείπνου ὁ Δοὺξ ὡμίλησε περὶ τῆς λιτότητος αὐτοῦ, ἣν ἀπέδωκεν εἰς τὴν νηστείαν, καὶ ὑπεσχέθη εἰς τὸν ξένον του νὰ τὸν ἀποζημιώσῃ εἰς τὸ γεῦμα τῶν χριστουγεννῶν, εἰς ὃ ἀπὸ τοῦδε τὸν προσεκάλει.

— Φοβοῦμαι ὅτι ὡς τότε δὲν θὰ εἶμαι εἰς τὴν Βενετίαν, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος διστάζων.

— Πῶς! τέσσαρας ἡμέρας ἀκόμη, ἀνέκραξεν ὁ Δοὺξ, δὲν θέλετε νὰ μᾶς ἀφιερώσητε! Καὶ θ' ἀναχωρήσητε μὲ τὴν γεῦσιν τῶν ἀθλίων αὐτῶν ὀστρυδίων, καὶ τοιαύτην ὑπόληψιν θὰ λάβητε τῆς φιλοξενίας μας! μὴ γένοιτο! Προσέτι ἔγραψα πρὸς τὸν σεβασμιώτατον Πατριάρχην, ὄντα ἤδη εἰς τὴν στερεάν, νὰ παρευρεθῇ εἰς Βενετίαν τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, διὰ νὰ λειτουργήσῃ ἐπὶ παρουσίας. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς ἀρνηθῆτε τὴν τιμὴν ταύτην.

Ὁ Ῥοβέρτος ἔρριψε τὰ βλέμματα πρῶτον πρὸς τὸν Νόννον, ὅστις εἶχε τὰ ἰδικά του προσηλωμένα εἰς τὴν παροψίδα του, καὶ ἦτον ἐρυθροῦς ὡς ὁ ἀστακὸς οὗ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀπεγεύετο· ἔπειτα δὲ πρὸς τὸν Ῥαιμόνδον, ὅστις εἶχε τοὺς ὀφθαλμούς ἐπ' αὐτοῦ ἐστηλωμένους, καὶ εἰς τοῦ βλέμματος τούτου τὴν ἐπιρροὴν ἐνδοὺς, ἔνευσεν ἐλαφρῶς, καὶ ἐψιθύρισεν ὅτι δέχεται εὐγνωμόνως τὴν πρόσκλησιν.

Τὴν ἑσπέραν ὁ Ῥοβέρτος ἐπλησίασε δειλῶς εἰς τὸν Νόννον.

— Δὲν ἦτον ὅμως δυνατὸν ν' ἀποφύγω τὴν πρόσκλησιν, εἶπεν· ὁ Πατριάρχης ἔρχεται ἐπίτηδες δι' ἐμέ. . . . Δὲν εἶναι ἀληθὲς, φίλτατε Νόννε;

Ἀπὸ τοῦ Νόννου τὸ στόμα ἠκούετο γρυσμὸς ὑπόκωφος, καὶ ἐφύσα ὡς ἵππος ἀσθματικός.

— Ἀληθὲς εἶναι, εἶπεν, ὦ! βεβαίως ἀληθές. Καὶ ἔπειτα πῶς νὰ μὴ συνεορτάσητε τὸ νέον ἔτος μετὰ τοῦ Δουκός; καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὡς τὸ Πάσχα τί μένει; Βλέπομεν λοιπὸν καὶ τὸ Πάσχα εἰς Βενετίαν, καὶ μετὰ ταῦτα, ἀφεύκτως τῆς Ἀναλήψεως! Σᾶς προτρέπω, Ὑψηλότατε, νὰ μείνετε ἕως τῆς Ἀναλήψεως.

— Αἴ! ἐθύμωσες!

— Ὄχι, διόλου. Ἀλλ' ἠμπορεῖ ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης νὰ γίνῃ παράνυμφος τοῦ ἐκλαμπροτάτου Δουκὸς Πέτρου Ζιάνη μετὰ τῆς ἐνδοξοτάτης νύμφης τῆς Ἀδριατικῆς. Ἂς περιμείνωμεν τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως. Τότε ὁ ἅγιος Πάππας ἔδωκε τὸν νυμφικὸν δακτύλιον εἰς τὸν πάππον τοῦ Δουκὸς, τὸν Δοῦκα Σεβαστιανόν.

— Ἡσύχασε, φίλτατε Νόννε. Μετὰ τὰ χριστούγεννα δὲν μένω οὐδὲ ἡμέραν. Σοὶ δίδω τὸν λόγον μου ὅτι ἀναχωροῦμεν.

Αἱ τέσσαρες ἡμέραι διῆλθον ὡς τέσσαρες στιγμαὶ διὰ τὸν Ῥοβέρτον καὶ διὰ τὴν συνοδίαν του, μὴ ἐξαιρουμένου οὐδ' αὐτοῦ τοῦ κατηφοῦς Νόννου· τόσην σπουδὴν κατέβαλεν ὅλη ἡ Ἀριστοκρατία τῆς Βενετίας νὰ τοὺς περιφέρῃ ἀπὸ εὐθυμίας εἰς εὐθυμίαν καὶ ἀπὸ γεύματος εἰς δεῖπνον.

Αὐτὴ δὲ ἡ ἡμέρα τῶν χριστουγεννῶν ἦτον ἱκανὴ νὰ τυφώσῃ κεφαλὴν στωϊκωτέραν ἀπὸ τὴν τοῦ νέου Ῥοβέρτου. Εἰς τὴν λαμπρὰν μητρόπολιν τοῦ ἁγίου Μάρκου, παρόντος ὅλου τοῦ λαοῦ τῆς Βενετίας, ὁ Δοὺξ τὸν ἀνεβίβασε πλησίον του εἰς τὸν θρόνον του, ὁ Πατριάρχης τὸν ηὐλόγησε καὶ τῷ ἐπρόσφερε διὰ χειρός του τὴν ὅστιαν, καὶ ὅλα τὰ βλέμματα ἦσαν πρὸς αὐτὸν ἐστραμμένα. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ Δοὺξ τὸν συμπαρέλαβεν εἰς ὅλας τὰς ἐπισήμους ὑποδοχὰς, καὶ τὸν παρουσίασε κατ' ἀρχὰς, οὐχὶ μὲν ὡς Αὐθέντην, διότι δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐγκαταστηθῇ, ἀλλ' ὡς τὸν ἀνδρεῖον ἀνεψιὸν τοῦ ἐνδόξου κατακτητοῦ τῆς Πελοποννήσου. Τὸ γεῦμα ἦτον ἄξιον, ἀνώτερον τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Δουκός. Αὐτὸ δὲ διεδέχθη χορὸς διαρκέσας δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, εὐωχία ἐπικίνδυνος διὰ τὴν καρδίαν τοῦ Ῥοβέρτου, ὅσον αἱ πολιτικαὶ τιμαὶ ἦσαν διὰ τὴν κεφαλήν του. Διότι ἀθωράκιστος ἐξετίθετο κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς ζωηροὺς ἐκείνους μέλανας ὀφθαλμοὺς, εἰς τὰ ἐπ' αὐτοῦ διασταυρούμενα μύρια ἐκεῖνα γυναικεῖα βλέμματα, τὰ τοξεύοντα τοῦ μεσημβρινοῦ ἡλίου ἀκτῖνας. Ὁ Ῥοβέρτος ἔπεσεν εἰς τὴν κλίνην του ὅταν ἀνέτελλεν ἤδη ὁ ἥλιος, καὶ ἐκοιμήθη δι' ὅλης τῆς ἡμέρας σχεδὸν ὀνειρευόμενος χοροὺς, καὶ ἄνθη, καὶ φῶτα, καὶ βλέμματα, καὶ ἀδάμαντας. Μόλις δὲ εἶχεν ἐξυπνήσει, καὶ ὁ Δοὺξ ἔπεμψε γόνδολαν νὰ τὸν παραλάβῃ, ὅπως περιέλθω-

σι, συνοδευόμενοι καὶ ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας κυρίας τοῦ προλαβόντος χοροῦ, τὰς πρωτίστας διώρυγας τῆς θαλασσοδμήτου πόλεως.

Ἡ ἐπαύριον εἶχε καὶ ἐκείνη τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς διασκεδάσεις της. Ὁ Ῥοβέρτος ὅμως ὑπέκλεψε μίαν ὥραν τῆς πρωΐας, καὶ μετὰ τοῦ Νόννου καὶ τοῦ Ῥαιμόνδου ἀπῆλθε πρὸς ἕνα τῶν λιμένων, ὅπου συνήθως ἑστάθμευον πλοῖα. Ἀλλὰ μάτην ἐζήτησαν νὰ ναυλώσωσι πλοῖον, πλοῖον, ἐκεῖ κἄν, δὲν ὑπῆρχε, καὶ ὁ προϊστάμενος τοῦ λιμένος τοὺς ἐβεβαίωσεν ὅτι εἰς τὸ διάστημα τῶν ἑορτῶν, καὶ πρὸ τοῦ νέου ἔτους οὔτε πλοῖον συνήθως ἀναχωρεῖ, οὔτε πλοίαρχον θέλουσιν εὕρει, διότι ὅλοι κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐκείνας ἡμέρας ἀποσύρονται εἰς τὰ ἴδια.

Μεγάλη ἀθυμία κατέλαβε τοὺς ὁδοιπόρους εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο. Ὁ Ραιμόνδος δὲ πρῶτος ἐπανῆλθεν εἰς παρηγορητικωτέρας ἰδέας, ὑπενθυμίσας ὅτι εἰς πᾶσαν περίστασιν ἔχουσιν ἀκόμη τρεῖς μῆνας ἐμπρός των, ὅτι ὀκτὼ ἡμέραι οὐρίου ἀνέμου ἀρκοῦσιν ὅπως τοὺς φέρωσιν εἰς Πελοπόννησον, ὅτι μετὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους θὰ εὕρωσι πλοῖον, καὶ ἕως τότε ἐν τούτοις οὔτε πείνης ἀποθνήσκουσιν οὔτε δίψης, οὔτε τὰς φάραγγας τῶν Ἄλπεων κατοικοῦσιν. Ἐκόντες ἄκοντες λοιπὸν ἠναγκάσθησαν νὰ ὑπομείνωσι τὰς ἡδονὰς τῆς Κίρκης Βενετίας μέχρι τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ 1210, καθ' ἣν δὲν ἤξευρον τί νὰ θαυμάσωσι πρῶτον, τὴν ζωηρότητα, τὴν εὐθυμίαν, ἢ τὴν πολυτέλειαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Ἡ δευτέρα τοῦ ἔτους ἦν ἡ ὁριστικῶς προσδιωρισμένη διὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ πλοίου. Ἀλλά, μόλις ὑπέφωσκεν ἡ αὐγή, καὶ ἀπεσταλμένος τοῦ Δουκὸς ἦλθε νὰ ὁδηγήσῃ τὸν Ῥοβέρτον μετὰ τῆς συνοδίας του εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Ῥιάλτου, ὅπως παρευρεθῇ εἰς μεγάλην ναυμαχίαν χιλίων γονδολῶν, κρυφίως προπαρασκευασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Δουκὸς ἐπίτηδες εἰς τιμὴν αὐτοῦ. Τὸ θέαμα ἦτον τῷ ὄντι ἐξαίσιον, διὰ τὴν ἐπιδεξιότητα τῶν ναυτῶν, διὰ τὴν ταχύτητα καὶ ἐλαφρότητα τῶν πλοιαρίων ἐκείνων, ἅτινα ἐκινοῦντο ὡς πτηνὰ ἔνυδρα. Οἱ θεαταὶ ἀνευφήμουν καὶ ἐχειροκρότουν καὶ πρὸ πάντων ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ Ῥαιμόνδου ἦν ὑπερβολικός, καὶ τόσον μεταδοτικός, ὥστε ὑπέδυ καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἀπαθῆ ἐπιδερμίδα τοῦ Νόννου. Ἡ μάχη διεκόπτετο πολλάκις δι' ἀνακωχῶν· ἐπ' αὐτῶν δ' οἱ διαμαχόμενοι ἀπεσύροντο εἰς μέρη ὅπου ὑπῆρχον ἐστρωμέναι τράπεζαι βρίθουσαι ποτῶν καὶ ἐδεσμάτων, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ναυμαχίαν κατ' ἄλλην παράταξιν. Τοῦτο διήρκεσε μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὅταν οἱ ἐπισημότεροι τῶν θεατῶν συνεκλήθησαν εἰς τοῦ Δουκὸς τὸ γεῦμα. Ἡ ἐπιοῦσα ἦτον διὰ τοὺς ναυμάχους μεγάλη ἡμέρα. Κατ' αὐτὴν ἔμελλον νὰ ἐπιδικασθῶσι τὰ βραβεῖα εἰς τοὺς νικητάς. Παρεχώρησε δὲ ὁ Δοὺξ εἰς τὸν Ῥοβέρτον τὴν τιμὴν νὰ προεδρεύσῃ τὸ δικαστήριον, καὶ νὰ διανείμῃ τὰ ἆθλα. Καὶ αὕτη ἦν μία τῶν ἐνδοξοτέρων ἡμερῶν τοῦ Ῥοβέρτου εἰς Βενετίαν.

Τὴν τρίτην Ἰανουαρίου ὑπῆρχε παράταξις τῶν στρατευμάτων καὶ μεγάλη πρόσκλησις παρὰ τῷ στρατηγῷ, ἥτις ὅμως δὲν ἐμπόδισε τὸν Ῥοβέρτον μετὰ τῶν δύω συμβούλων τοῦ ν' ἀφιερώσωσί τινας ὥρας εἰς ἔρευναν περὶ πλοίου· ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν ἡμέραν ἀπέτυχον. Τὴν ἐπαύριον καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἐπανέλαβον τὰς ἐξετάσεις των εἰς ὅσας στιγμὰς ἀνέσεως τοῖς ἄφινον αἱ τιμαὶ καὶ αἱ δεξιώσεις, ἀλλ' ἐπίσης ἀφόρως, ἐκτὸς ὅτι τὴν δευτέραν τῶν ἡμερῶν τούτων εἷς ἄνθρωπος, ὃν ὁ Νόννος ἐνόμισεν ὅτι εἶχεν ἰδεῖ μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Δουκὸς, ὅστις ὅμως παρουσιάσθη ὡς πλοίαρχος, τοῖς εἶπεν ὅτι μετὰ μίαν ἑβδομάδα, τὸ πολὺ μετὰ δέκα ἡμέρας, περιμένει πλοῖόν του ἐπιστρέφον ἀπὸ τὴν Ἄσπρην θάλασσαν, πλοῖον μέγα καὶ εὐρύχωρον, καὶ κατὰ πάντα κατάλληλον διὰ τὸν Ῥοβέρτον καὶ τοὺς ὀπαδούς του.

Ἡ ἐλπὶς αὕτη δὲν τοῖς ἤρκεσε, καὶ ἐκτὸς τῆς ἐπιούσης, ἥτις ἦν ἡ ἡμέρα τῶν Θεοφανείων, καὶ ἀφιερώθη ὅλη εἰς τὴν τελετὴν τῆς ἁγιάσεως τῶν ὑδάτων καὶ τὰς αὐτὴν συνοδευούσας διασκεδάσεις, καθ' ὅλην τὴν λοιπὴν ἑβδομάδα δὲν ἔπαυσαν ἐπισκεπτόμενοι πάντα τὰ ἀγκυροβόλα εἰς ζήτησιν πλοίου. Ἀλλὰ πάντοτε ματαίως· οὐχὶ πλοῖον ἀλλ' οὐδὲ σκάφος ὑπῆρχε συγκατανεῦον νὰ ἀναχωρήσῃ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τοῦ ἔτους. Ἠναγκάσθησαν ἑπομένως νὰ ἐπανέλθωσι πάλιν εἰς τὸν πλοίαρχον ὅστις περιέμενε τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ πλοίου του ἀπὸ τὴν Ἄσπρην θάλασσαν, καὶ μετά τινος δυσκολίας τὸν εὗρον τέλος πάντων, ἀλλὰ τὸ πλοῖον δὲν εἶχε φθάσει· περιεμένετο ὅμως πάντοτε.

Τὸ πρᾶγμα ἐγίνετο σπουδαῖον. Ἡ δεκάτη πέμπτη τοῦ Ἰανουαρίου εἶχε φθάσει, καὶ ὅλη των ἡ ἐλπὶς ἐσαλεύετο ἐπὶ πλοίου ναυπορούντος τίς οἶδε ποῦ τῆς Ἄσπρης θαλάσσης. Συνεκρότησαν ἑπομένως συμβούλιον καθ' ὃ ὁ μὲν Ῥαιμόνδος ἐπανελάμβανεν:

Ὦ! ἂν εἴχετε δεχθῇ τὴν γνώμην μου, ἂν εἴχομεν διευθυνθῇ κατ' εὐθεῖαν διὰ θαλάσσης! Θὰ ἤμεθα τώρα εἰς τὸν Μωρέαν!

Ὁ δὲ Ῥοβέρτος ἐταλαντεύετο μεταξὺ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ παρευρεθῇ εἰς μέγαν χορὸν ὃν ἔδιδε μετὰ δέκα ἡμέρας ἡ ὡραιοτέρα γυνὴ τῆς Βενετίας διὰ τὴν ἑορτήν της, καὶ μεταξὺ τῆς ἀνάγκης ἣν ἀνεγνώριζε τοῦ ν' ἀπέλθῃ τὸ ταχύτερον.

Ὁ Νόννος τέλος ἐπρότεινε νὰ ζητηθῇ πλοῖον δημόσιον παρὰ τοῦ Δουκός· καί τοι δὲ διστάζοντος τοῦ Ῥοβέρτου εἰς τοῦτο, ἡ πρότασις μετά τινα σκέψιν ἐγένετο ὁμοφώνως δεκτή.

Τὴν ἐπαύριον ἑπομένως ἔπεμψεν ἀπὸ πρωΐας ὁ Ῥοβέρτος νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τῆς ὑγείας τοῦ Δουκὸς, καὶ νὰ τῷ ἀναγγείλῃ ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπίσκεψίν του. Ἀλλ' ὁ ἀπεσταλμένος του ἐπανελθών, εἶπεν ὅτι ὁ Δοὺξ ἀσθενεῖ· ὁ Ῥοβέρτος ἔσπευσε νὰ πληροφορηθῇ αὐτοπροσώπως, καὶ εὗρε τοὺς αὐλικοὺς κατηφεῖς καὶ τεταραγμένους. Ὁ Δοὺξ ἔπασχε, καὶ ὁ ἰατρός του τῷ διέταξεν ἄκραν ἡσυχίαν. Πέντε ἡμέρας διήρκεσεν ἡ κατάστασις αὕτη, καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦτο, ὁσάκις ὁ Ῥοβέρτος εἰσήρχετο εἰς τὸν ἀντιθάλαμον νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τοῦ Δουκὸς, τῷ ἀπεκρίνοντο ὅλοι ταπεινῇ τῇ φωνῇ. Ἐπὶ τῶν πέντε ἡμερῶν τούτων τὸ πλοῖον τῆς Ἄσπρης θαλάσσης δὲν εἶχεν ἐπιστρέψει ἀκόμη, ἀλλὰ καὶ ἂν εἶχεν ἔλθει δὲν ἀνεχώρει ὁ Ῥοβέρτος, διό-

τι ὁ Δοὺξ τῷ εἶχεν εἰπεῖ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσωσι μίαν ἡμέραν ἐκτεταμένως περὶ τῶν ἀμοιβαίων συμφερόντων καὶ περὶ τῶν σχέσεων τῶν ἐπικρατειῶν των.

Τὴν ἕκτην ἡμέραν ἐλθὼν εἰς τὸν ἀντιθάλαμον τοῦ Δουκὸς, ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ ὑγεία αὐτοῦ ἤρχισε νὰ τρέπηται ἐπὶ τὸ βέλτιον· ἐν ᾧ δὲ ἐξέφραζε τὴν περὶ τούτου χαράν του ἠκούσθη ὁ κωδωνίσκος τοῦ Δουκὸς, καὶ ὁ θαλαμηπόλος εἰσελθὼν, ἐπέστρεψε μετὰ μίαν στιγμὴν καὶ εἶπε πρὸς τὸν Ῥοβέρτον ὅτι ὁ Δοὺξ τὸν παρακαλεῖ ἂν θέλῃ νὰ εἰσέλθῃ ἐπὶ μίαν στιγμήν.

Ὁ Δοὺξ ἦν κλινήρης. Τὸ ἐρυθροῦν χρῶμα τῶν παρειῶν του ἐφαίνετο μὲν διαμαρτυρόμενον κατὰ τῆς ἀσθενείας του, ἀλλ' ἦτον ἴσως λείψανον τοῦ παρελθόντος πυρετοῦ. Καὶ ἡ φωνὴ δὲ μεθ' ἧς ὡμίλει δὲν ἦτον ἀδύνατος ἀναλόγως τοῦ ἐκνευρισμοῦ τοῦ σώματός του.

— Ὑψηλότατε, εἶπε, σᾶς ἤκουσα ἔξω, καὶ ἔσπευσα νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ εἰσέλθητε. Καταρῶμαι τὴν ἀσθένειαν ταύτην, ἥτις τόσας ἡμέρας μ' ἐστέρησε τῆς παρουσίας σας, καὶ ἔτι μᾶλλον διότι ἔμαθον ὅτι εἴχετε ἀνάγκην νὰ μὲ ἰδῆτε. Ὅσον ἀδύνατος καὶ ἂν εἶμαι ἀκόμη σήμερον, εἶμαι ὅμως ὅλος εἰς τοὺς ὁρισμούς σας, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ διατάττετε.

Ὁ Ῥοβέρτος, ἐκτιμῶν κατ' ἀξίαν τὴν ἔνδειξιν τῆς ἰδιαιτέρας εὐνοίας καὶ ὑπολήψεως τοῦ Δουκὸς, ὅστις μόνον αὐτὸν ἐδέχετο ὅταν δὲν ἦτον εἰς κατάστασιν νὰ ἰδῇ κἀνένα, τὸν εὐχαρίστησε διὰ τοῦτο ἐνθέρμως, τῷ ἐξέφρασε τὴν χαράν του διὰ τὴν ἀνάρρωσίν του, καὶ τέλος τῷ ὁμολόγησεν, εἰ καὶ διστάζων, ὅτι μὴ εὑρίσκων κατάλληλον πλοῖον νὰ ναυλώσῃ ὅπως μεταφέρῃ αὐτὸν καὶ τὴν συνοδίαν του εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἤθελε παρακαλέσει τὴν Αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητα, ἂν τὸ πρᾶγμα κατορθωτὸν, νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ τῷ δανείσῃ ἓν δημόσιον πλοῖον.

— Τοῦτο εἶναι, Ὑψηλότατε, ἡ ἐπιθυμία σας! ἀνέκραξεν ὁ Δούξ. Καὶ ἐδιστάζετε νὰ μοὶ τὴν ἐκφράσετε! Ὅλα τὰ πλοῖα τῆς δημοκρατίας εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σας. Ἐλπίζω αὔριον ἢ τὸ πολὺ μεθαύριον νὰ μ' ἐπιτρέψῃ ὁ ἰατρός μου νὰ ἐξέλθω, καὶ τότε θέλω ν' ἀπέλθωμεν ὁμοῦ εἰς τὸν Ναύσταθμον καὶ νὰ ἐκλέξητε τὸ πλοῖον τῆς ἀρεσκείας σας. Μάτην ἠθέλησε ν' ἀντιστῇ ὁ Ῥοβέρτος, λέγων ὅτι θέλει εἶσθαι εὐγνώμων διὰ τὸ πρῶτον τυχὸν πλοῖον· ὁ Δοὺξ ἐπέμεινε, καὶ ὁ Ῥοβέρτος, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐνοχλῇ περαιτέρω, ἐξῆλθεν ἀφ' οὗ ἐξέφρασεν αὐτῷ τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην του, καὶ ἀπῆλθε νὰ φέρῃ εἰς τοὺς συντρόφους του τὴν χαρμόσυνον ἀγγελίαν, καὶ νὰ τοῖς παραγγείλῃ νὰ εἶναι ἕτοιμοι.

Ἐν τούτοις ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀκόμη ὁ ἰατρὸς δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Δοῦκα νὰ ἐξέλθῃ. Τὴν τετάρτην ὅμως, ἐμπρὸς τοῦ Ῥοβέρτου ὁ Δοὺξ ἐκήρυξεν εἰς τὸν ἰατρὸν ὅτι τοῦ λοιποῦ ἀποσείει τὸν ζυγόν του, ὅτι ζῶν ἢ νεκρὸς αὔριον θὰ ἐξέλθῃ διὰ νὰ συνοδεύσῃ τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα.

Τῷ ὄντι τὴν ἐπιοῦσαν περὶ τὴν μεσημβρίαν ὁ Ῥοβέρτος μετὰ τοῦ Δουκὸς διευθύνθη πρὸς τὸν Ναύσταθμον, ὅστις εἶχε κοσμηθῇ ἑορτασίμως διὰ τὴν περίστασιν. Ὁ Δοὺξ τὸν περιέφερεν εἰς ὅλον τὸ λαμπρότατον ἐκεῖνο οἰκοδόμημα, τῷ ἐπέδειξε λεπτομερῶς ὅλα τὰ γραφεῖα, ὅλας τὰς πλουσιωτέρας ἀποθήκας, καὶ τῷ εἶπεν ὅτι ὅλα εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν καὶ τὰς διαταγάς του. Ἀλλ' ὁ Ῥοβέρτος αὐτῶν δὲν εἶχεν ἀνάγκην, καὶ ἀνυπόμονος ἦτον νὰ ἰδῇ τὰ πλοῖα. Ἅμα δὲ μεμακρυσμένως πως ἠνίξατο μόνον τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην, ὁ Δοὺξ τὸν ἔφερε πρῶτον εἰς μέγιστον καὶ πολυτελέστατον πλοῖον, εἰς οὗ τὴν πρώραν ἔλαμπε χρυσοῦς ὁ πτερωτὸς λέων τῆς Βενετίας, οὗ τὰ πλευρὰ ἐκοσμοῦντο ὑπὸ ἀγαλμάτων κολοσσιαίων, καὶ τὸ κατάστρωμα ἦν κατάγλυφον καὶ λαμπροῖς κατόπτροις διακεκολλημένον. Ὁ Ῥοβέρτος ἤρχισε νὰ λείχῃ τὰ χείλη του, καὶ νὰ λέγῃ καθ' ἑαυτὸν, ὅτι, ἂν τοῦτο τὸ πλοῖον τῷ προσδιορίζῃ ὁ Δοὺξ, οἱ Πελοποννήσιοι θὰ τὸν ἐκλάβωσιν, ὄχι Αὐθέντην των, ἀλλὰ βασιλέα τῶν βασιλέων.

— Οὗτος εἶναι ὁ Βουκέντανρος, εἶπεν ὁ Δούξ. Τοῦτο εἶναι τὸ νυμφικὸν ἅρμα ἐφ' οὗ πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν οἱ Δοῦκες ἔρχονται πρὸς τὴν πιστὴν σύζυγόν των τὴν Ἀδριατικήν. Μίαν μόνον ἡμέραν τοῦ ἔτους, τὴν ἡμέραν τοῦ ἀποῤῥήτου γάμου, ἐξέρχεται ὁ ὑπερήφανος θαλάσσιος δράκων τοῦ σταύλου του. Ἄλλοτε δὲ οὐδέποτε οὐδ' αὐτὴ τοῦ Δουκὸς ἡ φωνὴ ἰσχύει νὰ τὸν παράξῃ ἀπὸ τὴν θέσιν του.

— Οὐαί! εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Ῥοβέρτος. Ἄλλον ἂς ἰδῶμεν· δὲν εἶναι δι' ἡμᾶς ὁ Βουκέντανρος.

Μετὰ ταῦτα δ' ὁ Δοὺξ τὸν περιήγαγεν εἰς ἰδιαιτέραν πτέρυγα τοῦ ναυστάθμου, ἥτις περιεῖχε τὸ ναυπηγεῖον. Ἦν δὲ τοῦτο ἐκ τῶν πλουσιωτάτων ἐξ ὅσων ὑπῆρχον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ Ῥοβέρτος ἐθαύμασε λεπτομερῶς τὰς ἐσχάρας διαφόρων τριήρεων, γαλεόνων καὶ ἄλλων παντοίων πλοίων ναυπηγουμένων, καὶ ἤκουσε μετὰ πολλῆς περιεργίας τὰς ἐξηγήσεις ὅσας συγκαταβατικώτατα τῷ ἐδίδεν ὁ ἴδιος Δοὺξ περὶ ἑνὸς ἑκάστου, περὶ τῆς χωρητικότητος αὐτοῦ, περὶ τοῦ πλήθους τῶν στρατιωτῶν καὶ τῆς δυνάμεως τῶν μηχανῶν ἃς ἐδύνατο νὰ φέρῃ, περὶ τοῦ εἴδους τῆς ξυλείας καὶ τῶν δασῶν τῆς Λομβαρδίας ἢ τῆς Ἰστρίας ὅθεν ἐτέμνετο, καὶ περὶ τῶν ἐρετῶν τοῦ διαγράμματος ἑκάστου πλοίου.

Τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα σκαλωτοὺς ἐπεθεώρησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς διάστημα δύω ὡρῶν· μετὰ ταῦτα δὲ ὁ Δοὺξ στραφεὶς πρὸς τὸν Ῥοβέρτον μετὰ μεγίστης φιλοφροσύνης καὶ εὐγενείας,

— Ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης, εἶπε, δύναται ἤδη νὰ ἐκλέξῃ ὁποιονδήποτε τούτων τῶν πλοίων θέλει διὰ τὴν ὁδοιπορίαν Της.

— Τούτων τῶν πλοίων! ἀνέκραξεν ὁ Ῥοβέρτος.

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη ὁ Δούξ. Γνωρίζετε ἑκάστου τὰς ἀρετάς. Δύνασθε νὰ λάβητε ἢ τὸ χωρητικώτερον ἢ τὸ ταχύτερον κατ' ἀρέσκειάν σας.

— Ἀλλ' αὐτὰ εἶναι ἀναυπήγητα εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος.

— Ἀναυπήγητα! ἀπεκρίθη ὁ Δούξ. Ἀλλὰ τρία ἢ τέσσαρα μετὰ δύω μῆνας τελειόνουν ἀφεύκτως, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐπιλοίπων δὲν χρειάζονται ὑπὲρ τοὺς τρεῖς· ἐλπίζω ὅτι θὰ μείνετε μεθ' ἡμῶν ἕως τότε, καὶ ἐν μέσῳ τῷ χειμῶνι δὲν θὰ θελήσητε νὰ ἐκτεθῆτε εἰς

τὴν μανίαν τοῦ τραγέος Ἀδρίου, ὡς οἱ ἀρχαῖοι δικαίως τὸν ὕβριζον, ἐκτὸς ἂν τὸ ἀτελὲς τῆς φιλοξενίας μας σᾶς καθιστᾷ ἀνυπόμονον.

— Ἡ μεγαλοπρεπὴς φιλοξενία ἧς ἔτυχον παρὰ τῇ ὑμετέρᾳ Ἐκλαμπρότητι, ἀπεκρίθη ὁ Ῥοβέρτος, ἐδύνατο νὰ μὲ προσηλώσῃ ἐνταῦθα διὰ παντὸς, καὶ νὰ μὲ καταστήσῃ ἐπιλήσμονα καὶ αὐτῆς τῆς αὐθεντείας ἣν ἀπέρχομαι νὰ παραλάβω. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ καθήκοντά μου ἀντίκεινται εἰς τὴν ἐπιθυμίαν μου. Πρέπει ν' ἀναχωρήσω ὅσον τάχιον, καὶ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν Ἐκλαμπρότητα νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ μοὶ παραχωρήσῃ ἓν τῶν ἑτοίμων πλοίων τοῦ στόλου Της.

— Ἠλπιζον, ἀπεκρίθη ὁ Δοὺξ, ὅτι ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης ἤθελε συγκατατεθῆ νὰ δεχθῇ ἓν τῶν νεοδμήτων τούτων, δυνάμενον κατὰ πάντα λόγον νὰ Τὴν εὐχαριστήσῃ, καὶ νὰ διασκευασθῇ ἀξίως τοῦ ὑψηλοῦ ἐπιβάτου του. Λυποῦμαι δὲ διὰ τὴν ἀνάγκην εἰς ἣν εὑρίσκεσθε ν' ἀναχωρήσητε ἀνυπερθέτως, καὶ λυποῦμαι μάλιστα διότι ὅλος ὁ στόλος τῆς δημοκρατίας συνέπεσε νὰ ἦναι ἀπὼν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰστρίας, ὅπου θέλει μείνει μέχρι τοῦ ἔαρος.

Ὁ Νόννος εἰς τὰς λέξεις ταύτας ὠχρίασεν ὡς ἂν ἔμελλε νὰ ἐκπνεύσῃ. Ὁ δὲ Ῥοβέρτος ἐρυθριάσας σφοδρῶς, καὶ δυσκόλως καταστέλλων τὴν ἀδημονίαν του,

— Λοιπὸν, εἶπε, δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς τρόπος ν' ἀναχωρήσω; Ἴσως πρέπει νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ νὰ προσπαθήσω ἐκεῖθεν νὰ διαβῶ.

— Ὦ! εἶπεν ὁ Δοὺξ, πόσον λυποῦμαι ὅτι δὲν μοὶ εἴπατε πρὶν τὴν ἀνάγκην ἣν ἔχετε ν' ἀναχωρήσητε τόσον ταχέως! Ἐπεθύμουν καὶ ἤλπιζον νὰ σᾶς κρατήσω δι' ὅλου τοῦ χειμῶνος. Ἂν ἤξευρον τὴν ἐπιθυμίαν σας, ἴσως ἦτον τρόπος νὰ γίνῃ προμήθεια. Ἀλλ' ἂς ἰδῶμεν, θὰ προσπαθήσω ἀκόμη. Εἶχον διατάξει νὰ ἐπισκευασθῇ ἓν ἀρχαῖον πλοῖον διὰ ν' ἀποπλεύσῃ τὸν Μάρτιον εἰς τὴν Κρήτην. Θὰ εἰπῶ τὸν Ναύαρχον νὰ ἐπιταχυνθῇ ἡ ἐπισκευὴ, καὶ τότε, ἂν δύναται νὰ σᾶς ἀρκέσῃ, τὸ πλοῖον εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σας.

Ἡ ἐλπὶς αὐτὴ λαμπρὰ δὲν ἦτον, ἦτον ὅμως ἡ μόνη ἐνδεχομένη εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις· διὸ καὶ οἱ ὁδοιπόροι ἐκόντες ἄκοντες, ἠναγκάσθησαν νὰ περιορισθῶσιν εἰς αὐτὴν, βλέποντες καὶ ὁμολογοῦντες ὅτι ὁ Δοὺξ κἂν ἔπραττεν ὑπὲρ αὐτῶν πᾶν ὅ,τι ἐδύνατο. Ἀλλ' ὁ μὲν Νόννος οὐχ ἧττον ἐμελέτα καθ' ἑαυτὸν νὰ ἐρευνήσῃ καὶ τὴν ἐπαύριον ἀπὸ πρωΐας ἂν δὲν ἐπέστρεψε τὸ ἐμπορικὸν πλοῖον ἀπὸ τὴν Ἄσπρην θάλασσαν, ὁ δὲ Ῥαιμόνδος ἐπανελάμβανε μ' ἐλεεινὸν τόνον φωνῆς:

— Ὦ! ἂν εἴχομεν ἀναχωρήσει διὰ θαλάσσης!

Τὴν δ' αὐγὴν τῆς ἐπιούσης ὁ Δοὺξ ἐκάλεσε τὸν Ναύαρχον, καὶ ἐνώπιον τοῦ Ῥοβέρτου καὶ τῶν συντρόφων του τῷ διέταξε νὰ ἐπισκευασθῇ ἀνυπερθέτως ὁ Λέων, ὅστις ἔμελλε νὰ σταλῇ εἰς Κρήτην, καὶ νὰ εἶν' ἕτοιμος ν' ἀποπλεύσῃ εἰς πρώτην διαταγήν. Ὁ Ναύαρχος ἔκλινεν ἐδαφιαίως, καὶ εἶπεν ὅτι ὁ Λέων θὰ εἶναι ἕτοιμος ἀνυπερθέτως.

Ἐκείνην τὴν ἑσπέραν ἦτον ὁ μέγας χορὸς εἰς ὃν ἤλπιζε μὲν νὰ μὴ παρευρεθῇ ὁ Ῥοβέρτος, ἐπεθύμει ὅμως τὸ ἐναντίον, καὶ αὐτὸς συνετέλεσεν ὁπωσοῦν εἰς διασκέδασιν τῆς ἀνυπομονησίας του.

Τῆς μετὰ ταύτην ἡμέρας μέρος μὲν ἀφιέρωσαν εἰς ἀνάπαυσιν μετὰ τὴν νυκτερινὴν ἀγρυπνίαν, μέρος δὲ εἰς νέας διασκεδάσεις, εἰς ἃς ἦσαν προσκεκλημένοι. Περὶ τοῦ πλοίου ὅμως εἶχον τὴν διάκρισιν νὰ μὴν ὁμιλήσωσι, θέλοντες ν' ἀφήσωσι καιρὸν διὰ τὴν ἐπισκευήν του.

Τὴν τρίτην ἡμέραν ἦλθον εἰς τὸ ναυπηγεῖον νὰ πληροφορηθῶσιν ἂν ἡτοιμάσθη τὸ πλοῖον. Εἷς τῶν ἐπιστατῶν, πρὸς ὃν ἀπευθύνθησαν ἐρωτῶντες ποῦ ἵσταται ὁ Λέων, τοῖς τὸν ἔδειξεν εἰς μίαν γωνίαν.

— Πῶς! ἀνέκραξεν ὁ Νόννος, αὐτὴ ἡ γυμνὴ σκάφη ἐκεῖ, χωρὶς ἱστῶν καὶ ἱστίων, χωρὶς σχοινίων καὶ χωρὶς σκευῶν, αὐτὸς εἶναι ὁ Λέων!

— Αὐτὸς, ἀπεκρίθη ὁ ἐπιστάτης· ἄλλο πλοῖον τοῦ ὀνόματος τούτου εἰς τὸν Ναύσταθμον δὲν ὑπάρχει.

— Καὶ δὲν ἐπισκευάζεται; ἠρώτησεν ὁ Ῥοβέρτος.

— Ὡς βλέπετε, δὲν ἐπισκευάζεται, ἀπεκρίθη ὁ ἐπιστάτης.

Πλήρης θυμοῦ ὁ Ῥοβέρτος ἐζήτησε νὰ ἰδῇ τὸν διευθυντὴν τοῦ Ναυστάθμου, καὶ τὸν ἠρώτησε διατί ὁ Λέων δὲν ἐπισκευάζεται.

— Νὰ ἐπισκευασθῇ ὁ Λέων! δὲν ἔχω κἀμμίαν διαταγὴν περὶ τούτου, ἀπεκρίθη ὁ Διευθυντής.

Ὁ Ῥοβέρτος ἐκτὸς ἑαυτοῦ ἔδραμε πρὸς τὸν Δοῦκα, καὶ παρεπονέθη πικρῶς. Ὁ δὲ Δοὺξ βοῶν καὶ κροτῶν ὅτι δὲν τὸν ὑπακούουσιν οἱ ὑπ' αὐτὸν, ὅτι δὲν ἔχει ἀνθρώπους νὰ τὸν ὑπηρετῶσιν, ἔπεμψεν ἄνθρωπον καὶ ἐμήνυσε τὸν Ναύαρχον νὰ παρουσιασθῇ ἀμέσως ἐμπρός του. Ἅμα δὲ ἦλθε, τὸν ἠρώτησε μὲ τόνον φωνῆς ὀργίλον, διατί δὲν ἐξεπλήρωσε τὴν διαταγήν του περὶ τῆς ἐπισκευῆς τοῦ Λέοντος. Ἀλλ' ὁ Ναύαρχος ἀπήντησεν, ὅτι τὴν ἐξετέλεσεν ἐξ ἐναντίας ἀνυπερθέτως, ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀμέσως συνετάχθη ἡ διαταγὴ, ὅτι τὴν ἐπαύριον ἀντεγράφη καὶ ἐπρωτοκολλίσθη, καὶ ὅτι πρὸ ὀλίγων στιγμῶν εἶχε καὶ διεκπεραιωθῆ. Ὁ Δοὺξ τῷ εἶπε τότε ὅτι δὲν περιέμενεν ὀλιγωτέραν δραστηριότητα ἀπ' αὐτὸν, καὶ τῷ συνιστᾷ καὶ αὖθις τὴν ταχύτητα τῆς ἐπισκευῆς, πρὸς δὲ τὸν Ῥοβέρτον ὅτι χαίρει βλέπων ἐκπληρωθεῖσαν τὴν ἐπιθυμίαν του.

Ὁ Ῥοβέρτος τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ναύσταθμον, ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον. Ποία ὅμως καὶ πόση ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξίς του ὅταν, ἐλθὼν πρὸς τὸν Λέοντα, τὸν εὗρεν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, εἰς τὴν αὐτὴν ἐγκατάλειψιν, εἰς τὴν αὐτὴν μεγαλοπρεπῆ ἀκινησίαν, ὡς καὶ τὴν προτεραίαν! Ἡ ἀγανάκτησίς του ὅριον δὲν ἐγνώριζε, καὶ εἰσώρμησεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ναυσταθμου νὰ τῷ ζητήσῃ λόγον τῆς τοιαύτης ἀπραξίας. Ἀλλὰ μόλις εἰσῆλθε, καὶ ὁ διευθυντὴς προέβη πρὸς αὐτὸν μὲ μειδιῶντα τὰ χείλη, καὶ περιχαρῶς τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι ἔλαβε τὴν περὶ τοῦ Λέοντος διαταγὴν, καὶ ὅτι ἀμέσως ἔσπευσε νὰ τὴν ἐνεργήσῃ, ὅτι ἡ διαταγὴ πρὸς τὸν ἀρχινηυπηγὸν ἀπὸ τῆς προτεραίας μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἐγράφη, ἀντεγράφη καὶ ὑπεγράφη, καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην διεκπεραιοῦται· ἐπειδὴ

δὲ τὴν ἐπαύριον ἦτον κυριακὴ, ὅτι μεθαύριον θέλει ἀρχίσει ἡ ἐπισκευὴ ἀνυπερθέτως.

Τὴν δευτέραν τῷ ὄντι, ἥτις ἦτον ἡ πρώτη τοῦ Φεβρουαρίου, ὁ Ῥοβέρτος ἔσπευσε πάλιν ἀπὸ πρωΐας εἰς τὸ ναυπηγεῖον, πεπεισμένος ὅτι θ' ἀκούσῃ καὶ πάλιν ἔγγραφα καὶ ἀντίγραφα καὶ διεκπεραιώσεις, καὶ τὸ ἐπάρατον ἀνυπερθέτως. Ἀλλὰ πόσον εὐαρέστως ἐξεπλάγη ὅταν εἶδεν ἀσυνήθη κίνησιν περὶ τὸν Λέοντα, καὶ πλῆθος ἐργατῶν βομβοῦν περὶ τὰ πλευρά του, καὶ ἤκουσε τὸν μουσικὸν ἦχον τοῦ σκεπάρνου καὶ τοῦ πελέκεος. Καθ' ἑκάστην ἐπανήρχετο ἔκτοτε εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἔργων, καὶ ἦτον μάρτυς τῆς πραγματικῆς προόδου αὐτῶν. Τὴν μίαν ἡμέραν ἐπεσκευάσθησαν ὅλα τὰ πεπονημένα μέρη τῆς σκάφης· τὴν ἐπαύριον ἐστήθη ὁ μέγας ἱστὸς, τὴν ἄλλην ἐτέθησαν τὰ καλώδια καὶ λοιπὰ σχοινία, τὴν ἄλλην τὸ πηδάλιον καὶ αἱ κῶπαι, καὶ οὕτω καθεξῆς, ὥστε τὴν ἑσπέραν τῆς δεκάτης ἡμέρας φαιδρῶς ὁ Δοὺξ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Ῥοβέρτον, ὅτι ὁ Λέων εἶναι ἕτοιμος, καὶ περιμένει τὰς διαταγὰς τῆς Α. Ὑψηλότητος διὰ ν' ἀναχωρήσῃ. Τὸν παρεκάλεσε δὲ συγχρόνως νὰ τῷ χαρίσῃ τῆς ἐπαύριον τινὰς ὥρας συνεντεύξεως ὅπως συνομιλήσωσι περὶ τῶν πολιτικῶν συμφερόντων ἀμφοτέρων τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ περὶ τῶν ἀμοιβαίων των σχέσεων.

Τὴν ἐπιοῦσαν μέχρι τῆς μεσημβρίας ὁ μὲν Δοὺξ ἦν ἀπησχολημένος εἰς ἐκτέλεσιν δημοσίων καθηκόντων τῆς θέσεώς του, ὁ δὲ Ῥοβέρτος εἰς διευθέτησιν τῶν πρὸς ἀπόπλουν ἀναγκαίων. Μετὰ δὲ μεσημβρίαν ὁ Δοὺξ ἐδέχθη τὸν Ῥοβέρτον, καὶ ἡ συνδιάλεξις διήρκεσε πολλὰς ὥρας. Ταύτην δὲ διεδέχθη συμπόσιον ἀποχαιρετισμοῦ, εἰς ὃ συνεκλήθη ὅλη ἡ ἀνωτέρα κοινωνία τῆς Βενετίας. Πρὶν δὲ διαλυθῶσι τὴν νύκτα, ὁ Δοὺξ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Ναύαρχον νὰ τῷ παρουσιάσῃ τὸν πλοίαρχον τοῦ Λέοντος, καὶ πρὸς τοῦτον εἶπεν ἐνώπιον τοῦ Ῥοβέρτου·

— Θέλετε ἔχει τὴν τιμὴν νὰ ὁδηγήσετε τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα. Εἶσθε ἐντελῶς εἰς τὴν διάθεσίν του. Θέλετε ταχύνει τὸν πλοῦν σας καὶ ἀποβιβάσει τὸν Ὑψηλότατον εἰς ὁποιονδήποτε λιμένα τῆς Πελοποννήσου ἐπιθυμεῖ, καὶ δὲν θέλετε ἐξακολουθήσει πρὸς Κρήτην πρὶν λάβητε τὴν ἄδειαν τῆς Αὐτοῦ Ὑψηλότητος. Ἐννοεῖτε;

— Μάλιστα, Ἐκλαμπρότατε, εἶπεν ὁ Πλοίαρχος, θέλω ἐκτελέσει κατὰ γράμμα τὴν διαταγὴν τῆς Υ. Ἐκλαμπρότητος.

ΚΕΦ. Ι.

Τὴν ἐπιοῦσαν, δωδεκάτην Φεβρουαρίου, οἱ αἰγιαλοὶ τῆς Βενετίας ἦσαν κεκαλυμμένοι ἀπὸ χιλιάδας λαοῦ. Αἱ λέμβοι τοῦ Δουκὸς μετέφερον εἰς τὸν Λέοντα τὸν Ῥοβέρτον καὶ πᾶσαν τὴν συνοδίαν του. Τὸν συνώδευσε δὲ καὶ ὁ Δοὺξ μέχρι τοῦ πλοίου, ὅπου ὁ Ῥοβέρτος τῷ εἶχε προπαρασκευάσει μικρὰν ἑστίασιν διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ διὰ τὰς δεξιώσεις του. Ἀφ' οὗ δὲ οἱ δύω ἡγεμόνες ἀπεχαιρετίσθησαν κατανυκτικώτατα, ὁ Δοὺξ κατέβη εἰς τὴν λέμβον, καὶ, παιανιζούσης τῆς μουσικῆς, ὁ Λέων ἀνείλκυσε τὴν ἄγκυραν. Καθ' ὅλον τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας τὸ πλοῖον ἀναγκαίως παρηκολούθει τοὺς ἐλιγμοὺς τῶν δυσπλεύστων διωρύγων τῆς πόλεως· τὴν ἑσπέραν δὲ, μόλις ἐξελθὸν τέλος εἰς τὴν εὐρεῖαν θάλασσαν, ἤρχισε νὰ εὐθυπορῇ ἀκωλύτως, καὶ ἔδειξεν ἀνέλπιστα ταχύτητος προτερήματα.

Ὁ Πλοίαρχος τὰς πρώτας στιγμὰς μόνον ἦλθεν εἰς προσκύνησιν τοῦ Ῥοβέρτου, καὶ τοῦτο ἔπραξε τόσον ἀνορέκτως καὶ κατηφῶς, ὥστε, ἂν δὲν ἦτον ἀσθενὴς, ὁ τρόπος του ἦν ἀπόδειξις ὅτι δυσηρεστεῖτο τεθεὶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ξένου ἡγεμόνος. Ἔκτοτε δὲν ἐφάνη πλέον εἰς τὸ κατάστρωμα, οὔτε εἰς τὸ δεῖπνον, ἀλλ' ἀντικαθίστα αὐτὸν ὁ ὑποπλοίαρχος, νέος ἰφαιδρὸς καὶ εὔθυμος, καὶ τὸ μέγιστον ἐπιδεικνύων σέβας πρὸς τὸν ἔνδοξον ἐπιβάτην του.

Τὴν ἐπαύριον τὸ πρωῒ ὁ Ῥοβέρτος παρατηρήσας καὶ αὖθις τοῦ Πλοιάρχου τὴν ἀπουσίαν, ἠρώτησε περὶ αὐτοῦ μετά τινος δυσαρεσκείας τὸν ὑποπλοίαρχον.

— Ὁ δυστυχής! ἀπεκρίθη αὐτός. Πολὺ μὲ τρομάζει ἡ στάσις του. Ἀπὸ χθὲς τὴν ἑσπέραν ἔπεσεν ἀσθενὴς, καὶ ἔκτοτε οὔτε τοὺς ὀφθαλμούς ν' ἀνοίξῃ οὔτε λέξιν κατώρθωσε νὰ προφέρῃ.

Ὁ Ῥοβέρτος ἐλυπήθη διὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ἀλλὰ παρηγορεῖτο, διότι ἀντὶ τοῦ Πλοιάρχου ἄφησεν αὕτη τὴν διοίκησιν τοῦ πλοίου εἰς τὸν ὑποπλοίαρχον, οὗ ἐπροτίμα τὸν χαρακτῆρα.

Τὴν ἑσπέραν ὁ ὑποπλοίαρχος ἐφαίνετο λίαν τεταραγμένος. Ἡ κατάστασις τοῦ Πλοιάρχου προϋχώρει ἐπὶ τὸ χεῖρον· ὄχι μόνον δὲν ὡμίλει, ἀλλὰ, ὡς φαίνεται, οὔτε ἤκουε, διότι μάτην τὸν προέτρεπον νὰ λάβῃ ὀλίγην τροφὴν ἢ κἀνὲν ποτὸν ἰαματικόν. Ταῦτα ἔλεγεν ὁ ὑποπλοίαρχος.

— Ἂν ἡ κατάστασις αὕτη ἐξακολουθήσῃ, ἐπρόσθεσεν, ἄλλον τρόπον δὲν βλέπω εἰμὴ νὰ τὸν ἀποβιβάσωμεν εἰς Βούδουαν ὅπου ἔχει τὴν οἰκογένειάν του, καὶ ὅπου φθάνομεν, ἐλπίζω, ὡς αὔριον.

Ὁ Ῥοβέρτος ἐνέκρινε πληρέστατα τὴν πρότασιν ταύτην.

— Ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ μᾶς ἀργοπορήσῃ, εἶπεν ὁ Ῥαιμόνδος.

— Οὔτε μίαν ὥραν, ἀπεκρίθη ὁ ὑποπλοίαρχος. Ἠμποροῦμεν ν' ἀνακωχήσωμεν μόνον, χωρὶς ν' ἀγκυροβολήσωμεν.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὅταν, εἰς τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, ἔφθασαν ἀπέναντι τοῦ λιμένος τῆς Βούδουας, ὁ ὑποπλοίαρχος εἶπεν ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ Πλοιάρχου ἦτον χειροτέρα ἀκόμη, διὸ καὶ ἀναίσθητον, καὶ εἰς σινδόνας καὶ μανδύας ἐνειλιγμένον, τὸν κατεβίβασαν εἰς τὴν λέμβον καὶ τὸν ἔπεμψαν εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας του. Μετὰ μίαν δὲ ὥραν, ὁ Λέων εἶχεν ἐπαναλάβει τὸν πλοῦν του, καὶ, ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἀπὸ Βενετίας, εὑρίσκετο ἀπέναντι τῆς μικρᾶς νήσου Φανοῦς ἥτις κεῖται πρὸς δυσμὰς τῆς Κερκύρας. Ἡ ἡμέρα ἦτον διαυγεστάτη, καὶ ὁ Ῥοβέρτος μετὰ τοῦ Νόννου καὶ τοῦ Ῥαιμόνδου ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, καὶ ἐπεσκόπει τὰς πρὸς ἀνατολὰς παρατεινομένας σειρὰς

τῶν ὀρέων, ὧν τινὲς ὡς ἀμυδρὰ νέφη πρὸς μεσημβρίαν διακρινόμεναι, τῷ ἐδείκνυντο ὡς ἀνήκουσαι εἰς τὴν ποθητὴν Πελοπόννησον.

— Θαυμασίως προχωρεῖ ὁ Λέων, εἶπε πρὸς τὸν ὑποπλοίαρχον, ἀνερχόμενον εἰς τὸ κατάστρωμα.

— Ὦ! Ὑψηλότατε, ἀπεκρίθη αὐτὸς, προτιμῶ παλαιὸν οἶνον ἀπὸ παλαιὸν κάτεργον. Τί τὸ ὄρελος ὅτι ἐπεσκευάσθη μὲ τόσην ἐπιμέλειαν εἰς τὸν Ναύσταθμον. Ἀπὸ χθὲς εἰσρέει τὸ ὕδωρ εἰς τὸν μυχὸν κατὰ τρόπον ἐπίφοβον. Ὑπάρχει ῥωγμὴ εἰς τὰ ὕφαλα, καὶ ἂν δὲν ἤμεθα τόσον πλησίον εἰς τοὺς Κορφοὺς, ἤθελον εἶσθαι πολὺ ἀνήσυχος.

— Πῶς! ὑπάρχει, νομίζετε, κίνδυνος, Κύριε Πλοίαρχε;

— Εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἀκόμη δὲν δύναται νὰ πλεύσῃ ἀσφαλῶς ὁ Λέων, καὶ μέχρι τῆς Κρήτης ἔχομεν ἀκόμη τοὐλάχιστον δεκαπέντε ἡμέρας.

— Καὶ ἡ Κλαρέντζα ἀπὸ ἐδῶ πόσον ἀπέχει; ἠρώτησεν ὁ Ῥοβέρτος.

— Ἡ Κλαρέντζα τῆς Πελοποννήσου;

— Βεβαίως. Ποία ἄλλη;

— Ὦ! ἀπέχει τοὐλάχιστον ἓξ ἡμερῶν πλοῦν μὲ οὔριον ἄνεμον.

— Ἓξ ἡμερῶν! εἰς τὴν Κλαρέντζαν ἐπιθυμῶ ν' ἀποβιβασθῶ.

— Εἰς τὴν Κλαρέντζαν! ἀνέκραξεν ὁ ὑποπλοίαρχος. Ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης ἐπιθυμεῖ ν' ἀποβῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ὄχι εἰς τὴν Κρήτην!

— Ὄχι ἀναμφιβόλως, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος ἀνακαγχάζων. Ὁ Ἐκλαμπρότατος Δοὺξ ἔθεσε τὸν Λέοντα εἰς τὰς διαταγάς μου διὰ νὰ μὲ φέρῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὄχι εἰς τὴν Κρήτην. Πόσον καιρὸν θὰ διαρκέσῃ ἡ ἐπισκευή;

— Μίαν, δύω, τρεῖς ἡμέρας, εἶπεν ὁ ὑποπλοίαρχος γινόμενος σκεπτικός. Δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ προεἰπῶ πρὶν ἰδῶ πῶς ἐργάζονται οἱ ναυπηγοὶ τῶν Κορφῶν.

— Ἐπιθυμῶ, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος, νὰ τὴν ταχύνητε ὅσον ἐνδέχεται, καὶ, ἅμα εἶναι δυνατὸν, ν' ἀποπλεύσωμεν εἰς Κλαρέντζαν.

Ὁ ὑποπλοίαρχος ἔκλινε τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀπῆλθε νὰ δώσῃ τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς ὅπως τὸ πλοῖον στραφῇ πρὸς τὸν λιμένα τῆς Κερκύρας.

Δύω ὥρας πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ὁ Λέων εἰσέπλευσεν εἰς αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν ἐπισκευὴν ἦτον ἀνάγκη νὰ κενωθῇ, οἱ ἐπιβάται κατέβησαν ὅλοι εἰς τὴν γῆν, καὶ μεθ' ὅλης τῆς συνοδίας του ὁ Ῥοβέρτος διευθυνθεὶς εἰς ξενοδοχεῖον, κείμενον ὑπὲρ τὸν λιμένα ὅθεν ἐδύνατο ἐπομένως νὰ βλέπῃ μακρόθεν τὴν πρόοδον τῆς ἐπισκευῆς, ἔπεμψε διὰ τοῦ Ῥαιμόνδου πρὸς τὸν Διοικητὴν τὰς συσατικὰς ἐπιστολὰς τοῦ Δουκός. Μετ' ὀλίγον ὁ Διοικητὴς ἔσπευσεν εἰς ἐπίσκεψίν του, καὶ τὸν προσεκάλεσεν εἰς δεῖπνον λιτώτερον μὲν ἀναμφιβόλως τῶν δουκικῶν ἐκείνων, ἀλλ' οὔτε συντομώτερον οὔτε ὀλιγώτερον εὔθυμον. Εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ ὁ Ῥοβέρτος παρεκάλεσε τὸν Διοικητὴν νὰ συνδράμῃ τὸ ἐφ' ἑαυτῷ ὅπως ταχυνθῇ ἡ ἐπισκευὴ τοῦ Λέοντος, καὶ οὗτος ὑπεσχέθη νὰ θέσῃ εἰς διάθεσιν τοῦ Πλοιάρχου ὅλα τὰ βοηθήματα ὅσα παρεῖχεν ἡ νῆσος. Ὥστε, ὅταν πολὺ μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐπέστρεψεν ὁ Ῥοβέρτος εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ κεκμηκὼς ἀπὸ τὸν πλοῦν καὶ τὴν εὐωχίαν ἀπεκοιμήθη, γοητευτικὰ τῷ παρίστα ὄνειρα ἡ εἰς τὸν κύπριον πλέουσα φαντασία του. Ἀλλ' ἐνῷ ἔβλεπεν ἑαυτὸν καθήμενον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Κυλλήνης, καὶ γύρω του, ἄλλοτε μὲν χορεύοντας, ἄλλοτε δὲ προσκυνοῦντας ὅλους τοὺς δούκας καὶ τοὺς διοικητὰς τῆς γῆς, αἴφνης τῷ ἐφάνη ὅτι ἤκουσεν ὀξὺν συριγμὸν, φθάνοντα διὰ τοῦ ὕπνου μέχρι τῶν βεβαρυμένων αἰσθήσεών του. Ἀμφιβάλλων ἂν ἦτον ἐγρηγορὼς ἀκόμη ἢ ἂν κοιμώμενος, συνεκέντρωσε τὴν προσοχήν του, καὶ ἤκουσε τὸν συριγμὸν ἐπαναλαμβανόμενον πρὸς τοῦ λιμένος τὸ μέρος. Τότε ἐξύπνησε τὸν Νόννον καὶ τὸν Ῥαιμόνδον, κοιμωμένους εἰς τὴν παρακειμένην αἴθουσαν, καὶ τοὺς ἠρώτησεν ἂν ἤκουσαν τὸν αὐτὸν ἦχον. Ὁ Ῥαιμόνδος τὸν εἶχεν ἀκούσει.

— Μήπως τὸ κάτεργον μέλλει νὰ ἀποπλεύσῃ, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος, καὶ εἶναι ὥρα νὰ ἑτοιμασθῶμεν;

— Πῶς εἶναι δυνατόν; ἀπεκρίθη ὁ Ῥαιμόνδος. Πῶς νὰ ἐπεσκευάσθη τόσον ταχέως; Ἔπειτα δὲ ὅταν θ' ἀποπλεύσῃ, θέλει βεβαίως εἰδοποιήσει δι' ἐπίτηδες ἀνθρώπου τὴν ὑμετέραν Ὑψηλότητα καὶ κύψας διὰ τοῦ παραθύρου.

— Εἶναι, εἶπε, νὺξ σκοτεινή. Ὅλη ἡ θάλασσα φαίνεται καταμέλανος καὶ ὁ Λέων δὲν διακρίνεται. Ἂν ἐκεῖθεν προῆλθεν ὁ συριγμὸς, ὁ ἄγρυπνος Πλοίαρχος ἑτοιμάζεται πιθανῶς διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἐπισκευῆς. Νομίζω ὅτι δυνάμεθα νὰ κοιμηθῶμεν ἡσύχως ὡς νὰ μᾶς εἰδοποιήσωσι.

Τῆς αὐτῆς γνώμης ἦτον, φαίνεται, καὶ ὁ Νόννος, διότι οὔτε κἂν ἐκινήθη ἀπὸ τὴν κλίνην του. Ἑπομένως, ἐννοῶν καὶ ὁ Ῥοβέρτος πόσον ματαία ἦτον ἡ ἀνυπομονησία του, κατεκλίθη καὶ αὐτὸς καὶ ἀπεκοιμήθη. Ἀλλὰ μετὰ μίαν ὥραν περίπου ἠνέωξε τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἀκούων πανταχόθεν τοὺς πετεινοὺς σαλπίζοντας τὸν ἑωθινὸν, βλέπων δὲ καὶ τὴν ἀνατολὴν ἤδη διαλάμπουσαν, ἐπήδησε κάτω τῆς κλίνης, καὶ δραμὼν πρὸς τὸ παράθυρον τὸ ἠνέωξε, καὶ περιέφερε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν λιμένα. Ἀλλὰ δυσπιστῶν πρὸς αὐτοὺς, καὶ νομίζων ἐπ' αὐτῶν ἠπλωμένην ἀκόμη τὴν ἀχλὺν τοῦ ὕπνου, ἢ τοὺς ἀτμοὺς τοῦ κυπρίου, τοὺς ἔτριψε, καὶ τοὺς ἔτριψε πάλιν, καὶ τοὺς περιέφερεν ἐφ' ὅλα τὰ ὁρατὰ τῆς θαλάσσης σημεῖα.

— Νόννε! Ῥαιμόνδε! ἔκραξε τότε, καὶ ἄλλην λέξιν δὲν ἐπρόφερε. Μὲ τεταμένον δὲ τὸν δάκτυλον τοὺς ἔδειξε πρῶτον τὸν λιμένα, ὅπου ὁ Λέων δὲν ὑπῆρχε πλέον, καὶ μετὰ ταῦτα τὸν ὁρίζοντα ὅπου ἐφαίνετο πλοῖον ἔχον τὰ ἱστία ἀναπεπταμένα, καὶ διευθυνόμενον πρὸς μεσημβρίαν.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὑπηρέτης τοῦ ξενοδοχείου εἰσελθὼν, ἐνεχείρισεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ῥοβέρτον. Ναύτης, εἶπε, τὴν ἔφερε τὴν νύκτα, καὶ ἠρώτησεν ἂν κοιμᾶται ἡ Ὑψηλότης του. Ἐπρόσθεσε δὲ ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ παράξωσι τὸν ὕπνον του, ἀλλὰ τὸ πρωὶ νὰ τῷ τὴν ἐγχειρίσωσιν. Ἡ ἐπιστολὴ ἔλεγεν·

« Ὑψηλότατε!

Σήμερον ἐξεφράσατε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὑπάγετε εἰς τὴν Πελοπόννησον· ἐξέτασα τὰς γραπτὰς ὁδηγίας τοῦ

Πλοιάρχου, καὶ αὐταὶ εἶναι κατ' εὐθεῖαν διὰ τὴν Κρήτην. Προφορικὴν διαταγὴν ἐγὼ καμμίαν δὲν ἔλαβον, καὶ οἱ νόμοι τῆς δημοκρατίας ξεῖναι αὐστηροί. Ἔχω γυναῖκα καὶ τέσσαρα παιδία, καὶ διὰ μίαν παράβασιν τῶν ὁδηγιῶν δύναμαι νὰ διέλθω τὴν *Γέφυραν τῶν Στεναγμῶν*. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ταπεινῶς τὴν ὑμετέραν Ὑψηλότητα νὰ εὐαρεστηθῇ ν' ἀπέλθῃ δι' ἄλλου πλοίου εἰς Πελοπόννησον, ἐνῷ ἐγὼ κατὰ τὰς διαταγάς μου ἀπέρχομαι εἰς Κρήτην.

Εὐπειθέστατος

ὁ ὑποπλοίαρχος. N. N. »

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ὁ Νόννος ἐκτύπησε μὲ τὰς δύω χεῖρας τὴν κεφαλήν του καὶ ἤρχισε ν' ἀποσπᾷ τὴν κόμην του· ὁ δὲ Ῥαιμόνδος ἔμεινε μὲ ἀνοικτὸν τὸ στόμα καὶ ἀκίνητος ὡς στήλη ἁλός· καὶ γελοία ἦτον ἡ σκηνὴ ὅταν καὶ οἱ τρεῖς ἴσταντο ὡς ἠλίθιοι, στρέφοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπ' ἀλλήλων πρὸς τὴν θαλασσαν καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης πρὸς ἀλλήλους, χωρὶς οὔτε μία ἰδέα νὰ δύναται νὰ βλαστήσῃ εἰς τὸν τεταραγμένον ἐγκέφαλόν των.

Τέλος ὁ Ῥαιμόνδος,

— Εἰς τὸν Διοικητήν! ἔκραξε πρῶτος.

— Εἰς τὸν λιμένα! εἶπε συγχρόνως ὁ Νόννος, νὰ ναυλώσωμεν ἄλλο πλοῖον.

— Καὶ εἰς τὸν ἕνα καὶ εἰς τὸν ἄλλον, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος. Τρέξατε σεῖς εἰς τὸν λιμένα, εὕρετε ἄλλο πλοῖον. Ἐγὼ ὑπάγω εἰς τοῦ Διοικητοῦ.

Ὅλοι ἐπευφήμησαν. Ἡ σύγχρονος ἐνέργεια ἦτον οἰκονομία καιροῦ. Καὶ ὁ μὲν Νόννος μετὰ τοῦ Ῥαιμόνδου κατέβησαν εἰς τὸν λιμένα, ὁ δὲ Ῥοβέρτος ἀνέβη εἰς τοῦ Διοικητοῦ. Κατὰ δυστυχίαν δὲν τὸν εὗρεν· ὁ Γραμματεὺς ὅμως τῆς διοικήσεως, εἰς ὃν διηγήθη τὸ συμβὰν, τῷ ὑπεσχέθη νὰ πέμψῃ ἀνυπερθέτως εἰς ἀνεύρεσίν του. Ἐκεῖθεν ὁ Ῥοβέρτος κατέβη εἰς τὸν λιμένα· ἀλλὰ περιῆλθεν αὐτὸν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, καὶ οὔτε τὸν Ῥαιμόνδον οὔτε τὸν Νόννον ἀπήντησεν οὐδαμοῦ, οὔτε πλοῖον εἶδεν ἔχον διαστάσεις ἱκανὰς ὥστε νὰ πλεύσῃ εἰς Πελοπόννησον. Δὲν τῷ ἔμενεν ἑπομένως εἰμὴ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ νὰ περιμένῃ.

Μετὰ δ' ἡμίσειαν ὥραν, ἥτις τῷ ἐφάνη ἥμισυ ἔτος, εἰσώρμησεν ὁ Νόννος μὲ πρόσωπον θριαμβεῦον.

— Εὑρέθη! εὑρέθη! ἔκραξε, καὶ ῥίψας εἴκοσι βενετικὰ δουκάτα εἰς τὴν τράπεζαν,

— Ἄϋριον ἀναχωροῦμεν, ἐξηκολούθησεν. Ἔχομεν πλοῖον καλλίτερον ἀπὸ ὅλα τοῦ Δουκὸς τῆς Βενετίας τὰ κάτεργα.

— Ποῦ ἀνεκάλυψας τὸ θαῦμα τοῦτο; ἠρώτησεν ὁ Ῥοβέρτος· ἐγὼ περιῆλθον τὸν λιμένα ὅλον, καὶ οὔτε μονόξυλον σχεδὸν δὲν εἶδα.

— Τὸν περιῆλθαμεν καὶ ἡμεῖς, εἶπεν ὁ Νόννος, καὶ ἤρχισα νὰ νομίζω ὅτι θὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Πελοπόννησον κολυμβῶντες. Σκεπτικοὶ ἀνεβαίναμεν ἕνα λόφον, ὅταν, ὀπίσω τοῦ ἀκρωτηρίου, εἴδαμεν αἴφνης προκύπτοντας πλοίου ἱστούς. Ἀμέσως πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, καὶ εἰς μικρὸν κόλπον εὕρομεν ἠγκυροβολημένον πλοῖον ὡραῖον, καὶ χωρητικὸν ὅλης τῆς συνοδίας ἀνθρώπων καὶ ἵππων.

— Δέχεται νὰ μᾶς μεταφέρῃ;

— Δέχεται ἀναμφιβόλως. Τὸ ἐναυλώσαμεν χωρὶς ἀναβολὴν καὶ ἔλαβον τὰ εἴκοσι αὐτὰ δουκάτα εἰς ἀρραβῶνα. Ἐνόμισα ὅμως φρονιμώτερον νὰ ἀποσιωπήσω τὸν βαθμὸν καὶ τὸ ὄνομα τῆς ὑμετέρας Ὑψηλότητος· διότι . . . τίς ἠξεύρει;

— Πῶς; ὑποπτεύεις; . . .

— Δὲν ἠξεύρω, εἶπεν ὁ Νόννος, ἀλλὰ τινὰ ἐκ τῶν προσκομμάτων ὅσα ἀπηντήσαμεν μοὶ ἐφάνησαν ὀλίγον διφορούμενα. Τοὐλάχιστον βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδεὶς ἔχει συμφέρον νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Κύριον Ἀριόλφον, ἔμπορον ἐξ Οὐγγαρίας, ἀπερχόμενον νὰ πωλήσῃ τοὺς ἵππους του εἰς Μωρέαν. Οὕτω σᾶς ὠνόμασα πρὸς τὸν πλοίαρχον.

— Νομίζω ὅτι ἔχεις δίκαιον. Καὶ ὁ Ῥαιμόνδος ποῦ εἶναι;

— Ὁ Ῥαιμόνδος ἔμεινεν εἰς τὸ πλοῖον νὰ προσέχῃ μὴ κάμῃ πτερὰ ὡς τὸν Λέοντα. Ὁ πλοίαρχος ὡς τὸ ἑσπέρας ὑπόσχεται νὰ εἶναι ἕτοιμος· τὸ ἑσπέρας λοιπὸν ἐπιβιβάζομεν τοὺς ἵππους, καὶ ἄϋριον, μόλις χαράξῃ, ἀναχωροῦμεν.

— Ἕτοιμοι λοιπόν! ἀνέκραξεν ὁ Ῥοβέρτος, καὶ ἤρχισε νὰ πηδᾷ ἀπὸ τὴν χαράν του. Ἂς μὴ χρονοτριβῶμεν. Ἂς ἑτοιμασθῶσιν οἱ ἵπποι, ἂς ἑτοιμασθῶσιν αἱ ἀποσκευαί· τὸ ἑσπέρας ἐμβαίνομεν καὶ οἱ ἴδιοι εἰς τὸ πλοῖον.

Καὶ μετὰ τῆς μεγίστης δραστηριότητος ἐδόθησαν ἀμφότεροι εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν προπαρασκευῶν, ὥστε μόλις, ἀφ' οὗ τὰ πάντα διέταξαν, εὗρον καιρὸν νὰ περιέλθωσιν ὀλίγον τὸ ἐνδότερον τῆς πόλεως.

Δύω ὥρας περίπου πρὶν δύσῃ ὁ ἥλιος εἶχον ἀρχίσει νὰ σκέπτωνται περὶ τῆς μετακομίσεως τῶν ἵππων καὶ τῆς ἀποσκευῆς, ὅταν ὁ Διοικητὴς εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Ῥοβέρτου.

— Λυποῦμαι, τῷ εἶπεν, Ὑψηλότατε, ὅτι δὲν ἤμην ἐδῶ τὸ πρωΐ. Ἔλειπον διά τινα ἀνάγκην τῆς ὑπηρεσίας εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔπραξα ὅ,τι ἐδυνάμην διὰ τὸ δυσάρεστον συμβὰν τοῦ πλοίου σας. Ἅμα εἰδοποιήθην ὅτι ὁ ἀχρεῖος πλοίαρχός σας ἐδραπέτευσε, διέταξα ἀμέσως ἕνα τῶν ὑπηρετῶν μου νὰ ἐπιβιβασθῇ ἀφεύκτως καὶ ἀπροφασίστως καὶ οὐδεμιᾶς θυσίας φειδόμενος εἰς τὸ πρῶτον πλοῖον, νὰ τρέξῃ κατόπιν τοῦ ἐδικοῦ σας, καὶ νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ πρὶν τὸ φθάσῃ, τῷ δώσῃ τὰς διαταγάς μου καὶ τὸ φέρῃ ὀπίσω.

— Σᾶς ὑπερευγνωμονῶ, Κύριε Διοικητά, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος. Πλὴν . . .

— Μὲ μεγίστην μου χαρὰν σᾶς ἀναγγέλλω, ἐξηκολούθησεν ὁ Διοικητής, ὅτι ὁ ἄξιος ὑπηρέτης ἐπέτυχε, καὶ μὲ εἰδοποίησεν ὅτι εὗρε πλοῖον.

Ὁ πλοίαρχος δὲν ἤθελε ν' ἀναχωρήσῃ, διότι εἶχε ναυλωθῇ ἀλλαχοῦ καὶ εἶχε δώσει καὶ εἴκοσι δουκάτα ἀρραβῶνα. Ἀλλ' ὁ ὑπηρέτης μου τῷ ἔδωκε τεσσαράκοντα, τὸν ἐβίασε νὰ κόψῃ τὴν ἄγκυραν, ἕνα ξένον ὑπηρέτην τοῦ ναυλωτοῦ, ὅστις ἦτον ἐντὸς καὶ ἤθελε νὰ ἀντισταθῇ, τὸν ἠπείλησεν ὅτι θὰ τὸν ῥίψῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ οὕτω πρὸ μιᾶς ὥρας, ὅταν κατέβαινον ἀπὸ τὸ ὄρος, εἶδα τὸ πλοῖον ἐξερχόμενον τοῦ λιμένος.

Ὁ Νόννος ἔφερε τὴν χεῖρά του εἰς τὴν κεφαλήν του, καὶ οἱ δάκτυλοί του ἐσφίγχθησαν πεισμωδικῶς περὶ τὴν κόμην του.

— Καὶ γνωρίζει ἴσως ἡ Ἐξοχότης σας, ἠρώτησε μὲ φωνὴν τρέμουσαν, ποῖος ἦτον τοῦ πλοίου ὁ ναυλωτής;

— Ὅπως καὶ ἂν εἶναι, εἶπε γελῶν ὁ Διοικητής, θὰ ἔχῃ τὴν καλοσύνην νὰ περιμείνῃ μίαν καὶ δύω ἑβδομάδας, διότι ἄλλο πλοῖον δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν νῆσον. Μοὶ ἔγραψεν ὁ ὑπηρέτης μου ὅτι εἶναι Οὔγγρος, νομίζω, ἔμπορος ἵππων.

— Ἂν ἡ κόμη τοῦ Νόννου δὲν εἶχε ῥίζας στερεὰς, ἤθελε μείνει βεβαίως εἰς τὴν μίαν του χεῖρα, ἐνῷ ἡ ἄλλη συνεστέλλετο εἰς γρόνθον, καὶ ἦτον ἑτοίμη νὰ καταβῇ κεραυνοβόλος κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διοικητοῦ. Ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ τείνῃ ἀμφοτέρας ὅπως στηρίξῃ τὸν Ῥοβέρτον, ὅστις, ὠχρὸς γενόμενος ὡς νεκρὸς, ἠσθάνθη τὸ δωμάτιον στρεφόμενον περὶ ἑαυτὸν, καὶ ἐκινδύνευσε νὰ πέσῃ ἐκτάδην εἰς τὸ ἔδαφος. Νικήσας ὅμως ἑαυτὸν, καὶ συνελθὼν τέλος,

— Λοιπὸν ἀνεχώρησε τὸ πλοῖον τοῦτο; ἠρώτησε μὲ φωνὴν σβυνομένην.

— Ἀνεχώρησεν, εἶπεν ὁ Διοικητὴς θριαμβευτικῶς. Ἰδέτε το ἐκεῖ πῶς πλέει εἰς μεσημβρίαν κατόπιν τοῦ Λέοντος. Ἐκεῖνος φαίνεται μόλις ὡς λευκὸν σημεῖον εἰς τὸν ὁρίζοντα, αὐτὸ δὲ ὡς περιστερὰ μὲ τεταμένας τὰς πτέρυγας. Πιστεύσατε ὅτι δὲν θὰ ἐπιστρέψῃ πρὶν φθάσῃ τὸν Λέοντα· εἶμαι πλήρης χαρᾶς ὅτι κατώρθωσα τοῦτο διὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω, Ὑψηλότατε.

— Σᾶς εὐγνωμονῶ, Κύριε Διοικητὰ, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος, σφίγγων τοὺς ὀδόντας. Καὶ, ἀφ' οὗ ὁ Διοικητὴς, πλήρης αὐταρεσκείας διὰ τὸ κατόρθωμά του ἐχαιρέτισε καὶ ἐξῆλθεν,

— Ἄ! Νόννε, Νόννε, εἶπε, κολυμβῶντες, ὡς ἔλεγες, θὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἂν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ποτὲ θὰ ὑπάγωμεν.

Ὁ Νόννος ἀπεκρίθη μυκώμενος ἔντονον βλασφημίαν καθ' ὅλων τῶν διοικητῶν παρελθόντων, παρόντων τε καὶ μελλόντων, ἀδιαφορῶν ἂν εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην κατηγορίαν περιελαμβάνετο καὶ ὁ ἐπίδοξος αὐθέντης τῆς Πελοποννήσου.

ΚΕΦ. ΙΑ.

Ἐν τούτοις τὸ Κερκυραϊκὸν πλοῖον πέντε ἡμέρας ἐδίωκε τὸν Λέοντα, καὶ πέντε ἡμέρας δὲν ἐδύνατο νὰ τὸν φθάσῃ· τὴν δὲ ἕκτην τὸ πρωΐ, ἴσως ἀπελπισθὲν ἀπὸ τὴν ματαίαν ἄμιλλαν, προσωρμίσθη εἰς τὸν Ποντικὸν, τὸ ἀκρωτήριον τῆς Κλαρέντζας, καὶ ἐκεῖ, ἀδιάφορον ἂν ἐκόντα ἢ ἄκοντα, ἀπεβίβασε τὸν Ῥαιμόνδον. Οὗτος δὲ, μαθὼν ὅτι ὁ Τοποτηρητὴς ἦτον εἰς Ἀνδραβίδαν, διευθύνθη πρὸς τὴν πόλιν ἐκείνην. Τὴν φορὰν ὅμως ταύτην δὲν ἐκρύπτετο ὑπὸ μανδύαν μοναστικὸν, διὸ καὶ, ἅμα εἰσῆλθεν εἰς τοῦ Βιλλαρδουίνου τὸν οἶκον, ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι ἱππόται τὸν ἐγνώρισαν ὡς τὸν Μαῖον Ῥαιμόνδον, Βαρόνον τοῦ Βελιγοστίου, καὶ τὸν ὑπεδέχθησαν μετὰ πολλῶν ἐνδείξεων χαρᾶς, μεμιγμένης ἀναμφιβόλως μετ' οὐ μικρᾶς ὄσεως περιεργίας, διότι ἤξευρον ὅτι πρὸ ἐνὸς ἔτους εἶχεν ἀναχωρήσει μετὰ τοῦ Σαμπλίτου, καὶ ὑπώπτευον ὅτι ἡ ἐπιστροφή του εἶχε σημασίαν τινά. Μετὰ τὰς πρώτας δὲ δεξιώσεις ὁ Βιλλαρδουίνος εἰσῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν κοιτῶνά του.

Ἀλλ' ἡ συνέντευξίς των μόλις ἐν τέταρτον διήρκεσε, καὶ ὁ Βιλλαρδουίνος, ἐξελθὼν τοῦ κοιτῶνος, διέταξεν ἕνα ὑπηρέτην νὰ καλέσῃ τὸν δήμαρχον ἢ *κιβιτάνον* τῆς πόλεως, ὡς τὸν ὠνόμαζον τότε οἱ Γάλλοι. Μετὰ ταῦτα δὲ λαβὼν εἰς τὸ κοίλωμα παραθύρου τὸν Πετραλείφαν, ὅστις ἵστατο μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχόντων,

— Σπουδαία εἴδησις, τῷ εἶπεν. Ἔφθασεν ὁ Ὑψηλότατος Αὐθέντης ἡμῶν.

— Ὁ Αὐθέντης! ἀνέκραξεν ὁ Πετραλείφας ἔκθαμβος.

— Ναὶ, ἀπεκρίθη ὁ Βιλλαρδουίνος, ὁ Ῥοβέρτος Σαμπλίτης, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ ὑψηλοτάτου Γουλιέλμου τοῦ Καμπανίτου.

Ὁ Πετραλείφας ἠτένισε τὸν Βιλλαρδουίνον κατὰ πρόσωπον, καὶ εἶδεν αὐτὸ ἀτάραχον!

— Ἰδοὺ, ἐξηκολούθησεν οὗτος, ἐπιστολὴ τοῦ Δουκὸς τῆς Βενετίας, ὅστις μοὶ ἀναγγέλλει ὅτι ἡ Ὑψηλότης του διῆλθε διὰ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ ἀπέπλευσεν ἐπὶ δημοσίου πολεμικοῦ πλοίου. Ὁ δὲ ἱππότης οὗτος μοὶ φέρει τὴν εἴδησιν ὅτι ἔφθασεν εἰς Κορφοὺς . . .

— Εἰς Κορφοὺς!

— Ναὶ, καὶ τὸν ἔστειλεν ἐμπρὸς νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ.

— Καὶ τί μελετᾶτε νὰ πράξετε τώρα; ἠρώτησεν ὁ Πετραλείφας, ὑπὸ περιεργίας λησμονῶν τὴν διάκρισιν.

Ὁ Βιλλαρδουίνος ἐγέλασε.

— Νὰ ζητήσω τὴν βοήθειαν τῆς Ἐνδοξότητός σας, ἀπεκρίθη.

— Εἶμαι εἰς τὰς διαταγὰς τῆς ὑμετέρας Ἐξοχότητος, εἶπεν ὁ γέρων θορυβούμενος. Φοβοῦμαι ὅμως μήπως αἱ δυνάμεις μου. . .

— Δὲν θέλω καταχρασθῆ τῶν δυνάμεών σας, εἶπε μειδιῶν ὁ Βιλλαρδουίνος. Ἡ παράκλησίς μου ἐξ ἐναντίας εἶναι νὰ μείνητε εἰς τὴν Ἀνδραβίδαν, καὶ νὰ ὑποδεχθῆτε ἀντ' ἐμοῦ τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα, ἂν ἤθελεν ἀποβῆ εἰς Ἅγιον Ζαχαρίαν. Στέλλω τὸν Σεβασμιώτατον Ἐπίσκοπον Ὠλένης νὰ περιμείνῃ εἰς Ποντικὸν, μήπως φθάσῃ ὁ Αὐθέντης ἐκεῖ κατ' εὐθείαν, ἐγὼ δὲ ἀπεφάσισα νὰ περιμείνω εἰς Βλιζίρι, διὰ ν' ἀπέχω ἐπίσης ἀπὸ τοὺς δύω λιμένας. Θέλετε νὰ μοὶ κάμετε ταύτην τὴν χάριν;

— Αἱ λέξεις αὗται ἐφάνησαν ὡς ἀπροσδόκητοι εἰς τὸν Πετραλείφαν, δι' ὃ καὶ ἔμεινεν ἐπί τινας στιγμὰς ἀναπολόγητος· Ἔπειτα δὲ ἀπήντησεν·

— Ἐπεθύμουν, Ἐξοχώτατε, μᾶλλον εἰς χαρμόσυνον περίστασιν νὰ δειχθῶ χρήσιμος.

— Καὶ χαρμόσυνον εἶναι, ἀνέκραξεν ὁ Βιλλαρδουίνος, ὅταν λύῃ τὴν ἄλυσιν τῆς δουλείας μου καὶ δύναμαι, χωρὶς εἰς οὐδὲν νὰ προσκρούσω καθῆκον, νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν φίλην πατρίδα μου, εἰς τοὺς κόλπους τῶν συγγενῶν μου.

— Χαρμόσυνον διὰ τὴν ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ὑπέλαβεν ὑπούλως γελῶν ὁ γέρων· ὄχι ὅμως διὰ τὸ ὑπήκοον, οὔτε διὰ τοὺς φίλους σας.

— Δύναμαι λοιπὸν νὰ ἐλπίσω ὅτι θὰ θελήσητε νὰ μὲ ἀντιπροτωπεύσητε παρὰ τῷ Αὐθέντῃ, ἂν ἔλθῃ ἐδῶ κατ' εὐθεῖαν;

— Εἶμαι πάντοτε εἰς τὰς διαταγὰς τῆς ὑμετέρας Ἐξοχότητος, ἀπεκρίθη ὁ Πετραλείφας, ὅσις ἐρρόνει πολὺ πιθανώτατον νὰ προσορμισθῇ ὁ Αὐθέντης εἰς τὸν Ἅγιον Ζαχαρίαν, ὡς εἰς τὸν πλησιέστερον τῶν δύω λιμένων, καὶ δὲν δυσηρεστεῖτο νὰ τὸν δεχθῇ πρῶτος καὶ πρὸ πάντων νὰ τὸν δεχθῇ μόνος.

— Σᾶς παρακαλῶ δὲ μόνον, ἅμα ἔλθῃ, ἀμέσως νὰ μὲ εἰδοποιήσητε.

Μείνετε ἥσυχος, Ἐξοχώτατε, ἀπεκρίθη ὁ Πετραλείφας. Καθ' ἑαυτὸν ὅμως ἔλεγε. — Καὶ ἂν μίαν ἢ δύω ἡμέρας ἀργοπορήσω, δὲν θέλει εἶναι ἡ ζημία μεγάλη.

Ταύτην τὴν στιγμὴν εἰσῆλθεν ὁ Δήμαρχος, καὶ ὁ Βιλλαρδουίνος μεγαλοφώνως ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτὸν, πρὸς μεγίστην εὐχαρίστησιν τῆς εἰς μέγαν βαθμὸν κινηθείσης περιεργίας τῶν παρευρισκομένων,

— Κύριε Κιβιτάνε, τῷ εἶπεν, εἰδοποιοῦμαι ὅτι μᾶς ἔρχεται ἐπίσημος ξένος, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ὑψηλοτάτου ἡμῶν Αὐθέντου Γουλιέλμου τοῦ Σαμπλίτου. Ἐγὼ ἀπέρχομαι εἰς Βλιζίρι νὰ τὸν περιμείνω. Ἂν ὅμως κατὰ σύμπτωσιν ἔλθῃ κατ' εὐθεῖαν εἰς Ἀνδραβίδαν, θέλετε τῷ ἀποδώσει τὰς μεγαλητέρας τιμὰς, λαμβάνων τὰς διαταγὰς τῆς Αὐτοῦ Ἐνδοξότητος.

Καὶ ἔδειξε τὸν Πετραλείφαν. Ἔπειτα δὲ προπέμψας μέχρι τῆς θύρας αὐτὸν ἐξερχόμενον, καὶ χαιρετίσας ὅλους τοὺς περισταμένους, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνά του, ὅπου μετὰ μίαν στιγμὴν προσεκλήθη καὶ ὁ Κιβιτάνος.

Οἱ δὲ λοιποὶ ἱππόται, οἱ πληροῦντες τὴν αἴθουσαν, περιεστοίχισαν τὸν Ῥαιμόνδον, καὶ ἤθελον νὰ μάθωσι παρ' αὐτοῦ τίς ἦτον ὁ ἀνεψιὸς οὗτος, καὶ ποῖος τῆς ἐπισκέψεως ὁ σκοπός. Ἀλλ' ὁ Ῥαιμόνδος ἦτον ἄβυσσος διπλωματίας, ἔφασκε καὶ ἀντέφασκε, κατένευε καὶ ἀνένευεν, ὡμίλει πολλὰ καὶ δὲν ἔλεγε τίποτε! Οὐχ ἧττον ὅμως τινὲς ἐκφράσεις διαφυγοῦσαι αὐτὸν, ὡς ὅτι ὁ Καμπανίτης ἠγάπα τὸν ἀνεψιόν του πολὺ· ὅτι ὁ Καμπανίτης ἐπεθύμει πάντοτε νὰ διατηρήσῃ τὴν Πελοπόννησον εἰς τὴν οἰκογένειάν του, καὶ ἄλλαι ὅμοιαι, ἐνέβαλον εἰς ὑποψίας τὸ πνεῦμα τινῶν οἵτινες ἠθέλησαν νὰ μάθουν τίνος χαρακτῆρος ἄνθρωπος ἦτον ὁ Ροβέρτος.

— Ἀληθὴς ἱππότης, εἶπεν ὁ Ῥαιμόνδος· ὁ μόνος στοχασμός του εἶναι ἡ δόξα. Τὸ εὐγενὲς τοῦτο πάθος τὸν κυριεύει τυραννικῶς, εἰς βαθμὸν ὥστε τὸν δυσαρεστεῖ ἡ δόξα τῶν ἄλλων, καὶ πᾶς ὅστις ἐκέρδησεν αὐτὴν διὰ κατορθωμάτων, τῷ φαίνεται ἐχθρὸς, ὅστις τῷ ἀφῄρεσε τὴν ἰδιοκτησίαν του. Συγχρόνως εἶναι φίλος σταθερὸς καὶ ἀφωσιωμένος. Οἱ φίλοι καὶ ἡλικιῶταί του εἰς Καμπανίαν ὀμνύουσιν εἰς τὸ ὄνομά του, καὶ ἐκεῖνος τοῖς ὑπεσχέθη, ἂν ποτὲ ἡ κατακτήσῃ διὰ τοῦ ξίφους του ἢ λάβῃ διὰ κληρονομίας τινὰ ἐπικράτειαν, μετ' αὐτῶν νὰ τὴν διανείμῃ ἐξ ἴσου, καὶ εἶναι ὁ Ροβέρτος ἄνθρωπος πιστὸς εἰς τὸν λόγον του. Χαίρω δὲ, Κύριοι, ὅτι ἔρχεται εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ πεισθῇ ἐξ ἰδίας ὄψεως πόσον ἐσφαλμέναι εἰσὶν αἱ προλήψεις του· διότι τὸν ἤκουσα διισχυριζόμενον ὅτι εἶναι ὀλεθρία ἡ διοίκησις τούτου τοῦ τόπου, καὶ ὅτι ἂν εἶχεν ἐξουσίαν θὰ μετήλλαζε ῥιζηδὸν ὅλον αὐτῆς τὸ προσωπικόν. Ὅσον ὅμως ἐπίμονος καὶ ἂν εἶναι συνήθως εἰς τὰς ἰδέας του, εἰς αὐτὴν εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θέλει ἐπιμείνει ἐπὶ πολύ.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας πολλαὶ μορφαὶ ἔγιναν κατηφεῖς, καὶ πολλὰ διεσταυρώθησαν ἐκφραστικὰ βλέμματα.

Μετὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Γωλτιέρος ἦλθεν εἰς τοῦ Πατραλείφου.

— Σᾶς ἀφίνω ὑγείαν, εἶπεν, ἅμα εἰσῆλθε

— Πῶς! θέλετε ν' ἀναχωρήσητε! ἀνέκραξεν ἡ Ἄννα.

— Πρέπει νὰ συνοδεύσω τὸν Τοποτηρητήν.

— Ὁ Τοποτηρητὴς λοιπὸν ἀναχωρεῖ; ποῦ ἀναχωρεῖ; ἀναχωρεῖ διὰ πολὺν καιρόν;

— Ἀπέρχεται, εἶπεν ὁ Γωλτιέρος, εἰς Βλιζίρι, καὶ, ἐλπίζω, δι' ὀλίγας ἡμέρας.

Τὸ *ἐλπίζω* τοῦτο φαίνεται ὅτι τῆς Ἄννας ἡ γυναικεία φιλαυτία ἐξέλαβεν ὡς ἀπευθυνόμενον πρὸς αὐτὴν, διότι ἠρυθρίασεν ἐλαρρῶς.

— Εἰς Βλιζίρι λέγεται, εἶπεν ὁ Πετραλείφας, καὶ δι' ὀλίγας ἡμέρας. Ἐγὼ νομίζω, εἰς Καμπανίαν, καὶ διὰ πάντοτε.

— Πιστεύετε; ἠρώτησεν ὁ Γωλτιέρος.

— Τὸ ὑποπτεύω πολύ.

— Νομίζετε ὅτι ὁ περιμενόμενος ξένος . . .

— Εἶναι διάδοχός του.

— Λοιπὸν, εἶπεν ὁ Γωλτιέρος στρεφόμενος πρὸς τὴν Ἄνναν, εἰς τὴν καρδίαν τοῦ αὐθέντου καὶ κυρίου μου δύναται ἴσως ν' ἀνατείλῃ τώρα ἐλπίς. Ἐκλείπει ὁ ἐπίφοβός του ἀντίπαλος. Θὰ μ' ἐπιτρέψετε, κυρία, νὰ τῷ δώσω τὴν χαρμόσυνον αὐτὴν εἴδησιν;

— Πρὶν τούτου πρέπει νὰ ἐπιτρέψητε εἰς ἐμὲ, εἶπεν ἡ Ἄννα, νὰ σᾶς ἐρωτήσω τί ἐννοεῖτε.

— Ἐννοῶ, κυρία, καὶ ἐνόησα πρὸ πολλοῦ, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Τοποτηρητοῦ τῆς Πελοποννήσου ἦτον πολὺ ἀξιώτερος τῆς τιμῆς τοῦ ν' ἀποβλέψῃ εἰς τὴν χεῖρά σας ἀπὸ τὸν εἰσέτι, πρέπει νὰ τ' ὁμολογήσω, ἄσημον καὶ ἄγνωστον ἀνεψιὸν τοῦ αὐθέντου τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ Ἄννα συνέστειλε τὰς ὀρρῦς της μὲ πολλὴν χάριν.

— Κύριε Γωλτιέρε, εἶπε μετὰ ταχύτητος, ἥτις ἀπεδείκνυεν ὅτι τὸ αἷμά της ἐκυκλοφόρει βιαίως, δὲν εἶμαι ἱκανὴ, οὔτε ἔργον, οὔτε ἀξίωσιν ἔχω νὰ ἐκτιμήσω τὴν συγκριτικὴν ἀξίαν ὅλων τῶν ἱππότων τῆς Χριστιανοσύνης. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὁ Γοδεφρεῖδος Βιλλαρδουίνος εἶναι ὁ εὐγενέστερος Βαρόνος τῆς οἰκουμένης, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὁ αὐθέντης καὶ κύριός σας εἶναι ὁ ἐνδοξότερος ἀνεψιὸς τοῦ ἐκλαμπροτάτου τῶν ἡγεμόνων. Ἀλλὰ τί πρὸς ἐμὲ ἡ εὐγένεια τούτου ἢ ἡ δόξα ἐκείνου; Ἔχετε μεγάλην ἐπιθυμίαν, Κύριε Γωλτιέρε, νὰ ὑπηρετήσητε τὰ πολιτικὰ συμ-

φέροντα τοῦ Κυρίου σας· τὸ ἐννοῶ, εἶναι τὸ ἔργον σας τοῦτο, ἀλλὰ, παρακαλῶ, μὴ διευθύνεσθε πρὸς ἐμέ, διότι εἶμαι ἐντελῶς ἀμαθὴς τῆς πολιτικῆς. Μὴ θελήσητε νὰ κερδήσητε δι' ἐμοῦ τὸν μισθὸν τοῦ πρέσβεως.

Καὶ ἐν ᾧ ἔλεγε τὰς θηκτικὰς ταύτας λέξεις, οἱ ὀφθαλμοί της σχεδὸν ἐπληρώθησαν δακρύων. Ὁ δὲ Γωλτιέρος, ἀντὶ ν' ἀποδείξῃ δυσαρέσκειαν, λαβὼν τὴν χεῖρά της, τὴν ἐφίλησε περιπαθῶς, καὶ

— Μία, εἶπεν, ἀπὸ τὰς ἀρετὰς τῶν πρέσβεων εἶναι καὶ ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὴν ἀποτυχίαν, καὶ δὲν θελω νὰ ἐκτεθῶ εἰς τὴν μομφὴν ὅτι αὕτη μοὶ ἔλειψεν. Ἰδοὺ, βλέπω τὸν Τοποτηρητὴν ὅτι ἐξέρχεται τῆς οἰκίας του. Πρέπει νὰ σπεύσω νὰ τὸν συνοδεύσω· εἴτε δ' ἐπιστρέψῃ ἐκεῖνος εἴτε οὔ, θὰ μ' ἐπιτρέψητε νὰ ἐπιστρέψω ἐγὼ, καὶ νὰ ἐξακολουθήσω τὴν διαπραγμάτευσιν τῆς πρεσβείας μου, μὲ τὴν ἐλπίδα καλλητέρας ἐκβάσεως.

— Μὲ τὴν ἐλπίδα ἴσως, εἶπεν ἡ Ἄννα, μὲ τὸν ἐλαφρὸν πόδα της κτυπῶσα τὴν γῆν, νὰ μοὶ καταστήσητε τὸν ἀντιπρόσωπον ἐπίσης μισητὸν ὡς καὶ τὸν ὃν ἀντιπροσωπεύει.

Ὁ Γωλτιέρος ἐχαιρέτισε γελῶν, κατέβη, ἐπήδησεν εἰς τὸν ἵππον του, καὶ ἠκολούθησε τρέχων ἀπὸ ῥυτῆρος τὸν Βιλλαρδουίνον.

— Ἀποστρέφεις, φιλτάτη θύγατερ, τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἶπεν ὁ Πετραλείφας, ἀπὸ τὸν Βιλλαρδουίνον, καὶ ἔχεις δίκαιον, διότι ὁ Βιλλαρδουίνος εἶναι φυγάς. Ἀποποιεῖσαι καὶ τὸν Δελαρόσην, καὶ ἐπίσης δὲν ἔχεις ἄδικον, διότι ὑπάρχει ἄλλος, ἀνώτερος ἀμφοτέρων. Σὺ, προωρισμένη νὰ γίνῃς ὁ δεσμὸς μεταξὺ δύω αὐθεντειῶν, πρέπει πρὶν ἐκλέξῃς ὀρθῶς νὰ σταθμίσῃς.

Ἀλλ' ἡ Ἄννα διὰ μιᾶς ἐξερράγη εἰς δάκρυα. Ὁ δὲ γέρων τῇ ἐτόξευσε βλέμμα ἐκπεπληγμένον καὶ ἐρωτηματικόν.

— Ὁ ἱππότης ἐκεῖνος, εἶπεν ἡ Ἄννα μετ' ὀλο φυρμῶν, ἐνόμισεν ὅτι θὰ γίνω ὄργανον τῆς πολιτικῆς των φιλοδοξίας. Τίς τῷ ἔδωκε τὸ δικαίωμα νὰ μοὶ ὁμιλῇ περὶ τοῦ Μεγάλου Κυρίου του; Δὲν τῷ εἶπα ὅτι τὸν ἀποστρέφομαι;

— Μὴν ὀργίζεσαι διὰ τοῦτο, εἶπεν ὁ γέρων. Μετ' ὀλίγον θὰ πεισθῇς ὅτι πρέπει νὰ παύσῃ νὰ σ' ἐνοχλῇ.

Ἡ Ἄννα ἐκάθησε σιωπηλὴ εἰς μίαν γωνίαν, ὁ δὲ Πετραλείφας ἀφ' οὗ ἐστήριξεν ἐπί τινας στιγμὰς ἀκόμη τὰ βλέμματα εἰς τὴν ἐξελθοῦσαν ἤδη τῆς πόλεως συνοδίαν τοῦ Τοποτηρητοῦ, ἐκάλεσεν ὑπηρέτην, καὶ ὁδηγήσας αὐτὸν πρὸς τὸν ἐξώστην, τῷ ἔδειξεν εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ ὄρους πλευρὰν πεπαλαιωμένον ἐρημοκκλήσιον.

— Ἐκεῖ, τῷ εἶπε, κατοικεῖ πτωχὸς ἐρημίτης· φέρε τῳ ἐκ μέρους μου τὸ χρυσοῦν τοῦτο νόμισμα· τῷ ὑπεσχέθην ἐλεημοσύνην, καὶ ἐλησμόνησα μέχρι τοῦδε νὰ τῷ τὴν πέμψω.

Μετὰ μίαν ὥραν ἐπέστρεψεν ὁ ὑπηρέτης.

— Ἔδωκας τὰ χρήματα; ἠρώτησεν ὁ Πετραλείφας.

— Ὡς μὲ διέταξεν ἡ ὑμετέρα Ἐνδοξότης.

— Καὶ τί εἶπεν ὁ ἐρημίτης;

— Ὅτι θὰ ψάλῃ τρεῖς λειτουργίας εἰς σωτηρίαν της ψυχῆς τῆς ὑμετέρας Ἐνδοξότητος.

— Ἀμήν! εἶπεν ὁ γέρων, ὑψῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνά του.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον δ' ἀνοίξας αὐτὸν ἀψοφητί, ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἐξώστην, καὶ ἐξεπλάγη ἰδὼν καθημένην ἀκόμη τὴν ἔκγονόν του, καὶ ἐστραμμένην πρὸς τὴν ὁδὸν ἥτις ἔφερεν εἰς Βλιζίρι.

— Δὲν εἶναι φρόνιμον, ἀγαπητὴ Ἄννα, τῇ εἶπε, νὰ κάθησαι ἀκόμη εἰς τὸ ὕπαιθρον. Αἱ νύκτες εἶναι ἐπικίνδυνοι εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν τοῦ ἔτους.

— Ὦ! δὲν εἶναι φόβος, εἶπεν ἡ Ἄννα, εἶναι τόσον γαληνιαῖος ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ αὔρα τῆς νυκτὸς τόσον γλυκεῖα καὶ ἀρωματική. Ἔβλεπον πόσον ὡραῖον εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὸ σκότος τῆς πυρᾶς ἐκείνης πλησίον ἐκεῖ εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ ἐρημίτου σας ἀπέναντι εἰς τὸ ὄρος, καὶ τῆς ἄλλης εἰς τὴν κορυφήν.

— Ἡ πρώϊμος ἄνοιξις ἀνεβίβασεν ἐνωρὶς τοὺς ποιμένας εἰς τὰ βουνὰ, εἶπεν ὁ γέρων. Ἀλλὰ εἶναι δολία ἡ πρώϊμος ἄνοιξις. Ὕπαγε εἰς τὴν κλίνην σου· μὴ ἐκτίθεσαι εἰς τοῦ Φεβρουαρίου τὴν πάχνην.

Ἂν ἡ Ἄννα ἠρέσκετο τῷ ὄντι εἰς τὸ θέαμα τῶν ποιμενικῶν πυρῶν εἰς τὰ ὄρη, ἐδύνατο κατὰ τὰς ἐπιούσας δύο νύκτας νὰ ἐντρυφήσῃ εἰς αὐτὸ διπλασίως, διότι εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς κορυφὰς, ὅσαι περιεκύκλουν τὸν ὁρίζοντα, εἰς τὰς πλησιεστέρας ὡς καὶ εἰς τὰς ἀπωτέρας ἔλαμπεν ἀνὰ μία πυρὰ χαρμόσυνος, ὡς ἂν ἡμιλλᾶτο ἡ γῆ πρὸς τὸν διάστερον οὐρανόν.

Ἀλλὰ τὴν τρίτην νύκτα τὰ πάντα ἦσαν σκοτειναὶ πάλιν. Ἡ Ἄννα, εἰς τὸν ἐξώστην καθημένη κατὰ τὸ σύνηθες, περιέφερε τὰ βλέμματα πέριξ, ἀλλ' οὔτε εἰς τὴν πεδιάδα οὔτε εἰς τὰ ὄρη δὲν ἔλαμπε φωτία ποιμένων. Ἐν ᾧ δὲ ἀπεύθυνε τὴν παρατήρησιν ταύτην εἰς τὸν πάππον της, ἠκούσθη μακρόθεν μακρὸς συριγμὸς, καὶ μετὰ ταῦτα δεύτερος πλησιέστερον, καὶ μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἄλλος τρίτος σχεδὸν ὑπὸ τὸν ἐξώστην. Ὁ Πετραλείφας ἠγέρθη ἀμέσως τῆς θέσεως ὅπου ἐκάθητο πλησίον τῆς ἐκγόνου του, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν. Μετὰ ταῦτα δὲ τὸν ἤκουσε μετ' ἐκπλήξεως ἡ Ἄννα καταβαίνοντα ἀκροποδητὶ τὴν ἰδιαιτέραν κλίμακα ἥτις ἔφερε πρὸς τὴν ὁδὸν, καὶ ἀνοίγοντα ἀθορύβως τὴν πύλην χωρὶς τῆς βοηθείας κἀνενὸς ὑπηρέτου, κλείοντα πάλιν αὐτὴν, καὶ ἔπειτα ἐκ νέου τὸ βῆμά του ἀντηχοῦν εἰς τὴν κλίμακα, ἀλλ' ἤδη συνοδευόμενον καὶ ἀπὸ ἄλλου βῆμα. Ἀνήσυχος ἡ Ἄννα, ἔσπευσε πρὸς τὴν αἴθουσαν, καὶ εἶδεν ἀναβαίνοντα κατόπιν τοῦ πάππου της ἄνθρωπον φέροντα μανδύαν μοναχοῦ, ὅστις τῷ ἐκάλυπτεν ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον.

— Ἐδῶ εἴμεθα μόνοι, εἶπεν ὁ Πετραλείφας, μόνη ἡ ἔκγονός μου εἶναι παροῦσα, καὶ πρὸς τὴν Ἄνναν δὲν ἔχομεν μυστικά.

Ὁ ἐγκεκαλυμμένος, ἅμα ἀναβὰς, ἔρριψε τὸν μανδύαν, καὶ ἡ Ἄννα εἶδεν ἐμπρός της μετ' ἐκπλήξεως τὸν Χαμάρετον.

— Ὅταν, φιλτάτη μου Ἄννα, εἶπεν ὁ γέρων, βλέπῃς τὸν ἀνδρειότερον τῶν Ἑλλήνων εἰσερχόμενον

κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον εἰς τὴν οἰκίαν μου, πρέπει νὰ συμπεράνῃς ὅτι πρόκειται περὶ γενναίας ἐπιχειρήσεως. Ἕως νὰ ἐπιστρέψω ἐμψύχωσέ τον, εἰπέ τον νὰ μὴν ὀπισθοδρομήσῃ εἰς ἔργον ἀφορῶν, ὡς φρονῶ, τὸ κοινὸν συμφέρον, καὶ προσέτι τὴν δόξαν τοῦ ἔθνους μας.

Καὶ ὁ Πετραλείφας εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνά του.

— Περιττὴν ἐντολὴν μοὶ δίδει ὁ πάππος μου, εἶπεν ἡ Ἄννα πρὸς τὸν Χαμάρετον. Ἠξεύρω ὅτι εἰς τὰς γενναίας πράξεις δὲν γνωρίζετε τὴν ὁδὸν τῆς ὀπισθοδρομήσεως, οὐδ' ἔχετε ἀνάγκην ἐμψυχώσεως ὑπὸ φωνῆς ἀσθενοῦς.

— Ὦ! κυρία, κυρία μου, ἀπατᾶσθε, εἶπεν ὁ Χαμάρετος. Ἐμψυχώσεως ἀνάγκην ἔχω διὰ νὰ φέρω καὶ αὐτὸ τῆς ζωῆς τὸ βάρος.

— Πάντοτε εἰς ἀθυμίαν παραδεδομένος, εἶπεν ἡ Ἄννα, καὶ μὲ σκοτεινὰς ἰδέας τρεφόμενος.

— Αἱ γενναῖαι πράξεις, κυρία, δὲν ἐκτελοῦνται χωρὶς πεποιθήσεως· καὶ εἰς τὴν καρδίαν μου ἐσβέσθη πᾶσα πεποίθησις καὶ πρὸς ἐμαυτὸν καὶ πρὸς τὴν τύχην καὶ πρὸς τὴν πρόνοιαν.

— Εἶναι ἐπικίνδυνος ἡ διάθεσις αὕτη, εἶπεν ἡ Ἄννα, ἐνῷ τὸ βλέμμα της ἐξέφραζεν εἰλικρινῆ συμπάθειαν,— δὲν πρέπει νὰ ἐνδίδητε εἰς τὴν ἀπελπισίαν, ἀλλὰ νὰ εὐψυχῆτε ἐγκαρτερῶν· ὁπλισθῆτε ἀνδρείαν, ἐνδυθῆτε δραστηριότητα. Τοῦτο εἶναι ἀνδρὸς ἴδιον.

— Ὁ λόγος σας, κυρία, ὠφελεῖ τὴν καρδίαν μου, ὡς ἄσμα μητρὸς ἰᾷ τὸ πάσχον παιδίον, εἶπε μελαγχολικῶς ὁ Λέων. Ἀλλὰ καὶ ἐνεκαρτέρησα, καὶ ἀνδρείαν ὡπλίσθην. Εἰς τί ὠφέλησεν; Ὅταν εἶδα τὸν θρόνον τῶν Αὐτοκρατόρων συντριβέντα ὑπὸ τὴν πτέρναν τῶν Σταυροφόρων, ἠθέλησα ν' ἀντιτάξω τὸ στῆθός μου εἰς τὸν χείμαρρον· ὁ χείμαρρος παρῆλθε καὶ μὲ παρέσυρε. Καὶ ὅταν ὁ βορρᾶς καὶ ἡ δύσις ἐξέμεσεν ἀκορέστως μυριάδας τυχοδιωκτῶν, καὶ αἱ πόλεις μας διηρπάζοντο, καὶ τὰ φρούριά μας κατηδαφίζοντο, ἐνεδύθην δραστηριότητα, ἐπολλαπλασίασα τὰς δυνάμεις μου, καὶ ἠγωνίσθην νὰ σώσω μίαν τῆς Ἑλλάδος γωνίαν, τὴν Σπάρτην, ἄλλοτε τῆς Ἑλλάδος τὸ καύχημα. Ἀλλὰ τὰ τείχη της κατερρύησαν ὡς ἄμμου σωροί, οἱ πρόμαχοί της ἐδραπέτευσαν ὡς ἔλαφοι διωκόμεναι· ἡ χείρ μου ἔπεσεν ἀδρανής, ὡς φέρουσα ἄτρακτον ὄχι ξίφος. Πῶς νὰ μὴν εἶναι μέλαιναι αἱ ἰδέαι μου ὅταν μέλαινα σκέπη θανάτου ἁπλώθη ἐπὶ τῆς πατρίδος μου; Πῶς νὰ μὴ βυθίζεται ἡ ψυχή μου εἰς ἀθυμίαν, ὅταν βλέπω τὴν Ἑλλάδα βυθισθεῖσαν εἰς καταισχύνην, τὸν ἥλιον τῆς δόξης καὶ τῆς ἐλευθερίας της σβεσθέντα διὰ παντὸς, τὸ ὄνομά της παραδεδομένον εἰς ἐμπαιγμὸν τῶν ἐθνῶν! ὅταν τὴν βλέπω πτῶμα περιυβριζόμενον ὑπὸ βαρβάρων, οἵτινες ποτὲ δὲν ἤκουσαν τὴν λαμπρὰν ἱστορίαν της, οὔτε δύνανται νὰ ἐννοήσωσι τὴν γλῶσσαν τῶν ἀθανάτων μνημείων της! Ὦ κυρία, ὅταν ἀπὸ τὰς κορυφάς της, ὅπου ἵσταντο τρόπαια, ἀπὸ τοὺς κόλπους καὶ τὰ πεδία της, ὅπου κατῴκει ἡ νίκη, ἀπὸ τὸν οὐρανόν της, ὅθεν μετὰ τοῦ φωτὸς κατήρχετο ἡ ἐλευθερία, στρέφω τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς ἡμᾶς, τὰ ἐπὶ τῆς δουλωθείσης γῆς πλανώμενα τῶν ξένων ἀνδράποδα, σκύβαλα καταπατούμενα ὑπὸ τῶν ὑπερηφάνων ἱππότων εἰς τὴν σκόνιν, τότε ἐννοῶ διατί τὰ βλέμματα ἀποστρέφονται μετὰ περιφρονήσεως ἀφ' ἡμῶν, ἢ καὶ ἂν εἰς ψυχὰς συμπαθεῖς ἐμπνέωμέν τι εὐμενέστερον αἴσθημα, εἶναι τοῦτο μόλις αἴσθημα οἴκτου, καὶ τότε, τότε ἐπανίσταμαι κατὰ τῆς προνοίας, καὶ τῇ ζητῶ λόγον διατί μ' ἀφῆκε νὰ σύρω τὴν ἄλυσιν τῆς ζωῆς· ὅταν μυριάκις εἰς τοὺς πολέμους ἠθέλησα νὰ τὴν ἀποσείσω, διατί δὲν ἀφῄρεσεν ἀπὸ τὴν καρδίαν μου τὸ πικρὸν τῆς αἰσθήσεως δῶρον.

— Διότι, εἶπεν ἡ Ἄννα, ἡ πρόνοια τοῦ θεοῦ εἶναι σοφωτέρα τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν. Ὅταν ὁ χειμὼν γυμνώσῃ τὰ δένδρα, τὰ φυλάττει ἡ πρόνοια διὰ τὰ ἄνθη τοῦ νέου ἔαρος, δὲν τὰ συντρίβει διότι ἐφυλορρόησαν. Καὶ ἡ θλῖψις ἐπίεσε τὴν καρδίαν σας, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐμάρανε. Θέλουσι τὴν θάλψει ἀκτῖνες γλυκύτεραι, θέλει αἰσθανθῆ ἐκ νέου τὴν ἰκμάδα ἀναβαίνουσαν εἰς αὐτὴν, καὶ θέλει ἀναζήσει εἰς εὐτυχίαν καὶ εἰς δραστηριότητα.

— Ὦ! εἰπέτε μοι τοῦτο, ἀνέκραξεν ὁ Χαμάρετος. Ἄφετέ με ν' ἀκούσω τὰς λέξεις ταύτας τῆς ὑπερτάτης παρηγορίας, ἄφετέ με νὰ δεχθῶ τὴν ἀνεκτίμητον ταύτην ὑπόσχεσιν! Ὅταν πρόκηται ν' ἀναρρίψω τὸν κύβον ὑπὲρ τῶν ὅλων, ἀνυψώσατέ με εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου, πείσατέ με ὅτι δὲν εἶμαι ταλαίπωρος ὅσον νομίζω, δότε μοι θάρρος καὶ δύναμιν μ' ἕνα μόνον λόγον, ὅτι ὑπάρχει μία καρδία, ἡ εὐγενεστέρα τῶν καρδιῶν, ἥτις πιστεύει εἰς ἐμὲ ἀκόμη, καὶ εἰς ἣν ἡ τύχη τῶν ἐπιχειρήσεών μου δὲν θέλει εἶσθαι ἐντελῶς ἀδιάφορος.

— Αἱ ἐπιχειρήσεις σας πηγάζουσιν ἐκ γενναίας καρδίας, εἶπεν ἡ Ἄννα· ἔχω ἐνδόμυχον πεποίθησιν περὶ τούτου καὶ χωρὶς νὰ τὰς γνωρίζω. Ἡ ἀγάπη τοῦ ἔθνους ἡμῶν σᾶς διακαίει, ὡς καὶ ἐμὲ αὐτήν. Αἱ ἐπιχειρήσεις σας ἐπομένως καὶ ἡ τύχη σας δὲν δύνανται νὰ μοὶ εἶναι ἀδιάφοροι...

Ἀλλ' ἡ Ἄννα διεκόπη ἰδοῦσα ἐξερχόμενον τοῦ κοιτῶνός του τὸν πάππον αὐτῆς μετημφιεσμένον εἰς ἱερέα.

— Μὴ ἐκπλήττεσαι, φιλτάτη, τῇ εἶπεν ὁ γέρων. Εἶναι ἀναγκαία ἡ προφύλαξις αὕτη. Τὸ σκότος καὶ ἡ ὑπόκρισις εἰσὶ τῆς ἀσθενείας οἱ σύμμαχοι.

— Ἀλλὰ τί μελετᾶτε! εἶπε πεφοβισμένη ἡ νέα, εἰς ποῖον κίνδυνον, ὦ πάππε, ἐκτίθεσαι;

— Ὅταν μὲ ἠξεύρῃς ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βραχίονος τούτου, ἀπεκρίθη ὁ Πετραλείφας, λαμβάνων τὴν χεῖρα τοῦ Χαμαρέτου, κίνδυνον μὴ φοβῆσαι. Πρέπει ν' ἀπέλθω. Φρόντισε κἀνεὶς νὰ μὴν ἐννοήσῃ ὅτι δὲν εἶμαι εἰς Ἀνδραβίδαν.

Καὶ καταβὰς μετὰ τοῦ Χαμαρέτου, ἐξῆλθε τῆς οἰκίας καὶ τὸν παρηκολούθησε σιωπηλῶς διὰ τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως. Φθάσαντες δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἥτις ἔκειτο εἰς τὸ πέρας τοῦ προαστείου, εὗρον ὀπίσω αὐτῆς ὑπηρέτην κρατοῦντα τρεῖς ἵππους, καὶ ἱππεύσαντες, ἐμακρύνθησαν μετ' αὐτοῦ καὶ διευθύνθησαν πρὸς τὸ ὄρος.

Μετὰ ἱππασίαν μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας περίπου ἔφθασαν εἰς τοὺς πρόποδας δυσβάτου κρημνοῦ, καὶ καταβάντες τῶν ἵππων παρέδωκαν αὐτοὺς εἰς τὸν ὑπηρέτην καὶ εἰσῆλθον οἱ δύω πεζοὶ εἰς στενωπὸν ἐλισσο-

μένην διὰ τῶν βράχων, ὅπου ὁ Χαμάρετος πολλάκις ἐστήριζε τὸ κλονούμενον βῆμα τοῦ γέροντος. Μετ' ὀλίγον δ' ἐγκατέλιπον τὴν πεπατημένην ὁδὸν, καὶ εἰσῆλθον εἰς δάσος, ὅπου ὁ νέος Λακεδαιμόνιος εὕρισκε τὴν διεύθυνσίν του ἐνίοτε ψηλαφῶν τοὺς τῶν δένδρων κορμοὺς, καὶ ἄλλοτε προσέχων εἰς τὴν θέσιν λίθων ἐκ συνθήκης σεσωρευμένων.

Ἐξελθόντες δὲ τοῦ δάσους, εὑρέθησαν εἰς τὸ χεῖλος βαθείας φάραγγος, εἰς ἣν κατέβησαν μετὰ πολλῆς περισκέψεως, καὶ ἔρθασαν εἰς ὁρμητικὸν χείμαρρον ὅστις ἔσχιζε τὸν πυθμένα της. Παρὰ τὴν ὄχθην δ' αὐτοῦ ὁ Χαμάρετος ὡδήγησε τὸν γέροντα διὰ βράχων ἐπικινδύνων εἰς τὸν μὴ ἔχοντα πεῖραν αὐτῶν μέχρι θέσεως ὅπου ὁ χείμαρος ἦτον βατὸς, καὶ ἐκεῖ, σύρων κορμὸν δένδρου ἐπὶ τῶν λίθων, ἔφερεν ἐπ' αὐτοῦ τὸν γέροντα εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην, καὶ μετὰ ταῦτα ἔσπρωξεν ὀπίσω τὴν ἐφήμερον γέφυραν. Ἐκεῖθεν δ' εἰσῆλθον εἰς ἓν τῶν πλαγίων ῥευμάτων, τῶν ἐκδιδόντων εἰς τὴν χαράδραν, σκοτεινὸν καὶ ἀπάτητον χάσμα, κρυπτόμενον ὑπὸ ἀκάνθας καὶ θάμνους, καὶ παρακολουθήσαντες τοὺς βαθεῖς αὐτοῦ ἑλιγμοὺς, ἔκαμψαν τέλος προέχοντα ἀγκῶνα τοῦ ὄρους, καὶ εἶδαν τὴν ὀπισθίαν αὐτοῦ πλευρὰν ἐσχηματισμένην εἰς κρημνοὺς χαίνοντας καὶ ἐσχισμένους ὡς ἐξ ἡραιστείων ἐκρήξεων. Ἐκεῖ ἐκάθησαν καὶ ὁ Χαμάρετος, ἐσύριξε τρὶς ὡς εἰς τὴν Ἀνδραβίδαν, καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν προσδοκίας ἠκούσθησαν τρεῖς συριγμοὶ ἀποκρινόμενοι ἀπὸ τοῦ ὄρους· Μετ' ἄλλην δὲ μίαν στιγμὴν ἄνθρωπος προέκυψεν ἐκ μιᾶς τῶν πτυχῶν τοῦ ἐδάφους, καὶ προχωρήσας πρὸς τοὺς ἐρχομένους,

— Τίς τόπος; ἠρώτησε.

— Λακεδαίμων! ἀπεκρίθη ὁ Χαμάρετος.

— Καὶ ὁ ἄλλος;

— Πιστός.

Τότε ὁ ἄνθρωπος ἔλαβε τὸν Χαμάρετον κατὰ μέρος καὶ τὸν ὡμίλησε μυστικῶς· εὐχαριστηθεὶς δὲ, ὡς φαίνεται, ἐξ ὅσων ἔλαβε πληροφοριῶν, προηγήθη, καὶ ἀμφότεροι ἠκολούθησαν. Ὑπερβάντες δὲ τὸ ἐμπρός των ὑψούμενον παραπέτασμα βράχου, εἶδαν ὀπίσω αὐτοῦ κρυπτόμενον στόμα σπηλαίου, καὶ εἰσελθόντες, προχώρησαν εἰς στενὴν καὶ σκοτεινὴν ὑπόγειον σύριγγα, ὅπου ἐβόα ἠχηρῶς χείμαρρος ἐπὶ βράχων θραυόμενος. Ὁ Πετραλείφας ἠπόρει ποῦ ὁδηγεῖται εἰς τοὺς ἀφωτίστους καὶ ἐρήμους ἐκείνους μυχοὺς τῆς γῆς, ὅταν ἀριχθεὶς εἰς μέρος, ὅπου ὁ καταῤῥάκτης ἐβυθίζετο εἰς ὑπόγειον βάραθρον, ἐστράφη περὶ τὸν λίθινον τοῖχον ὃν παρηκολούθει, καὶ ἀπροσδόκητον θέαμα παρέστη αἴφνης εἰς τὰ βλέμματά του. Τὸ σπήλαιον ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπιστρέφον ἐσχηματίζετο ἐνταῦθα εἰς αἴθουσαν κυκλοτερῆ καὶ εὐρεῖαν. Μεγάλη πυρὰ ξύλων πεύκης, ἧς ὁ καπνὸς διέφευγε διὰ κρυπτῶν σχισμάδων τῆς ὀροφῆς, ἐφώτιζε τὸ μέσον τοῦ ἄντρου, ἀρίνουσα βεβυθισμένους εἰς σκότος τοὺς ἀπωτέρους μυχούς. Περιξ δ' αὐτῆς ἐκάθηντο σιωπηλοὶ καὶ μὲ φοβερὰν τοῦ προσώπου ἔκφρασιν τεσσαράκοντα ἔνοπλοι, οἵτινες, ἀκούσαντες τῶν εἰσελθόντων τὰ βήματα, ἐταράχθησαν κατ' ἀρχὰς, καὶ ἤπλωσαν τὰς χεῖράς των εἰς τὰ ξίφη. Ἀλλ' ἅμα ὁ Χαμάρετος προϋχώρησε πρὸς τὸν κύκλον τὸν φωτιζόμενον ὑπὸ τῆς πυρᾶς, εἷς τῶν περικαθημένων, ἀνὴρ ἀθλητικὸς, δασεῖαν κόμην καὶ μέλανα ἔχων πώγωνα, μελαίνας δ' ἐνδεδυμένος ἀρνακίδας, αἵτινες ἔδιδον παράδοξόν τινα καὶ ἀγρίαν ἔκφρασιν εἰς τὴν ὄψιν του, ἀναπηδήσας ἔλαβεν εἰς τὴν στιβαρὰν χεῖρά του τὴν χεῖρα τοῦ Χαμαρέτου, καὶ τὴν ἐκλόνησεν ὡς ἂν ἤθελε νὰ τὴν ἐξαρθρώσῃ.

— Λακεδαίμων! εἶπε. Δόξα πατρί! Τώρα εἴμεθα πλήρεις! Ἀλλὰ εἴμεθα, νομίζω, καὶ περισσότερον παρὰ πλήρεις, ἐπρόσθεσε, λοξὸν ἀκοντίζον βλέμμα πρὸς τὸν Πετραλείφαν.

— Φίλος, ἀπεκρίθη ὁ Χαμάρετος, ἐννοήσας τοῦ βλέμματος ἐκείνου τὴν ὑποψίαν. Μᾶς φέρει τὴν ὑπόσχεσιν τῆς συμπράξεως τοῦ αὐθέντου τῆς Ἑλλάδος.

— Δόξα πατρί! ἐπανέλαβεν ὁ ἄγριος πολεμιστὴς, τείνων τὴν χεῖρα πρὸς τὸν Πετραλείφαν. Ἀπὸ πέρατος μέχρι πέρατος τοῦ κράτους, ὅλοι μία ψυχὴ καὶ μία καρδία! Δόξα πατρί!

— Τὸ εὐσεβὲς ἐπιφώνημα τοῦτο δὲν μοὶ προδίδει τὸν ἀνδρεῖον Βουτσαρᾶν; ἠρώτησεν ὁ Πετραλείφας ἐκπεπληγμένος.

— Τὸν ἐπιλεγόμενον *Δόξα πατρί*, εἶπεν οὗτος ἀναγκάζων. Ἀναμφιβόλως.

— Ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ καρδίαι σὲ ἔκλαυσαν, ἡρωϊκὲ τῆς Γόρτυνος πρόμαχε! ἀπεκρίθη ὁ γέρων. Ἡ φήμη διέδωκεν ὅτι ἐτάφης ὑπὸ τὰ ἐρείπιά της. Εὐτυχία εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι ἡ φήμη ἦτον ψευδής.

— Ἡ ὥρα μου, εἶπεν αὐτὸς, εἶχε κτυπήσει, ἀλλ' ὁ θεὸς ἠθέλησεν ἀκόμη νὰ μ' ἀφήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς. Δόξα πατρί. Ἴσως μ' ἐπιφυλάττει εἰς τὸν πυθμένα τῆς πικρᾶς φιάλης σταγόνα τινὰ ἐκδικήσεως!

— Καὶ ποῦ κατοικεῖς, ἐν ᾧ ἡ πατρίς σου σὲ νομίζει θανόντα;

— Εἰς τὰ ὄρη ὅπου δὲν ὑπάρχει δουλεία. Μετὰ τῶν θηρίων μακρὰν τῶν τυράννων ζῶ ὡς θηρίον, ἀλλὰ ζῶ ἐλεύθερος, δόξα πατρί!

— Θάῤῥει, ἀνδρεῖε! θαῤῥεῖτε ἀνδρεῖοι φίλοι, εἶπεν ὁ Πετραλείφας πρὸς ὃν ἀποτεινόμενος τὴν ὁμήγυριν. Ὁ θεὸς δὲν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τοῦ ἐκλεκτοῦ του λαοῦ. Δοκιμασίας βαρείας τῷ ἐπέβαλε διὰ τὰς βαρείας του ἁμαρτίας· ἀλλ' εἰς τοὺς ἐγκαρτεροῦντας ἀνήκει ὁ στέφανος τῶν μαρτύρων. Εἶμ' ἐπιτετραμμένος ἀπὸ τὸν Αὐθέντην τῆς Ἑλλάδος νὰ σᾶς βεβαιώσω περὶ τῆς μεγίστης συμπαθείας ἣν ἔχει πρὸς τὰς συμφορὰς τῶν ἀδελφῶν του τῆς Πελοποννήσου. Ἐκθέσατε τῷ τὰς ἀνάγκας σας, εἰπατέ τῳ τὰς ἐλπίδας σας, καὶ ἡ χεὶρ του εἶναι τεταμένη πρὸς τοὺς πάσχοντας ἀδελφούς του.

Μετ' αὐτὸν ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Χαμάρετος· «Εἶναι χρέος ἡμῶν, εἶπε, νὰ παραφυλάττωμεν ἀγρύπνως τῆς μητρός μας τὸν τάφον, καὶ ἅμα ἀκούσωμεν γογγυσμὸν ἐξερχόμενον ἐξ αὐτοῦ, ἅμα νοήσωμεν ὅτι εἶναι σωτηρίας ἐλπὶς, νὰ εἴμεθα ὀρθοὶ πρὸς βοήθειαν της. Διότι ἐνόμισα ὅτι ἦλθεν ἡ στιγμὴ νὰ πράξωμεν ὑπὲρ αὐτῆς, σᾶς συνεκάλεσα, ἀρχαῖοι συστρατιῶται!

(Ἀκολουθεῖ)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ.

(Ἐκ τῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου παραδόσεων τοῦ Κ. Κ. Π.)

Τέλος. Ἴδε φυλλάδ. Θ'.

Αἱ ἱστορικαὶ μαρτυρίαι ἡ πηγαὶ εἶναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου σχεδὸν πάντοτε εὐάριθμοι καὶ ἀτελεῖς, πολλάκις δυσερμήνευτοι ἢ ἀντιρατικαί, ἐν γένει δὲ διεσπαρμέναι εἰς ἀπείρους Ἕλληνας, Ῥωμαίους, Ἰταλοὺς, Γαλάτας, Ἱσπανοὺς, Ἄγγλους, Γερμανοὺς, Ὀθωμανοὺς καὶ ἄλλους ἱστορικοὺς, χρονογράφους, περιηγητάς. Συνεχεῖς καὶ πλήρεις εἰδήσεις οὐδαμοῦ περὶ σὐδεμιᾶς ἐποχῆς τῆς μέχρι τοῦ 1821 ἔτους Ἑλληνικῆς Ἱστορίας εὑρίσκομεν. Καὶ τοῦτο διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι τὸ ἔθνος ἐθεωρεῖτο καθ' ἑαυτὸ ὡς νεκρὸν, οὐδ' ἐμνημονεύετο ἐνίοτε εἰμὴ ἤτοι ὡς λείψανον τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου καὶ τριςενδόξου λαοῦ, ἤτοι ὡς παράρτημα τῶν διαφόρων αὐτοῦ κυριάρχων. Ἔπρεπε νὰ ἐκπληρωθῇ τὸ μέγα τῆς ἐπαναστάσεως δρᾶμα, καὶ τὸ ἔθνος νὰ σαλπίσῃ τρὶς, ἐν Ἐπιδαύρῳ, ἐν Ἄστρει, καὶ ἐν Τροιζῆνι, ὅτι ζῇ καὶ ζήσει, ἔπρεπε νὰ πλημμυρήσῃ ἡ Ἀνατολὴ αἵματος καὶ ἐπὶ ἐννεατηρίδα ὅλην οἱ μὲν Ἑλληνικοὶ στόλοι νὰ περιαγάγωσι τὴν νικηφόρον Ἑλληνικὴν σημαίαν ἀπὸ Καφηρέως μέχρι Μυκάλης, καὶ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας μέχρι Βοσπόρου, τὰ δὲ Ἑλληνικὰ τάγματα νὰ ὑποστήσωσι τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον ἀγῶνα ἀπὸ Ταινάρου μέχρις Ἄθωνος, διὰ νὰ πεισθῇ ὁ κόσμος ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος Λάζαρος πνέει ἔτι καὶ ἐρρώσται. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀδυναμία τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ὥστε ὁ ἄνθρωπος δὲν κρίνει τὰ πράγματα εἰμὴ ἐκ τῶν ψηλαφητῶν αὐτῶν ἀποτελεσμάτων, καὶ, ἐὰν μὴ ἴδῃ οὐ μὴ πιστεύσῃ, εὐτυχὴς, ἐὰν καὶ ἰδὼν πιστεύσῃ καὶ νοήσῃ, καὶ δὲν πάθῃ ὅ,τι, ὡς εἴδομεν, ἔπαθαν ἄνδρες σοφοὶ καὶ εὐφυεῖς βεβαιώσαντες, ὅτι τὸ ἔθνος τὸ δὸν τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα δείγματα ἐθνισμοῦ, δὲν εἶναι ἔθνος!

Ὅθεν δὲν πρόκειται ἤδη νὰ εἰσέλθωμεν εἰς οἰκοδόμημα ἱστορικὸν προκατεσκευασμένον καὶ προευτρεπισμένον, ἄλλο ἔργον μὴ ἔχοντες εἰμὴ νὰ τὸ διεξέλθωμεν μὲ τὸν λύχνον τῆς ἐπιστήμης εἰς τὰς χεῖρας διὰ νὰ τὸ γνωρίσωμεν καὶ νὰ τὸ ἐκτιμήσωμεν δεόντως, ἀλλὰ πρόκειται πρὸ πάντων νὰ κατασκευάσωμεν τὸ μνημεῖον τοῦτο καὶ νὰ τὸ κατασκευάσωμεν ἀπὸ ὕλης εὐρύπτου καὶ ἐλλειποῦς, πρόκειται, ὡς ἔλεγεν ἱστορικὸς περιώνυμος περὶ ἄλλης τινὸς ἱστορίας, νὰ καταλάβωμεν διὰ πολλῶν ἐρευνῶν καὶ σκέψεων τὴν ἔννοιαν εἰδήσεων ἀσυναρτήτων καὶ εὐαρίθμων, καὶ διὰ καταλλήλου συνδυασμοῦ νὰ ἐξαγάγωμεν ἀπὸ αὐτῶν τὴν πλήρη, τὴν ζωηρὰν, τὴν πραγματικὴν εἰκόνα τῆς ἱστορίας. Ἔργον δυσχερέστατον, εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ ὁποίου ἐπικαλοῦμαι τὴν φιλοπατρίαν, τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν ἐπιμονὴν ἁπάσης τῆς νέας Ἑλληνικῆς γενεᾶς!

Κατ' εὐτυχίαν ἡ Εὐρώπη, ἥτις δὲν μᾶς ἐγκατέλιπεν εἰς τὸν μέγαν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, ἠθέλησε νὰ μᾶς συνδράμῃ καὶ εἰς τοῦτον τὸν οὐδὲν ἧττον ἱερὸν ἀγῶνα τῆς ἱστορικῆς μας ἀναβιώσεως· ἅμα δὲ πεισθεῖσα περὶ τῆς πολιτικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως, ἐπεχείρησε τὴν μελέτην τῆς ἱστορικῆς. Καὶ παρατηρήσατε τὸ κλεινὸν τοῦτο πλεονέκτημα τῆς ἐλευθερίας, ἥτις οὐ μόνον τιμᾷ τὰς γενεὰς τὰς ἀναδεχομένας τὸν ἔσχατον ὑπὲρ αὐτῆς κίνδυνον, ἀλλ' ἀγλαΐζει εἰς τὰ ὄμματα τῆς οἰκουμένης καὶ αὐτοὺς αὐτῶν τοὺς προγόνους.

Ἀκολουθοῦντες τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐκδοθεισῶν διαφόρων συγγραφῶν περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ ἔθνους, εὐχαρίστως ἀναφέρομεν πρώτας τὰς ἐρεύνας τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ φιλοπόνου, τοῦ φιλέλληνος Γαλλου Βύχωνος. Οὗτος ἐπιλαβόμενος τοῦ ἔργου ἀπὸ τοῦ 1825 ἔτους, ἠσχολήθη ἰδίως εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς Φραγκικῆς Κυριαρχίας. Καὶ δὲν ἔγραψε μὲν κυρίως ἱστοριαν τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἀλλὰ συνήθροισεν ὕλην ἄφθονον καὶ πολύτιμον, διευκρινήσας αὐτὴν πολλάκις διὰ σημειώσεων, διὰ μεταφράσεων, διὰ πραγματειῶν λόγου ἀξίων. Ὁ θάνατος μόνος ἔθηκε πρό τινων μηνῶν τέλος εἰς τὴν ἀκάματον τοῦ ἀνδρὸς δραστηριότητα, τὰ δὲ παρ' αὐτοῦ ἐκδοθέντα συμποσοῦνται ἤδη εἰς 11 τόμους κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὀγκώδεις. Ἐὰν ἦναι βέβαιον ὅτι ἡ ἱστορικὴ ἐπιστήμη ἀπαιτεῖ δύο ἀρετὰς σπανίως εἰς τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον συνηνωμένας, τὴν περὶ τὰς πηγὰς ἔρευναν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν αὐτῶν ἐπεξεργασίαν, ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ Βύχων κατεῖχε τῆς πρώτης τὸν ἀνώτατον βαθμόν. Ἡμεῖς δὲ οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν αὐτῷ τοσοῦτῳ πλείονας χάριτας, ὅσῳ ἡ παροῦσα τῆς ἱστορίας μας ἐποχὴ χρείαν ἔχει ταύτης μαλιστα τῆς ἀρετῆς. Ἡ παρ' αὐτοῦ πρώτου γενομένη ἔκδοσις τῶν περιφήμων *Χρονικῶν τῶν ἐν Μωρέᾳ πολέμων τῶν Φράγκων*, τὸ παρ' αὐτοῦ πρώτου ἐσχάτως καὶ ἀνακαλυφθὲν καὶ ἐκδοθὲν Γαλλικὸν κείμενον τῶν Χρονικῶν τούτων, καὶ αἱ ἄπειροι ἄλλαι γεωγραφικαὶ, πολιτειογραφικαὶ, ἱστορικαὶ, νομισματικαὶ καὶ διπλωματικαὶ πληροφορίαι τὰς ὁποίας περιέλαβεν εἰς τὰς συλλογάς του διέχυσαν, εἰς τὴν περίοδον τῆς κατὰ τὴν Ἑλλάδα Φραγκικῆς Κυριαρχίας πολὺ πλειότερον φῶς ἢ ὅ,τι ἤθελε πράξει ἡ εὐφυεστέρα ἱστορικὴ τέχνη ἐστερημένη τῶν ἀπαραιτήτων ἐκείνων βοηθημάτων.

Παντάπασιν ἀντιθέτου ἀξίας εἶναι ἡ κατὰ τὸν μεσαίωνα Πελοποννησιακὴ Ἱστορία τοῦ Ἰακώβου Φαλμεραϋέρου, τοῦ ὁποίου εἰς τὴν Ἑλλάδα γνωρίζομεν συνήθως τὸ ὄνομα μᾶλλον ἢ τὸ ἔργον. Λαμπρὰ ἱστορικὴ ἀφήγησις ἐπικαλύπτει ἐνταῦθα ἐπισφαλῆ τὸ πλεῖστον μελέτην τῶν πηγῶν. Κατὰ δυστυχίαν δὲ καὶ ἡ βάσις, ἡ θεμελιώδης ἰδέα τοῦ συγγραφέως εἶναι ἐσφαλμένη. Αὐτὸς εἶναι ὁ Γερμανὸς ὁ ἀγωνισθεὶς νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἐντελῆ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐξάλειψιν, τὸ δὲ χειριστον, ὁ θελήσας νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου συστήματος τὰ θανάσιμα ἐκεῖνα ὡς πρὸς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος συμπεράσματα. Πολλὰ ἐρρέθησαν περὶ τῶν αἰτίων ἀφ' ὧν ὡρμήθη εἰς τὸ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν παραδοξολογίαν ταύτην καὶ πολλοὶ ἐ-

πίστευσαν, ὅτι ὀλεθρία τις πολιτικὴ δὲν ἦτο ἐμέτοχος εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς παγίδος ταύτης, τῆς στηθείσης εἰς τὴν κοινὴν τῆς Εὐρώπης εὐπιστίαν. Τὸ κατ' ἐμὲ δὲ νομίζω, ὅτι ἡ φιλολογικὴ φιλοδοξία, ἥτις οὔτε ὀλιγώτερον σφοδρὰ, οὔτε ὀλιγώτερον τυφλὴ εἶναι ὅλων τῶν ἄλλων κλάδων τοῦ δεινοῦ ἐκείνου πάθους, παρέσυρε τὸν ἄνθρωπον μᾶλλον ἢ πᾶσα ἄλλη αἰτία. Καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Εὐρώπη ἅπασα ἐνθουσιῶσα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐνόμιζεν ὅτι βλέπει τοὺς ἀπογόνους τῶν ἐν Θερμοπύλαις καὶ ἐν Πλαταιαῖς ἀγωνισθέντων ἡρώων ἀνανεοῦντας τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων αὐτῶν, καὶ μιᾷ φωνῇ ἐκραύγαζεν ὅτι εἶναι αἰσχύνη νὰ ἐγκαταλειφθῶσιν ἔρημοι πάσης συνδρομῆς, κινδυνεύοντες περὶ τῶν ὅλων, οἱ παῖδες τοῦ λαοῦ ἐκείνου εἰς ὃν ὁ κόσμος ὀφείλει τὸν πολιτισμόν του, ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐνόμισεν ὅτι θέλει προξενήσει σφοδρὸν εἰς τὰ πνεύματα ἀντιπερισπασμὸν καὶ ἐφελκύσει εἰς ἑαυτὸν τὴν κοινὴν προσοχὴν, ἐὰν ἐξελθὼν ἐν τῷ μέσῳ εἴπῃ. Λαοὶ καὶ ἡγεμόνες, οἱ ὀργῶντες νὰ χύσετε τὸ αἷμα καὶ τοὺς θησαυροὺς σας ὑπὲρ τοῦ ἔθνους τούτου τὸ ὁποῖον ὑπολαμβάνετε ἀπόγονον τῶν πατέρων τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐλευθερίας, μεγάλης ἀπάτης εἶσθε θύματα! Τὸ μὲν ἀρχαῖον ἐκεῖνο ἔθνος ἐξέλιπε πρὸ καιροῦ ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, αὐτοὶ δὲ οἱ νομιζόμενοι κληρονόμοι τῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς εὐφυΐας ἐκείνου εἶναι ὄχλος ἄθλιος καὶ ἐλεεινὸς Σλαύων καὶ Ἀλβανῶν. Ἰδοὺ ἱστορικαὶ, ἰδοὺ γεωγραφικαὶ ἀποδείξεις! Μὴ γίνεσθε ἄρα γελοῖοι ἐνθουσιῶντες περὶ ὄντος ἀνυπάρκτου, περὶ σκιᾶς, περὶ ἀνδρεικέλου· μὴ γίνεσθε ἄδικοι νέμοντες δικαιώματα κληρονομίας εἰς νόθους! Ἐπειδὴ θέλετε νὰ βοηθήσετε τοὺς λεγομένους τούτους Ἕλληνας, διατί δὲν βοηθεῖτε ἐπίσης τοὺς Σέρβους, τοὺς Μοντενεγρίνους; διατί μάλιστα ὄχι αὐτοὺς μᾶλλον ἢ ἐκείνους, τῶν ὁποίων τὰ μὲν κατορθώματα εἶναι πολὺ κατώτερα, τὰ δὲ στοιχεῖα τῆς ὑπάρξεως οὐδὲν ἧττον ἀμφίβολα καὶ ἀσθενῆ; Καὶ ταῦτα διαλογισάμενος, καὶ ἤδη ἐπικαίρων διὰ τὴν πρόχειρον αὐτοῦ δόξαν, ἀλείφεται πρὸς τὸν ἀνίερον ἐκεῖνον ἀγῶνα, καὶ (καθὼς σᾶς εἶπον ἤδη, εὐχαρίστως δ' ἐπαναλαμβάνω, διότι ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ νὰ διατρανῶμεν τὰ προτερήματα τῶν ἀντιπάλων μας) καταβάλλει εἰς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του εὐφυΐαν ἔξοχον, εὐγλωττίαν λαμπρὰν, πολυμάθειαν ἐνίοτε, ὄχι κοινήν. Ἀλλὰ, ὑπεράνω τῆς εὐφυΐας, τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς πολυμαθείας ὑπάρχει δύναμίς τις, ἥτις, ὅταν δὲν ἦναι μετ' αὐτῶν συνηνωμένη, καθίστησιν αὐτὰς ματαίας, ἡ δὲ δύναμις ἐκείνη εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ὁ Γερμανὸς οὗτος παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν ἐπφαλμένην ἔποψίν του, περιέπεσεν ἐξ ἀνάγκης εἰς ἀπείρους ἀντιφάσεις καὶ ὑπερβολὰς, ἐκολόβωσε καὶ ἐνόθευσε τὰς πηγὰς καὶ περιέστη πολλάκις εἰς παραδόξους παραλογισμούς· ἡ δὲ καλλιέπεια αὐτοῦ δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ τὸν διασώσῃ ἐπὶ τέλους ἀπὸ τὴν καταδίκην τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐπιςήμης· τιμωρίαν δεινὴν, ἀλλὰ δικαίαν τῶν ἀνθρώπων οἵτινες λαβόντες παρὰ τοῦ θεοῦ τὸ ἱερὸν τῆς εὐφυΐας πῦρ, τὸ κατασπαθῶσιν εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀδικίας. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Ἰακώβου Φαλμεραϋέρου· μὴ νομίσετε δὲ ὅτι, τοιοῦτον ὄν, δὲν θέλει μᾶς χρησιμεύσει. Ἀληθὲς, ὅτι ἐνίοτε, ἀντὶ εὐκολιῶν, θέλομεν ἀπαντήσει ὡς ἐξ αὐτοῦ δυσχερείας εἰς τὸν δρόμον μας, βιαζόμενοι νὰ ἀνασκευάζωμεν τὰς παρεξηγήσεις καὶ τὰ σοφίσματά του. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως τὸ ἔργον περιέχει ἐνίοτε ἀξίας λόγου ἐρεύνας καὶ ὀρθὰς κρίσεις, ἀφ' ὧν θέλομεν ὠφεληθῆ οὐκ ὀλίγον. Πολλάκις ὁ ἄνθρωπος, καίπερ διώκων ἐσφαλμένον τινὰ σκοπὸν, διὰ τῶν ἀγώνων τοὺς ὁποίους καταβάλλει πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ συντελεῖ καὶ ἄκων εἰς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας, τὴν ὁποίαν οὐδόλως εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν. Τοιουτοτρόπως ἡ Χημεία καὶ αὐτὴ ἡ Ἰατρικὴ πολὺ ὠφελήθησαν ἀπὸ τὰς ματαιοπόνους ἀποπείρας τῶν Ἀλχημικῶν.

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐξέδωκεν, ἐκτὸς τοῦ κεφαλαιώδους τούτου περὶ τῆς Πελοποννήσου ἔργου του, καί τινα εἰδικὴν πραγματείαν περὶ τῆς ἐπιῤῥοῆς τὴν ὁποίαν ἡ ὑπὸ τῶν Σλαύων καταλῆψις τῆς Ἑλλάδος ἔσχεν εἰς τὴν τύχην τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀττικῆς. Ἀλλ' ἡ πραγματεία αὕτη εἶναι ἀσθενεστέρα, εἰ δυνατὸν, τῆς κυρίας συγγραφῆς.

Τῷ 1830, ὁ Ἄγγλος Ἐμέρσων ἐξέδωκεν εἰς δύο τόμους τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως μέχρι τοῦ ἐνεστῶτος χρόνου. Ἀπὸ μόνης τῆς ἐπιγραφῆς βλέπετε ὅτι ἡ ἰδέα τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἱστορίας εἶχεν ἤδη λάβει ὅλην αὐτῆς τὴν ἀνάπτυξιν· διότι ὁ μὲν Βύχων εἶχεν ἐπιχειρήσει ἁπλῆς ἐρεύνας περὶ μιᾶς καὶ μόνης ἐποχῆς τῆς ἱστορίας μας. Ὁ Φαλμεραύερος ἔγραψε τὴν ἱστορίαν ἑνὸς μέρους τῆς Ἑλλάδος, καὶ ταύτην μέχρι τινός. Ὁ δὲ Ἐμέρσων πρῶτος γράφει τὴν ὅλην ἱστορίαν τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἀλλ' ἂν κατὰ τοῦτο τὸ ἔργον εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως, περὶ τὰ καθέκαστα χωλαίνει· ἡ δὲ περὶ τούτων κρίσις εἰμπορεῖ νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο ἀντίθετα συμπεράσματα. Μέχρι τῆς Φραγκικῆς Κυριαρχίας, τὸ ἔργον εἶναι σφόδρα ἐπιτομον, ἀτελὲς, ἥκιστα χρήσιμον, ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης πληρέστερον, ἐρευνητικώτερον, χρησιμώτερον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀτελῶς ἐπεξεργασθεῖσα ἐποχὴ τῆς εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων, τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ χριστιανισμοῦ, τῆς ἐπιῤῥοῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Βυζαντινὸν Κράτος, εἶναι κυρίως ἡ περίοδος τῆς μεγάλης τοῦ ἔθνους ἀναμορφώσεως, ἕπεται, ὅτι ἡ Ἐμερσωνικὴ ἱστορία δὲν εἰμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἱστορία ὁλοσχερὴς, πλήρης, ἐξηγοῦσα τὰ αἴτια καὶ συνεπαγομένη τὰ συμπεράσματα, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς βοήθημα ἀξιόλογον ἀπὸ τῆς 13ης ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐφεξῆς.

Ὁ Γερμανὸς Ἰωάννης Γουλιέλμος Ζιγκείζενος ἐσχεδίασεν ἔτι μεγαλήτερον τοῦ Ἐμέρσωνος ἱστορικὸν πρόγραμμα, διότι ἐπεχείρησε νὰ γράψῃ τὴν ὅλην Ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν νεωτάτων· καὶ ἐξέδωκεν, ἐν ἔτει μὲν 1832 τὸ πρῶτον μέρος τὸ περιλαμβάνον τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν μετέπειτα ἐποχὴν μέχρι τῆς περὶ τὰ μέσα τῆς 12ης ἑκατονταετηρίδος μ. Χ. ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατείας τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Ῥογέρου· ἐν ἔτει δὲ 1840, τὸ τελευταῖον μέρος τὸ περιλαμβάνον τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως· ἡ δὲ περὶ τῶν ἐν τῷ

μεταξὺ τούτων χρόνων ἱστορία αὐτοῦ εἶναι εἰς ἐτινος τὸ ὁποῖον πραγματεύονται, ἐξ ὧν ἀρχοῦμαι νὰ σᾶς ἀναφέρω ἐνταῦθα ὀλίγα τινὰ, τὰ ἑξῆς·

Αὕτη εἶναι ἡ ἀρίστη τῶν ἄχρι τοῦδε περὶ τῆς προκειμένης ἱστορίας ἐκδοθεισῶν συγγραφῶν· ἐννοεῖται ὅτι ὁμιλῶ περὶ τοῦ μέρους τοῦ ἀναγομένου εἰς τὴν περίοδον τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ συνδιεξέλθωμεν. Ἡ ἔποψις αὐτῆς εἶναι εὔστοχος, ἡ ἔρευνα τῶν πηγῶν ἐπιμελὴς, ἡ ἔκθεσις τῶν πραγμάτων εἰλικρινὴς, ἡ παράθεσις τῶν κειμένων ἀκριβής. Ἠδυνάμεθα βεβαίως νὰ ἐπιθυμήσωμεν πλειοτέραν ἀνάπτυξιν τινῶν σπουδαιοτάτων ζητημάτων, οἷον τοῦ τῶν θεσμοθεσιῶν, τοῦ τῆς ἐξελληνίσεως τοῦ κατὰ τὴν Ἑῴαν Ῥωμαϊκοῦ Κράτους καὶ τῆς κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐπεκτάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ· ἡ ἀληθὴς μάλιστα ἔννοια τοῦθρησκευτικοῦ ζητήματος καὶ ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Δυτικοῦ σχίματος εἰς τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος παρεωράθη παντάπασι σχεδόν. Προστούτοις, ἐνῷ ἡ συζήτησις καὶ ἡ κρίσις τοῦ συγγραφέως εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀρθὴ, δὲν ἐμφαίνει πάντοτε τὴν ἰσχυρὰν πεποίθησιν ἥτις εἶναι τὸ ὀξύτερον τῆς διαλεκτικῆς ὅπλον καὶ ταχέως ἀπὸ τῶν χειλέων τοῦ λέγοντος μεταβιβάζεται εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀκροατοῦ. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον τὸ ἔργον τοῦ Γερμανοῦ τούτου, ἐὰν ἦτο συμπεπληρωμένον, ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀφορμὴ ἀποχρῶσα σπουδῆς τελειοτέρας καὶ πληρεστέρας.

Ἡ ἐν ἔτει 1844 ἐκδοθεῖσα ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους τοῦ γνωστοῦ Ἄγγλου Γεωργίου Φιλλέϋνος, φαίνεται ὅτι εἶναι γεγραμμένη παρ' ἀνδρὸς ἐπὶ πολὺν χρόνον συζήσαντος μετὰ τῶν Ἑλλήνων· ὅπερ ἐστὶ πλεονέκτημα μέγα, διότι, ἂν τὸ παρελθὸν πολλάκις ἐξηγεῖ τὸ ἐνεστὼς, πολλάκις συμβαίνει καὶ τ' ἀνάπαλιν, ὥστε εὐκολώτερον κατανοεῖ τὴν ἱστορίαν ἔθνους τινὸς ὁ καλῶς γινώσκων τὴν ἐνεστῶσαν αὐτοῦ κατάστασιν. Ὅθεν ἡ συγγραφὴ αὕτη παρίστησι πολλὴν ὀρθότητα περὶ τὴν θέσιν τῶν γενικῶν ζητημάτων, ἀλλὰ περὶ τὰ καθέκαστα δὲν ἐμφαίνει τὴν ἀκριβῆ καὶ ἐπιμελῆ σπουδὴν τῶν πηγῶν τοῦ πρὸ μικροῦ ἀναφερθέντος γερμανικοῦ ἔργου· ἔλαβα δὲ ἤδη ἀφορμὴν νὰ παρατηρήσω ὅτι εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἱστορίας μας ἡ ἐξακρίβωσις τῶν γεγονότων εἶναι χρησιμωτέρα τῆς φιλοσοφικῆς αὐτῶν ἐπόψεως. Ἐκτὸς τούτου συμβαίνει ἐνταῦθα καὶ ἕτερόν τι παράδοξον· ὁ συγγραφεὺς κατενόησε καλῶς τὸν ἐξελληνισμὸν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἀλλ' ἀντὶ νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ νὰ ἐκθέσῃ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν τύχην τοῦ Κράτους ἐκείνου, πραγματεύεται πλειότερον τὴν Βυζαντινὴν Ἱστορίαν ἢ τὴν Ἑλληνικὴν, ἐκθέτει λ. χ. λεπτομερέστερον τὰς κατὰ τὴν Ἰταλίαν κατακτήσεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τὰς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν στρατείας τοῦ Ἡρακλείου ἢ τὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσβολὰς τῶν βαρβάρων· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὁμοιάζει πολὺ περιηγητὴν ὅστις, διὰ νὰ θεωρήσῃ ἐκ περιωπῆς χώραν τινὰ, ἐκάθησεν εἰς θέσιν τοσοῦτον ὑψηλὴν, ὥστε ὁ ὀφθαλμός του πλανᾶται μὲν πολὺ ἐπέκεινα αὐτῆς, δυσκόλως δὲ εἰσδύει εἰς τὰ πρὸ ποδῶν κείμενα.

Ἐκτὸς τῶν κεφαλαιωδεστέρων τούτων ἔργων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα πολλὰ δευτερεύοντα κατὰ τὴν ἔκτασιν, τὴν ἀξίαν ἢ τὴν εἰδικότητα τοῦ ἀντικειμέ-

1ον Τὸ ἱστορικὸν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος δοκίμιον καὶ αὐτὸν τὸν Ἀάσκαριν τοῦ Γάλλου Οὐϊλλεμαίνου. Ποτὲ γενναιότερα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος αἰσθήματα δὲν ἐξεφράσθησαν εἰς χαριεστέραν καὶ ὑψηλοτέραν γλῶσσαν.

2ον Τὴν γαλλιστὶ γραφεῖσαν ἐπίτομον τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἱστορίαν τοῦ μακαρίτου Ἰωκώβου Ῥίζου τοῦ Νερουλοῦ·

3ον Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ πρώτου Τόμου τῆς συγγραφῆς τοῦ Γεωργίου Μάουρερ, τῆς ἐπιγραφομένης *Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος*· περιέχον ὕλην πολύτιμον ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς διοικήσεως καὶ τοῦ δικαίου ἐπὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυριαρχίας.

4ον Τὴν περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ φιλολογικῆς καταστάσεως τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας μέχρι τῆς τῶν Ἀντωνίνων, λατινιστὶ γεγραμμένην πραγματείαν τοῦ **Ahrens**.

5ον Τὴν λατινιστὶ ἐπίσης γεγραμμένην περὶ Θεσσαλονίκης πραγματείαν τοῦ Τάφελ.

6ον Τὴν ἱστορίαν τῆς τελευταίας ἐν τῇ Πελοποννήσῳ κυριαρχίας τῶν Ἐνετῶν, ὑπὸ τοῦ περιωνύμου Γερμανοῦ ἱστορικοῦ Ῥάγκου· ἔργον μικρὸν μὲν, ἀλλ' ἀνεκτίμητον, διότι συνετάχθη ὁλόκληρον ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἐνετίας ἐπισήμων ἐκθέσεων τῶν διοικητῶν τῆς δημοκρατίας.

7ον Τὸν *Ἑλληνομνήμονα* τοῦ σοφοῦ Α. Μουστοξύδου, ἐν ᾧ ἡ ἀδάμαστος αὐτοῦ πολυμάθεια συγκαταβαίνει ἀπὸ τῶν σπουδαιοτάτων ἱστορικῶν εἰδήσεων εἰς λεπτομερεῖς περὶ τῶν ἀτόμων πληροφορίας, τῶν ὁποίων τὴν ἀξίαν δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ μόνον ὁ μὴ εἰδὼς ὅτι ἐκ τοῦ συνόλου τοιούτων μάλιστα πληροφοριῶν συνάγεται τὸ ἀληθὲς πνεῦμα πάσης ἐποχῆς.

8ον Τὴν *πρώτην* καὶ *δευτέραν* ἐποχὴν τοῦ ἱστορικοῦ περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας δοκιμίου τοῦ Ἰωάννου Φιλήμονος.

9ον Τὴν ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1815 ἀνωνύμως ἐκδοθεῖσαν ἱστορίαν Σουλίου καὶ Πάργας, ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς ὁποίας τόμῳ ὑπάρχει καὶ ἐπιτομὴ τοῦ τῶν Ἀθηνῶν πολιτεύματος.

10ον Τὸν πρῶτον Τόμον τῆς ὑπὸ τοῦ Πουκευίλλου συγγραφείσης ἱστορίας τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος.

11ον Τὰς παρ' ἐμοῦ ἐκδοθείσας δύο μικρὰς Πραγματείας περὶ τῆς ἐποικήσεως Σλαυϊκῶν τινων φυλῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ περὶ τοῦ ἔτους τῆς ὑπὸ τοῦ Μομμίου ἁλώσεως τῆς Κορίνθου.

Τελευταῖον, τὰ πολυπληθῆ ἔργα τὰ περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ Βυζαντικῆς Ἱστορίας, τὰ περὶ τῆς Ἱστορίας τῶν Σλαυϊκῶν φυλῶν καὶ τῶν Σταυροφοριῶν, τὰ περὶ τῆς Ἐνετικῆς καὶ Ὀθωμανικῆς ἱστορίας αὐξάνουσι μὲν τὰ βοηθήματα ὅσα παρέχει ἡμῖν ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐπειςοδιώδη τρόπον καθ' ὃν ἀναφέρονται εἰς τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴν φυσικῷ τῷ λόγῳ μὴ Ἑλληνικὴν αὐτῶν ἔποψιν, δὲν ἐλαττόνουσι πολὺ τὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας ἔχομεν νὰ ἀπαντήσωμεν διὰ τὸ εὐάριθμον τῶν πηγῶν καὶ τὸ ἀναγκαίως ἀτελὲς τῶν

εἰδικώτερον εἰς τὸ ἀντικείμενόν μας ἀναγομένων ἱστορικῶν ἔργων καὶ πραγματειῶν.

Ἤδη δὲ, καταστρέφων τὸν παρόντα εἰσαγωγικὸν λόγον, ὁμολογῶ ὅτι πολλάκις ἀφορῶν εἰς τὰς δυσχερείας ἐκείνας, εἰς τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου, εἰς τὰς ἀσθενεῖς δυνάμεις μου, εἰς τὰς ἄλλας ἐργασίας μου, πολλάκις ἀπεδειλίασα πρὸς τὸν ἀγῶνα, καὶ ἐδίστασα. καὶ ταύτην ἔτι τὴν στιγμὴν καθ' ἣν σᾶς ὁμιλῶ διστάζω ἂν ἀξιωθῶ νὰ φθάσω εἰς τὸ τέρμα αὐτοῦ. Ἀλλὰ παρηγοροῦμαι ἐνθυμούμενος τοὺς λόγους τούτους τοῦ Πολυβίου· « Πέπεισμαι μὲν γάρ... οὐκ ἀργήσειν τὴν ὑπόθεσιν, οὐδ' ἀπορήσειν ἀνδρῶν ἀξιοχρέων· διὰ δὲ τὸ κάλλος πολλοὺς κατεγγυηθήσεσθαι καὶ σπουδάσειν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν αὐτήν. »

ΑΝΑΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΟΡΟΣ ΣΙΝΑ.

(Ἀπόσπασμα ἡμερολογίου ἀνεκδότου.)

. . . Τέλος στραφέντες περὶ βράχον ὀγκωδέστατον, παρετηρήσαμεν τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης . . . ἤμην δὲ τοσοῦτον καταβεβλημμένος ὑπὸ τοῦ κόπου, τοῦ καύσωνος καὶ τῆς δίψης, ὥστε μόλις ἐδυνάμην νὰ ἀνοίγω ἐνίοτε τοὺς ὀφθαλμούς, διὰ νὰ ῥίπτω βλέμμα ἀνυπόμονον πρὸς τὸ πολυπόθητον τέλος τῶν παθημάτων μας. Ἐπειδὴ πρὸ ἡμερῶν δὲν εἶχον ἀναπαυθῆ ὑπὸ σκιὰν δένδρου, ὁ κῆπος περὶ τὸν τοῖχον τοῦ ὁποίου ἐβαδίζομεν, μ' ἐφάνη τρὶς μεγαλήτερος ἀφ' ὅσον πραγματικῶς ἦτον, καὶ διὰ νὰ φθάσω ταχύτερον ἤθελον εὐχαρίστως ψηρίσει τὴν ὥραν ἐκείνην τὴν παντελῆ ἐξαράνισίν του. Κατηρώμην ἐκ βάθους καρδίας τὴν πρόνοιαν τῶν μοναχῶν, οἵτινες, τειχίσαντες τὰς πύλας τοῦ μοναστηρίου διὰ τὸν φόβον τῶν Ἀράβων, ἀνασύρουσι τοὺς περιηγητὰς ὡς πάλας ἐμπορευμάτων δι' ἔργατοκυλίνδρου, μέχρι τοῦ ὕψους παραθύρου κειμένου πλέον τῶν δέκα μέτρων ἄνω τοῦ ἐδάφους. Νὰ γνωρίζῃς ὅτι ὀλίγον ὑπὲρ τὴν κεφαλήν σου εὑρίσκονται καὶ δένδρα, καὶ καρποί, καὶ ὕδωρ, καὶ δρόσος, καὶ σκίμποδες μαλακώτατοι, καὶ ἐν τοσούτῳ νὰ περιμένῃς καθήμενος ἐπὶ τραχέως καὶ ζέοντος σάγματος καμήλου, πλησίον τοίχου ἀπορρόφησαντος δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ἔκφρασιν Γάλλου τινὸς συγγραφέως, ὁλόκληρον τὸν ἥλιον, ἐν τῷ μέσῳ ὁδοῦ πετρώδους καὶ πλήρους κονιορτοῦ, ξηροτέρας καὶ αὐτοῦ σου τοῦ λάρυγγος, καὶ ὑπ' οὐρανὸν ἀνέφελον καταφλέγοντα ὄχι μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμά σου· νὰ περιμένῃς, λέγω, κατατρυχώμενος ὑπὸ τοιούτων ταλαιπωριῶν, τὴν ἐμφάνισιν τοῦ σχοινίου τοῦ μέλλοντος νὰ σὲ ἀναγγείλῃ τὴν ἐλευθερίαν σου, τοῦτο εἶναι τὸ δεινότατον τῶν βασανιστηρίων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὰ λεπτὰ σὲ φαίνονται ἡμέραι καὶ τὰ δεύτερα αὐτῶν ὧραι. Τάχα οἱ μοναχοὶ ἐκεῖνοι δὲν ὑπεβλήθησάν ποτε εἰς τοιούτου εἴδους τιμωρίαν, καὶ δὲν αἰσθάνονται ὅτι πρέπει νὰ ἐλεῶσι τοὺς πάσχοντας! Ὦ πόσον εἶναι βραδυκίνητοι! Ἐστοιχημάτιζον κατὰ νοῦν ὅτι ὁ ἡγούμενος ἐκοιμᾶτο ὕπνον βαθύτατον ἐντὸς τοῦ δροσερωτέρου τῶν κελλίων του, καὶ ὅτι δὲν ἐτόλμων νὰ τὸν ἐξυπνίσω διὰ νὰ ἀναγνώσῃ τὰ συστατήριά μας, καὶ νὰ δώσῃ τὴν ἄδειαν νὰ μᾶς ἀνασύρωσι.

— Καὶ ἂν δὲν μᾶς δεχθῶσι; μὲ εἶπε κλαίων σχεδὸν ὁ συνοδοιπόρος μου.

Τοιαύτη ἰδέα δὲν εἶχεν ἕως τότε καταβῆ εἰς τὴν κεφαλήν μου· ὅτε ὅμως τὴν ἤκουσα ἔφριξα ὁλόκληρος, καὶ τὴν ἀπέβαλον ὡς ἔμπνευσιν διαβόλου.

— Ἀδύνατον, ἀπεκρίθην, κλίνας τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ στῆθος.

— Ἐγὼ ὅμως δὲν εἶμαι τῆς γνώμης σου! Ὄχι μόνον εἶναι δυνατόν, ἀλλὰ καὶ πιθανόν. Παρατήρησε τρεῖς μοναχοὺς οἱ ὁποῖοι μᾶς ἀτενίζουν· καὶ ἂν πρέπει νὰ κρίνω ἀπὸ τὴν φυσιογνωμίαν των, δὲν μᾶς πολυνοστιμεύονται. Βεβαίως δὲν θὰ μᾶς δεχθῶσι· διότι ἀφοῦ ἐκρυφομίλησαν, ἀπεσύρθησαν . . .

Ἐὰν εἶχον δύναμιν ἡράκλειον ἤθελον ἀμέσως χρημνίσει τὰ τείχη τοῦ μοναστηρίου, καὶ κατασπαράξει ὅλους τοὺς ἀνελεήμονας ἐκείνους μοναχούς, οἵτινες εἶχον καὶ ὕδωρ καὶ σκιὰν ἐν ἀφθονίᾳ, καὶ ὅμως ἐδυσκολεύοντο νὰ δώσωσι καὶ εἰς ἡμᾶς μικρὸν μέρος ἐξ αὐτῶν.

— Λοιπόν, εἶπον πρὸς τὸν συνοδοιπόρον μου, δὲν μὲ μένει παρὰ ν' ἀποθάνω . . .

— Ζῆτε! ζῆτε! ὑπέλαβε μὲ τόνον φωνῆς χαρμόσυνον· ἐλανθάσθην· ἰδοὺ τὸ σχοινίον. . . καταβαίνει.

Καὶ τῳόντι κατέβαινεν ἐχον ἀγκυστρον εἰς τὴν ἄκραν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκρέμασαν οἱ ὁδηγοὶ τὰ ἐπιπλά μας, διότι, κατὰ τὴν παραδεδεγμένην τάξιν, ταῦτα ἀπολαύουσι τοῦ προνομίου τοῦ νὰ προπορεύωνται εἰς τὴν μονήν. Ὅταν ἀνελήφθη καὶ ἡ τελευταία πάλα τὸ σχοινίον κατέβη ἐκ νέου, ἔχον ἀντὶ ἀγκύστρου ῥάβδον ὁριζοντίως δεδεμένην. Καταβάντα τῆς καμήλου οἱ ὁδηγοὶ μ' ἐβοήθησαν νὰ καθήσω ἐπὶ τοῦ κενοφανοῦς τούτου ἐριππίου· ὁράξας δὲ καὶ μὲ τὰς δύω μου χεῖρας τὸ σχοινίον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀσχίσει νὰ ἀναβαίνῃ, ἔφθασα εἰς τὸ παράθυρον ὅπου εἶχον εἰσελθεῖ καὶ τὰ ἐπιπλά μου· τότε, ῥωμαλέος τις βραχίων, μ' ἔσυρε εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου τοῦ θυρωροῦ, καὶ πατήσας περιγαρῶς τὸ ἔδαφος, παρετήρουν τὸν μηχανισμὸν τοῦ ἐργατοκυλίνδρου τοῦ προμηθεύσαντός με τὴν ἀνεκλάλητον εὐχαριστησιν τοῦ νὰ εἰσχωρήσω εἰς τὴν μονήν· τὸ σχοινίον, ὁσάκις καταβαίνει ἢ ἀναβαίνει, ἐκτυλίσσεται ἢ τυλίσσεται περὶ κύλινδρον ὅμοιον μὲ τοὺς ἐργάτας τῶν πλοίων, στρεφόμενον διὰ δοκῶν τὰς ὁποίας κινοῦσι μοναχοί.

Ἀξία παντὸς ἐπαίνου εἶναι ἡ φιλοξενία τῶν πατέρων τῆς μονῆς. Καὶ πρῶτον μὲν ὡδήγησαν ἕκαστον ἡμῶν εἰς κελλίον καθαρώτατον καὶ καμφορεπῶς διεσκευασμένον, καὶ μᾶς ἄφησαν μόνους διὰ νὰ ἐπιμεληθῶμεν τὰ τῆς ἐνδυμασίας μας· μετ' ὀλίγον δὲ μᾶς ἐπρόσφερον καφὲν, καὶ μᾶς εἰδοποίησαν ὅτι εἶχον ἑτοιμάσει πρόχειρον ἐπιδόρπιον. Μεταβάντες εἰς ἄλλον θάλαμον, εὕρομεν τράπεζαν ἐφ' ἧς εἶχον καρεταθῆ ὠά, ῥιζόγαλον, ἀμύγδαλα, γλυκίσματα, τυρίον, ἄρτος σύνωρος, καὶ οἰνόπνευμα ἐκ φοινίκων ἐντὸς τοῦ ἰδίου μοναστηρίου κατεσκευασμένον, τὸ ὁποῖον, συγκερώμενον μὲ ὕδωρ, τέρπει τὸν λάρυγγα.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ γεύματος, εἰσῆλθον ὅλοι οἱ μοναχοὶ εἰς τὴν αἴθουσαν διὰ νὰ μᾶς συγχαρῶσι διὰ τὴν αἰσίαν ἄφιξίν μας, καὶ νὰ ἐξαιτήσωσι τὰς διαταγάς μας. Παρεκαλέσαμεν νὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸ μοναστήριον, ἂν καὶ ἤμεθα εἰς ἄκρον κεκοπιακότες· εἰς δὲ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων πατέρων ἀνέλαβε νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγός.

Τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης οἰκοδομηθὲν ἐπιταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς αὐτοκρατορίδος Θεοδώρας, ὁμοιάζει μᾶλ-

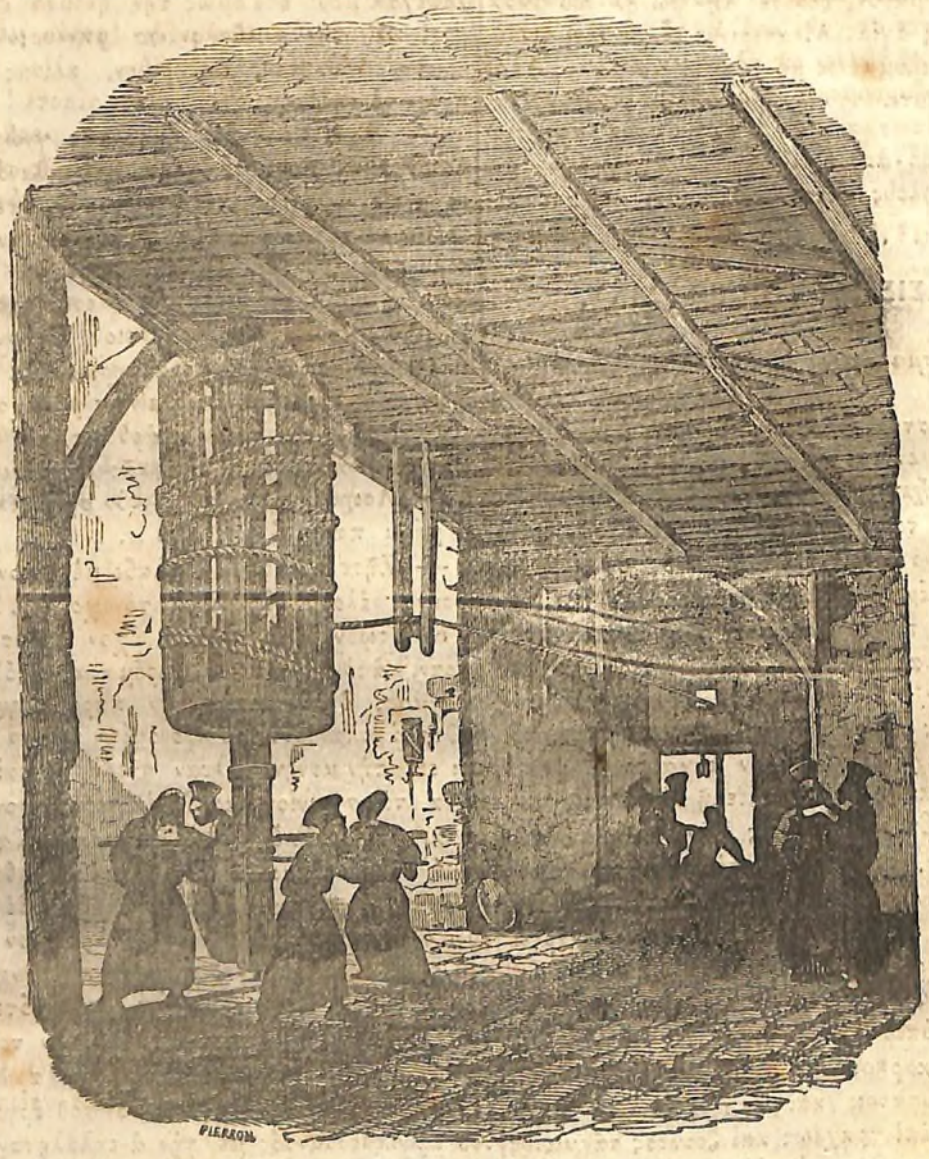

λον πόλιν ὀχυρὰν τοῦ μεσαιῶνος. Τὰ ὑψηλὰ τείχη του περικοσμοῦνται δι' ἐπάλξεων, τὰς δὲ τέσσαρας γωνίας κρατύνουσι προμαχῶνες καὶ τηλεβόλα, ἐκπυρσοκροτοῦντα ἐνίοτε κατὰ τῶν Ἀράβων, ὁσάκις παρενοχλοῦσι τοὺς μοναχοὺς δι' αἰτήσεων ἀδιακρίτων, ἢ προτίθενται νὰ διαρπάσωσι τὸν κῆπον, περιφρουρούμενον μὲν ἐπίσης ἀπὸ τείχη, ἀλλὰ λεπτότερα καὶ χαμηλώτερα.

Ἄπειροι οἰκοδομαὶ ὑπάρχουσιν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ μοναστηρίου, ἐπὶ ἐδάφους ὅμως ἀνωμάλου. Παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης ἴδομεν καὶ εἰκοσιἓξ παρεκκλήσια, τιμώμενα ἐν ὀνόματι διαφόρων Ἁγίων, τέμενος ὀθωμανικὸν ἀνεγερθὲν τὴν ις'. ἑκατονταετηρίδα διὰ νὰ προφυλάττῃ τὴν μονὴν ἀπὸ τὰς ὁρμὰς τῆς μουσουλμανικῆς θεοβλαβείας, κελλία συγκοινωνοῦντα μ' ἐξώστας ξυλίνους, πρόδομον φέροντα πρὸς πολλοὺς ξενῶνας, καὶ τέλος δωμάτια καὶ ἐργοστάσια χρήσιμα εἰς κατασκευὴν εἰδῶν ἀναγκαίων εἰς τοὺς μοναχοὺς καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ μοναστηρίου.

Ἐν πρώτοις ἐπεσκέφθημεν τὴν ἐκκλησίαν· ἡ κατασκευὴ αὐτῆς μετέχουσα βυζαντείου καὶ γοτθικοῦ ρυθμοῦ, περατοῦται δι' ἀψίδος ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς, καὶ ἔχει τοίχους κατεστολισμένους ἀπὸ ψηφίδας μουσουργικὰς ὡς τὰς τῆς ἁγίας Σοφίας. Σειρὰ διπλῆ κιόνων μαρμαρίνων, στεφανουμένων μ' ἐπιστύλια ὀρυκώδη καὶ ἀξιοπερίεργα διὰ τὸ ποικίλον τῶν κοσμημάτων, ὑποστηρίζουσι καμάρας ἄνωθεν τῶν ὁποίων κεῖνται μικρὰ παράθυρα ὀλίγον ἀπέχοντα τοῦ θόλου, ἢ μᾶλλον τῆς ἐκ γεγλυμμένης κέδρου χρυσῆς ἀρο-

φῆς. Τὰ ἀναρίθμητα καὶ πλουσιώτατα κοσμήματα τοῦ ἁγίου βήματος ἔχουσιν ὅλα μορφὴν καὶ κατα-γωγὴν ῥωσικήν. Τὸ *τέμπλον* εἶναι ἐκ μαρμάρου ἐρυθροῦ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἵσταται εἰκὼν κολοσσαία τοῦ Χριστοῦ· ἡ ἁψὶς ἀνηγέρθη ἐπὶ τόπου ἱεροῦ, τὸ δὲ βῆμα κεῖται ἐπὶ τοῦ ἰδίου χωρίου ὅπου ὁ Μωυσῆς, ἐνῷ ἐφύλαττε τὰ ποίμνια τοῦ πενθεροῦ του, ἐλθὼν νὰ ἴδῃ τὴν φλεγομένην βάτον, ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ

Ὁ τάφος τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης εἶναι ἐκ μαρμάρου λευκοῦ, κεκαλυμμένος μὲ τάπητα μεταξωτὸν, καὶ ὑπ' οὐρανὸν πολυτελέστατον βασταζόμενον ἀπὸ τέσσαρας στήλας.

— Οὗτος εἶναι, ἠρώτησα τὸν ὁδηγόν μας, ὁ τάφος ὁ περιέχων τὰ λείψανα τῆς Ἁγίας;

— Ὄχι, κύριε! μὲ ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν ἑρμηνεύουσαν λύπην ἐνδόμυχον. Ὁ τάφος οὗτος δὲν περιέχει παρὰ κήρινον σῶμα τῆς Ἁγίας. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατόν της, οἱ Καθολικοὶ φθονοῦντες τοὺς Ὀρθοδόξους ἔχοντας κειμήλιον τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ κάμῃ μεγάλα θαύματα, ἔκλεψαν τὸ σῶμά της, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐχάρησαν πολὺν καιρόν· διότι μόλις ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, καὶ οἱ ἄγγελοι ἁρπάσαντες αὐτὸ τὸ μετέφεραν εἰς τοὺς οὐρανούς.

Μετὰ ταῦτα ἐπεσκέφθημεν τὴν βιβλιοθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Βουργχάρδος ἐμέτρησεν ἄλλοτε 1700 τόμους Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, καὶ 700 χειρόγραφα ἀραβικὰ, τὰ ὡραιότατα παρεκκλήσια, καθὼς καὶ τὸ ἐπίμηκες ἐστιατώριον, ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ὁποίου, φαίνονται ἐζωγραφισμένα ὁ παράδεισος καὶ ἡ κόλασις.

— Ποίαν ὥραν γεύεσθε; ἠρώτησα τὸν ὁδηγόν μας μοναχόν.

— Γευόμεθα μίαν μόνην φορὰν, μὲ ἀπεκρίθη· τὸ πρωῒ εἰς τὰς 9 ὥρας.

— Καὶ δὲν τρώγετε πλέον τίποτε!

— Ποτὲ μαζῆ ὅλοι· ἐὰν ὅμως μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου πεινάσῃ τις, τρώγει κάτι τι εἰς τὸ *κελλίον* του.

— Ποῦ εὑρίσκετε κρέας εἰς τοιαύτην ἔρημον;

— Δὲν τρώγομεν κρέας ποτέ· τὸ γεῦμα οὐγκειται ἀπὸ λευκὸν ψωμίον, ἀπὸ χόρτα ἢ ἀπὸ ῥόφημα κατεσκευασμένον ἀπὸ ψωμίον κρίθινον, ἀπὸ ῥαφάνας καὶ ἀπὸ ποτὸν φοινίκων.

Τὴν ἐπιοῦσαν παρευρέθην εἰς τὸ γεῦμά των. Πλησίον τῆς θύρας τοῦ ἐστιατωρίου κεῖται ἕδρα ὑψηλὴ, ὅπου εἷς τῶν μοναχῶν ἱστάμενος ἀναγινώσκει μεγαλοφώνως τὴν θείαν Γραφήν. Ἐνίοτε διακόπτει τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ οἱ μοναχοὶ διακόπτουσιν

ἐπίσης τὸ γεῦμα διὰ νὰ μελετήσωσι τὰ θεῖα λόγια. Ἅμα ἐτελείωσαν τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης, μετέβησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ ἀναγνώσωσι τὴν εὐχαριστίαν, καὶ ἔπειτα εἰς τοὺς ἐξώστας διὰ νὰ πίωσι καφὲν, ἐξ οὗ ἕκαστος αὐτῶν ἔπιεν ἀνὰ δύω κυαθίσκους τοὐλάχιστον.

Μὲ ὅλην τὴν λιτότητα αὐτὴν, ἢ μᾶλλον ἐξ αἰτίας αὐτῆς, αἱ παρειαὶ τῶν μοναχῶν εἶναι ῥοδόχροοι καὶ ἀνθηραὶ καὶ ἐγείρονται μὲν πολλὰ πρωῒ διὰ νὰ προσευχηθῶσιν, ἀναπαύονται ὅμως δι' ὅλης σχεδὸν τῆς ἡμέρας ἄεργοι· αἱ κύριαι ἀσχολίαι των συνίστανται εἰς τὸν ἀξιοθαύμαστον καθαρισμὸν τῶν δωματίων των, εἰς κατασκευὴν ἐλαίου, οἴνου καὶ οἰνοπνεύματος ἐκ φοινίκων, σταφίδων καὶ ἰσχάδων, καὶ εἰς καλλιέργειαν τοῦ ὡραιοτάτου κήπου των, ὅπου ἐκάθησα πολλάκις ὑπὸ τὴν σκιὰν περικαλλῶν καὶ πολυκάρπων πορτογαλλεῶν, παρὰ τὴν ὄχθην ῥύακος ῥέοντος καὶ ὅταν αἱ πλεῖσται πηγαὶ τοῦ ὄρους ξηραίνωνται. Ὅλοι οἱ μοναχοὶ ὁμιλοῦσι τὴν Ἑλληνικὴν, λαμβάνουσι δὲ τὰ ἀναγκαῖα ἐρόδια ἀπὸ τὸ ἐν Καίρῳ μοναστήριον ἀφ' οὗ ἐξαρτῶνται, εἰς τὸ ὁποῖον συσσωρεύονται αἱ χριστιανικαὶ προσφοραί.

Τὴν ἐπαύριον ἐσηκώθημεν κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, διὰ νὰ ἀναβῶμεν εἰς τὸ Σινά. Καταβάντες ἀπὸ τὸ μοναστήριον διὰ τῆς αὐτῆς μηχανῆς δι' ἧς εἴχομεν ἀναβῆ, ἐπορεύθημεν δὰ πετρώδους στενωποῦ, ἐστρωμένης ἄλλοτε μὲ μεγάλας πλάκας τὰς ὁποίας κατέστρεψεν ὁ χρόνος ἢ μετετόπισαν. Οἱ χειμάῤῥοι. Ἐνίοτε ὄφεις δρακόντειοι εἰσήρχοντο, ἅμα μᾶς ἔβλεπον, εἰς τὰς σχισμάδας τῶν βράχων καὶ μεγάλοι καὶ φοβεροὶ σαῦροι τῶν ὁποίων τὸ δάγμα εἶναι καὶ ὀδυνηρὸν καὶ ἐπικίνδυνον, ἀνορθούμενοι ἐπὶ τῶν ποδῶν των μᾶς ἔβλεπον φοβερωποὶ διαβαίνοντας. Ἤθελον δὲ βεβαίως ῥιφθῆ καθ' ἡμῶν, ἐὰν δὲν ἐφοβοῦντο τὰς ῥάβδους μας.

Πρὸς τὰ μέσα τῆς κατεστραμμένης κλίμακος τὴν ὁποίαν ἀνεβαίνομεν ἀσθμαίνοντες, καὶ ἐνῷ ἀφήκαμεν τὸ ὄρος Χωρὴβ διὰ νὰ μεταβῶμεν εἰς τὸ Σινά, ἐδο-

μεν πύλην καμαρωτὴν, καὶ ἐπὶ τοῦ γεισώματος σταυρὸν, ὅστις, κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, ἐνήργησε θαῦμα μέγα. Ἑβραῖός τις, ἀναχωρήσας ἀπὸ τὴν μονὴν διὰ νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ Σινᾶ, ἅμα ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἀπήντησε σταυρὸν σιδηροῦν ὅστις μεταβαίνων πανταχόσε ἔφρασσε τὴν διάβασιν. Καταπληχθεὶς ἀπὸ τὸ θαῦμα τοῦτο, παρεκάλεσε γονυκλιτὶ τὸν συνοδεύοντα αὐτὸν μοναχὸν να τὸν βαπτίσῃ· οὗτος δὲ σπεύσας τὸν ἀνεγέννησε διὰ τοῦ ὕδατος τῆς παρακειμένης φάραγγος. Ἐξ αἰτίας τοῦ θαύματος τούτου ἐπεκράτησεν ἐπὶ πολὺ συνήθεια ἥτις κατηργήθη ἐσχάτως, καθ' ἣν μοναχός τις ἵστατο παρὰ τὴν πύλην προσευχόμενος ἀδιακόπως, οὐδ' ἐπετρέπετο εἰς κανένα περιηγητὴν νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ ὄρος τὸ ὁποῖον ἐπάτησε γυμνόπους ὁ Μωυσῆς, ἐὰν πρῶτον, ἐξομολογούμενος εἰς ἐκεῖνον, δὲν ἐλάμβανε τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν του.

Ἡ ἀνάβασίς μας διήρκεσε τέσσαρας ὥρας καὶ ἡμίσειαν περίπου. Κλιμμία σύμπτωσις ἀξία σημειώσεως δὲν διέκοψε τὴν μονοτονίαν τῆς ὁδοιπορίας μας. Ἐνίοτε μόνον ἀνεπαυόμεθα, ἐπειδὴ ὁ καύσων ἦτον πνιγηρὸς, καθήσαντες καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς μεγαλοπρεπεστάτης κυπαρίσσου τῆς παρακειμένης εἰς τὸ μέρος ὅπου ὁ προφήτης Ἠλίας διέμεινεν ἡμέρας τεσσαράκοντα. Ἐπεσκέφθημεν δὲ καὶ τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ ὅθεν ὁ Μωϋσῆς ἐπῆρε τὰς χεῖρας αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ ἀντιπαραταχθέντος ἐν Ῥαφιδεὶν πρὸς τὸν Ἀμαλήκ. . . Καὶ τέλος, ἀναβάντες τὰς τελευταίας βαθμίδας, ἐξέστημεν ἰδόντες ἓν τῶν ὡραιοτέρων πανοραμάτων ἄτινα ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ θαυμάσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ταύτης εἶχεν ἀκούσει ὁ Μωυσῆς τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἔξοδον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου, τὰ λόγια ταῦτα ἀπὸ στόματος τοῦ Θεοῦ·

« Τάδε ἐρεῖς τῷ οἴκῳ Ἰακὼβ, καὶ ἀναγγελεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· αὐτοὶ ἑωράκατε ὅσα πεποίηκα τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ ἀνέλαβον ὑμᾶς ὡσεὶ ἐπὶ πτερύγων ἀετῶν. »

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ταύτης κορυφῆς ὁ Μωυσῆς παρεκάλεσε τὸν Θεὸν νὰ δείξῃ πρὸς αὐτὸν τὴν ἑαυτοῦ δόξαν, καὶ ἤκουσεν, « οὐ δυνήσῃ ἰδεῖν τὸ πρόσωπόν μου· οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται. »

Τὰ θεῖα ταῦτα λόγια τῆς Γραφῆς ἀνέγνων ἐπὶ τοῦ τόπου ὅπου ὁ Μωυσῆς ἶδε τὰ ὀπίσω τοῦ κυρίου.

Κατὰ τὰς παραδόσεις, ὁ φόβος του ὑπῆρξε τοσοῦτω μέγας, ὥστε ἔτρεμεν ὅλος, καὶ ἡ κεφαλή του κτυπήσασα τὸν βράχον, ἀφῆκεν ἐπ' αὐτοῦ τύπον ἀνεξάλειπτον. Ἀλλὰ καὶ οἱ Μουσουλμάνοι αὐτοὶ, κτίσαντες τέμενος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Σινὰ ἀπέναντι τοῦ χριστιανικοῦ ναοῦ, ἠθέλησαν νὰ προικίσωσιν αὐτὸ μὲ δύναμιν θαυματουργόν. Ὅταν ὁ προφήτης μετέβη ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καμήλου ἀπὸ τῆς Μέκας εἰς Ἀραρὰτ καὶ ἀπὸ Ἀραρὰτ εἰς τὴν Μέκαν, διῆλθε διὰ τῆς κορυφῆς τοῦ Σινᾶ· οἱ δὲ Ἄραβες ὁδηγοὶ δεικνύουσιν εἰς τοὺς περιηγητὰς τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν τῆς καμήλου του.

Καὶ ὁ χριστιανικὸς καὶ ὁ ὀθωμανικὸς ναὸς ἐρημοῦνται καὶ χρημνίζονται καθ' ἑκάστην· καὶ ὅμως τὰ ἐν αὐτοῖς ἀναθήματα ἀποδεικνύουσιν ὅτι τοὺς ἐπισκέπτονται κατ' ἔτος εὐλαβεῖς προσκυνηταί.

Ἐπιστρέφοντες ἐπεσκέφθημεν τὴν πέτραν τοῦ Χωρὴβ, ἀφ' ἧς ἐξήγαγεν ὕδωρ ὁ Μωυσῆς πατάξας αὐτὴν διὰ τῆς ῥάβδου του· εἶναι βράχος ὑψηλὸς τέσσαρα περίπου μέτρα, ἔχων τέσσαρας ἢ πέντε σχισμάδας σχεδὸν ὁριζοντείους, τὴν μίαν ἐπάνω τῆς ἄλλης, συνηνωμένας διὰ μικροῦ ὀχετοῦ κατασκευασθέντος πρὸς εὐκολωτέραν ἐκροὴν τοῦ ὕδατος. Οἱ Ἄραβες σέβονται εἰς ἄκρον τὸν βράχον Μεριβᾶ, οὕτως ὀνομάζουσι τὴν πέτραν τοῦ Χωρὴβ (1), καὶ πιστεύουσιν ὅτι τὰ φύλλα τῶν φυτῶν εἰσαγόμενα εἰς τὰς σχισμάδας θεραπεύουσι τὰς νόσους τῶν καμήλων.

ΕΘΙΜΑ ΙΝΔΙΚΑ.

Φίλε!

Σὲ γράφω ἐκ Δελίας μετὰ τὸ δεύτερον εἰς αὐτὴν ταξείδιόν μου. Ἐπειδὴ τὴν πρώτην φορὰν ἔφθασα μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, δὲν ἐκοιμήθην σχεδὸν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, φλεγόμενος ἀπὸ ἀνυπομονησίαν τοῦ νὰ ἴδω τὴν παλαιὰν μητρόπολιν τοῦ μεγάλου Μογγόλου, κατοικουμένην ἄλλοτε ὑπὸ δύω ἑκατομμυρίων ψυχῶν. Μόλις διεπέρασαν αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου εἰς τὸν κοιτῶνά μου, καὶ ἐνδυθεὶς ἐξῆλθον τῆς οἰκίας, καταφρονῶν καὶ τὸ ψύχος καὶ τὴν δρόσον τῆς αὐγῆς. Διευθυνθεὶς πρὸς τὸ μεγάλον τσαμίον, (Τσεμα-Μετσὶδ) ἀνέβην διὰ τῆς ἐξωτερικῆς κλίμακος μέχρι τῆς κορυφῆς τῶν περικόμψων μιναρέδων του· τὸ τσαμίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον πολλοὶ περιηγηταὶ θεωροῦσιν ὡς τὸν ὡραιότερον τῶν κατὰ τὰς Ἰνδίας μουσουλμανικῶν ναῶν, περιζώννυται ὑπὸ λαμπροτάτου περιστυλίου ἐκ λίθου ἐρυθροῦ, καὶ ὑπὸ βαθείας αὐλακος ἐχούσης ἐνὸς σχεδὸν μιλίου περιφέρειαν. Ἕκαστος τῶν δύω μιναρέδων του ἔχει ὕψος 130 ποδῶν, φρέαρ δὲ μέγιστον ἀνωρυγμένον ἐντὸς τοῦ βράχου, παρέχει ὕδωρ ἄφθονον εἰς τοὺς πιστούς. Ἄνωθεν τῶν μιναρέδων τούτων ἐθαύμασα ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὴν ἀπέραντον καθέδραν αὐτοκρατόρων παρελθόντων, κοιμωμένην, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τοὺς πόδας μου, καὶ μόλις φωτιζομένην ὑπὸ τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου. Τὸ πανόραμα ἦτον ἐξαίσιον καὶ ἀπαράμιλλον, ἡ δὲ γραφίς μου ἀδυνατεῖ νὰ σὲ τὸ περιγράψῃ.

Καταβὰς ἐπορεύθην διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ τῆς ὀνομαζομένης Τζάνδη—Τσὰκ, ἡ ὁδὸς τῶν χρυσοχόων, ὅπου ἶδον ἐμπόρους τινὰς ἀνοίγοντας τὰ ἐργαστήριά των. Ὅταν ἔφθασα εἰς τὸ κατάλυμά μου, ἄνθρωπός τις φορῶν ἔνδυμα κόκκινον, καὶ παρακολουθούμενος ὑπὸ τριῶν παιδίων, μ' ἐπλησίασε, καὶ μὲ εἶπε·

— Μὲ ὑπόσχεσαι, ν' ἀγοράσῃς κάτιτι ἀπὸ ἐμέ;

— Καὶ τί ἔχεις νὰ μὲ πωλήσῃς;

— Ὅπλα πλουσιώτατα τὰ ὁποῖα θὰ σὲ πωλήσω πολὺ εὐθυνότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους συναδελφούς μου.

— Δείξεμέ τα.

— Δὲν τὰ ἔχω ἐδῶ· ἀλλ' εἶναι ὡραιότατα.

(1) Μεριβᾶ δὲν ὠνόμασαν οἱ Ἄραβες, ἀλλ' ὁ Μωυσῆς αὐτὸς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος πέτραν. Ἰδοὺ τί λέγει ἡ ἔξοδος ἐν κεφ. 17. § 7. « Καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Μασσᾶ καὶ Μεριβᾶ, (πειρασμὸν καὶ λοιδόρησιν) διὰ τὴν λοιδορίαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. . . » Σημ. τῶν συνταχτῶν.

— Ὕπαγε νὰ τὰ φέρῃς ἀμέσως. Ἀλλ' ὁ ἔμπορος δὲν μὲ ἤκουε πλέον· ἔῤῥιπτε περὶ αὐτὸν βλέμματα ἀπελπισίας διότι ἔβλεπε συνερχομένους ὁλονὲν πραγματευτὰς οἵτινες ἤθελον νὰ μὲ πωλήσωσί τι ὡς καὶ αὐτὸς, καὶ μὴ ἔχοντας τὰς χεῖρας κενάς. Μὲ ἠτένιζε δὲ μὲ ἦθος ἱκέτου, καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων.

— Τί ἔχεις; τὸν ἠρώτησα. Διὰ τί λυπεῖσαι; ὑπόσχομαι νὰ σὲ περιμείνω.

— Ὦ! κύριε! δὲν ἠξεύρεις πόσον εἶμαι δυστυχής!

— Τί σὲ συνέβη;

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ σὲ φέρω τὰ ὅπλα πρὸ τῆς ἑσπέρας.

— Καὶ διὰ τί δὲν ὑπάγεις νὰ τὰ φέρῃς ἀμέσως;

— Ἐξ αἰτίας τοῦ πατρός μου.

— Εἰπέ τον ὅτι βιάζομαι, καὶ ὅτι θ' ἀναχωρήσω ἀπόψε.

— Ἆ, κύριε! ἀπέθανε καὶ πρέπει νὰ ὑπάγω νὰ τὸν καύσω. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἀναβάλω. Σὲ παρακαλῶ περίμεινέ με.

Ἐγὼ ὅμως, περιεργείᾳ φερόμενος, ὄχι μόνον ὑπεσχέθην νὰ τὸν περιμείνω, ἀλλὰ καὶ τὸν συνώδευσα εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰούμμου, ὅπου παρεστάθην εἰς τὴν τελετὴν τῆς πυρᾶς. Γραῖα ἀγριοπρόσωπος χύνουσα διὰ τῆς δεξιᾶς ἔλαιον ἐπὶ τοῦ νεκροῦ, ἔκαιεν αὐτὸν διὰ τῆς ἄλλης κρατούσης δᾷδα ἀνημμένην, βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀποθανόντος. Μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ ἐξαφάνισιν τοῦ πτώματος, ἡ κόνις ἐῤῥίφθη ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, καὶ ὁ υἱὸς ἔτρεξε νὰ φέρῃ τὰ ὅπλα, ἅτινα ἦσαν τῳόντι λαμπρά.

Ἀπὸ Δελίας μετέβην μετά τινας ἡμέρας εἰς Ἰαιπόρην, τὴν ὡραιοτέραν ἀναμφιβόλως πόλιν τῶν Ἰνδιῶν.

Γνωρίζεις ἴσως ὅτι οἱ ἡγεμόνες τῶν 220 ἐπικρατειῶν αἵτινες ἢ ὑπάγονται ἀμέσως εἰς τὴν λεγομένην Ἀγγλικὴν ἑταιρίαν ἢ εἶναι ὑποτελεῖς αὐτῆς, διαιροῦνται εἰς τέσσαρας μεγάλας κλάσεις·

Α'. Εἰς τὴν τῶν ἀνεξαρτή των ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῶν ἡγεμόνων ὄχι ὅμως καὶ πολιτικῶς.

Β'. Εἰς τὴν τῶν ἡγεμόνων ὅσων τὰ Κράτη διοικοῦνται ὑπὸ ὑπουργοῦ ἐκλεγομένου ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, καὶ ὑπαγομένου ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς κυβερνήσεως ταύτης τοῦ διαμένοντος παρὰ τῷ ἡγεμόνι.

Γ'. Εἰς τὴν τῶν ἡγεμόνων τῶν ὁποίων τὰ Κράτη διοικοῦνται, ἐν ὀνόματι αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου πρέσβεως κατ' εὐθεῖαν.

Δ'. Εἰς τὴν τῶν ἡγεμόνων τῶν καθαιρεθέντων καὶ ὑπὸ σύνταξιν διατελούντων, οἵτινες ὅμως διατηροῦσι τὰ προνόμια τοῦ γένους καὶ τοῦ βαθμοῦ των, ζῶντες κατὰ τὰ περὶ τῶν ἡγεμονικῶν οἴκων ἔθιμα τῆς πατρίδος των ἀπαραβίαστοι, χωρὶς, νὰ ὑπάγωνται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν δικαστηρίων, εἰ μὴ ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων.

Ὁ Ῥαγιὰς τῆς Ἰαιπόρης ἀνήκει εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν. καὶ πληρόνει φόρον ἐτήσιον 2,250,000 δραχμῶν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔφθασεν εἰσέτι εἰς νόμιμον ἡλικίαν, ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις, τῆς ὁποίας ἡ δύναμις ἐπεκτείνεται πανταχοῦ εἰς τὰς Ἰνδίας, ὠνόμασε τὸν ὑπουργὸν τὸν κυβερνῶντα ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνήλικος.

Ἐπειδὴ ὁ δεκαετὴς οὗτος ἡγεμὼν δὲν μὲ ὑπεδέχθη τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς μου, ὑπῆγον νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν ἀρχαίαν πόλιν ὀλίγον ἀπέχουσαν τῆς νεωτέρας. Διαβὰς πλησίον μικρᾶς τινος λίμνης ἴδον ἰδίοις ὀφθαλμοῖς θέαμα πολὺ παράδοξον· ἴδον ἀνθρώπους καθημένους ἐπὶ κροκοδείλων μεγάλων ὡς ἐπὶ ἵππων καὶ περιφερομένους εἰς τὴν ξηράν. Ὁ τρόπος καθ' οὓς δελεάζοντες σύρουσιν αὐτοὺς ἔξω τῆς λίμνης, ἐντὸς τῆς ὁποίας τοὺς διατηροῦσιν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ τῆς ἱππεύσεως, εἶναι περίεργος· δεικνύουσιν εἰς αὐτοὺς τὰ ἐντόσθια ζώου νεοσφαγοῦς· αὐτοὶ δὲ ἅμα τὰ παρατηρήσωσιν ἐξέρχονται εἰς τὴν γῆν, δέχονται ἀναβάτας ἐπὶ τῶν νώτων, καὶ τρέχουσι μετὰ στόματος λαιμάργου καὶ ἀνοικτοῦ κατόπιν τῶν ἐντοσθίων ἅτινα σύρει ἐπὶ πολὺ ὁ κρατῶν αὐτά.

Τὴν ἐπιοῦσαν παρουσιάσθην εἰς τὸν Ῥαγιὰν, ὅστις μ' ἐδέχθη καθήμενος ἐπὶ θρόνου· ἐφόρει κεφαλοδέσμιον ἀδαμαντοκόσμητον, καὶ ἱμάτιον ὁμοιάζον πολὺ τὴν Ἑλληνικὴν φουστανέλλαν, ἀλλὰ ποδῆρες· μανδύλιον δὲ λευκὸν περιετύλισσε τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τοῦ πώγωνος μέχρι τῆς κορυφῆς. Ὅταν μὲ ἴδεν εὐχαριστήθη καὶ διὰ διερμηνέως μὲ ἀπέτεινε τὰς τρεῖς ταύτας ἐρωτήσεις.

— Τί κάμνεις;

— Ποία ἡ πατρίς σου;

— Πόσος καιρὸς χρειάζεται διὰ νὰ φθάσῃ τις ἀπὸ ἐδῶ ἐκεῖ;

Φαίνεται ὅτι αἱ ἀποκρίσεις μου τὸν εὐχαρίστησαν, διότι εὐθὺς ἠθέλησε νὰ μὲ δώσῃ δείγματα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐπιδεξιότητός του. Ἐν πρώτοις ἐσύριξε λέξεις τινὰς Ἀγγλικὰς τὰς ὁποίας εἶχε μάθει μετὰ μεγίστης δυσκολίας παρὰ τοῦ διδασκάλου του, καὶ ἔπειτα, ἀφεὶς τὸν θρόνον του, ἔλαβε τόξον, καὶ ἐξηκόντιζε βέλη κατ' ἐλεφάντων καὶ ἵππων ἐκ χάρτου ἐχόντων ἀνάστημα ὅσον καὶ αὐτός. Ἐνθουσιασθεὶς δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, κατέβη εἰς τὴν αὐλὴν, ἀπέθετο τὰ βασιλικὰ παράσημα, ἔδραξε μέγα ξίφος, καὶ ἐκαρατόμησε λέοντα, σύαγρον, τίγριν, δορκάδα καὶ ἄρκτον, ὅλα ὅμως ἐκ χάρτου. Ἅμα ἔπιπτε κατὰ γῆς ἡ κεφαλὴ τοῦ φονευθέντος ζώου, εἶδος ὑγροῦ κοκκίννου ἔῤῥεεν ἀπὸ τοῦ κορμοῦ. Ἡ ἀγωγὴ τῶν ῥαγιάδων νομίζεται ἀτελὴς, ἐὰν δὲν συνειθισθῶσιν ἐνωρὶς εἰς τὸ νὰ χύνωσιν αὐτοὶ καὶ νὰ βλέπωσι νὰ χύνωσιν οἱ ἄλλοι αἷμα.

Μετὰ τὰς ἀνδραγαθίας ταύτας, τὰς ὁποίας ἐχειροκρότουν οἱ παρεστῶτες, ἀνέβη ἵππον θυμοειδῆ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τῆς ἱππασίας, καὶ ὑπὸ δύω ἄλλων πεζῶν βαδιζόντων ἑκατέρωθεν διὰ νὰ τὸν ὑποστηρίξωσιν ἐν ἀνάγκῃ.

Μετὰ τὴν Ἰαιπόρην ἐπεσκέφθην τὴν Συράτην. Ὡς τὸ περιεργότερον ὅλων ὅσα ἴδον εἰς τὴν πόλιν ταύτην σὲ ἀναφέρω τὴν τελετὴν γάμων. Καθὼς βλέπεις εἰς τὴν συναπτομένην εἰκόνα, τὰ συνοικέσια γίνονται ἐνῷ οἱ σύζυγοι εὑρίσκονται εἰσέτι εἰς ἡλικίαν βρεφικήν. Τοὺς στολίζουσι, τοὺς βάλλουσιν ἐντὸς ἁμαξῶν πολυτελῶν, συρομένων ὑπὸ βοῶν ἐστολισμένων ἐπίσης μεγαλοπρεπῶς, καὶ συνοδεύοντες αὐτοὺς, τοὺς περιφέρουσι καθ' ὅλην τὴν πόλιν.

Ἐπειδὴ σκοπεύω νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ ἄλλα μέρη τῶν

Γάμοι Ἰνδῶν.

Ἰνδιῶν, θέλω σὲ γράψει καὶ νεώτερα περίεργα ἄξια νὰ κοινοποιηθῶσι καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας σου.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ.

Ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ὑπάρχουσα ἐνεργείᾳ ἀπὸ τοῦ 1821, ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπὸ τῆς Μεγάλης ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας. Τὸ συμβεβηκὸς εἶναι μέγα, γόνιμον σπουδαιοτάτων συνεπειῶν! Ἡ Πανδώρα, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἐφημερὶς πολιτικὴ, ὡς ἀνήκουσα ὅμως εἰς τὴν εὐρύχωρον πολιτείαν τῶν γραμμάτων, ἥτις περιλαμβάνει ἐντὸς τῆς δικαιοδοσίας αὐτῆς πᾶσαν τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, καὶ περικλείει ἐντὸς τῶν ἀπεράντων αὐτῆς ὁρίων ὁλόκληρον τὴν Ἑλληνικὴν χώραν, ἐπευφημεῖ πρᾶξιν συσφίγγουσαν πρὸ παντὸς ἄλλου τοὺς δεσμοὺς, οἵτινες πρέπει νὰ συνδέωσι τοὺς εὐαρίθμους κατοίκους τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος μετὰ τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Βεβαίως καὶ πρὸ τῆς ἀναγνωρίσεως ἐπρεσβεύομεν καὶ μετ' αὐτὴν ὁμολογοῦμεν ὅλα τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως πρεσβεύουσι καὶ ὁμολογοῦσιν αὐτὰ οἱ διατελοῦντες ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁμόθρησκοι ἡμῶν· καὶ κἀνεὶς, κἀνεὶς, εἴτε ἐντὸς εἴτε ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἂς μὴ τολμήσῃ νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡμεῖς οἱ περιβληθέντες πρῶτον τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως καὶ δεύτερον τὸν τῆς πατρίδος, ἐκιβδηλεύσαμεν τὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν συνεθηλάσαμεν μετὰ τοῦ γάλακτος τῶν μητέρων ἡμῶν. Ἀλλὰ, χωρισθέντες πολιτικῶς πρὸ 30 ἐτῶν ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, θεωρήσαντες πᾶν ἐκκλησιαστικὸν ἀντικείμενον ὡς ἐπέχον τὰ δευτερεῖα καὶ τῶν ἀθλιεστέρων πολιτικῶν συζητήσεων, καταφρονήσαντες τὸν Κλῆρον καὶ μεταχειρισθέντες αὐτὸν ὡς ὄργανον παθῶν καὶ ἐκδικήσεων, λακτίσαντες ἀγνωμόνως τοὺς ὁμογενεῖς ἡμῶν ἐπὶ ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἐγεννήσαμεν ὑποψίας τὰς ὁποίας ὑπέθαλψαν οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἔθνους, ὑπεθάλψαμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι διασύροντες ἀφρόνως ἀλλήλους ὡς αἱρετικοὺς καὶ ἀπίστους.

Δὲν γνωρίζομεν τὸν συνοδικὸν τόμον, οὐδὲ, ἂν ἐγνωρίζομεν αὐτὸν ἔργον ἡμῶν ἤθελεν εἶσθαι τὸ νὰ ἀναχρίνωμεν τὸ περιεχόμενον. Ἐὰν ἐγένετο κακῶς, πταίει ἡ ἐξουσία ἥτις δὲν ἐφρόντισε νὰ διεξάξῃ καταλληλότερον τὴν ὑπόθεσιν· δὲν πταίει ὅμως τὸ ἔθνος, διὰ τὸ μέλλον τοῦ ὁποίου ἐθεωρήσαμεν, ἀφότου μάλιστα ἐπεσκέφθημεν τὴν Τουρκίαν, ἀναπόφευκτον τὴν ἀναγνώρισιν.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Τοῦ Ἰωάννου Γαλάτου κόρη,
Παιδίσκη μόλις ἑπτὰ ἐτῶν,
Τὸν ἀκολούθει κατὰ τὰ ὄρη
Φεύγοντα πλῆθος στρατιωτῶν
Ἡ μαύρης μοίρας Αἰκατερίνη·
Αὐτὴ ὠχρόλευκη ὡς σελήνη,
Ἔρως ὡς Ἥβη ἐνδεδυμένος,
«Πατέρα» ἔκραζε μὲ κλαυθμούς.
Εἰς πᾶν ἐκεῖνος ἴασθημα ξένος,
Δὲν εἶχεν ὦτα καὶ ὀφθαλμούς
Πηδήσας βράχους, πλεύσας ἀβύσσους,
Ἐτώθη μόλις εἰς ἄλλην γῆν·
Ἀλλὰ τοῦ τέκνου του τὰς ἀλύσους
Καὶ τῆς συζύγου του τὴν σφαγὴν
Ἐκεῖθεν ἔμαθεν· ὀκτὼ χρόνους
Βαθεῖς ἀκούων καρδίας πόνους,
Δι' ἓν τὸν κόσμον πλάσμα ἐρώτα
Κ' ἔκραζε «Κόρη μου ποθεινή!
Εἰς τὰ σκληρά μου ἀκόμη ὦτα
Ἡ παιδική σου ἠχεῖ φωνή»·
Καὶ εἰς τὴν ἔρημον τῆς Ἀσίας
Τὰ βήματά του περιπλανῶν,
Παρὰ τὰ Μύλασα τῆς Καρίας
Τὸ περιζήτητον ηὗρεν ὄν.
«Ἐκεῖ, τὸν εἶπαν, ἡ λυπημένη
Ἐκεῖ ὀλίγας αἶγας ποιμαίνει·
Ἀλλαξοπίστησεν ἡ ἀθλία
Ὑπὸ αὐθέντας Ὀθωμανούς.
Πλὴν τὴν ἐκόλασεν ὀργὴ θεία,
Κ' ἐκλείψει; πάσχει αὐτῆς ὁ νοῦς»
Εἰς ἄκραν ἔστεκε καὶ πρὸς ἕνα
Ἔκλινε κάτω αὐτὴ κρημνὸν
Ὄμματα στρέφουσα πλανεμένα,
Ὅταν ἐκεῖνος ἦ θε θρηνῶν·
«Αἰκατερίνη! τέκνον μου!» κράζει·
«Αἰκατερίνη!» πάλιν φωνάζει·
Ἀλλὰ ἡ νέα δὲν ἔχει ὦτα,
Καὶ ὡς ἐλίχρυσος μαρανθεὶς
Εἰς τὰ ὠχρά της πλανῶνται νῶτα
Πλεξίδες δύο κόμης ξανθῆς.
»Αἰκατερίνη! δὲν μὲ λυπεῖσαι;
Ὁ γέρων λέγει· ὁ θλιβερὸς
Πατήρ σου εἶμαι· δὲν μ' ἐνθυμεῖσαι;
Τόσον μὲ ἄλλαξεν ὁ καιρὸς;
Τοῦ χωρισμοῦ σου μ' ἔχει ὁ πόνος
Ἀλλοιωμένον, ὄχι ὁ χρόνος...
Σ' ἔχασα βρέφος· σ' εὑρίσκω νέαν·
Ὦ γηρατειά μου εὐτυχῆ!
Τὴν ποθεινήν σου διψῶσα θέαν,
Ἦλθ' εἰς τὰ χείλη μου ἡ ψυχή...»
Οὔτ' ἐκινήθη, οὔτ' ἐθερμάνθη
Αὐτὴ ὡς κρύα πέτρα βουνῶν,
Καὶ οὔτ' ἐνόησεν, οὔτ' αἰσθάνθη·
Ἀλλ' εἰς τὸν ἄσπλαγχνον οὐρανὸν
Ὕψωσε μόνον βλέμμα γαλήνης
Κ' ἔψαλεν ἄσμα παραφροσύνης·
«Τὸ Ἅγιόν μου Μῦρον μ' ἐπῆραν
Οἱ αἱμοβόροι Ὀθωμανοί
Τὴν οὐρανίαν μ' ἔκλεισαν θύραν·
Δὲν εἶμαι πλέον χριστιανή»
Κ' ἐκεῖνος ἔκραζε· «Τρισαθλία,
Μὴν ψάλλῃς πλέον! φρίττω, φεύγω
Ἀπεμωράνθης, καὶ ἡ αἰτία
Τῆς δυστυχίας σου εἶμ' ἐγώ»
Βαρυκτυπῶντα μέτωπον στήθη,
Αὐτὴ τὸν εἶδε καὶ ἀπεκρίθη
«Τὸ Ἅγιόν μου μῦρον μ' ἐπῆραν
Οἱ αἱμοβόροι Ὀθωμανοί.

Τὴν οὐρανίαν μ' ἔκλεισαν θύραν·
Δέν εἶμαι πλέον χριστιανή».
Ἔγιναν δύο οἱ ὀρθαλμοί της
Πηγαὶ δακρύου της φλογεροῦ,
Τὸ τελευταῖον ἡ ἐρημῖτις
Σημεῖον ἔκαμε τοῦ σταυροῦ,
Καὶ εἰς τὰ βάραθρα ἐκρημνίσθη.
Καὶ ὁ ψαλμός της συνεβυθίσθη·
«Τὸ Ἅγιόν μου μῦρον μ' ἐπῆραν
Οἱ αἱμοβόροι Ὀθωμανοί.
Τὴν οὐρανίαν μ' ἔκλεισαν θύραν·
Δέν εἶμαι πλέον χριστιανή.»
Καὶ ὁ πατήρ της· »Μὲ ἀπεσπάσθη
Ἀπὸ τοὺς κόλπους μου τοὺς γυμνούς,
Καὶ τὸν πατέρατης καταράσθη,
Καὶ εἰς ἀβύσσους καὶ εἰς κρημνούς
Μ' ἔφυγε δίχως νὰ μὲ γνωρίσῃ,
Μ' ἔφυγε δίχως νὰ μ' ἐλεήσῃ...
Ὅλην ἐπάνω μου τὴν ὀργήν σου,
Ὅλην ἐξάντλησες, οὐρανέ!..
Ὅλην ἐπάνω μου τὴν γοργήν σου
Φλόγα ἐκένωσες, κεραυνέ!..»

Ἐπὶ τῶν κατανυκτικῶν τούτων στίχων ἔπεσον τὰ βλέμματα ἡμῶν, ὅτε ἠοίξαμεν κατὰ πρῶτον τὴν Τουρκομάχον Ἑλλάδα τοῦ Κ. Ἀλ. Σούτσου. Ἀνεπολήσαμεν τὰς φρικαλέας ἐκείνας ἡμέρας, ὅτε καὶ ἡμεῖς φεύγοντες τὸν θάνατον καὶ κλαίοντες τὸν θάνατον συγγενῶν καὶ φίλων, ἀπηντῶμεν εἰς τὰς νήσους τοῦ φιλοξένου Αἰγαίου μητέρας Χίας θρηνούσας τὴν στέρησιν φιλτάτων, ὀρφανὰ ζητοῦντα τὰς μητέρας αὐτῶν, καὶ πατέρας ἑτοιμαζομένους νὰ τρέξωσιν εἰς ἀναζήτησιν, ὡς ὁ ἀτυχὴς Ἰωάννης Γαλάτης, τέκνων ἐξανδραποδισθέντων! καὶ εἴπομεν ὅτι ὁ Ἀλ. Σοῦτσος, παρεισάξας εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ τὸ σπαραξικάρδιον τοῦτο ἐπεισόδιον, περιέγραψε μετ' ἀληθοῦς συναισθήσεως καὶ ζωηροτάτων χρωμάτων τὴν ὀδύνην, τὴν ἀπόγνωσιν, τὴν ἀγωνίαν ὅλων τῶν βαρυαλγῶν τῆς Χίου γονέων, ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τῆς πολυκλαύστου αὐτῶν πατρίδος!

Μετὰ ταῦτα ἀνέγνωμεν καὶ ὁλόκληρα τὰ τέσσαρα ἄσματα τῆς Τουρκομάχου Ἑλλάδος. Ἀκούσαντες πολλὰς καὶ διαφόρους κρίσεις, ὀλίγον ὅμως εὐνοϊκὰς, περὶ αὐτῆς, δὲν θέλομεν ἴσως λογισθῆ τολμηροὶ ἐὰν ὑποδείξωμεν τὰς γενικωτέρας ἀρχὰς καθ' ἃς ἐθεωρήσαμεν καὶ ἡμεῖς τὸ ἐπικὸν τοῦτο ποίημα.

Καθὼς ὁπόταν κρίνωμεν τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, αἱ κρίσεις ἡμῶν ἤθελον εἶσθαι καὶ ἀτελεῖς καὶ ἄδικοι, ἐὰν παρεδεχόμεθα ὡς βάσιν τὰ δόγματα καὶ τὰς ἀρχὰς ὄχι τοῦ αἰῶνος καθ' ὃν ζῶσιν, ἀλλ' ἄλλου τινὸς, ὡσαύτως καὶ ἀτελεῖς καὶ ἄδικοι εἶναι αἱ περὶ τῶν ἐκδιδομένων σήμερον ἐν Ἑλλάδι πρωτοτύπων συγγραμμάτων ἐπικρίσεις, ὁσάκις γίνονται ὄχι κατὰ λόγον τῆς ἀγωγῆς ἣν ἐλάβομεν νηπόθεν, τῶν μέσων ἅτινα εἴχομεν καὶ ἔχομεν, καὶ τῶν περιστάσεων μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐζήσαμεν καὶ ζῶμεν, ἀλλὰ κατ' ἀντιπαραβολὴν ἀκμαιοτέρων φιλολογικῶν ἐποχῶν ἢ τῶν φιλολογικῶν ἔργων τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης. Κἂν δυστυχῶς ὡρμώμεθα ἐκ τοιαύτης ἀρχῆς, ἠθέλομεν κατακρίνει πάντα, καὶ σχολεῖα, καὶ πανεπιστήμεια, καὶ συγγραφὰς, καὶ μεταφράσεις, καὶ ἠθέλομεν ῥίψει εἰς τὴν ἀπελπισίαν πάντα μὴ δυνάμενον, (καὶ δὲν δυνάμεθα ὅλοι,) νὰ γράψῃ ἢ νὰ διδάξῃ ὡς ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Κικέρων ἄλλοτε, ὡς ὁ Μακωλαίυος καὶ ὁ Βλλεμαῖνος σήμερον.

Μετὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἥτις ἐφαρμόζεται εἰς ὅλα ἐν γένει τὰ φιλολογικὰ ἔργα τῆς Ἑλλάδος, μεταβαίνομεν εἰς ἄλλην ἀφορῶσαν εἰδικώτερον τὴν ἐποποιίαν, καὶ μαλιστα τὴν ἡρωϊκήν.

Ἐὰν ἀγαπῶμεν τὴν ἀλήθειαν, δὲν πρέπει νὰ διστάσωμεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οὐδεὶς, οὐδ' εἰς τὴν Εὐρώπην, οὐδ' εἰς τὴν Ἑλλάδα αὐτὴν, ἐπιχειρεῖ νὰ ἀναγνώσῃ ποίημα ἐπικὸν ἐλεύθερος προλήψεων. Ἡ ἀνθρώπινος διάνοια, πεισθεῖσα ἐν τῷ διαστήματι τριῶν χιλιάδων ἐτῶν, καθ' ὃ μόλις τέσσαρα ἢ πέντε ἀριστουργήματα ἐπικὰ ἐλαμπρυνον τὴν φιλολογίαν τῆς οἰκουμένης ὅλης, ὅτι ἡ ἐποποιία εἶναι τὸ ὠδινηρότερον γέννημα, τὸ ἐξοχώτερον προϊὸν αὐτῆς, δυσκολεύεται νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ ποίησις ἣν ἔχει ὑπ' ὄψιν, δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ὑψηλὴν περιωπὴν ὅπου ἐνεθρόνισαν ἑαυτοὺς οἱ ἔνδοξοι καὶ μεγαλοφυεῖς ἄνδρες, τῶν ὁποίων ἀνέλαβε νὰ ψαλλῃ αὕτη τὰ κατορθώματα.

Τὴν πεποίθησιν ταύτην, ἂς εἴμεθα βέβαιοι, εἶχον καὶ ὅσοι μετὰ τὸν Ὅμηρον, καὶ τὸν Οὐϊργίλιον, τὸν Τάσσον καὶ τὸν Μίλτωνα, ἐπεχείρησαν νὰ γράψωσιν ἐποποιίας· ἐγνώριζον μὲν ὅτι οἱ ἀσθενεῖς αὐτῶν πόδες δὲν εἶχον τὴν δύναμιν νὰ ἀναβῶσιν εἰς τοῦ ὄρους τὴν κορυφήν· δὲν ἐδίστασαν ὅμως νὰ βαδίσωσι καὶ παρὰ τὰς ὑπωρείας, οὐδ' ἐθεώρησαν τολμηρὸν τὸ νὰ ἀναβλέψωσι πρὸς ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐλάτρευε καὶ ἐπεθύμει νὰ μιμηθῇ ἡ ἔνθερμος αὐτῶν καρδία.

Ἐὰν λοιπὸν ἐξετάζοντες, ὡς εἶναι δίκαιον, τὴν συγγραφὴν τοῦ Κ. Α. Σούτσου διὰ τῆς βασάνου τῶν δύω τούτων ἀρχῶν, ἀποβλέψωμεν συγχρόνως εἰς τὴν κυρίαν πρόθεσιν τοῦ συγγραφέως, τὴν ἀπαθανάτισιν τῶν ἡρωϊκῶν πράξεων τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν ἀκολούθως συνδυάσωμεν ταῦτα μετὰ τῶν καλλονῶν τὰς ὁποίας περιέχει ἀναντιῤῥήτως τὸ ποίημα, ἡ κρίσις ἡμῶν θέλει ἀποβῆ ἐπιεικεστέρα, καὶ θέλουσι ἴσως συγκαταβῆ καὶ οἱ δυσμειλικτότεροι τῶν ἐπικριτῶν, εἰς τὸ νὰ θεωρήσωσιν αὐτὸ ὡς ἓν τῶν πρώτων συγγραμμάτων ἅτινα θέλουσι συντρέξει εἰς τὸ νὰ πλασθῇ ἡ νεωτέρα φιλολογία τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Κ. Σοῦτσος λέγει μόνος ἐν τῷ προοιμίῳ αὐτοῦ διὰ τί ἠκολούθησεν ἄλλους κανόνας ὡς πρὸς τὴν ἑνότητα τοῦ ποιήματος, καὶ μέτρον ἁρμόζον μᾶλλον εἰς ποίησιν λυρικήν. Χωρὶς νὰ ἐξετάσωμεν πρὸ τῆς ἐκδόσεως καὶ τῶν λοιπῶν ὀκτὼ ᾀσμάτων, ἐὰν ἐδύνατο νὰ καινοτομήσῃ, ἢ ἂν καινοτομῶν ἐπέτυχε κατὰ πάντα, ἃς ὁμολογήσωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅτι ἡ Τουρκομάχος Ἑλλὰς εἶναι ἀξία λόγου διά τε τὸ ἰδιόῤῥυθμον καὶ ὅλως Ἑλληνικὸν τῆς ὑποθέσεως καὶ τῆς συντάξεως, διὰ τὸ πολλάκις δραματικὸν τῆς διηγήσεως καὶ τῶν σχημάτων, διὰ τὸ ἔντεχνον καὶ ἀρτελὲς συγχρόνως τῆς συναρμολογίας τῶν ποιητικῶν φράσεων, καὶ ἐπὶ τέλους διὰ τὴν καλλιέπειαν, τήν τε ἁρμονίαν καὶ τὴν κομψότητα τοῦ ὕφους.

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

Ο ΑΥΘΕΝΤΗΣ ΤΟΥ ΜΩΡΕΩΣ.

Διήγημα. Ὑπὸ Α. Ρ. Ρ.

(Συνέχεια. Ἰδὲ φυλλάδιον 10ον.)

Μετὰ ταῦτα δὲ τοῖς ἀνήγγειλε τὴν προσεχῆ ἄφιξιν τοῦ νέου αὐθέντου, καὶ τοῖς ἐξήγησε ποίαν τοῖς παρεῖχεν ἀφορμὴν ἡ ἀναμφίβολος διχόνοια μεταξὺ προκατόχου καὶ διαδόχου, πόσον πολυειδῶς τοῖς ἐσύμφερε νὰ ἐναγκαλισθῶσιν αὐτοῦ τὴν μερίδα, καὶ βοηθεία αὐτοῦ, ἐν ᾧ φαίνονται ὑπηρετοῦντες τὴν θέλησιν τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας, τοῦ κυριάρχου των, νὰ ἐκριζώσωσι τοῦ τόπου των τὴν εὔρωστον ἰσχὺν τοῦ Βιλλαρδουΐνου καὶ τῶν συγκατακτητῶν του. Ὅτι ἂν, ὅπερ λίαν ἀπίθανον, ἐνέδιδεν ὁ Βιλλαρδουΐνος ἄνευ ἀντιστάσεως, τότε τὸ ἥμισυ τοῦ ἔργου των ἦτον τετελεσμένον, καὶ ἦσαν προπαρεσκευασμένοι διὰ τὸ ἄλλο ἥμισυ· ὅτι ἡ συμπάθεια καὶ σύμπραξις τοῦ αὐθέντου τῆς Ἑλλάδος ἦτον βοήθεια οὐρανόθεν αὐτοῖς πεμπομένη, καὶ ἡ ἀρίστη αὐτοῖς ἐγγύησις εἶναι ἡ παρουσία τοῦ σεβαστοῦ του συντρόφου, οὗ δὲν δύναται μὲν οὐδὲ πρέπει νὰ προφέρῃ τὸ ὄνομα, ἀλλ' οὗ οἱ λόγοι, ἠγγυᾶτο αὐτὸς περὶ τούτου, ἐδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐξελθόντες ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ τοῦ αὐθέντου. Παρεκίνει ἐπομένως τοὺς φίλους καὶ συστρατιώτας του νὰ μὴ παραμελήσωσι τὴν πολύτιμον εὐκαιρίαν, ἥτις ἐφαίνετο θεόθεν σταλεῖσα.

Ὁ Βουτσαρᾶς ἐπευφήμησε δι' ἑνὸς στεντορίου « *Δόξα Πατρί!* » καὶ πολλοὶ τῶν λοιπῶν ἐπεκρότησαν. Ἄλλοι ὅμως ἐξέφρασαν δισταγμούς, νὰ μὴ ἐκθέσωσιν εἰς νέας τρικυμίας τὸ ἤδη πεπονημένον τῆς πατρίδος των σκάφος, νὰ μὴ παροξύνωσι τὸν πραϋν

θέντα Λέοντα, νὰ μὴν ἀνάψωσι πυρκαϊὰν ὀλέθρου ἀντὶ φωτὸς τῆς ἐλευθερίας, καὶ ὅσα ἄλλα ὑπαγορεύει ἡ πολλάκις ἀδελφὴ τῆς δειλίας περίσκεψις. Ἀλλ' ὁ Χαμάρετος ὕψωσε φωνὴν γενναίαν, ἐπεκαλέσθη τὰ αἰσθήματα τοῦ πατριωτισμοῦ, τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, περιέγραψε τὴν δυσυχίαν καὶ τὴν ταπείνωσιν τῶν Ἑλλήνων, οὓς διενέμοντο οἱ κατακτηταὶ ὡς ἀγέλας προσοδοφόρους, καὶ ἠρώτησεν ἂν τὰ μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦσαν οἰκειότερα νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τάφος τῶν υἱῶν της ἐνδόξως θανόντων, παρὰ ὡς μάρτυρες τῆς αἰσχύνης της· ἐκήρυξεν ὅτι ἀμελοῦντες τὴν παρουσιασθεῖσαν εὐκαιρίαν, ὄχι μόνον δειλίας ἀλλὰ καὶ προδοσίας ἔνοχοι γίνονται.

Ἡ ζωηρότης μεθ' ἧς ὡμίλησε διέφλεξε καὶ τοὺς δειλοτέρους, καὶ ἐνίκησε τοὺς δισταγμούς, πολλοὺς δ' ἐνεψύχωνεν ἡ ἐλπὶς τῆς συνεργείας τοῦ Αὐθέντου τῆς Ἑλλάδος.

— Ὁ Αὐθέντης, εἶπεν ὁ Πετραλείφας, ὅστις ἐκάθητο μέχρι τοῦδε σιωπηλῶς ἀκούων καὶ βλέπων, ὁ ρέγει πρόθυμον χεῖρα πρὸς τοὺς συμπατριώτας του, τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην τῆς βοηθείας του· καὶ ὅσῳ μέγας καὶ ἂν εἶναι ὁ ἀγὼν, ὅσῳ ἴσως ἐπικίνδυνος δι' αὐτὸν, δὲν θέλει βεβαίως τὸν ἀποφύγει, ἐὰν μόνον ἦναι βέβαιος ὅτι ἔχει συναγωνιστάς. Σᾶς ζητῶ συγγνώμην, ὦ ἀδελφοί. Ἀπὸ τὰ βλέμματα, ἀπὸ τοὺς λόγους σας, ἐννοῶ ὅτι περιστοιχίζομαι ὑπὸ ἀνδρείων· ἂν ὅμως εἶσθε οἱ μόνοι ἀλειφόμενοι εἰς τὸν κινδυνώδη ἀγῶνα, ἡ μὲν πρόθεσίς σας ἡρωϊκὴ, ἀλλ' ἡ ἔκβασις, πιστεύσατε τὴν πεῖράν μου, ἔνδοξος ἀλλ' ἄκαρπος θάνατος. Ὁ Αὐθέντης ὅμως ἔχει οὐ μόνον τῆς ζωῆς ἑαυτοῦ, ἔχει τῆς τύχης τῶν ὑπηκόων του τὴν εὐθύνην. Νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ αὐτὴν εἶναι ἐναντίον ὅλων τῶν καθηκόντων του, ἂν δὲν ἠξεύρῃ ὅτι ἔχει καί τινα ἐπιτυχίας ἐλπίδα, ὅτι ἔρχεται νὰ στηρίξῃ ὄχι ἑκατόμβην ἀνδρείων μαρτύρων, ἀλλὰ ὅλον λαὸν ἔχοντα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης.

— Δόξα Πατρί! εἶπεν ὁ Βουτσαρᾶς. Τεσσαράκοντα ἂν μᾶς βλέπῃς, πάτερ, ἐδῶ, τεσσαράκοντα πόλεις ὅτι εἶδες εἰπὲ εἰς τὸν Αὐθέντην. Εἰς τὴν ἐπιχείρησίν μας προσφέρω τὸ ξίφος μου, ἀλλὰ προσφέρω καὶ τῶν Βουτσαραίων τὸ ὄνομα. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο κινεῖται, Δόξα Πατρί! ὅλη ἡ φάραγξ τῆς Γόρτυνος!

Πολλοὶ ἄλλοι, λαβόντες μετὰ ταῦτα τὸν λόγον, ὡμίλησαν ἐν ὀνόματι πόλεων τῆς Ἀρκαδίας, τῆς Μεσσηνίας καὶ τῆς Λακωνικῆς, ἐφ' ὧν εἶχον πλείονα ἢ ἐλάσσονα ἐπιρροὴν, καὶ μετὰ τὴν σύσκεψιν ἀπεφασίσθη, νὰ δοθῇ εἰς τὸν Πετραλείφαν κατάλογος τῶν συνωμοτῶν μετὰ σημειώσεως τῶν δυνάμεων, ἃς ἐπηγγέλλοντο νὰ συνεισφέρωσιν, ὅπως τὸν καθυποβάλῃ εἰς τὸν Αὐθέντην.

— Θέλω ἔχει καιρὸν νὰ ἐκτελέσω τὴν ἐντολήν ταύτην, εἶπεν ὁ Πετραλείφας, διότι τὸ ἐπιχείρημα δὲν πρέπει ν' ἀρχίσῃ πρὶν τῆς ἀφίξεως τοῦ Σαμπλίτου, καὶ πρὶν ἰδῶμεν τῶν δύω ἀντιπάλων τὴν προσάλληλον θέσιν, καὶ τὰ πρῶτα κινήματα.

— Ἀλλὰ, εἶπεν ὁ Βουτσαρᾶς, περὶ τούτων πρέπει νὰ εἰδοποιηθῶμεν ἐν καιρῷ, πρέπει νὰ συνεννοηθῶμεν πρὶν πράξωμεν. Ποῦ καὶ πῶς; θὰ γίνῃ τοῦτο;

— Ἐδῶ πάλιν, εἰς τοῦ *Λύκου τὸ Σπήλαιον*, εἶπεν ὁ Χαμάρετος. Ὅταν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ὠλεοῦ ἀναφθῶσι τρεῖς νύκτας πυραὶ, ἂς ἦναι τοῦτο σημεῖον ὅτι πρέπει νὰ συνέλθωμεν εἰς τοῦ Λύκου τὸ Σπήλαιον διὰ νὰ κινηθῶμεν.

— Ἂς ἦναι, ἀνεβόησαν ὅλοι.

— Αἰ καλή μου μάχαιρα! θὰ προέλθῃς πάλιν ἀπὸ τὴν θήκην σου! Δόξα Πατρί! εἶπεν ὁ Βουτσαρᾶς.

Καὶ ἡ συνεδρίασις διελύθη. Ἕκαστος δὲ τῶν συνελθόντων λαβὼν ἀνὰ ἕνα δαυλὸν ἐκ τῆς πυρᾶς, ἐξῆλθε τοῦ σπηλαίου. Ὅλοι ὁμοῦ ὑπερέβησαν τὸν χείμαρρον, καὶ μετὰ ταῦτα διεσπάρησαν εἰς τὰς διαφόρους στενωποὺς τοῦ βουνοῦ, ὅπου μακρόθεν ἔλαμπον αἱ δᾷδες των ὡς τὰ κινητὰ φῶτα τὰ ἐπιπετῶντα ἐπὶ τῶν ἑλῶν. Ὁ δὲ Πετραλείφας καὶ ὁ Χαμάρετος κατέβησαν τὴν ὁδὸν, ἣν εἶχον ἀνέλθει, εὗρον τοὺς ἵππους των ὅπου τοὺς εἶχον ἀφήσει, καὶ, ἀφ' οὗ ἀφίχθησαν εἰς τὸ ἐρημεκκλήσιον τῆς Ἀνδραβίδας, ἀφίππευσαν, καὶ διευθύνθησαν πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Πετραλείφου, ὅπου αὐτὸς εἰσῆλθεν ἀψόφως πρὶν ἔτι ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Ἐν τούτοις, ἂν ὁ Λέων καὶ τὸ Κερκυραϊκὸν πλοῖον ἐγκατέλιπον τὸν Ῥοβέρτον, δὲν εἶναι τοῦτο λόγος ὅπως τὸν ἐγκαταλείψωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἡ ἀγανάκτησίς του διὰ τὴν διπλῆν του ἀποτυχίαν ἦτον τόσῳ μεγαλητέρα, καθ' ὅσον δὲν ἤξευρε κατὰ τίνος νὰ τὴν κενώσῃ. Ὁ Δοὺξ εἶχε δώσει μετὰ μεγίστης προθυμίας τὰς ἀρίστας διαταγὰς εἰς τὸν Πλοίαρχον. Ἔπταιεν ὁ Δοὺξ, ἂν ὁ Πλοίαρχος ἠθέτησεν; ἠδύνατο ὁ ὑποπλοίαρχος νὰ μὴν ἀκολουθήσῃ τὰς γραπτὰς ὁδηγίας του ὅταν δὲν εἶχεν ἄλλας; Ὁ διοικητὴς τῆς Κερκύρας ἔδειξε τὴν μεγίστην δυνατὴν προθυμίαν, καὶ ἔπεμψεν ὡς καὶ πλοῖον ἐπίτηδες νὰ φέρῃ ὀπίσω τὸν δραπέτην Λέοντα· ἔπταιεν ὁ διοικητὴς, ἂν ὁ Ῥοβέρτος εἶχε ναυλώσει αὐτὸ τοῦτο τὸ πλοῖον χωρὶς νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ; Κατ' ἀρχὰς ἡ ἀπελπισία του ἐξεφράσθη διὰ κραυγῶν καὶ βλασφημιῶν καὶ πατάγων· ἀλλ' ἀφοῦ εἶδεν ὅτι ὅλ' αὐτὰ δὲν φέρουν οὔτε τὴν Πελοπόννησον πλησιέστερον οὔτε τὰ πλοῖα ὀπίσω, ἔπεσεν εἰς τοιαύτην νάρκωσιν, ὥστε ὅλος στόλος ἐδύνατο νὰ ἐκπλεύσῃ ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Κερκύρας χωρὶς νὰ ἔχῃ εἴδησιν.

Ὁ Νόννος ὅμως ἦτον φύσεως ὀλιγώτερον εὐεξάπτου, οὐχὶ ὅτι δὲν ᾐσθάνετο τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν ἀνυπομονησίαν καὶ αὐτὸς ἐπίσης σφοδράν, ἴσως σφοδροτέραν ἀκόμη, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ ὁ πρὸς ὃν ὅρος ἦτον τὸ πᾶν, καὶ οἱονδήποτε πάθος καὶ ἂν ἔπνεεν εἰς τὴν καρδίαν του, δὲν ἀπέστρεφε τὸ βλέμμα ἀπὸ τὴν σταθερὰν ταύτην πυξίδα. Διὰ τοῦτο ἐν ᾧ ὁ Ῥοβέρτος, εἰς τὴν κλίνην του ἡπλωμένος, ἀνέπεμπε στεναγμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν, ὁ Νόννος περιήρχετο ὅλην τὴν παραλίαν, ἀνηρεύνα τὸν λιμένα, διεμέτρα δι' τοῦ βλέμματος τὸν ἀπώτατον ὁρίζοντα, ἐξετίμα τῶν πλοιαρίων τὴν χωρητικότητα, ἀλλὰ οὔτε ἐν ὑπῆρχε δυνάμενον νὰ περιλάβῃ τὸ ἥμισυ κἂν τῆς συνοδίας τοῦ Ἡγεμόνος. Οὕτως ἡμέρα παρήρχετο μεθ' ἡμέ-

ραν, καὶ οὔτε τοῦ μὲν ἡ ἀδρανὴς καρτερία, οὔτε τοῦ ἄλλου ἡ ἀνήσυχος ἀεικινησία ἴσχυε νὰ μεταβάλῃ τὴν θέσιν των κατ' οὐδέν, διότι πλοῖον δι' αὐτοὺς δὲν ὑπῆρχε. Τὴν ἑσπέραν τῆς τρίτης ἡμέρας ὁ Νόννος ἐλθὼν ἔπεσε καὶ αὐτὸς ἀπηυδημένος πλησίον τοῦ Ῥοβέρτου, ὡς κυρίευθεὶς τέλος πάντων ὑπὸ τῆς αὐτῆς ναρκώσεως καὶ ἀπελπισίας. Ἀφ' οὗ δὲ ἔμεινεν ἐπὶ μίαν ὥραν, ἀποκρινόμενος δι' ἑνὸς γρυσμοῦ εἰς ἕκαστον στεναγμὸν τοῦ Ῥοβέρτου, ἀναπηδήσας τέλος,

— Πρέπει τοῦτο, εἶπε, νὰ τελειώσῃ. Ὑψηλότστε, νὰ φύγωμεν!

— Νὰ φύγωμεν λέγει! ἀνέκραξεν ὁ Ῥοβέρτος. Ἂς φύγωμεν λοιπόν! Μὰ τὸν ἅγιον Διονύσιον, φίλε Νόννε, ἔχασες τοὺς λογισμούς σου, δυστυχῆ. Πῶς θέλεις νὰ φύγωμεν;

— Πῶς; νὰ ῥιφθῶμεν εἰς ἓν ἀπὸ τὰ ἁλιευτικὰ ἐκεῖνα πλοιάρια, κωπηλατοῦντες νὰ διαβῶμεν ὡς τὴν ἀντιπέραν παραλίαν, καὶ ἔπειτα παρακολουθοῦντες τὸν αἰγιαλὸν νὰ καταβῶμεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Θὰ φθάσωμεν ὅταν φθάσωμεν, προτήτερα ὅμως πάντοτε παρ' ἂν καθήμεθα ἐδῶ αἰωνίως νὰ μετρῶμεν τὰ ἄστρα καὶ νὰ πίνωμεν τὸν ἀνούσιον οἶνον τοῦ ἐπαράτου διοικητοῦ.

— Ἀλλὰ πόσους ἐπιβάτας, φίλε μου, ἠμπορεῖ νὰ περιλάβῃ τὸ ἁλιευτικόν σου τοῦτο πλοιάριον;

— Τὴν Ὑψηλότητά σας ἀφεύκτως, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἀναγκαιότερον. Ἔπειτα δὲ ἴσως καὶ ἐμέ.

— Καὶ οἱ ἄλλοι;

— Οἱ ἄλλοι νὰ μείνουν ἕως ὅτου εὑρεθῇ καὶ δι' αὐτοὺς εὐκαιρία. Τὸ καλήτερον θὰ ἦτον βεβαίως νὰ φθάσῃ ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης μὲ ὅλην τὴν λαμπρότητα τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ βαθμοῦ της, μὲ ὅλην τὴν συνοδίαν της· τὸ χειρότερον, νὰ μὴ φθάσῃ οὔτε ἡ Ὑψηλότης σας οὔτε ἡ συνοδία· ὁ μέσος ὅρος εἶναι νὰ φθάσῃ μὲν ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης, νὰ μείνῃ ὅμως ἡ συνοδία. Τοῦτον προτείνω.

— Τὸν ἐδέχθην, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος· αὔριον πρωῒ λοιπὸν εἰς τὸ ἁλιευτικὸν πλοιάριον καὶ ἀναχωροῦμεν!

Τὴν ἐπαύριον ἅμα ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα, ἀμφότεροι ἦσαν εἰς τὸν λιμένα. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον πλοιάριον εἰς ὃ διευθύνθησαν, τὸ μεγαλήτερον ὅλων, δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς δεχθῇ, διότι εἶχεν ἁλιείαν τῶν γωβιῶν. Μάτην τῷ ἐπρόσφερον ναῦλον διπλάσιον, τριπλάσιον, δεκαπλάσιον τοῦ συνήθους· ὁ πλοίαρχος ἦτον τίμιος ἄνθρωπος, καὶ ἀπεκρίνετο πεισματωδῶς ὅτι, ναυλώσας ἅπαξ τὸ πλοῖόν του, δι' ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς γῆς δὲν ἤθελεν ἀθετήσει τὸν λόγον του. Τὸ αἴσθημα τοῦτο ἦτον τόσον ἀξιέπαινον, καὶ ἡ ἀπόρασις τοῦ πλοιάρχου ἐφαίνετο τόσον σταθερά, ὥστε μὴ ἔχοντες τί ν' ἀντιθέσωσι, μετέβησαν εἰς τὸ δεύτερον πλοιάριον. Ἀλλ' αὐτὸ εἶχε τὴν ἐργολαβίαν τῶν ἀστακῶν, καὶ δι' ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς γῆς δὲν τῷ ἐσύμφερεν οὔτε ἡμέραν νὰ μακρυνθῇ τῆς Κερκύρας. Τὸ τρίτον δὲν ἔπλευσε ποτὲ ἥμισυ μίλιον μακρὰν τοῦ λιμένος, καὶ δι' ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς γῆς δὲν ἤθελε νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ εἰς τὸ ἀχανὲς πέλαγος. Ἄλλο δὲν εἶχεν ἰστία, καὶ τῷ ἦτον ἀδύνατον νὰ εὕρῃ, ἄλλο κωπία δὲν εἶχε, καὶ κωπία δὲν εὑρίσκοντο εἰς ὅλην τὴν νῆσον, ἄλλα εἶχον ἄλλα κωλύματα ἀνυπέρβλητα, ὥστε ἀφ' οὗ τὰ περιῆλθον ὅλα, μέχρι τέλους δὲν εὑρέθη οὐδὲ ἓν δυνάμενον νὰ τοὺς ἀναλάβῃ. Ἡ ἀνέλπιστος νέα αὕτη ἀποτυχία ἐκορύφωσε τῶν ὁδοιπόρων τὴν ἀπελπισίαν, ἥτις ἐκινδύνευε νὰ μεταπέσῃ εἰς παραφροσύνην, ἂν ὁ διοικητὴς δὲν κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως τοῖς προσφέρῃ παρηγορίαν γλυκέων λέξεων καὶ γλυκέος οἴνου καὶ εὐωχιῶν συνεχῶν. Ὅταν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐλθὼν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ αὐθέντου εὗρε τὸν μὲν Ῥοβέρτον δακρύοντα, τὸν δὲ Νόννον θηριωδῶς βλασφημοῦντα, τοὺς παρεκάλεσε νὰ μὴν ἀδημονῶσι, τοῖς εἶπεν ὅτι εἶναι ἀδύνατον μέχρι τῶν ἀρχῶν, ἢ τὸ πολὺ τῶν μέσων Μαρτίου νὰ μὴ φθάσωσι πλοῖα ἐκ Δαλματίας, καὶ τοὺς ἐβεβαίωσεν ὅτι ἔθεσε σκοποὺς εἰς τὰ ἀπώτερα καὶ ὑψηλότερα μέρη τῆς νήσου διὰ νὰ τῷ ἀναγγείλωσι τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πρώτου προσπλέοντος.

Οὐχ ἧττον ὅμως τὴν ἐπαύριον ἐπανέλαβον τὴν ἐπιθεώρησίν των, ἀλλ' ἐπίσης ἀνεπιτυχῶς. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰσέπλεεν εἰς τὸν λιμένα ὁ ἁλιεὺς τῶν γωβιῶν, καὶ ὁ Νόννος ἀπεπειράθη πάλιν αὐτοῦ, ἐπιτείνας τὰς προσφοράς. Ἀλλ' ἡ ἀρετή του ἦτον ἀδαμαντίνη· ὁ χρυσὸς δὲν εἶχε λαβὴν ἐπ' αὐτῆς. Δήσας λοιπὸν τὸ πλοιάριόν του, ἀφ' οὗ ἀντέστη εἰς τὴν δύναμιν τῶν δελεασμῶν, ἔλαβε μὲ στωϊκὴν ἀπάθειαν τὰ δίκτυα εἰς τὸν ὦμον καὶ ἀνέβη εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλά, διελθὼν τοὺς λαβυρίνθους τοῦ προαστείου τῶν ἁλιέων, ἀντὶ νὰ διευθυνθῇ πρὸς τὴν καλύβην του, διέβη διὰ τῶν εὐρυτέρων ὁδῶν τῆς πόλεως, καὶ ἐφθασεν εἰς τὸ διοικητήριον. Ζητήσας δὲ νὰ ἰδῇ τὸν διοικητὴν κατ' ἰδίαν,

— Ἐξοχώτατε, τῷ εἶπε, πλοῖον! Ἀπὸ τὴν ἄκραν ὅπου ὠψάρευον σήμερον τὸ εἶδα ἐρχόμενον ἀπὸ Κάταρον. Ὡς διετάχθην, ἔρχομαι νὰ σοὶ τὸ ἀναγγείλω.

— Πλοῖον! εἶπεν ὁ διοικητής. Καὶ ποίου μεγέθους! χωρεῖ τοῦ Σαμπλίτου τὴν συνοδίαν;

— Μεγαλήτερον ἀπὸ γλάρον δὲν φαίνεται, εἶναι πέραν, μακρὰν ἀκόμη, εἶπεν ὁ ναύτης· ὅμως νὰ μὲ κόψῃ ὁ ἅγιος Σπυρίδων ἂν δὲν ἦναι ὁ Βέρβανος ἀπὸ τὴν Ζάραν. Τὸν ἐγνώρισα ἀπὸ τὸ βάδισμα. Ἡ Γαλιότα του χωρεῖ τρεῖς συνοδίας ὡσὰν τοῦ Σαμπλίτου.

— Καὶ πότε, νομίζεις, ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ;

— Ὁ ἄνεμος ἠξεύρει. Ἂν τὸν εἶχεν ἐδικόν του, πρῶτα ὁ ἅγιος Σπυρίδων, πρὶν δύσῃ ὁ ἥλιος ἔβριττε τὴν ἄγκυραν εἰς τὸν λιμένα. Καθὼς τὸν ἔχει ὅμως, θὰ εἶναι ἐδῶ τὰ μεσάνυκτα. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτό. Εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου ἀνεκάλυψα δύω λευκὰ σημεῖα, καὶ, μὰ τὸν ἅγιον Σπυρίδωνα, ἦσαν πλοῖα κ' ἐκεῖνα.

— Ὦ! ὦ! εἶπεν ὁ Διοικητής, τὸ πρᾶγμα γίνεται σπουδαῖον. Ἠξεύρεις τί, βάρβα Σπύρο; Νὰ κάμῃς τὸν σταυρόν σου, καὶ ν' ἀπεράσῃς τὸν Σαμπλίτην εἰς τὸν Μωρέαν. Ἠμπορεῖς;

— Ἀκούεις ἠμπορῶ; Μὰ τὸν ἅγιον Σπυρίδωνα, καὶ τώρα θὰ εἶχα φάγει τὸν μισὸν δρόμον ἀπὸ προχθές, ἂν δὲν μὲ εἶχ' ἐμποδίσει ἡ ἐξοχότης σου.

— Τώρα λοιπόν, βάρβα Σπύρο μου, πλέον δὲν σ' ἐμποδίζω. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι θὰ τὸν πάρῃς ἡ

μόνον ἤ, τὸ πολύ, μ' ἕνα ἢ δύω ἀνθρώπους του, χωρὶς ἄλογα καὶ χωρὶς συνοδίας.

— Ὁ ἅγιος Σπυρίδων νὰ φυλάξῃ! ἄλογα εἰς τὸ πλοῖόν μου! Ἂν ἤθελα νὰ πνιγῶ!...

— Κάμε ὅ,τι κάμῃς, πρέπει ν' ἀναχωρήσῃς ἀπόψε. Ἄκουσε...

— Καὶ τὸν ὡμίλησεν εἰς τὸ αὐτίον.

Μετὰ πέντε λεπτὰ ὁ πλοίαρχος ἦτον εἰς τοῦ Ῥοβέρτου, ὅπου ὁ Νόννος ἀμέσως τὸν ἐγνώρισε, διότι εἶχε λάβει πολλὰς συνεντεύξεις μετ' αὐτοῦ, ὅταν ἐπροσπαθει διὰ προϊούσης σειρᾶς δωροδοκιῶν νὰ κλονήσῃ τῆς ἀρετῆς του τὴν αὐστηρότητα. Ἡ καρδία λοιπὸν τοῦ Νόννου ἠσθάνθη σφοδρὸν παλμὸν εὐτυχοῦς προαισθήσεως, ὅταν εἶδε τὸν ναύτην.

— Λοιπόν, ἀδελφέ, τῷ εἶπε, πλησιάζων εἰς αὐτὸν, ἐπιμένεις πάντοτε νὰ μὴ κερδήσῃς ἑκατὸν Βενετικὰ, οὔτε ἂν γίνουν καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα; Εἶσθε τόσον πλούσιοι σεῖς ἐδῶ εἰς τὴν Κέρκυραν;

— Μὰ τὸν ἅγιον Σπυρίδωνα, ἀπεκρίθη ὁ βάρβα Σπύρος, εἶμαι πτωχὸς ἄνθρωπος, καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα βενέτικα εἶναι θησαυροὶ δι' ἡμᾶς. Ὅμως...

— Ὦ! πάλιν τοὺς κωβιούς σου! ἀνέκραξεν ὁ Ῥοβέρτος ὑψῶν τοὺς ὤμους· τί ἀξίζουν τέλος πάντων οἱ κωβιοί σου; ἀξίζουν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα; Σοὶ τὰ δίδω. Ὁ ναύτης περιέφερε περίφοβα βλέμματα εἰς ὅλον τὸ δωμάτιον.

— Δὲν μὲ ἀκούει κἀνεὶς ἐδῶ; ἠρώτησε.

— Κἀνείς. Τί φοβεῖσαι; εἰπὲ, τί θέλεις;

— Νὰ ἔρχεται ἡ τύχη εἰς ἐμὲ καὶ νὰ τὴν ἀπωθῶ, εἶναι, μὰ τὸν ἅγιον Σπυρίδωνα, διαβόλου πείραξις. Δέχομαι νὰ σᾶς φέρω εἰς τὸν Μωρέαν.

— Δέχεσαι! ἔκραξε συγχρόνως ὁ Ῥοβέρτος καὶ ὁ Νόννος, καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὰς ἀγκάλας του.

— Δι' ὄνομα θεοῦ, εἶπεν ὁ ναύτης, μὴ τόσον δυνατὰ μὴ τὸ μάθῃ ὁ Διοικητὴς, διότι θεοῦ πρόσωπον δὲν θὰ ἰδῶ ποτέ.

— Πῶς! ὁ διοικητὴς! εἶπεν ὁ Νόννος. Διατὶ νὰ μὴ τὸ μάθῃ ὁ διοικητής;

— Ἂν δὲν θέλετε νὰ μὲ ἰδῆτε νὰ κρέμωμαι αὔριον εἰς τὰ ἐξάρτιά μου, σᾶς ὁρκίζω εἰς τὸν ἅγιον Σπυρίδωνα νὰ μὴ μὲ προδώσετε. Ἂν ὡς τώρα δὲν ἠθέλησα νὰ σᾶς δεχθῶ εἰς τὸ πλοῖόν μου, καὶ ἂν κἀνὲν ἄλλο πλοῖον δὲν σᾶς ἐδέχθη, εἶναι διότι ἔχομεν ὅλοι αὐστηρὰν διαταγὴν τοῦ διοικητοῦ.

— Τοῦ διοικητοῦ; ὑπέλαβεν ὁ Ῥοβέρτος. Ἀλλὰ διατί σᾶς ἐμποδίζει ὁ διοικητὴς νὰ μὲ δεχθῆτε εἰς τὰ πλοῖά σας;

— Μὴ γὰρ ἠξεύρω κ' ἐγώ; Μᾶς παρήγγειλεν ὅλους ὅτι, ἂν δι' ὅλα τὰ πλούτη τοῦ Μωρέως ναυλώσῃ κἀνεὶς μας τὸ πλοῖόν του εἰς τὴν Ὑψηλότητά σας, ἔχει νὰ πάθῃ τὰ ἀνήκουστα· ὅλοι ἐτρομάξαμεν, διότι ἠξεύρομεν ὅτι ἡ Ἐξοχότης του, ὅταν φοβερίζῃ, δὲν φοβερίζει ματαίως. Ἂν ὅμως μὲ ὑπόσχεσθε νὰ τὸ φυλάξετε μυστικὸν, καθὼς νυκτώσῃ, σύρω τὴν ἄγκυραν, καὶ ὅ,τι γίνῃ ἂς γίνῃ.

— Τί λέγετε, Ὑψηλότατε; ἠρώτησεν ὁ Νόννος.

— Ἐρωτᾷς τί λέγω; Καθὼς νυκτώσῃ! εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος,

— Καὶ καθὼς ἀφήσωμεν ὀπίσωμας τὸν λιμένα, ἐξηκολούθησεν ὁ Νόννος, θὰ σοὶ μετρήσω τὰ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα βενετικά.

— Καὶ ὅταν πατήσω τὴν γῆν τοῦ Μωρέως, ἐπρόσθεσεν ὁ Ῥοβέρτος, θὰ σοὶ μετρήσω ἄλλα πεντήκοντα!

— Ὁ ἅγιος Σπυρίδων νὰ σᾶς ἔχῃ καλὰ, εἶπεν ὁ ναύτης. Καθὼς νυκτώσῃ λοιπόν. Οἱ δύω σας καὶ τὸ πολὺ μὲ ἕνα ὑπηρέτην. Τὸ πλοῖόν μου δὲν ἔχει τόπον διὰ περισσοτέρους.

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ ναύτης. Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἤρχισαν αἱ προπαρασκευαὶ τῆς ἀναχωρήσεως. Εἷς πιστὸς ὑπηρέτης, ὅστις ἔμελλε νὰ τοὺς συνοδεύσῃ, διετάχθη νὰ συσκευάσῃ ἐν μεγάλῃ μυστικότητι καὶ βίᾳ τὰ ἀναγκαιότερα, καὶ ἅμα δύσῃ ὁ ἥλιος νὰ τὰ φέρῃ εἰς τὸ πλοῖον.

Ταύτην τὴν στιγμὴν οἱ ὑπηρέται ἀνήγγειλαν ἐπίσκεψιν τοῦ διοικητοῦ.

— Εἰς καλὴν στιγμὴν ἔρχεται, ἀνέκραξεν ὁ Ῥοβέρτος. Θὰ τῷ εἰπῶ κατὰ πρόσωπον ὅτι εἶναι ἄνθρωπος αἴσχιστος, ὅτι εἶναι προδότης κατάπτυστος. Θὰ κενώσω τοὐλάχιστον τὴν ὀργὴν ἥτις βράζει εἰς τὸ στῆθός μου.

— Ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης ἐπιθυμεῖ ἴσως νὰ μείνῃ κἀνένα μῆνα ἀκόμη εἰς Κέρκυραν. Ὁ διοικητὴς δὲν ἐνεργεῖ βεβαίως μόνον ἀπὸ ὄρεξιν τοῦ νὰ μᾶς προδίδῃ ἢ νὰ μᾶς ποτίζῃ τὸν ἀνούσιον οἶνόν του. Ὑπάρχει ἀναμφιβόλως κεκρυμμένον τι συμφέρον, καταχθόνιός τις ῥαδιουργία. Τὸ μόνον φρόνιμον εἶναι νὰ διαφύγωμεν τὰ δίκτυά του χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτευθῇ. Παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν Ὑψηλότητα νὰ καταστείλῃ τὸν θυμόν της.

Ὁ Διοικητὴς εἰσελθὼν διέκοψε τὸν διάλογόν των. Ἦλθε δὲ μὲ πολλὴν εὐγένειαν νὰ τοὺς προσκαλέσῃ διὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην εἰς δεῖπνον, ὅπου ἔμελλε νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν Ὑψηλότατον αὐθέντην ὅλους τοὺς προϋχοντας τῶν ἐγχωρίων.

Ὁ Ῥοβέρτος ἔλαβεν ἔκφρασιν αἰλούρου, ἑτοίμου νὰ πηδήσῃ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀντιπάλου του. Ὁ Νόννος ὅμως ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ, καὶ μὲ ἀκόμη περισσοτέραν εὐγένειαν νὰ εὐχαριστήσῃ δεχόμενος ἐκ μέρους ἀμφοτέρων. Αἰσθανόμενος δὲ καὶ ὁ Ῥοβέρτος ὅτι ἡ σιωπή του ἐδύνατο νὰ παρεξηγηθῇ, ἐπρόσθεσε καὶ αὐτὸς τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι θέλει ἔλθει μετὰ μεγίστης χαρᾶς. Καὶ, ὡς ἂν εἶχε διὰ μιᾶς λυθῇ ἡ ὁμίχλη ἥτις ἐσκίαζε τὰς ἰδέας του, προσελθὼν πρὸς τὸν διοικητὴν μετὰ πολλῆς ἀφελείας,

— Μᾶς ἐδαψιλεύσατε, τῷ εἶπε, πᾶν εἶδος φιλοξενίας. Ἀλλὰ σᾶς ὁμολογῶ ὅτι μία εἶναι πρὸ πάντων ἡ ἀγαπητή μου διασκέδασις, καὶ ὡς χάριν θὰ σᾶς ζητήσω νὰ μοὶ τὴν προμηθεύσετε ἐν ὅσῳ ἀκόμη εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ μείνω εἰς τὴν νῆσόν σας.

— Ποία εἶναι αὐτή; ἠρώτησεν ὁ Διοικητὴς μετ' ἐκπλήξεως ἥτις δὲν προήρχετο ἀπὸ μόνην τὴν ἄγνοιάν του περὶ τοῦ εἴδους τῆς διασκεδάσεως.

— Τὸ κυνήγιον, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος. Εἶμαι βέβαιος

ὅτι τὰ βουνά σας πρέπει νὰ ἔχουν καὶ λαγωοὺς, ἴσως καὶ ἐλάφους.

— Ἀναμφιβόλως, εἶπεν ὁ Διοικητής. Καὶ εἶμαι ἐντελῶς εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Ὑψηλότητός σας.

— Εἶναι δυνατὸν αὔριον λοιπὸν νὰ ἐξελθωμεν, νομίζετε, εἰς κυνήγιον;

— Αὔριον; ἠρώτησε μὲ παράδοξον μειδίαμα ὁ Διοικητής. Ὢ! μάλιστα! ὅταν διατάττῃ ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης. Περὶ τούτου δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν ἀπόψε εἰς τὴν τράπεζαν.

— Ἀπόψε λοιπόν! εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος, καὶ ἐχωρίσθησαν.

— Τὴν δ' ἑσπέραν, κατὰ τὴν προσδιωρισμένην ὥραν τοῦ λαμπροῦ δείπνου, καθ' ὃ ἔμελλον νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς τὸν Ῥοβέρτον ὅλοι οἱ μεγιστᾶνες τῆς νήσου, ὑπηρέτης τοῦ αὐθέντου τῆς Πελοποννήσου ἐζήτησε νὰ ὁμιλήσῃ τὸν διοικητήν. Ὅταν εἰσῆλθεν ὅμως, ἔμεινεν ἐπί τινας στιγμὰς βωβὸς ὑπὸ ἐκπλήξεως· διότι, ἐνῷ ἐνόμιζεν ὅτι θέλει εὕρει αὐτὸν ἐνώπιον πολυτελοῦς τραπέζης, περιεστοιχισμένον ὑφ' ὅλων τῶν Κερκυραίων ἀρχόντων, καὶ περιμένοντα τὸν αὐθέντην του, τὸν εὗρε μόνον, τὸν εὐναῖον ἐνδεδυμένον ἐμπρὸς μικρᾶς στρογγύλης τραπέζης καθήμενον, καὶ εἰς λύχνου νυστάζοντος φῶς ἀσχολούμενον περὶ τὰ ἔσχατα λείψανα λιτοῦ δείπνου. Ἀναγκασθεὶς τέλος νὰ ὁμιλήσῃ ὁ ὑπηρέτης,

— Ὁ αὐθέντης μου, εἶπε, σᾶς παρακαλεῖ νὰ μὴ τὸν περιμείνετε, διότι τὸν κατέλαβε κεφαλαλγία σοβαρὰ, καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀναπαυθῇ ἀπόψε, διὰ νὰ ἦναι ὑγιὴς αὔριον διὰ τὸ κυνήγιον.

— Καλὰ ἔκαμεν ὅτι ἀνεπαύθη ἀπεκρίθη ὁ Διοικητής. Εἰπέ τον νὰ κοιμηθῇ ἡσύχως. Προεῖδα τὴν κεφαλαλγίαν του καὶ δὲν τὸν περιέμεινα.

Ὁ ὑπηρέτης μὲ τεταμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μὲ χάσκον στόμα ἐξῆλθε χωρὶς ν' ἀποκριθῇ.

Μετ' ὀλίγα δὲ λεπτὰ ὁ Ῥοβέρτος, ὁ Νόννος καὶ ὁ ὑπηρέτης, ἐνδεδυμένοι ὡς ναῦται, καὶ ἀνὰ ἓν δέμα ἕκαστος ὑπὸ μάλης ἢ ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες, ἐξῆλθον τοῦ καταλύματός των καὶ προπορευομένου τοῦ βάρβα Σπύρου, διευθύνθησαν δι' ὁδῶν μεμονωμένων καὶ σκοτεινῶν πρὸς τὸν λιμένα. Φθάσαντες δὲ ἐδῶ, ποῖον τρόμον ᾐσθάνθησαν, ὅταν ἤκουσαν ἄνθρωπον προσομιλήσαντα τὸν ναύτην, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτον ὁ διοικητής.

— Βάρβα Σπύρο, τῷ εἶπε, σὺ εἶσαι;

— Ἐγὼ, Ἐξοχώτατε· εἶπεν αὐτὸς, ὅλος εἰς τὰς διαταγάς της.

— Ἔχομεν καλὰ καὶ νωπὰ γωβίδια;

— Νωπὰ, Ἐξοχώτατε, δὲν ἔχω. Μὰ τὸν ἅγιον Σπυρίδωνα ὅμως σοῦ ὑπόσχομαι νὰ ἔχω ἀξιόλογα αὔριον.

— Ἄκουσε, φίλε μου, ὑπέλαβεν ὁ Διοικητής. Αὔριον θὰ ἔχω τιμὴν νὰ συνοδεύσω τὸν Ὑψηλότατον Αὐθέντην τῆς Πελοποννήσου εἰς τὸ κυνήγιον. Νὰ μὲ φέρῃς τὰ μεγαλήτερα ὁποῦ τρέφει ἡ θάλασσα. Τὰ θέλω ὅμως πρὶν ἐξημερώσῃ. Νὰ σὲ ἰδῶ! Τρέχε εἰς τὰ κωπιά.

— Αὐτὴν τὴν στιγμὴν, Ἐξοχώτατε, εἰς τὴν σκάφην μου, καὶ ἀναχωρῶ.

Καὶ ὡς εἶπεν οὕτω καὶ ἔπραξεν· ἐπῆδησεν εἰς τὸ πλοῖόν του κατόπιν τῶν τριῶν ὁδοιπόρων οἵτινες χωρὶς νὰ προφέρωσι λέξιν εἶχον εἰσέλθει πρῶτοι, καὶ ἀνείλκυσε τὴν ἄγκυραν.

— Ὥρα καλή σου, φίλε μου, τῷ ἐφώναξεν ὁ διοικητής. Αὔριον τὰ γωβίδια!

— Εἰς τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, Ἐξοχώτατε, ἀπεκρίθη ὁ πλοίαρχος, ἀπωθῶν μὲ τὴν κώπην τὴν προκυμαίαν.

Καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ πλοῖον ἐμακρύνετο φέρον τὸν Ῥοβέρτον καὶ τὸν Νόννον, τρίβοντας τὰς χεῖρας καὶ καγχάζοντας, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐμακρύνετο καγχάζων καὶ τρίβων τὰς χεῖρας ὁ διοικητής. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἦτον ἡ εἰκοστὴ ἕκτη τοῦ Φεβρουαρίου.

Τὴν ἐπαύριον τὸ πρωῒ ἐπεδόθη εἰς τὸν διοικητὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ῥοβέρτου, ζητοῦντος συγγνώμην ὅτι δὲν δύναται νὰ παρευρεθῇ εἰς τὸ κυνήγιον, διότι, εὑρὼν αἰφνιδίως εὐκαιρίαν, ἀνεχώρησε διὰ τὴν Πελοπόννησον, καὶ παρακαλοῦντος αὐτὸν νὰ τῷ πέμψῃ κατόπιν τὴν συνοδίαν του.

ΚΕΦ. ΙΓ.

Μετὰ ἓξ ἡμερῶν εὐτυχεστάτην θαλασσοπλοΐαν, τὴν τετάρτην Μαρτίου, οἱ φυγάδες τῆς Κερκύρας προσωρμίσθησαν εἰς ἅγιον Ζαχαρίαν. Ὁ Ῥοβέρτος ἐπήδησε πρῶτος ἀπὸ τὸ πλοιάριον, καὶ τὴν ἔρημον παραλίαν πατήσας, ἔθηκε θεατρικῶς τὴν μίαν χεῖρα ἐπὶ τῶν βράχων, καὶ ἐξέτεινε τὴν ἄλλην, ὡς λαμβάνων κατοχὴν τῆς κληρονομίας του. Μετ' αὐτὸν ἀπέβη ὁ Νόννος, καὶ ἐκτείνας τὴν δεξιὰν πρὸς τὸν Ῥοβέρτον τὸν προσερώνησε· Χαῖρε ὁ αὐθέντης τοῦ Μωρέως. Τελευταῖος ἐξέτεινε τὴν χεῖρα ὁ βάρβα Σπύρος καὶ δεχθεὶς τὰ ὑποσχεθέντα πεντήκοντα φλωρία, χωρὶς στιγμὴν νὰ χρονοτριβήσῃ ἔστρεψε τὰ ἱστία πρὸς τὸν ἄνεμον, καὶ τὴν πρύμνην πρὸς τὴν Κέρκυραν.

Ἀλλ' ὅτι ὁ Ῥοβέρτος ἀνεγνώρισεν αὐτὸς ἑαυτὸν κυριάρχην τῆς Πελοποννήσου τοῦτο δὲν ἦκει ἀκόμη, ἔπρεπε νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ καὶ τὸ ὑπήκοόν του, εἰς δὲ τὴν ἔρημον τοῦ ἁγίου Ζαχαρίου ἀκτὴν ὑπήκοον δὲν ὑπῆρχεν. Ἀνάγκη πᾶσα ἦτον λοιπὸν νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὰ ἐνδότερα.

— Καὶ τώρα; εἶπε λοιπὸν ὁ Ῥοβέρτος ἀφοῦ συνῆλθεν ἀπὸ τὴν ἔκστασιν τῆς συναισθήσεως τῆς δυνάμεώς του.

— Καὶ τώρα, ἀπεκρίθη ὁ Νόννος, ἀπὸ ἐδῶ ἕως τὴν Ἀνδραβίδαν εἶναι τριῶν ὡρῶν δρόμος, ἁπλοῦς περίπατος διὰ τὴν ὑμετέραν Ὑψηλότητα

— Πῶς; θέλεις νὰ παρουσιασθῶ πεζὸς ὡς ἐπαίτης εἰς μίαν τῶν μεγαλοπόλεων τῆς ἐπικρατείας μου; Δὲν ἔμενεν ἄλλο παρὰ νὰ μᾶς ἀπαντήσῃ ἡ Ἄννα διατρέχοντας τὸν Μωρέαν ὡς πεζοδρόμους· ὄχι! Ὑπάγομεν εἰς τὸν ἅγιον Ζαχαρίαν, ἐπειδὴ εἶναι ἐδῶ πλησίον, καὶ ἐκεῖ λαμβάνομεν ἀπὸ τὸν διοικητὴν συνοδίαν καὶ ἵππους νὰ μεταβῶμεν εἰς Ἀνδραβίδαν.

— Νὰ ὑπάγωμεν εἰς ἅγιον Ζαχαρίαν, εἶπεν ὁ Νόννος, ἐν ᾧ διευθύνοντο ὁμοῦ πρὸς δύω ἀποθήκας ἀχυροσκεπεῖς καὶ μίαν ἐκκλησίαν πεπαλαιωμένην, νὰ

ὑπάγωμεν εἰς ἅγιον Ζαχαρίαν δὲν εἶναι δύσκολον, διότι ἰδοὺ ἐφθάσαμεν. Διὰ τὰ λοιπὰ ὅλα, νὰ ἰδῶμεν.

— Πῶς· ἐφθάσαμεν! Ποῦ εἶναι ὁ ἅγιος Ζαχαρίας;

— Ἡ ἐκκλησία ἐκείνη. Καὶ αὐταὶ αἱ καλύβαι ἐδῶ εἶναι τὰ δημόσια καταστήματά του, τὸ τελωνεῖον καὶ τὸ λιμεναρχεῖον· καὶ ὁ ἀγροῖκος ἐκεῖνος ὅστις χάσκει ἐκεῖ εἰς τὸν ἥλιον ἡπλωμένος εἶναι οἱ κάτοικοι καὶ ὁ διοικητής του.

Τὰ προοίμια ταῦτα τῆς ἐγκαθιδρύσεώς του δὲν ἐράνησαν λαμπρὰ εἰς τὸν Ῥοβέρτον, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ τὰ δεχθῇ ὁποῖα ἦσαν, διὸ ὁ πλησιάσας εἰς τὸν κοιμώμενον,

— Ἄκουσε, φίλε, τῷ εἶπε, κινῶν αὐτὸν μὲ τὸν πόδα, ἠμπορεῖς νὰ μᾶς προμηθεύσῃς τρία ἄλογα διὰ τὴν Ἀνδραβίδαν;

— Αἴ! τί εἶναι; τί θέλετε; ἠρώτησεν αὐτὸς μὲ φωνὴν τραχεῖαν, ἀναπηδήσας καὶ τρίβων τοὺς ὀφθαλμούς του.

— Τρία ἄλογα νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Ἀνδραβίδαν, ἀπεκρίθη ὁ Ῥοβέρτος.

— Ποῖοι εἶσθε σεῖς; πῶς ἤλθατε ἐδῶ; ἠρώτησεν ὁ τελώνης ὀργίλως.

— Εἴμεθα ξένοι, ἀπεκρίθη πάλιν ὁ Ῥοβέρτος· ἤλθομεν ἀπὸ τὴν Κέρκυραν μὲ τὸ πλοιάριον ἐκεῖ' ὁποῦ βλέπεις ἐκεῖ κ' ἐπιστρέφει.

— Πῶς; ἐτόλμησε καὶ σᾶς ἀπεβίβασε χωρὶς τῆς ἀδείας μου; Ποῦ εἶναι τὰ διαβατήριά σας; ποῦ εἶναι τὰ ἔγγραφα τοῦ Πλοιάρχου; ἀνέκραξε χειρονομῶν ὁ τελώνης.

— Μὴ μᾶς πονοκεφαλῇς μὲ τὰ ἔγγραφά σου, μὴ τὸ μετανοήσῃς. Εἰπέ μας ἂν θὰ μᾶς εὕρῃς τρία ἄλογα διὰ τὴν Ἀνδραβίδαν, ἐπανέλαβεν ὁ Ῥοβέρτος, ὀργιζόμενος ἤδη διὰ τὴν αὐθάδειαν τοῦ ἀνθρώπου.

— Ἄ! σᾶς ἀπεβίβασεν ἐδῶ χωρὶς τῆς ἀδείας μου, ἐξηκολούθει φωνάζων αὐτὸς μὲ ὅλον τὸν ζῆλον τῆς προσβληθείσης ἀξιοπρεπείας του. Εἶσθε κλέπται. Δὲν ἔχετε ἔγγραφα, εἶσθε λαθρέμποροι.

Ὁ Ῥοβέρτος ἀνέλαβε τότε τὸ ἡγεμονικώτερον ὕφος του, τὸ ὕφος τῶν μεγάλων περιστάσεων.

— Ἄφρον! εἶπεν, ἠξεύρεις τίς εἶμαι; Εἶμαι ὁ Ῥοβέρτος Σαμπλίτης, ὁ αὐθέντης τῆς Πελοποννήσου, καὶ σὲ προστάζω νὰ μοὶ φέρῃς τρεῖς ἵππους νὰ ὑπάγω εἰς Ἀνδραβίδαν.

— Θὰ ὑπάγῃς καὶ σὺ καὶ οἱ σύντροφοί σου εἰς τῆς Ἀνδραβίδας τὴν φυλακήν. Ἐκεῖ θὰ ἐξηγήσῃς ἂν εἶσαι παράφρων ἢ ἂν εἶσαι κακοῦργος.

Ὁ Νόννος ἔθεσε τὴν χεῖρά του ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ Ῥοβέρτου, ὅστις ὑψοῦτο ἤδη νὰ τιμωρήσῃ τὸν αὐθάδη.

— Ὑψηλότατε, τῷ εἶπε, συγχωρήσατε τὸν ἀνόητον τοῦτον. Ἐτάχθη ἐδῶ νὰ φυλάττῃ τὴν ἔρημον ταύτην, καὶ εἶναι ἐκτὸς τοῦ κόσμου· δὲν ἠξεύρει τί τῷ λέγομεν.

Καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν τελώνην,

— Ἄκουσε, ἀδελφὲ, τῷ εἶπε, οὔτε κλέπται εἴμεθα οὔτε λαθρέμποροι· ὅτι δὲν ἔχεις τρεῖς ἵππους νὰ μᾶς δώσῃς εἶναι περιττὸν νὰ μᾶς τὸ εἰπῇς, τὸ ἐννοῶ. Βλέπω ὅμως μίαν φθισικὴν ἡμίονον, ἥτις βόσκει ἐκεῖ εἰς τὴν βάλτον. Αὐτὴν θὰ δώσῃς εἰς τὸν ὑπηρέτην μας νὰ φέρῃ εἰς Ἀνδραβίδαν τὴν εἰδησιν ὅτι ἤλθομεν, ἐν ᾧ ἡμεῖς θὰ μείνωμεν ἐδῶ νὰ τὸν περιμείνωμεν. Καὶ ἐπειδὴ θὰ τῷ δώσῃς τὸ ζῶόν σου, λάβε τοῦτο. — Καὶ τῷ ἔδωκεν ἓν φλωρίον. — Ἂν ὅμως εἶχες ὄρεξιν νὰ μὴ τὸ δώσῃς, τότε ἔχομεν τοῦτο, — καὶ τῷ ἔδειξε τὴν ἀξιοσέβαστον ῥάβδον του.

Εἰς τόσον ἰσχυροὺς λόγους ὁ τελώνης δὲν εὗρε τί ν' ἀντιτάξῃ· ἔλαβεν ἐπομένως τὸ φλωρίον καὶ ἔδωκε τὴν ἡμίονον.

Τέσσαρας ὥρας περιέμεινεν ἀκόμη ὁ Ῥοβέρτος εἰς τὴν παραλίαν τῆς ἡγεμονίας του, ὅτε τέλος εἶδε νέφος κονιορτοῦ εἰς τὸ βάθος τῆς πεδιάδος ἐγειρόμενον, καὶ ταχέως προχωροῦν ὡς ἂν ἐδιώκετο ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Ὅταν δ' ἔφθασε πλησίον, προέκυψεν ἐξ αὐτοῦ ἀπὸ ρυτῆρος τρέχων ἔφιππος ὁ Ῥαιμόνδος, καὶ πηδήσας ἀπὸ τὸν ἵππον του, ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Ῥοβέρτου. Ὁ Σαμπλίτης τὸν ἐδέχθη μετὰ φιλοφροσύνης ὀλίγον βεβιασμένης. Ἀλλ' αὐτὸς, πρὶν ἀφήσῃ τὸν κύριόν του νὰ ἐκφράσῃ διὰ λέξεων τὴν δυσαρέσκειάν του, τῷ διηγήθη πῶς ὁ ἐπάρατος ἐκεῖνος πλοίαρχος τῆς Κερκύρας, ἔχων διαταγὴν τοῦ διοικητοῦ νὰ διώξῃ τὸν λέοντα, χωρὶς οὐδὲ στιγμὴν ν' ἀπολέσῃ, εἰς καμμίαν παράκλησίν του δὲν ἤθελε νὰ ἐνδώσῃ, καὶ νὰ τὸν ἀποβιβάσῃ εἰς Κέρκυραν· ἐν τούτοις δ' ὅτι τὸν Λέοντα τὸν ἔβλεπον μὲν πάντοτε ὡς δέκα μίλια μακρὰν, ἀλλὰ νὰ ἐλαττώσωσι τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπόστασιν δὲν κατώρθουν. Τέλος δ' ὅταν ἔφθασαν ἀντικρυ τῆς Πελοποννήσου, καὶ εἶδεν ὁ Ῥαιμόνδος ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἐξακολουθήσωσι μέχρι τῆς Κρήτης, εἰς μίαν λοξοδρομίαν ἥτις ἐπλησίασεν ὡς λίθου βολὴν εἰς τὴν παραλίαν, ὅτι ἡτοιμάσθη νὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπερ ἰδὼν ὁ πλοίαρχος συγκατένευσε νὰ τὸν ἀποβιβάσῃ.

Αἱ ἀφελεῖς ἐξηγήσεις αὗται διέλυσαν τὸ τελευταῖον νέφος ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ Ῥοβέρτου, καὶ ἡ λοιπὴ των συνέντευξις ὑπῆρξε περιπαθεστάτη. Μετ' ὀλίγας δὲ στιγμὰς, νέον νέφος ἀνέθορεν εἰς τὸν ὁρίζοντα, ἀλλὰ τοῦτο προέβαινε βραδύτερον καὶ ἐπισημότερον. Ἔφθασεν ὅμως καὶ αὐτὸ τελευταῖον, καὶ ἐφάνη περιέχον τὸν σεβάσμιον κιβιτάνον, ἢ δήμαρχον Ἀνδραβίδας, μεθ' ὅλης τῆς συνοδίας τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν προὐχόντων τῆς πόλεως, ἐρχομένων ἐν πομπῇ νὰ δεχθῶσι τὸν νέον των ἡγεμόνα. Προήρχετο δ' ἡ βραδύτης τῆς πορείας αὐτῶν πρῶτον ἐξ ἀναγκαίας εἰς τοιαύτην πομπὴν εὐπρεπείας καὶ κοσμιότητος, καὶ δεύτερον ἐκ τοῦ ὅτι, ἐκτὸς τοῦ δημάρχου καὶ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ, οἱ λοιποὶ πάντες ἐπόμπευον ἐπὶ πώλων ὄνων, τόσον σπάνιος εἶχε καταντήσει τότε εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ εὐγενέστερος ἵππος, καὶ τοὺς ὑπάρχοντας συνεωνοῦντο οἱ ἱππόται διὰ τὴν ὑπηρεσίαν των. Ἐσύροντο δὲ καὶ ἐκ τοῦ χαλινοῦ δύω ἕτεροι ἵπποι πλουσίως κεκοσμημένοι διὰ φαλάρων ὀλίγον αὐτοσχεδίων, δανεισθέντες παρὰ δύω τῶν πλουσιωτέρων μυλωθρῶν τῆς πόλεως.

Ὁ Ῥοβέρτος προσεφέρθη εἰς τὴν πρώτην ταύτην ὑποδοχὴν τῶν ὑπηκόων του ἡγεμονικώτατα. Ἦτον χαρὰ νὰ τὸν ἰδῇ τις μὲ πόσην εὐμένειαν ἤγγισε μὲ ἄκρους τοὺς δακτύλους ὑπὸ μάλης τὸν κιβιτάνον ὅπως

τὸν ἀνεγειρῃ προσπεσόντα καὶ προσκυνήσαντα, μὲ πόσην συγκατάβασιν ἐχαιρέτα δεχόμενος τῶν λοιπῶν τὰς ζητωκραυγίας. Ἔπειτα δὲ, καθ' ὅλην τὴν ὁδὸν προπορευόμενος, ὡς ἀνῆκεν εἰς τὸν μέγαν βαθμόν του, ἀπέτεινεν ἀνὰ πᾶν τέταρτον εἰς τὸν παρακολουθοῦντα δήμαρχον μίαν λέξιν ἠντλημένην εἰς τὸ λεξικὸν τῶν κοινῶν τόπων, καὶ οὐδὲν προδικάζουσαν τῶν μεγάλων ζητημάτων τῆς μελλούσης διοικήσεως.

Ὅταν ἐφθασεν εἰς Ἀνδραβίδαν, ὁ Ῥοβέρτος εἰσήχθη εἰς τὴν μεγαλοπρεπεστάτην τῶν οἰκιῶν, αὐτὴν ἐκείνην ἣν πρό τινος κατῴκει ὁ Βιλλαρδουΐνος, καὶ ἐξεπλάγη μὲν ἰδὼν ὅτι ἀντὶ τοῦ τοποτηρητοῦ τὸν ὑπεδέχθη εἰς τὴν κεραλὴν τῆς κλίμακος ὁ Πετραλείφας, ἐξετίμησεν ὅμως ἐπιεικέστατα τοὺς λόγους τῆς τοιαύτης διαγωγῆς, ὅταν ἔμαθε μὲν ὅτι ὁ Βιλλαρδουΐνος ἀπῆλθεν εἰς Βλιζίρι ὅπως τὸν περιμένῃ ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς, καὶ τὸν ὑποδεχθῇ ἐπίσης ἀξιοπρεπῶς, ἂν ἤρχετο διὰ τοῦ Ποντικοῦ, εἶδε δὲ πλησίον τοῦ πάππου τὴν θάλλουσαν ἐκγονον, ἧς τὸ μειδίαμα τῷ ἐφάνη εὐφραδέστερον ἀφ' ὅλους τοὺς πανηγυρικοὺς λόγους ἐκείνου.

Μετὰ τὴν ἐπίσημον δὲ ὑποδοχὴν, ἀφοῦ παρουσίασεν ὁ μὲν Πετραλείφας εἰς τὸν νέον ἡγεμόνα τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν ὀπαδῶν του, ὁ δὲ Ῥοβέρτος τὸν Νόννον εἰς τὸν Πετραλείφαν, ἐπρότεινεν αὐτὸς νὰ πέμψῃ πεζοδρόμον πρὸς τὸν Βιλλαρδουΐνον εἰς Βλιζίρι.

— Μὴ, πρὸς χάριν μου, εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος. Ἄφετέ με ν' ἀναπνεύσω μίαν ἡμέραν. Μερικαὶ στιγμαὶ μεταξὺ φίλων καὶ μακρὰν τῶν ὑποθέσεων μοὶ εἶναι ἀναγκαῖαι μετὰ τὴν ὀχληρὰν ὁδοιπορίαν. Προσέτι δὲ καθῆκον φιλοφροσύνης καὶ ἐπιθυμία μου εἶναι νὰ ἀπέλθω ἐγὼ πρὸς τὸν γέροντα Βιλλαρδουΐνον, ὄχι νὰ τὸν φέρω ποτὲ πρὸς ἐμέ. Ἄφετε νὰ τῷ φέρω ἐγὼ τὴν εἴδησιν τῆς ἀφίξεώς μου.

Εἰς τὴν εὐχὴν ταύτην τοῦ Ῥοβέρτου δὲν εἶχεν οὔτ' ἐπεθύμει ν' ἀντιτάξῃ τι ὁ Πετραλείφας, διότι τῷ ἐσύμφερε μάλιστα νὰ ἔχῃ ἐπί τινας στιγμὰς, ὅσον ὀλίγαι καὶ ἂν ἦσαν, τὸν νέον ἡγεμόνα μόνον καὶ ἀπερίσπαστον εἰς τὴν κατοχήν του.

Καί τινες μὲν τῶν κατοίκων Ἀνδραβίδας ὑπέλαβον ὅτι ἐστάλη ἀγγελιαφόρος πρὸς τὸν Βαΰλλην, διότι εἶδαν εἰς τὸ λυκαυγὲς τῆς νυκτὸς τὸν Ῥαιμόνδον συνομιλοῦντα εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς πόλεως κρυφίως μεθ' ἱππέως, ὅστις ἐν τῷ ἅμα ἀνεχώρησεν ὡς ἀστραπὴ πρὸς μεσημβρίαν. Ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι δὲν εἶχον ἀκούσει τὸν λόγον τοῦ ἡγεμόνος· οἱ δὲ μεμυημένοι ἐθεώρησαν τὴν ἀποστολὴν ταύτην ὡς ἀφορῶσαν τὴν τελετὴν τῆς ἑσπέρας ἐκείνης. Διότι τῆς πόλεως τὰ δημόσια καταστήματα ἐφωταγωγήθησαν, εἰς τὰς πλατείας ἔκαιον πυραὶ, ἂς ἐπήδων ἀλαλάζοντες παῖδες, εἰς τοῦ Πετραλείφου δὲ ὁ Ῥοβέρτος ἐπροκάθητο λαμπροῦ δείπνου, ἔχων ἐκ δεξιῶν τὸν σεβάσμιον πενθερὸν, ἐξ εὐωνύμων τὴν εὔχαριν θυγατέρα τοῦ αὐθέντου τῆς Ἑλλάδος, τὴν δ' ἐπίλοιπον ὅλην νύκτα, ὑμπανα κροτοῦντα καὶ σειρήνια τερετίζοντα ἐμπρὸς τῶν παραθύρων τοῦ ἡγεμόνος, ἐξεκώφευον αὐτὸν μετὰ μεγίστης τιμῆς, καὶ τὸν ἀπέσπων ἀπὸ τὴν ζάλην τῆς μέθης, μέθης ὅμως, ῥηθήτω πρὸς ἔπαινόν του, ὄχι ἐπικουρίου, καὶ τὸν ῥητινωτὸν τῆς Ἀνδραβίδας ἀποπνεούσης, ἀλλ' ὅλης αὐλου, καὶ ἐξαρθείσης ἐκ τῆς γλυκείας φλογὸς τῶν βλεμμάτων τῆς Ἄννης.

Τὴν ἐπαύριον περὶ ἀναχωρήσεως οὐδεὶς ἔγεινε λόγος, ἀλλ' ὁ Ῥοβέρτος ἀκούσας τὴν προτεραίαν παρὰ τῆς Ἄννης πόσον εὐηρεστεῖτο εἰς τας ἐφίππους περιδιαβάσεις παρήγγειλε τοιαύτην εἰς τὸ μέσον τῆς ἡμέρας, διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν πόλιν καὶ τὰ περίχωρα, καὶ καθ' ὅλην τὴν ἐκδρομὴν, ἱππεύων πλησίον τῆς νέας κόρης, ἐδείχθη φιλοφρονέστατα ὁ πιστὸς ἱππότης αὐτῆς, τὴν δ' ἑσπέραν ἀπέδιδεν αὐτὸς τὸ δεῖπνον εἰς τοὺς εὐγενεῖς ξενοδόχους του.

Ἐπ' αὐτοῦ ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ, ἂν καὶ μετά τινων δισταγμῶν, καὶ ὡς ἐπιθυμῶν νὰ εὕρῃ κωλύματα περὶ τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ τὴν ἐπαύριον. Καὶ τῆς μὲν Ἄννης οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀληθὲς κώλυμα πάντοτε, ἀλλ' ὄχι καὶ ὁμολογούμενον, τὸ δὲ στόμα αὐτῆς ἔμενε βωβὸν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο· ὁ δὲ Πετραλείφας, δὲν παρεκίνει μὲν τὴν ἀναχώρησιν, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ τὴν ἀναβάλῃ ἐτόλμα, ὥστε ἤθελεν ἀποφασισθῇ, ἂν ἀμέσως μετὰ τὸ δεῖπνον ἐρχόμενος ὁ Λιβιτάνος δὲν ἀνήγγελλεν εἰς τὸν Ῥοβέρτον ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωρίων ἐζήτουν τὴν ἄδειαν νὰ ἔλθωσι τὴν ἐπαύριον εἰς προσκύνησιν τοῦ νέου αὐθέντου των. Τοῦτο ἔλυε τὸ ζήτημα, καὶ ἡ ἀπόφασις ἔγινεν ὅτι θέλει μείνει ἀκόμη μίαν ἡμέραν.

Τὴν ἐπιοῦσαν, μίαν ἢ δύω ὥρας μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, οἱ χωρικοὶ κατὰ συστήματα εἰσήρχοντο εἰς τὴν πόλιν, προηγούμενοι ἀπὸ τὰ τύμπανα, τοὺς αὐλοὺς ἢ τὰς λύρας των, ἄνθη ἐστεμμένοι καὶ ἄνθη φέροντες εἰς τὰς χεῖρας, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπλήρωσαν τὴν αὐλὴν τοῦ Ῥοβέρτου, ὅστις ἐκαθητο εἰς ὑψηλὸν ἐξώστην μεταξὺ τοῦ Πετραλείφου καὶ τῆς Ἄννης, καὶ ὅλων τῶν ἐπισημοτέρων κατοίκων τῆς πόλεως. Ἡ θέα τῆς ζωγραφικῆς Ἑλληνικῆς ἐνδυμασίας, ἥτις ἦτον καὶ τότε ὡς διέμεινεν ἔκτοτε ἐν ἁρμονίᾳ πάντοτε πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φύσιν, τῶν ζωηρῶν μεσημβρινῶν ὄψεων, τῶν χορῶν οἵτινες ἀνεπόλουν ἄλλοτε τὸν κύκλιον καὶ ἄλλοτε τὸν πυρρίχιον τῶν ἀρχαίων, ἔθελγε τὴν ἐκπεπληγμένην του ὅρασιν, ὁ ἦχος τῆς εὐρύθμου γλώσσης, ἡ ἀφέλεια τῶν μελῳδιῶν καὶ πρὸ πάντων αἱ ζητωκραυγίαι ἔτερπον τὴν κολακευομένην του ἀκοήν. Ὁ Ῥοβέρτος διέταξε μεγάλην διανομὴν οἴνου καὶ τραγημάτων, καὶ ἡ εὐωχία διήρκεσε μέχρι τῆς ἑσπέρας.

Ἐν ᾧ ὅμως οἱ χωρικοὶ ἐκένουν τὸ τελευταῖον ποτήριον καὶ ἐχόρευον τὸν χορὸν τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ, ὁ δὲ Ῥοβέρτος ἦτον βεβυθισμένος εἰς τρυφερὰν συνδιάλεξιν μετὰ τῆς Ἄννης, αἰφνης εἰσῆλθεν ὁ Νόννος ἐναγώνιος, καὶ διευθυνθεὶς πρὸς τὸν Πετραλείφαν ὡμίλησε πολλὴν ὥραν ζωηρῶς μετ' αὐτοῦ. Φαίνεται δὲ ὅτι τω μετέδωκε τὴν ταραχήν του, διότι καὶ αὐτὸς ἤρχισε βιαίως νὰ χειρονομῇ, καὶ ἔπειτα ἐγερθεὶς ἦλθε πρὸς τὸν Ῥοβέρτον, καὶ λαβὼν αὐτὸν κατὰ μέρος,

— Γνωρίζει, τὸν ἠρώτησεν, ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης περί τινος συμβάσεως μεταξὺ Βιλλαρδουΐνου καὶ τοῦ κόμητος Σαμπλίτου ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ;

— Περὶ τίνος συμβάσεως; ἀπεκρίθη ὁ Ῥοβέρτος,

ωχριῶν καὶ αὐτός. Εἶχον ἀκούσει τι εἰς Γαλλίαν, ἀλλὰ τὸ ἐνόμιζον μῦθον. Εἶναι λοιπὸν ἀληθές;

— Ἰδοὺ ὁ Νόννος· ἂς σᾶς τὸ εἴπῃ.

— Ναὶ, ὑπέλαβεν αὐτὸς μετὰ ζέσεως· αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ ἤκουσα βεβαιούμενον. Ὅτι ὑπάρχει συμφωνία μεταξὺ τοῦ κόμητος καὶ τοῦ Βιλλαρδουίνου νὰ μείνῃ αὐτὸς ὁριστικὸς Αὐθέντης τῆς Πελοποννήσου, ἂν ὁ κόμης ἐντὸς ἑνὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του δὲν ἐπιστρέψῃ, ἢ δὲν στείλῃ κἀνένα νὰ τὸν διαδεχθῇ.

— Ὦ! ἀληθὲς; εἶπε ταραττόμενος ὁ Ῥοβέρτος.

— Φαίνεται ὅτι εἶναι ἀληθὲς, ἀπεκρίθη ὁ Νόννος.

— Καὶ ἂν ἀμφίβολον ἦναι, ὑπέλαβεν ὁ Πετραλείφας, ἀσφαλέστερον πάντοτε φαίνεται νὰ τὸ ἐκλάβῃ ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης ὡς ἀληθές.

— Καὶ πότε ἀνεχώρησεν ὁ θεῖός μου; ἠρώτησεν ὁ Ῥοβέρτος, γινόμενος ὅλος ἔμφροντις.

— Ὁ εἰδοποιήσας με δὲν ἤξευρεν ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν. Διισχυρίζετο ὅμως ὅτι πρέπει νὰ ἦτον τὸν Μάρτιον.

— Τὸν Μάρτιον περίπου πρέπει νὰ ἦτον τῷ ὄντι· εἶπεν ὁ Ῥοβέρτος. Ἀλλὰ πολὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἤδη τῆς ἡμέρας ἡ γνῶσις. Ἴσως μᾶς φωτίσῃ ὁ κιβιτάνος.

Τὴν στιγμὴν ταύτην οἱ χωρικοὶ ἀπήγγειλαν ζητωκραυγοῦντες καὶ τυμπανίζοντες. Ὁ δὲ Ῥοβέρτος, προελθὼν εἰς τοῦ ἐξώστου τὴν ἄκραν, τοὺς εὐχαρίστησε μεγαλοπρεπῶς, μετὰ ταῦτα δὲ ἀποσυρθεὶς εἰς παρακείμενον δωμάτιον μετὰ τοῦ Πετραλείφου, τοῦ Νόννου, τοῦ Ῥαιμόνδου, τοῦ δημάρχου καὶ τινων ἄλλων προὐχόντων, τοῖς καθυπέβαλε χωρὶς ἄλλης ἐξηγήσεως τὴν ἐρώτησιν πότε ἀνεχώρησεν ὁ κόμης Σαμπλίτης.

Ὅλοι ἐσυμφώνουν περὶ τοῦ μηνὸς Μαρτίου, περὶ τῆς ἡμέρας ὅμως ἕκαστος ἄλλα ἔλεγεν. Εἰς ἐνθυμεῖτο ὅτι ἦτον ὀλίγον μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τεσσαράκοντα μαρτύρων ὅπερ ἐπέφερε φρικίασιν εἰς τοὺς ἔχοντας συμφέρον ἐκ τῶν ἀκροατῶν, διότι ἡ ἑορτὴ τῶν ἁγ. Τεσσαράκοντα εἶναι τὴν ἐννάτην Μαρτίου, καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτον ἡ ἑβδόμη. Ὁ Κιβιτάνος ἐγνωμοδότησε περὶ τῆς εἰκοστῆς ἢ εἰκοστῆς πρώτης, διότι ἦτον βέβαιος ὅτι σχεδὸν ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἦτον ἡ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, καὶ διάφοροι ἄλλαι ἐρρέθησαν γνῶμαι, ἐξ ὧν ἐξήγετο δι' ὅλους ὅτι οὐδεὶς ἐγνώριζε τὴν ἡμέραν, διὰ δὲ τὸν Ῥοβέρτον καὶ τοὺς ἔχοντας γνῶσιν τοῦ μυστικοῦ του, ὅτι ἦτον ἀνάγκη νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν συνάντησίν του μετὰ τοῦ Τοποτηρητοῦ.

Ἐπομένως ὁ Ῥοβέρτος ἐζήτησε παρὰ τοῦ διοικητοῦ νὰ τῷ ἔχῃ ἑτοίμους δι' αὔριον πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου τοὺς ἵππους καὶ μετ' ὀλίγον διελύθη ἡ συνανστροφή. Ὁ Ῥοβέρτος ἔφερε τὴν Ἄνναν μέχρι κάτω τῆς κλίμακος, καὶ ἐκεῖ φιλήσας τὴν χεῖρά της, ὑπεσχέθη ὅτι δὲν θέλει ἀναχωρήσει τὴν ἐπαύριον χωρὶς νὰ ἔλθῃ νὰ τὴν ἀποχαιρετίσῃ, ὅτι δὲ ὅλαι τοῦ κόσμου αἱ Αὐθεντίαι δὲν ἤθελον τὸν πείσει νὰ παρατείνῃ εἰς μακρὸν χρόνον τὴν ἀπουσίαν του.

Ἀφ' οὗ δ' ἔφθασεν ὁ Πετραλείφας εἰς τὴν οἰκίαν του, πρὶν ἢ ἀπέλθῃ εἰς τὴν κλίνην, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς ἐγγόνου του.

— Θύγατερ, τῇ εἶπε, κρίνω ἀναγκαῖον νὰ συνομοδεύσωμεν αὔριον τὸν Αὐθέντην. Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἡ χαρὰ ἐπέλαμψεν εἰς τῆς νέας τὸ πρόσωπον.

— Εἶναι δὲ πρὸ πάντων χρήσιμον, ἐξηκολούθησεν ὁ γέρων, νὰ γνωρίσῃς ἤδη πλέον τὸν σκοπὸν τῆς ἐλεύσεώς μας εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπως δράμῃς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν του. Ἡ μὲν πρόφασις ἦτον τὰ κτήματά μου καὶ ἡ διασκέδασίς σου, ἡ δὲ ἀλήθεια τὰ σχέδια τοῦ πατρός σου. Οἱ ἡγεμόνες, φιλτάτη θύγατερ, εἶναι τὰ ὑπέρτατα ὄργανα τῶν θείων βουλῶν εἰς τὴν γῆν. Αἱ κλίσεις των δὲν εἶναι ἀδιάφοροι, αἱ πράξεις των κανονίζονται ἄνωθεν. Ζῶσι διὰ τοὺς ἄλλους, οὐχὶ δι' ἑαυτοὺς, καὶ πρέπει νὰ ἐκπληρῶσι τὸ εἰς ὃ ἐκλήθησαν. Ἡ εὐχὴ, ἡ πολιτικὴ ἀνάγκη τοῦ πατρός σου, ἦτον νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῆς ἡγεμονικῆς οἰκογενείας τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Γοδεφρεῖδος Βιλλαρδουίνος εἶναι εἷς τῶν ἐντελεστέρων ἱπποτῶν τῆς χριστιανοσύνης, ἀνδρεῖος, εὐγενὴς, ὡραῖος, πλούσιος. Τὸν εἶδες, συνέζησας μετ' αὐτοῦ, καὶ τὸν κρίνεις καὶ σὺ ὁμοίως.

(Εἰς ἕκαστον τῶν ἐπαίνων τούτων ἀνὰ ἓν νέφος ἠγείρετο εἰς τῆς Ἄννης τὸ μέτωπον).

— Ἀφ' ἑτέρου, ἐξηκολούθησεν ὁ Πετραλείφας, ἔπεμψεν ὁ Γούης Δελαρόσης, καὶ σὲ ζητεῖ ἐπιμόνως εἰς γάμον. Ὁ νέος Γούης εἶναι τοῦ ἐνδόξου Ὄθωνος κληρονόμος, καὶ τὸν περιμένει ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν. Ἂν ἦσο ἰδιώτου κόρη, θὰ σ' ἔλεγον. Ἔκλεξον! Ἀλλ' ἤδη σοὶ λέγω· ὁ Μωρέας βαρύνει εἰς τὴν πλάστιγγα περισσότερον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ὁ Βιλλαρδουίνος, εἶμαι βέβαιος, περιμένει τὸ νεῦμά σου. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἔπρεπε νὰ περιμείνωμεν τὸ νεῦμα τῶν περιστάσεων, καὶ αὐταὶ ἐκηρύχθησαν κατὰ τοῦ Βιλλαρδουίνου. Ὁ πατήρ του δὲν εἶναι πλέον τοποτηρητὴς τῆς Πελοποννήσου, δὲν εἶναι πλέον οὐδὲν, καὶ ὅσα προτερήματα καὶ ἂν ἔχῃ ὁ νέος ἱππότης, ἡ περίστασις αὕτη μᾶς ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον νὰ κλείσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς αὐτά. Ἡ χείρ σου δὲν εἶναι πλέον διὰ τὸν Γοδεφρεῖδον.

(Αἰθρία ἐπέλαμψεν ἐκ νέου εἰς τὸ μέτωπον τῆς νεάνιδος).

— Ἀλλὰ, ἐν ᾧ δύει αὐτοῦ ὁ ἀστὴρ, ἐξηκολούθησεν ὁ προνοητικὸς γέρων, εἰς τὸν ὁρίζοντα τῆς Πελοποννήσου, ἀνατέλλει ἄλλος πολὺ λαμπρότερος. Ὁ νέος Σαμπλίτης, οἴκου ἐπισημοτάτου βλαστὸς, αὐθέντης ἤδη ὅταν ἄλλοι δὲν ἐκέρδησαν ἀκόμη τοὺς πτερνιστῆράς των, περιαυγαζόμενος ἀπὸ νεότητα, πλοῦτον, εὐγένειαν, οὗτος εἶναι ὁ ἀνὴρ ὃν, ἀσκῶν πατρὸς δικαίωμα, καὶ καθῆκον πατρὸς ἐκτελῶν, σοὶ προορίζω, ὦ θύγατερ! Κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν προσφέρου πρὸς αὐτὸν κατὰ τοῦτο, καὶ ἐν ᾧ τὸν περιδέω διὰ τῶν δεσμῶν τῆς πολιτικῆς, ἔμπλεκέ τον σὺ εἰς χρυσᾶ δίκτυα.

— Πάτερ, εἶπεν ἡ Ἄννα ἐρυθριῶσα, καὶ κλίνουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν γῆν, τὰς δυνάμεις μου ἐκτιμᾶτε τῷ ὄντι ὑπὲρ τὴν ἀξίαν των. Εἰς τὸ μέγα ὕφασμα τῶν σχεδίων σας μὴ μοὶ ζητεῖτε ν' ἁπλώσω τὴν ἀνεπιδέξιον χεῖρά μου· νὰ συνδιαῤῥάψω ὅλα τὰ σοφὰ νήματά σας. Ἔπειτα, πάππε, νομίζω ἀνάξιον τοῦ

πατρός μου, ὅταν ἔχῃ ἀνάγκην συμμάχων, νὰ τοὺς ζητῇ ἄλλως παρὰ ἐν ὀνόματι τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐπιῤῥοῆς του.

— Ὄχι, Ἄννα, εἶπεν ὁ γέρων. Ταύτην τὴν ὑπερτάτην ὑπηρεσίαν ὀφείλεις εἰς τὸν πατέρα σου· καὶ βίας ἂν ἔχῃ ἀνάγκην ἡ καρδία σου πρέπει νὰ τὴν βιάσῃς.

— Φίλτατε πάππε, εἶπεν ἡ Ἄννα, καὶ δάκρυ ἀνέβρυεν ἤδη εἰς τὸν κανθὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ της, ὅταν βιάζῃς τοῦ ῥόδου τὸν κάλυκα, τὸν μαραίνεις, δὲν τὸν ἀνοίγεις.

— Ἔστω, δὲν τὸν βιάζω, εἶπεν ὁ Πετραλείφας. Ἀπαιτῶ μόνον νὰ προσέχῃς εἰς τὴν συμπεριφοράν σου, νὰ δεικνύῃσαι φιλόφρων καὶ οὐχὶ ψυχρὰ ἡ ἀγρία, καὶ πέποιθα ὅτι ἱκανὰ ἔχει πλεονεκτήματα ὁ Ῥοβέρτος, ὥστε ν' ἀναπτυχθῇ αὐτομάτως ὁ κάλυξ τῶν αἰσθημάτων σου.

Ἀφ' οὗ δὲ ὁ γέρων συγκατέβη εἰς τὸν συμβιβασμὸν τοῦτον, ἡ Ἄννα ὑπεσχέθη τόσῳ προθυμότερον τὸ ἀπαιτούμενον, ὅσῳ ἐφοβεῖτο ἴσως μὴ δι' ἐπιμόνου ἀρνήσεως τοῦ νὰ δειχθῇ καὶ φιλόφρων κἂν, ὡς τῷ ὄντι ὤφειλε, πρὸς τὸν ξένον ἡγεμόνα, ἀπέτρεπεν ἐντελῶς τὸν πάππον της τῆς ὁδοιπορίας, ἣν αὐτὴ ἐφαίνετο ζωηρῶς ἐπιθυμοῦσα.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Ῥοβέρτος ἐχάρη μεγάλως, ὅταν ὁ γέρων Πετραλείφας τῷ εἶπεν ὅτι, ἐπειδὴ εἶχε τὴν τιμὴν νὰ τὸν δεχθῇ πρῶτος ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Τοποτηρητοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐνόμιζε καὶ καθῆκόν του νὰ τὸν συνοδεύσῃ καὶ νὰ τὸν παρουσιάσῃ αὐτὸς εἰς τὸν Βιλλαρδουΐνον. Ἡ προσθήκη αὕτη εἰς τὴν συνοδίαν τοῦ νέου ἡγεμόνος, κατέστησε τὸν ἀπαρτισμὸν αὐτῆς χρονιώτερον, δι' ὃ καὶ ἀνεχώρησαν μόλις περὶ τὴν μεσημβρίαν. Ἡμίσειαν δ' ὥραν περίπου μακρὰν τῆς πόλεως, ὁ Πετραλείφας παρετήρησε κυνηγὸν ἀναβαίνοντα λόφον παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἀφήσας νὰ παρέλθῃ ὅλη ἡ συνοδία ἐμπρός του, ὅταν ἔμεινε μόνος ὀπίσω μετὰ τῆς ἐγγονῆς του, ἥτις μεταξὺ ὅλων τῶν ξένων ἐκείνων παρηκολούθει πάντοτε τὸν πάππον της, διευθύνθη πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ κυνηγὸς, ἰδὼν τοῦτο ἐστάθη.

— Ὁ κύριος Χαμάρετος, εἶπεν ἡ Ἄννα. Τί εὐτυχὴς συνάντησις!

— Εὐτυχὴς! ἀνέκραξεν ὁ Χαμάρετος. Ὅταν διάγω τῶν λύκων τὸν βίον φεύγων τοὺς ἀνθρώπους καὶ συζῶν μὲ τὰ θηρία εἰς τὰ βουνὰ, μία τοιαύτη λέξις ὅσον κακῆς σημασίας καὶ ἂν ἦναι, μὲ βοηθεῖ νὰ τὸν ὑπομένω καρτερικῶς.

— Λύκε τῶν βουνῶν, μετ' ὀλίγον ἡ ἀνεμοζάλη. Ἰδὲ, φέρω τὰ νέφη εἰς σύγκρουσιν, εἶπεν ὁ Πετραλείφας· καὶ κεντήσας τὸν ἵππον του ἠκολούθησε τὸν Ῥοβέρτον.

ΚΕΦ. ΙΔ.

Ὑπερβάντες δὲ τὸν Πηνειὸν, ἔφθασαν πρὸς τὸ ἑσπέρας εἰς Βλιζίρι, χωρίον κείμενον εἰς τὰς ὑπωρείας πρὸς τὸ Κατάκολον, καὶ συνιστάμενον τὴν σήμερον μὲν μόλις ἔκ τινων ἀσήμων καλυβῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν περὶ ἧς πραγματευόμεθα, πρωτεῦον τοῦ πέραν τοῦ Πηνειοῦ τμήματος τῆς Ἠλείας. Ἡ συνοδία διευθύνθη ἀμέσως πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ κιβιτάνου, ὅστις ἐξεπλάγη μεγάλως διὰ τὸ πλῆθος τῶν ξένων, καὶ ἔτι μᾶλλον ὅταν ἔμαθε τίνες ἦσαν καὶ ὅτι ζητοῦσι τὸν Τοποτηρητήν.

— Τὸν Τοποτηρητήν! ἀνέκραξεν, ἐν ᾧ μὲ μέγιστον σέβας εἰσῆγε τὸν Ῥοβέρτον καὶ τοὺς ὀπαδούς του εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἀλλ' ὁ Τοποτηρητὴς δὲν εἶναι ἐδώ.

— Πῶς δὲν εἶναι ἐδώ! ἐφώνησε μετ' ὀργῆς ὁ Ῥοβέρτος. Ποῦ εἶναι λοιπόν;

— Ἀλλ' ἀπῆλθε πρὸ δύω ἡμερῶν εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑμετέρας Ὑψηλότητος.

— Εἰς ἀπάντησίν μου! τί δηλοῖ τοῦτο;

— Πρό τινων ἡμερῶν ἦλθε ὁ Βαύλλης περιέμενεν ἐνταῦθα τὴν ὑμετέραν Ὑψηλότητα, καὶ παντοῖαι προπαρασκευαὶ εἶχον γίνει διὰ τὴν ἐπίσημον ὑποδοχήν της. Καθ' ἡμέραν ἀπὸ πρωΐας σκοποὶ ἐτάττοντο εἰς ὅλους τοὺς λόφους, διὰ νὰ ἰδῶσι καταπλεούσας τὰς ὑμετέρας τριήρεις, καὶ νὰ τὸ ἀναγγείλωσι, καὶ ὁ Τοποτηρητὴς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀργοπορίαν. Τέλος προχθὲς ἦλθεν ἡ εἴδησις ὅτι πρὸς τὸν Κόλπον τῆς Κορώνης ἐφάνησαν πλέοντα τρία μεγάλα πλοῖα. Τότε πεισθεὶς ὁ Βαύλλης ὅτι ἔφερον αὐτὰ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Αὐθέντου, τὴν ὑμετέραν Ὑψηλότητα, ἀμέσως, χωρὶς οὐδὲ λεπτὸν νὰ προσμείνῃ, ἂν καὶ ἐλαφρῶς ἐπύρεσσε μάλιστα, ἀνεχώρησε διὰ τὴν Καλαμάταν.

— Καὶ τώρα εἶναι εἰς τὴν Καλαμάταν.

— Εἰς τὴν Καλαμάταν ἀναμφιβόλως, καὶ θὰ αἰσθανθῇ μεγίστην λύπην ἂν μάθῃ ὅτι ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης ἔφθασεν ἐνταῦθα δύω ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του.

Πολὺ μεγαλητέραν ἀκόμη ἠσθάνθη λύπην ὁ Ῥοβέρτος, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἄλλην διόρθωσιν δὲν ἐπεδέχετο παρὰ ἢ νὰ μηνύσῃ τὸν Βιλλαρδουΐνον νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς αὐτὸν, ἢ νὰ ἀπέλθῃ αὐτὸς πρὸς ἐκεῖνον. Τὸ δεύτερον τοῦτο ἦτον καὶ εὐγενέστερον καὶ διπλασίως ταχύτερον, δι' ὃ καὶ αὐτὸ ἀπεφάσισεν· ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο νὰ τὸ ἐκτελέσῃ πλέον, εἰμὴ τὴν ἐπαύριον· ἐν τούτοις δὲ παρηγορήθη κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα διὰ τῶν λειψάνων τῶν ἀληθῶς βασιλικῶν προπαρασκευῶν, αἵτινες εἶχον γίνει πρὸς ὑποδοχήν του.

Τὴν ἐπαύριον ἐξηκολούθησε λοιπὸν ἡ ὁδοιπορία ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἵππων, ἂν καὶ ὑπῆρχέ τις δυσκολία ὡς πρὸς τοῦτο, διότι οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἦσαν οἱ τοῦ μυλωθροῦ τῆς Ἀνδραβίδας, καὶ ἦτον φόβος, ἂν παρετείνετο ἡ ὁδοιπορία, μὴ ἀποθάνῃ ἡ Ἀνδραβίδα τῆς πείνης, ὡς ἐν μέσῃ πολιορκίᾳ. Ἡ ὁδοιπορία δὲ αὕτη παρεῖχε πολλὰς τέρψεις εἰς τὸν Ῥοβέρτον. Αἱ ὡραῖαι σκηνογραφίαι τῆς Πελοποννήσου ἀπετέλουν ζωηροτάτην ἐντύπωσιν εἰς τὴν εὐκίνητόν του ψυχὴν· αἱ ἀποδιδόμεναι εἰς αὐτὸν κατὰ πρῶτον ἡγεμονικαὶ τιμαὶ, ἐγαργάλιζον τὴν εὐερέθιστον φιλαυτίαν του, καὶ ἡ διηνεκὴς ἀφορμὴ τοῦ νὰ ἱππεύῃ πλησίον τῆς Ἄννης, νὰ βλέπῃ τὴν χαρίεσσάν της μορφὴν ἔτι ὡραιοτέραν ἀναδεικνυμένην ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ νὰ συνδιαλέγε-

ται μετ' αὐτῆς εἰς πᾶσαν ὥραν, ἐξῆπτε πυρκαϊὰν εἰς τὴν εὐφλόγιστόν του καρδίαν. Οὐχ ἧττον ὅμως ἤθελε μὲν ὁ Ῥοβέρτος νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἄφιξίν του, ἀλλὰ δὲν τῷ ἦτον δυνατὸν νὰ τὴν βραχύνῃ εἰς ὀλιγωτέρας τῶν ὀκτὼ ἡμερῶν, διότι, χωρὶς ν' ἀθετήσῃ τοὺς πρώτους κανόνας τῆς εὐπρεπείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης, δὲν ἐδύνατο ν' ἀποφύγῃ ν' ἀκούσῃ εἰς ἕκαστον χωρίον τὰς ἀγορεύσεις τῶν δημογερόντων, νὰ παρευρεθῇ εἰς τοὺς χορούς τῶν ποιμένων καὶ ποιμενίδων, νὰ δεχθῇ τούτων τὸ γεῦμα, τῶν ἄλλων τὸ δεῖπνον.

Εἰν τὴν Ἀρτίτζαν τὴν μετὰ ταῦτα κληθεῖσαν Φανάρι, ἠναγκάσθη νὰ δαπανήσῃ ἡμέραν ὁλόκληρον, μέρος μὲν εἰς παρουσιάσεις καὶ ὑποδοχάς, μέρος δὲ εἰς ἑστίασιν ἐπὶ τῶν ἐπιστερόντων αὐτὴν ἀνθηρῶν λόφων. Τὴν ἐπαύριον οἱ πεπαιδευμένοι τοῦ τόπου τὸν ἔπεισαν νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν ναὸν τοῦ ἐν Βάσαις Ἀπόλλωνος, ἀκμαῖον τότε ἀκόμη παραστάτην λησμονηθείσης ἀρχαιότητος, εἰς τοῦ Λυκαίου τὰς τραχείας καὶ ἠρέμους πλευρὰς κρεμάμενον. Εἰς τὴν Παύλισαν, τὴν ἀρχαίαν Φιγάλειαν, ὁ φρούραρχος τὸν περιέφερεν εἰς τὰ τείχη, ὧν ἐθαύμασε τοὺς κυκλωπείους ὄγκους, μετ' εὐπιστίας δεχόμενος τὴν παράδοσιν ὅτι γίγαντες τοὺς ἐσώρευσαν. Ἡ κοιλὰς τῆς Νέδας ἦτον ὁ αὐτὸν τὸ εὐαρεστότερον μέρος τῆς ὁδοιπορίας, διότι εἰς τὰς δυσβάτους αὐτῆς παρόδους εἶχε πράφασιν νὰ βοηθῇ τὴν τρυφερὰν ὁδοιπόρον, καὶ ἡ χεὶρ του νὰ στηρίζῃ τὴν χεῖρά της. Εἰς Ἰθώμην περιῆλθεν ὡς μέλλων κυριάρχης τὰ ὡραῖα τείχη τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Ἔντα τότε ἐν χρήσει ἀκόμη χωρὶς νὰ ὑποτεύῃ τὸν ἀνεγείραντα. Εἰς δὲ τὸ μοναστήριον τοῦ Βουλκάνου, τὸ διαδεχθὲν τὸν Ναὸν τοῦ Ἰθωμάτου Διός, φιλοξενήθη μεγαλοπρεπέστατα ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου, ὅστις ἐλθὼν πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ Καλαμάτας, τῷ ἔδωκε τὴν χαρμόσυνον ἀγγελίαν ὅτι ἀφῆκεν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην τὸν Βιλλαρδουίνον, περιμένοντα τὴν ἄφιξιν τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Αὐθέντου τοῦ Μωρέως.

Τὸ τελευταῖον μέρος τῆς ὁδοιπορίας ἦτον ἀληθὴς ὁρτὴ διὰ τὸν Ῥοβέρτον, διότι τῆς Μεσσηνίας τὰς τερπνοτάτας τοποθεσίας ἐκαλλώπιζεν ἀκόμη ἡ χροιὰ τῆς ἐλπίδος. Διερχόμενος τὸ εὐρὺ Στενυκλάριαν πεδίον, καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ Παμίσσου ἀκολουθῶν τὰς συμφύτους ὄχθας, ἀνεκάλυπτε μακρόθεν ἐπὶ τοῦ βράχου καθήμενον τῆς Καλαμάτας τὸ φρούριον, καὶ ἔψαυεν ἤδη μὲ ἄκρον τὸν πόδα τὸ τέρμα τῶν ἐναγωνίων του πόθων. Διὰ τοῦτο καὶ ἠσθάνετο τὸ στῆθός του πλατυνόμενον, καὶ τὰ πάντα τῷ ἐφαίνοντο ῥόδινα. Τὸ αἴσθημα δὲ τοῦτο τοσοῦτον ἐπέλαμπεν εἰς τὰ χείλη του ὡς θιαρεσκείας μειδίαμα, ὥστε ὁ ὀξυδερκὴς Πετραλείφας παρατηρήσας αὐτὸ,

— Ἰδού, τῷ εἶπε, δεικνύων αὐτῷ τὰς ἐπάλξεις τῶν Καλαμῶν, ἰδοὺ ποῦ περιμένει ὁ Τοποτηρητὴς νὰ παραδώσῃ εἰς χεῖράς σας τὸ σκῆπτρον τῆς ἡγεμονίας, ἰδοὺ ποῦ περιμένει ἡ Πελοπόννησος νὰ κλίνῃ γόνυ ἐμπρὸς τοῦ Αὐθέντου της.

— Θέλει εἶσθαι μεγάλη ἡ εὐτυχία μου, ἀπεκρίθη ὁ Ῥοβέρτος, ὅταν λάβω τὴν ἀρχὴν τοῦ ὡραίου τούτου τόπου, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον καὶ φθονητότερον μέρος αὐτῆς μένει εἰς χεῖρας τῆς ἐνδοξότητός σας.

— Ἂν εἰς τὰς ἐδικάς μου χεῖρας μένῃ, κεῖται ἀσφαλέστατα διὰ τὴν Ὑψηλότητά σας, εἶπεν ὁ γέρων μετ' αὐλικῆς εὐγενείας.

— Ἡ εὐτυχία μου, ἀπεκρίθη ὁ ἐπίδοξος αὐθέντης ταπεινῶν τὴν φωνὴν, δὲν θέλει εἶσθαι ἐντελὴς παρ' ἂν δυνηθῶ νὰ τὴν συμμερίζωμαι μετὰ τῶν ἀγαπητῶν εἰς ἐμέ. Ὁ Νόννος μοὶ εἶχεν ἐμπνεύσει τὴν ἐλπίδα ὅτι θέλω δυνηθῇ νὰ προσφέρω τὸ στέμμα τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν ἐγγονήν σας.

Ὁ Πετραλείφας κατέστειλεν ἓν σκίρτημα τῶν μυόνων τοῦ προσώπου του.

— Ὑψηλότατε, ἔσπευσε νὰ ἀποκριθῇ, ὄχι στέμμα, ἀλλὰ καλύβην ἂν εἴχετε νὰ προσφέρεται εἰς τὴν ἐγγονήν μου, ἡ εὐτυχία της ἤθελεν εἶσθαι οὐχ ἧττον βεβαία, καὶ ἡ συγκατάθεσις καὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ πατρός της οὐχὶ ἀμφίβολος. Πέπεισμαι ὅτι τὰ αἰσθήματα καὶ ἐκείνης ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰ ἐδικά μου· ἀλλ' ἂν μ' ἐπιτρέπητε, θέλω τὴν συμβουλευθῇ ἅμα ἡσυχάσωμεν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας.

— Σᾶς τὸ ζητῶ ὡς χάριν ὑπερτάτην.

Μετὰ μίαν δὲ ὥραν εἰσῆρχοντο εἰς Καλάμας. Ἀπὸ τὸν πρῶτον διαβάτην ἐζήτησαν νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Βαΐλῆ, καὶ αὐτὸς ταῖς ἔδειξε τὴν πύλην τῆς μεγαλοπρεπεστέρας οἰκίας τῆς πόλεως. Εἰσελθόντες δὲ, ἐγνωστοποίησαν τίνες ἦσαν, καὶ ὡδηγήθησαν ἀμέσως εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς, ὅπου ὁ ὑπηρέτης τοὺς ἄφῆκε μόνους διὰ ν' ἀναγγείλῃ τὴν ἔλευσίν των. Μετά τινα λεπτὰ εἰσῆλθε μικρὸν πεδίον ζωηρὸν καὶ χαρίεν. Ξανθοὶ βόστρυχοι περιελάμβανον τὸ νοημόν του πρόσωπον, μόνος δὲ κατέστρεφε τὴν εὐρυθμίαν τοῦ κάλλους του, καὶ ἔδιδε ἰδιαιτέραν ἔκφρασιν σταθερότητος εἰς τοὺς παιδικοὺς χαρακτῆράς του, ὁ εἷς τῶν ὀδόντων του, προέχων ὀλίγον ἐκτὸς τῶν χειλέων, ὅπερ μετὰ ταῦτα τῷ ἔδωκε τὴν ἐπωνυμίαν *Μακρόδοντος* (1). Μὲ πολὺ θάρρος ἦλθε τὸ παιδίον πρὸς τὸν Ῥοβέρτον, καὶ δίδων εἰς αὐτὸν τὴν μικράν του χεῖρα, τῷ εἶπε·

— Καλῶς ὥρισας εἰς τὴν πόλιν μου.

Ὁ Ῥοβέρτος ἔλαβε τὸ παιδίον εἰς τὰ γόνατά του καὶ τὸ ἐφίλησε.

— Καὶ τίς εἶσαι σὺ, μικρέ μου φίλε, τὸν ἠρώτησεν, ὅστις ἔχεις καὶ πόλιν;

— Εἶμαι ὁ Γουλιέλμος, ἀπεκρίθη κομψευόμενον τὸ παιδίον, ὁ Αὐθέντης τῆς Καλαμάτας.

— Ἄ! εἶσαι αὐθέντης; πῶς τοῦτο; εἶπεν ἀναφωνάζων ὁ Ῥοβέρτος.

— Καθὼς, εἶπε τὸ παιδίον, ὁ πατήρ μου εἶναι αὐθέντης τοῦ Μωρέως Εἰς ἐκεῖνον ἔδωκε τὸν Μωρέαν ὁ Βασιλεὺς, εἰς ἐμὲ ἔδωκε τὴν Καλαμάταν ὁ Αὐθέντης.

— Ἄ! εἶσαι παιδίον τοῦ Βιλλαρδουίνου; Καὶ ποῦ εἶναι ὁ πατήρ σου;

— Ὁ πατήρ μου δὲν εἶν' ἐδῶ.

— Πῶς δὲν εἶν' ἐδῶ! ἀνέκραξεν ὁ Ῥοβέρτος,

(1) Guillaume à la grande-dent.

καὶ ὀλίγον ἔλειψε ν' ἀφήσῃ τὸν μικρὸν Γουλιέλμον νὰ πέσῃ κατὰ γῆς. Ποῦ εἶναι λοιπόν;

— Δὲν ἠξεύρω ποῦ εἶναι· δὲν συνειθίζει, ὅταν ἀναχωρῇ νὰ μᾶς λέγῃ ποῦ ὑπάγει. Εἶναι ὅμως ἡ μήτηρ μου ἐδῶ νὰ σᾶς δεχθῇ.

Ὁ Ῥοβέρτος, μὴ ἠξεύρων ἀκόμη ἂν πρέπῃ ἐντελῶς νὰ πιστεύσῃ τοῦ παιδίου τοὺς λόγους, ἠγέρθη καὶ ἤρχισε νὰ βαδίζῃ ἐναγωνίως εἰς τὸ δωμάτιον· ὥστε ὁ μικρὸς Γουλιέλμος, ἀφ' οὗ ἔμεινεν ἐπί τινας στιγμὰς καὶ τὸν ἐθεώρησε μετ' ἐκπλήξεως, ἀνεχώρησε τέλος ὡς δυσαρεστηθείς.

Δὲν ἔμεινεν ὅμως ἐπὶ πολὺ ὁ Ῥοβέρτος μετὰ τῶν φίλων του παραδεδομένος εἰς τὴν ἀμηχανίαν του, διότι ἀμέσως σχεδὸν ἠνεώχθη ἡ θύρα, καὶ εἰσῆλθεν Ἰσαβέλλα, ἡ γυνὴ τοῦ Βιλλαρδουίνου, ἥτις ἐνηγκαλίσθη περιπαθῶς τὴν Ἄνναν, καὶ ὑπεδέχθη τοὺς ξένους της μετὰ τῆς ἀδιάστου μεγαλοπρεποῦς καὶ εὐγενοῦς συγχρόνως δεξιώσεως ἐκείνης, ἥτις εἶναι τῆς ἀριστοκρατίας τὸ ὑπέρτατον κόσμημα. Ἀλλ' ἀπὸ τὸ στόμα τῆς Ἰσαβέλλας ἔλαβον οἱ ὁδοιπόροι τὴν ἐπικύρωσιν τῆς δεινῆς εἰδήσεως τοῦ παιδός. Ὁ Βιλλαρδουίνος, πληροφορηθεὶς ὅτι τὰ τρία πλοῖα δὲν ἔφερον τὸν ἀνεψιόν του αὐθέντου, καὶ ὅτε διευθύνοντο ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, καὶ οὐχὶ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἀφ' οὗ περιέμεινε δύω ἢ τρεῖς ἡμέρας ἀκόμη εἰς Καλαμάταν, ἀνεχώρησε διὰ Βελιγόστιον, ὅπου τὸν ἐκάλουν κατεπείγουσαι ὑποθέσεις τῆς ἡγεμονίας, καὶ ὅπου τῷ ἦτον εὐκολώτερον νὰ λάβῃ εἰδήσεις ἐκ τῆς βορειοδυτικῆς παραλίας.

Νέα ἀργοπορία λοιπόν, ἱκανὴ νὰ παροξύνῃ τὰ ἀδρανέστερα νεῦρα, καὶ ἂν δὲν ἐπρόκειτο ἀκόμη περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλ' ἡ χρηστὴ ἀγωγή, καὶ αὐτὴ ἡ δικαιοσύνη ἀκόμη ἐπέβαλλον εἰς τὸν Ῥοβέρτον τὸ καθῆκον τοῦ νὰ καθέξῃ ἑαυτὸν καὶ νὰ καταστείλῃ τὴν ἀγανάκτησίν του· διότι δὲν ἐδύνατο νὰ μὴν ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἂν αὐτὸς ἔτρεχε τὴν Πελοπόννησον εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Βιλλαρδουίνου, οὐχ ἧττον ἔτρεχε καὶ ὁ Βιλλαρδουίνος εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ, καὶ μάλιστα μετὰ πολὺ περισσοτέρας ἀφιλοκερδίας ἐκεῖνος· καὶ ἂν δὲν τὸν εὗρεν οὔτε εἰς Βλιζίρι, οὔτε εἰς Καλάμας, τοῦτο δὲν ἦτον πταῖσμα τοῦ Βαύλλου, ἀλλὰ τῆς τύχης, ἢ τοὐλάχιστον τοῦ ἐπαράτου διοικητοῦ τῆς Κερκύρας. Καὶ τὸ δεινότερον ἐνόει ὅτι δὲν ἐδύνατο, χωρὶς νὰ προσβάλῃ πᾶν καθῆκον καὶ πᾶσαν εὐσχημοσύνην, ν' ἀρνηθῇ ἐπὶ μίαν ἡμέραν τὴν φιλοξενίαν τῆς Ἰσαβέλλας. Ἡ ἡμέρα ὅμως αὕτη ἐδαπανήθη τοὐλάχιστον ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως εἰς τὸ νὰ προμηθεύσῃ νέους ἵππους, διότι οἱ τῆς Ἀνδραβίδας ἦτον ἀνάγκη νὰ ἐπιστρέψωσι.

Τὴν τρίτην λοιπὸν ἡμέραν ἡ ὁδοιπορία ἐπανελήφθη πρὸς Βελιγόστιον. Πέντε ὥρας μακρὰν τῆς Καλαμάτας, εἰς τὰς ἀφθόνους πηγὰς τοῦ Παμίσσου, φραγκικὸν φρούριον, οὗ τὰ ἐρείπια φαίνονται ἀκόμη εἰς τὴν βέσιν Πήδημα, ἠνέωξεν εἰς τὴν συνοδίαν τοῦ Ῥοβέρτου τὰς φιλοξένους του πύλας, ἂν καὶ ὁ κύριος αὐτοῦ ἦτον ἀπὼν, παρακολουθήσας τὸν Βαύλλην εἰς Βελιγόστιον. Τὴν δ' ἐπαύριον διαβάντες αὖθις τὸ Στενυκλάριον πεδίον πρὸς ἀνατολὰς, ὡς τὸ εἶχον διαβῇ πρό τινων ἡμερῶν πρὸς δυσμάς, καὶ ὑπερβάντες τὰς τραχείας φάραγκας εἰς Μακρυπλάγιον, ἔφθασαν τέλος μετὰ μακρὰν καὶ ἐπίπονον ἱππασίαν, μίαν ὥραν μόλις μετὰ τοῦ ἡλίου τὴν δύσιν, εἰς Βελιγόστιον, φρούριον ζωγραφικῶς κρεμάμενον εἰς τὰ τραχέα τοῦ Ταϋγέτου πλευρὰ, καὶ κλεῖον τὴν βόρειον αὐτοῦ πάροδον, μετονομασθὲν δὲ, ὡς φαίνεται, ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Λεύκτρων, καθὼς τὸ ὄνομα Λεοντάριον διεδέχθη μεταγενεστέρως τὸ τοῦ Βελιγοστίου.

Κεκμηκότες καὶ καταπεπονημένοι ἀνέβησαν οἱ ὁδοιπόροι ἐν μέσῳ τοῦ σκότους τὴν πετρώδη ὁδὸν πρὸς τοῦ φρουρίου τὴν εἴσοδον. Ἀλλ' ἡ πύλη ἦτον ἤδη πρὸ πολλοῦ κεκλεισμένη. Ὅταν δ' ἔκρουσαν, ὁ σκοπὸς τοῖς ἐφώναξε νὰ μακρυνθῶσι, διότι δὲν ἀνοίγεται ἡ πύλη μετὰ τοῦ ἡλίου τὴν δύσιν. Ὁ Ῥοβέρτος θυμωθεὶς εἶπε τὸ ὄνομά του, ἀλλ' ὁ σκοπὸς ἀπεκρίθη ὅτι δὲν γνωρίζει εἰμὴ τὴν διαταγὴν τοῦ φρουράρχου. Ἐζήτησε τότε ὁ Ῥοβέρτος τὸν φρούραρχον, ἀλλ' ἀπήντησεν ὁ σκοπὸς ὅτι ὁ φρούραρχος ἦτον ἀπών· τὸν διοικοῦντα ἀξιωματικὸν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς, εἶπεν ὅτι λυπεῖται, ἔχει ὅμως διαταγὴν τοῦ φρουράρχου νὰ μὴν ἀνοίξῃ τὴν πύλην ἐν ἀπουσίᾳ του εἰς ὥραν μὴ δέουσαν.

Πᾶσα ἀντιπαρατήρησις ἀπέβαινε ματαία· ἠναγκάσθη λοιπὸν ἡ συνοδία νὰ καταβῇ πάλιν μέχρι τοῦ παραρρέοντος χειμάρρου, τοῦ Ξερίλλου, ὅστις εἶναι ὁ ἀρχαῖος Καρνίων, καὶ ἐκεῖθεν ἀνέβη νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς μικρὸν μετόχιον καθήμενον ἐπὶ βράχου τῆς ἀντικειμένης πλευρᾶς.

Πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἐπιστρεφόντων τῶν ὑποζυγίων εἰς Καλαμάταν, ἐνόμισεν ὁ Ῥοβέρτος καθῆκόν του νὰ γράψῃ εἰς τὴν Ἰσαβέλλαν, ὅπως τῇ ἐπαναλάβῃ τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης του διὰ τὴν εὐμενῆ της ὑποδοχὴν, νὰ τῇ ἀναγγείλῃ δὲ ὅτι, καθ' ὃ φθὰς εἰς ἀκαταλλήλον ὥραν, δὲν ἐδυνήθη νὰ ἴδῃ τὸν Τοποτηρητὴν, καὶ νὰ τῷ ἐπιδώσῃ τὰς ἐπιστολάς της, ὅτι ὅμως ἔμελλεν ἐντὸς τῆς πρωΐας ἐκείνης νὰ ἔχῃ τὴν εὐτυχίαν ταύτην.

Μίαν ἢ δύω ὥρας μετὰ ταῦτα, ἀφ' οὗ δηλαδὴ ὁ ἥλιος ἀνέτειλεν, ἦλθεν ἀσθμαίνων ὁ φρούραρχος τοῦ Βελιγοστίου, ἐκφράζων τὴν βαθεῖαν λύπην του διὰ τὸ συμβὰν τῆς πρωτεραίας, καὶ τὴν σκαιότητα τοῦ ἀξιωματικοῦ, ὅστις ἐν ἀπουσίᾳ του δὲν ἠνέωξε τὴν πύλην εἰς τὴν αὐτοῦ Ὑψηλότητα, καὶ παρεκάλεσεν ἀμέσως τὸν Ῥοβέρτον μετὰ τῆς συνοδίας του νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν εἰς τὸ φρούριον.

Ἀλλ' ἐνταῦθα νέος κεραυνὸς περιέμενε τὸν ἐπίδοξον Αὐθέντην. Ὁ Βιλλαρδουίνος δὲν ἦτον εἰς τὸ Βελιγόστιον.

— Πῶς δὲν εἶναι εἰς τὸ Βελιγόστιον! ἀνέκραξεν ὁ Ῥοβέρτος ἀνοίγων στόμα καὶ ὄμματα ἀπιστίας.

— Δὲν εἶναι, κατὰ δυστυχίαν! ἀπεκρίθη ὁ Διοικητής.

Καὶ ἔπειτα λαβὼν κατὰ μέρος τὸν Ῥοβέρτον καὶ τὸν Πετραλείφαν,

— Ἡ αἰτία, τοῖς εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ, δι' ἣν ὁ Βαύλλης εἶχεν ἔλθει εἰς Βελιγόστιον, εἶναι ἡ ἀνακάλυψις μυστικῆς συνωμοσίας, ἥτις φαίνεται ὅτι σκο-

ωρεῖται μεταξὺ τῶν ἐγχωρίων. Ὁ Πετραλείφας ὠχρίασεν εἰς τὰς λέξεις ταύτας. Ἡ ὥρα ὅμως αὐτῆς ἐξηκολούθησεν ὁ διοικητὴς, φαίνεται ὅτι εἶναι μᾶλλον εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε προχθὲς νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Νίκλιον, ὅπου μοὶ εἶπε ῥητῶς ὅτι σκοπὸν ἔχει νὰ διαμείνῃ μέχρις ὅτου πληροφορηθῇ περὶ τῆς ἀρίξεως τῆς Ὑψηλότητός σας.

— Σκοπὸν ἔχει νὰ διαμείνῃ! Δόξα τῷ θεῷ ὅτι ἔχει σκοπὸν νὰ διαμείνῃ εἰς ἓν μέρος, εἶπε μετά τινος πικρίας ὁ Ῥοβέρτος. Ἂς ὑπάγωμεν λοιπὸν εἰς Νίκλιον.

— Δὲν προτιμᾷ ἡ Ὑψηλότης σας νὰ μηνύσωμεν τὸν Τοποτηρητὴν περὶ τῆς ἀρίξεώς Της; Ἠξεύρω πόσην εἶχεν ἀνυπομονησίαν νὰ τὴν ἀπαντήσῃ, καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλει σπεύσει νὰ ἐπιστρέψῃ.

— Ὄχι! ἄπαγε! ἀνέκραξεν ὁ Ῥοβέρτος. Ἀφ' οὗ ἀπεράσισεν ἅπαξ νὰ διαμείνῃ εἰς ἓν μέρος, ἂς μὴ τὸν κινήσωμεν, μὴ διαῤῥεύσῃ μεταξὺ τῶν δακτύλων μας. Ὑπάγω ἐγὼ πρὸς τὸν Τοποτηρητήν. Εἶναι πολὺ ἀσφαλέστερον.

Πολὺ ἀσφαλέστερον ἴσως, ὄχι ὅμως καὶ πολὺ εὐκολώτερον· διότι εἰς Βελιγόστιον οἱ ἵπποι ἦσαν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐκ τῶν σπανίων φαινομένων τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου. Οὐχ ἧττον ὅμως ὁ διοικητὴς, ὢν ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες τὰ πάντα προθύμως ὑπόσχονται, ὅταν ἔλαβε τὴν διαταγὴν τοῦ Ῥοβέρτου νὰ ἑτοιμάσῃ τὰ πρὸς ἀναχώρησίν του, οὐδεμίαν ἀντέταξε δυσκολίαν, ἀλλ' ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ ὑπακούσῃ. Ἐν τούτοις αἱ ὧραι παρήρχοντο καὶ ὁ διοικητὴς δὲν ἐφαίνετο. Ὁ Ῥοβέρτος ἐσκίρτα καὶ ἐγόρευεν ὑπὸ ἀνυπομονησίας. Μόλις δὲ περὶ δείλην ἐφάνη ὁ διοικητὴς, ἀλλ' ἔχων τὴν ὄψιν λίαν καταβεβλημένην καὶ κακὰ οἰωνίζουσαν. Καὶ εἶπε μὲν ὅτι παρήγγειλεν ἵππους πανταχοῦ εἰς τὰ πέριξ χωρία, ἀλλ' ὑπηνίξατο συγχρόνως ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τοῦ χρόνου τὰ ὑποζύγια ἦσαν εἰς τοὺς ἀγροὺς, καὶ τῷ διέφυγε μάλιστα νὰ εἰπῇ, οὐχὶ βεβαίως ὡς πρότασιν, ἀλλ' ὡς ἁπλῆν φυσικοϊστορικὴν παρατήρησιν, ὅτι εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην οἱ ὄνοι εἶχον ἐξαίρετον καὶ ταχύτατον βάδισμα. Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ὠρθώθησαν ὅλαι αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς τοῦ Ῥοβέρτου. Ἐν τούτοις ὅμως αἱ διαταγαὶ τοῦ διοικητοῦ δὲν ἔμειναν ἀτελεσφόρητοι. Καθ' ὅσον ὁ ἥλιος ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν του, ἤρχισαν νὰ φθάνωσιν εἷς ἵππος μετὰ τὸν ἄλλον, καὶ τὴν ἑσπέραν ἦτον σχεδὸν πλήρης ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν.

Τὴν αὐγὴν λοιπὸν, χωρὶς ἄλλης ἀναβολῆς, ἀνεχώρησεν ἡ συνοδία ἐκ νέου, διὰ νὰ εὕρῃ τέλος πάντων τὸν Βιλλαρβουΐνον εἰς τὸ μέρος ὅπου εἶχον ἀποφασίσει νὰ διαμείνῃ. Κατ' ἀρχὰς οἱ ὁδοιπόροι διῆλθον τὴν ὡραίαν πεδιάδα τῆς Μεγαλοπόλεως, ἔπειτα δὲ ἐστράφησαν πρὸς τὰ δεξιὰ, καὶ ἤρχισαν ν' ἀναβαίνωσι τὰς φάραγγας τοῦ Μαινάλου. Ὁ Ῥοβέρτος εἶχεν ἀναλάβει πᾶσαν τὴν εὐθυμίαν του ἀφ' ὅτου ἤρχισε νὰ κινῆται πάλιν· νομίσας δὲ ὅτι ἡ μακρὰ συνοδοιπορία καὶ ἡ μετ' ὀλίγον βεβαία ἄφιξις εἰς τὸ τέρμα τῷ ἐχορήγουν δικαίωμα νὰ θελήσῃ νὰ ἐξιχνιάσῃ τῆς Ἄννης τὸ αἴνιγμα, καὶ νὰ γευθῇ ἐκ προοιμίων μέρους τῆς εὐτυχίας, ἣν ἔμελλε νὰ τῷ ἀναγγείλῃ ὁ Πετραλείφας ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, ἐζήτησε πᾶσαν περίστασιν ὅπως εὑρεθῇ πλησίον της κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἡμέραν, καὶ ὅπως δυνηθῇ νὰ τὴν ὁμιλήσῃ κατ' ἰδίαν. Ἀλλ' εἴτε σύμπτωσις εἴτε πρόθεσις ἦτον, ἡ Ἄννα ποτὲ δὲν εὑρίσκετο μόνη, ἢ καὶ ἂν κατώρθου ὁ Ῥοβέρτος νὰ τὴν μονώσῃ ἐπὶ μίαν στιγμὴν, καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸν διάλογον τάσιν σπουδαιοτέραν, ἡ Ἄννα, διαφεύγουσα μὲ τὸν φυσικώτερον τρόπον, ἔστρεφεν ἄλλως τὸν λόγον, καὶ τὸν καθίστα γενικώτερον πάλιν, ὥστε ὁ Ῥοβέρτος, ἀφ' οὗ πολλάκις ἐπανειλημμένως ἐδοκίμασε τὸ αὐτὸ καὶ εἶδεν ὅτι ἀποτυγχάνει, ἐκέντησε τὸν ἵππον του μετά τινος δυσαρεσκείας ἅμα ἔρθασεν εἰς τῆς Τέγκας τὴν πεδιάδα, καὶ ἐπροπορεύθη τῆς συνοδίας. Ἓν τέταρτον περαιτέρω ἀπήντησεν ἄνδρα ἔφιππον, καὶ τὸν ἠρώτησε πόθεν ἔρχεται.

— Ἀπὸ Νίκλιον, ἀπεκρίθη ὁ ὁδοιπόρος.

— Εἶναι ἐκεῖ ὁ Τοποτηρητὴς; ἠρώτησεν ὁ Ῥοβέρτος.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ ἔφιππος.

— Πῶς; ὄχι! ἀνέκραξεν ὁ Ῥοβέρτος, νομίζων ἢ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι παράφρων, ἢ ὅτι αὐτὸς παραφρόνησεν.

— Ὄχι βεβαίως, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος. Ὁ Τοποτηρητὴς ἦτον ἐδῶ ὡς προχθές. Ἔλαβεν ὅμως εἴδησιν ὅτι ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Αὐθέντου τῆς Πελοποννήσου ἔρθασαν εἰς Καλαμάταν, καὶ ἀμέσως ἀνεχώρησε διὰ τὴν Λακεδαίμονα ὅπου μέλλει νὰ τὸν περιμένῃ, ἢ ὅθεν θέλει μεταβῇ εἰς Καλαμάταν νὰ τὸν ἀπαντήσῃ.

— Ἀνεχώρησε διὰ τὴν Λακεδαίμονα! ἀνέκραξε πάλιν ὁ Ῥοβέρτος, κτυπῶν τὴν κεφαλήν του, καὶ ὀλίγον ἐλειψε νὰ πέσῃ λειποθυμῶν. (ἀκολουθεῖ).

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΟΛΥΜΠΙΩΝ, ΚΑΤΑ ΚΡΑΥΣΙΟΝ.

Ὑπὸ Κ. Π.

Α'. Ἱστορικά.

Περὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀγῶνος, ἐμυθολόγησαν ἔκπαλαι πολλὰ οἱ Ἕλληνες· οἱ δὲ νεώτεροι ἐρευνηταὶ ἐν μέρει μὲν παρεδέχθησαν τοὺς μύθους τούτους, ἐν μέρει δὲ περιεφρόνησαν αὐτοὺς, μὴ δυνηθέντες ὁπωσδήποτε νὰ διαλύσωσι τὸ μυθικὸν σκότος καὶ νὰ φθάσωσιν εἰς ἀσφαλές τι ἀποτέλεσμα. Πρόκεινται λοιπὸν ἡμῖν οὐκ ὀλίγα θαυμάσια διηγήματα, ἀπὸ τῶν ὁποίων μᾶλλον βλέπομεν τὴν προπάθειαν τῶν μεταγενεστέρων τοῦ νὰ ἀναγάγωσι τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος εἰς τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα ἢ δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν πιθανόν τι διήγημα. Αἱ ὑπὸ τοῦ μυθοφίλου Παυσανίου ἐπιμελῶς συλλεγεῖσαι ἱερατικαὶ τῶν Ἠλείων παραδόσεις, ἀνέφερον ὡς πρῶτον τοῦ ἀγῶνος θεμελιωτὴν τὸν Ἰδαῖον Ἡρακλῆν ἐπὶ τῆς τοῦ Κρόνου βασιλείας. Τῷ Κρόνῳ εἶχε ποιηθῇ ἐν

Ὀλυμπία ναὸς ὑπὸ τῶν τότε ἀνθρώπων, οἵτινες ἐνομίζοντο χρυσοῦν γένος. Γεννηθέντος δὲ τοῦ Διὸς, ἡ Ῥέα ἐπέτρεψε τὴν φρουρὰν τοῦ παιδὸς εἰς τοὺς Ἰδαίους Δακτύλους, τοὺς καὶ Κούρητας καλουμένους· οὗτοι, (δηλαδὴ ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Παιωναῖος, ὁ Ἐπιμήδης, ὁ Ἰάσιος καὶ ὁ Ἴδας,) εἶχον ἔλθει ἐξ Ἴδης τῆς Κρητικῆς, ὁ δὲ πρεσβύτατος αὐτῶν Ἡρακλῆς ἔθηκεν ἀγῶνα δρόμου τοῖς ἀδελφοῖς αὑτοῦ καὶ ἐστεφάνωσε τὸν νικητὴν κλάδῳ κοτίνου (ἀγριελαίας). Τοιουτοτρόπως ὁ Ἰδαῖος Ἡρακλῆς ἔθηκε πρῶτος τὸν ἀγῶνα, ἐκάλεσεν αὐτὸν Ὀλύμπια καὶ προσδιώρισεν αὐτὸν ἄγεσθαι διὰ πέμπτου ἔτους, διότι αὐτός τε καὶ οἱ ἀδελφοὶ πέντε ἦσαν τὸν ἀριθμόν. Ἐνταῦθα οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι ἐπάλαισεν ὁ Ζεὺς πρὸς τὸν Κρόνον περὶ τῆς ἀρχῆς, οἱ δὲ ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Τιτάνων ἠγωνοθέτησε. Λέγεται δὲ καὶ ὅτι ὁ Ἀπόλλων παρέδραμεν εἰζόντα τὸν Ἑρμῆν, ἐκράτησε δὲ Ἄρεως πυγμῇ. Ὕστερον τούτων, πεντηκοστῷ περίπου ἔτει μετὰ τὴν συμβᾶσαν ἐπὶ Δευκαλίωνος ἐπομβρίαν, Κλύμενος ὁ Κάρδιος, ἀπόγονος τοῦ Ἰδαίου Ἡρακλέους, ἐλθὼν ἐκ Κρήτης, ἔθηκε τὸν ἀγῶνα ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ τοῖς τε ἄλλοις Κούρησι καὶ Ἡρακλεῖ τῷ προγόνῳ, εἰς ὃν ἔδωκε τὴν τοῦ Παραστάτου ἐπωνυμίαν, βωμὸν ἵδρυσεν. Ἀλλ' Ἐνδυμίων ὁ Αἰθλίου κατέλυσε τὴν ἀρχὴν τοῦ Κλυμένου καὶ δρόμου τοῖς υἱοῖς ἆθλα ἐν Ὀλυμπίᾳ τὴν βασιλείαν ἔθηκε. Γενεὰν δὲ μετὰ τὸν Ἐνδυμίωνα ὁ Πέλοψ ἐποίησε τὸν ἀγῶνα τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ λαμπρότερον πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ. Ἀλλ' ἀφοῦ οἱ παῖδες τοῦ Πέλοπος ἐστεφάθησαν ἐξ Ἤλιδος ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἄλλην Πελοπόννησον. Ἀμυθάων ὁ Κρηθέως, ἀνεψιὸς πρὸς πατρὸς τοῦ Ἐνδυμίωνος, ἔθηκε τὰ Ὀλύμπια, μετὰ τοῦτον Πελίας τε καὶ Νηλεὺς ἐν κοινῷ καὶ τελευταῖον ὁ Αὐγέας καὶ Ἡρακλῆς ὁ Ἀμφιτρίωνος, κυριεύσας τὴν Ἦλιν. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην πανήγυριν αἱ μυθικαὶ παραδόσεις ἀναφέρουσιν ἤδη, ἐκτὸς τοῦ δρόμου, πολυειδεῖς ἄλλους ἀγῶνας, τὴν πάλην, τὴν πυγμὴν, τὸ παγκράτιον, τὸ ἅρμα καὶ τὸν κέλητα. Ἔπειτα ἀναφέρεται ὡς ἀγωνοθέτης καὶ ὁ Ὄξυλλος, μετὰ τὸν ὁποῖον τὰ Ὀλύμπια ἐξέλιπον παντελῶς μέχρι Ἰφίτου. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἀσμένως εἰς τὸ βασίλειον τῆς μυθολογίας περιπλανώμενος Παυσανίας. Ὁ δὲ ἀρχαιότερος αὐτοῦ Στράβων φέρεται συνετώτερον καὶ κριτικώτερον, ἀποφαίνεται τὰ μυθολογικὰ ἐκεῖνα διηγήματα καθαρὰς ἀδολεσχίας, ἀναξίας πίστεως, καὶ ὀνομάζει πρώτους κτίτορας τοῦ ὀλυμπιακοῦ ἀγῶνος τοὺς τοῖς Ἡρακλείδαις συγκατελθόντας μετὰ Ὀξύλου Αἰτωλοὺς, οἵτινες συνοικήσαντες Ἐπειοῖς κατὰ συγγένειαν παλαιὰν, ηὔξησαν τὴν Κοίλην Ἦλιν, καὶ τῆς Πισάτιδος ἀφείλοντο πολλήν. Ὁ δὲ Πίνδαρος δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ παραδεχθῇ τὴν γνώμην τοῦ Στράβωνος, διότι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιχειρήσῃ κριτικοϊστορικὰς ἐρεύνας, ἀφ' ἑτέρου ὅμως δὲν ἠγνόει βεβαίως τὰς ἀρχαίας τῶν Ἠλείων ἱερατικὰς παραδόσεις περὶ τῶν Ἰδαίων Δακτύλων καὶ τῶν μετ' αὐτοὺς ἀναφερομένων Ἀγωνοθετῶν. Καὶ ὅμως ὁ τολμηρὸς ποιητὴς ἀκολουθεῖ ἰδίαν ὁδὸν, ἐκλέγει τὸ εἰς τὴν λυρικὴν ἔξαρσιν καταλληλότερον μεγαλοπρεπὲς ὕφασμα, καὶ ὑμνεῖ τὸν Ἀμφιτρυωνιάδην (Ἡρακλέα) ὡς κτίτορα τῶν Ὀλυμπίων τὰ ὁποῖα ἔθηκε νικήσας τὸν Αὐγέαν, ὥρισε γὰ ἄγωνται διὰ πέμπτου ἔτους, καὶ τῶν ὁποίων ἐκόσμησε τὸ ἱερὸν πεδίον μὲ ἐλαίας ἀπὸ τῶν σκιερῶν τοῦ Ἴστρου πηγῶν ἐκ τῆς χώρας τῶν Ὑπερβορέων κομισθείσης. Συνῳδὰ αὐτῷ καὶ ὁ Λυσίας ἀρχόμενος τοῦ πανηγυρικοῦ λόγου τὸν ὁποῖον ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐξεφώνησεν, ἐπαινεῖ τὸν Ἡρακλέα ὡς εὐεργέτην τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν σύστασιν τοῦ Ὀλυμπιακοῦ ἀγῶνος.

Ὁ μὴ θέλων ἄρα νὰ παραμελήσῃ ὅλως τοὺς πολυειδεῖς ἐκείνους ἀρχαίους μύθους, εἰμπορεῖ νὰ θεωρήσῃ ταύτην τὴν κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἄνευ προσδιορισμοῦ τακτικῆς χρονικῆς περιόδου τέλεσιν τῶν Ὀλυμπίων, ὡς τὴν πρώτην ἐποχὴν τοῦ ἀγῶνος ἤτοι τὴν προγενεστέραν τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐποχήν. Ἡ δὲ δευτέρα, ἱστορικὴ ἤδη περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἀνανεώσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου, ἀφ' ἧς ὁ πανηγυρικὸς ἀγὼν δὲν διεκόπη πλέον. Ἀπὸ τῆς ἀνανεώσεως ταύτης, (ἢ ἐὰν θέλετε ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως), ὁ ἀγὼν ἐτελεῖτο ἀδιαλείπτως καθ' ὡρισμένην πενταετηρικὴν περίοδον. Ἰφίτου δὲ τὸν ἀγῶνα ἀνανεωσαμένου, ὑπῆρχεν, ὡς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας, ἔτι τοῖς ἀνθρώποις λήθη τῶν ἀρχαίων διαταξεων καὶ τῶν διαφόρων ἀσκημάτων· κατ' ὀλίγον δὲ εἰς ὑπόμνησιν ἤρχοντο αὐτῶν καὶ ὁπότε ἀνεμιμνήσκοντό τι τῶν προτέρων, προσέθετον αὐτὸ τῷ ἀγῶνι. Ἀλλ' ἂν καὶ ἡ ἀδιάλειπτος τοῦ ἀγῶνος τέλεσις ἀνατρέχει μέχρι τοῦ Ἰφίτου, ἡ κυρίως ὅμως ἱστορικὴ ἐποχὴ τῶν ἀγώνων ἄρχεται βραδύτερον, ἀφ' ἧς ἐποχῆς δηλαδὴ ἤρξατο νὰ χρησιμεύῃ ἡ πενταετηρὶς ὡς χρονολογικὸν μέτρον, καὶ νὰ ἀναγράφωνται οἱ νικηφόροι, ὅπερ ἐστὶ ἀπὸ τῆς 28 ὀλυμπιάδος, ἤτοι 108 ἔτη μετὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ Ἰφίτου, καθ' ἣν ἐνίκησεν ὁ Ἠλεῖος Κόροιβος, 23 ἔτη πρὸ τῆς κτίσεως Ῥώμης, τρίτῳ ἔτει τοῦ ἰτοβίου ἄρχοντος τῶν Ἀθηναίων Αἰσχύλου, 532—520 ἢ 531—519 ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονευομένης πρώτης τελεσεως τοῦ ἀγῶνος ὑπὸ τοῦ Ἀργείου Ἡρακλέους, πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἰωάθαμ, 777 πρὸ Χριστοῦ. Τεσσάρων δὲ ἔτι ὀλυμπιάδων τελεσθεισῶν μετ' ἐκείνην, καθ' ἣν Κόροιβος ἐνίκησεν, εὔλογον ἐθεωρήθη ἐπὶ τῆς ἕκτης νὰ ἐρωτηθῇ ὁ ἐν Δελφοῖς Θεὸς περὶ τῆς στέψεως τῶν νικητῶν, καὶ κελεύσαντος αὐτοῦ, ἐστεφανώθη πρῶτος ἐν τῇ ἑβδόμῃ ὀλυμπιάδι ὁ Μεσσήνιος Δαΐκλῆς, καὶ ὁ ἀγὼν ἐγένετο ἤδη ἀδιαλείπτως στεφανίτης.

Τὸ δὲ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου λόγου ἄξιον πραχθὲν ἦν ὅτι κατέστησε τὴν ἐκεχειρίαν, ἥτις καὶ ἐπροσωποποιήθη καὶ ἐτέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, στεφανοῦσα τὸν Ἰφιτον. Τὸ κείμενον τοῦ ἱστορικοῦ τούτου μνημείου ἦν γεγραμμένον εἰς κύκλου σχῆμα ἐπὶ τῷ δίσκῳ τοῦ Ἰφίτου, ὃν Παυσανίας ἔτι ἐθεάσατο ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἥρας. Ἡ ἀρχαιότης ἀναφέρει ὡς συμπράκτορας τοῦ Ἰφίτου περὶ τὴν διανυσιν τοῦ ἔργου τοῦ Λυκοῦργον τὸ Λακεδαιμόνιον καὶ Κλεοσθένην τὸν Πεισατην. Ὁπωσδήποτε δὲ, ἡ ἐκεχειρία ἀπέβη θεσμοθεσία οὐτιῶδης, ἔφερεν, ἐνόσῳ διήρκει, σωτηρίαν διακοπὴν τῆς ἀγρίας κλαγγῆς τῶν

ὅπλων, ἐπραΰνε τοὐλάχιστον ἐπί τινα χρόνον τὰς τεταραγμένας τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, καὶ προεβίβαζε τοιουτοτρόπως τὴν γενικὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν Ἑλλήνων φιλανθρωπίαν. Ὁ σκοπὸς οὗτος ἀναφαίνεται ἤδη καὶ ἀπὸ τοῦ τρόπου καὶ τοῦ χρόνου τῆς συστάσεώς της. Διότι, φθειρομένης τότε μάλιστα τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ἐμφυλίων στάσεων καὶ ὑπὸ νόσου λοιμώδους, ἐνόμισεν εὔλογον ὁ Ἶφιτος νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν ἐν Δελφοῖς Θεὸν λύσιν τῶν κακῶν, ἡ δὲ Πυθία ἀπήντησεν, ὡς λέγεται, ὅτι ὀφείλει κοινῇ μετὰ τῶν Ἠλείων ν' ἀνανεώσῃ τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα. Καὶ ὁ Ἶφιτος ἐπήκουσε τοῦ χρησμοῦ καὶ ἔπεισε συγχρόνως τοὺς Ἠλείους νὰ θύσωσι τῷ Ἡρακλεῖ τῷ ἀρχηγέτῃ τῶν δωρικῶν Ἡρακλειδῶν, τὸν ὁποῖον πρὸ τούτου ἐνόμιζον πολέμιον ἑαυτοῦ. Εἶναι πρόδηλον ὁπόσον σημαντικὴ ἦν ἡ μηνιαία ἐκείνη ἐκεχειρία, διαρκούσης τῆς ὁποίας οἱ Ἕλληνες συνήρχοντο εἰς κοινὴν πανήγυριν καὶ αἱ κατ' ἰδίαν πόλεις ἔπεμπον λαμπροὺς θεωροὺς ὡς ἀντιπροσώπους ἑαυτῶν. Ἡ θεὰ τοῦ ἐπισήμου, μεγαλοπρεποῦς ἀγῶνος συγκινοῦσα πάσας τὰς καρδίας ἠδύνατο εὐκόλως νὰ καταπραΰνῃ τὰς ἀρχαίας ἔχθρας καὶ νὰ παράγῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς διαλλαγῆς καὶ τῆς εἰρήνης. Οἱ σπονδοφόροι τῶν Ἠλείων ἀνήγγελλον τὴν ἀρχὴν τῆς ἱερομηνίας πρῶτον εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν χώραν καὶ ἔπειτα εἰς τὰς ἄλλας Ἑλληνίδας πόλεις, ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἱερομηνίας προσήρχοντο ἐν σκέπῃ πάσης ἀδικίας οὐ μόνον οἱ θεωροί, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἀγωνιστὴς θεατὴς ἢ ἄλλως βουλόμενος νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν πανήγυριν. Πεμφάντων ποτὲ τῶν Λακεδαιμονίων *ἐν ταῖς ὀλυμπιακαῖς σπονδαῖς* ὁπλίτας εἰς τὴν χώραν τῶν Ἠλείων, κατεδικάσθησαν κατὰ τὸν ὀλυμπιακὸν νόμον εἰς ποινὴν δύο μνῶν καθ' ἕκαστον ὁπλίτην. Ὁ Ἀθηναῖος Φρύνων πορευθεὶς ἐν τῇ ἱερομηνίᾳ πρὸς τὰ Ὀλύμπια, εἴτε ὡς ἀγωνιστὴς, εἴτε ὡς θεατὴς, συνελήφθη καὶ ἐληστεύθη ὑπό τινων στρατιωτῶν τοῦ Φιλίππου. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Ἀθήνας παρεκίνησε τοὺς συμπολίτας του νὰ τὸν χειροτονήσωσι πρέσβυν, ἵνα ἀφιχθεὶς πρὸς Φίλιππον δυνηθῇ νὰ ἀναλάβῃ τὰ ληστευθέντα. Καὶ τωόντι ὁ βασιλεὺς ὑπεδέχθη αὐτόν τε καὶ τὸν συμπρεσβευτὴν αὐτοῦ Κτησιφῶντα εὐμενέστατα, ἀπέδωκεν αὐτῷ πάντα τὰ ληστευθέντα, καὶ ἕτερα προσέθηκεν, ἀπολογούμενος ὅτι οἱ στρατιῶται αὐτοῦ δὲν ἐγνώριζον βεβαίως τὴν ἔναρξιν τῆς ἱερομηνίας. Μάλιστα δὲ οὐσιώδης ἦν ἡ ἐκεχειρία ὡς πρὸς τὴν Ἦλιν αὐτὴν, ἐφ' ὅσον ἡ χώρα αὕτη ἀνεγωρίζετο δι' αὐτὴν ἱερὰ καὶ ἄσυλος ὑπὸ τῶν ἄλλων πολιτειῶν. Ἀλλ' ἀφ' ἧς ἐποχῆς αὐτοὶ οἱ Ἠλεῖοι παρεβίασαν τὴν ἱερὰν οὐδετερότητα καὶ ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἔπαυσαν καὶ αἱ ἄλλαι ἑλληνίδες πόλεις νὰ σέβωνται τὴν ἀσυλίαν αὐτῶν καὶ ἐγίνετο πάλιν ἡ Ἦλις πλέον παρὰ ποτὲ στάδιον ἐχθρικῶν πράξεων.

Δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν ἀκριβῶς πότε ὁ ὀλυμπιακὸς ἀγὼν ἀπέκτησε τὸ πάγκοινον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀξίωμά του καὶ κατέστη ἐθνικὴ πανήγυρις ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Χρεία δὲ νὰ παραδεχθῶμεν ὡς ὁμολογούμενον ὅτι τὸ κῦρος τῆς πανηγύρεως ἐξετάθη κατὰ μικρὸν, μεχρισοῦ αὕτη ἀπέβη λαμπροτάτη ἅμα καὶ πάγκοινος. Ὅτι ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου οἱ Ἀθηναῖοι πρωΐμώτατα ἤδη ἀπέκτησαν ἐνταῦθα πολλὴν διὰ τὰς νίκας των δόξαν, μαρτυροῦσιν οἱ στέφανοι τῶν Ἀλκμαιονιδῶν καὶ αἱ τοῦ Δόλωνος περὶ τῶν κατὰ τοὺς τέσσαρας ἱεροὺς ἀγῶνας νικητῶν διατάξεις. Ἐφημίσθησαν δὲ καὶ αἱ Θῆβαι ἔκπαλαι διότι ὁ Θηβαῖος Παγώνδας, κατὰ τὴν 25 ὀλυμπιάδα, ἀνηγορεύθη κρατῶν ἅρμα τι, ὅτε πρῶτον εἰσήχθη ὁ δρόμος ἵππων τελείων. Πρότερον ἔτι ὁ Βοιωτὸς Ὀξυθεμις ἐκ Κορωνείας ἐνίκησε σταδίῳ (ὀλυμπ. 12). Ἐπίσης καὶ τὰ Μέγαρα μετέσχον αὐτοῦ ἐνωρὶς, στεφανωθέντος (ὀλυμπ. 15) δρόμῳ τοῦ Ὀρσίππου. Ἡ Ἰωνικὴ Σμύρνη ἀνέδειξε τὸν πρῶτον ὀλυμπιονίκην πυγμῇ, τὸν Ὀνομαστόν. Ὁ Συρακούσιος Λύγδαμις ἐνίκησε πρῶτος παγκρατίῳ. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὀλυμπιάδα ἐνίκησεν ὁ Θεσσαλὸς Κραννώνιος Κραυξίδας ἵππῳ κέλητι, πρῶτον ἤδη εἰσαχθέντι (ὀλυμπ. 33). Πρώτῃ δὲ ἐπὶ τοῖς τεσσαράκοντα ὀλυμπιάσι πύκτας εἰσεκάλεσαν παῖδας καὶ περιῆν τῶν εἰσελθόντων ὁ Συβαρίτης Φιλήτας. Τοιουτοτρόπως ἐπέστησαν ἀλληλοδιαδόχως αἱ πόλεις τὴν προσοχήν των εἰς τὸν λαμπρὸν ἐκεῖνον ἀγῶνα. Ἅμα δὲ πολίτης πόλεώς τινος ἠξιοῦτο τοῦ ὀλυμπιακοῦ στεφάνου, διεγείρετο ἡ ἅμιλλα καὶ ἡ σύμπραξις τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ. Ὅθεν σπάνιον δὲν ἦτον οἱ νικηταὶ ἑνός τινος εἴδους ἀγῶνος νὰ κατάγωνται ἐπὶ πολλὰς ὀλυμπιάδας ἀπὸ τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως, καὶ ἠγωνίζοντο συνήθως πάλαι περὶ ἐκεῖνον μάλιστα τὸν ἀγῶνα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τοὺς πλείστους ἀνεκομίζοντο στεφάνους. Ἡ λαμπρότης τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων παρέμεινεν ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας ἀναλλοίωτος, οὐδ' ἐδυνήθη τι νὰ τὴν ἀμαυρώσῃ. Ἐπισημοτάτους δὲ νικητὰς ἀνέδειξαν αἱ ὀλυμπιάδες αἱ ἀπὸ τὰς 60—90. Διότι εἰς ταύτην τὴν χρονικὴν περίοδον ἀνήκουσιν οἱ ἐπισημότατοι Κροτωνιᾶται ὀλυμπιονίκαι (Μίλων, Ἰσχόμαχος. Τισικράτης, Ἄστυλος, Φάϋλλος καὶ ἄλλοι) οἱ γενναῖοι Ῥόδιοι Διαγορίδαι, πολλοὶ ῥωμαλέοι Αἰγινῆται ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ὑμνηθέντες, οἱ ἐπιζεφύριοι Λοκροὶ, Ἀγησίδαμος καὶ Εὔθυμος, ὁ Θάσιος Θεαγένης, οἱ ἐπίσημοι Κορίνθιοι Θεσσαλὸς καὶ ὁ υἱός του Ξενοφῶν, Κρίσων ὁ Ἱμεραῖος, ὁ νικήσας ἐπὶ τρεῖς ὀλυμπιάδας, Ἐργοτέλης ὁ Κρὴς, δολιχοῦ περιοδονίκης. Καὶ οἱ τῶν Ἀθηνῶν δὲ Ἀλκμαιονίδαι ἐνίκησαν κατὰ ταύτην τὴν περίοδον πολλάκις ἅρματι, καθὼς καὶ ὁ Ἱέρων καὶ ὁ Θήρων καὶ πολλοὶ Κυρηναῖοι πολλοὺς δὲ νικητὰς ἀνέδειξαν οἱ Ἀρκάδες, οἷον τὸν Ἀνδροσθένη, καὶ οἱ Ἀκραγαντῖνοι, ἐκτὸς τοῦ Θήρωνος, τὸν Ἐξαίνετον, τὸν ὁποῖον κατήγαγον οἱ συμπολῖται εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν ἐφ' ἅρματος. Καὶ συνεπόμπευσαν αὐτῷ, κατὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον, χωρὶς τῶν ἄλλων, συνωρίδες τριακόσιαι λευκῶν ἵππων, πᾶσαι παρ' αὐτῶν τῶν Ἀκραγαντίνων. Εἰς τὰς τελευταίας π.Χ. ἑκατονταετηρίδας, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐξετάθη πανταχοῦ, ἀναφαίνεται ἤδη καὶ εἰς τὰς ἀπωτάτας πόλεις καὶ ἀποικίας ζῆλός τις ὡς πρὸς τὴν ἀγωνιστικήν· διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, σπανίως οἱ νικηταὶ ἀνῆκον εἰς τὴν κυρίως Ἑλ-

λάδα, οἱ δὲ πλεῖστοι κατήγοντο ἐξ Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, μάλιστα δὲ ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἰδίως ἐξ Ἀλεξανδρείας· προσδετούτοις ἐκ Μακεδονίας, Ἰλλυρίας, Ἠπείρου, Θράκης, Καρίας, Λυδίας, Μυσίας, Καππαδοκίας, Παμφυλίας, Βιθυνίας, Λυδίας, Πισιδίας, καὶ ἐξ ἄλλων τοιούτων πολλάκις σμικροτάτων καὶ ἀσημάντων ἠπειρωτικῶν καὶ νησιωτικῶν πολιτειῶν. Βλέπομεν δὲ νικητὰς καὶ ἀπὸ Φοινίκης καταγομένους, οἷον τοὺς Σιδονίους Ἀσκληπιάδην καὶ Καλλικλῆν, καὶ ἀπὸ τὰ κατὰ τὴν Ἀσσυρίαν Ἑλληνικὰ κτίσματα, οἷον ἀπὸ τῆς παρὰ τὸν Τίγριν Σελευκείας, ἡ Κυρήνη καὶ ἡ Βάρκη ἀνέδειξαν ἔκπαλαι πολλοὺς νικητάς, ἐνίκησε δὲ καὶ βραδύτερον (ὀλ. 242) ὁ Κυρηναῖος Μάγνης στάδιον. Εἰς τὰς ἀρχαίας Ἑλληνικὰς πόλεις ὁ πρὸς τὴν ἀγωνιστικὴν ζῆλος ἤδη ἐσβέσθη σχεδόν, ἡ προτέρα δραστηριότης ἐξηντλήθη, οὕτως εἰπεῖν, κατὰ τὴν λαμπρὰν τῆς ζωῆς αὐτῶν περίοδον καὶ ἠμβλύνθη ἡ ἐνεργητικότης αὐτῶν ὡσανεὶ γέροντος ἀθλητοῦ τοῦ ὁποίου κοσμοῦσιν ἔτι τὴν κεφαλὴν μαραινθέντες στέφανοι. Τοὐναντίον δὲ εἰς τὰ ἔθνη ἐκεῖνα ἡ εἰς τοὺς τύπους τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ βίου προσήλωσις ἀναφέρεται ὡς φλὸξ ἀναβριπιζομένη, ἥτις ὅμως στερουμένη ἰσχυρᾶς τροφῆς δὲν ἔχει διάρκειαν καὶ ἔκτασιν. Ἡ Ρωμαϊκὴ ἐξουσία δὲν ἀπέβη εὐμενὴς εἰς τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα, ἐν μέρει διότι αἱ τοιαῦται πανηγύρεις διετέλουν ἀπάδουσαι πρὸς τὸ ζωηρὸν πολιτικὸν καὶ πραγματικὸν πνεῦμα τῶν Ρωμαίων, ἐν μέρει διότι καὶ πολιτικῶς θεωρουμένου τοῦ πράγματος τοιαῦται μεγάλαι συναθροίσεις εἰς πολιτείας ὑποτελεῖς ἐθεωροῦντο ἐπιβλαβεῖς. Κατὰ τὴν 175 ὀλυμπιάδα ὁ Σύλλας μετεκάλεσεν εἰς Ῥώμην πάντας τοὺς ἀθλητὰς, ἐκτὸς τῶν σταδιοδρόμων παίδων ἵνα καταστήσῃ τοιουτοτρόπως λαμπρότερον τὸν θρίαμβόν του. Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων οἱ νικηταὶ τῶν ἱερῶν ἀγώνων ἀπελάμβανον εἰσέτι ὑψηλὰς τιμὰς καὶ τὰ ἀποδιδόμενα εἰς αὐτοὺς ἄθλα ἦσαν σημαντικά. Ἰδίως δὲ διεκρίνοντο ἀπὸ τῶν κατὰ τοὺς ἄλλους ἀγῶνας νικητῶν καὶ ἐπεκαλοῦντο *Ἱερονῖκαι*. Ὁ Αὔγουστος δὲν ἐπεζήτησε τὴν δόξαν τοῦ Ὀλυμπιονίκου διότι πολλάκις ἀναδειχθεὶς νικηφόρος εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης περὶ ἐλαχίστου ἐποιεῖτο ἐκείνην, ἀφῆκεν ὅμως εἰς τοὺς ἀθλητὰς τὰ πάτρια αὐτῶν προνόμια, προσθεὶς εἰς ταῦτα καὶ ἕτερα. Ἀπεναντίας ὁ Τιβέριος δὲν ἀπηξίωσε τὸν στέφανον τοῦ Ὀλυμπιονίκου, ἀπέδωκε κατὰ τὴν 199 ὀλυμπιάδα εἰς τὰ Ὀλύμπια τὰς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου πιθανώτατον κωλυθείσας ἱπποδρομίας, καὶ τὸ τέθριππόν του ἐνίκησεν αὐτόθι κατὰ τὴν αὐτὴν ὀλυμπιάδα. Ὁ ἄφρων Καλιγόλας ἠθέλησε νὰ μεταφέρῃ εἰς Ῥώμην τὸ ἀριστούργημα τοῦ Φειδίου, τὸν Ὀλύμπιον Δία, τὸν θεὸν προστάτην τοῦ ἀγῶνος.

Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ Νέρων τόσον σφοδρῶς ἐπόθησε νὰ κοσμήσῃ τὴν αὐτοκρατορικήν του κεφαλὴν μὲ τὸν Ὀλυμπιακὸν κότινον ὥστε μετέβη εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ἐνίκησεν εἴς τε τὴν ἱπποδρομίαν καὶ εἰς τὸν μουσικὸν ἀγῶνα, τὸν παρ' αὐτοῦ παρὰ τὰ εἰθισμένα εἰσαχθέντα. Καὶ πῶς οἱ Ἑλλανοδίκαι ἠδύναντο νὰ ἀποποιηθῶσι τὸν στέφανον εἰς τὴν κοσμοκράτορα ἐκείνην μεγαλειότητα; Ἐντεῦθεν δὲ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Νέρων ἐφάνη εὔνους πρὸς τοὺς ἀθλητὰς καὶ διεφύλαξε τὰ προνόμια καὶ τὰς ἀτελείας των. Καὶ ὁ Τραϊανὸς οὐ μόνον εὐμενὴς ἀνεδείχθη πρὸς τοὺς ἀγωνιστὰς, ἀλλὰ καὶ ηὔξησε τὰ προηγούμενα αὐτῶν προνόμια· ὅτι δὲ ὁ Ἀδριανὸς εὐνοϊκῶς εἶχε πρὸς τοὺς Ἠλείους καὶ ὅτι περιεποιήθη ἂν ὄχι τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα, τοὐλάχιστον τὴν Ὀλυμπίαν, δῆλον ἀπὸ ἐπιγραφῶν καὶ ἀπὸ πολλῶν νομισμάτων τῶν Ἠλείων, ἐν γένει δὲ προήγαγε καὶ ἐπροστάτευσε τὴν γυμναστικὴν καὶ τὴν ἀγωνιστικὴν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις. Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν καὶ ἀπό τινος χαλκοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Σεπτίμου Σεβήρου νομίσματος φέροντος τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ ἐσώζετο ἔτι ἡ ἐπιτραπεῖσα ὑπὸ τῆς Ῥώμης τῆς Ἠλείας ἀτέλεια, οἱ δὲ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες διεφύλαττον καὶ ἦδη, ἂν ὄχι τὴν ἀρχαίαν λαμπρότητα, τοὐλάχιστον ἱκανὴν φήμην καὶ ἀξίαν. Ἐν τῇ 287 ὀλυμπιάδι, ἔτος ἀπὸ Χρ. 369, ὁ ἐπί τινα χρόνον διακοπεὶς Ὀλυμπιακὸς ἀγὼν ἀποκατέστη ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου Οὐάλεντος. Ἐπαύθη δὲ διαπαντὸς ἐν ἔτει 16 τῆς βασιλείας τοῦ Θεοδοσίου, ἔτει 394 μ. Χρ. 293 ὀλυμπιάδι ἀφ' ἧς ἐνίκησεν ὁ Κόροιβος. Ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τῆς 249 Ὀλυμπιάδος, μέχρι τῆς ὁποίας φθάνει ἡ τοῦ Ἀφρικανοῦ παρ' Εὐσεβίῳ ἀναγραφὴ τῶν ὀλυμπιονικῶν, δὲν γνωρίζομεν τοὺς νικήσαντας εἴτε εἰς τὸ στάδιον, εἴτε εἰς τοὺς ἄλλους ἀγῶνας, ἐξαιρέσει τοῦ Ἀλεξανδρέως Διονυσίου, τοῦ νικήσαντος στάδιον Ὀλυμπιάδι 262. ὡς μανθάνομεν ἀπὸ τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀπολήγουσαν χρονικὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀθηναίου Δεξίππου. Μεταξὺ τῶν Ὀλυμπιάδων τούτων, αἱ ἑξῆς, θεωρούμεναι ὡς *ἀνολυμπιάδες* δὲν περιελαμβάνοντο (τὰ τῶν Ἠλείων γράμματα) εἰς τὸν κατάλογον τῶν Ἠλείων. Ἡ ἀγδόη ἣν ἔθεσαν οἱ Πισαῖοι μετὰ τοῦ Ἀργείου Τυράννου Φείδωνος· ἡ τριακοστὴ τετάρτη τὴν ὁποίαν ἐποίησαν οἱ Πισαῖοι καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Πανταλέων ὁ Ὀμφαλίωνος, καὶ ἡ 104 ἣν ἔθεσαν οἱ Ἀρκάδες. Ἡ 28 Ὀλυμπιὰς ἐποιήθη ὑπὸ τῶν Πισαίων καθ' ἐκρυσίαν παραγωρησιν τῶν Ἠλείων μὴ εὐκαιρούντων εἰς τοῦτο ὡς ἀσχολουμένων εἰς τὸν πρὸς τοὺς Δυμαίους πόλεμον. Τὰ δὲ τῶν Ὀλυμπιάδων αἴτινες διεξήχθησαν προϊσταμένων τῶν Ἠλείων, μόνη ἡ 211 παρελήφθη ὅλως ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτῶν, διότι κατ' αὐτογνώμονα ἀπόφασιν τοῦ Ρωμαίου δεσπότου Νέρωνος ἐτελέσθη παρὰ τὸν νενομισμένον ἀνέκαθεν χρόνον, ὅπερ ἐστὶν ἐν ἔτει 3. τῆς ὀλυμπιάδος.

Β'.

Τοπογραφικά.

Οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγῶνες ἦσαν ἡ λαμπροτάτη ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων ἑορτή. Ὁ Πίνδαρος ἐν τῇ ἐξάρσει τῆς ποιητικῆς του παραβάλλει τὸν ἀγῶνα μετὰ τοῦ ἀρίστου τῶν στοιχείων, τοῦ ὕδατος, μετὰ τοῦ πολυτιμοτάτου τῶν μετάλλων, τοῦ χρυσοῦ, μετὰ τοῦ φα-

εινοτάτου τῶν ἀστέρων, τοῦ ἡλίου. Καθὼς ὁ Ζεὺς ἦν ὁ μέγιστος τῶν θεῶν, ὁ δὲ Πέλωψ ὁ ἐπισημότατος ἐθνικὸς τῶν Ἠλείων ἥρως, οὕτως οἱ ἀριερωμένοι εἰς ἀμφοτέρους αὐτοὺς Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἦσαν οἱ μέγιστοι καὶ οἱ λαμπρότατοι τῆς Ἑλλάδος· οὐδὲ δύναται ἐθνική τις πανήγυρις τοῦ ἀρχαίου κόσμου νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ μεγάλα τῶν Ἑλλήνων Ὀλύμπια λόγῳ πολιτικῆς βαρύτητος καὶ ἀξίας.

Ὀλυμπία ἐκαλεῖτο τὸ πλησίον τῆς Πίσης (τοῦ σημερινοῦ χωρίου Μεράκου) μικρὸν καὶ χάριεν πεδίον, τὸ ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἐκτεινόμενον, καὶ ὁριζόμενον πρὸς τὸ βόρειον μὲν καὶ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος ὑπὸ λόφων (ἰδίως τοῦ μεγαλοπρεποῦς Κρονίου λόφου καὶ τοῦ Ὁλύμπου), πρὸς μεσημβρίαν δὲ τὸ μεσημβρινοδυτικὸν καὶ τὸ μεσημβρινοανατολικὸν μέρος ὑπὸ ποταμῶν καὶ ὀρέων, καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ λαμπρῶς ᾑδη ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς τὸ δυτικονότειον ῥέοντος Ἀλφειοῦ. Τὸ πεδίον τοῦτο περιελάμβανε τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, (τοῦ ὁποίου τὴν ἔκτασιν καὶ μεγαλοπρέπειαν μαρτυροῦσι τὰ εἰσέτι σωζόμενα ἐρείπια) καὶ τὰ ἀρχαῖα αὐτοῦ μαντεῖα διὰ δὲ τὴν πανήγυριν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἀπέβη τὸ μάλιστα περιβλεπτον ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἐνταῦθα ἦν τὸ ἱερὸν τοῦ Διὸς ἄλσος τὸ ἐκ παλαιοῦ Ἄλτις καλούμενον καὶ περιλαμβάνον τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἱερά, βωμούς, ἀγάλματα, ἀνδριάντας, οἰκοδομήματα, μνημεῖα ὅσον οὐδέτερος ἄλλος τῆς ἀκμαίας Πελοποννήσου χῶρος, πρὸ πάντων δὲ ἐπροσήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν προσερχομένων τὸ μεγαλοπρεπέστατον ἀριστούργημα τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸ ὁποῖον ἐξέπληξε καὶ αὐτὸν τὸν ψυχροτατον ἐκεῖνον Ῥωμαῖον πολεμιστήν. Μεταξὺ τῆς Ἄλτεως, τοῦ Κρονίου λόφου καὶ τοῦ ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Ἀλφειὸν Κλαδέου ποταμοῦ ἔκειτο εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ πεδίου ὁ καλὸς ἱππόδρομος μετὰ τῆς τεχνικωτάτης αὐτοῦ ἀφέσεως, ἀριστούργημα τοῦ Κλειώτα, καὶ ὅμορον τούτου ἐν αὐτῇ τῇ Ἄλτει ἡ τοὐλάχιστον παρ' αὐτὴν, τὸ στάδιον. Ἐν αὐτῇ τῇ Ἄλτει, οὐ μακρὰν τοῦ σταδίου ἦν καὶ τὸ ὅμοιον τοῦ τῶν Ἠλείων Γυμνασίου μετὰ δρόμων καὶ παλαιστρῶν χάριν προγυμνασίας τῶν ἀθλητῶν· ἐν αὐτῷ δὲ ἀνεγράφοντο καὶ τὰ τῶν Ὀλυμπιονικῶν ὀνόματα. Προστούτοις ἡ Ἄλτις περιελάμβανεν εἰς τὸ βορειοανατολικὸν αὐτῆς μέρος τὸ Πρυτανεῖον τῶν Ἠλείων, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, ἀντικρὺ τοῦ οἰκήματος τοῦ τῆς ἑστίας, ἦν τὸ Ἑστιατόριον, ἐν ᾧ ἑστιῶντο δαπάναις δημοσίαις τῶν Ἠλείων, οἱ νικήσαντες τὰ Ὀλύμπια μετὰ τὸ πέρας τῶν ἀγώνων. Πρὸς μεσημβρίαν ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἄλτει τὸ παρὰ τοῦ Ξενοφῶντος ἀναφερόμενον Βουλευτήριον ἐνῷ ἐβουλεύοντο μὲν περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ ἀγῶνος, ἡ δὲ Ὀλυμπιακὴ βουλὴ ἔκρινε τὰς ἐπὶ αὐτοῦ ἀναφυείσας διενέξεις. Ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ὑπῆρχον πολλὰ τοῦ Διὸς ἀγάλματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων μάλιστα ἀξιομνημόνευτον εἶναι τὸ τοῦ Ὁρκίου Διός, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐν ἑκατέρᾳ χειρὶ κεραυνὸν, καὶ παρὰ τῷ ὁποίῳ οἱ ἀθληταὶ ὤμνυον εἰς τοὺς πατέρας αὐτῶν καὶ ἀδελφοὺς ἔτι δὲ καὶ γυμναστὰς, ὅτι μηδὲν θέλουν πράξει ἀθέμιτον διαρκοῦντος τοῦ ἀγῶνος Προσδετούτοις ὤμνυον οἱ μὲν ἀθληταὶ ὅτι διέπραξαν ἀκριβῶς πάντα τὰ εἰς ἄσκησιν νενομισμένα, οἱ δὲ κριταὶ τῶν ἀγώνων ὅτι θέλουν δικάσει ἐπὶ δικαίῳ καὶ ἄνευ δώρων. Πρὸς ἀριστερὰν τοῦ Πρυτανείου, κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς Ἄλτεως ἔξοδον, ὑπῆρχεν οἴκημα περιφερὲς ὀνομαζόμενον Φιλιππεῖον, ἔχον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς στρογγύλης αὐτοῦ σκέπης χαλκῆν μήκωνα, χάριν κοσμήματος ἅμα καὶ συνδέσμου τῶν δοκῶν· τὸ οἴκημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἦν κατεσκευασμένον ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ περιεστοιχισμένον ὑπὸ κιόνων, κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ νίκην. Ἔκειντο δὲ ἐν αὐτῷ ὁ Φίλιππος, ὁ Ἀλέξανδρος, Ἀμύντας ὁ τοῦ Φιλίππου πατὴρ, ἡ Ὀλυμπιὰς καὶ ἡ Εὐρυδίκη, ἔργα πάντα τοῦ Ἀθηναίου Λεωχάρους ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ. Ἐντὸς τῆς Ἄλτεως, πλησίον τοῦ Φιλιππείου, ἦν κατεσκευασμένον τὸ μητρῷον, ναὸς θηλαδὴ τῆς τῶν θεῶν μητρὸς μέγας καὶ Δώριος τὴν ἐργασίαν· ἐπὶ Παυσανίου ὠνομάζετο μὲν εἰσέτι μητρῷον, δὲν ἔκειτο δὲ ἐν αὐτῷ πλέον τὸ τῆς θεοῦ ἄγαλμα, ἀλλ' ἀνδριάντες Ῥωμαίων βασιλέων. Πρὸς ἄρκτον τοῦ Ἡραίου, ἐπὶ κρηπίδος λίθου πωρίνου, ὄπισθεν τῆς ὁποίας ὑψοῦτο ὁ Κρόνιος λόφος, ὑπῆρχον οἱ θησαυροὶ τῶν Σικυωνίων, τῶν Καρχηδονίων, τῶν Ἐπιδαμνίων, τῶν Βυζαντίων, τῶν Συβαριτῶν, τῶν Κυρηναίων, τῶν Σελινουντίων, τῶν Μεταποντίνων, τῶν Ἀθηναίων, τῶν Μεγαρέων, τῶν Γελώων, περιλαμβάνοντες πολλὰ ἀγάλματα καὶ ἄλλα θέας ἄξια ἀναθήματα. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς κρηπίδος, παρὰ τὸν Κρόνιον λόφον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔφερον ἀπὸ αὐτῆς ἀναβαθμοὶ, ἀνέκειντο Διὸς ἀγάλματα χαλκᾶ, καλούμενα μὲν Ζᾶνες, ποιηθέντα δὲ ἀπὸ χρηματικῶν ζημιῶν ἐπιβληθεισῶν εἰς τοὺς ἀθλητὰς ὅσοι παρέβησαν τοὺς νόμους τῶν ἀγῶνος. Πρὸς νότον τῶν θησαυρῶν ἐγείρετο τὸ ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν Γριφυλίαν Σκυλλουντίων κατασκευασθὲν Ἡραῖον, περιέχων πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα λόγου ἄξια ἀναθήματα, μάλιστα δὲ τὸν χρυσοῦν σφυρήλατον Δία τοῦ Κυψέλου, τὴν περίφημον τούτου λάρνακα, καὶ τὴν ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ ὑπὸ Κωλώτα ποιηθεῖσαν τράπεζαν ἐφ' ἧς παρετίθεντο οἱ τῶν νικητῶν στέφανοι. Ἐπὶ τῆς πομπικῆς ὁδοῦ ἐγείρετο ὁ Θεηκολέων, ἐν ᾧ κατῴκουν διαρκούσης τῆς πανηγύρεως, οἱ Θεηκόλοι (ἱερεῖς). Τὸ Πελόπιον τέμενος εὑρίσκετο πρὸς βορρᾶν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς, δεξιᾷ τῆς εἰς αὐτὸν εἰσόδου. Ἐντὸς τῆς Ἄλτεως, κατὰ τὴν πομπικὴν εἴσοδον ὑπῆρχε τὸ καλούμενον Ἱπποδάμιον, χωρίον ἔχον πλέθρου ἔκτασιν καὶ περιεχόμενον θριγκῷ, (περιτετειχισμένον) ἐν ᾧ ἅπαξ καθ' ἕκαστον ἔτος εἰσερχόμεναι αἱ γυναῖκες ἔθυον τῇ Ἱπποδαμείᾳ, καὶ ἄλλα εἰς τιμὴν αὐτῆς ἐποίουν. Παρὰ δὲ τὸ Ἱπποδάμιον, λίθου ἦν βάθρον καὶ ἀγάλματα ἐπ' αὐτῆ πολλὰ παριστῶντα μυθολογικὰ γεγονότα. Ἅπας ὁ χῶρος ἐκεῖνος ἔβριθεν ἀγαλμάτων καὶ πολυτίμων ἀναθημάτων, καὶ τὰ πάντα ἐπλήρουν θαυμασμοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν προσερχομένων, διότι αὐτὸς ὁ Ὀλύμπιος Ζεὺς, ὁ τοῦ ἀγῶνος μεγαλοπρεπὴς προστάτης, τὸν ὁποῖον ὁ Φειδίας τοιουτοτρόπως παρέστησεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν θνητῶν ὥστε οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον περὶ αὐτοῦ,

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

Ο ΑΥΘΕΝΤΗΣ ΤΟΥ ΜΩΡΕΩΣ.

Διήγημα. Ὑπὸ Α. Ρ. Ρ.

(Συνέχεια. Ἰδὲ φυλλάδιον 11ον.)

Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν στιγμὴν ἔφθασεν ἡ συνοδία του, καὶ ἔμαθε τὴν αἰτίαν τῆς ταραχῆς του· Οὐκ ὀλίγον δὲ ἐξεπλάγη καὶ ὁ ἔφιππος ὁδοιπόρος, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ὁ περιμενόμενος ἀνεψιὸς τοῦ Αὐθέντου ἦτον ἐμπρός του. Τότε δὲν ἐδίστασε παντάπασι νὰ τῷ εἰπῇ ὅτι ὁ Βιλλαρδουΐνος εἶχεν ἔλθει εἰς Νίκλιον διὰ σπουδαιοτάτην ὑπόθεσιν, ἀφορῶσαν συνωμοσίαν τῶν ἐγχωρίων, ὅτι ὅμως ἐγκατέλιπε τὰ πάντα ἅμα ἔλαβε τὴν ἀγγελίαν τῆς ἀφίξεως τοῦ Ῥοβέρτου, καὶ ἔσπευσε πρὸς ἀπάντησίν του· αὐτὸς δὲ ὅτι στέλλεται ἤδη ὡς ταχυδρόμος, μέλλων νὰ ὁδοιπορήσῃ ἡμέραν καὶ νύκτα διὰ νὰ τῷ ἀναγγείλῃ τὰ περαιτέρω περὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς συνωμοσίας.

Ἡ προθυμία τοῦ Βιλλαρδουΐνου ἦτον τῷ ὄντι πάντων ἐπαίνων ἀξία, ἀλλ' ὡς πολλάκις συμβαίνει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην μυωπίαν, ἀντὶ καλοῦ κακὸν εἶχε τὸ ἀποτέλεσμα. Συνεκροτήθη λοιπὸν ἀμέσως συμβούλιον ἐκεῖ εἰς τὸ ὕπαιθρον περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ κατὰ τὴν γενομένην ἀπόφασιν ὁ Ῥοβέρτος ἔγραψε πρὸς τὸν Βιλλαρδουΐνον ὅτι εὑρίσκεται εἰς τὸ Νίκλιον, καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τῷ γράψῃ ἂν θέλῃ νὰ τὸν περιμένῃ εἰς Λακεδαίμονα διὰ νὰ μὴ διώκωνται ματαίως καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον. Τὴν ἐπιστολὴν δὲ ταύτην λαβὼν ὁ ταχυδρόμος καὶ γενναίαν χρηματικὴν ἀμοιβὴν συγχρόνως, ἀνεχώρησεν ἀπὸ ῥυτῆρος· ἀνεχώρησε δὲ ἀφ' ἑτέρου καὶ ὁ Ῥοβέρτος μετὰ τῶν ὀπαδῶν του, καὶ μεθ' ἡμίσειαν ὥραν εἰσῆλθεν εἰς Νίκλιον, πόλιν ἐπίσημον τότε, ἥτις ἠγέρθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρ-

χαίας Τεγέας, καὶ ἧς ἡ ἔρημος θέσις σήμερον φέρει τὸ ὄνομα Παλαιοεπισκοπῆς.

Ἐνταῦθα ἔμεινεν ὁ Ῥοβέρτος ὅλην ταύτην καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν. Καὶ πρῶτον μὲν εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἔχῃ καὶ αὐτὸς πολλῷ δὲ μᾶλλον ὁ γέρων συνοδοιπόρος του καὶ ἡ τρυφερὰ νέα, ἀνάγκην μιᾶς ἡμέρας ἀναπαύσεως μετὰ τὴν τόσην ταχυδρομικὴν ἄσκησίν του. Δεύτερον δὲ, ἂν ὁ Πετραλείφας εἶχε νομίσει καθῆκον φιλοφροσύνης νὰ παρακολουθήσῃ ἐπί τινα χρόνον τὸν ἐπίσημον ξένον ὃν εἶχεν ἀναλάβει νὰ ὑποδεχθῇ, ἀλλὰ, καθ' ὅσον μάλιστα παρηκολουθεῖτο καὶ ὑπὸ τῆς ἐκγόνου του, ᾐσθάνετο ἤδη ὅτι δύναται νὰ φανῇ ἄτοπος ἡ περαιτέρω παράταξις τῆς ἀσκόπου ὁδοιπορίας του κατόπιν τοῦ νέου ἡγεμόνος, καὶ εἶπεν ὅτι, ἂν ὁ Ῥοβέρτος ἐπιθυμῇ νὰ ἐξακολουθήσῃ, αἱ δυνάμεις αὐτοῦ δὲν τῷ ἐπιτρέπουσι νὰ τὸν μιμηθῇ, ἀλλ' ὅ τι θέλει μείνει μέχρις οὗ μάθῃ θετικῶς τὴν διαμονὴν τοῦ Βιλλαρδουΐνου. Αὐτὸ τοῦτο λοιπὸν ἀπεφάσισε καὶ ὁ Ῥοβέρτος. ἀλλὰ συγχρόνως ἠθέλησεν ὥστε καὶ ἡ ἡμέρα αὕτη νὰ μὴ παρέλθῃ ἐν πλήρει ἀργίᾳ καὶ ἐπανέλαβε τὰς ἐφόδους του κατὰ τῆς Ἄννης, ἧς ἡ κατάκτησις ἤρχισε νὰ τῷ φαίνηται οὐχὶ πολὺ εὐκολωτέρα ἀπὸ τὴν τῆς Πελοποννήσου. Τρὶς ἢ τετράκις εἰς τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας κατώρθωσε μετὰ πολλὰ τεχνάσματα νὰ τὴν ἀπαντήσῃ μόνην, ἀλλ' ἡ Ἄννα ἢ δὲν ἐνόει τί τῇ ἔλεγεν, ἢ, ὅταν δὲν ἐδύνατο νὰ μὴν ἐννοήσῃ, ἀνέτρεπε πᾶν τὸ ῥητορικὸν ἱκρίωμα τοῦ ἡγεμόνος διὰ λαμπροῦ γέλωτος, ἢ εὕρισκεν εὐλογοφανῆ τινα πρόφασιν διὰ νὰ τὸν διαφύγῃ. Ὥστε μέχρι τέλους, ἀθημονῶν ὁ Ῥοβέρτος, ἦλθε πρὸς τὸν Νόννον, καὶ τῷ ἐξέφρασε πικρὰ περὶ τούτου παράπονα.

— Ἤλθον, τῷ εἶπεν, εἰς Πελοπόννησον, πεποιθώς, ὅτι ἅμα πατήσαντα τὸ ἔδαφος αὐτῆς θέλει μ' ἀναγνωρίσει Αὐθέντην της, καὶ ἰδοὺ εἴκοσιν ἡμέρας τρέχω τὰς φάραγγας καὶ τὰ ὄρη της μόνος, ἄνευ συνοδίας, ἀνίκανος οὔτε σέβας νὰ ἐμπνεύσω, οὔτε φόβον νὰ ἐπιβάλω, καὶ τὸ φάντασμα τοῦτο τῆς αὐθεντίας μακρύνεται ὅσον τὸ πλησιάζω. Ἤλθον προσέτι, πιστεύσας εἰς τοὺς λόγους σου, ὅτι ὁ Αὐθέντης τῆς Ἑλλάδος μοὶ δίδει τὴν χεῖρα τῆς θυγατρός του· τὴν καλονὴν τῆς Ἄννης εὗρον ἀνωτέραν τῶν περιγραφῶν σου, ἀλλὰ, ἢ τὴν πατρικὴν θέλησιν δὲν γνωρίζει, ἢ ἡ ἐδική της δὲν τὴν ἐπικυροῖ. Ἡ Ἄννα μὲ ἀποφεύγει. Ἂς λέγουν τυφλὸν τὸν ἔρωτα· σὲ βεβαιῶ ὅτι εἶναι διπλασίως ὀξυδερκής. Περὶ τῶν αἰσθημάτων της δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀπατῶμαι.

Ὁ Νόννος ἐφάνη ἐκπεπληγμένος διὰ τὸ ἄκουσμα τοῦτο. Ἀπέδωκε δὲ τὴν διαγωγὴν τῆς Ἄννης εἰς τὸ ὅτι πιθανῶς ὁ πάππος της δὲν τῇ εἶχε γνωστοποιήσει ἀκόμη τοὺς σκοπούς του διὰ ν' ἀφήσῃ τὴν καρδίαν της νὰ ὁμιλήσῃ πρώτη, καὶ προσέτι εἰς τὴν φυσικὴν συστολὴν τῆς νέας, ἣν ἦτον ἐπόμενον ν' αὐξάνῃ ἡ ὀπωσοῦν δύσκολος θέσις της, παρακολουθούσης τὸν Ῥοβέρτον εἰς τὴν ὁδοιπορίαν. Ὑπεσχέθη δὲ, σώζων τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ Ῥοβέρτου νὰ συνομιλήσῃ αὐτὸς περὶ τῶν συμφερόντων του μετὰ τοῦ Πετραλείφου.

Καὶ τῷ ὄντι ἀμέσως ἔδραμε πρὸς τὸν γέροντα, καὶ τῷ ἐπανέλαβε τὰ παράπονα τοῦ Ῥοβέρτου.

— Ὅταν αὔριον, ἐπρόσθεσεν, ἢ μεθαύριον αὐτὸς δρέπῃ τοὺς καρποὺς τῶν ἀγώνων του, ἢ μᾶλλον τῶν ἀγώνων μας, θέλουν μείνει αὐτοὶ εἰς μόνον τὸν αὐθέντην ἡμῶν ἀτελεσφόρητοι; Δὲν εἶναι φόβος, ἂν ἡ Ἄννα ἐξακολουθῇ ψυχρότητα δεικνύουσα πρὸς αὐτὸν, μὴ καὶ αὐτοῦ, ὅταν μάλιστα κορεσθῇ ἡ φιλοδοξία του, μετατραπῇ ἡ διάθεσις;

Ὁ Πετραλείφας ἀνεκάθησεν εἰς τὰ γόνατα, καὶ ἐκτύπα μετ' ὀργῆς τὰς δύω του χεῖρας, ἐν ᾧ τοῦ πώγωνός του αἱ τρίχες εἶχον ἀνορθωθῇ.

— Πῶς! εἶπε, τὸ προσφιλὲς σχέδιόν μου, ἡ εἰρηνικὴ κατάκτησις τῆς Πελοποννήσου, ὁ ἀπαρτισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἑνότητος εἰς χεῖρας τοῦ γαμβροῦ μου, ὅλα θὰ τὰ ματαιώσῃ ἡ ἰδιοτροπία ἑνὸς κοράσιου; Ὄχι, τοῦτο δὲν θέλει γίνει, καὶ ἡ Ἄννα καταχρᾶται τῆς πατρικῆς ἡμερότητός μου. Ὕπαγε, καὶ στεῖλέ μ' ἐδῶ τὴν ἄφρονα.

Ὁ Νόννος ἐξῆλθε καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν εἰσῆλθεν ἡ Ἄννα, καὶ διευθύνθη πρὸς τὸν πάππον της μὲ βλέμμα ἐρωτηματικὸν καὶ ὀλίγον πεφοβισμένον.

— Ἀγαπητὴ ἔκγονε, εἶπεν ὁ γέρων μετά τινα τραχύτητος, πρὶν ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ τὴν Ἀνδραβίδα, σοὶ εἶχον δηλώσει τὴν ἐπιθυμίαν μου καὶ τὴν θέλησιν τοῦ πατρός σου. Τὰ συμφέροντα τοῦ θρόνου του καὶ ἡ φρόνησις ἀπαιτοῦσι νὰ νυμφευθῇς τὸν Ῥοβέρτον Σαμπλίτην, καὶ ἀξιώτερον σύζυγον δὲν ἐδύνατο νὰ σοὶ δώσῃ ἡ πατρικὴ μέριμνά μου. Εἶχον ἀπαιτήσει νὰ βοηθήσῃς τὸ φρόνιμον τοῦτο σχέδιον, καὶ δὲν βλέπω ποῖον εἶχες λόγον διὰ νὰ πράξῃς τὸ ἐναντίον.

— Ἡ βοήθειά μου, φίλτατε πάππε, εἶπε γελῶσα ἡ Ἄννα, ἦτον κατὰ δυστυχίαν ἐντελῶς περιττὴ, καὶ ὁ Ῥοβέρτος δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἐμψυχώσεως διὰ νὰ μὲ κατατρέχῃ διὰ τῶν ἐνοχλήσεών του.

— Δὲν πρέπει τὴν ἔκφρασιν ταύτην νὰ μεταχειρίζησαι διὰ τὸν ἐκλεκτὸν τῶν γονέων σου, εἶπεν ὁ Πετραλείφας γινόμενος σοβαρός.

— Ἀλλὰ, εἶπεν ἡ Ἄννα, μεταβαίνουσα διὰ μιᾶς ἀπὸ τοῦ γέλωτος εἰς τὰ δάκρυα, ἀπὸ τοῦ ἀκροβολισμοῦ εἰς τὴν ἀψιμαχίαν, ἀνήκει λοιπὸν εἰς ἐμὲ, εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Αὐθέντου τῆς Ἑλλάδος ἀνήκει λοιπὸν νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ κλίνῃ τὸ γόνυ ἐνώπιον τοῦ ἀγερώχου τούτου ἱππότου; Ἀντὶ ὡς αἰχμαλώτους νὰ μᾶς σύρῃ κατόπιν του εἰς θεατρισμὸν εἰς τὸ νέον ὑπήκοόν του, καὶ ν' ἀπαιτῇ νὰ τὸν παρακαλῶμεν καὶ δι' ἓν βλέμμα του, δὲν ἔπρεπεν, ἂν ἤθελε τὴν χεῖρά μου αὐτὸς, νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ πέρας τῆς γῆς διὰ νὰ τὴν ζητήσῃ.

— Κόρη μου, ὁ γέρων ἀπήντησεν, ὁ θυμός σου εἶναι ἄτοπος καὶ πρὸ πάντων ψευδής· εἶναι πρόφασις ὁ θυμός σου. Ἠξεύρεις κάλλιστα ὅτι παρηκολούθησα τὸν Σαμπλίτην διὰ νὰ τῷ ἀποδώσω τὴν ἀνήκουσαν τιμήν, διότι ἐνέλαβον νὰ τὸν ὑποδεχθῶ εἰς τὴν Πελοπόννησον· καὶ ἀκόμη καλήτερα ἠξεύρεις ὅτι ἀντὶ ν' ἀπαιτῇ ἀγερώχως ὁ Ῥοβέρτος νὰ ταπεινωθῇς ἐμπρός του, ἐξ ἐναντίας ἐκεῖνος στενάζει, καὶ παραπονεῖται, καὶ ταπεινοῦται ὑπὸ τοὺς πόδας σου. Τὸ μόνον ὃ ἀπῄτησα παρὰ σοῦ, καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ τὸ ἀπαιτήσω, ἦτον νὰ μὴ ἀντιταξῇς ψυχρότητα εἰς τὴν ζέ-

στν του, νὰ μὴ ἀνατρέψῃς δι' ἰδιοτροπίας πάντα τὰ σχέδιά μας.

— Ἀλλά, πάππε μου, σοὶ τὸ εἶπα, ἀνέκραξεν ἡ Ἄννα μετὰ τόνου φωνῆς ἐξερχομένου ἤδη ἐκ τοῦ μυχοῦ τῆς καρδίας, εἶμαι κόρη ἀσθενὴς καὶ ἀκατάλληλος διὰ ν' ἀναμιχθῶ εἰς τὰ μεγάλα σας σχέδια. Μὴ θελήσητε νὰ μὲ μεταχειρισθῆτε ὡς ὄργανόν σας· οὔτε τόσης τιμῆς εἶμαι ἀξία, οὔτε τόσης περιφρονήσεως. Αἱ καρδίαι ἃς ἀπελίθωσεν ἡ πολιτικὴ δύνανται νὰ λαξευθῶσιν εἰς ὄργανα· ἀσθενεῖς ὅμως καρδιαι, ὁποία ἡ ἐδική μου, συντρίβονται ὑπὸ τὴν σφῦραν τῆς βίας χωρὶς νὰ χρησιμεύσωσι.

— Τῆς βίας! ἀνέκραξεν ὁ Πετραλείφας, μόλις κύριος τοῦ θυμοῦ του. Εἶναι βίας ἀνάγκη ὅταν πρόκηται νὰ ὑπηρετήσῃς τοῦ πατρός σου τὴν δόξαν; Εἶναι βίας ἀνάγκη ὅταν σοὶ δίδεται σύζυγος ὁ λαμπρότερος τῶν χριστιανῶν ἱπποτῶν, φέρων προῖκα ὅλα τὰ φθονητότερα πλεονεκτήματα ἐπὶ γῆς, ὅταν τίθεται εἰς τοὺς πόδας σου ἡ μεγαλητέρα τῆς ἀνατολῆς αὐθεντία!

— Ἡ αὐθεντία, εἶπεν ἡ Ἄννα, ὑψοῦσα τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τὸν οὐρανόν, ἡ αὐθεντία· διὰ σᾶς ἄλλο ὄνομα δὲν ἔχει ἡ εὐτυχία;

— Ἄκουσον, θύγατερ, εἶπεν ὁ γέρων αὐστηρῶς Αἱ νεανικαὶ αὗται ἰδιοτροπίαι πρέπει νὰ παύσωσι. Λόγον κἀνένα δὲν ἔχεις διὰ ν' ἀρνηθῇς τὴν χεῖρά σου εἰς τὸν Ῥοβέρτον ὅστις σᾶς τὴν ζητεῖ. Αὔριον θέλω τῷ ἀναγγείλει τὴν συγκαταθεσίν σου, καὶ ἂν δὲν θέλῃς νὰ ἐπισύρῃς τὴν ὀργὴν τοῦ πατρός σου καὶ νὰ ἐπιφέρῃς τὸν θάνατόν μου, θὰ ἐπικυρώσῃς τὸν λόγον μου.

— Πάππε, ὦ πάππε, ἀνέκραξεν ἡ Ἄννα, ἐν ᾧ ποταμὸς δακρύων ἔῤῥεεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς της· μὴ τὴν διαταγὴν ταύτην! Μίαν σᾶς ζητῶ χάριν. Ἄφες με νὰ παραδοθῶ εἰς τὸν Κύριον, ἐπίτρεψόν μοι νὰ κατακλείσω τὰς ἐπιλοίπους ἡμέρας μου εἰς ἱερὸν μοναστήριον. Δὲν θέλω δόξαν, παραιτοῦμαι τῆς εὐτυχίας, ἡσυχίαν μόνην σοὶ ζητῶ, φίλτατε πάππε!

Εἰς τὸ στῆθος τοῦ Πετραλείφου ἡτοιμάζετο μία τῶν τρικυμιῶν ἐκείνων αἵτινες τόσον βιαιότερον ἐκρήγνυνται, ὅσον μακρότερον ἠξεύρει τις νὰ τὰς καταστέλλῃ, καὶ ἡ πρόδρομος αὐτῆς βροντὴ ὑπεβόμβει ἤδη εἰς τὰ χείλη του, ὅταν ζωηραὶ ζητωκραυγίαι, ἐκ τῆς αὐλῆς προερχόμεναι, τὸν διέκοψαν, καὶ εἵλκυσαν τὴν προσοχήν του. Συγχρόνως δὲ εἰσερχόμενος ὁ Νόννος,

— Ὁ Τοποτηρητὴς, ἔκραζεν, ἔφθασεν ὁ Τοποτηρητής.

Ὁ Πετραλείφας ἠγέρθη ἀμέσως, καὶ ἔδραμε πρὸς τὴν θύραν· πρὶν ὅμως ἐξέλθῃ, ἐστράφη πρὸς τὴν Ἄνναν, εἰς ἣς τὰς πελιδνὰς παρειὰς ὥρμησεν εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο ὅλον τὸ αἷμα, καὶ τῇ εἶπεν,

— Αὔριον λοιπόν, περιμένω αὔριον νὰ ἰδῶ ἂν εἶσαι θυγάτηρ τοῦ Θεοδώρου.

ΚΕΦ. ΙΕ.

Ἅμα δὲ ἤκουσε καὶ ὁ Ῥοβέρτος τὴν ἄφιξιν τοῦ Τοποτηρητοῦ, ἔσπευσε καὶ αὐτὸς εἰς προϋπάντησίν του. Ὁ δὲ Βιλλαρδουνος τὸν ἐδέχθη πατρικῶς εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ ἀφ' οὗ ἠὐχαρίστησεν ἐγκαρδίως τὸν Πετραλείφαν διότι τοσοῦτον ἐπαξίως τὸν ἀντεπροσώπευσεν εἰς τὴν σπουδαιοτάτην τῶν ὑποθέσεών του, τὴν ὑποδοχὴν τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ φίλου καὶ αὐθέντου του, καὶ ἐρίλησε περιπαθῶς τὴν Ἄνναν εἰς τὸ μέτωπον, διηγήθη ὅτι τὴν προτεραίαν κατὰ τὸ μεσονύκτιον εἶχε φθάσει εἰς Λακεδαίμονα ὁ ταχυδρόμος ὁ φέρων τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ῥοβέρτου· ὅτι αὐτὸς (ὁ Βιλλαρδουῖνος) ἦτον ἤδη εἰς τὴν κλίνην, ἀλλ' ἅμα ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν, ἠγέρθη, ἐνεδύθη, καὶ παραλαβὼν ὅσους τῶν ἱπποτῶν ἐδυνήθη, ἔδραμε μέχρι Νικλίου χωρὶς νὰ λάβῃ οὐδὲ στιγμὴν ἀναπαύσεως.

Ὁ Ῥοβέρτος τῷ ἐξέῤῥασε τὴν εὐγνωμοσύνην του διὰ τὴν τοσαύτην του προθυμίαν καὶ τὸν θαυμασμόν του διὰ τὴν νεανικήν του δραστηριότητα, καὶ τῷ διηγήθη ἐμπεριστατωμένως ὅσα καθ' ὁδὸν τῷ συνέβησαν.

— Φαντασθῆτε, εἶπε, πρὸ πέντε μηνῶν ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν Καμπανίαν, καὶ χωρὶς ὅλων τούτων τῶν ἀπροσδοκήτων συμβάντων, θὰ ἤμην πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον.

— Ὦ! τί δυστύχημα! τί λυπηρὸν δυστύχημα, εἶπεν ὁ Βιλλαρδουῖνος.

— Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀφ' ὅτου ἔφθασα, ἐξηκολούθησεν ὁ Ῥοβέρτος, ἡ κακή μου τύχη ἠθέλησε νὰ σᾶς ζητῶ ἀπὸ τὸ ἓν μέρος, ἐν ᾧ μ' ἐζητεῖτε ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ εἴκοσι σχεδὸν ἡμέραι παρῆλθον εἰς αὐτὰς τὰς ἀντιδιώξεις.

— Ὦ! τί συμφοραὶ ἀνεπανόρθωτος! εἶπεν ὁ Βιλλαρδουῖνος, μεταχειριζόμενος λέξεις αἵτινες ἐφαίνοντο ὁπωσοῦν ὑπερβολικαὶ διὰ τὴν περίστασιν· ὅπερ παρατηρήσας καὶ ὁ Ῥοβέρτος,

— Λυπηρὰ ἦτον βεβαίως, εἶπε, λυπηρὰ δι' ἐμὲ ἡ τοιαύτη χρονοτριβή. Ἀλλὰ τοὐλάχιστον δὲν εἶχε καὶ ἡ Πελοπόννησος εἰς τὸ διάστημα τοῦτο λόγον νὰ λυπῆται, εὑρίσκετο εἰς χεῖρας ἀξιωτάτας· ἐκέρδησεν εἴκοσιν ἡμέρας.

— Σᾶς εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθη ὁ Βιλλαρδουῖνος σφίγγων τὴν χεῖρα τοῦ νέου Ῥοβέρτου· οὐχ ἧττον ὅμως λυποῦμαι ἐγκαρδίως διὰ τὴν συμβᾶσαν ἀναβολήν. Ἐν τούτοις μοὶ ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς παρουσιάσω τοὺς ἱππότας οἵτινες μὲ συνώδευσαν;

Ὁ Ῥοβέρτος ἐδέχθη προθύμως, καὶ μετέβησαν εἰς τὴν παρακειμένην μεγάλην αἴθουσαν, λαμπρῶς πεφωτισμένην, ὅπου περιέμενον ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἱππότας.

Ἐν ᾧ δὲ ἐγίνοντο αἱ συνήθεις παρουσιάσεις καὶ δεξιώσεις, εἰς τὴν Ἄνναν προσελθὼν εἷς ἀρχαῖος γνώριμος, ὁ Γωλτιέρος, ἐφίλησε τὴν χεῖρά της μετὰ σεβασμοῦ. Ἔπειτα δὲ ὑψώσας τὸ βλέμμα πρὸς τοὺς ὀφθαλμούς της, καὶ ἰδὼν αὐτοὺς ἐρυθροὺς,

— Δάκρυα! ἐψιθύρισε μὲ φωνὴν ἐκφράζουσαν βαθεῖαν συμπάθειαν.

— Ἡ Ἄννα ἐμειδίασεν, ὡς ὁ ἥλιος τοῦ Μαΐου μετὰ τὴν βροχήν· ἴσως, εἶπε, δυσαρεστοῦσι τὰ δάκρυα τὸν αὐθέντην σας;

— Ὁ αὐθέντης μου, ἀπεκρίθη ὁ Γωλτιέρος, ἂν κρίνω ἀπὸ ἐμὲ αὐτὸν, εἶναι ἕτοιμος ἕκαστον τῶν δακρύων

ἐκείνων νὰ ἐξαγοράσῃ μὲ ὅλον τὸ αἷμά του. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἠξεύρω τὴν πηγὴν αὐτῶν. Ἂν πιστεύητε ὅτι λύπη κενουμένη εἰς καρδίαν εἰλικρινῆ ἐλαφρύνεται, εἰπέτε μοι, ὦ! εἰπέτε μοι τί σᾶς θλίβει;

— Διὰ νὰ τὸ εἰπῆτε εἰς Ἀθήνας ἀναμφιβόλως;

— Ὅταν σᾶς βλέπω πάσχουσαν, εἶπεν ὁ Γωλτιέρος μετὰ περιπαθοῦς αἰσθήματος, μὴ ἔχετε τὴν σκληρότητα νὰ ὁμιλῆτε παιζουσα· μὴ μοὶ ἀρνεῖσθε τὴν ἡμίσειαν φιάλην τῆς θλίψεώς σας. Πιστεύσατέ με, εἰς ἄλλον δὲν θέλω τὴν ἐμπιστευθῇ, οὔτε, ὅταν πρόκηται περὶ ὑμῶν, θέλω ἐπικαλεσθῇ ἀφοσίωσιν ἄλλου. Θεωρήσατέ με ὡς ἄξιον τῆς ἐμπιστοσύνης σας.

— Ἐξ ἐναντίας, Κύριε πρέσβυ, ἀπήντησεν ἡ Ἄννα, σᾶς θεωρῶ ὡς ἐντελῶς αὐτῆς ἀνάξιον, καὶ ὅμως, — ἰδέτε ποία ἀντίφασις καὶ ποία ἰδιοτροπία τῆς γυναικείας καρδίας,—ἀποφασίζω, οὐδ' ἐγὼ ἠξεύρω διατί, νὰ σᾶς τὴν χορηγήσω τυφλὴν καὶ τελείαν ὡς μοὶ τὴν ζητεῖτε.

Καὶ ταπεινώσασα ἔτι μᾶλλον τὴν φωνήν, συγχρόνως δὲ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλώσασα εἰς τὴν γῆν, καὶ σφοδρῶς ἐρυθριάσασα,

— Ὁ πάππος μου, εἶπε, θέλει νὰ βιάσῃ τὴν συγκατάθεσίν μου ὑπὲρ τοῦ νέου αὐθέντου τῆς Πελοποννήσου.

Καὶ εἰποῦσα τὰς λέξεις ταύτας ᾐσθάνθη βίαιον παλμὸν εἰς τὴν καρδίαν της, ὡς ἀναγγέλλοντα αὐτῇ ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς ἐκμυστηρεύσεως εἶχε βαθυτέραν σημασίαν ἀφ' ὅ,τι ἐφαίνετο.

— Καὶ λοιπόν; ἠρώτησεν ὁ Γωλτιέρος, ἐν ᾧ ἡ καρδία του ἔπαλλεν οὐχ ἧττον σφοδρῶς.

— Καὶ λοιπόν, ἀπεκρίθη ἡ Ἄννα, τὸν θάνατον προτιμῶ, ἀπὸ τὴν συγκατάθεσιν ταύτην. — Ἀλλὰ, ἐπρόσθεσε ταχέως καὶ μετὰ γέλωτος, παρακαλῶ νὰ μὴν ἐξηγήσητε κατὰ τὴν συνήθειάν σας τὰς λέξεις μου ταύτας πρὸς ὄφελος τοῦ Αὐθέντου σας. — Καὶ τὴν ἀπόκρισίν μου περιμένει ὁ πάππος μου αὔριον.

Ταύτην τὴν στιγμὴν ὁ Βιλλαρδουίνος περιφέρων εἰς τὸν κύκλον τῶν ἱπποτῶν τὸν Ῥοβέρτον, εἶχεν ἔλθει πλησίον τοῦ Γωλτιέρου ὥστε μόλις αὐτὸς ἐπρόφθασε ν' ἀποκριθῇ εἰς τὴν Ἄνναν,

— Προσπαθήσατε δύω ἡμέρας νὰ κερδήσητε.

Καὶ προσελθὼν ὁ Βιλλαρδουίνος, τὸν παρουσίασεν εἰς τὸν Ῥοβέρτον ὡς ἀπεσταλμένον τοῦ Ὄθωνος Δελαρόσου, ἡγεμόνος τῶν Ἀθηνῶν.

Μετὰ δὲ τὰς παρουσιάσεις ταύτας, ὅταν ὁ Βιλλαρδουίνος ἠθέλησε ν' ἀποσυρθῇ, ἠρώτησε τὸν Ῥοβέρτον ἂν δὲν ἔχῃ διαταγὰς τοῦ πρώην αὐθέντου νὰ τῷ κοινοποιήσῃ. Ὁ δὲ Ῥοβέρτος ἀπεκρίθη ὅτι ἔχει διαταγὰς, ἐπεθύμει δὲ νὰ τὰς γνωστοποιήσῃ εἰς συνέλευσιν τῶν ἱπποτῶν τῆς ἡγεμονείας.

— Τὸ Νίκλιον δὲν εἶναι θέσις κατάλληλος διὰ τὴν συνέλευσιν, εἶπεν ὁ Βιλλαρδουίνος. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ὁδηγήσω εἰς Λακεδαίμονα, ὅπου θέλετε εὕρει δεξίωσιν ἀξιωτέραν ὑμῶν, καὶ ὅπου κατὰ σύμπτωσιν εἶναι συνηγμένοι οἱ πλεῖστοι τῶν ἱπποτῶν.

Ὅσον δυσάρεστον καὶ ἂν ἦν διὰ τὸν Ῥοβέρτον ν' ἀπέλθῃ πάλιν εἰς νέαν ὁδοιπορίαν, ἀλλ' εἰς αὐτὴν κἂν εἶχε πλέον εἰς χεῖράς του τὸν Βιλλαρδουίνον, ἡ πρότασις ἦν εὔλογος, καὶ τὸ τέρμα βραχὺ καὶ βέβαιον. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ μεταβῶσι τὴν ἐπαύριον εἰς Σπάρτην, καὶ συγχρόνως ἐστάλησαν ταχυδρόμοι πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις νὰ συγκαλέσωσιν ὅ,τι πλείστους ἱππότας.

Τὴν ἐπισῦσαν ἀπῆλθε τῷ ὄντι ὅλη ἡ συνοδία, καὶ τὴν ἑσπέραν ὁ Ῥοβέρτος κατέλυσεν εἰς τὸν ἡγεμονικὸν οἶκον τῆς Λακεδαίμονος, ἀπολαμβάνων τὰς μεγίστας τῶν τιμῶν, αἵτινες εἰς μόνον αὐθέντην ἀνῆκον. Ἡ δὲ Ἄννα, κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐδυνήθη εὐκόλως ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν ἐξήγησιν μετὰ τοῦ πάππου της.

Ἡ μετ' αὐτὴν δ' ἡμέρα ἦτον ἡ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἀπὸ πρωΐας ὁ ἐπὶ τῶν ὅπλων κήρυξ προσεκάλεσε καθ' ὅλην τὴν πόλιν τοὺς ἱππότας καὶ προσῦχοντας ὅσοι ἢ εἶχον φθάσει τὴν προτεραίαν μετὰ τοῦ Τοποτηρητοῦ. ἢ εἶχον συρρεύσει κατὰ πρόσκλησιν, ἢ εὑρίσκοντο ἤδη εἰς Λακεδαίμονα, νὰ συνέλθωσι μετα τὴν ἱερὰν λειτουργίαν εἰς τὴν μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν, ὅπου συνεκροτεῖτο συνέλευσις διὰ σπουδαῖα τῆς ἡγεμονείας συμφέροντα.

— Ἀκούεις, θύγατερ, εἶπεν ὁ Πετραλείφας πρὸς τὴν Ἄνναν, ὅταν ἀντήχησε τὸ κήρυγμα μέχρι τῆς οἰκίας των. Αὕτη εἶναι τῆς τύχης σου ἡ φωνή. Μετὰ μίαν ὥραν ὁ Ῥοβέρτος θὰ λάβῃ παρὰ τῶν ἱπποτῶν τὴν αὐθεντίαν τοῦ Μωρέως, καὶ μετὰ δύω ὥρας θὰ λάβῃ παρὰ σοῦ τὸν δακτύλιον τοῦ νυμφίου.

Καὶ ἀφεὶς αὐτὴν ὡς νεκρὰν ὑπὸ ἀπελπισίας ἐξῆλθεν.

Ἡ εὐρύχωρος ἐκκλησία, ἧς ἐρείπια μόνον σώζονται σήμερον, κατήστραπτε μετ' οὐ πολὺ ἀπὸ τὰς πανοπλίας τῶν ἱπποτῶν, οἵτινες, κατ' ὀλίγους συρρέοντες, κατελάμβανον τὰς θέσεις ἕκαστος κατὰ τὸν βαθμὸν ὃν κατεῖχεν εἰς τὴν τιμαριωτικὴν κλίμακα. Ἐπὶ κεφαλῆς δ' αὐτῶν προεκάθησαν οἱ καθολικοὶ ἀρχιερεῖς, οἵτινες, ἄγνωστον διατί, συνέπεσε νὰ εὑρεθῶσι συνηγμένοι ἐνταῦθα, ὁ μητροπολίτης Πατρῶν, καὶ οἱ ἐπίσκοποι Λακεδαιμονίας, Βελιγόστης, Μοθώνης, Κορώνης καὶ Ἀμυκλῶν· ἔλειπε δὲ μόνος ὁ ἐπίσκοπος Ὠλένης. Μετ' αὐτοὺς δ' εἵποντο οἱ ἕνδεκα μεγάλοι λαϊκοὶ τιμαριῶται, οἱ ἱππόται Ἄκοβας, Καριταίνης, Πατρῶν, Βελιγόστης, Νικλίου, Γερανίου, Γριζενῶν καὶ Παστόβας, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ ἱππόται τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, οἱ τοῦ Γευτωνικοῦ τάγματος καὶ οἱ Ναῖται, οἱ ἔχοντες τὰ τιμάριά των εἰς Καλαμάταν· ἔπειτα δ' ἐτάχθησαν οἱ ἱππόται οἱ ἔχοντες δικαίωμα τοῦ σημαιοφορεῖν, καὶ ἔσχατοι πάντων τινὲς τῶν ἐγχωρίων προσῦχόντων, κατ' ἐξαίρετον εὔνοιαν εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην κληθέντες. Ἀφ' οὗ δ' ὅλοι ἐκαθέσθησαν σιωπῶντες, εἰσῆλθον τέλος ὁ Βιλλαρδουίνος καὶ ὁ Ῥοβέρτος, κρατούμενοι ἐκ τῆς χειρὸς, καὶ κατέλαβον ὁμοῦ τὴν πρωτοκαθεδρίαν. Παρὰ δὲ τὸν Βιλλαρδουίνον ἐκαθέσθη ὁ Πετραλείφας, ὅστις ὅμως, ὡς καὶ ὁ συνοδεύων αὐτὸν Νόννος, δὲν εἶχε φωνὴν οὐδὲ ψῆφον, καθὸ ξένος εἰς τὴν ἡγεμονείαν.

Ἀνήγγειλε δὲ κατὰ τὴν τάξιν ὁ κήρυξ τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδριάσεως, ὅταν εἰσελθὼν ταχυδρόμος ἐξ Ἀνδραβίδης, ἐνεχείρισεν εἰς τὸν Βιλλαρδουίνον ἐπι-

στολὴν τοῦ ἐπισκόπου Ὠλένης. Ὁ Τοποτηρητὴς ἐρ ρηξεν ἀμέσως τὴν σφραγίδα, καὶ ἀναγνοὺς ταχέως, ἔνευσε πρὸς τὸν υἱόν του Γοδοφρεῖδον, τῷ εἶπε τινὰς λέξεις εἰς τὸ ὠτίον, καὶ ἐν τῷ ἅμα ὁ Γοδοφρεῖδος ἐξῆλθεν, ἡτοίμασε τὸν ἵππον του, ἀνέβη, καὶ ἀνεχώ ρησεν ἀπὸ ῥυτῆρος πρὸς Ἀνδραβίδαν.

Ἀλλὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ὀλίγην ἐκίνησε προσοχὴν, καὶ ἅμα ἐξῆλθεν ὁ νέος, ἐγερθεὶς ὁ Βιλλαρδουί νος, εἶπε πρὸς τοὺς συνελθόντας ὅτι μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως τοῖς παρουσίαζε τὸν ἀνεψιὸν τοῦ φιλ τάτου του Αὐθέντου τῆς Πελοποννήσου, φέροντα ἐ κείνου διαταγὰς, ἃς ἐπεθύμει νὰ τοῖς γνωστοποιήσῃ. Ὅλοι ἐπευφήμησαν εἰς τὰς λέξεις ταύτας, καὶ ὁ Ρο βέρτος ἐγερθεὶς μεγαλοπρεπῶς, ἔλαβεν ἀπὸ μεταξω τὸν ἐπάργυρον χαρτοφυλάκιον μεμβράναν εἰς ἣν ἐκρέ ματο μεγάλη σφραγὶς, καὶ νεύσας πρὸς τὸν Ραιμόν δον, τὴν ἔδωκεν αὐτῷ νὰ τὴν ἀναγνώσῃ. Διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου Γουλιέλμος ὁ Καμπανίτης, ὑποκό μης Διβιῶνος, κύριος Μάρκης καὶ Αὐθέντης πάσης Ἀ χαΐας (1), παρεχώρει τὴν αὐθεντίαν τοῦ Μωρέως εἰς τὸν ἀνεψιόν του Ῥοβέρτον τὸν Σαμπλίτην μεθ' ὅλων τῶν εἰς αὐτὴν προσηρτημένων δικαιωμάτων καὶ προ νομίων, καὶ προσεκάλει τοὺς ἱππότας, ἐπισκόπους, μεγάλους τιμαριώτας, πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς τοὺς ἔχοντας δικαίωμα τοῦ σημαιοφορεῖν, καὶ τοὺς ἐγχω ρίους, ν' ἀναγνωρίζωσι τοῦ λοιποῦ ἀντ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τὸν Ῥοβέρτον ὡς νόμιμον Αὐθέντην καὶ κυρι άρχην των.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην γενομένην μὲ φωνὴν μεγάλην καὶ εὐκρινῆ, ὅλοι ἐσίγησαν, καὶ ὅλων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς τὸν Βιλλαρδουίνον, ὅστις ἐγερθεὶς, ἔκλινεν ἐδαφιαίως ἐμπρὸς τοῦ αὐθεντικοῦ ἐγγράφου. Ἔπειτα δὲ, λαβὼν τὸν λόγον,

— Σεβαστοὶ ἄρχοντες, εἶπε, γενναῖοι συστρατιῶ ται, καὶ περισπούδαστοι φίλοι. Ἠκούσατε τοὺς ὁρι σμοὺς τοῦ Αὐθέντου ἡμῶν. Δι' ἐμὲ οἱ ὁρισμοὶ οὗτοι εἶναι νόμοι, οὐ μόνον διότι ὁ κόμης Σαμπλίτης εἶναι ὁ λίζιος κυριάρχης μου, ἀλλὰ καὶ διότι ἦτον πάντο τε ἐπιστήθιος φίλος μου καὶ διδάσκαλός μου εἰς τῶν ὅπλων τὸ στάδιον. Τίποτε ἐπὶ γῆς δὲν ὑπάρχει δυ νάμενον νὰ μὲ πείσῃ νὰ παρακούσω εἰς τὴν φωνήν του, ἣν θεωρῶ ἱεράν, ἐκτὸς μόνης τῆς φωνῆς τοῦ καθή κοντος ἣν θεωρῶ ἔτι ἱερωτέραν, καὶ τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ, ἥτις μόνη ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διέπῃ τὰ ἀν θρώπινα πράγματα. Ἡ συνείδησίς μου, ἀδελφοὶ καὶ συστρατιῶται, εἶναι εἰς δισταγμὸν, καὶ παρακαλῶ σᾶς, ὡς πιστοὺς χριστιανοὺς καὶ ἄνδρας ἐντίμους, τὴν χεῖρα εἰς τὴν καρδίαν σας θέτοντες, καὶ τὴν ἀλήθειαν καλοῦντες εἰς τὰ χείλη σας, νὰ μὲ φωτίση τε διὰ τῆς κρίσεώς σας περὶ τῶν ἀληθῶν καθηκόν των μου, καὶ νὰ μοὶ δείξητε τὴν ὁδὸν, ἣν πρέπει νὰ βαδίσω ὅπως τύχω ἐπὶ ζωῆς τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας του. Παρακαλῶ δὲ τὸν Ἐξοχώτατον Μισὲρ Ῥοβέρτον νὰ σταθμίσῃ ἐπίσης ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ τὰς περιστάσεις, καὶ νὰ μοὶ εἰπῇ εἰλικρινῶς ὅ,τι τὸ αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ τῷ ὑπαγορεύῃ, πεποιθὼς ὅτι ἡ κρίσις του θέλει βαρύ νει μεγάλως εἰς τὴν πλάστιγγα τοῦ νοός του.

Ψιθυρισμὸς εὐφημίας διηγέρθη πανταχόθεν μετὰ τὰς εὐγενεῖς καὶ ἔμφρονας ταύτας λέξεις, αἵτινες ὅ μως εἰς τὸν Πετραλείφαν ἐπέφερον τὴν φρικίασιν, ἣν δίδει ὁ χάλυψ εἰς μάρμαρον προστριβόμενος, καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἐφαίνετο οὗτος ὡς εἰς βελόνας καθήμενος. Ὁ δὲ Ῥοβέρτος ἀποταθεὶς πρὸς τὸν Βιλλαρδουίνον,

— Οὐδέποτε, εἶπε, φίλε καὶ ἀδελφὲ, ἄλλα αἰσθή ματα περιέμενον ἀπὸ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν δικαιο σύνην σου· περιμένω τὴν κρίσιν τῶν εὐγενῶν ἀρχόν των καὶ ἱπποτῶν, διὰ νὰ πράξω ὅπως ἀποφασίσῃ.

Τότε εἰς ἓν νεῦμα τοῦ Βιλλαρδουίνου ὁ αὐθεντικὸς καγκελάριος (2) ἢ ἀρχιγραμματεὺς, ἔλαβεν ἀπὸ χαρ τοφυλάκιον ὁλοσηρικὸν χρυσοκέντητον ἄλλην μεμβρά ναν, ἔχουσαν ἐπίσης προσηρτημένην μεγάλην σφρα γίδα εἰς μεταξωτὰ σχοινία, καὶ ἀνέγνω ὡς ἕπεται·

« Ἡμεῖς Γουλιέλμος Καμπανίτης, ὑποκόμης Δι βιῶνος, κύριος Μάρκης, Αὐθέντης πάσης Ἀχαΐας· ἐπειδὴ ἔδοξε τῷ Κυρίῳ νὰ μετακαλέσῃ εἰς ἑαυτὸν Λουδοβῖκον τὸν Καμπανίτην, τὸν ἡμέτερον πρωτότο κον ἀδελφὸν, ἀπερχόμενοι εἰς Γαλλίαν ὅπως παρα λάβωμεν τὴν πατρικὴν κληρονομίαν Διβιῶνος καὶ Μάρκης, ἐγκαταλείπομεν εἰς Μωρέαν ὡς ἡμέτερον πληρεξούσιον Βαΰλλην καὶ Τοποτηρητὴν, τὸν ἡμέτε ρον Πρωτοστάτορα Γοδεφρεῖδον τὸν Βιλλαρδουίνον, ὅπως ἐξασκῇ ἐν ὀνόματι ἡμῶν καὶ ἀντὶ ἡμῶν πάντα ἡμῶν τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα καὶ προνόμια. Ὁ ρίζομεν δὲ ὅτι, ἂν, ἐντὸς ἑνὸς ἔτους καὶ μιᾶς ἡμέρας ἢ ἠθέλαμεν ἐπανέλθει ἡμεῖς αὐτοὶ εἰς τὴν αὐθεντίαν ἡμῶν, ἢ ἠθέλαμεν πέμψει ἀνθ' ἡμῶν τινὰ ἡμέτερον συγγενῆ ἢ ἄλλον ὅν τινα δήποτε ὡς διάδοχον ἡμῶν, ὁ ἡμέτερος Βαΰλλης νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὸν ὡς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους τὸν τόπον καὶ τὴν αὐθεντίαν ἀπρο φασίστως· ἂν ὅμως ἤθελε παρέλθει τὸ ἔτος καὶ ἡ ἡμέρα χωρὶς οὐδεὶς νὰ τῷ ἀπαιτήσῃ τὴν διαδοχὴν ἐκ μέρους ἡμῶν, ὁ Μισὲρ Γοδεφρεῖδος ὁ Βιλλαρδουίνος θέλει μείνει νόμιμος καὶ ἀκαταζήτητος κληρονόμος ἡμῶν εἰς τὴν αὐθεντίαν τῆς Πελοποννήσου, ἀπολαμβάνων πάντα αὐτῆς τὰ δικαιώματα καὶ προνόμια, ὡς ἡμεῖς αὐτοὶ, διότι τοιαύτη εἶναι ἡ θέλησίς μας. Ἐγένετο ἐν Ἀρκαδίᾳ, τῇ 10ῃ Μαρτίου, 1209·

Ὁ Καγκελάριος παύσας τὴν ἀνάγνωσιν ἤπλωσε τὴν μεμβράναν εἰς ἀναλόγιον κείμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκκλησίας, ὅπως ὁ βουλόμενος δυνηθῇ νὰ λάβῃ γνῶσιν αὐτῆς καὶ δι' αὐτοψίας. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐκινήθη ἐκ τῆς θέσεώς του, καὶ οὐδεὶς ἤθελεν ἐπὶ τοσοῦτον σπουδαίου ἀντικειμένου νὰ λάβῃ πρῶτος τὴν εὐθύνην τῆς ἀγορεύσεως. Ὁ δὲ Ῥοβέρτος ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἕδρας του ὠχρὸς καὶ δάκνων τὰ χείλη του εἰς ὀδυνηρὰν προσδοκίαν, ὁ Πετραλείφας ἐταράττετο καὶ παρεβλέπτετο ὡς πυρέσσων ἐπὶ τοῦ θρόνου του, καὶ ὁ Νόννος ἐφαίνετο ὡς κινδυνεύων ν' ἀποπνιγῇ ἀπὸ τὸ

(1) Princeps totius Achajae, Anch. Reel. 81.

(1) Καντζιλιέρης. Χρον. Β. Σε. 57, Buch.

αἷμα ἀναβὰν εἰς τὰς παρωτίδας του. Τέλος δ' ὁ Βιλλαρδουΐνος, διακόπτων τὴν σιωπὴν,

— Ἠκούσατε, εἶπεν, ἀδελφοὶ καὶ φίλοι, τοὺς δύω ὁρισμοὺς τοῦ αὐθέντου ἡμῶν· ὁ πόθος τῆς ψυχῆς μου εἶναι ν' ἀποσυρθῶ εἰς τὴν φίλην πατρίδα μου, ν' ἀπολαύσω εἰς τὴν δύσιν τῶν ἡμερῶν μου τῆς ἀναπαύσεως ἧς ἔχει ἀνάγκην τὸ γῆρας μου, καὶ νὰ ταφῶ ὅπου οἱ γονεῖς μου ἐτάφησαν. Ἀλλ ἡ ἀπόφασίς μου εἶναι νὰ ἐκπληρώσω τὸ χρέος μου καὶ τὴν θέλησιν τοῦ αὐθέντου καὶ φίλου μου ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν μοὶ ἐπιβάλλῃ. Ἡ ἀπόφασίς μου περιμένει τὴν κρίσιν σας, καὶ τὴν ἐλπίζει σύμφωνον μὲ τὸν πόθον μου.

Τότε ἀνεπήδησεν εἰς τὸ μέσον διὰ ν' ἀποκριθῇ ὁ Μαΐος Ῥαιμόνδος, Βαρόνος τῆς Βελιγόστης, καὶ ὁ Ῥοβέρτος, ὅστις δὲν ἤθελε νὰ ὁμιλήσῃ ὁ ἴδιος, ἠσθάνθη χαρὰν μεγάλην ὅτι ὁ σύντροφός του ἀνελαμβανε τὴν ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων του.

— Τὸ χρέος ἡμῶν ὅλων, εἶπε, τὸ ὑπέδειξαν αἱ λέξεις τοῦ Ἐξοχωτάτου Τοποτηρητοῦ. Ὅλοι εἴμεθα ἐπίσης ἄνθρωποι λίζιοι τοῦ αὐθέντου ἡμῶν, καὶ ὁποῖαι καὶ ἂν εἶναι αἱ κλίσεις, ὁποῖαι αἱ ὁ αθέσεις ἡμῶν, δὲν δυνάμεθα ὡς ἔντιμοι καὶ πιστοὶ ἱππόται, εἰμὴ νὰ κύψωμεν εἰς τὴν διαταγήν του. Ἂν ἡ κατακράτησις ἀλλοτρίων δικαιωμάτων ἦ ἡ ἐπέμβασις εἰς αὐτὰ εἶναι ἀνόσιος πρᾶξις, λειποταξία εἶναιοἡ ἐγκατάλειψις τῆς θέσεως εἰς ἣν ἐτάχθημεν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ ἐχρίσθημεν παρὰ τοῦ θεοῦ. Δὲν πρόκειται νὰ κρίνωμεν οὔτε κατ' εὔνοιαν οὔτε κατὰ συμπάθειαν, ἀλλὰ τὴν θέλησιν ἐκτιμήσαντες τοῦ αὐθέντου νὰ ἐκτελέσωμεν αὐτὴν ἀκριβῶς.

— Τὴν θέλησιν τοῦ Αὐθέντου, εἶπεν ἀνεγερθεὶς Ἰωάννης ὁ Νεϋλλῆς, ὁ Βαρόνος τῆς Μάνης. Αὐτὴν, τὴν ἠκούσαμεν εἰκρινέστατα διαγεγραμμένην. Ἂν ἐντὸς ἑνὸς ἔτους καὶ μιᾶς ἡμέρας ἀπὸ τῆς δεκάτης Μαρτίου, ἂν μέχρι τῆς δύσεως τῆς ἑνδεκάτης Μαρτίου, ἤρχετο ὁ Ἐξοχώτατος Μισὲρ Ῥοβέρτος καὶ ἐζήτει τὴν κληρονομίαν τῆς Αὐθεντίας, προδότης καὶ ἔνοχος θὰ ἦτον πᾶς ὅστις δὲν τὸν ἀνεγνώριζε καὶ αὐθέντην καὶ κύριόν του. Ἀφοῦ ὅμως ἔκτοτε δεκαπέντε παρῆλθον ἡμέραι, προδόται καὶ ἔνοχοι θέλομεν εἶσθαι πρὸς τὸν κυριάρχην ἡμῶν, καὶ τῶν ῥητῶν ὁρισμῶν αὐτοῦ ἄπιστοι παραβάται, ἂν ἄλλον ἀναγνωρίσωμεν αὐθέντην ἀπὸ τὸν Μισὲρ Γοδεφρεῖδον τὸν Βιλλαρδουΐνον. Δὲν ἔχομεν δικαίωμα ἐκλογῆς, ἀλλὰ μόνον χρέος ὑποταγῆς· οὐδ' αὐτὸς ὁ Βιλλαρδουΐνος ἔχει δικαίωμα οὐδὲ δύναται χωρὶς ἐγκλήματος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν εἰς ἣν ἐκλήθη. Αὐθέντης ἡμῶν εἶναι ὁ Γοδεφρεῖδος Βιλλαρδουΐνος.

— Ζήτω ὁ Γοδεφρεῖδος Βιλλαρδουΐνος! ἠκούσθη φωνὴ μεγάλη θορυβωδῶς ἀναβοῶσα ἐκ τῶν ἐσχάτων ἑδρῶν ὅπου ἐκάθηντο οἱ προύχοντες Ἕλληνες. Ὁ Βιλλαρδουΐνος ἦτον ἐν γένει ἀγαπητὸς παρὰ τοῖς Ἕλλησι, παρ' ἐκείνοις δηλαδὴ ἐξ αὐτῶν, ὅσοι μὴ αἰσθανόμενοι ἐν ἑαυτοῖς τὴν δύναμιν ἀντιστάσεως, ἔστεργον τοὺς ξένους κατακτητὰς· διότι οὐ μόνον ἐσεβάσθη τὸ θρήσκευμά των, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς εὐγενεῖς ἀφῆκε πολλὰ τῶν προνομίων ἃ εἶχον καὶ πρὶν, ἐκεῖνα κἂν ὅσα ἐθεράπευον τὴν ματαιοφροσύνην των, καὶ τοῦ λαοῦ ἐσεβάσθη τὰ δικαιώματα, ἀντικαταστήσας μόνον πολλαχοῦ τοὺς φράγκους ἱππότας ἀντὶ τῶν ἐγχωρίων ἀρχόντων. Πανταπασιν ἑπομένως δὲν τοὺς ἠὐχαρίστει ἡ ἰδέα νὰ δεχθῶσι νέον ἄρχοντα, ὅστις δὲν τοὺς ἐγνώριζε, δὲν εἶχεν οὐδεμίαν πρὸς αὐτοὺς ὑποχρέωσιν καὶ ὑπόσχεσιν, καὶ ἐδύνατο νὰ τοῖς ἀφαιρέσῃ, ὄχι νὰ τοῖς προσθέσῃ οὐδέν. Διὰ τοῦτο ἅμα ἐμψυχωθέντες ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Ῥαιμόνδου καὶ τοῦ Νεϋλλῆ ἀνέκραξαν πρῶτοι τὸ, Ζήτω ὁ Γοδεφρεῖδος Βιλλαρδουΐνος! Ἡ κραυγὴ δὲ αὕτη ἅμα ἀκουσθεῖσα ἀπήντησεν ἠχὼ εἰς ὅλα τῆς ἐκκλησίας τὰ πέρατα καὶ πάντες αἱ ἱππόται ἠλεκτρισθέντες ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ἀνευφήμησαν ἐπανειλημμένως· Ζήτω ὁ Γοδεφρεῖδος Βιλλαρδουΐνος, αὐθέντης τοῦ Μωρέως!

— Τότε δὲ ἐγερθεὶς οὗτος, ἔνευσε διὰ τῆς χειρὸς, καὶ ἐξαιτησάμενος σιωπὴν,

— Ἄρχοντες, εἶπεν, ἀδελφοὶ καὶ συστρατιῶται, Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἀγάπην ἣν μοὶ δεικνύετε, καὶ διὰ τὴν κρίσιν ἣν ἐπροφέρατε ἐν φόβῳ θεοῦ καὶ ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. Εἰς πᾶσαν θυσίαν εἶμαι ἕτοιμος δι' ἀγάπην σας, καὶ θέλω προθύμως παραιτηθῆ διὰ σᾶς καὶ τῆς ἐλπίδος τοῦ νὰ ἰδῶ πάλιν ποτὲ τὴν πατρίδα μου, καὶ τῆς ἡσυχίας τῶν τελευταίων μου ἡμερῶν. Ἀλλὰ πρὶν νικηθῶσιν ἐντελῶς οἱ δισταγμοί μου, ἔχω ἀνάγκην νὰ ὁδηγηθῶ καὶ ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ Ἐξοχωτάτου φίλου καὶ αὐθέντου μου τοῦ Μισὲρ Ῥοβέρτου, διότι ἔχω ἀπεριόριστον ὑπόληψιν πρὸς αὐτὴν, καὶ τὸν παρακαλῶ νὰ μοὶ τὴν ἐκθέσῃ ἐν εἰλικρινείᾳ καὶ πεποιθήσει.

Ὅλοι ἀπέβλεψαν τότε πρὸς τὸν Ῥοβέρτον, ὅστις ὠχρὸς καὶ μὲ συνεσταλμένους τοὺς μυῶνας τοῦ προσώπου ἠγέρθη καὶ

— Μετὰ τὴν πάνδημον ἔκρασιν, εἶπε ψυχρῶς, τῆς γνώμης τῶν ἀξιοτίμων τούτων ἱπποτῶν, εἰς ἐμὲ δὲν μένει τί νὰ προσθέσω, καὶ ἡ ἀπόφασίς μου εἶναι αὔριον ν' ἀναχωρήσω διὰ τὴν Γαλλίαν.

— Φίλτατε Μισὲρ Ῥοβέρτε, εἶπεν ὁ Βιλλαρδουΐνος. Τοῦ καθήκοντος ἡ ἰσχὺς εἶναι ἀναπόδραστος εἰς τοὺς εὖ φρονοῦντας, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα δοῦλοι αὐτοῦ. Ὅταν οἱ ἔντιμοι οὗτοι ἱππόται ἐξετίμησαν οὕτω τὸ ἐμὸν καθῆκον, δὲν τολμῶ οὐδ ἔχω δικαίωμα νὰ τὸ παραβῶ. Σὲ παρακαλῶ δὲ, εὐγενέστατε ἀδελφὲ, νὰ μὴ θυμωθῇς κατ' ἐμοῦ διὰ τοῦτο, ἀλλ' ἂν εὐαρεστῆσαι, διάμεινον εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ θέλεις τιμηθῆ μετὰ τῶν πρώτων ὡς φίλος μου καὶ συγκάθεδρος. Θέλομεν κατακτήσει ὁμοῦ τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου, τοῦ Ἄργους, τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Μονεμβασίας, ἀνθιστάμενα εἰσέτι εἰς τὰ ἡμέτερα ὅπλα, καὶ θέλω σοὶ παραχωρήσει τὸ μέρος τῆς ἐξουσίας τὸ ἀνῆκον εἰς τὴν ἀνδρείαν σου.

— Εὐχαριστῶ, Ὑψηλότατε, διὰ τὴν καλοκἀγαθίαν σας, ἀπεκρίθη ὁ Ῥοβέρτος, χωρὶς νὰ δυνηθῇ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν φωνήν του ἐλαφροῦ τινος τόνου πικρίας. Ἡ μόνη δὲ χάρις ἣν σᾶς ζητῶ, εἶναι νὰ μοὶ δώσητε ἵππους καὶ ὁδηγοὺς, διὰ ν' ἀναχωρήσω αὔριον δι' Ἀνδραβίδαν, ὅθεν θέλω νὰ ἀναχωρήσω ἀμέσως εἰς τὴν Γαλλίαν. Τοὺς εὐγενεῖς δὲ ἱππότας τούτους παρακαλῶ νὰ μοὶ δώσωσιν ἐγγράφως τὴν ἀπόφασιν τῆς κρί-

σεώς των, ὅπως μοὶ χρησιμεύσῃ ὡς δικαιολόγημα πρὸς τὸν Αὐθέντην καὶ θεῖόν μου καὶ πρὸς τὸν Μεγαλειότατον βασιλέα ἡμῶν, Φίλιππον Αὔγουστον, ὅτι δὲν ἐγκατέλειψα κούφως καὶ ἀναιτίως τὴν θέσιν εἰς ἣν ἀπεστάλην, καὶ μὴ ἐκτεθῶ εἰς χλεύην καὶ περιφρόνησιν.

— Θὰ σᾶς δοθῇ, ἔνδοξε ἀδελφὲ, ὑπέλαβεν ὁ Βιλλαρδουίνος, ἡ ἐπίσημος, ἔγγραφος καὶ ἐνσφράγιστος μαρτυρία καὶ ἐμοῦ καὶ ὅλων ἡμῶν, ὅτι ἔπραξας ὡς ἱππότης εὐγενὴς καὶ φρόνιμος, ἐξεπλήρωσας ὅλα τὰ πρὸς τὸν ἡγεμόνα καθήκοντα, καὶ ἐνεδωκας εἰς μόνην τὴν δμόθυμον κρίσιν ὅλων τῶν ἱπποτῶν καὶ ἀρχόντων τῆς ἡγεμονείας Εἰς τὴν ἀπόδειξιν δὲ ταύτην θὰ ἐπισυνάψω καὶ ἀντίγραφον τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ αὐθέντου μου Μισὲρ Γουλιέλμου τοῦ Καμπανίτου, πρὸς πλήρη δικαιολογίαν σου. Ὅσον δὶ ἵππους πρὸς ὁδοιπορίαν, ὅλοι οἱ ἵπποι μου καὶ τῶν ἱπποτῶν τούτων εἰσὶν εἰς τὴν διάθεσίν σου, ὁδηγὸν δὲ δὲν θέλω στέρξει νὰ ἔχῃς ἄλλον εἰς τὴν αὐθεντίαν μου ἀπὸ ἐμὲ τὸν ἴδιον. Αὔριον, κύριοι, ἐπρόσθεσεν ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς ἱππότας, συνοδεύσομεν τὸν εὐγενέστατον Μισὲρ Ῥοβέρτον εἰς Ἀνδραβίδαν. Θέλω, ὅταν τοιοῦτος ἐπίσημος ξένος μᾶς ἐτίμησεν ἐλθὼν εἰς τὴν ἡγεμονείαν μας, νὰ τῷ ἀποδοθῶσιν ὅλαι αἱ τιμαὶ ὅσαι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς εὐγενεστάτους καὶ τοὺς μεγίστους. Τώρα δὲ, ἂς ἀποδώσωμεν εὐχαριστίαν εἰς τὸν Θεὸν, ὅτι ηὐδόκησε νὰ ὁδηγήσῃ τὴν κρίσιν σας, καὶ ἂς τὸν παρακαλέσωμεν νὰ μᾶς φωτίζῃ καὶ ποδηγετῇ καὶ εἰς τὸ ἐπέκεινα ἡμέτερον στάδιον.

Τότε προελθὼν ὁ Ἐπίσκοπος Λακεδαίμονος, ἐτέλεσε δοξολογίαν, μεθ' ἣν διελύθη ἡ συνέλευσις μετὰ λαμπροτάτων ζητοκραυγιῶν. Ἐν ᾧ δὲ διήρχοντο, ὁ Πετραλείφας εὑρεθεὶς πλησίον τοῦ Νόννου,

— Δὲν ἤξευρον, τῷ εἶπεν εἰς τὸ ὠτίον, ὅτι ἡ λεοντῆ τοιαύτην ἀλώπεκα ἐκρυπτεν. Καιρὸς νὰ στρέψωμεν τὰ ἱστία!

ΚΕΦ. ΙΣΤ'.

Τὸ ἑσπέρας ὁ νέος Αὐθέντης (1), γλυκίζων διὰ τὸν Ῥοβέρτον τῆς πικρᾶς φιάλης τὰ χείλη, τῷ ἔδωκεν ἑορτὴν λαμπροτάτην, εἰς ἣν προσεκάλεσε πᾶσαν τῶν Φράγκων καὶ τῶν Ἑλλήνων τὴν ἀριστοκρατίαν. Τῷ ἐδαψίλευσεν ἀπέναντι ὅλων τούτων τῶν εὐγενῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν μετὰ τρόπων ἀποπνεόντων εἰλικρίνειαν καὶ ἐγκάρδιον συμπάθειαν, καὶ μετὰ μεγίστης εὐπρεπείας καὶ ἐπιδεξιότητος, πᾶσαν σπουδὴν καὶ περιποίησιν, καὶ ὅλον τὸ σέβας τὸ δυνάμενον ὁπωσοῦν νὰ ἰάσῃ τὴν κατὰ φυσικὸν λόγον τετραυματισμένην καρδίαν του. Καὶ οἱ παρευρισκόμενοι ὅλοι, μαντεύοντες τὴν διαγωγὴν τοῦ Αὐθέντου διὰ τῆς ἔκτης ἐκείνης αἰσθήσεως, ἥτις φαίνεται δεδομένη εἰς τοὺς αὐλικοὺς, ὅπως διορῶσι τὰς διαθέσεις τοῦ ἡγεμόνος καὶ συμμορφῶνται πρὸς αὐτὰς, ἀπέτεινον ἔτι μᾶλλον τὰς ἐνδείξεις σεβασμοῦ καὶ φιλοφροσύνης, ὥστε οὐχὶ ὡς ἦτον ἐνδεχόμενον, ὁ νεοχειροτόνητος Αὐθέντης, ἀλλ' ὁ ἔκπτωτος καὶ κενὸς ἀπερχόμενος ἐταίνετο ὁ ἀληθὴς ἥρως τῆς ἑορτῆς. Ἦτον δὲ αὕτη εὐθυμωτάτη, διότι κοινὴ εὐχαρίστησις ἐπέλαμπεν εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα Οὐδενὸς ὅμως χείλη δὲν ἐμειδίων τόσον χαρμοσύνως, οὐδενὸς βλέμματα δὲν ἔστιλβον τόσον ζωηρῶς, ὡς τὰ τῆς Ἄννης, πρὸς ἣν προσελθὼν ὁ Γωλτιέρος, ὅταν οὐδεὶς προσεῖχεν εἰς αὐτούς,

— Ἐλπίζω, τῇ εἶπε, νὰ μὴν ἰδῶ πλέον τὰ κακὰ ἐκεῖνα δάκρυα.

— Νομίζετε τῷ ὄντι, ἠρώτησεν ἡ Ἄννα ὡς βεβαία περὶ τῆς ἀπαντήσεως, ὅτι δὲν ἔχω πλέον νὰ φοβηθῶ τὰς ὀχληρὰς ἀπαιτήσεις του;

— Τοὐλάχιστον μὴ ἀμφιβάλλετε περὶ τούτου, δὲν ἔχετε νὰ φοβῆσθε τοῦ λοιποῦ ὅτι ὁ πάππος σας θὰ σᾶς βιάσῃ νὰ ἐνδώσητε εἰς αὐτὰς, ἀπεκρίθη ὁ Γωλτιέρος· εἶναι μεγίστη ἡ χαρὰ τοῦ Αὐθέντου μου, ὅτι ἀπηλλάγη τοιούτου ἰσχυροῦ ἀντιζήλου.

— Ἔτι μεγαλητέρα ἡ ἰδική μου, ἀπήντησε μετὰ μορφασμοῦ χαριέντως χαιρεκάκου ἡ Ἄννα, ὅταν ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὸν αὐθέντην σας, καὶ προσέξετε μὴ εἰπῶ καὶ ἀπὸ τὸν πρέσβυν του.

Τὴν ἐπαύριον δ' ἤρχισεν ἡ ὁδοιπορία, ὁμοιάζουσα ἐκστρατείαν σχεδὸν ἡ πομπὴν ἑορτάσιμον. Ὁ Αὐθέντης μεθ' ὅλων τῶν ἱπποτῶν, ὅσοι εὑρέθησαν εἰς Λακεδαίμονα, συνώδευσε τὸν Ῥοβέρτον, προσέτι δὲ καὶ ὁ Πετραλείφας μετὰ τῆς ἐκγόνου του, διότι ὁ Βιλλαρδουῖνος τῷ εἶπεν ὅτι ἔγραψεν εἰς τὴν σύζυγόν του νὰ μεταβῇ ἀμέσως εἰς Ἀνδραβίδαν διὰ νὰ προπέμψωσι τὸν φίλον των ἀξιοπρεπῶς. Ἐξηκολούθουν δὲ τοῦ αὐθέντου αἱ πρὸς τὸν Ῥοβέρτον περιποιήσεις τόσον εὐγενεῖς πάντοτε καὶ τόσον μεγάλαι, ὥστε ἐλησμόνει ὅ,τι δυσάρεστον εἶχεν ἡ θέσις του. Καὶ οἱ λοιποὶ δὲ ὅλοι, διορῶντες ὅτι τὸ προσωπεῖον τοῦτο ἦτον ἀναγκαῖον, ἀλλὰ καὶ ἐφήμερον, ἐφαίνοντο προσέχοντες εἰς τὸν ἀπερχόμενον Αὐθέντην πολὺ περισσότερον παρὰ εἰς τὸν μένοντα.

Μόνος δ' ὁ Πετραλείφας, ἀφ' ὅτου μετὰ τρόμου ἐνέβλεψεν εἰς τὸ βάθος τῆς πονηρίας καὶ ἀνεκαλυψε τὴν ἔκτασιν τῆς ἱκανότητος τοῦ Βιλλαρδουῖνου, ἐνθυμούμενος ὅτι εἶχε τινὰς ἁμαρτίας ἀποτεταμιευμένας εἰς μίαν τῆς συνειδήσεώς του γωνίαν, ἐζήτει πᾶσαν ἀφορμὴν ὅπως ἐπιδείξῃ ὑπερβολικὴν χαρὰν διὰ τὴν νέαν στροφὴν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐπεθύμει ἐπιτυχὼν τὸν Αὐθέντην μόνον νὰ ἐξιχνιάσῃ, εἰ δυνατὸν, τὸ βάθος τοῦ πνεύματός του, καὶ πληροφορηθῇ ἂν εἰς αὐτὸ δὲν ἐνεφιλοχώρει σπέρμα τι ὑποψίας. Ἀλλὰ τὸ νὰ τὸν ἐπιτύχῃ μόνον ἦτον τὸ δύσκολον, διότι ὁ Βιλλαρδουῖνος ἐφιλοτιμεῖτο νὰ μὴ ἀφήσῃ οὐδὲ στιγμὴν τὸν Ῥοβέρτον μόνον εἰς τοὺς πικροὺς λογισμούς του. Τέλος ὅμως ἡ περίστασις αὕτη τῷ παρουσιάσθη εἰς Καρύταιναν, ὅπου Οὖγων ὁ Βριάριος, ὁ Βαρόνος τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἐπρότεινεν εἰς τὸν Ῥοβέρτον νὰ ἐπισκεφθῇ ὡς δύω ὥρας μακρὰν ἀπέχον καὶ ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ των κείμενον θαυμάσιόν τι ἔρημον φρούριον ἐκ μεγίστων ὄγκων ᾠκοδομημένον, ἔργον παλαιῶν γιγάντων, ὡς ἔλεγεν, αἰνιττόμενος τὰ ὡραῖα πελασγικὰ τείχη τῆς Γόρτυνος, ἧς τὸ ὄνομα διετηρεῖτο τότε ἀκόμη, παραφθαρὲν ὑπὸ τῶν Φράγκων εἰς τὸ τῆς Σκόρτας. Τὴν

(1) Ἐμεινε μισὲρ Τζεφρὲς Αὐθέντης. Χρον. 59.

ἐκδρομὴν ταύτην παρηκολούθησαν οἱ πλεῖστοι τῶν ἱπποτῶν· ὁ Βιλλαρδουΐνος ὅμως ἔμεινεν εἰς Καρίταιναν κεφαλαλγῶν, ὡς ἐπροφασίσθη, ἴσως ὅμως καὶ ἐννοήσας τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Πετραλείφου, καὶ θέλων νὰ τῷ παρέξῃ ἀφορμὴν ὅπως τὴν ἐκπληρώσῃ. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Πετραλείφας δὲν παρημέλησε τὴν χορηγηθεῖσαν αὐτῷ εὐκαιρίαν, καὶ προτείνων τὸ γῆρας του καὶ αὐτὸς ἀπέφυγε τὴν ἐκδρομὴν, καὶ ἓν τέταρτον μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν λοιπῶν, ἦλθε πρὸς τὸν Βιλλαρδουΐνον.

— Εἶναι ἀληθὲς, εἶπεν, ὅτι ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης ἠσθένησεν; Ἡ εἴδησις αὕτη μ' ἐτάραξεν. Ἐλπίζω ὅτι ἦτον ψευδής.

— Ἀληθέστατον, Ἐξοχώτατε, ἀπεκρίθη ὁ Βιλλαρδουΐνος ὡς βαρυνόμενος τὴν ζωήν του. Ἐσαθρώθη τὸ σαρκίον, ἐπαλαίωσε τὸ σκεῦος. Διότι ὀλίγας τώρα ἡμέρας περιφέρομαι εἰς τὴν ῥάχιν τοῦ ἵππου μου, ἰδοὺ ὅλον μου τὸ αἷμα φέρεται πρὸς τὴν κεφαλὴν ἥτις κινδυνεύει νὰ διαῤῥαγῇ. Ἔχω ἀνάγκην ἀναπαύσεως, ἡ χεὶρ μου δὲν εἶναι πλέον διὰ τὸ σκῆπτρον τῆς ἡγεμονείας. Εἴχετε δίκαιον, Ἐξοχώτατε, φρονίμως ἐσκέπτεσθε· χεὶρ νεωτέρα, ἡ χεὶρ τοῦ Ῥοβέρτου ἔπρεπε νὰ τὸ φέρῃ.

— Εἶχον δίκαιον! ἐκραξεν ὁ Πετραλείφας ὡρι κιῶν ὅλος. Ἐγὼ ἤθελον ἔχει ποτὲ τοιαύτην ἰδέαν! Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι καὶ εἰς τὸ στόμα σας ἀκούων αὐτὴν ἀγανακτῶ, καὶ τὴν κηρύττω βλάσφημον!

— Παράδοξον, εἶπεν ὁ Βιλλαρδουΐνος μὲ πολλὴν ἀφέλειαν. Διατί λοιπὸν ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι ἦτον αὐτὴ ἡ ἰδέα σας;

— Διότι, ἀπεκρίθη ὁ γέρων, σᾶς συνέβη ὅ,τι ποτὲ δὲν σᾶς συμβαίνει, ν' ἀπατηθῆτε. Ἡ ἰδέα μου εἶναι ἐξ ἐναντίας ὅτι εἰς τὴν Πελοπόννησον πρέπει νὰ ἡγεμονεύῃ ὁ κατακτήσας τὴν Πελοπόννησον. Εἰς διοίκησιν τοῦ τόπου τούτου, ὅπου οἱ ἄρχοντες εἶναι υἱοὶ τῆς τύχης, ἕτοιμοι νὰ ζητήσωσιν πάντοτε ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἀπὸ τὴν σπάθην των τὰ ἀνώτατα ἆθλα τῆς φιλοδοξίας, καὶ νὰ διαφιλονεικήσωσιν αὐτὰ πρὸς τοὺς προκαταλαβόντας, ὅπου οἱ ἀσχόλουμενοι ὀργίλως μασσῶσι τὸν χαλινόν των, καὶ κύπτουσι μόνον ἕως οὗ, εὑρόντες ἀφορμὴν, ἀναπηδήσωσι καὶ ἐπιτεθῶσιν, ἀπαιτεῖται φρόνησις δεδοκιμασμένη, πολιὰ πεῖρα, καὶ ἐπιῤῥοὴ ἐῤῥιζωμένη εἰς πολυετῆ ἐξάσκησιν τῆς ἀρχῆς καὶ εἰς πολεμικὰ κατορθώματα, εἰς τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τῶν κατακτητῶν καὶ τῶν ὑπηκόων. Ἂν ἡ κακὴ τύχη τοῦ τόπου τούτου εἶχε μεταφέρει εἰς ἄλλας χεῖρας αὐτοῦ τὸ πηδάλιον, θὰ ἐξώρμων ἀπὸ τὰ τέσσαρα σημεῖα στάσεων θύελλαι, καὶ ἡ ἀπερίσκεπτος ὁρμὴ, καὶ ἡ νεανικὴ κουφότης ἀντὶ νὰ τὰς καταστείλῃ, θὰ κατεποντίζετο ὑπ' αὐτῶν. Ὄχι, Ὑψηλότατε, πιστεύσατέ με, διαμείνας εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐξεπληρώσατε καθῆκον ἱερὸν, οὐδ' ἐδύνασθε νὰ τὸ παραβῆτε ἄνευ ἐγκλήματος. Ἰδοὺ ἡ ὅλη ἰδέα μου.

— Σᾶς εὐχαριστῶ ὅτι μοὶ τὴν εἴπετε. Τὸ βαθὺ βλέμμα ὃ ῥίπτετε εἰς τὰ πράγματα τῆς ἡγεμονείας μου, μοὶ ἐγγυᾶται καὶ περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς κρίσεώς σας. Αὐτὴ καθησυχάζει τὰς τελευταίας μεμψιμοιρίας τῆς συνειδήσεώς μου, ὅτι δὲν ἠκολούθησα τὰς κλίσεις τῆς καρδίας μου, ν' ἀπέλθω εἰς τὴν φίλην πατρίδα μου, νὰ καλλιεργῶ τὸν ἀγαπητόν μου ἀγρόν.

— Ἀγρός σας εἶναι, ἀπεκρίθη ὁ Πετραλείφας, ὅλη ἡ ἀπέραντος αὕτη αὐθεντία, καὶ τὸν καλλιεργεῖτε, τὴν δόξαν ἐμφυτεύων εἰς αὐτὸν καὶ τὴν εὐημερίαν. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἤθελον θεωρήσει ἐμαυτὸν εὐτυχῆ, ἂν, ἐπειδὴ συνέπεσε νὰ εὕρεθῶ ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἐποχὴν, ἔνδοξον διὰ τὴν ἡμετέραν Ὑψηλότητα καὶ τρισευδαίμονα διὰ τὸν τόπον τοῦτον, ἂν μοὶ ἐπετρέπετο νὰ συντελέσω τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως καὶ τῆς δόξης τῆς ὑμετέρας Ὑψηλότητος, καὶ εἰς τὴν στερέωσιν τοῦ μεγάλου της ἔργου.

— Πῶς! εἶπεν ὁ Βιλλαρδουΐνος, δίδων περιχαρῆ ἔκφρασιν εἰς τὸ πρόσωπόν του· αὕτη εἶναι πρότασις ἀνεκτίμητος δι' ἐμέ. Πᾶσά μου ἡ εὐγνωμοσύνη δὲν θέλει εἶσθαι ἰσότιμός της. Ἀκούω ἀνυπομόνως εἰπέτε μοι, ὁποῖον εἶδος συνδρομῆς ἠμπορεῖ νὰ ἐλπίζω.

— Ἡ δύναμίς σας, ἀπεκρίθη ὁ Πετραλείφας, εἰς τὴν εὐρύχωρον ταύτην ἡγεμονείαν εἶναι μεγάλη, διότι στηρίζεται εἰς τὸ σέβας τῶν βαρόνων καὶ εἰς τοῦ λαοῦ τὴν ἀγάπην. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ εἶναι ἔτι μεγαλητέρα. Μεταξὺ τῶν ἱπποτῶν ὅσοι διενεμήθησαν τὴν κληρονομίαν τοῦ Ἀλεξίου ὑπάρχουσί τινες σχεδὸν ἰσοδύναμοί σας, καὶ εὐσεβεστότερον καὶ ἀσφαλέστερον, εἰς ἐποχὰς μάλιστα ἀβεβαίους ὡς ταύτην, νομίζω νὰ εἶναί τις ἀνώτερος μᾶλλον ἢ ἴσος. Τοῦτο δὲ δι' ἑνὸς τρόπου δύναται νὰ κατορθωθῇ, διὰ τῆς ἑνώσεως. Δὲν φρονεῖτε, Ὑψηλότατε, ὅτι, ἂν ἡ χεὶρ σας εἶναι τροπαιοῦχος σήμερον, ἡ χεὶρ σας συνδεδεμένη μετὰ τῆς χειρὸς τοῦ αὐθέντου τῆς Ἑλλάδος θέλει εἶσθαι ἀκαταμάχητος;

— Ὦ! ἀναμφιβόλως, εἶπεν ὁ Αὐθέντης τοῦ Μωρέως. Ἂν μοὶ προτείνητε συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ὑψηλοτάτου Κὺρ Θεοδώρου, τοῦ γαμβροῦ σας, τὴν δέχομαι περιχαρῶς, καὶ τὴν θεωρῶ δι' ἐμὲ ὡς μέγα εὐτύχημα.

— Ἀλλὰ, ἐπρόσθεσεν ὁ γέρων, μελιτώσας τὴν φωνήν του, καὶ δοὺς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του τὴν πειστικωτέραν αὐτῶν ἔκφρασιν, αἱ συμμαχίαι, καθὸ ἀνθρώπινα ἔργα, εἰσὶ πολλάκις ἀκροσφαλεῖς. Ταύτην, ἂν θέλητε, δυνάμεθα νὰ συσφίγξωμεν δι' ἀδαμαντίνων ἢ ὀρθότερον δι' ἀνθίνων ἀλλ' οὐχ ἧττον ἀῤῥήκτων δεσμῶν. Ποτέ μου δὲν ὑπέκρυψα τὸν θαυμασμόν μου διὰ τὸν ἀνδρεῖον Γοδοφρεῖδον, τὸν προστιλῆ σας υἱόν! Ὁ Αὐθέντης τῆς Ἑλλάδος δὲν δύναται νὰ ἐπιθυμήσῃ διὰ τὴν θυγατέρα του σύζυγον φθονητότερον. Ἂν ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης συγκατένευεν, ἡ ἕνωσις τῶν τέκνων ἐδύνατο νὰ γίνῃ ἡ ἀσειστος βάσις της ἐνώπιον τῶν γονέων.

— Πῶς! προτείνετε νὰ νυμφευθῇ ἡ Ἄννα τὸν Γοδοφρεῖδόν μου!

— Ναί! Ἡ πρότασίς μου σᾶς δυσαρεστεῖ;

— Ἐξ ἐναντίας, μὲ τιμᾷ εἰς βαθμὸν ὑπέρτατον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μὲ ἐκπλήττει.

— Σᾶς ἐκπλήττει, Ὑψηλότατε; Δὲν ἐννοῶ.

— Ἀλλὰ, εἶπεν ὁ Βιλλαρδουΐνος, ἡ Ἄννα, νομίζω, δὲν ἐπρόκειτο νὰ νυμφευθῇ τὸν Ῥοβέρτον;

— Τὸν Ῥοβέρτον! ὑπετραύλισεν ὁ Πετραλείφας, καὶ ἐσκίρτησαν τοῦ προσώπου του οἱ μυῶνες.

— Βεβαίως, τὸν Ῥοβέρτον, ἀπήντησεν ὁ Αὐθέντης. Ἄ! καὶ τώρα ἐνθυμοῦμαι διατί ἔλεγον ὅτι εἶσθε ἰδέας ν' ἀποσυρθῶ τῆς Αὐθεντίας τοῦ Μωρέως καὶ νὰ μὲ διαδεχθῇ ὁ Ῥοβέρτος. Δὲν ἀπεστείλατε εἰς τὴν Γαλλίαν τὸν Νόννον διὰ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἔλευσίν του, καὶ νὰ τῷ προτείνῃ τὸ συνοικέσιον;

— Τὸν Νόννον! ἐπανέλαβεν ὁ Πετραλείφας μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τεταμένους, καὶ τὴν ὄψιν ἀπολελιθωμένην ὑπὸ τῆς ἐκπλήξεως.

— Ναί! βεβαίως! ἐπέμεινεν ὁ Βιλλαρδουΐνος. Ἐλησμονήσατε ὅταν εἰς τὴν Λακεδαίμονα, τὴν ἡμέραν τοῦ ἱπποδρομίου, ἐπέστρεψε μὲ βλαχοποιμένος ἐνδύματα καὶ σᾶς ἔφερε τοῦ Ῥοβέρτου τὴν συγκατάθεσιν εἰς τὴν πρότασίν σας;

Εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Πετραλείφου νεκρικὴ ἐπεχύθη ὠχρότης. Ἀλλ' ἅμα συνελθὼν, καὶ ὡς αἰφνιδίαν τινα λαβὼν ἀπόφασιν, ἐπλησίασεν εἰς τὸν Βιλλαρδουΐνον,

— Βλέπω, εἶπεν, ὅτι ἡ ἀξίωσις ν' ἀντιπαλαίσω πρὸς τὴν ὑμετέραν Ὑψηλότητα εἶναι ἄρρων. Ἐννοῶ πόσον ἄνισος εἶναι ἡ πάλη. Χωρὶς νὰ ἐρευνήσω πῶς ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης ἐνεβάθυνε μέχρις αὐτῶν τῶν κρυπτῶν τοῦ νοός μου, κηρύττω ἐμαυτὸν ἡττηθέντα, καὶ παύω ὑποκρινόμενος, διότι ἐνῷ εἶναι μάταιον, καθίσταμαι καὶ γελοῖος. Ναί, εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἔπεμψα τὸν Νόννον εἰς Γαλλίαν, ὅτι ἐπρότεινα εἰς τὸν Καμπανίτην τὴν χεῖρα τῆς Ἄννης. Δὲν ἐπιχειρῶ νὰ δικαιολογήσω τὸ παρελθόν. Ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης γνωρίζει ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὅτι εἰς ἡγεμόνας αἱ ἀξιώσεις τῆς θέσεώς των ἐπιβάλλουσι πολλάκις σιωπὴν εἰς τὴν φωνὴν τῆς καρδίας των. Θέλω ὅμως καὶ πρέπει νὰ σᾶς δώσω ἐγγύησιν περὶ τοῦ μέλλοντος. Καὶ πρῶτον, αὐτὸ τὸ παρελθόν. Ἂν ἔπεμπον πρέσβυν πρὸς τὸν Ῥοβέρτον, ἂν διεπραγματευόμην συγγενικὸν δεσμὸν μετ' αὐτοῦ, τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι, ἐνῷ ἡ καρδία τοῦ πατρὸς συνηγόρει ἐν ἐμοὶ ὑπὲρ τοῦ Γοδεφρείδου, ὁ νοῦς τοῦ ἡγεμόνος ὡμίλει ὑπὲρ τοῦ Αὐθέντου· Ἰδοὺ δὲ ἤδη αἱ δύω εὐχαί μου ἡνώθησαν εὐτυχῶς εἰς μίαν, ἔχουσαν ἑπομένως ἔντασιν διπλασίαν. Τὸ συμφέρον! ὑπάρχει ἐγγύησις ταύτης μεγαλητέρα;

— Καὶ ἂν ὑπάρχῃ, ἀπεκρίθη μειδιῶν ὁ Βιλλαρδουΐνος, ἀλλὰ εἶναι καὶ αὐτὴ, τὸ ἀναγνωρίζω, μεγάλη. Ἓν μόνον ἐλάττωμα ἔχει, ὅτι συγκαταστρέφεται ἅμα ὑποχωρήσῃ ἡ βάσις ἐφ' ἧς στηρίζεται.

— Ἀληθὲς, εἶπεν ὁ Πετραλείφας· ἀλλὰ δὲν ἐφαρμόζεται εἰς τὴν περίστασιν ταύτην.

Ἡ Αὐθεντία περιῆλθεν εἰς τὴν ὑμετέραν Ὑψηλότητα καὶ τοὺς διαδόχους της. Ἀκατάστροφον λοιπὸν εἶναι τὸ συμφέρον τοῦτο καὶ ἡ ἀπ' αὐτοῦ ἐγγύησις ἀκατάστροφος καὶ αὐτή.

— Ἴσως, εἶπεν ὁ Βιλλαρδουΐνος. Ἀλλ' ἡ ὑμετέρα Ἐνδοξότης τί ἔλεγεν ὀρθότατα πρὸ ὀλίγου. Εἰς τὴν αὐθεντίαν ταύτην περικάθηνται θύελλαι, καὶ δύνανται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ φυσήσωσιν ἀπὸ ἑκάτερον σημεῖον τοῦ οὐρανοῦ. Ἠξεύρετε, λόγου χάριν, ὅτι ἰχνηλατῶ ἀπό τινων ἡμερῶν τὴν ἀνακάλυψιν συνωμοσίας. Μέχρι τοῦδε ἀπέτυχον. Ἂν αὔτη βιζωθῇ καὶ λάβῃ πιθανότητα ἐπιτυχίας, τότε βλέπετε ὅτι τὸ συμφέρον δύναται νὰ λάβῃ νέαν στροφήν.

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ Βιλλαρδουΐνος, ἠτένιζεν ἀσκαρδαμυκτὶ τὸν Πετραλείφαν, διατηρῶν ὅμως ἐπὶ τῶν χειλέων του μειδίαμα πραΰνον τὴν τραχύτητα ἐκείνου τοῦ βλέμματος.

Ὁ δὲ Πετραλείφας ἔμεινεν ἐπί τινας στιγμὰς σιωπηλὸς, καὶ ὡς εἰς ὀδυνηρὰν σκέψιν βεβυθισμένος. Ἔπειτα δὲ σείσας τὴν κεφαλήν,

— Νὰ θέλω ν' ἀναγνώσω, εἶπεν, εἰς τὸ βιβλίον τῆς διανοίας σας, ὅταν θέλητε νὰ μοὶ τὸ κρατῆτε κεκλεισμένον, θὰ ἦτον μωρία ἐκ μέρους μου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μία ἐγγύησις σᾶς εἶναι, ὡς βλέπω, ἀνεπαρκὴς, ἔχω ἄλλην νὰ σᾶς δώσω, ἥτις καὶ τὸ μέλλον νὰ ἐξασφαλίζῃ καὶ τὸ παρελθὸν νὰ ἐξαγοράζῃ ὁποῖον δήποτε καὶ ἂν εἶναι ἢ ἂν τὸ νομίζετε.

— Ἔχετε νὰ μοὶ δώσετε ἄλλην; ὁποίαν; ἠρώτησε περιέργως ὁ Βιλλαρδουΐνος.

— Ταύτην, ἀπεκρίθη ὁ Πετραλείφας, λαμβάνων ἐκ τοῦ κόλπου του χαρτίον καὶ δίδων αὐτὸ εἰς τὸν Βιλλαρδουΐνον.

— Ἰχνηλατεῖτε, ἐξηκολούθησε, τὴν συνωμοσίαν τῶν ἐγχωρίων καὶ μέχρι τοῦδε δὲν τὴν ἀνεκαλύψατε. Ἰδοὺ αὐτή. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο περιέχει τοὺς συνωμότας.

— Τοὺς συνωμότας! ἀνέκραξεν ὁ Αὐθέντης, καὶ ἀστραπὴ χαρᾶς ἐπέλαμψεν ἐπὶ τοῦ προσώπου του. Ἀνέπτυξε δὲ τὸν χάρτην μετὰ σπουδῆς, καὶ ἔρριψεν ἐπ' αὐτὸν τὸ βλέμμα. Ἡ πρώτη του ὄψις ἐφάνη ὅτι ὀδυνηρὰν ἀπετέλεσεν ἐντύπωσιν ἐπ' αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα δὲ, προχωρῶν εἰς αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν,

— Ὁ Βουτσαρᾶς! εἶπεν, ὦ! ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸν Ἅδην διὰ νὰ μὲ πολεμήσῃ! Ὦ! καὶ ὅλοι αὐτοὶ κεκηρυγμένοι ἐχθροί μου. Ἐνόμιζον ὅτι εἶχον θέσει ἐπ' αὐτῶν τὸν πόδα. Ἔπρεπε νὰ τοὺς συντρίψω!— Ἀλλὰ, ἐπρόσθεσε μετὰ μίαν στιγμὴν σκέψεως, τίς ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ κατάλογος οὗτος εἶναι γνήσιος;

— Ἡ ἀπόδειξις εἶναι εἰς χεῖράς σας. Ἅμα ἀνάψητε τρεῖς νύκτας κατὰ συνέχειαν πυρὰν εἰς τὸν προφήτην Ἠλίαν, ὑπεράνω τῆς Ἀνδραβίδας, τὴν τρίτην νύκτα ἠμπορεῖτε νὰ εὕρητε εἰς τοῦ Λύκου τὸ Σπήλαιον συνηγμένους ὅλους ὅσοι εἶναι εἰς αὐτὸν καταγεγραμμένοι.

— Ἄ! εἶπεν ὁ Βιλλαρδουΐνος. Κακὸν δὲν εἶναι νὰ τὸ ἠξεύρω. Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν πολύτιμον ταύτην πληροφορίαν, καὶ θὰ ἤμην ὁ ἔσχατος τῶν ἀχαρίστων ἂν δὲν ἀνεγνώριζον ὅτι μοὶ ἐδώκατε τὸ μέγιστον δεῖγμα εἰλικρινοῦς φιλίας.

— Ἤτις, ἠρώτησεν ὁ γέρων, δύναται ἑπομένως νὰ σφραγισθῇ διὰ τῆς ἑνώσεως τῶν τέκνων μας;

— Ὄχι μόνον δύναται, ἀλλὰ πρέπει, ἀπεκρίθη ὁ Αὐθέντης. Τὸ συμφέρον εἴχετε ἐπικαλεσθῆ πρὸ ὀλίγου. Ἐννοεῖτε ὅτι εἶναι μέγα καὶ δι' ἐμὲ τὸ συμφέρον. Ποῖον ἰσχυρότερον σύμμαχον δύναμαι νὰ ἐπιθυμήσω μεταξὺ τῶν ὁμοβαθμίων μου ἀπὸ τὸν Ὑψηλότατον Αὐθέντην τῆς Ἑλλάδος, ποίαν χαριεστέραν νύμφην διὰ τὸν υἱόν μου ἀπὸ τὴν ὡραίαν Ἄνναν; Ἀ-

μα φθάσωμεν εἰς Ἀνδραβίδαν, πρῶτόν μου ἔργον θέλει εἶσθαι νὰ ὁμιλήσω πρὸς τὸν Γοδοφρεῖδον. Τὴν θέλησίν του μὲν δὲν δύναμαι νὰ βιάσω. Ἀλλ' ὅταν πρόκηται περὶ τῆς Ἄννης, τὴν βίαν ἐνεργεῖ τὸ κάλλος της.

— Θέλει εἶσθαι εὐδαίμων ἡμέρα, εἶπεν ὁ Πετραλείφας, διὰ τὸν γαμβρόν μου ὅταν δυνηθῇ νὰ ἐγκλείσῃ ὡς υἱὸν τὸν Γοδοφρεῖδον εἰς τὰς ἀγκάλας του.

— Πρὸ πολλοῦ, ἀπεκρίθη ὁ Βιλλαρδουΐνος, θεωρῶ τὴν Ἄνναν ὡς προσφιλῆ θυγατέρα μου.

— Οἱ δύω ὁμοῦ διὰ τῆς ἑνώσεως ταύτης, ἐπρόσθεσεν ὁ Πετραλείφας, θέλετε καταστῆ τὸ φόβητρον τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

— Εἰπέτε, ἀπήντησε μειδιῶν ὁ Βιλλαρδουΐνος, τὸ ἑδραιότερον αὐτοῦ στήριγμα.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἠκούσθησαν αἱ σάλπιγγες τοῦ Ῥοβέρτου καὶ τῆς συνοδίας του ἐπανερχομένων, καὶ ὁ Πετραλείφας ἔσπευσε νὰ ἐξέλθῃ. Ἅμα δὲ ἔστρεψεν οὗτος τὰ νῶτα, μὲ ταχεῖαν κίνησιν τῆς χειρὸς ἔσχισεν ὁ Βιλλαρδουΐνος τὴν ἄνω γωνίαν τοῦ χαρτίου ὃ εἶχε λάβει παρὰ τοῦ γέροντος, καὶ μετὰ ταῦτα, διπλώσας αὐτό, τὸ ἐνέκλεισεν εἰς τὸν κόλπον του.

(Ἀκολουθεῖ.)

Η ΡΗΓΑΤΤΑ.

Ἡ μεγάλη πανήγυρις τῆς *ῥηγάττης* ἢ τοῦ ἐπιθαλασσίου ἀγῶνος, τελεῖται ἐν Βενετίᾳ κατ' ἔτος, περὶ τὸ τέλος συνήθως τοῦ Μαΐου ἢ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου. Τὸ τελευταῖον ὅμως ἔτος ἡ ἐποχὴ ἐκείνη παρῆλθεν ἐν σιωπῇ, διότι οἱ φιλοπάτριδες Βενετοί, μιμηθέντες τὰ ἔνδοξα παραδείγματα τῶν πατέρων αὐτῶν εἶχον ἐπιδοθῇ εἰς ἀγῶνας σπουδαιοτέρους, καθ' οὓς τροπαιοῦχος ἐκυμάτιζετο τοῦ ἁγίου Μάρκου ἡ σημαία μακρὰν τῶν στενῶν διωρύγων τῆς ἄλλοτε θαλασσοκράτορος Βενετίας· ἡ τροπαιοῦχος ὅμως σημαία συνεστάλη ὑπὸ χειρῶν ἀδίκων, καὶ ἡμεῖς ἀναγκαζόμεθα νὰ περιγράψωμεν *ῥηγάτταν* πανηγυρισθεῖσαν ὑπ' οὐρανὸν ἀνελεύθερον, τὴν τοῦ 1847, ὅτε συνεκροτήθη ἡ σύνοδος τῶν σοφῶν. Εἰς τὴν περιγραφὴν ταύτην προσθέτομεν καὶ σύντομον ἐξιστόρησιν τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς προόδου τῶν ἀγώνων τούτων, κατασταθέντων ὀνομαστοτάτων ἐπὶ τῆς δημοκρατίας.

Ἡ *ῥηγάττα* ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἡ λαμπροτέρα τῶν ἑορτῶν τῆς Βενετίας· ἡ δημοκρατία ἐθεώρει αὐτὴν ὡς ἑορτὴν ἐθνικὴν, καὶ καθ' ὅλας τὰς ἐπισημοτέρας περιστάσεις, ὡς τὴν τῆς ἐκλογῆς δόγου, νίκης κατὰ θάλασσαν, ἐπισκέψεως διασήμου τινὸς ξένου, διέταττε τὴν τελετὴν αὐτῆς.

Ἡ ἑορτὴ αὕτη εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπαναληφθῇ εἰς ἄλλο μέρος τῆς γῆς ὡς ἐν Βενετίᾳ, ὅπου διώρυγες στεναὶ καὶ ἑλικοειδεῖς, λέμβοι μακραὶ ἐλαυνόμεναι ὄπισθεν ὑπ' ἐρετῶν ὀρθοστατούντων, *γονδολιέροι* ἐπιτηδειότατοι γυμναζόμενοι ἀπὸ τῆς βρεφικῆς αὐτῶν ἡλικίας περὶ τὴν κωπηλασίαν, συντρέχουσιν εἰς τὸ νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν ἀμίμητον. Ἐὰν εἰς ταῦτα προσθέσῃς τὸ ἀναρίθμητον πλῆθος τῶν θεατῶν σεσωρευμένον εἰς τὰς λέμβους, τοὺς ἐξώστας, καὶ τὰ παράθυρα τῶν παρὰ τὸν αἰγιαλὸν μεγαλοπρεπῶν οἰκημάτων, τὴν ὡραιότητα τῆς τοποθεσίας καὶ τοῦ οὐρανοῦ, τὴν παρουσίαν τῶν Ἀρχῶν, τὸ πολυτελὲς τῶν πλοίων καὶ τῶν ἀστραπηβόλων καὶ ποικιλοχρόων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἐνδυμάτων, τὸν ἦχον τῆς μουσικῆς, τὰς συμμίκτους τοῦ πλήθους φωνὰς, καὶ τὸ πατροπαράδοτον πάθος τῶν δύω μερίδων αἵτινες διαιροῦσι τὴν πόλιν εἰς στρατόπεδα ἐχθρικὰ, ὄχι ἐφήμερα ἀλλὰ προαιώνια, θέλεις μόλις συλλάβει ἰδέαν ἀμυδρὰν τῆς ἀπαραμίλλου λαμπρότητος τῆς *ῥηγάττης*.

Ἐκπαλαι ὁ βενετικὸς λαὸς ἠγάπησε τὰς πανηγύρεις καὶ τὰς τρυφάς. Καταφυγόντες περὶ τὸ 590 ἔτος Μ. Χ. εἰς ἀπρόσιτον λαβύρινθον τελμάτων διὰ νὰ σωθῶσιν ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπινοήσωσι μέσα τέρψεως καὶ εὐθυμίας, διὰ νὰ ἀναθάλψωσι τὸ θάρρος αὐτῶν ζώντων μακρὰν τοῦ κόσμου. Μετ' ὀλίγον τὰ μέσα ταῦτα ἐθεωρήθησαν ἀπαραίτητα, καθόσον ἐπρόκειτο ν' ἀποτρέπεται δι' αὐτῶν ἡ προσοχὴ τῶν κυβερνωμένων ἀπὸ τῶν πράξεων τῆς ζηλοτύπου καὶ φιλυπόπτου ἐξουσίας. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ συνεταυτίσθησαν αἱ ἕξεις αὗται μετὰ τῶν κοινῶν ἠθῶν, ὥστε ὁ διάπυρος καὶ ἀκάθεκτος ἐκεῖνος λαὸς μετέφερεν εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ τὰ πάθη τὰ ὁποῖα γεννᾷ συνήθως ἡ θρησκεία καὶ ἡ πολιτική. Ἀλλὰ καὶ σήμερον καθὼς καὶ πάλαι σώζεται τὸ αὐτὸ μῖσος μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς ἀριστερᾶς καὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τῆς μεγάλης διώρυγος, μεταξὺ τῆς ἐνορίας τοῦ *Καστελλίου* καὶ τοῦ *ἁγίου Νικολάου*, καὶ ἡ αὐτὴ ἀναλγησία μεταξὺ τῶν λοιπῶν.

Κατὰ τοὺς χρονογράφους τῆς Βενετίας ἡ ὕπαρξις τῶν δύω τούτων μερίδων, τῆς τῶν *Καστελλάνων* καὶ τῆς τῶν *Νικολοττων*, χρονολογεῖται ἀπ' αὐτῆς τῆς κτίσεως τῆς πόλεως. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἡρακλείας καὶ τῆς Ἀκυληίας, οἵτινες καὶ πρὶν ἦσαν ἀντίπαλοι, καταφυγόντες εἰς Βενετίαν, ἐτοποθετήθησαν εἰς θέσεις ἀντικειμένας, κατασταθέντες οἱ μὲν εἰς τὴν νῆσον τοῦ *Καστέλλου* πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τῆς πόλεως, οἱ δὲ εἰς τὴν τοῦ *ἁγίου Νικολάου* ἀπέναντι τοῦ Ῥιάλτου. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἐξηπλώθησαν, καθ' ὅσον ηὔξανεν ὁ πληθυσμὸς, πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἰλλυριῶν, τὴν πλατεῖαν τοῦ ἁγίου Μάρκου καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς μεγάλης διώρυγος μέχρι Ῥιάλτου, οἱ δὲ ἄλλοι κατέσχον τὸ λοιπὸν τῆς πόλεως, μᾶλλον μὲν εὐρύχωρον ἀλλ' ἧττον εὐυπόληπτον· διότι ὁ δόγης, οἱ γερουσιασταὶ, καὶ τῶν πατρικίων οἱ πλουσιώτεροι κατῴκουν εἰς τὴν ἐνορίαν τῶν *Καστελλάνων*. Ὅθεν οἱ *Νικολότοι* ἀπετέλεσαν τὴν δημοκρατικὴν μερίδα, ἐνῷ οἱ ἄλλοι συνεκρότουν τὴν ἀριστοκρατικήν.

Ἐντεῦθεν μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἀντιζηλία τῶν δύω τούτων μερίδων· διὰ νὰ μετριασθῶσι δὲ αἱ συνέπειαι αὐτῆς ἀπεφασίσθη νὰ ἐκλέγωσιν οἱ *Νικολότοι* ἴδιον δόγην, καθῆκον μόνον ἔχοντα τὸ νὰ προεδρεύῃ εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ συμβούλια αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεδεικνύετο πάντοτε δι' ἐκλογῆς ὁ διαστελλόμενος ἐπὶ χρηστότητι καὶ ἐπιδεξιότητι *γονδολιέρης*, ἡ ἀναγόρευσις ἐπανηγυρίζετο μετὰ μεγίστης πομπῆς πρὸς εὐχαρίστησιν τοῦ λαοῦ. Καὶ ἡ μὲν τελετὴ ἐγίνετο εἰς

τοῦ ἁγίου Νικολάου τὸν ναὸν ὅπου ὁ νέος δόγης καθηγιάζετο παρὰ τῆς θρησκείας καὶ ἐνεδύετο μεγαλοπρεπεστάτην στολήν, οὗτος δὲ ἐλάμβανε τίτλον *Καστέλ Λου*, ἢ ἀρχηγοῦ τῶν *Νικολότων*, καὶ ἐντολὴν νὰ φυλάττῃ τὴν χρυσοῦφαντον σημαίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου.

Οἱ *Νικολότοι* ἐπαιρόμενοι τότε ἐπὶ ἐπιτυχίᾳ, περιεφρόνουν τοὺς *Καστελλάνους* λέγοντες τὰ ἀκόλουθα ἐπαναλαμβανόμενα καὶ μέχρι τῆς σήμερον· «Ti, ti voghi il dose, e mi vogo col dose» Σὺ κωπηλατεῖς διὰ τὸν δόγην, ἐγὼ ὅμως κωπηλατῶ μὲ τὸν δόγην.

Αἰωνία ἦτον ἡ μεταξὺ αὐτῶν πάλη· καθ' ὅλας τὰς δημοσίας τελετὰς, ἑκαστη μερὶς φέρουσα ἰδια χρώματα, ἡ μὲν τῶν *Καστελλάνων* ζώνην καὶ πῖλον ἐρυθρὰ, ἡ δὲ τῶν *Νικολότων* μαῦρα ἢ κυανᾶ, ἠγωνίζετο νὰ θριαμβεύσῃ εἴτε εἰς τοὺς διὰ λέμβων εἴτε εἰς τοὺς διὰ ῥώμης, εὐχειρίας καὶ ἰσοσταθμίας ἀγῶνας. Ποτὲ μὲν ἐπρόκειτο νὰ καρατομηθῇ διὰ μιᾶς ταῦρος, ποτὲ δὲ νὰ κατασκευάσωσι πυραμίδα ἐξ ἀνθρώπων ἢ ἄλλην τινὰ τοιαύτην περίεργον οἰκοδομήν. Δέκα ἢ δώδεκα ἄνδρες ἐσχημάτιζον διὰ τῶν βραχιόνων αὐτῶν σανίδωμα ἐφ' οὗ ἵσταντο ὀρθοὶ ὀκτὼ ἄλλοι φέροντες τέσσαρας, οὗτοι δὲ δύω, καὶ οἱ δύω ἕνα, ἡ δὲ κορυφὴ ἐστεφετο ὑπὸ μικροῦ παιδίου. Οἱ ἐπιτηδειότεροι κατώρθουν πολλάκις πυραμίδα ἐξ ὀκτὼ ὀροφῶν τοιούτων! Ἄλλοτε οἱ γυμναστικοὶ οὗτοι ἀγῶνες ἐγίνοντο ἐπὶ λέμβων ἐνῷ διέσχιζον τὰς διώρυγας. Ὑπῆρχον δὲ καὶ σχοινοβαται οἵτινες ἀνασυρόμενοι διὰ σχοινίων κατέβαινον οἱονεὶ πτερυγοφόροι ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ ἁγίου Μάρκου μέχρι τοῦ ἐξώστου τοῦ παλατίου εἰς ὃν ἐκαθητο ὁ δόγης.

Ἡ μεγάλη διώρυξ

Μετά τινας προσρήσεις ἐκκλησιαστικὸν ἐχούσας χαρακτῆρα, προσέφερον πρὸς αὐτὸν δέσμην ἀνθέων ριφθεῖσαν δῆθεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ διεσκόρπιζον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλήθους μέγαν ἀριθμὸν ποιηματίων.

Ἐτελεῖτο δὲ καὶ ἄλλος ἀγὼν περιεργότατος, ὁ τῆς πυγμαχίας, καθ' ὃν ἡ πρὸς ἀλλήλας ἔχθρα τῶν δύω μερίδων ἀνεπτύσσετο φοβερά. Μετέβαινον εἰς γέφυραν ἀτείχιστον καὶ, συνθήματος δοθέντος, ὥρμουν ἑκατέρωθεν διὰ νὰ διαβῶσι προσπαθοῦντες διὰ γρονθοκοπημάτων ὄχι εὐκαταφρονήτων νὰ ῥίψωσιν οἱ μὲν τοὺς ἄλλους εἰς τὴν διώρυγα, καὶ οὕτω καὶ κυανοὶ καὶ ἐρυθροὶ κατέπιπτον ὡς χειμαῤῥος ὁρμητικὸς εἰς τὴν θάλασσαν. Σώζεται ἔτι γέφυρα εἰς τὸν ἅγιον Βαρνάβαν τῆς Βενετίας, καλουμένη Ponte de' pugni, γέφυρα πυγμαχίας.

Ἡ κυβέρνησις, διὰ νὰ διατηρῇ ἀκμαίαν τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἐνέργειαν τῶν κατωτέρων χλάσεων, καὶ ν' ἀντιτάττῃ αὐτὰς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν πατρικίων, ἐξῆπτε μᾶλλον τὸ πνεῦμα τῶν ζηλοτύπων τούτων ἀλληλομαχιῶν Ἐντεῦθεν ἡ μεγίστη ἄμιλλα καὶ ἀνδρεία, καὶ ἐπιτηδειότης, δι' ὧν διεκρίθησαν ἀείποτε οἱ Βενετοὶ κατὰ τὰς ναυμαχίας, καὶ κατεστάθησαν οἱ ἐμπειρότεροι ναῦται τῆς Εὐρώπης.

Ὅλους τούτους τοὺς ἀγῶνας, καθὼς καὶ πολλὰς ἄλλας συνηθείας, ἐδανείσθησαν ἀπὸ τοὺς Ἄραβας καὶ ἄλλους τόπους τῆς Ἀνατολῆς, μεθ' ὧν εἶχον μεγάλας σχέσεις ἐμπορικάς. Εἰς πόλεις διαπρεπούσας τότε ἐπὶ πολιτισμῷ, ὡς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸ Καΐρον, τὴν Βαγδάτην καὶ τὴν Δαμασκὸν, ὀφείλουσι καὶ ἀρχιτεκτονικὴν, καὶ ἐνδυμασίας, καὶ ἔθιμα καὶ ἤθη πολλάκις, καὶ ἰδοὺ διὰ τί ἡ Βενετία καὶ σήμερον ἀκόμη ἔχει μεταξὺ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης χαρακτῆρα μᾶλλον ἀνατολικόν.

Ποτὲ ἐπὶ δημοκρατίας δὲν ὑπῆρξαν ἄλλαι μερίδες, παρὰ τὰς τῶν *Καστελλάρων* καὶ *Νικολότων*, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ δὲν εἶχον χαρακτῆρα πολιτικὸν, ὡς μαρτυρεῖ ἡ βενετικὴ ἱστορία, ἐν ᾗ οὐδὲ ἴχνος ἀπαντᾶται ἐμφυλίου πολέμου.

Οἱ Βενετοὶ εἶναι ἐν γένει γλυκεῖς καὶ σκεπτικοί, ἀλλ' εἰς ἄκρον ἀγχίνοες καὶ σκῶπται· οἱ *γονδολιέροι* μάλιστα διετήρησαν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τάξιν τῆς βενετικῆς κοινωνίας τὸ ἐθνικὸν τοῦτο προσόν. Εἶναι πνευματώδεις, εὔθυμοι καὶ ἐπιτήδειοι, ἀφωσιωμένοι, πιστοὶ, καὶ διακριτικοί.

Ἀλλ' ἐὰν ὁ τύπος ἔμεινεν ὁ αὐτὸς, ἡ ἐνδυμασία καὶ αἱ ἕξεις αὐταὶ μετεβλήθησαν. Ἄλλοτε οἱ φαιδροὶ ἐκεῖνοι κωπηλάται συνερχόμενοι ἐν καιρῷ νυκτὸς ἔψαλλον μελαγχολικῶς, ὡς πάλαι οἱ ραψῳδοὶ τῆς Ἑλλάδος, τὰς ἐρωτικὰς τοῦ Τάσσου στροφάς. Σήμερον ὅμως σπανίως ψάλλουσιν ἐκ συμφώνου, προτιμῶντες τὴν ἁρμονίαν τῶν ἐρίδων αἵτινες ὅμως δὲν καταντῶσι πώποτε αἱματηραί. Τὸ 1841, ὅτε ὁ διοικητὴς ἠθέλησε νὰ ἀνανεώσῃ τὸν διαγωνισμὸν τῶν *γονδολῶν* ἐγεννήθη τοιοῦτον μῖσος μεταξὺ τῶν δύω μερίδων, ὥστε τριακόσιοι ἕως τετρακόσιοι *γονδολιέροι* ἐφυλακίσθησαν τὴν προτεραίαν αὐτὴν τῆς ἑορτῆς ἥτις ἐξ αἰτίας τούτου δὲν ἐτελέσθη.

Διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης, πόσον ἑκάστη μερὶς εἶναι ἀδιασπάστως προσκεκολλημένη εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς σημαίαν, ἀναφέρομέν τινα παραδείγματα τὰ ὁποῖα δανειζόμεθα παρὰ Γάλλου περιηγητοῦ·

« Ὀλίγον μετὰ τὴν ἄφιξίν μου εἰς Βενετίαν μετέβην εἰς τὴν ἐνορίαν τοῦ ἁγίου Παύλου, διὰ νὰ ζωγραφήσω ὡραιοτάτην μικρὰν διώρυγα ῥοδοσκέπαστον. Εἰς τὸ ἰχνογράφημά μου περιέλαβον καὶ *γονδολιέρην* ἐξηπλωμένον ἐντὸς παρακειμένης λέμβου· ἀλλ ἐπειδὴ ὁ μαῦρος αὐτοῦ πῖλος δὲν ἀντενακλᾶτο ἁρμονικῶς εἰς τὴν θάλασσαν, μετεποίησα τὸ χρῶμα εἰς ἐρυθρόν. Ἐνῷ δὲ ἡτοιμαζόμην νὰ ἀναχωρήσω ὁ κωπηλάτης ἐσηκώθη διὰ νὰ ἴδῃ τὸ ἔργον μου. **Patron benedetto**, ἀνεφώνησεν ἀμέσως· διὰ τί μὲ κατεφρόνησες τόσον βαλὼν εἰς τὴν κεφαλήν μου κόκκινον πῖλον ; Σὲ παρακαλῶ, ἀλλαξέ τον, διότι πρέπει νὰ μάθουν ὅλοι ὅτι οἱ *γονδολιέροι* τοῦ ἁγίου Παύλου εἶναι ὅλοι *Νικολότοι*.

Ἄλλοτε μετέβην διὰ θαλάσσης εἰς Καναρέγγιον ὅπου εἶναι τὸ στρατόπεδον, οὕτως εἰπεῖν, τῶν *Νικολότων*. Ὁ *γονδολιέρης* μου Μάρκος, ἀληθὴς *Καστελλάρος*, ὑψηλὸς καὶ εὔμορφος νέος, *Μωρέτος*, ὡς ὀνομάζουσιν εἰς Βενετίαν τοὺς μελαγχροινοὺς, ἔφερε τὴν ἐρυθρὰν ζώνην καὶ τὸν πῖλον. Ἐκαθήμην ἥσυχος ἐντὸς τῆς *γονδόλης* μου ὅταν ἀκούσας φωνὰς ἀγρίας παρετήρησα διὰ μικροῦ παραθύρου, καὶ ἴδον πλῆθος κωπῶν ἀνυψωμένων κατὰ τοῦ Μάρκου μου. Μόλις κατώρθωσα νὰ καταπαύσω τὴν ἔριδα, καὶ νὰ σώσω αὐτὸν τολμήσαντα νὰ παρουσιασθῇ ἐν τῷ μέσῳ τῶν *Νικολότων* χωρὶς ν' ἀπεκδυθῇ τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα. »

Ἀλλὰ τὸ ἐφεξῆς ἀνέκδοτον χαρακτηρίζει ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν μερίδων τούτων,

Εἷς τῶν γνωστοτέρων ζωγράφων τῆς Βενετίας, Εὐγένιος Βόζας ὀνομαζόμενος, ἐζωγράφησε τὸν νικητὴν τῆς προτελευταίας *ῥηγάττης*, τὸν περίφημον Νάζον, *Καστελλάρον*, ἐπανελθόντα μετὰ τὴν πάλην εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ ἐναγκαλιζόμενον διὰ τῆς δεξιᾶς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἐνῷ διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἔπαλλε θριαμβευτικῶς τὴν τροπαιοῦχον σημαίαν.

Ὅταν οἱ *Νικολότοι* ἔμαθον ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη ἀπετέθη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ὡραίων τεχνῶν, ἐθορυβήθησαν μέγα. Ὁποῖος ἐξευτελισμός ! Νὰ νικήσῃ *Καστελλάρος*, νὰ ζωγραφηθῇ, καὶ ἡ εἰκὼν νὰ ἀναρτηθῇ εἰς τὰς αἰθούσας τῆς Ἀκαδημίας ! Μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ταραχὴ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὰς τριόδους τοῦ Καναρεγγίου, καὶ μετὰ συμβούλια συγκροτηθέντα ἀλλεπαλλήλως ἐντὸς τῶν καπηλείων, συνετάχθη ἡ ἀκόλουθος, ἀξία τῶν ἀρχαίων Λακώνων, ἐπιστολὴ, καὶ ἐστάλη πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ μουσείου.

« Sior Iustrissimo,

La se recorda, lustrissimo, che se non la fa tirar via dalla Cademia, el quadro del sior Bosa, con quel Castelan, con la so bandiera de . . . in mano, nù, Nicolotti, che con le bandiere menemo la polenta, ghe lo sfondaremo.

Ἤτοι, « Ἐκλαμπρότατε κύριε !

Ἐνθυμήσου, Ἐκλαμπρότατε, ὅτι ἂν δὲν ἀποβάλῃς ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν τὴν εἰκόνα τοῦ κυρίου Βόζα, μ' ἐκεῖνον τὸν Καστελλάνον μὲ τὴν σημαίαν . . . εἰς τὴν χεῖρα, ἡμεῖς οἱ *Νικολότοι*, οἱ ὁποῖοι μὲ σημαίας ἀνακατόνομεν τὴν *πολέντα*, θὰ τὴν κομματιάσωμεν. »

Ἰδοὺ τί ἐννοεῖ ἡ τελευταία φράσις· διὰ νὰ κατασκευάσωσι *πολέντα* (μπομπότα), μεταχειρίζονται ξύλον τὸ ὁποῖον ῥίπτουσι μετὰ ταῦτα· οἱ *Νικολότοι* λοιπὸν καυχῶνται ὅτι ἐκέρδησαν τόσας σημαίας ὥστε καθ' ἑκάστην δύνανται νὰ μεταχειρίζωνται νέαν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ταραχὴ ηὔξανεν ἀδιακόπως, ὁ διευθυντὴς τοῦ Μουσείου ἠναγκάσθη νὰ κρύψῃ τὴν εἰκόνα.

Ἂς ἔλθωμεν καὶ εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς *ῥηγάττης*. Ἡ ἀρχὴ τῆς *ῥηγάττης* χρονολογεῖται ἀπ' αὐτῶν τῶν πρώτων χρόνων τῆς δημοκρατίας. Ἐπειδὴ ἦτον συνήθεια κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας νὰ μεταβαίνωσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς *Λίδο*, ἡ κυβέρνησις, διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὰς μεταβάσεις, ἐφρόντιζε νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἀριθμός τις μεγάλων λέμβων τριακοντόρων καὶ τεσσαρακοντόρων. Ἔκτοτε ἐγεννήθησαν οἱ διαγωνισμοὶ, διότι αἱ λέμβοι αὗται, τοποθετούμεναι κατὰ σειρὰν, ἀνεχώρουν συγχρόνως· καὶ ἐπειδὴ ἡ σειρὰ ὠνομάζετο **riga**, ὁ διαγωνισμὸς ὠνομάσθη ἐκ τούτου **regatta**.

Οἱ γερουσιασταὶ, προϊδόντες τὴν ὠφέλειαν ἥτις ἐδύνατο νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς πάλης ταύτης διὰ τὸ ναυτικὸν, ἐνίσχυσαν αὐτὴν διὰ παντὸς μέσου. Καὶ τὸ 944 ἔτος ὅτ' ἐψηρίσθη πανήγυρις διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν νεανίδων τὰς ὁποίας ἥρπασαν οἱ πειραταὶ τῆς Τεργέστης, ἡ *ῥηγάττα* ἀνεγνωρίσθη ὡς ἑορτὴ ἐθνική.

Ἡ ἁρπαγὴ αὕτη εἶναι πολλὰ περίεργος. Ἡ δημοκρατία εἶχε συνήθειαν νὰ συζευγνύῃ κατ' ἔτος δώδεκα νέας ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ τῶν πλέον ἀπόρων μετὰ δώδεκα νέων. Διὰ νὰ γίνῃ δὲ λαμπροτέρα ἡ τελετὴ, ἐδάνειζον πρὸς αὐτὰς λίθους πολυτιμοτά-

τους καὶ ἄλλα κοσμήματα. Ἀλλὰ πειραταὶ ἐκ Τεργέστης, δελεασθέντες ὑπὸ τῆς πλουσίας καὶ ὡραίας λείας, ἐνέδρευσαν πέριξ τῆς ἐκκλησίας ὅπου ἐτελοῦντο οἱ γάμοι, καὶ εἰσδραμόντες ἔνοπλοι ἥρπασαν τὰς νέας ταύτας Σαβινίας ὑπὸ τὰς ὄψεις αὐτὰς τῶν νυμφίων, οἵτινες πρὸς ὑπεράσπισιν δὲν εἶχον τὴν ὥραν ἐκείνην εἰμὴ στεφάνους ἐξ ἀνθέων.

Κανδιάνος ὁ Γ'. ὅστις ἦτον τότε δόγης ἐφώπλισεν ἀμέσως λέμβους, καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν νεονύμφων ἔτρεξεν εἰς καταδίωξιν τῶν πειρατῶν. Κατατροπώσαντες δὲ τοὺς ἅρπαγας μετὰ συμπλοκὴν μανιώδη, ἐπανέφερον ἐν θριάμβῳ τὰς νύμφας φερούσας ἔτι ὅλους αὐτῶν τοὺς ἀδάμαντας, ἔψαλον δοξολογίαν πρὸς εὐχαριστίαν τῆς ἐξ ὕψους βοηθείας, καὶ νέοι δημόσιοι ἀγῶνες διετάχθησαν. Ὅτε ἡ δημοκρατία ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης, ἡ *ρηγάττα* κατέστη ἡ μεγίστη τῶν ἐθνικῶν ἑορτῶν, καὶ ἐτελεῖτο μετὰ λαμπρότητος ἀγνώστου εἰς τὸν λοιπὸν κόσμον.

Αἱ μεγάλαι *ρηγάτται* ἦσαν τὰ ὀλύμπια τῆς δημοκρατίας. Τὸ στάδιον ἔχει μῆκος τεσσάρων μιλίων βενετικῶν, ἢ μιᾶς περίπου λεύγας. Ἐξορμοῦσαι ὡς ἀπὸ βαλβίδος ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τῆς πόλεως πλησίον τοῦ δημοσίου κήπου, διασχίζουσι κατὰ μῆκος ὅλον τὸν λιμένα, διαβαίνουσιν ἐνώπιον τῆς *Πιατσέτας*, εἰσέρχονται εἰς τὴν μεγάλην διώρυγα, πρχωροῦσι μέχρι Καναρεγγίου, καὶ ἐκεῖθεν καμπτόμεναι περὶ νύσσαν ἐμπεπηγμένην ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος, ἐπανέρχονται διὰ τῆς αὐτῆς διώρυγος μέχρι τοῦ παλατίου τοῦ Φοσκάρου, ὅπου διανέμονται τὰ ἔπαθλα εἰς τοὺς νικητάς. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὸ τέρμα τῆς ἐπιπόνου ταύτης ναυσιπορίας ἦτον εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Ῥιάλτου ἀπέναντι τοῦ δημαρχείου· σήμερον ὅμως τὸ ἐδώλιον ὅπου ἱστάμεναι αἱ Ἀρχαὶ διανέμουσι τὰ βραβεῖα κατασκευάζεται, ὡς καὶ πάλαι, μεταξὺ τῶν παλατίων τοῦ Βάλβου καὶ Φοσκάρου.

Αἱ συναμιλλώμεναι *γόνδολαι* εἶναι τοσούτῳ λεπταὶ καὶ ἐλαφραί, ὥστε, εἰς τὸ μέρος ὅπου ὁ ἐρέτης θέτει κωπηλατῶν τοὺς πόδας, βάλλουσι ξύλον διπλοῦν διὰ νὰ μὴ τρυπήσῃ ἡ τρόπις. Ἐφ' ἑκάστης λέμβου ἐπιβαίνουσι δύω ἄνδρες φέροντες ἐνδύματα λαμπρόχροα, ὡς καὶ τὴν ζώνην καὶ τὸν πῖλον τῶν *Νικολότων* ἢ *Καστελλάνων*, ἀμφότεραι δὲ αἱ μερίδες στέλλουσι τοὺς ῥωμαλεωτέρους καὶ δοκιμοτέρους τῶν κωπηλατῶν αὐτῶν. Ἀξίαι σημειώσεως εἶναι ἡ συγκίνησις ἥτις ὑπάρχει κατὰ τὴν πόλιν ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἑορτῆς, καὶ ἡ φροντὶς μεθ' ἧς προφυλάττονται καὶ περιποιοῦνται ἑαυτοὺς οἱ μέλλοντες ἀθληταί. Δεκαπέντε ἡμέρας πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἀποφεύγουσι πᾶσαν αἰτίαν ἀδυναμίας, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐστηρῶς ὡρισμένην τινὰ δίαιταν. Ἐὰν διατελῶσιν ὑπηρετοῦντες παρά τινι πατρικίῳ, ἀπαλλάσσονται πάσης ἐργασίας, καὶ θεωροῦνται ὄχι ὡς ὑπηρέται ἀλλ' ὡς υἱοί.

Τὴν ἡμέραν τοῦ ἀγῶνος ἕκαστος ὑποψήφιος λαμβάνει τὴν εὐχὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀσπάζεται τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, βάλλει περὶ τὸν τράχηλον ἱερὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου καὶ ἁγίου Μάρκου, καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν φίλων αὐτοῦ, ὑπάγει νὰ προσευχηθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας ἢ τὴν τῆς *Σωτηρίας*, **Della salute**· ὅταν δὲ φθάσῃ ἡ ὥρα, δράττοντες τὴν ξυλίνην κώπην, δι' ἧς ἐλπίζουσι νὰ προσθέσωσι καὶ νέαν σημαίαν εἰς τὰ τρόπαια τῆς μερίδος αὐτῶν, ἵστανται πρὸ φραγμοῦ ἐκ σχοινίου μετὰ τῶν συναγωνιστῶν. Μετ' ὀλίγον κροτεῖ πυροβόλον, καταβιβάζεται τὸ σχοινίον, καὶ αὐτοὶ ὁρμῶσι πρὸς τὰς ἐλαφροπτέρυγας λέμβους καὶ κωπηλατοῦντες ὀρθιοι πετῶσιν ὡς ἀλκυόνες· « τὸ κῦμα ἀπρίζει. ὡς λέγει τις χρονογράφος, ὑπὸ τοὺς ἀλλεπαλλήλους κτύπους τῆς κώπης· **Spuma l'onda sotto il replicato batter de' remi** ·» Ἰδοὺ φθάνουσιν αἱ *γόνδολαι*· μόλις βλέπει αὐτὰς τὸ πλῆθος καὶ γίνονται ἄφαντοι ὑπὸ τὴν μεγάλην τοῦ Ῥιάλτου ἀψίδα.

Ἀλλ· ἰδοὺ αὐταὶ μετ' ὀλίγον ὑπὸ τὴν γέφυραν τοῦ Ῥιάλτου· ἔρχονται συμπιεζόμεναι. Ἀκούσατε τὰς βροντώδεις ἀνευφημίας τοῦ φρενιτιῶντος λαοῦ, καὶ τὰς χειροκροτήσεις, καὶ τὴν βοήν· αἱ κραυγαὶ αὗται ἀναγγέλλουσι τὴν νίκην μέχρι τῶν περάτων τῆς μεγάλης διώρυγος. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος τῶν νικητῶν λαμβάνει σημαίαν ἐρυθράν, ὁ δὲ δεύτερος κυανῆν, ὁ τρίτος πρασίνην, καὶ ὁ τέταρτος κιτρίνην.

Παρὰ τὴν δόξαν τῆς νίκης, παρὰ τὰς φιλοφροσύνας ὁλοκλήρου μερίδος, ὁ εὐτυχὴς *γονδολιέρης* γεμίζει καὶ τὸ βαλάντιόν του· διότι, πηδῶν ἀπὸ λέμβου εἰς λέμβον συνάγει πλῆθος ἀργυρῶν νομισμάτων, τὰ ὁποῖα δίδουσιν εἰς αὐτὸν οἱ θεαταί, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πόλιν φορολογεῖ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς δοξασθείσης μερίδος.

Μετὰ τὸν ἀγῶνα, τελούμενον περὶ τὴν ἕκτην μετὰ μεσημβρίαν, ἐπιβαῖνον τὸ πλῆθος εἰς λέμβους ἀκολουθεῖ τὴν μουσικὴν διαπλέουσαν τὴν διώρυγα. Τοιαύτη δὲ ἡ σύγχυσις, καὶ ἡ συμπίεσις, καὶ ἡ συμπλοκή, ὥστε οἱ *γονδολιέροι* μεταχειρίζονται τὰς κώπας αὐτῶν εἰς τὸν ἀποφεύγωσι μόνον τὴν σύγκρουσιν μεγαλητέρων λέμβων.

Τὴν νύκτα, τὰ ποικίλα τῶν φώτων χρώματα ἀνταναλώμενα ἐντὸς τῆς θαλάσσης, αἱ λέμβοι, αἱ μουσικαί, ὁ διάστερος οὐρανός, τὰ πολυφάνταστα παλάτια, αἱ γυναῖκες βαδίζουσαι ὡς Νηρηΐδες, ἢ ὡς νύμφαι καθήμεναι εἰς τοὺς ἐξώστας, ὅλα ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα καθιστῶσι τὸ θέαμα πολὺ λαμπρότερον καὶ ποιητικώτερον.

Οἱ οἰκοδεσπόται φιλοτιμοῦνται τίς νὰ δαπανήσῃ πλειότερον, τίς νὰ φανῇ πολυτελέστερος. Μόνος ὁ πατρίκιος Γιοβανέλλης ἐδαπάνησε κατὰ τὴν τελεσθεῖσαν τὸ 1847 *ρηγάττα* 800,000 δραχμῶν!

Αἱ *γόνδολαι* εἶναι διαφόρου κατασκευῆς καὶ διαφόρων σχημάτων· αἱ μὲν ὁμοιάζουσι τὰς τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος, αἱ δὲ τὰ *καΐκια* τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἄλλαι τὰς *ἰόγκας* τῆς Κίνας· ἄλλαι ἐλαύνονται ὑπὸ τεσσάρων, ἄλλαι ὑπὸ ἓξ καὶ ἄλλαι ὑπὸ ὀκτὼ ἐρετῶν, κεκαλυμμέναι ὑπ' οὐρανῶν ἐκ μεταξωτοῦ χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ, ἐχουσαι εἰς τὴν πρώραν καὶ τὴν πρύμναν τρόπαια ἐξ ὅπλων ἢ περιπλέγματα παριστῶντα ἔρωτας, σειρῆνας, πτηνὰ καὶ διάφορα ποικίλματα. Αἱ ὀκτώσκαλμοι ὀνομάζονται *μεγάλοι ὄρεις*, ἐπειδὴ εἶναι μακραί, ἔχουσι πρώραν ὀξεῖαν, καὶ καθὸ πολλὰ ἐλαφραὶ ἕρπουσιν ὡς ὄρεις διὰ μέσου τῶν ἄλλων, καὶ προπορευόμεναι τῶν ἀγωνιστριῶν παραμερίζουσι

τὰ προσκόμματα. Νέοι πατρίκιοι ὁδηγοῦντες αὐτὰς καὶ καθήμενοι γονυκλιτὶ ἐπὶ ῥιπτῶν πολυτελῶν, ἐκτοξεύουσι βέλη χρυσᾶ κατὰ τῶν *γοδολιέρων* ἐκείνων ὅσοι δὲν ἀποσύρονται ταχέως. Ἀξιόλογον μέτρον ἀστυνομικὸν, σκοπὸν ἔχον τὸ νὰ μὴ λυπηθῇ κἀνεὶς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς πανδήμου ἀγαλλιάσεως!

ΤΟ ΛΕΥΚΟΝ ΡΟΔΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟΝ ΡΟΔΟΝ. (1)

Ὑπόθεσίς τις μὲ ἠνάγκασε νὰ μεταβῶ πρό τινων ἐτῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Ἐπιστρέφων εἰς τὴν Δανίαν, παρεκάλεσα τοὺς ἐντολεῖς μου νὰ μ' ἐπιτρέψωσι νὰ διαμείνω ὀλίγον, διασκεδάσεως ἕνεκεν, εἰς Μεκλεμβούργην. Κατέλυσα δὲ πλησίον τῆς Δοβεραύης, εἰς κτῆμα οὗτινος ἡ φαιδροτάτη τοποθεσία ἦτον πάντῃ ἀντίθετος πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν περιοίκων. Εἰς τὴν καλήν μας πόλιν τῆς Κοπενάγης, ὅπου δὲν ὑπάρχουσιν οὐδ' ἴχνη ἀριστοκρατικοῦ τύφου, δὲν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν τοὺς ὑπεροπτικοὺς τρόπους καὶ τὰς αὐλικὰς διατυπώσεις τῶν μικρῶν εὐγενῶν τῆς προσβύρρου Γερμανίας. Τὴν μικροπρέπειαν αὐτὴν ἀπήντων πρὸ πάντων εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις καὶ τοὺς χορούς, ὅπου, καὶ ὅταν ἐχόρευον ἀκόμη, ἐπεδείκνυον σοβαρότητα ἐπίσημον καὶ ἦθος διδασκαλικόν. Ἴσως ὑποθέσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἔπασχον δυσθυμίαν· δὲν τὸ ἀρνοῦμαι· ἐστενοχωροῦμην τόσον πολὺ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου ἤλπιζον νὰ διασκεδάσω ὀλίγας ἡμέρας, ὥστε εἶχον ἀποφασίσει νὰ ἀναχωρήσω· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἡ ἄφιξις νέας Δανίδος ἀπερχομένης εἰς Κοπενάγην, ἐτροποποίησε τὰς πρώτας μου ἐντυπώσεις. Ὁ ζωηρὸς καὶ ἀπαράκαλυπτος χαρακτήρ της, ἡ πρὸς ἐμὲ ἐμπιστοσύνη της, ἡ εὐθυμία τὴν ὁποίαν ἐδείκνυε χορεύουσα μετ' ἐμοῦ, ἐξήλειψαν ὡς διὰ ῥάβδου μαγικῆς ὅλας μου τὰς μελαγχολικὰς ἰδέας, καὶ ἡ Καρολίνα Χ.... μ' ἐφάνη ὡς θεὰ ἐλθοῦσα νὰ γλυκάνῃ τὴν πικρίαν τῆς ἀηδίας μου· ἡ θεὰ δὲ αὐτὴ ἦτον ὡραιοτάτη, καὶ σημειωτέον ὅτι τὸ κάλλος δὲν εἶναι προσὸν κοινὸν εἰς τὴν ἀρκτῴαν Γερμανίαν. Πρὸς τούτοις ἡ Καρολίνα ἦτον θυγάτηρ κυρίου τινὸς γνωστοῦ μου, πολλὰ εὐυπολήπτου. Ὅλαι αὐταὶ αἱ περιστάσεις μὲ προσήγγιζον ἔτι μᾶλλον πρὸς τὴν νέαν συμπατριώτιδά μου, ἥτις, ἔχουσα σύντροφον καὶ ἄλλην κυρίαν ἐκ Κοπενάγης, εἶχεν ἐλθεῖ εἰς Δοβεραύην καθ' ἣν ἐποχὴν συῤῥέει πλῆθος ξένων χάριν τῶν λουτρῶν. Μίαν ἑσπέραν ἐξερχόμενοι ἀπὸ χορὸν, δὲν εὕρομεν τὴν ἅμαξάν μας. Ὁ καιρὸς ἦτον ὡραῖος, καὶ αἱ Δανίδες μου ἐξήγησαν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐπιστρέψωσι πεζαί. Ἐπρόσφερον λοιπὸν τὸν βραχίονά μου εἰς τὴν Καρολίναν, καὶ ἄλλος τις νέος ἐπρόσφερε τὸν ἰδικόν του εἰς τὴν συντροφόν της. Οὕτω πως ἐπροχωρήσαμεν βαδίζοντες παρὰ τὴν ἄκραν τῆς θαλάσσης, τῆς ὁποίας τὰ διαυγῆ κύματα ἐσπινθήριζον φωτοβολούμενα ἀπὸ τὸν ἥλιον. Ὁ γλυκὺς φλοῖσβος τῶν κυμάτων ἀνεμιγνύετο μὲ τὸν ἁρμονικὸν ἦχον τῆς μουσικῆς. Ὁ οὐρανὸς ἦτον διάστερος, καὶ ὁ ζέφυρος ἔπνεεν ἀρωματοφόρος. Εὑρισκόμην εἰς ὥραν μακαριότητος καθ' ἣν ἡ καρδία ἐντρυφᾷ ἄπληστος εἰς ὅλα τὰ θέλγητρα τῆς φύσεως· καὶ ποτὲ ἡ νέα τῆς ὁποίας ὁ βραχίων ἀνεπαύετο ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ μου δὲν μὲ εἶχε φανῇ τόσον ὡραία· ἀπὸ λόγου εἰς λόγον δὲν ἐξεύρω πῶς ὅταν ἐχωρίσθημεν, ἤμεθα ἐπισήμως ἀῤῥαβωνισμένοι.

Ὅταν ἔμεινα μόνος ἔῤῥιξα διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ταχύτητα μὲ τὴν ὁποίαν ἀνέλαβον ὑποχρέωσιν τόσῳ σπουδαίαν. Μ' ἐφαίνετο ὅτι τὰ συμβάντα ἦσαν ἁπλοῦν ὄνειρον· τὴν ἐπιοῦσαν ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Καρολίνης, ἥτις μὲ παρουσίασεν εἰς τὴν συντροφόν της ὡς μνηστῆράν της, ἤρχισε νὰ μὲ ὁμιλῇ ἐνικῶς, καὶ νὰ μὲ μεταχειρίζεται ὡς νὰ ἠγαπώμεθα πρὸ αἰώνων. Ὁ τρόπος αὐτὸς μὲ δυσηρέστησεν· ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἀνεκάλυψα καί τινα προτερήματα τῆς μνηστῆς μου· ἔπαιζεν ἐπιτηδείως καὶ ἐντέχνως κύμβαλον, καὶ ἦτον ἐμπειροτάτη εἰς ὅλα τὰ εἴδη τοῦ κεντήματος. Ἔγραψα συγχρόνως μὲ αὐτὴν πρὸς τοὺς γονεῖς της, τὴν ἐζήτησα, καὶ ἐρανέρωσα τὴν κατάστασιν καὶ τὴν κοινωνικήν μου θέσιν.

Ἡ Καρολίνα ἔμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τοῦ προσεχοῦς ἀτμοπλοίου, καὶ ἕως τότε ἠλπίζομεν νὰ λάβωμεν τὴν συγκατάθεσιν τῶν γονέων της. Ἐντοσούτῳ περιδιεβάζομεν καθ' ἑκάστην ὁμοῦ, καὶ ἡ μνηστή μου, μὲ τὴν πολυλογίαν της, μὲ διηγεῖτο ὅλα τὰ μυστικά της. Ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἠγάπα παραπολὺ τὸν πατέρα της, ἐνῷ ὡμίλει ἐνθουσιωδῶς διὰ τὴν μητέρα της.

— Εὐχαριστῶ τὸν θεὸν, μὲ εἶπε μίαν τῶν ἡμερῶν, ὅτι ἠξίωσε τοὺς γονεῖς μου νὰ μὲ ἰδοῦν ἀῤῥαβωνισμένην μὲ σὲ, ὕστερον ἀπὸ τὴν λύπην τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασαν πρὸ ἓξ μηνῶν ἐξ αἰτίας τῆς ἀδελφῆς μου τῆς Σουηδίας.

— Ἔρχεσαι ἀπὸ τὴν Σουηδίαν! ἀνέκραξα. Ἐνόμιζα ὅτι δὲν εἶχες οὐδὲ ἀδελφὴν, οὐδὲ ἀδελφόν.

— Εἶναι μηλαδελφή μου, ἀπεκρίθη μὲ ἦθος ἀδιάφορον, κόρη τῆς πρώτης γυναικὸς τοῦ πατρός μου.

— Ἀλλὰ διὰ τί τὴν ὀνομάζεις ἀδελφήν σου τῆς Σουηδίας, καὶ ποίαν λύπην ἐπροξένησεν εἰς τοὺς γονεῖς σου;

— Νὰ σὲ τὸ εἰπῶ· ἦτον δέκα χρόνων ὅταν ὁ ἀδελφὸς τῆς μητρός της τὴν μετέφερεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν Σουηδίαν· ἀλλ' ὁ θεῖος αὐτὸς μὲ τὸν ὁποῖον συνεκατοίκει ἀπέθανε πρὸ τριῶν μηνῶν. Ἦτον πλούσιος καὶ πολυμαθής, εἶχε περιηγηθῇ ὅλον τὸν κόσμον· ἠγάπησε δὲ τόσῳ πολὺ τὴν ἀδελφήν μουῶστε δὲν ἠσύχαζεν ἑωσοῦ νὰ τὴν ἀῤῥαβωνίσῃ μὲ τὸν μόνον υἱόν του. Πρὸ τριῶν σχεδὸν χρόνων ἦλθαν καὶ οἱ τρεῖς νὰ μᾶς ἰδοῦν εἰς Κοπενάγην, καὶ ἐπεράσαμεν τὸν καιρόν μας μὲ χορούς, καὶ μὲ γεύματα. Ὁ νέος Ἔννιγκ Φ... (οὕτως ὠνομάζετο ὁ ἀῤῥαβωνιστικὸς τῆς ἀδελφῆς μου) ἦτον ἀπὸ τοὺς ὡραιοτέρους ἄνδρας τοῦ κόσμου. Ἐφαίνετο καταπολλὰ ἐρωτευμένος, καὶ ὅμως, ἂν τὸν ἔβλεπες μαζῇ μὲ τὴν ἀδελφήν μου, δὲν θὰ ἐπίστευες ὅτι ἦσαν ἀῤῥαβωνισμένοι, διότι οὔτε ὡμίλουν ἐνικῶς μεταξύ των, οὔτε συνδιελέγοντο παραπολύ· τὸ πολὺ πολὺ, αὐτὸς ἐφίλει ἐνίοτε τὴν χεῖρά της. Μετ' ὀλίγον

(1) Τὸ διήγημα τοῦτο ἐκδοθὲν Δανιστὶ ὑπὸ τοῦ Κ. Ἐϐέργου, ἔτυχε μεγάλης καὶ γενικῆς ἐπιδοκιμασίας.

καιρὸν ἀνεχώρησαν καὶ οἱ δύω, ὁ μὲν χάριν περιηγήσεως, ἡ δὲ εἰς Σουηδίαν μαζῆ μὲ τὸν θεῖόν της· ἀλλὰ μετά τινας μῆνας ὁ Ἔννιγκ ἔγραψεν ἐπιστολὴν διὰ τῆς ὁποίας ἔλεγεν ὅτι τρελαίνεται δι' ἄλλην νέαν, ὅτι ἀναθετει τὴν τύχην του εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἀδελφῆς μου, καὶ ὅτι, ἂν αὐτὴ ἀπαιτῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του, εἶναι ἀποφασισμένος νὰ τὸ κάμῃ. Ἡ ἀγαπητή μου ὅμως ἀδελφὴ εἶναι πολλὰ ὑπερήφανος· τὸν ἔδωκεν ἀμέσως τὴν ἄδειαν, καὶ κατέβαλε μαλιστα ἀπείρους προσπαθείας διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὸν πατέρα της ὅστις ἦτον πολλὰ ἐρεθισμένος ἐναντίον του· ἔκτοτε ἡ Μαΐα ἔμεινεν ἀνύπανδρος.

— Μαΐα! ἀνέκραξα· τί ὡραῖον ὄνομα!

— Ἔχει τὸ ὄνομα τῆς μητρός της ἡ ὁποία κατήγετο ἀπὸ τὴν Σουηδίαν. Πλὴν φαντάσου· ὁ πατὴρ τοῦ Ἔννιγκ ἐλυπήθη τόσον πολὺ διότι δὲν ὑπανδρεύθη ὁ υἱός του μὲ τὴν ἀδελφήν μου, ὥστε, λέγουν, ὅτι ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν λύπην του· καὶ ἡ μήτηρ μου βεβαιόνει ὅτι ἡ Μαΐα τὸ ἔχει βάρος εἰς τὴν ψυχήν της.

— Ἡ μήτηρ σου ἔχει ἄδικον. Νομίζω ὅτι εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν, ἡ ἀδελφή σου ἐφέρθη καὶ ἀξιοπρεπέστατα καὶ εὐγενικώτατα. Φαίνεται ὅτι δὲν τὴν ἀγαπᾷς· καὶ διὰ τί;

— Ἄ! εἶναι καλὴ νέα, δὲν λέγω τὸ ἐναντίον· ἀλλ' εἶναι τόσῳ κρυψίνους καὶ τόσῳ ὑπερήφανος ὥστε δὲν μ' εὐχαριστεῖ νὰ συζῶ μὲ αὐτήν.

— Εἶν' εὔμορφος;

— Ὄχι, διόλου, καὶ δὲν ἔχει κανὲν προτέρημα ἄξιον λόγου· ἡ μήτηρ μου λέγει ὅτι ὅλη ἡ προκοπή της συνίσταται εἰς τὸ νὰ φαίνεται φιλόφρων ἐν καιρῷ γεύματος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔμαθεν ἀπὸ τὸν θεῖόν της. Τώρα ὁ θεῖός της ἀπέθανε, καὶ ἐνῷ ὁ υἱός του ἔμελλε νὰ τὴν ἔχῃ συγκληρονόμον, αὐτὴ τὸ ἀπεποιήθη· ἡ μήτηρ μου λέγει ὅτι ἔσφαλε, καὶ ὅτι τοὐλάχιστον ἔπρεπε ν' ἀποζημιωθῇ μὲ πλούτη ἐκ μέρους ἐκείνου ὁ ὁποῖος κατέστρεψε τὴν εὐτυχίαν της. Ὁ πατήρ μου ἐξ ἐναντίας ἐγκρίνει ὅ,τι καὶ ἂν κάμῃ ἡ Μαΐα. Μετ' ὀλίγον θὰ ἔλθῃ νὰ συγκατοικήσῃ μὲ ἡμᾶς, τὸ ὁποῖον δὲν μὲ πολυαρέσει, διότι ὁ πατήρ μου τὴν καλομανθάνει, καὶ ἐξ αἰτίας της πολλάκις ἡ μήτηρ μου δυσηρεστήθη μὲ αὐτόν.

Ἡ διήγησις αὕτη μ' ἐπροξένησε νέας ἀνησυχίας. Τὸ νὰ συγγενεύσω μὲ οἰκογένειαν διηρημένην, μὲ πατέρα καὶ μὲ μητέρα διαφωνοῦντας ὡς πρὸς τὰ τέκνα των, μὲ ἀδελφὴν τὴν ὁποίαν μὲ παρέσταινον ψυχρὰν, κρυψίνοα, τετυφωμένην, καὶ μελαγχολικὴν ἴσως, μ' ἐφαίνετο μέγα δυστύχημα. Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ ἐπιταχύνω τὸν γάμον μου, καὶ ν' ἀποφύγω ἀποσυρόμενος εἰς τὰ ἴδια, ὅλας ταύτας τὰς οἰκιακὰς δυσαρεσκείας.

Τὸ ἀτμόπλοιον τῆς Κοπεναγης μᾶς ἔφερε τὴν συναίνεσιν τὴν ὁποίαν ἐπερμένομεν· ὁ πατὴρ τῆς Καρολίνης δὲν ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἡ μήτηρ μ' ἔγραψεν ἐπιστολὴν φιλόφρονα, τόσῳ φιλόφρονα ὥστ' ἔμεινα ἐκστατικός. Ἀλλὰ δὲν ἐλησμόνει καὶ τῆς θυγατρός της τὰ προτερήματα, καὶ μ' ἐσύγχαιρεν ὅτι ἐνυμφευόμην νέαν ἥτις ἦτον τὸ ἄνθος τοῦ γυναικείου φύλου.

Ἡ Καρολίνα ἀνεχώρησε, καὶ ἐγὼ ἔμεινα μόνος, βυθισμένος εἰς σκέψεις γεννηθείσας ἀπὸ τὴν νέαν θέσιν μου. Ἡ νέα αὐτὴ, ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν, εἶναι ὡραία, καλὴ καὶ μὲ ἀγαπᾷ· τί ἄλλο θέλω; ἀλλὰ συγχρόνως μ' ἐφαίνατο παράδοξος ἡ ἀνατροφή της, καὶ ἡ φροντὶς τὴν ὁποίαν κατεβαλον οἱ γονεῖς της εἰς τὸ νὰ διδαχθῇ μαθήματα ἁπλῆς τέρψεως, ἐνῷ ἦτον ἀμαθεστάτη καθ' ὅλα τὰ ἄλλα. Αἱ ἐπιστολαί της καὶ μ' ἐλύπουν καὶ μὲ παρώργιζον. Ἐπὶ ζωῆς μου δὲν εἶχον ἰδεῖ τοιοῦτον ἄσχημον χαρακτῆρα καὶ τοιαύτην ἀνορθογραφίαν· ἐκτὸς δὲ τούτου ἦταν γυμναὶ πάσης ἰδέας. Τὸ περιεργότερον ἀφ' ὅσα μ' ἔγραφεν ἦτον ὅτι ὁ σκῦλός μου Πιστὸς ἔμενε πλησίον της· τὸν σκῦλον τοῦτον δωρηθέντα μοι ὑπὸ τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ μου ἠγάπων παραπολὺ, καὶ ἡ Καρολίνα τὸν εἶχε συμπαραλάβει ὅταν τὴν συνώδευσα εἰς τὸ ἀτμόπλοιον. Εἰς τὴν περικοπὴν ταύτην τῆς ἐπιστολῆς της ἀπεκρίθην διὰ φράσεων ὄχι πολὺ πνευματωδῶν· τὴν ἔλεγον ὅτι ὁ σκῦλός μου ἦτον εὐτυχέστερός μου, καὶ ὅτι ἀντεπροσώπευε παρ' αὐτῇ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως.

Μετά τινας ἡμέρας, ἐνῷ ἡτοιμαζόμην νὰ ὑπάγω πρὸς αὐτὴν, μ' ἐπεσκέφθη ἀρχαῖός τις φίλος μου, Ἀντώνιος Β . . . ὀνομαζόμενος. Μὲ διηγήθη ὅ,τι ἐγνώριζον ἤδη, ὅτι διωρίσθη εἰς θέσιν ἀξιόλογον εἰς Φιονίαν, καὶ ἐπρόσθεσεν ὅτι ἦλθεν ἐπίτηδες εἰς Δοβεραύην διὰ νὰ συνομιλήσῃ μετ' ἐμοῦ.

— Ἀγαπητέ μου φίλε, ἐξηκολούθησεν· ἦλθα νὰ σ' ἐκμυστηρευθῶ τὴν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς μου· σ' ἐκλέγω ὑπουργὸν πληρεξούσιόν μου.

— Καὶ περὶ τίνος πρόκειται;

— Ἐνόησες ἴσως, ἀπεκρίθη πλησιάσας εἰς παράθυρον διὰ νὰ κρύψῃ τὴν ταραχήν του, ὅτι πρόκειται περὶ ὑποθέσεως ἐρωτικῆς. Πόσον σὲ μακαρίζω! μετ' ὀλίγον θὰ βλέπῃς καθ' ἡμέραν τὴν νέαν τὴν ὁποίαν λατρεύω· εἶσ' ἀρραβωνισμένος μὲ τὴν Καρολίναν X . . . καὶ ὁ ἐδικός μου νοῦς εἶναι ὅλος εἰς τὴν ἀδελφήν της Μαΐαν.

— Πῶς! εἰς τὴν Μαΐαν, ἥτις δὲν εἶναι οὔτ' εὔμορφος, οὔτε . . . νέα, ἂν δὲν λανθάνωμαι, τὴν ὁποίαν παρήτησεν ἐκεῖνος ὅστις ἔμελλε νὰ τὴν στεφανωθῇ.

— Ποῖος σὲ εἶπεν αὐτὰ τὰ παραμύθια; ἀνεφώνησεν ὀργίλως. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καταπραϋνθεὶς, δὲν εἶναι νέα, λέγεις; ἐπρόσθεσε· μόλις εἶναι δύο ἔτη μεγαλητέρα τῆς ἀδελφῆς της. Δὲν εἶν' εὔμορφος! πλὴν ἡ λέξις αὐτὴ δὲν ἀρκεῖ νὰ σὲ δώσῃ κἂν ἀμυδρὰν ἰδέαν τοῦ κάλλους της· τὴν ἀφῆκεν ἐκεῖνος ὅστις ἔμελλε νὰ τὴν στεφανωθῇ. Ἦτον μωρὸς καὶ δὲν ἤξευρε νὰ φυλάξῃ τὸν μαργαρίτην τὸν ὁποῖον ἐκράτει εἰς χεῖράς του! Ἀλλ' ἴσα ἴσα αὐτὴ ἡ περίστασις μ' ἔκαμε ν' ἀγαπήσω περισσότερον τὴν Μαΐαν. Φρονῶ ὅτι ἠγάπα τὸν νέον ἐκεῖνον, ἂν καὶ μ' ἐφάνη πάντοτε ὅτι τὸν μετεχειρίζετο μᾶλλον ὡς ἀδελφὸν ἢ ὡς ἐραστήν. Ἂς ὑποθέσωμεν ὅμως ὅτι δὲν τὸν ἠγάπα· πόσαι νέαι εἰς τὴν θέσίν της θὰ ἐδείκνυαν τοιαύτην εὐσυνειδησίαν; Ἐγὼ τὴν ἠγάπων πρὸ πολλοῦ κρυφίως, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ τρελαθῶ ἀπὸ τὴν χαράν μου ὅταν ἔμαθα ὅτι ἐχάλασαν οἱ ἀρραβωνές της.

— Καὶ ποῦ τὴν ἐγνώρισες;

— Εἰς Στοκόλμην ὅπου ἡ μήτηρ μου διέτριψε

πολλὰ ἔτη. Ἐσύχναζα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ θείου τῆς Μαΐας. Ἄ! τί ἄνθρωπος! καὶ ὁποία οἰκία!

— Καὶ ὅμως, ἐπανέλαβον, δὲν θ' ἀπεφάσιζα νὰ ὑπανδρευθῶ μὲ νέαν ἡ ὁποία εἶχεν ἀρραβωνιστικόν.

— Εἰς τὴν Δανίαν, ἀπεκρίθη, εἶναι πιθανὸν, ἀλλ' εἰς τὴν Σουηδίαν δὲν εἶναι τὸ αὐτό. Εἶμαι βέβαιος ὅτι μεταξὺ τῆς Μαΐας καὶ τοῦ ἀρραβωνιστικοῦ της ἐπεκράτησε πάντοτε μεγίστη κοσμιότης.

— Ἐν τοσούτῳ τὴν ἐφανέρωσες τὸν ἔρωτά σου;

— Ὦ θεέ μου! ὄχι, δὲν ἐτόλμησα ποτέ. Ἐπροσπάθησα μόνον νὰ κάμω νὰ τὸν ἐννοήσῃ, πλὴν δὲν ἠξεύρω ἂν τὸ κατώρθωσα.

— Εἰς τί λοιπὸν δύναμαι νὰ σὲ χρησιμεύσω;

— Νὰ ἐπαγρυπνῇς τοῦτον τὸν θησαυρὸν, νὰ μὲ εἰδοποιῇς τὰ περὶ αὐτὸν διατρέχοντα, καὶ ἂν θέλῃς νὰ μὲ κάμῃς μεγάλην χάριν, νὰ ἐκλέξῃς ὥραν ἁρμοδίαν νὰ προφέρῃς τὸ ὄνομά μου, καὶ ἂν τὸ ἀκούσῃ μ' εὐχαρίστησιν, νὰ ἐγχειρίσῃς εἰς αὐτὴν τοῦτο τὸ γράμμα. Ἀδιάφορον ἂν ἡ χρονολογία του θὰ εἶναι παλαιὰ, ὅταν τὸ ἐγχειρίσῃς· τὰ αἰσθήματά μου δὲν θ' ἀλλάξουν ποτέ· θὰ εἶναι τὰ αὐτὰ μέχρι τοῦ τάφου.

Ὑπεσχέθην ὅ,τι ἐζήτει μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν, καὶ ἐχωρίσθημεν. Περιφερόμενος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ ἀτμοπλοίου, ἐσύγκρινον τὰ αἰσθήματα τὰ ὁποῖα ἡ Μαΐα ἐνέπνευσεν εἰς τὸν φίλον μου μὲ τὰ ἰδικά μου, τὰ πρὸς τὴν Καρολίναν. Παράδοξον, ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν, τὸ αἴσθημα τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν ἔρωτα. Φαίνεται ὅτι καθὼς αἱ δάφναι, τόσῳ ζωηρότερον ἀναπτύσσεται ὅσῳ εἰς τὰς ἀρχὰς εἶναι συνεσταλμένον. Ἀνέγνωσα, δὲν ἐνθυμοῦμαι ποῦ, ὅτι τὰ κλαδία τοῦ ἔρωτος πρέπει νὰ ποτίζωνται μὲ δάκρυα, ὡς τὰ τῆς ἐλευθερίας μὲ αἷμα. Μακάριος ὁ τρέφων τοιοῦτον αἴσθημα εἰς τὴν καρδίαν! ὅσῳ ἀδύνατος καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐλπίς του, πάλιν ἀρκεῖ νὰ τὸν ζωογονῇ. Ἀλλ' ἡ ὑπανδρεία δύναται νὰ εὐτυχῇ καὶ ἄνευ τοῦ πάθους τούτου· καὶ ταῦτα σκεπτόμενος ἔρθασα εἰς Κοπεναγην καὶ ἀπέβην εὐθύμως εἰς τὴν ξηράν.

Β'.

Περὶ μεσημβρίαν παρουσιάσθην εἰς τὴν κατοικίαν τῆς μνηστῆς μου. Κάνεὶς δὲν ἐγνώριζε τὴν ἄριξίν μου. Ὑπηρέτης τις μὲ ὡδήγησεν εἰς θάλαμον ἀρκετὰ εὐπρεπῆ, ὅπου ἰδον πρῶτον τὸν Πιστόν μου ὄρθιον εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ θαλάμου. Ἔδραμον πρὸς αὐτὸν, καὶ φαντάσθητε τὴν ἔκστασίν μου ἢ μᾶλλον τὴν φρίκην μου, ὅταν παρετήρησα ὅτι ἦτον νεκρὸς καὶ τεταριχευμένος. Συγχρόνως ἠνοίχθη ἡ θύρα, καὶ ἡ Καρολίνα ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας μου ἀφήσασα φωνὴν χαρᾶς καὶ καλέσασα τὴν μητέρα της. Γυνή τις νέα ἔτι καὶ κομψοπρεπὴς ἦλθε πρὸς ἐμὲ, μὲ ἠσπάσθη ὡς νὰ ἤμην υἱός της, καὶ μ' ἐπροσκάλεσε νὰ μεταβῶ εἰς τὴν αἴθουσαν· ἀλλὰ πρὶν τὴν ἀκολουθήσω ἔρριψα καὶ νέον βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἀτυχοῦς Πιστοῦ μου.

— Ἄ! ἀνεφώνησεν ἡ Καρολίνα, ἔκλαυσα τὸν θάνατον τοῦ σκύλου σου· δὲν σ' ἔγραψα ὅμως τίποτε διὰ νὰ τὸν ἰδῇς ἔξαφνα μόνος σου. Δὲν εἶναι θαυμάσια βαλσαμωμένος; φαίνεται ζωντανός.

Ἐπροσποιήθην ὅσον ἐδυνήθην καλήτερον τὴν λύπην τὴν ὁποίαν μ' ἐπροξένησεν ἡ ἀφυὴς αὐτὴ ἰδέα, καὶ μετέβην εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου ηὗξησεν ἡ δυσαρέσκειά μου, ὅταν ἰδον τέσσαρας γυναῖκας παρουσιασθείσας μοι ὡς οἰκείας, αἵτινες ἠσχολοῦντο εἰς τόσας ἐργασίας ραπτικὰς, ὥστε ὁ ἀνακλιντὴρ, ἡ τράπεζα, τὰ σκαμνία ἦσαν κατεσκεπασμένα ἀπὸ πανία καὶ κουρέλια. Μετ' ὀλίγον ἠθέλησα νὰ ἀναχωρήσω, ἀλλὰ μ' ἐπροσκάλεσαν νὰ μείνω εἰς τὸ γεῦμα. Ἐν τοσούτῳ ἦλθε καὶ ὁ μέλλων πενθερός μου ὅστις, χαιρετίσας με μὲ σεμνοπρέπειαν, μ' ἀπέτεινε λόγους εὐγενεῖς, καὶ ἐπροχώρησεν εἰς ἄλλας ὁμιλίας. Μετ' ὀλίγον ἐστρώθη καὶ ἡ τράπεζα, μὲ δυσκολίαν ὅμως καὶ ἀταξίαν αἵτινες μ' ἐφάνησαν κακὰ προμηνύματα. Ἀλλὰ περὶ τὸ τέλος τοῦ γεύματος ὁ πενθερός μου ἀπεμάκρυνε τὰς μικράς μου ταύτας δυσαρεσκείας, προτείνας πρόποσιν εἰς ὑγείαν μου μὲ λέξεις ὅσον ἐνδέχεται φιλοφρονητικάς· ἡ δὲ Καρολίνα μ' ἐπρόσφερε καφὲν οὗτινος τὸ χρῶμα καὶ ἡ ὀσμὴ ἐκλόνησαν τὴν γενναιότητα τοῦ στομάχου μου. Ὅταν ὁ πενθερός μου ἀνεχώρησεν ἡτοιμάσθην νὰ τὸν μιμηθῶ· ἀλλ' ἡ πενθερά μου καὶ ἡ κόρη της μὲ παρεκάλεσαν τόσῳ ἐπιμόνως νὰ μείνω μετ' αὐτῶν τὴν πρώτην ἐκείνην ἑσπέραν, ὥστε ἠναγκάσθην νὰ ἐνδώσω καὶ πάλιν. Μ' ἐξέταζον περὶ τῶν ταξειδίων μου, περὶ τῶν πόλεων τὰς ὁποίας ἰδον, ἐγὼ δὲ ἐπροσπάθουν νὰ καταστήσω τὰς διηγήσεις μου ὅσῳ δυνατὸν εὐαρεστοτέρας· ἀλλ' ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν περὶ τὸ μέσον τῶν φράσεών μου διεκοπτόμην ἀπὸ τὰς φιλοπόνους κυρίας.

— Εἰς τὸν Θεόν σου, Αἰκατερίνα, ἔλεγεν ἡ μία, πρόσεξε, ἡ χειρὶς αὐτὴ εἶναι πολλὰ κοντή.

— Ποῖος τὸ εἶπεν; εἶναι ἴση μὲ τὴν ἄλλην.

Καὶ ἰδοὺ μεγίστη συζήτησις, καὶ ἐρωταπόκρισις, καὶ κοπτοραπτολογία!

Ἄλλη τις ἀνεφώνει.

— Κυρία . . . δὲν ἔχω πλέον γαϊτάνια.

— Καρολίνα, δός με μίαν βελόνην.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐστρέφοντο πρὸς ἐμὲ καὶ μ' ἐζήτουν συγγνώμην διὰ τὴν διακοπὴν ταύτην· καὶ ὅμως μετ' ὀλίγον ἰδοὺ καὶ νέαι συζητήσεις διὰ τὰς δίπλας ὑποκαμίσου καὶ διὰ τὰ φύλλα ἐσθῆτος. Τέλος ἡ ὥρα τοῦ τείου ἔρθασε, καὶ σκιρτῶν ἀπὸ χαρὰν ἤκουον, τὸ σύριγμα τοῦ καχλάζοντος ὕδατος τὸ ὁποῖον μ' ἐφαίνετο ἁρμονικώτερον τῆς φλυαρίας τῶν ραπτριῶν. Δόξα τῷ θεῷ! εἶπον κατ' ἐμαυτὸν, μετ' ὀλίγον θὰ λυτρωθῶ. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ Καρολίνα ἐσηκώθη διὰ νὰ ἑτοιμάσῃ τὸ τεῖον, ἡ μήτηρ εἶπε πρὸς αὐτήν·

— Ἐπειδὴ ἐκαλοδουλεύσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν ἔχομεν δικαίωμα ἀμοιβῆς. Τραγῴδησέ μας λοιπὸν κἀνὲν τραγῴδιον τοῦ θεάτρου· ἠξεύρεις πόσον μὲ ἀρέσουν.

Ἡ Καρολίνα ἐπλησίασεν εἰς τὸ κύμβαλον, καὶ ἔψαλε τραγῴδιον τὸ ὁποῖον ἦτον ἀληθινὴ τραγῳδία. Τὸ κάχλασμα ἐν τοσούτῳ δὲν ἠκούετο πλέον, καὶ κατεδικάσθημεν νὰ πίωμεν νερὸν χλιαρὸν καὶ

ἄνοστον ὡς καθάρσιον. Ὅταν τέλος πάντων αἱ τέσσαρες φίλαι τῆς Καρολίνης ἐδίπλωσαν τὰ πανία των, ἐκαλόθεσαν τὰς βελόνας, τὰ ψαλίδια, τὰ μέτρα των, τὸ μεσονύκτιον εἶχε παρελθεῖ, καὶ λόγος ἔγεινε πῶς νὰ ἐπιστρέψωσι τόσον ἀργὰ εἰς τὰς οἰκίας των.

— Μὴν ἀνησυχῆτε, εἶπεν ἡ Καρολίνα· ὁ ἀρραβωνιστικός μου εἶν' εὐγενικώτατος, καὶ εὐχαρίστως σᾶς συνοδεύει.

Ἐνύσταζον, ἤμην ἀποκαμωμένος, καὶ ἡ πρότασις δὲν μ' ἐφάνη πολλὰ δελεαστική· ἀλλὰ πῶς νὰ τὴν ἀποφύγω; Ἀνέλαβον λοιπὸν τὰς δυνάμεις μου, καὶ συνώδευσα καὶ τὰς τέσσαρας αὐτὰς κυρίας, αἵτινες, πρὸς τελείαν συμπλήρωσιν τῆς εὐτυχίας μου, κατῴκουν εἰς τὰς τέσσαρας ἄκρας τῆς πόλεως. Ὅταν ἔφθασα εἰς τὴν οἰκίαν μου ἐσήμαινον ὧραι τρεῖς.

Τοιαύτη ὡς ἔγγιστα ἡ ἀκριβὴς εἰκὼν τοῦ καθημερινοῦ βίου τῆς πενθερικῆς μου οἰκογενείας. Αἰωνίως ἡ αὐτὴ ἀταξία, ὁ αὐτὸς θόρυβος, ἡ αὐτὴ ἔκθεσις ὑποκαμίσων καὶ ἐσθήτων, ὡς νὰ μὴν εἶχον τί ἄλλο νὰ κάμωσιν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἰμὴ νὰ ἐνασχολῶνται εἰς στολίδια καὶ ραπτικήν. Ὁ κύριος Χ... ἐλεεινολόγει σιωπηλῶς τὴν κατάστασιν τῆς οἰκίας του, μὴ λέγων λόγια μάταια καὶ ἀποφεύγων τὸ νὰ ὀργισθῇ· ὁσάκις ὅμως ἐξέφραζε θέλησιν, δὲν ὑπεχώρει πλέον. Τὸ κατ' ἐμέ, ἀπεφάσισα νὰ μὴ συχνάζω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν πλὴν καθ' ὅσον τὸ ἀπήτει ὁ τίτλος τοῦ μνηστῆρος· καὶ εἰσηρχόμην μὲν πλήρης ἀηδίας, ἐξηρχόμην δὲ πλήρης θλίψεως. Οὐδὲ μίαν ἰδέαν λογικὴν δὲν ἤκουες ἐκεῖ. Μόλις δὲ ἀνεχώρουν καὶ ἔτρεχον μὲ σπουδὴν ν' ἀσχοληθῶ εἰς τὰς ὑποθέσεις μου.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἔφερα εἰσιτήριά τινα τοῦ θεάτρου, μέρος μὲν διὰ νὰ προμηθεύσω ἀφορμὴν τέρψεως πρὸς τὴν Καρολίναν καὶ τὴν μητέρα της, μέρος δὲ διὰ ν' ἀπαλλαχθῶ, μίαν ἑσπέραν τοὐλάχιστον, τῆς ὀχληρᾶς παρουσίας τῶν τεσσάρων μας ραπτριῶν· φαίνεται ὅμως ὅτι κακός τις δαίμων ἔχαιρε διαταράττων τὰ τῆς οἰκίας ἐκείνης. Ἐπρόκειτο νὰ γευθῶμεν ἐνωρίτερον διὰ νὰ εὕρωμεν θέσεις εἰς τὸ θέατρον· ἀλλ' ἡ γαλῆ καὶ ἡ μάγειρος συνώμοσαν νὰ μᾶς ἀφήσωσι νηστικούς· διότι μέρος τῶν φαγητῶν ἑκάη, καὶ μέρος ἥρπαγη ἀπὸ τὸ ἀδηφάγον ζῶον, ὥστ' ἐσηκώθημεν ἀπὸ τὴν τράπεζαν χωρὶς νὰ φάγωμεν τίποτε. Πλὴν τούτου, ἠναγκάσθην νὰ παρασταθῶ καὶ εἰς μικρὰν λογομαχίαν. Ὁ κύριος Χ... εἶπεν ὅτι ἡ πρωτότοκος θυγάτηρ του ἔμελλε νὰ ἔλθῃ τὴν ἄνοιξιν, καὶ ὅτι θ' ἀνελάμβανε τὰ πρῶτα δωμάτιά της καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς οἰκίας.

— Ναί, ἀπεκρίθη παρωργισμένη ἡ σύζυγός του· ἀνάθεσε τὴν διεύθυνσιν εἰς τὴν Μάϊαν ἡ ὁποία δὲν ἔχει κἀνὲν τῶν προτερημάτων τῆς Καρολίνας· θὰ τὸ διορθώσῃς.

— Ποῖα προτερήματα ἐννοεῖς! ἀνέκραξεν ὁ κύριος Χ... Εἰς τὸ ἀνάθεμα ὅλα σου τὰ προτερήματα ὅσα δὲν συντελοῦν εἰς τὸ νὰ καταστήσουν ὀλίγον εὐχάριστον τὴν ζωήν! Παράδειγμα ἡ ὡραία τῆς Καρολίνας ἀνατροφὴ ἡ ὁποία δίδεται σήμερον εἰς τὰς νέας. Δὲν ἔπρεπε νὰ ὁμιλήσω κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔμπροσθεν τοῦ ἀρραβωνιστικοῦ της· ἀλλ' εἶναι λυπηρὸν νὰ βλέπῃ τις ὁποῖα μαθήματα δίδονται εἰς αὐτὰς, καὶ εἰς τί κατατρίβουν τὸν καιρόν των· τὰς διδάσκουν εἰς τὰ σχολεῖα γεωγραφίαν, ἱστορίαν, ξένας γλώσσας, καὶ τί ἄλλο, ὁ θεὸς τὸ ἠξεύρει, ἀλλὰ δὲν γνωρίζουν οὔτε τὸν οὐρανόν, οὔτε τὴν γῆν, οὔτε τὴν Γραφὴν, οὔτε τὴν μυθολογίαν· μιαουλίζουν γαλλικὰ καὶ γερμανικὰ, καὶ δὲν εἶν' ἄξιαι νὰ ἐννοήσουν βιβλίον γραμμένον εἰς τὴν γλῶσσάν των. Ἐνθυμεῖσαι ὁποίους ἐπαίνους ἔκαμες μίαν ἡμέραν εἰς τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν φιλοκαλίαν τῆς Καρολίνας, ἐνῷ παρατηροῦσα τὸ ὡραῖον οὐράνιον τόξον τοῦ Θορουάλδσεν, τὸ ὁποῖον περιστάνει τὸν Δία καὶ τὸν Γανυμήδην, μᾶς εἶπεν ὅτι ὁ νέος ἦτον τοῦ Ναπολέοντος ὁ υἱός; Αἱ φιληνάδες της τὸ ἐπεκύρωσαν καὶ ὅλαι ἤρχισαν νὰ κλαίουν.

Ἡ μήτηρ τῆς Καρολίνης ἡτοιμάζετο ν' ἀποκριθῇ, ὅταν γραμματοκομιστὴς εἰσελθὼν μᾶς εἶπε κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου· « *μὲ ταῖς ὑγείαις σας* » Ἀλλὰ τοιαύτη εὐχὴ τὴν ὥραν ἐκείνην δὲν ἦτον πικρὰ εἰρωνεία; Μετ' αὐτὴν δὲ ἐνεχείρισε πρὸς τὸν κύριον Χ... ἐπιστολὴν, τῆς ὁποίας ἡ ἀνάγνωσις ἐφαίδρυνε τὸ συνωφρωμένον μέτωπόν του.

— Εἶναι τῆς Μαΐας, εἶπεν· ἔρχεται ἀφεύκτως τὴν ἄνοιξιν.

Καὶ σηκωθεὶς ἀπὸ τὴν τράπεζαν, ἀπέτεινε πρὸς μὲν τὴν γυναῖκα φιλόφρονας, πρὸς δὲ τὴν θυγατέρα του δικαιολογητικὰς φράσεις, καὶ μετὰ ταῦτα διευθύνθημεν εἰς τὸ θέατρον, ὅπου ἡ παράστασις εἶχεν ἀρχίσει πρὸ πολλοῦ. Ἀφοῦ, μετὰ πολλὴν δυσκολίαν, εὑρῆκα δύω θέσεις διὰ τὴν Καρολίναν καὶ τὴν μητέρα της, ἦλθον πρὸς τὸν κύριον Χ... ὅστις μὲ εἶχε προσκαλέσει νὰ ἀναπληρώσωμεν εἰς ξενοδοχεῖον τὸ κενὸν καὶ γαλεοφαγωθὲν γεῦμά μας. Εἰσήλθομεν εἰς ἰδιαίτερον δωμάτιον, ἐζήτησε φιάλην οἴνου καμπανίτου, κ' ἐφέρθη πρὸς ἐμὲ μὲ παρρησίαν τῆς ὁποίας δὲν μὲ εἶχε δώσει ἕως τότε τοιαῦτα δείγματα.

— Χρεωστῶ, μὲ εἶπε, νὰ σὲ ζητήσω συγγνώμην, διότι δὲν ἀπεκρίθην εἰς τὸ γράμμα διὰ τοῦ ὁποίου μ' ἐζήτεις τὴν συγκατάθεσίν μου· ἡ σύζυγός μου ἤθελε νὰ σ' ἀπαντήσωμεν ἀμέσως, καὶ δὲν ἠξεύρω τί μ' ἐμπόδισε νὰ μιμηθῶ τὸ παράδειγμά της. Πρέπει νὰ σὲ τὸ ὁμολογήσω· αἰσθάνομαι ὅτι φέρομαι ἀδίκως πρὸς τὴν κόρην μου αὐτήν· ἡ προτίμησίς μου διὰ τὴν πρώτην μου γυναῖκα καὶ τὴν κόρην ἡ ὁποία τὴν ὁμοιάζει, μ' ἔκαμε νὰ παραμελήσω τὴν ἀνατροφὴν τῆς δευτέρας θυγατρός μου· ἡ φύσις ὅμως ἐστάθη δικαιωτέρα μου· διότι ἡ Καρολίνα εἶναι καλὴ νέα, καὶ συζῶσα μὲ ἄνθρωπον ὡς σὺ, ἐλπίζω ὅτι θὰ κατασταθῇ ἀξιόλογος σύζυγος. Ἀφοῦ σὲ ἴδα ἐκ τοῦ πλησίον σ' ἐκτιμῶ παραπολὺ αἰσθάνομαι ὅτι σὲ ἀγαπῶ ὡς υἱόν μου, καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ συγχωρήσῃς τὴν ψυχρότητα μὲ τὴν ὁποίαν σ' ἐδέχθην κατ' ἀρχάς. Ἐκτὸς τούτου αἰσθάνεται μεγίστην παρηγορίαν ἡ ψυχή μου ὅταν συλλογίζωμαι ὅτι, ὅταν ἀποθάνω, ἡ ἀγαπητή μου Μάϊα θὰ σ' ἔχῃ ἀδελφὸν, προστάτην ὅστις, θ' ἀναπληρώσῃ τὸν πατέρα ὁ ὁποῖος τὴν ἀγαπᾷ τόσον.

Ταῦτα εἰπὼν ἔφερε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν

του, καὶ μετ' ὀλίγον ἀνασύρας τὸ ὡρολόγιόν του,

— Καιρὸς, μὲ εἶπε, νὰ ὑπάγωμεν νὰ εὕρωμεν τὰς κυρίας.

Καὶ ἐσηκώθη.

Ἡ ὁμιλία αὐτὴ μὲ ὠφέλησεν· ἠγάπησα ἔτι μᾶλλον τὸν μέλλοντα πενθερόν μου· ἡ συναναστροφή του μὲ ἤρεσκε, καὶ ἡ πρὸς ἐμὲ ἐμπιστοσύνη του εἵλκυσε τὴν εὐγνωμοσύνην μου. Ἆρ' ἐτέρου, ὁ χαρακτὴρ τῆς Καρολίνης μοὶ ἀπήρεσκεν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ· καὶ ὅμως εἶχε τὴν καρδίαν τόσῳ ἀγαθὴν, ἐφαίνετο ὅτι μὲ ἀγαπᾷ τόσῳ περιπαθῶς, ὥστε δὲν ἐτόλμων νὰ συλλάβω κἂν ἰδέαν διαλύσεως τοῦ δεσμοῦ μὲ τὸν ὁποῖον περιεδέθην τόσῳ κατεσπευσμένως. Πολλαὶ περιστάσεις ἀνέβαλον ἐξ ἀνάγκης τὸν γάμον μου, καὶ ἐν τοσούτῳ ἠθέλησα νὰ μεταχειρισθῶ τὸν καιρὸν εἰς τὸ νὰ δώσω μαθήματά τινα πρὸς τὴν Καρολίναν· ἀλλ' ἡ συνήθης ἀσυμφωνία, αἱ ἐπισκέψεις τῶν γειτόνων, ἡ ματαία καταναλωσις τοῦ χρόνου, παρενέβαλλον μυρία ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν μου. Ἐπερίμενα μὲ ἀόριστόν τινα ἐλπίδα καὶ ἀνησυχίαν τὴν ἔλευσιν τῆς Μαΐας. Ἴσως θὰ ἔφερεν εὐτυχῆ τινα μεταβολὴν εἰς τὰ τῆς οἰκογενείας ἐκείνης· ἴσως ἦτον, ὡς μ' ἔλεγον, διαθέσεως μελαγχολικῆς, καὶ ἐγὼ δὲν ἠσθανόμην πλέον ἐμαυτὸν εἰς κατάστασιν νὰ παρηγορήσω κἀμμίαν λύπην. Ἀλλ' ὅ,τι καὶ ἂν ἦτον, μ' ἐφαίνετο ἀδύνατον νὰ ἐπαυξήσωσιν ἡ ἀηδία καὶ αἱ δυσαρέσκειαι τὰς ὁποίας ἐδοκίμαζον εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνην. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παρῆλθεν ὁ χειμὼν, καὶ ἐπανῆλθεν ἡ ἄνοιξις μὲ ἄνθη, μὲ χελιδόνας, μὲ κορυδαλοὺς, μὲ τὸν Μάϊον καὶ μὲ τὴν Μαΐαν.

Γ'.

Διέτριψα ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν ἐξοχήν· ὅταν ἐπέστρεψα εἰς Κοπενάγην ἐπεσκέφθην τὴν μνηστήν μου, ἥτις, μετά τινας ματαίας ὁμιλίας, μὲ εἶπεν ὅτι ἔφθασεν ἐκ Σουηδίας ἡ ἀδελφή της, καὶ ὅτι ἤθελε νὰ μὲ παρουσιάσῃ εἰς αὐτήν. Ἀνέβημεν μίαν κλίμακα, ἤνοιξε τὴν θύραν θαλάμου τινός, ὅπου μ' ἐφάνην ὅτι εὑρέθην ἐντὸς ἄλλης ἀτμοσφαίρας. Ὅλα ἦσαν τοσούτῳ τακτοποιημένα καὶ τοσοῦτον εὐτρεπῆ ὥς' ἐμαγεύθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου. Γυνή τις ἐκάθητο πλησίον τραπέζης γράφουσα μὲ πολλὴν προσοχήν.

— Μαΐα! ἀνεφώνησεν ἡ Καρολίνα, ἰδοὺ ὁ ἀρραβωνιστικός μου.

Ἡ Μαΐα ἐσηκώθη καὶ ἦλθε πρὸς ἡμᾶς. Ἄ! πόσον ἦτον ὁμοία μ' ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχον πλάσει κατὰ φαντασίαν. Ἦτον νέα, μικρόσωμος, εὔχαρις, κομψοτάτη, ζωηρὰ καὶ ἀφελὴς ὡς παιδίον. Τὴν ἐζήτησα συγγνώμην διότι διετάραξα τὴν ἐργασίαν της, καὶ μὲ ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν γλυκεῖαν καὶ εὔηχον, διαπεράσασαν καὶ αὐτὰ τὰ ἔγκατα τῆς καρδίας μου,

— Ἄ! κύριε, τὸ ταχυδρομεῖον ἀναχωρεῖ αὔριον, καὶ θὰ γράψω εἰς τὴν πατρίδα μου . . . εἰς τὴν πατρίδα μου, ὄχι λανθάνομαι, ἐξηκολούθησε σφίγξας φιλοστόργως τὴν χεῖρα τῆς Καρολίνης, ἡ πατρίς μου εἶν' ἐδῶ.

Ἔμεινα ὅλην τὴν ἑσπέραν ἐκείνην πλησίον της χωρὶς νὰ παύσω τοῦ νὰ τὴν παρατηρῶ, τοῦ νὰ θαυμάζω τὸ πνευματῶδες καὶ ἔμφρον ἅμα δὲ καὶ γλυκὺ καὶ περισκεπτικὸν τῆς φυσιογνωμίας της. Ναὶ μὲν τὸ κάλλος της δὲν ἦτον εὔρυθμον, ἀλλὰ βεβαίως δὲν ὑπῆρξε πρόσωπον ἄλλο ὁροσερότερον καὶ ὀφανέστερον· ὡμοίαζεν ἄνθος πρὸ μικροῦ ἀνοιχθέν. Οἱ γλαυκοὶ ὀφθαλμοί της δὲν ἦταν μὲν μεγάλοι, τὸ βλέμμα της ὅμως ἦτον ὡς ἀκτὶς θείας· τὸ μικρόν της στόμα εἶχεν ἔκφρασιν οὐρανίαν, καὶ τὰ χείλη της ἀνοιγόμενα ἐπεδείκνυον δύω σειρὰς μαργαρίτων. Ἐπὶ τοῦ πλατέως καὶ στιλπνοῦ μετώπου της ἐχωρίζετο εἰς δύω διαδήματα ἡ λαμπρὰ κόμη της. Ποτέ μου δὲν εἶχον ἰδεῖ τοιοῦτον ἀστραπηβόλον χρῶμα, λευκότητα τοιαύτῃ καθαρὰν ἡνωμένην μὲ τοιούτους γλυκεῖς χρωματισμούς. Δὲν ἀπέκαμνον ἀτενίζων αὐτὴν, καὶ ὅταν ἀνεχώρησα κατειχόμην ὅλος ἀπὸ εἶδος μαγείας.

Ἔκτοτε, ἡ ὄψις τῆς οἰκίας τοῦ κυρίου Χ. . . μετεβλήθη· τάξις, γαλήνη διεδέχθησαν τὸν θόρυβον, τὴν ἀνησυχίαν ἅτινα μὲ εἶχον ἀπελπίσει. Ὅταν ἡ Μαΐα ἤρχετο ὅπου ἦταν ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφή της, ἡ συνδιάλεξις ἐλάμβανεν ἀμέσως χαρακτῆρα ζωηρὸν καὶ εὐάρεστον· Ὁ κύριος Χ . . . ὅστις πρὶν ἐδραπέτευε καθ' ἑσπέραν ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, σήμερον ἔμενεν ὅλως εὐτυχὴς, καὶ ἐνίοτε ἔφερε καὶ φίλους μεθ' ἑαυτοῦ. Καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ μεταβολὴ ἔγεινε χωρὶς νὰ προκύψῃ ἡ ἐλαχίστη διαφωνία μεταξὺ τῆς μητρὸς καὶ τῆς θυγατρός. Διευθύνουσα τὴν οἰκίαν ἡ Μαΐα, ἀπέδιδεν εἰς τὴν μητέρα της ὅλην τὴν τιμὴν τῆς καλῆς διευθύνσεως. Τὴν ἐσυμβουλεύετο μὲ πολὺ σέβας καὶ ἐφαίνετο ὅτι ὑπετάσσετο εἰς τὰς διαταγάς της. Καθ' ἑσπέρας, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν πατέρα της, ἐκάθητο παρὰ τὸ κύμβαλόν της, καὶ ἔψαλλεν, ὄχι ἤχους δυσκόλους ἐξαντλοῦντας τὴν ὑπομονὴν καὶ τῶν μᾶλλον φιλῳδῶν, ἀλλ' ἁπλᾶ ἄσματα τῶν ὁποίων ὅμως ἡ ἐπαγωγὸς γλυκύτης ἦτον ἀνεκλάλητος. Μετὰ ταῦτα ἔβαλλεν εἰς τὸν τόπον της τὴν Καρολίναν, καὶ ἐχειροκρότει προθύμως τοὺς ἀτελευτήτους ἤχους της.

Δὲν ἤμην τόσον ἄπειρος ὥστε νὰ μὴ ἐννοῶ ὁποίου εἴδους αἰσθήματα διήγειρεν εἰς τὴν καρδίαν μου· ἀλλ' ἐπὶ ζωῆς μου δὲν εἶχον δοκιμάσει τοιαῦτα, ποτὲ ἔρως, τόσῳ ἀληθὴς, τόσῳ βαθύρριζος δὲν εἶχεν ἐμφωλεύσει εἰς τὴν καρδίαν μου. Εἶχον πολλάκις περιγελάσει τινὰς οἵτινες δὲν ἐδύναντο νὰ νικήσωσι τὴν ὁρμὴν τοῦ πάθους των, καὶ ὅμως παρ' ὀλίγον νὰ πάθω ὅ,τι ἐπεριγέλασα. Ἐνίοτε, διὰ νὰ ἐνισχυθῶ μὲ νέον μέσον ἀντιστάσεως, ἐπροσπάθουν νὰ εὕρω ἐλλείψεις εἰς τὴν Μαΐαν· ἐνθυμοῦμην ὅ,τι μὲ εἶχεν εἰπεῖ ἡ ἀδελφή της, ὅτι ἦτον ψυχρὰ καὶ ἐπηρμένη· καὶ τῳόντι, ἂν καὶ ἐφέρετο εὐπροσηγορώτατα πρὸς πάντας, εἶχε συνήθως πολλὴν περίσκεψιν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλη ἀνησυχία μὲ ἔτηκεν· ἤθελα νὰ πληροφορηθῶ ἐὰν ἠγάπησεν ἄλλοτε τὸν μνηστῆρά της καὶ ἐὰν σήμερον τὸν ἐπεπόθει. Μίαν τῶν ἡμερῶν μ' ἔφάνη ὅτι ἐπέτυχον τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος, παρευρεθεὶς κατὰ τύχην εἰς συνομιλίαν καθ' ἣν ἐπρόκειτο περὶ τούτου· οἱ γονεῖς της τὴν ἐπέπληττον διότι ἐξηκολούθει νὰ ἔχῃ ἀλληλογραφίαν μὲ ἄνθρωπον ἀδικήσαντα αὐτήν.

— Δὲν μὲ ἀδίκησεν, ἀπεκρίθη ἡ Μαΐα, ἐξ ἐναντίας μ' ἔδωκεν ἀπόδειξιν ὑπολήψεως πρὸς ἐμέ. Δὲν ἤθελε νὰ μ' ἀπατήσῃ, δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ ἀπὸ ἐμὲ πίστιν εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἠμπόρει ν' ἀνταποκριθῇ, καὶ θὰ τὸν γνωρίζω χάριν ἐνόσῳ ζῶ δι' αὐτήν του τὴν εὐσυνειδησίαν.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ἡ Καρολίνα, ἐὰν τὸν ἠγάπας ὡς ἐγὼ ἀγαπῶ τὸν ἀρραβωνιστικόν μου (καὶ ταῦτα λέγουσα μ' ἐνηγκαλίσθη), δὲν θὰ τὸν παρήτεις τόσον εὐκόλως.

— Ὅσῳ περισσότερον καὶ ἂν τὸν ἠγάπων, ἀπεκρίθη ἡ Μαΐα χαμηλώσασα τοὺς ὀφθαλμούς, τόσῳ θὰ ἐφοβούμην μὴ τὸν καταστήσω δυστυχῆ.

— Καὶ διὰ τί, ἠρώτησεν ἡ Κυρία Χ . . . θὰ τὸν κατέσταινες δυστυχῆ; Ἦτον ἐπισήμως ἀρραβωνισμένος μὲ σέ, καὶ ἐπομένως ἐδύνασο νὰ τὸν ὑποχρεώσῃς νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του. Θὰ ἔκαμνες τὰ πρὸς αὐτὸν χρέη σου, θὰ κατέκτας ἐκ νέου τὴν καρδίαν του, καὶ βέβαια δὲν θὰ ἦτον ἀξιολύπητος.

— Νὰ κατακτήσω ἐκ νέου τὴν καρδίαν του, νὰ ἐκπληρώσω τὰ χρέη μου! ὤ, ὄχι! εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἶναι ἀδύνατον. Ἔπρεπε νὰ συνυποχρεωθῶμεν νὰ συμμερισθῶμεν τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι τὸ δυσκολώτερον. Νὰ δεχώμεθα ὅμως χωρὶς νὰ παραπονεθῶμεν τὰς συνεχεῖς συμφορὰς τοῦ βίου, ν' ἀπολαμβάνωμεν τὰς αὐτὰς εὐχαριστήσεις, νὰ μορφόνωμεν τὰς αὐτὰς ἐπιθυμίας, νὰ ὑποφέρωμεν τὰς ἀδυναμίας ὁ εἷς τοῦ ἄλλου, καὶ νὰ ἐμπνεώμεθα ἀπὸ τὸ αὐτὸ αἴσθημα τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος, καὶ τῆς ὑπομονῆς, τοῦτο θὰ ἦτον ἀδύνατον ἄνευ ἀμοιβαίας εἰλικρινοῦς ἀγάπης.

Ἔπειτα, λαβοῦσα τὴν χεῖρα τῆς μητρός της καὶ ἀσπασθεῖσα αὐτὴν μετὰ δακρύων,

— Συγχώρησέ με, εἶπεν, ἐὰν ὁμιλῶ μὲ τόσην ζέσιν· δὲν ἠμπορῶ ὅμως νὰ βλέπω παραγνωριζόμενον, ἀδικούμενον τὸν Ἔννιγκ Φ . . .

— Τὸν ἀγαπᾷς, εἶπον κατ' ἐμαυτόν, καὶ ἠσθάνθην ἀναβράζον τὸ αἷμά μου.

— Ἄκουσε, Μαΐα, εἶπεν ὁ κύριος Χ . . . κλίνας τὴν κεφαλὴν πρὸς αὐτήν· δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐνθυμηθῶ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν χωρὶς νὰ συγχισθῶ. Δὲν εἶμαι γέρων· ἰδὲ ὅμως τὴν ψαρὰν αὐτὴν κόμην· αὐτὸς τὴν ἐλεύκανεν.

— Ὦ πάτερ μου! ἀνέκραξεν ἡ Μαΐα ῥιφθεῖσα εἰς τὰς ἀγκάλας του, ὦ καλέ μου πάτερ! ἐγὼ πταίω.

— Ὄχι, κόρη μου, δὲν πταίεις σύ· ἐξ ἐναντίας ἐφέρθης πρεπόντως.

— Ἀ! δὲν ἠμπόρουν νὰ φερθῶ ἄλλως πῶς.

— Ἐλυπήθης ὅμως, ὁμολόγησέ το.

— Ναί, εἶναι ἀληθές, κατὰ πρώτην προσβολήν· μετ' ὀλίγον ὅμως ἀνεγνώρισα, τὸ λέγω μ' ἐντροπήν, ὅτι ἡ λύπη μου προήρχετο ἀπὸ τὴν προσβληθεῖσαν ματαιοφροσύνην μου. Σήμερον ἐννοῶ ὅτι ἔγεινε πρὸς καλόν μου, κ' εὐχαριστῶ τὸν θεόν.

Δὲν τὸν ἀγαπᾷ, εἶπον κατ' ἐμαυτόν· ἀλλ' ἐνῷ ἐξήρχετο τοῦ θαλάμου ὁ πατήρ της ἐψιθύρισεν ἀτενίζων αὐτήν· Ἆ! ἡ ταλαίπωρος! νομίζω ὅτι τὸν ἀγαπᾷ ἀκόμη!

Κ' ἐγὼ κατετηκόμην ἀπὸ φρικτὴν ἀμηχανίαν. Νέα δέ τις περίστασις μὲ ἀπέδειξε μετά τινας ἡμέρας τὴν δύναμιν τῶν δεσμῶν οἵτινες περιέπλεξαν τὴν καρδίαν μου.

Δὲν εἶχον λησμονήσει τὴν πρὸς τὸν Κ. Ἀντώνιον Β . . . ὑπόσχεσίν μου· ἐρεύρισκον ὅμως αἰωνίας προφάσεις διὰ νὰ ἀναβάλω τὴν ἐκτέλεσιν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου μὲ ἦτον τῳόντι δύσκολον νὰ λάβω ἰδιαιτέραν συνέντευξιν μὲ τὴν Μαΐαν. Εἶχον ἐν τοσούτῳ προφέρει πολλάκις ἐνώπιόν της τὸ ὄνομα τοῦ φίλου μου, αὐτὴ δὲ τὸ εἶχεν ἀκούσει εὐχαρίστως, προσθέσασα καὶ ὅτι τὸν ἐνθυμεῖτο μ' εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν συμπάθειαν τὴν ὁποίαν ἔδειξε κατὰ τὴν τελευταίαν ἀσθένειαν τοῦ θείου της. Μίαν τῶν ἡμερῶν καθ' ἣν ἡ Καρολίνα ἔμελλε νὰ ὑπάγῃ εἰς περίπατον μετὰ τῆς μητρός της ἐκτὸς τῆς πόλεως, ἀπεφάσισα νὰ ὁμιλήσω τὴν ἀδελφήν της περὶ τοῦ φρικτοῦ τούτου ἀντικειμένου· ἀλλὰ πῶς, ἀφοῦ ἐβασάνιζε τόσῳ τὴν ἀθλίαν καρδίαν μου; ὅσῳ ἐσκεπτόμην, τόσῳ ἐθεώρουν φυσικὸν τὸ νὰ αἰσθάνεται ἡ Μαΐα κλίσιν πρὸς τὸν Ἀντώνιον, καὶ ἠρώτων ἐμαυτὸν ἐὰν ἤμην ἐνόμως ὑπόχρεως νὰ ζητήσω ἀπόρασιν ἥτις θὰ μ' ἔῤῥιπτεν εἰς ἀπελπισίαν· τότε ἐνόησα πόσον ἔπασχον ἐγὼ ὁ ἴδιος καὶ εἰς ὁποῖον βάραθρον εἶχον κρημνισθῆ.

Ἀπό τινος ἡ θέσις μου εἶχε καταντήσει ἀφόρητος· ἡ χάρις δι' ἧς περιεβάλλοντο ὅλοι οἱ λόγοι καὶ ὅλαι αἱ πράξεις τῆς Μαΐας ἐστιγμάτιζε τοσούτῳ τὸ ἀγροῖκον τῆς συμπεριφορᾶς τῆς Καρολίνης, ὥστε ἡ ἰδέα τοῦ ὅτι ἐμελλε νὰ διατρέξω ὅλον τῆς ζωῆς μου τὸ στάδιον μὲ τὴν καλὴν ἀλλ' ἀμαθῆ αὐτὴν κόρην, μ' ἐπροξένει σπασμούς. Ἐβίαζον ἐμαυτὸν νὰ τὴν ὑποφέρῃ ἔχουσαν ὥρας ὁλοκλήρους τὴν χεῖρά της ἐντὸς τῆς ἰδικῆς μου, ἢ πηδῶσαν εἰς τὸν λαιμόν μου ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν. Τοιαῦται ἐνδείξεις ἀγάπης μ' ἐφαίνοντο ἄτοποι ἐνώπιον ἄλλων, καὶ μάλιστα, παρούσης τῆς Μαΐας, μ' ἐξηυτέλιζον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία ἐφαίνετο δυσαρεστουμένη, καὶ διὰ τοῦτο εὕρισκε συνήθως εὐλογοφανῆ τινα πρόφασιν διὰ νὰ ἐξέρχεται τῆς αἰθούσης. Ἡ γελοία θέσις μου μὲ ἀπήλπιζε· καὶ ἐὰν ἐνίοτε ὑπεξέφευγον τὰς παραδόξους περιποιήσεις τῆς Καρολίνης, μὲ ἠτένιζε μὲ ἦθος τόσον ἄπορον καὶ τόσον περίλυπον, ὥστ' ἐκινεῖτο εἰς οἶκτον ἡ καρδία μου.

Δὲν ὑπῆρχε πλέον κανεὶς λόγος ἀποχρῶν διὰ νὰ ἀναβάλω τὸν γάμον μου πλὴν καὶ χωρὶς νὰ ζητηθῇ ἡ γνώμη μου, προσδιωρίσθη δι' αὐτὸν ἡ ἀρχὴ τοῦ προσεγγίζοντος χειμῶνος. Τὰ ἐνδύματα τῆς νύμφης ἡτοιμάζοντο, καὶ μὲ λύπην μου ἔβλεπον καὶ αὐτὴν τὴν Μαΐαν συνεργαζομένην. Ὅστις δὲν εὑρέθη εἰς ὁμοίαν περίστασιν δὲν δύναται νὰ συμπεράνῃ τὰς βασάνους καὶ τὴν ἀδημονίαν μου. Ἀπορῶν εἰς ποῖον μέσον σωτηρίας νὰ προστρέξω, ἀπεφάσισα νὰ ἐπιχειρισθῶ νέον ταξείδιον, διὰ ν' ἀποφύγω, ἐπί τινα καιρὸν τοὐλάχιστον, τὸ θέαμα τὸ ὁποῖον ἀνενέονεν ἀδιακόπως τὴν ὀδύνην μου· ἀλλὰ πρὶν ἀναχωρήσω ἠθέλησα νὰ ἐκπληρώσω τὴν πρὸς τὸν φίλον μου ὑπόσχεσιν, καὶ

νὰ ἀναθέσω τὴν τύχην μου εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν.

Τὴν ἐπιοῦσαν μετέβην εἰς τὸν θάλαμον τῆς Μαΐας, καὶ ἤρχισα τὴν διαπραγμάτευσίν μου μὲ τὴν αὐτὴν ἀμηχανίαν, μὲ τοὺς αὐτοὺς τῆς καρδίας παλμοὺς ὡς ἂν ἐπρόκειτο νὰ συνηγορήσω ὑπὲρ ἰδίας μου ὑποθέσεως. Ἡ Μαΐα, ἥτις κατ' ἀρχὰς ἐδειξε πολλὴν προσοχήν, ἐχαμήλωσε τοὺς ὀφθαλμούς ὅταν ἐπρόφερα τὸ ὄνομα τοῦ Ἀντωνίου, ἔγεινε κατακόκκινος, καὶ μὲ εἶπε·

— Λυποῦμαι διότι μ' ἐκάμετε τοιαύτην ἐξομολόγησιν· ὑπέθεσα τῳόντι ὅτι μὲ ἠγάπα ὁ κύριος Β... ἐγὼ ὅμως δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸν ἀγαπήσω.

Ἐκράτουν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ φίλου μου εἰς τὰς χεῖρας καὶ τὴν ἐπρόσφερα εἰς τὴν νέαν· ἀλλ' οὔτε κἂν ἐκινήθη διὰ νὰ τὴν λάβῃ.

— Δὲν θέλετε τοὐλάχιστον, τὴν εἶπον, νὰ ἀναγνώσετε ὅ,τι σᾶς γράφει;

Κατὰ πρῶτον ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς ἐμέ, ἀλλ' ἀποσύρασα πάραυτα αὐτὴν, ἀπεκρίθη·

— Ὄχι, δὲν θὰ μ' ἔγραφεν, ἂν ἐγνώριζε τὰ πρὸς αὐτὸν αἰσθήματά μου· ὄχι δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀναγνώσω ὅ,τι εἶναι ἐναντίον τῆς ἐπιθυμίας μου, καὶ ἀποποιουμένη νὰ λάβω τὴν ἐπιστολήν, δίδω εἰς τὸν κύριον Β... ἀπόδειξιν φιλίας καὶ ὑπολήψεως.

Τὸ εὐάρμοστον τῆς ἀποκρίσεως ταύτης, ἡ ἀξιοπρέπεια μεθ' ἧς ἐδόθη, ἡ χαρὰ τὴν ὁποίαν ᾐσθάνθην μαθὼν ὅτι ἡ Μαΐα δὲν ἠγάπα τὸν Ἀντώνιον, μὲ κατεγοήτευσαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε ὀλίγον ἔλειψε νὰ πέσω εἰς τοὺς πόδας της· ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦλθεν ὁ πατήρ της. Τῆς Μαίας τὸ ἦθος εἶχε γενεῖ σοβαρώτατον· ἀλλ' ὁ κύριος Χ... ἐπεθύμει, κατὰ τὴν συνήθειάν του, νὰ τὴν ἀκούσῃ ψάλλουσαν, αὐτὴ ὅμως τὸν παρεκάλεσε νὰ μὴ τὴν βιάσῃ, καὶ ἐγχειρίσασά με βιβλίον μ' ἐπρότεινε νὰ ἀναγνώσω μεγαλοφώνως. Καθ' ὅλην τὴν ἑσπέραν δὲν ἀφῆκε τὸ ἔργον της, καὶ μόλις ἐπρόφερεν ὀλίγας λέξεις. Τὰς ἑπομένας ἡμέρας τὸ νέφος τῆς ὀλιψεώς της διεσκεδάσθη, ἀλλὰ μ' ἐφαίνετο ὅτι ἐπροσπάθει νὰ μ' ἀποφεύγῃ. Ἔκαμα τὴν παρατήρησιν ταύτην μὲ λύπην, καὶ ἐδιπλασίασα τοσοῦτον τὰς πρὸς αὐτὴν φιλοφροσύνας μου, ὥστε ἡ μήτηρ της, συλλαβοῦσα ὑποψίας, μ' ἐφανέρωσε τὴν δυσαρέσκειάν της· ἡ Καρολίνα ἐξ ἐναντίας δὲν εἶχε τὴν ἐλαχίστην ἀνησυχίαν. Δὲν ἐχώρει ποτὲ εἰς τὸν νοῦν της ὅτι ἐδυνάμην νὰ ἔχω ἄλλο αἴσθημα πλὴν ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐπεθύμει.

— Τὸ ἠξεύρω, ἔλεγε μὲ ἀφέλειαν παιδικήν, ὁ ἀρραβωνιστικός μου κ' ἐγὼ θ' ἀγαπώμεθα αἰωνίως.

Ὁ Ἀντώνιος, εἰς ὃν ἀνήγγειλα τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διαπραγματεύσεώς μου, μὲ ἀπεκρίθη μὲ πλειοτέραν ἡσυχίαν ἀφ' ὅσον ἐφανταζόμην.

« Πῶς, μ' ἔγραψεν, ἠμπόρουν νὰ φαντασθῶ ὅτι τοιοῦτος ἄγγελος θὰ κατεδέχετο νὰ μ' ἀγαπήσῃ; Ὅ,τι ζητῶ εἶναι τὸ νὰ συγκαταβῇ νὰ ὑποφέρῃ τὸν ἔρωτά μου, τὸ νὰ μ' ἐπιτρέψῃ ν' ἀφοσιωθῶ εἰς τὴν εὐτυχίαν της. Κάμνω ὅλας ὅσας θυσίας ἀπαιτήσει. Θὰ τὴν ἀγαπῶ καὶ θὰ τὴν σέβωμαι ὡς ἀδελφήν μου, φθάνει μόνον νὰ μὲ ἀξιώσῃ τὴν χεῖρά της, νὰ φέρῃ τὸ ὄνομά μου. Μὲ τὸν καιρὸν ἴσως κατορθώσω νὰ κερδήσω καὶ τὴν ἀγάπην της. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐλπίς μου καὶ δὲν θὰ παραιτηθῶ, ἐκτὸς μόνον ἂν ἔχῃ κλίσιν πρὸς ἄλλον· τότε ἴσως δυνηθῶ νὰ ἀναλάβω τὴν ἡσυχίαν μου. »

Ὁ Ἀντώνιος ἐπεθύμει νὰ διακοινώσω τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τὴν Μαΐαν, καὶ ἐπαραμόνευσα πολλὰς ἡμέρας ἕως οὗ εὗρω ὥραν κατάλληλον διὰ νὰ τὴν δώσω πρὸς αὐτήν. Ἐπὶ τέλους ἡ ὥρα αὕτη παρουσιάσθη, ἐνεχείρισα τὸ γράμμα καὶ παρεκάλεσα νὰ τὸ ἀναγνώσῃ· τὸ ἑσπέρας μ' ἔδωκεν ἐπιστόλιον πρὸς τὸν Ἀντώνιον. Ἀδύνατον νὰ ἐκφράσω τί ᾐσθάνθην ὅταν τὸ εἶδον. Ἐπιστόλιον τῆς Μαίας εἰς τὰς χεῖράς μου! Ἐθαύμασα τὴν κομψοτάτην γραφήν της, κ' ἐζήλευσα ἐκεῖνον οὗ τινος τὸ ὄνομα ἐχάραξεν ἡ χείρ της. Τί ἐδοκίμασα ἕως νὰ κατορθώσω ν' ἀποσπασθῶ ἀπὸ αὐτὸ καὶ νὰ τὸ δώσω εἰς τὸ ταχυδρομεῖον! Μετά τινας ἡμέρας ὁ Ἀντώνιος μὲ τὸ ἀνταπέστειλε διὰ νὰ τὸ ἀναγνώσω· τὸ ἤνοιξα πάλλων καὶ παρετήρησα τὰ ἑξῆς·

« Ὁ φίλος σας μ' ἐκοινοποίησε τὴν τελευταίαν σας ἐπιστολήν. Ἰδον μὲ θαυμασμὸν καὶ μ' εὐγνωμοσύνην τὰ αἰσθήματα τὰ ὁποῖα συγκαταβαίνετε νὰ ἔχετε πρὸς ἐμὲ, καὶ λυποῦμαι μὴ δυναμένη ν' ἀνταποκριθῶ εἰς αὐτά. Λέγετε ὅτι ἂν ἠγάπων ἄλλον, ἡ βεβαιότης αὐτὴ ἤθελεν ἴσως σᾶς ἀποδώσει τὴν ἡσυχίαν σας. Καὶ τῳόντι ἀγαπῶ ἄλλον καὶ τοιαῦται εἶναι αἱ συνοδεύουσαι τὴν κλίσιν μου περιστάσεις, ὥστε πρέπει νὰ μείνῃ αἰωνίως τεθαμμένη εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας μου· βεβαιωθῆτε δὲ ὅτι ὁ ἔρως σας εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον δυστυχὴς ἐκείνου τὸν ὁποῖον σᾶς λέγω ἐμπιστευτικῶς· ἀλλ' ὅμως συνείθισα πρὸ πολλοῦ εἰς τὸ νὰ ὑποφέρω μεγάλας θλίψεις, καὶ διὰ τοῦτο ἐλπίζω ὅτι θέλω ὑποφέρει καὶ αὐτήν. Φρονῶ δὲ ὅτι τὰ δυνατὰ εἰς νέαν κόρην ὡς ἐγὼ, εἶν' εὔκολα εἰς ἄνδρα ὡς ὑμεῖς. »

Ἀναγνώσας τὴν ἐπιστολὴν ταύτην κατεσχέθην ἀπὸ εἶδος μανίας ἀναπολῶν τὸν εὐδαίμονα ἄγνωστον τὸν κατακτήσαντα τὴν καρδίαν τῆς Μαίας. Ἐπλανώμην ὡς φρενιτιῶν εἰς τὸν θάλαμόν μου· ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ἔλαβον εἰς χεῖρας τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀντωνίου τὴν ὁποίαν δὲν εἶχον εἰσέτι ἀναγνώσει, καὶ ἡ ἀγανάκτησίς του κατεπράυνε τὴν ἰδικήν μου. Ἐπανέλαβον τὴν τῆς Μαίας, καὶ τότε ἴδον πόσον εὐγενεῖς καὶ ἀξιοπρεπεῖς ἦσαν αἱ ὀλίγαι της λέξεις.

Μεταξὺ τῆς τόσης συγκρούσεως τῶν λογισμῶν μου, ἔφθασεν ἡ εἴδησις τῆς εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἀποστολῆς μου, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐξαιτήσει. Ποτέ μου δὲν ἐδοκίμασα μεγαλητέραν χαράν· διότι ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἀνέβαλλε τὸν γάμον μου, μὲ ἐμάκρυνεν ἀπὸ σχέσεις αἵτινες κατήντων φορτικώτεραι ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ μ' ἔδιδε καιρὸν ἢ ν' ἀποτεινάξω ζυγὸν μισητὸν, ἢ νὰ ἀναλάβω τὴν ἡσυχίαν μου.

Τί νὰ κάμω! ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν· ἡ Μαΐα ἀγαπᾷ ἄλλον, κ' ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ εἶμαι παρὰ φίλος, ἀδελφός της. Ἡ εὐτυχία τοῦ ν' ἀπολαύσω τὸν τίτλον τοῦτον, ἡ φιλία τοῦ πατρός της, θὰ μετριάσωσιν ἴσως τὴν λύπην τὴν ὁποίαν θὰ δοκιμάσω νυμφευόμενος τὴν ἀδελφήν της.

Δὲν διηγοῦμαι τὰς θορυβώδεις σκηνὰς εἰς τὰς ὁποί-

ας ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ ἀναχώρησίς μου, οὐδὲ τὰ δάκρυα καὶ τὰς λειποθυμίας τῆς Καρολίνης. Ὁ κύριος Χ... μ' ἔστωσεν ἐπὶ τέλους ἀπὸ τὸ λυπηρὸν ἐκεῖνο θέαμα. Τὸν ἐνηγκαλίσθην μὲ ἀληθινὴν τῆς ψυχῆς μου διάχυσιν, ἠσπάσθην τὴν χεῖρα τῆς Μαΐας καὶ ἀπεμακρύνθην.

Τὸ ταξείδιόν μου ὑπῆρξεν εὐτυχές. Ἐπροσπάθησα νὰ ἀναλάβω τὴν ἐλευθερίαν τοῦ νοός μου, ν' ἀσχοληθῶ εἰς τὸ χρέος μου, καὶ διὰ τῆς σπουδῆς τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν νὰ διασκεδάσω τοὺς πόθους μου. Ἐνὶ λόγῳ μετεχειρίσθην ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα διὰ νὰ λησμονήσω τὸ πάθος μου· ἀλλ' ὁσάκις μ' ἐφαίνετο ὅτι ἤμην κύριος ἐμαυτοῦ, περίστασίς τις ἀπροσδόκητος, ἐπιστολὴ ἐκ Κοπεναγῆς, μελῳδία, εἰκών τις ἤρκουν νὰ ἀναῤῥιπίσωσιν ὅλην τὴν φλόγα μου.

Ὀκτὼ μῆνας ἔζησα οὕτω πως· ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε πλέον κανεὶς λόγος εὐπρόσωπος διὰ νὰ μένω μακρὰν τῆς Δανίας. Ἐπέστρεψα λοιπὸν εἰς Κοπεναγῆν ὅπως ἀνεχώρησα, καὶ εὗρηκα τὴν οἰκίαν τοῦ Κ. Χ... ὅπως τὴν ἀφῆκα.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἄφιξίν μου ἔφθασεν ἡ ἑορτὴ τῶν γενεθλίων μου. Ἐνθυμήθην μὲ πόσην χαρὰν τὴν ἑώρταζον ἄλλοτε οἱ γονεῖς μου, καὶ διὰ ν' ἀποφύγω τὰς περιποιήσεις τῆς Καρολίνης καὶ τῆς μητρός της αἱ ὁποῖαι δὲν μὲ ἤρεσκον διόλου, δὲν τὴν ἐφανέρωσα. Τὸ ἑσπέρας ἐκαθήμην, κατὰ τὸ σύνηθες, πλησίον αὐτῶν, ὅταν ἤκουσα τὴν Μαΐαν κυμβαλίζουσαν καὶ ψάλλουσαν εἰς τὸν παρακείμενον θάλαμον. Πρώτην ταύτην φορὰν μετὰ τὴν ἐπιστροφήν μου ἤχει εἰς τὰς ἀκοάς μου ἡ ἁρμονία ἐκείνη. Ἐπλησίασα εἰς αὐτὴν, καὶ μ' ἐφάνη ὅτι τὸ πρόσωπόν της ἦτον ὠχρὸν, καὶ μελαγχολικὸν ὑπέρποτε τὸ ἦθός της. Οἱ τόνοι τῆς φωνῆς της ἦσαν ἐπίσης λυπηροί, καὶ ὡμοίαζον παράπονα δειλὰ ψυχῆς πασχούσης.

Ἡ ἑσπέρα ἦτον ὡραία· τοῦ δύοντος ἡλίου αἱ ἀκτῖνες ἔπιπτον ὡς στέφανος δόξης ἐπὶ τοῦ ἱλαροῦ προσώπου τῆς Μαΐας. Μία τῶν ἀκτίνων ἐφώτιζε καὶ τὸν Πιστόν μου, καὶ ἔλεγον βλέπων αὐτόν· « τῳόντι, ὡς τὸ ἔγραψα εἰς τὴν Καρολίναν, ὑπῆρχεν εἰκὼν τῆς πίστεώς μου, πίστεως ἥτις ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ τόσον ὀλίγον. »

Ὅταν ἡ Μαΐα ἔπαυσε ψάλλουσα, ἔλαβον τὴν χεῖρά της.

— Εὐχαριστῶ! τὴν εἶπον, διήγειρες εἰς τὴν καρδίαν μου τὰ γλυκύτερα αἰσθήματα τὰ ὁποῖα ἦτον δυνατὸν νὰ ἐλπίσω κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων μου.

— Πῶς! ἀνέκραξε, σήμερον εἶναι τὰ γενέθλιά σου, καὶ μὲ τὸ ἔκρυψες!

— Ἄ! μὴ μὲ προδίδῃς. Ὅλ' οἱ συγγενεῖς μου ἀπέθανον, ὅλοι ὅσοι κατέσταιναν τὴν ἡμέραν αὐτὴν εὐτυχῆ. Σὺ μόνη τὴν ἐπανηγύρισες μὲ τὴν φωνήν σου, καὶ ἐπεθύμουν νὰ τὴν ἐπανηγύριζα σήμερον διὰ τὴν τελευταίαν φορὰν τῆς ζωῆς μου.

Μόλις ἤκουσε ταῦτα ἡ Μαΐα, καὶ καλύψασα μὲ τὰς χεῖρας τὸ πρόσωπόν της ἔκλαυσε πικρῶς. Ἔλαβον τὴν δεξιάν της καὶ τὴν ἔφερα εἰς τὴν καρδίαν, τὰ χείλη, τοὺς δακρυσμένους ὀφθαλμούς μου. Ἐφόρει ψέλλιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτον ζωγραφημένος ὁ Ἔρως. Ἔπεσα εἰς τὰ γόνατά της καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν·

— Ὦ Μαΐα! ὦ ὄνομα τὸ ὁποῖον λατρεύω! συνήθεια εἶναι νὰ κάμνουν δῶρα εἰς τοὺς φίλους των τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς των· δός με τοῦτο τὸ βραχιόλιον, δός με τὴν εἰκόνα τοῦ σκληροῦ τούτου θεοῦ ὅστις κατεπλήγωσε τὴν καρδίαν μου.

— Ὄχι, μὲ ἀπεκρίθη, πρέπει νὰ λάβῃς καλήτερον ἐνθύμημα ἀπὸ μέρος τῆς ἀδελφῆς σου Μαΐας.

Καὶ σύρασα ἀπὸ τὸ περιδέραιόν της σταυρὸν,

— Ἰδού, μὲ εἶπε, διὰ τὰς ἀσθενεῖς ψυχὰς ἄγκυρα σωτηρίας.

Καὶ ἐξῆλθεν. Ἐπέστρεψα εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου ἦτον ἡ Καρολίνα, καὶ προφασισθεὶς δυσθυμίαν, ἀνεχώρησα μὲ σπουδὴν ὅλος ἔνθους διὰ τὴν εὐτυχίαν μου. Ἐμὲ, ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν, ἐμὲ ἀγαπᾷ ἡ Μαΐα! τί μὲ μέλει πλέον; τίποτε πλέον οὔτε νὰ μὲ λυπήσῃ, οὔτε νὰ μὲ καταβάλῃ δύναται.

Δ'.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ κύριος Χ... ἦλθε μὲ πολλὴν προθυμίαν νὰ μ' ἐπισκεφθῇ, μαθὼν ὅτι ἤμην ἄῤῥωστος.

— Ἄ! μὲ εἶπε, πόσον σ' ἐνθυμούμην χθὲς τὸ ἑσπέρας· αἱ κόραι μου ἦσαν μόναι καὶ λυπημέναι, κ' ἐγὼ κακοδιάθετος. Εἶναι ἡμέραι καθ' ἃς κατορθόνω νὰ νικήσω τὴν μελαγχολίαν μου, χθὲς ὅμως ὅλοι μου οἱ κόποι ὑπῆρξαν μάταιοι.

— Μὴ σᾶς ἠκολούθησέ τι ἀπευκταῖον;

— Ὄχι, φοβοῦμαι ὅμως μὴ μ' ἀκολουθήσῃ τὸ φρικτότερον τῶν δυστυχημάτων. Τρέμω μὴν ἀποθάνῃ ἡ Μαΐα μου θάνατον πρόωρον ὡς καὶ ἡ μήτηρ της. Χθὲς τὸ ἑσπέρας ἦτον κάτωχρος· ὡμοίαζε τὴν γυναῖκά μου εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας της. Θὰ τὴν εὕρισκες καὶ ὁ ἴδιος ἀλλοιωμένην. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι τὴν τήκει πόνος κρυφός· τὸν παρελθόντα χειμῶνα, ἐν καιρῷ τῆς ἀπουσίας σου, ἐκάθητο τὸ ἑσπέρας σκοτεινὰ εἰς τὸ κύμβαλον, καὶ ἅμα ἔφεραν φῶς παρετηροῦμεν ὅτι εἶχε κλαύσει. Ὁ θεὸς συγχωρήσοι τὸν Ἔννιγ Φ... Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ πάθῃ κακὸν, κατέστρεψεν ὅμως τὸ τέκνον μου.

Μετὰ τὴν ἐκμυστήρευσιν ταύτην ἀνεχώρησε· τὸν εἶχον ἀκούσει ἐν σιωπῇ. Ἐγνώριζον τὴν αἰτίαν τῆς θλίψεως τῆς Μαΐας, καὶ ὅταν ἔμεινα μόνος ἤρχισα νὰ σκέπτωμαι περὶ τοῦ πρακτέου· δὲν ἦτον καιρὸς δισταγμῶν, ἔπρεπε νὰ σώσω ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἠγάπων μὲ τόσον πάθος. Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ ἀνοίξω τὴν καρδίαν μου εἰς τὸν πατέρα της, διότι δὲν ἐδυνάμην νὰ εὕρω οὐτ' εὐγενέστερον οὔτ' ἀσφαλέστερον φίλον. Μετὰ μεσημβρίαν, καθ' ἣν ὥραν ἐγνώριζον ὅτι ἀπεσύρετο εἰς τὸ δωμάτιόν του, διευθύνθην πρὸς αὐτόν· ἔκρουσα τὴν θύραν, καὶ ἐπειδὴ ἦτον κλειστὴ μετέβην εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου εὗρηκα μόνην τὴν Καρολίναν.

— Ἡ μήτηρ μου ἐκβήκε, μὲ εἶπε μὲ φωνὴν θρηνώδη, καθὼς καὶ ἡ ἀδελφή μου· ἡ μήτηρ μου, ἐπρόσθεσεν ὀλοφυρομένη, μὲ εἶπε πολλάκις ὅτι δὲν μὲ ἀγαπᾷς πλέον. Δὲν ἠθέλησα νὰ τὴν πιστεύσω· ἦτον περασμένην ὅμως νύκτα ἴδα εἰς τὸν ὕπνον μου ὅτι ὁ πατήρ μου μ' ἔφερε γράμμα ἐδικόν σου, ὅμοιον μ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔγραψεν ὁ Ἔννιγκ εἰς τὴν Μαΐαν ὅταν διέλυσε τὸν ἀῤῥαβῶνα. Ἔκλαυσα εἰς τὸ στρῶμά μου ὥ-

ρας ὁλοκλήρους, καὶ παρεκάλεσα τὸν θεὸν νὰ μὴ μὲ ἀφήσῃ πλέον εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν, ἐὰν ἦτον πεπρωμένον νὰ μὲ συμβῇ τοιοῦτον δυστύχημα.

Χωρὶς νὰ δυνηθῶ ν' ἀποκριθῶ οὔτε λέξιν, ἔλαβον τὴν χεῖρα τῆς Καρολίνης, τὴν ἔφερα εἰς τὰ χείλη μου, καὶ ἐξῆλθον. Ἔτρεχον ὁρμαίως ὡς ἂν μὲ κατεδίωκον ἐριννύες. Περιεπλανήθην ἀσκόπως ἐξῆλθον τῆς πόλεως χωρὶς νὰ τὸ παρατηρήσω, διέσχισα ἀγροὺς καὶ λιβάδια, καταφλεγόμενος ἀπὸ ὀδύνην ἀνέκφραστον, καὶ ἀγνοῶν ποίαν σφοδρὰν δοκιμασίαν ἔμελλον νὰ ὑποσῶ.

Τὸ πρωὶ, ὁ κύριος Χ.. ἦλθε πρὸς ἐμὲ ἔχων τὸ πρόσωπον φαιδρόν.

— Ἀγαπητέ μου, μὲ εἶπε, χθὲς ἐσυμμερίσθης τὴν θλῖψιν μου· σήμερον θὰ συμμερισθῇς καὶ τὴν χαράν μου. Διὰ τί δὲν ἦλθες χθὲς τὸ ἑσπέρας; διὰ τί δὲν ἤσουν παρὼν εἰς τὴν ἀπροσδόκητον εὐτυχίαν μας; Ἐνῷ ἐκαθήμην σιωπηλὸς, ἠνοίχθη αἴφνης ἡ θύρα καὶ νέος τις ἔπεσε κλαίων εἰς τὰς ἀγκάλας μου καὶ μετ' ὀλίγον εἰς τοὺς πόδας τῆς Μαΐας. Ἦτον ὁ Ἔννιγκ, ὁ θραπέτης Ἔννιγκ· λόγοι θρησκευτικοὶ ἐμπόδισαν τὸν γάμον τὸν ὁποῖον εἶχε κατὰ νοῦν. Ἡ Μαΐα δὲν εἶχε λάβει πρὸ πολλοῦ εἰδήσεις περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε τελειώσει.

— Καὶ τί θέλει τώρα! ἀνέκραξα μὲ συγκίνησιν ἥτις ἔπνιξε τὴν φωνήν μου.

— Τὸ τί θέλει εἶναι ἁπλούστατον· ὡς καλὸς ἁμαρτωλὸς, ζητεῖ συγχώρησιν. Καὶ σὲ βεβαιόνω ὅτι μετενόησεν ἀπὸ καρδίας· ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν κόρην μου φαίνεται ὑπέρποτε θερμοτέρα.

— Καὶ ἡ Μαΐα;

— Ἄ! ἡ Μαΐα, πρέπει νὰ τὸ εἰπῶ, μ' ἔκαμε νὰ μείνω ἐκστατικός. Εὐχαριστήθη, εἶναι ἀληθὲς, ὅτι τὸν ἰδον, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐδέχθη ὡς τὸν ἄσωτον υἱόν· τὸν ἀφῆκεν ἥσυχον νὰ διαμαρτύρεται καὶ νὰ παρακαλῇ, καὶ ἔπειτα τὸν εἶπε μὲ ἦθος βαρύ· « φθάνει, Ἔννιγκ. τοιαῦται ὑποσχέσεις δὲν εἶναι παιγνίδια· τὸ ἠξεύρομεν καὶ οἱ δύω, αὔριον ὁμιλοῦμεν ». Ἔπειτα τείνασα πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα, ἀδελφὲ, ἐπρόσθεσεν, ἔλα νὰ μὲ ἰδῇς αὔριον· εἶναι ἀνάγκη νὰ συνομιλήσωμεν. Πολλὰ συνέβησαν ἀφοῦ ἐχωρίσθημεν... » Τώρα, εἶπεν ὁ κύριος Χ... ἰδὼν εἰς τὸ ὡρολόγιόν του θὰ εἶναι εἰς τὸ δωμάτιόν της, καὶ θὰ ἦτον πολλὰ παράδοξον ἂν νέος ἀξιέραστος ὡς αὐτὸς δὲν κατώρθονε νὰ κατακτήσῃ τὴν καρδίαν κόρης ἀγαπώσης αὐτὸν κρυφίως καὶ λυπηθείσης διὰ τὴν λειποταξίαν του... Πλὴν, τί ἔχεις; Ἔγεινες ὠχρὸς ὡς ὁ θάνατος.

Ἐλησμόνησα τί ἀπεκρίθην· ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι ὑπεσχέθην νὰ ὑπάγω νὰ γευθῶ εἰς τὴν οἰκίαν του· καὶ ἀπῆλθον καὶ ἰδον τὸν μισητὸν ἐκεῖνον ἀντέραστήν. Ἄ! πόσον ἦτον ὡραῖος! Ὁποία φυσιογνωμία ἀξιέραστος καὶ ζωηρά! Ὁποῖος χαρακτὴρ παρρησιαστικὸς καὶ εἰλικρινής! Ἀνεγνώρισα ζηλοτύπως ὅλα ταῦτα τὰ προτερήματα· βλέπων ὅμως αὐτὸν τόσον καλὸν, τόσον φιλόφρονα πρὸς ἐμὲ καὶ πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους, δὲν ἠδυνάμην νὰ τὸν μισήσω. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀποσιωπήσω ὅτι ἡ πρὸς αὐτὸν τῆς Μαΐας διαγωγὴ δὲν μ' ἔδιδε πολλὴν ἀνησυχίαν, διότι τὸν μετεχειρίζετο ὡς ἀδελφόν.

Ἡ παρουσία τοῦ Ἔννιγκ ἔτερπεν, ἐζωογόνει τὴν συναναστροφήν μας· ὅσῳ τὸν παρετήρουν τόσῳ ἐθαύμαζον τὸν εὐθὺν, τὸν εὐγενῆ, συνάμα δὲ καὶ γλυκὺν καὶ φαιδρὸν χαρακτῆρά του. Αἱ πρὸς τὴν Καρολίναν καὶ τὴν μητέρα της φιλοφρονήσεις του τὰς εὐχαρίστουν ἀμφοτέρας. Ἐξηκολούθει ὅμως νὰ προσφέρῃ τὴν λατρείαν του εἰς τὴν Μαΐαν, ἥτις ἀπεμάκρυνε πᾶσαν ὁμιλίαν μὴ ἔχουσαν χαρακτῆρα καθαρῶς φιλικόν. Ἡ προφύλαξις αὕτη πρὸς ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον ἔμελλεν ἄλλοτε νὰ ὑπανδρευθῇ, ἐλθόντα δὲ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐκπλήρωσιν ἀρχαίας ὑποσχέσεως, ἀνεπτέρονε τὰς ἐλπίδας μου. Ἑκατοντάκις ἠθέλησα νὰ φανερώσω τὴν στάσιν μου εἰς τὸν πατέρα της, ἀλλ' ἓν βλέμμα τῆς Καρολίνης, εἷς λόγος γλυκὺς τοῦ Ἔννιγκ πρὸς τὴν Μαΐαν ἀνέτρεπον πάραυτα τοὺς σκοπούς μου, καὶ μ' ἔρριπτον εἰς ἀμηχανίαν ἀξιοδάκρυτον.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἦλθε νὰ μ' ἐπισκεφθῇ ὁ Ἀντώνιος Β... Ἦτον ἔξω φρενῶν.

— Ἄ! ἀνεφώνησεν, ἂς ὑπανδρευθῇ ὅποιον θέλει, ὄχι ὅμως ἐκεῖνον ὅστις ἀφῆκε τοιοῦτον θησαυρὸν καὶ θὰ τὸν ἀφήσῃ ἀκόμη. Ἦλθα ἐδῶ διὰ νὰ ἐναντιωθῶ εἰς τοιοῦτον σύνδεσμον, καὶ ἐνόσῳ ζῶ δὲν θὰ γίνῃ.

Μετὰ ταῦτα μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν ὁδηγήσω εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κυρίου Χ... Ἐπειδὴ τὸν εἶπον ὅτι εὑρίσκεται τὴν ὥραν ἐκείνην πολλὰ τεταραγμένος, ἀπεφασίσαμεν νὰ ὑπάγωμεν τὴν ἐπιοῦσαν· ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἑσπέρας τὸν εὗρηκα καθήμενον πλησίον τῆς Μαΐας. Δὲν ἐπερίμενε τὴν αὔριον!

Ὅλοι ἐπαινοῦσι τὴν ὠφέλειαν τῶν καλῶν παραδειγμάτων· ἀλλὰ καὶ τὰ κακὰ δὲν εἶναι πάντῃ ἀτελεσφόρητα. Τὸ ἀκράτητον τοῦ Ἀντωνίου μ' ἐχρησίμευσεν ὡς μάθημα. Ὁ Ἀντώνιος, ὅστις εἶχε καὶ καρδίαν καὶ πνεῦμα, δὲν ἐδύνατο νὰ χαλινώσῃ ἑαυτὸν, οὐδ' εἶχε προτερήματα τόσῳ ἔξοχα ὥστε ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς ἀντεραστὴν οἷος ὁ Ἔννιγκ ὅστις τὸν μετεχειρίζετο ἀσυμπαθῶς. Ἦτον νοστιμώτατος ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον συνηντῶντο, ἐχαιρετίζοντο, καὶ ἐμακρύνοντο ὁ εἷς ἀπὸ τὸν ἄλλον. Καθ' ὅλας τὰς τοιαύτας περιστάσεις ὁ Ἔννιγκ ὑπερεῖχε πάντοτε, ἐνῷ ὁ ταλαίπωρος Ἀντώνιος, μὴ δυνάμενος νὰ κατασείλῃ ὅλως διόλου τὸν θυμόν του, ἐγίνετο γελοῖος. Ἡ Μαΐα ἀπέστρεφε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τὰς δυσαρέστους ταύτας σκηνὰς, ἐνῷ ἡ Καρολίνα τὰς ἔβλεπεν εὐχαρίστως· οἱ δὲ δύω ἀντερασταὶ, εὑρίσκοντο εἰς κατάστασιν ἔχθρας τῆς ὁποίας ἡ ἔκρηξις, κατὰ τὰ φαινόμενα, δὲν ἤθελεν ἀργοπορήσει.

Ἑσπέραν τινὰ διευθύνθην πρὸς τὸν θάλαμον τοῦ κυρίου Χ... καὶ ἔμαθον ὅτι ἡ Μαΐα καὶ οἱ δύω ξένοι ἦσαν μετ' αὐτοῦ. Ἀναβαίνων τὴν κλίμακα ἤκουσα ἦχον θορυβώδη, καὶ ὅταν ἤνοιξα τὴν θύραν, ἡ Μαΐα ἐκάθητο μακρὰν τῶν ἄλλων ὠχρὰ καὶ τρέμουσα, ἐνῷ ὁ πατὴρ ἐπροσπάθει νὰ καταπραύνῃ τὴν μανίαν τοῦ Ἔννιγκ καὶ τοῦ Ἀντωνίου.

— Ἐπρόδωκες, ἐξύβρισες τὸν ἄγγελον τοῦτον, καὶ δὲν ἔχεις τὸ ἐλάχιστον δικαίωμα ἐπ' αὐτοῦ, ἐφώναζεν ὁ Ἀντώνιος.

— Καὶ ὅμως, ἀπεκρίνετο ὁ Ἔννιγκ, εἶμ' ἕτοιμος νὰ τὸν ὑπερασπισθῶ μὲ τὴν ζωήν μου ἐναντίον τῶν

ἀξιώσεών σου, καὶ νὰ χύσω καὶ τὸ αἷμά μου διὰ νὰ ὑπερασπισθῶ τὰς ἐδικάς μου.

— Πολλὰ καλὰ, ἐπανελάμβανεν ὁ Ἀντώνιος· εἶσαι στρατιωτικός· ἀλλὰ καὶ ἐγὼ δὲν ἀγνοῶ πῶς πρέπει νὰ πιάνωνται τὰ ὅπλα. Εἰπέ με τὴν ὥραν καὶ τὸν τόπον.

— Παρευθὺς, ἀπεκρίνετο ὁ Ἔννιγκ, εἰς ὅποιον τόπον θέλεις· λαμβάνομεν ὡς μάρτυρας τοὺς ὑπηρέτας μας, καὶ τὸ πιστόλιον θ' ἀποφασίσῃ τίς τῶν δύω μας δὲν θὰ ἔλθῃ αὔριον ἐδῶ.

Ἡ Μαΐα ἐσηκώθη, καὶ δραμοῦσα πρὸς τὸν Ἔννιγκ,

— Τοιαύτη λοιπὸν εἶναι, εἶπεν, ἡ ἀγάπη τὴν ὁποίαν μὲ ὑπεσχέθης, ἡ ἀμοιβὴ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ περιμένω ἀπὸ τὴν πρὸς σὲ ἀδελφικήν μου φιλίαν;

— Ὦ ἀγαπητὴ Μαΐα! ἀπεκρίθη ὁ Ἔννιγκ, εἰπὲ μίαν λέξιν, μίαν μόνην λέξιν, καὶ ὅλα λησμονοῦνται, καὶ θὰ τείνω ραιδρῶς τὴν χεῖρα πρὸς τὸν ἀντίζηλόν μου.

— Κ' ἐγὼ ὁμοίως, ἀνέκραξεν ὁ Ἀντώνιος, εἶμ' ἕτοιμος νὰ λησμονήσω ὅλα, ἐὰν ἔχῃς τὴν γενναιότητα νὰ φανερώσῃς ὅτι προτιμᾷς τὸν ἄπιστον τοῦτον ἀπὸ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος πρὸ τόσων χρόνων δὲν ἔπαυσε νὰ σὲ ἀγαπᾷ καὶ νὰ σὲ λατρεύῃ.

Ἡ Μαΐα ἔκρυψε τὸ πρόσωπον μὲ τὰς χεῖράς της.

— Καλή μου Μαΐα, εἶπεν ὁ πατὴρ, ἀγαπητή μου κόρη, ἄκουσε τὴν φωνὴν τοῦ ταλαιπώρου πατρός σου. Ἀνέχεσαι νὰ ἰδῇς τοὺς δύω τούτους καλοὺς νέους νὰ σφαγοῦν διὰ σέ; Ἀνέχεσαι νὰ γείνῃς σκάνδαλον; δὸς τὸν λόγον σου εἰς ἕνα τῶν δύω. Ἂν ὁ Ἔννιγκ ἐστάθη ἄπιστος, συγχώρησέ με νὰ συνηγορήσω ὑπὲρ τοῦ ἀρχαίου τούτου φίλου σου. Ἐνθυμήσου τὸν πατέρα του, τὸν πατέρα του ὁ ὁποῖος παρεκάλεσε δι' αὐτόν.

Ἡ Μαΐα ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ πατρός της βλέμμα περίλυπον ἕως θανάτου καὶ ἔκαμε κίνημα ὡς ἂν ἤθελε νὰ τείνῃ τὴν χεῖρα πρὸς τὸν Ἔννιγκ. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐδυνάμην νὰ παρατείνω πλειότερον τὴν ὑπομονήν μου. Τὴν ἀπέσπασα ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός της, λέγων·

— Ὄχι! ποτὲ ἡ χεὶρ αὕτη δὲν θὰ δοθῇ βιαίως. Φύγετε, ἄθλιοι! Κ' ἐγὼ ἔχω βραχίονα διὰ νὰ ὑπερασπισθῶ τὴν νέαν αὐτὴν, καὶ καρδίαν τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ κατασπαράξετε πρὶν φθάσετε εἰς αὐτήν.

Ἡ Μαΐα ἐστηρίχθη ἐπάνω μου, μὲ ἠτένισε μὲ ἦθος ἀνεκλάλητον συμπαθείας· ἔπειτα ἐπεριπλέχθησαν οἱ βραχίονές μας, καὶ συνεχωνεύθησαν αἱ καρδίαι μας. Ἡ Μαΐα ἐξῆλθε τοῦ θαλάμου, ὁ πατὴρ καὶ οἱ δύω ἐρασταὶ ἔρριπτον πρὸς ἀλλήλους βλέμματα ἐκστάσεως, ἐγὼ ἐξῆλθον ἐπίσης ἄφωνος, καὶ ὅταν κατέβην εἰς τὴν ὁδὸν, ἴδον ἐρχόμενον κατόπιν μου τὸν Ἀντώνιον, ὅστις ἀκολουθήσας με σιωπηλῶς μέχρι τῆς οἰκίας μου, μὲ εἶπε μὲ φωνὴν διακοπτομένην ἀπὸ τοὺς ὀλοφυρμούς του

— Τώρα βλέπω πῶς ἔτρεξε τὸ πρᾶγμα· ἀνύπανδρος προξενητὴς διὰ . . . δύγαινε. Ἀναχωρῶ ἀμέσως.

Καὶ σφίγξας τὴν χεῖρά μου ἀπεμακρύνθη.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἀπὸ πρωΐας μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κυρίου Χ . . . Ἔμαθον ὅτι ἡ Μαΐα ἔπασχε, καὶ ὅτι ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφή της δὲν ἐδέχοντο ἐπισκέψεις. Ἀναχωρῶν ἀπήντησα τὸν Ἔννιγκ ὅστις, λαβών με ἀπὸ τὴν χεῖρα, μὲ εἶπε·

— Δός με τὴν ἄδειαν νὰ ἔλθω εἰς τὴν οἰκίαν σου· ἔχω κάτι τι νὰ σὲ εἰπῶ.

— Εὐχαρίστως, κύριε, ἀπεκρίθην ἐντόνως, ὑποθέσας ὅτι ἐσκόπευε νὰ μὲ προτείνῃ μονομαχίαν. Ἀλλὰ μόλις εἰσήλθομεν εἰς τὸν κοιτῶνά μου καὶ ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας μου.

— Ἀγαπητὲ ἀδελφὲ, μὲ εἶπε, χαίρου πλέον. Ὅλα διωρθώθησαν· εἷς' ἐλεύθερος, κ' ἐγὼ ἀρραβωνίσθην τὴν Καρολίναν.

Τὸν ἠτένισα μὲ ἦθος ἠλιθιότητος.

— Ναὶ, ἐξηκολούθησεν, ἤμην τυφλὸς, χθὲς ὅμως τὸ ἑσπέρας μοῦ ἤνοιξαν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ παρευθὺς ἔκαμα τὴν ἀπόφασιν μου· ὑπῆγα ἀμέσως καὶ τὴν ἐκοινοποίησα εἰς τὸν κύριον Χ. . . ὅστις τὴν ἐνέκρινε. Σήμερον τὸ πρωὶ ἴδα τὴν Καρολίναν καὶ τὴν μητέρα της, διηγήθην τὴν χθεσινὴν σκηνὴν, καὶ προδιέθεσα τὴν διήγησιν τοιουτοτρόπως, ὥστε ὅταν τὴν ἐτελείωσα ἡ Καρολίνα κ' ἐγὼ εὑρέθημεν ἀρραβωνισμένοι. Ἰδοὺ καὶ γράμμα τὸ ὁποῖον μὲ παρήγγειλε νὰ σὲ δώσω· περιέχει τὸ διαζύγιόν σας, τὸ ὁποῖον ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ σὲ λυπήσῃ.

Τοσούτῳ μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἀγαλλίασίς μου ὥστε ἡ καρδία μου ἐσπαράσσετο, καὶ τὸ πρόσωπόν μου ἐπρόδωκε τὴν ἀδυναμίαν μου.

— Λοιπὸν, ἀνέκραξεν ὁ Ἔννιγκ, θὰ λυποθυμήσῃς καὶ σὺ ὡς καὶ ἡ Μαΐα!

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ εἰσῆλθεν ὁ κύριος Χ. . .

— Ὦ πάτερ μου! εἶπον, εἶναι ἀληθινὰ, θέλετε νὰ μὲ δώσετε τὴν Μαΐαν σας; Καὶ σὲ, Ἔννιγκ, εὐεργέτα μου, πῶς νὰ σ' εὐχαριστήσω; ἀλλὰ μήπως ἐθυσιάσθης ἀπὸ γενναιότητα καὶ μήπως ἔγεινες δυστυχής;

— Δυστυχής! ἀνεφώνησε· θὰ ἤμην ἄθλιος ἄνθρωπος ἐὰν ἐγινόμην δυστυχὴς ὑπανδρευόμενος τοιοῦτον πλάσμα! Ἐξ ἐναντίας ἡ εὐτυχία μου θὰ εἶναι τελειοτάτη. Καὶ ἡ Μαΐα ἐπίσης, θὰ εἶν' εὐτυχὴς, κ' ἐγὼ ἐκπληρῶ οὕτω πως τὴν τελευταίαν θέλησιν τοῦ πατρός μου.

— Ἐλάτε, τέκνα μου, εἶπεν ὁ κύριος Χ. . . μᾶς περιμένουν.

Τὸν παρηκολουθήσαμεν εἰς τὴν οἰκίαν του. Μᾶς ἀφῆκεν ἐπὶ μικρὸν μόνους εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν ὁδηγῶν τὰς δύω του θυγατέρας. Ἡ Μαΐα ἦτον ὠχρὰ καὶ ἐφόρει λευκὴν ἐσθῆτα· τῆς Καρολίνης τὸ πρόσωπον ἦτον κατακόκκινον.

— Ἰδοὺ, εἶπεν ὁ κύριος Χ. . . τὸ λευκὸν ῥόδον καὶ τὸ κόκκινον ῥόδον. Ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ γίνουν πλέον αἰτία μάχης μεταξύ σας.

Ν. Δ.

ΕΛΑΦΗΒΟΛΙΑ.

Δημοσιεύομεν κατωτέρω εἰκόνα ἐκτεθεῖσαν ἐν Παρισίοις τὸ 1847, ἥτις πρὸ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος ἤθελε καταθορυβήσει ὁλόκληρον τὴν μεγάλην ἐκείνην πόλιν· φαντάζεσθε διὰ τί; . . . διὰ τὸ ὄνομα τοῦ ζωγράφου! Ὁ τεχνίτης δὲν ἔχει οὐδὲ Γαλλικὸν, οὐδ' Ἀγγλικὸν, οὐδ' Ἰταλικὸν, οὐδ' Ἑλληνικὸν, οὐδὲ Τουρκικὸν ὄνομα· πατρίς του δὲν εἶναι οὐδ' ἡ Τόμον, Σύνταγμα ἢ τοὐλάχιστον θησαυροφυλάκιον ὅπου νὰ χορεύωσιν οἱ κάτοικοι τοῦ Πόντου, ἢ μονολεξεὶ καθ' Ἡρόδοτον, Στράβωνα καὶ Λουκιανὸν, οἱ Ποντικοί; τοῦτο δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ σᾶς τὸ εἴπω Ἀνοίξατε τὰς γεωγραφίας τὰς ὁποίας μετέφρασαν, ἠρανίσθησαν, συνέρραψαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, χωρὶς νὰ ἐννοήσωσιν αὐτὰς οὐδ' οἱ μεταφρασταί, οὐδ' οἱ ἐρανισταί, οὐδ' οἱ συρραπταί, καὶ τὰς ὁποίας ὅμως βιαζόμεθα ν' ἀγοράζωμεν καὶ νὰ διδασκώμεθα, καὶ θέλετε ἴσως εὑρεῖ αὐτὴν ὄχ ἐκεῖ ὅπου πραγματικῶς κεῖται, ἀλλὰ, τίς οἶδε, πλησίον τῆς *Λαχάτης* (1)·

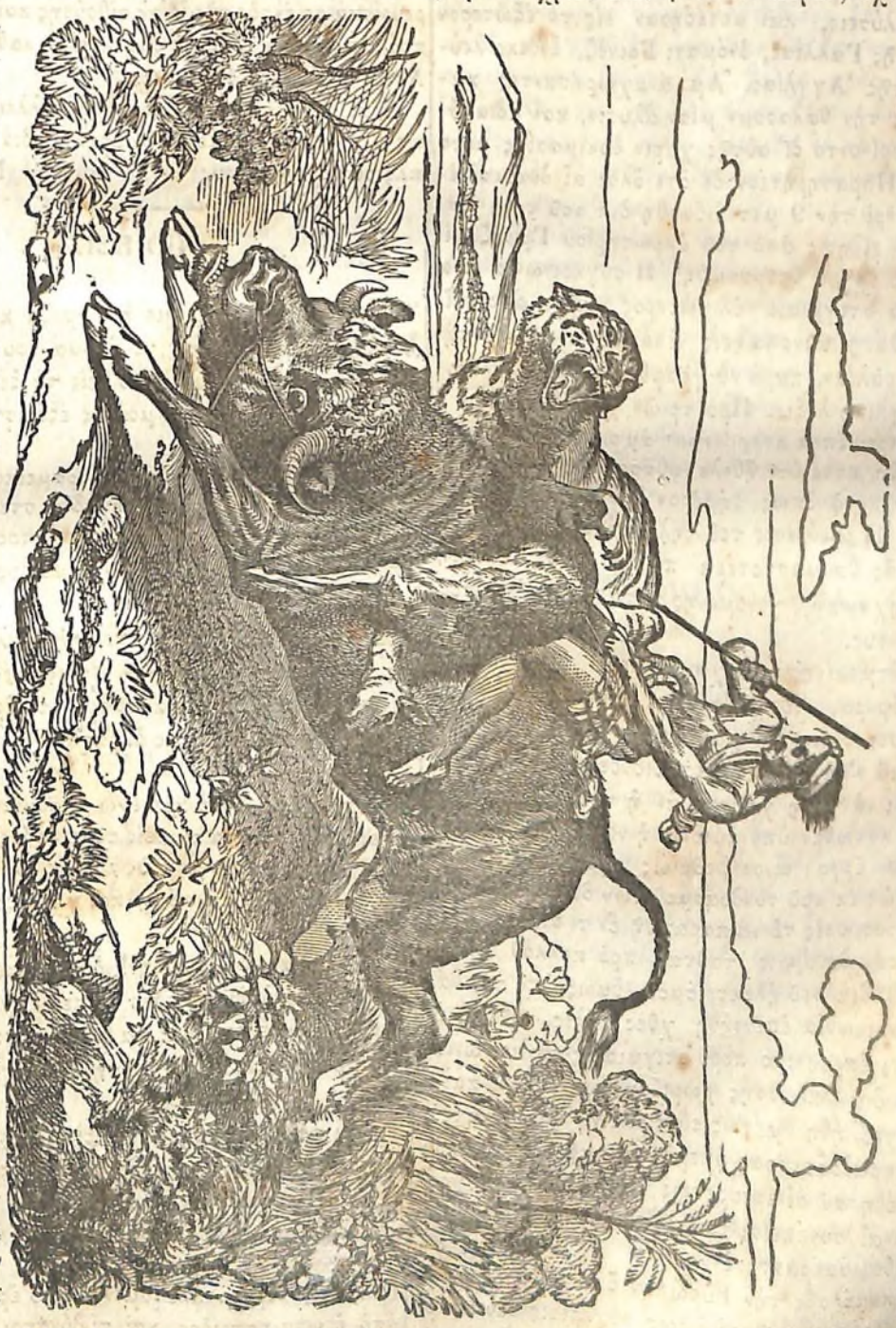

Ὁ *Ραδερ-Σαλεκ-Βερ-Ἰάγνας*, κατάγεται λοιπὸν ἀπὸ τῆς Ὠκεανίας, γεννηθεὶς εἰς τὴν μεγάλην νῆσον τῆς Ἰάβης ὑποκειμένην εἰς τοὺς Ὁλλανδούς. Ἀφοῦ περιεπλανήθη ἐπὶ πολὺ εἰς τῆς ἰδίας πατρίδος τὰ δάση καὶ τοὺς δρυμῶνας, κυνηγῶν ἐλάφους, τίγρεις καὶ λέοντας, μετέβη εἰς Παρισίους διὰ νὰ ζωγραφήσῃ τὰς ἀναμνήσεις του.

Εἰς τὴν προκειμένην εἰκόνα δὲν παριστᾷ κυρίως θήραν τίγριος ἂν καὶ ὑπάρχῃ μία εἰς αὐτὴν· ἠθέλησε μόνον νὰ ἐξεικονίσῃ ἀθῶαν *Ἐλαφηβολίαν* ἐν τῇ νήσῳ Ἰάβῃ. Θηρευτὴς τις ἀγεδὲν γυμνὸς καθήμενος ἐπὶ βου-

βάλου, προσβάλλεται αἴφνης ὑπὸ τίγριος. Εἰς τὸ πρόσωπόν του φαίνεται ζωηρῶς ὁ προξενηθεὶς εἰς αὐτὸν τρόμος ὑπὸ τῆς ἀπροσδοκήτου ταύτης ἐφόδου, ὡς καὶ ἡ ἀπόφασις τὴν ὁποίαν συνέλαβεν ἐκ ἀκαρεῖ τοῦ ν' ἀντισταθῇ γενναίως μέχρι θανάτου. Τὸ θηρίον ἐπιπίπτει ἀκάθεκτον, ὁ βούβαλος ἀφηνιάζει, οὐδὲ μένει ἀνάλγητος ὡς ὁ βούβαλος τοῦ Κ. Παναγ. Σούτσου, καὶ ὁ παρακολουθῶν μακρόθεν τὸν θηρευτὴν, προβαίνει ἄργως καὶ μετὰ μέλους ὡς ὁ Σάντσο Πάνσας ἐπὶ τῆς θελατικῆς Ῥοσιναντης του. Ὁ τεχνίτης παριστᾷ θαυμασίως τὴν εὐστροφίαν τοῦ ἰνδοῦ, τὴν ὀργὴν τοῦ βουβάλου, τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνας ἀμφοτέρων, καὶ τὴν μανίαν τῆς τίγριος

(1) Τίς ποτε δύναται νὰ μαντεύσῃ ὅτι οὕτως ὀνομάζουσιν οἱ νεώτεροι τῆς Ἑλλάδος γεωγράφοι τὴν πόλιν τῆς Ὁλλανδίας La Haye;

ΤΗΛΕΓΡΑΦΟΣ ΥΠΟΘΑΛΑΣΣΙΟΣ.

Τὴν 13 Αὐγούστου, ἡμέραν τετάρτην, κατὰ τὰς 9 ὥρας Μ. Μ. ἀπεδείχθη καὶ ἐμπράκτως ὅτι ἡ δι' ἠλεκτρικοῦ ὑποθαλασσίου τηλεγράφου συγκοινωνία τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας εἶναι ἐφικτή. Τὸ πρωὶ τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας οἱ συλλαβόντες τὴν ἰδέαν τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐπιχειρήσεως ἀνεχώρησαν ἐκ Δόβερ ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου *Γολιὰθ* φέροντες πολλὰς ἠλεκτρικὰς ἀλύσεις, καὶ μετέβησαν εἰς τὸ ἐξώτερον ἀκρωτήριον τῆς Γαλλίας, ὀνόματι Γρινέζ, ἔνδεκα λεύγας ἀπέχον τῆς Ἀγγλίας. Ἅμ' ἀναχωρήσαντες κατεβύθισαν εἰς τὴν θάλασσαν μίαν ἅλυσιν, καὶ ἀδιακόπως ἀνταπεκρίνοντο δι' αὐτῆς χάριν δοκιμασίας μετὰ τῆς Δόβερ. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ὅλαι αἱ δοκιμαὶ ἐπέτυχον. Περὶ τὴν 9 μετεβιβάσθη διὰ τοῦ τηλεγράφου τούτου ἡ εἴδησις ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Γρινέζ. εἰς Δόβερ, ὅτι τὸ ἔργον ἐπερατώθη! Ἡ συγκοινωνία εἶναι κατὰ γράμμα στιγμιαία· ὀλιγώτερος καιρὸς ἀπαιτεῖται διὰ νὰ φθάσῃ κοινοποίησις ἀπὸ Λονδίνου εἰς τὴν Γαλλικὴν παραλίαν, παρὰ νὰ γραφθῇ ἡ πλέον ὀλιγοσύλλαβος ἀγγλικὴ λέξις. Πρὸ τριῶν χιλιάδων ἐτῶν ὁ Ὅμηρος ἀνέφερεν ἔπεα *πτερόεντα*· ἀμφιβάλλομεν ὅμως ἂν ἐφαντάσθη ποτὲ ὅτι ἤθελε φθάσει ἐποχή, καθ' ἣν αὐτὰ ἤθελον πετᾷ ὅπως σήμερον διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου. Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ τηλεγράφου τούτου φαίνεται εἰς ἡμᾶς θαυμαστοτέρα πάσης ἄλλης ἐπιστημονικῆς ἢ μηχανικῆς, γενομένης κατὰ τοὺς ἐσχάτους τούτους χρόνους.

Οὔτε αἱ ἀτμοκίνητοι μηχαναί, οὔτε ἡ ἐν Μενάῃ σωληνωτὴ γέφυρα, (ἴδε Πανδώρ. φυλλάδ. Η'.) δὲν καταπλήττουσι τόσῳ τὴν φαντασίαν. Ὁποία δύναμις χρειάζεται διὰ ν' ἀντισταθῇ εἰς τοιόνδε βάρος, ἢ πόσου ὑλικοῦ πρέπει νὰ γείνῃ χρῆσις, ἂν ἡ γέφυρα πρέπῃ νὰ βαστάζεται κάτωθεν ὑπὸ ἀψίδων ἢ νὰ κρέμαται ἄνωθεν, τοιαῦτα ἔργα εἶναι βεβαίως πρόξενα μεγάλου θαυμασμοῦ ὡς ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δυνάμεων αἵτινες συντρέχουσιν εἰς τὸ νὰ παραχθῇ ἕν τι ἀποτέλεσμα· ἀλλ' ὅλας τὰς δυνάμεις ταύτας πρὸ πολλοῦ ἐγνωρίσαμεν. Ἡ διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ὅμως ὑπὸ τὴν θάλασσαν συγκοινωνία ἐπενοήθη χθὲς μόλις. Μόλις ἠκούσαμεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ στιγμιαίας συγκοινωνίας μεταξὺ δύω διὰ θαλάσσης χωριζομένων γαιῶν, καὶ ἡ πρότασις μετεβλήθη ἀμέσως εἰς πρᾶξιν. Ὁμολογητέον ὅτι τὰς παραδοξοτέρας ὑπερβολὰς τῶν Ἀραβικῶν μύθων ὑπερέβησαν αἱ ἐφευρέσεις τῶν νεωτέρων χρόνων, καὶ ὅτι αἱ συνέπειαι τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου θέλουσιν εἶσθαι ἀπέραντοι!

Τρόμος κατέλαβε τὴν Εὐρώπην ὅτε τὸ πρῶτον ἀνεπετάσθη ἀερόστατον· καὶ ὅμως σύγκρισις δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῆς ἐφευρέσεως ἐκείνης καὶ τῆς προκειμένης. Τότε καὶ οἱ ἐνθερμότεροι αὐτῆς ζηλωταὶ δὲν ἦσαν βέβαιοι περὶ τῆς ὠφελείας τῶν ἀεροναυτικῶν ἐκστρατειῶν· ἀλλὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ τούτου τηλεγράφου τὸ πρῶτον καὶ ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα θέλει εἶσθαι τὸ νὰ συνενώσῃ ἔτι οἰκειότερον τὰ δύω ἰσχυρότερα καὶ πλέον πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς οἰκουμένης, καὶ νὰ καταστήσῃ ἀσφαλεστέραν τὴν σύμπραξιν αὐτῶν εἰς ὅλα ὅσα ἀποβλέπουσι τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ τὴν διατήρησιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης. Ναὶ μὲν διὰ τῶν σιδηρῶν δρόμων, τῶν ἀτμοπλοίων καὶ τῶν μέχρι τοῦδε ἐν χρήσει τηλεγράφων, τὰ ἔθνη ταῦτα ἀνταπεκρίνοντο ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν· ἀλλὰ διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου ἡ ἀνταπόκρισις θέλει γίνεσθαι μεταξὺ τῶν δύω μεγαλητέρων μητροπόλεων τῆς Εὐρώπης ἐντός τινων δευτέρων τοῦ λεπτοῦ. Δι' αὐτοῦ θέλουσι μετ' ὀλίγον συνδιαλέγεσθαι, ὡς ἂν παρευρίσκοντο ἐντὸς τῆς ἰδίας αἰθούσης καὶ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, δύω κύριοι ἢ δύω κυρίαι καθήμενοι ὁ μὲν ἐν Λονδίνῳ ὁ δὲ ἐν Παρισίοις.

Καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ἀμφιβάλλει τις ὅτι ταχέως θέλομεν διατρέξει τὴν ὑφήλιον διὰ τοῦ ἀεροπόρου πλοίου τοῦ Πετίνου; Ν. Δ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Ὦ! ποσάκις ἠκουσάν με ἡ Ταμίζα καὶ ἡ Σένα,
ὦ γλυκεῖά μου Πατρὶς, τ' ὀνομά σου νὰ προφέρω,
ὅταν ἄδικος βουλὴ μὲ ἐβίασ' εἰς τὰ ξένα
μακρὰν σοῦ τὰ βήματά μου ὡς ἐξόριστος νὰ φέρω!

Ὦ! ποσάκις αἱ γωνίαι τοῦ Κεραμεικοῦ, τῆς Ὕδας(1)
ἤχησαν τοὺς γοερούς καὶ θρηνώδεις στεναγμούς μου!
ὦ! τῶν δένδρων των ποσάκις, πλάνητος χωρὶς ἐλπίδας
ἐπεκάλυψαν οἱ κλάδοι τοὺς βρεγμένους ὀφθαλμούς μου!

Εἰς τὴν ὀριοειδῆ τοῦ Ὑδαίου κήπου λίμνην, (2)
εἰς τὴν ὄχθην κυρτωμένον δένδρον νέον πρασινίζει,
ἀεννάως ὁ κορμός του καταβρέχετ' ἀπ' ἐκείνην
καὶ τῶν κλάδων του τὰς ἄκρας τὸ νερόν της γαργαλίζει.

Ὦ ποσάκις εἰς αὐτὸ καὶ ἐγὼ ἀκουμβισμένος
ἔβλεπα τὰ κύματά της εἰς τοὺς πόδας μου νὰ τρέχουν.
κ' εἰς βαθεῖς συλλογισμοὺς καὶ εἰς λύπην βυθισμένος,
τὴν πολύμακρόν μου κόμην καὶ χρυσόξανθον νὰ βρέχουν.

Τὴν πολύμακρόν μου κόμην!.. ὅταν σ'ἔφευγα, Πατρίς μου,
περιέκοψεν αὐτὴν χεὶρ ὡς σὲ πεφιλημένη.
αὐτὴ πάλιν θέλει κόψει τὰ ξανθὰ τῆς κεφαλῆς μου,
ἂν τὸ σῶμά μου νεκρὸν εἰς τὴν ξένην γῆν δὲν μένῃ.

Εἴκοσι παρῆλθον ἔτη, ἀφοῦ πρῖν, Πατρίς μου, δούλην,
ἐλευθέραν ἠξιώθην, κ' ἔνδοξον νὰ σὲ πατήσω.
χεῖρα εἶχα τρυφερὰν, διὰ τοῦτο τὸν Μιαούλην,
ἀλλ' οὐδὲ τὸν Καραίσκον. ἴσχυα ν' ἀκολουθήσω.

Πλὴν τὴν θέρμην φλεγομένης ἀπὸ ἔρωτα καρδίας,
ἀπὸ ἔρωτα πατρίδος, καὶ τί δύναται νὰ σβύσῃ;
τί τὸ τέκνον τῆς πατρίδος, εἰς βωμὸν ἐλευθερίας
δύναται νὰ ἐμποδίσῃ κἂν μικρὰν σπονδὴν νὰ χύσῃ;

Ἀλλὰ σήμερον μακράν σου βλέπω Ἄγγλον καὶ Γαλάτην
νὰ σεμνύνεται πατῶν τῆς πατρίδος του τὸ χῶμα,

(1) Hyde-Park ἐν Λονδίνῳ.
(2) Serpentine εἰς τὸ Hyde-Park.

καὶ ἐγὼ σπονδὴν... πατρίδα... γονεῖς. . τέκνον... καὶ φιλ-
(τάτην
νὰ σερῶμαι, κ' εἰς τὰ ξένα δυστυχὲς νὰ σύρω σῶμα.

Ὦ! σᾶς εἶδα, ὦ νερὰ δέσμια τῆς Βερσαλίας,
ν' ἀναβαίνετ' εἰς τὸν κόσμον. νὰ σκιρτᾶτε, νὰ πετᾶτε.
μεταβάλλεσθ' εἰς καπνὸν φεύγοντα δεσμὰ δουλείας,
καὶ τὰς κορυφὰς πευκῶν ὑψικόμων νὰ περᾶτε.

Δέσμιος κ' ἐγὼ μακράν σου, ὦ Πατρίς, διψῶ τὴν ὥραν
ὅταν τὰ δεσμά μου θέλει διαρρήξῃ ἡ εὐχή σου.
ὡς καπνὸς θέλω πετάξει καὶ κατασπασθῇ τὴν χώραν,
τὴν βαφεῖσαν ἀπ' τὸ αἷμα τοῦ ἐνδόξου Βότσαρή σου.

Ἀλλ' ἐὰν ἡ συνεχὴς, ἡ ἀκοίμητός μου θλῖψις
μεταλλεύσῃ, καταφάγῃ τὴν ἀθλίαν μου καρδίαν·
ἀνὸ πόνος δὲν ἀφήσῃ εἰς τοὺς κόλπους σου νὰ κρύψῃς
τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς μου τὴν θνητὴν ἐνδυμασίαν·

Ὦ γλυκεῖά μου Πατρὶς... ὤ... τὸ ξενικόν μου μνῆμα,
ἂς σκεπάσῃ μία πέτρα ... μία πέτρ' ἀπὸ τὴν γῆν σου.
κ' εἰς τὴν πέτραν ἂς χαράξουν ὅτι ἔγεινα ... ναὶ θῦμα
ἀδικίας, φθόνου, μίσους δι' ἀγάπην ἐδικήν σου.

Τὸ μισανοιγμένον ἄνθος ς' τὰς πλευρὰς τοῦ Ὑμηττίου
ἡ τερπνὴ τῆς αὐγῆς δρόσος μόλις φθάνει καὶ ποτίζει,
μόλις τὸ ζωογονοῦν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου,
καὶ σφοδρὸς πνέων βορρᾶς τὸ μαραίνει, τὸ κρημνίζει.

Ὡς αὐτὸ καὶ τὰς ἐμὰς κατεμάρανεν ἡμέρας
ὁ βορρᾶς τῆς δυστυχίας·
ἔπνευσεν εἰς τὴν αὐγήν μου, κ' ἔρριψε πικρὸν ἑσπέρας
εἰς τὴν κεφαλὴν σφριγώσης καὶ ἀνθούσης ἡλικίας!

Ν.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ ΑΕΤΟΥ. Πρό τινων ἐτῶν γεωργοί τινες Σκῶτοι, ἐνῷ κατεγίνοντο εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν, παρετήρησαν ἀετὸν πετῶντα ὑπεράνω τῶν πέριξ ὑψηλῶν ὀρέων. Οἱ ἀετοὶ δὲν εἶναι σπάνιοι κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα· ἀλλ' ὁ προκείμενος ἐφαίνετο πολὺ μεγαλήτερος τῶν ἄλλων, καὶ ἀνυψοῦτο εἰς οὐρανοὺς περιγράφων μεγαλοπρεπεστάτας ἑλικοειδεῖς γραμμάς. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι τὰ πτηνὰ ταῦτα πετῶσι σχεδὸν ἀνεπαισθήτως· ἡ ὅρασις τοῦ ἀνθρώπου μόλις διακρίνει τὴν κίνησιν αὐτῶν, καὶ ὅταν μάλιστα ἀναβαίνωσι πρὸς τὰ ὕψηλὰ, φαίνονται ἀνελκόμενα ὑπὸ ἀοράτου τινὸς δυνάμεως. Ἀλλ' οἱ γεωργοὶ παρετήρησαν μετ' ὀλίγον ὅτι ὁ ἀετὸς περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπέτα διαφορετικώτερον· αἱ πτέρυγες αὐτοῦ ἐκινοῦντο βιαίως καὶ σπασμωδικῶς, αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐφαίνετο κατεχόμενος ὑπὸ μεγίστου φόβου, καὶ, ἂν καὶ ἀνυψοῦτο ἀδιακόπως μετὰ μεγίστης ταχύτητος, οἱ κύκλοι τοὺς ὁποίους ἐξηκολούθει νὰ περιγράφῃ ἐσμικρύνοντο· ἀνέβη δὲ εἰς τοσοῦτον ὕψος ὥστ' ἔγεινεν ἄφαντος. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἴδον αὐτὸν διευθυνόμενον ἀκαθέκτως πρὸς τὴν γῆν, ὄχι πλέον διὰ πτήσεως ἑλικοειδοῦς, ἀλλὰ διὰ γραμμῆς καθέτου ὡς σῶμα καταπίπτον. Μόλις ἐκάθησε, καὶ ἔδραμον ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, διὰ νὰ τὸν ἴδωσιν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ νὰ τὸν ζωγρήσωσιν, ὑποθέσαντες ὅτι ἦτον τετραυματισμένος. Ἀλλὰ πόσον ἐξέστησαν ὅτε ἴδον χωριζόμενον ἀπ' αὐτοῦ μέγιστον αἴλουρον μελανόκερκον, ὅστις, σραφεὶς πρὸς τοὺς γεωργοὺς, ἀνέστη ἐπὶ τῶν οὐραίων αὐτοῦ ποδῶν, ἐσταύρωσε τοὺς ἐμπροσθίους ἐπὶ τοῦ ῥύγχους αὐτοῦ, καὶ ἀφοῦ ἠτένισεν ἀπαθῶς ἐπί τινα λεπτὰ τοὺς περιεστῶτας, ἔφυγεν ὡς βέλος πρὸς παρακείμενον δάσος. Ὁ μοναρχης τοῦ ἀέρος ἔπεσεν ἐν τοσούτῳ αἱματόφυρτος καὶ νεκρός· ἐπειδὴ δὲ καμμία βολὴ πυροβόλου δὲν ἐφαίνετο ἐπάνω τοῦ σώματος αὐτοῦ, οἱ χωρικοὶ ἐπείσθησαν ὅτι ὁ αἴλουρος εἶχε καταστῇ ἔνοχος βασιλοκτονίας. Φαίνεται ὅτι ὁ αἴλουρος εἶχεν ἐπιπέσει κατὰ τοῦ ταλαιπώρου ἀετοῦ ἐνῷ ἦτον εἰς τὴν γῆν, καὶ ὅτι οὗτος, προσπαθήσας ν' ἀποτεινάξῃ τὸν ἄθλιον ἀλλ' ἐπικίνδυνον ἐχθρὸν, συναπῆρεν αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἰσχυροτάτων αὐτοῦ πτερύγων.

Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο ἤθελε θεωρεῖσθαι καὶ μέχρι τῆς σήμερον ὡς μυθῶδες, ἐὰν καὶ ἄλλοι ἀξιόπιστοι δὲν ἔβλεπον ἀκολούθως αἰλούρους ἐρμήσαντας κατ' ἀλεκτρυόνων ἀγρίων, καὶ ἐπαναλαβόντας τὴν σκηνὴν τοῦ ἀετοῦ τῆς Σκωτίας.

ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΟΠΚΙΝΣΩΝΕΙΑ. Ὁ Ὄπκινσων, δημοτικός ποτε ἀστυνόμος καὶ ἰδιοκτήτης γνωστοῦ ζυθοποιείου ἐν Λονδίνῳ, ἀπήντησε καθ' ὁδὸν περὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου τὸν ἔντιμον μαρκίονα Ἐρτφόρδ. Καὶ οἱ δύω εἶχον ἄλλοτε συνεστιαθῇ εἰς λαμπρὸν γεῦμα προσφερθὲν ὑπὸ τῶν δημοτικῶν τοῦ Λονδίνου ἀστυνόμων, ἀπολαυόντων κοινῶς ἀπεράντου γαστρονομικῆς ὑπολήψεως. Μετὰ τὰς ἀμοιβαίας προσρήσεις, καὶ ὁ γέρων ζυθοποιὸς καὶ ὁ εὐγενὴς λόρδος ὡμίλησαν περὶ τῆς ἀξιομνημονεύτου ἐκείνης συνεστιάσεως, τῆς ὁποίας ἀμφότεροι διετήρουν τὴν μνήμην ζωηρὰν καὶ εὐγνώμονα. Ὁ κύριος Ἐρτφὸρδ ἐπῄνεσε πρὸ πάντων ἀγριμαῖα τινα κρέατα ἐξ ὧν ἔφαγον τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ἡμέραν.

— Ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ ἀγριμαίων, ὑπέλαβεν ὁ Κ. Ὄπκινσων, σᾶς λέγω ὅτι μ' ἔστειλαν χθὲς ἀπὸ Φραγκοφούρτην ἐξαίσιον κομμάτιον ἀγριοχοίρου, τὸ ὁποῖον θὰ τιμήσῃ, ὡς ἐλπίζω, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὴν τράπεζάν μου, ὅτε θὰ γευθῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν μου οἱ διευθυνταὶ τῆς Ἑταιρίας τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι δὲν γνωρίζω πῶς πρέπει νὰ παρασκευασθῇ.

— Στεῖλέ το, ἀπεκρίθη ὁ λόρδος εἰς τὸν ἀρχιμάγειρόν μου, καὶ αὐτὸς σὲ τὸ προετοιμάζει θαυμάσια.

Ὁ Κ. Ὄπκινσων εὐχαρίστησε τὸν φιλόφρονα μαρκίονα, καὶ ὁ ἀγριόχοιρος, παρασκευασθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιμαγείρου, παρετέθη εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ ζυθοποιοῦ. Μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ συνηντήθησαν ἐκ νέου οἱ δύω φίλοι.

— Ὄπκινσων, ἠρώτησεν ὁ λόρδος, πῶς σ' ἐφάνη τὸ ἀγριμαῖον;

— Θαυμάσιον, μιλόρδε! Ὦ! εἶμαι κατὰ πολλὰ ὑπόχρεως. Χωρὶς τὴν συνδρομὴν τοῦ ἀρχιμαγείρου σας δὲν θὰ τὸ ἐτρώγαμεν ποτέ.

— Τὸ ἤρεσαν ὅλοι;

— Ὦ! ὅλοι... Κατ' ἀρχὰς τὸ κρέας του μᾶς ἐφάνη ὀλίγον μαῦρον καὶ σκληρόν· δὲν εἴμεθα, βλέπετε, συνειθισμένοι εἰς τοιαῦτα κρέατα, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠμπορούσαμεν νὰ τὸ καταφέρωμεν. Ποτὲ τὸ ὁμολογῶ, δὲν θὰ ἐστοχαζόμεθα ὅτι πρέπει νὰ φέρωμεν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ νὰ φάγωμεν κρῦον ἀγριόχοιρον.

— Κρῦον! ἐπανέλαβεν ἐκστατικὸς ὁ μαρκίων· ἐφάγετε κρῦον τὸν ἀγριόχοιρον;

— Βεβαίως· ὅπως τὸν ἡτοίμασεν ὁ μαγειρός σας.

— Τί λέγεις, φίλτατε ἀστυνόμε μου; αὐτὸς τὸν εἶχε προετοιμάσει διὰ νὰ ἐψηθῇ. Ἔπρεπε νὰ γυρίσῃ ἐξ ὥρας τοὐλάχιστον εἰς τὴν σοὺβλαν.

Ὁ Κ. Ὀπκινσων καὶ οἱ συμπόται του εἶχον φάγει ὡμὸν τὸν ἀγριόχοιρον. Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο διαδοθὲν ἐρέιδρυνε καὶ τὰ σκυθρωπότερα πρόσωπα. Ἔκτοτε Ὀπκινσόρειον φαγητὸν ὀνομάζεται εἰς Ἀγγλίαν πᾶν ὅ,τι παρατίθεται ἀνέψητον εἰς τὰς τραπέζας.

ΑΓΑΛΜΑ ΚΟΛΟΣΣΑΙΟΝ. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς βαυαρικοῦ τινος ὄρους, Σεουδλίγκ καλουμένου, πρόκειται νὰ στηθῇ ἄγαλμα κολοσσαῖον παριστάνον τὴν Βαυαρίαν, οὗτινος ὁ ὄγκος ὑπερβαίνει πάντα τὰ τοιούτου εἴδους ἔργα τῆς νεωτέρας ἐποχῆς. Τὸ τεράστιον τοῦτο ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον χαλκουργεῖται ὑπὸ τοῦ περιφήμου ἀγαλματοποιοῦ Σβανταλέρου, θέλει μεταφερθῇ κατὰ τμήματα εἰς τὸν προσδιωρισμένον τόπον, εἰς μετακόμισιν δὲ ἑκάστου τῶν τμημάτων τούτων θέλουσιν ἀσχοληθῇ δεκαὲξ ἵπποι. Ἕκαστος τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἔχει ἔκτασιν ἡμίσεως μέτρου, ἐντὸς δὲ τῆς κεφαλῆς δύνανται νὰ χορεύσωσιν δύω ἄνθρωποι ἐν ἀνέσει χορὸν πολωνικὸν (πόλκαν), ῥυθμίζοντες τὰ βήματα αὐτῶν κατὰ τοὺς τόνους τῆς μουσικῆς, οἵτινες θέλουσιν ἐξέρχεσθαι ἀπὸ τῆς μύτης τοῦ ἀγάλματος, ὅπου καθήμενος κιθαρῳδὸς ἢ αὐλῳδὸς θέλει παίζει τὸ ὄργανόν του. Ἡ ἐσθὴς, τῆς ὁποίας αἱ δαψιλεῖς πτυχαὶ καταβαίνουσι μέχρι τῶν ἀστραγάλων, ἔχει παχύτητα ἓξ δακτύλων, καὶ περιφέρειαν 200 μέτρων, ὁ δὲ στέφανος τὸν ὁποῖον κρατεῖ τὸ ἄγαλμα διὰ τῆς δεξιᾶς, βάρος ἑκατὸν κανταρίων.

ΓΕΩΛΟΓΙΑ. Φαινόμενον ἄξιον πολλοῦ λόγου παρετηρήθη ἐσχάτως ἐν Σικελίᾳ. Ἡ γῆ ἡ πέριξ τοῦ ὄρους Καρβέλλου, τὸ ὁποῖον συγκροτεῖται ἐκ μιᾶς μόνης πέτρας κωνοειδοῦς ἐχούσης τὴν κορυφὴν ἀπρόσιτον, διερράγη εἰς εἴκοσι διάφορα μέρη. Ἐξ ἑκάστης τῶν σχισμάδων τούτων ἐξήρχετο καπνὸς πυκνότατος μεμιγμένος πολλάκις καὶ μετὰ ἡφαιστείας ὕλης, ἐνίοτε δὲ καὶ μετὰ φλογῶν, καὶ ἄλλοτε ἠκούοντο βρονταὶ ὑπόγειοι διεξοδικαί. Ἐπειδὴ, ὡς παρετήρησαν πρὸ ἐτῶν οἱ γεωλόγοι ἐκ πολλῶν γεγονότων καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἐκρήξεων τοῦ Βεσουβίου κατὰ τὰ ἔτη 1688 καὶ 1778 ὅτε συνέβησαν καὶ εἰς Συρίαν σεισμοὶ κατεδαφίσαντες τὴν πόλιν, αἱ ἐκρήξεις τῶν ἡφαιστείων τῆς Σικελίας καὶ Νεαπόλεως ἔχουσι πολλὴν σχέσιν πρὸς τοὺς κλόνους τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἤθελεν εἶσθαι περίεργον νὰ ἐξετασθῇ ὑπὸ εἰδημόνων, μὴ ὁ συμβὰς ἐσχάτως ἐν Λαμίᾳ σεισμὸς εἶχέ τινα τοιαύτην σχέσιν πρὸς τὸν συμβάντα συγχρόνως ἐν Σικελίᾳ.

ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΧΕΛΩΝΗ. Ἐστάλη ἐσχάτως πρὸς τὴν βασίλισσαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἐκ τοῦ Εὐελπίδος ἀκρωτηρίου, χελώνη ἔχουσα ἡλικίαν ἑκατὸν ἑξήκοντα ἐννέα ἐτῶν. Τὸ τεράστιον τοῦτο ζῶον φέρει βαδίζον ἀνεπαισθήτως ἐπὶ τῶν νώτων ἄνθρωπον μετρίου ἀναστήματος.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ. Κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἐποχὴν τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι ἴσως περιττὸν τὸ νὰ πληροφορήσωμεν τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν, περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, τῶν κατοικούντων ἐν τῇ Ἑλλάδι, τῇ Τουρκίᾳ, τῇ Ῥωσίᾳ καὶ τῇ Αὐστρίᾳ.

Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος.	900,000
Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία,	
Ὑπὸ τὸν οἰκουμ. Πατριάρχην.	12,000,000
Ὑπὸ τὸν Ἀλεξανδρείας,	5,000
Ὑπὸ τὸν Ἀντιοχείας,	300,000
Ὑπὸ τὸν Ἱεροσολύμων,	50,000
Ῥωσικὴ αὐτοκρατορία,	47,810,523
Αὐστριακὴ αὐτοκρατορία, (μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν λεγομένων Ἡνωμένων, 3,485,298)	2,790,941
	63,856,466.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΑΘΗΤΑΙ ΒΡΑΒΕΥΘΕΝΤΕΣ. Εἰς τὴν Γαλλικὴν ἐφημερίδα *Ὁ Τύπος* ἀνέγνωμεν τὰ ἑξῆς·

« Ὁ ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου ὑπουργὸς διένειμε σήμερον ἐν τῷ ἀνωτέρῳ Σχολείῳ τοῦ ἐμπορίου πρὸς τοὺς διαπρέψαντας τῶν μαθητῶν τὰ διπλώματα αὐτῶν καὶ μετάλλειας τιμῆς. Μεταξὺ τῶν λαβόντων τὰ ἀνώτερα βραβεῖα ἴδομεν εὐχαρίστως πολλοὺς νέους Ἀρμενίους, Αἰγυπτίους καὶ Ἕλληνας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, Καίρου καὶ Ἀθηνῶν, οἵτινες θέλουσι καταστήσει διαρκεστέρας τὰς μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐμπορικὰς σχέσεις. Ὁ ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου ὑπουργὸς, συγχαρεὶς αὐτοὺς ἀπὸ καρδίας, κατέδειξε τὴν σπουδαιότητα τῶν σχέσεων τούτων, αἵτινες θέλουσιν ἐπαυξηθῇ διὰ τόσων ἀρχαίων καὶ νεωτέρων ἀναμνήσεων. »

Ἰδοὺ τὰ ὀνόματα τῶν Ἑλλήνων μαθητῶν·

1. Κωνσταντῖνος Ἰσμιρίδης, Ἀθηναῖος.
2. Ἀλέξανδρος Ἰσμιρίδης, Ἀθηναῖος.